

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI ÇEVİRİBİLİM
DOKTORA PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**TARİHSEL ROMAN VE ÇEVİRİ: JASON
GOODWIN'İN ÇEVİRİ ROMANLARI ÜZERİNE
BETİMLEYİCİ BİR ÇALIŞMA**

**MERVE AVŞAROĞLU
14726010**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. AYŞE BANU KARADAĞ**

**İSTANBUL
2021**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI ÇEVİRİBİLİM
DOKTORA PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**TARİHSEL ROMAN VE ÇEVİRİ: JASON
GOODWIN'İN ÇEVİRİ ROMANLARI ÜZERİNE
BETİMLEYİCİ BİR ÇALIŞMA**

**MERVE AVŞAROĞLU
14726010
ORCID NO: 0000-0002-6597-9091**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. AYŞE BANU KARADAĞ**

**İSTANBUL
2021**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI ÇEVİRİBİLİM
DOKTORA PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**TARİHSEL ROMAN VE ÇEVİRİ: JASON
GOODWIN'İN ÇEVİRİ ROMANLARI ÜZERİNE
BETİMLEYİCİ BİR ÇALIŞMA**

**MERVE AVŞAROĞLU
14726010**

**Tezin Savunulduğu Tarih: 22.09.2021
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur**

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Ayşe Banu KARADAĞ	
Jüri Üyeleri	: Prof. Dr. Füsun BİLİR ATASEVEN	
	Doç. Dr. Esra BİRKAN BAYDAN	
	Doç. Dr. Senem ÖNER BULUT	
	Dr. Öğr. Üyesi Nilüfer ALİMEN	

**İSTANBUL
EYLÜL 2021**

ÖZ

TARİHSEL ROMAN VE ÇEVİRİ: JASON GOODWIN'İN ÇEVİRİ ROMANLARI ÜZERİNE BETİMLEYİCİ BİR ÇALIŞMA

Merve Avşaroğlu

Eylül, 2021

Yeni yazım türlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte yeni çeviri olgularına tanıklık etmekteyiz. Bu durum, Çeviribilim kavramlarının yeniden değerlendirilmesini veya yenilerinin önerilmesini gündeme getirmektedir. Bu kapsamda, “geri çevirinin” (“back translation”) de farklı boyutlarıyla yeniden ele alınması gereken kavramlardan biri olduğu söylenebilir. Çin kültürü odaklı İngilizce metinler üzerinde yoğunlaşan Hongyin Wang, ilk defa 2009 yılında, belirli bir kültürü konu edinmesine rağmen yabancı bir dilde kaleme alınan metinlere işaret ederek, “yabancı dil yaratımı” (“foreign language creation”) olarak adlandırdığı yeni bir yazım türüne dikkatleri çekmiştir. Yine Çin temalı İngilizce metinlere odaklanan Yifeng Sun, böyle bir yazım türünün “görünüşte var olmayan kaynak metin(ler)den”¹ (Sun, 2014, 107) oluştuğunu, çeviriyi andıran metnin “kültürel çeviri”, çevirmeni andıran yazarın “kültürel çevirmen” olarak görülebileceğini ileri sürmüştür. Qingyin Tu ve Changbao Li (2017), yazarın kimliğinden yola çıkarak bu tür eserlerin yazılma amaçlarını tartışmaya açmıştır. “Yabancı dil yaratımı” kavramını ortaya atan Wang, bu niteliği taşıyan metinlerin kaynak dile “geri çevirisini” ilk başlarda “kökensiz geri çeviri” (“rootless back translation”) olarak adlandırmış, yazılı metne kaynaklık eden bir kültürün somut şekilde olmasa da aslında var olduğu düşüncesinden hareketle kavramı daha sonra “metinsiz geri çeviri” (“textless back translation”) olarak güncellemiştir (Tu, Li, 2017). Dolayısıyla, belirli bir kültürü konu edip yabancı dilde yazılan metinlerin kaynak dile çevirisinin bir tür “geri çeviri” olduğunun ileri sürülmesiyle kavramın kapsamı genişlemiştir.

İngiliz yazar Jason Goodwin'in (1964-) *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı Osmanlı İmparatorluğu odaklı tarih kitabının ve Osmanlı polisiyesi olarak bilinen dedektif Yashim serisinin ilk iki kitabı olan *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerinin, Wang'ın Çin kültürü odaklı İngilizce metinler üzerinden yaptığı “yabancı dil yaratımı” tanımlamasına, Osmanlı İmparatorluğu ve Türk kültürü odaklı İngilizce metinler olarak örnek teşkil ettiği fark edilmiştir. Bu bakımdan, “Osmanlı çevirisi” olarak görülebilecek söz konusu eserlerin bir tür “kültürel çeviriyi” ve buna koşut olarak Türkçe çevirilerinin de aslında “çevirinin çevirisini” yansıtan özellikleriyle, metin yazımı ve çeviri olgusu bakımından ilgi çekici bir yazın alanı yarattığı anlaşılmıştır.

Bu tez çalışmasında, Goodwin'in eserlerinin, geleneksel “geri çeviri” durumunda söz konusu olduğu gibi üçüncü bir metin olmamasına ve elimizde sadece İngilizce telif eser ve Türkçe çeviri eser bulunmasına rağmen, özgün eser olarak sunulan kaynak

¹ Aksi belirtilmedikçe, yabancı kaynaklardan yapılan çeviriler tarafıma aittir.

metnin âdeta çeviri, çeviri eser olarak sunulan erek metnin âdeta kaynak gibi işlev görmesiyle geleneksel çeviri sürecini tersine çeviren özellikleri tartışmaya açılacaktır. Bu bağlamda, Goodwin eserlerinin “yabancı dil yaratımı” kavramı, Türkçe çevirilerinin ise “geri çevirinin” özel bir türü olduğu görüşünden hareketle “kökensiz/metinsiz geri çeviri” kavramı temelinde incelenmesinin Çeviribilim açısından kayda değer veri sunarak alana katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: yabancı dil yaratımı, geri çeviri, kökensiz/metinsiz geri çeviri, Jason Goodwin



ABSTRACT

HISTORICAL NOVEL AND TRANSLATION: A DESCRIPTIVE STUDY ON JASON GOODWIN'S TRANSLATED NOVELS

Merve Avşaroğlu
September, 2021

We witness new translation phenomena with the emergence of new types of writing. This can necessitate reconsidering the Translation Studies concepts or bringing forward the new ones. Within this scope, it can be said that “back translation” is one of those concepts that need re-thinking along with its different dimensions. Having concentrated on Chinese culture-oriented English texts, Hongyin Wang first in 2009 pointed out the texts written in a foreign language despite its focus on a certain culture and drew attention to a new type of writing which he called “foreign language creation”. Yifeng Sun, having also focused on Chinese-themed English texts, claimed that such type of writing is composed of “seemingly non-existent source text(s)” (Sun, 2014, 107) and that the text which is seemingly a translation and the writer who is seemingly a translator could be regarded as “cultural translation” and “cultural translator”, respectively. Based on the identity of the writers, Qingyin Tu and Changbao Li (2017) brought the purposes behind writing these types of works into question. Having put forward the concept of “foreign language creation”, Wang previously named “back transtion” of such works into the source language as “rootless back translation” and drawing on the idea that there is indeed a culture, though non-concrete, serving as the source of the written text, he then rectified his concept as “textless back translation” (Tu, Li, 2017). Therefore, the scope of the concept has been expanded thanks to the claim that the translation of a text on a certain culture from a foreign language into the source language is a type of “back translation”.

It has been realized that English author Jason Goodwin's (1964-) *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], which is a history book on the Ottoman Empire, and *The Janissary Tree* (2006) and *The Snake Stone* (2008) [2007], which are the first two books of the detective Yashim series known as the Ottoman crime fiction, constitute examples of “foreign language creation”, defined by Wang based on the Chinese culture-oriented English texts, as the English texts on the Ottoman Empire and the Turkish culture. In this respect, it has been understood that the said works which can be considered as “the translation of the Ottoman” create an interesting field of literature in terms of text writing and translation phenomenon with the characteristics which render them “cultural tranlations” and their Turkish translations “tranlations of translation” by the same token.

In this thesis study, it is intended to bring the characteristics of Goodwin's works which reverse the traditional translation process into question with the special situation in which the source text presented as the original work functions as a translation and the target text presented as the translated text functions as a source

although there isn't a third text as in the "back translation" and we only have English original texts and Turkish translated texts. Within this context, it is thought that a study on Goodwin's works from the perspective of "foreign language creation" and on their Turkish translations from the perspective of "rootless/textless back translation" as a special type of "back translation" will produce considerable data in terms of Translation Studies and make contributions to the field.

Key Words: foreign language creation, back translation, rootless/textless back translation, Jason Goodwin



ÖN SÖZ

Çeviribilim alanındaki derin bilgisi, engin tecrübesi, ufuk açıcı dersleri ve merak duyma, sorgulama, araştırma, öğrenme, tartışma, üretme arzusunu artıran konuşmalarıyla doktora eğitimim boyunca kişisel ve mesleki gelişimime çok büyük katkılar sunan, beni güzel ülkemizi ve zengin kültürümüzü yabancılara tanıtan yabancı bir yazarla tanıştırmış, bu çalışmanın ham fikir hâlinde mevcut tez hâlini alana kadar geçen zorlu sürecinde sağladığı bilgi paylaşımı, rehberlik ve motivasyon ile yolumu aydınlatan çok kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Ayşe Banu Karadağ'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Tez izleme komitelerinde bana vakit ayıran, ara raporlarıma verdikleri dönütlerle akademik bilgi ve deneyimlerinden faydalanmama olanak tanıyan çok değerli hocalarım Prof. Dr. Füsun Bilir Ataseven'e ve Doç. Dr. Esra Birkan Baydan'a minnettarım. Ayrıca, başta doktora ders dönemim boyunca katıldığım derslerinde beni farklı bakış açılarıyla tanıştırmış ve ufku genişleten sayın hocalarım Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel'e ve Prof. Dr. Sündüz Öztürk Kasar'a olmak üzere Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora Programı'nda öğrencilerini bilgi ve deneyimleriyle destekleyen bütün hocalarıma çok teşekkür ederim.

Tez savunma jürisinde yer almayı kabul ederek hem tez çalışmamı okumaya ve değerlendirmeye vakit ayıran hem de değerli katkılar sunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Senem Öner Bulut'a ve Dr. Öğr. Üyesi Nilüfer Alimen'e teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimim boyunca sürekli gelişmemi sağlayan ve lisansüstü yolculuğumda da bana yol gösterip akademik bilgi birikimini ve deneyimini paylaşmaya devam ederek elimi hiç bırakmayan çok değerli hocam Prof. Dr. Neslihan Kansu-Yetkiner'e teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora boyunca sağladığı burs ile sahip olduğum eğitsel imkânları genişleterek öğrenimime destek veren Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TÜBİTAK) çok teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca sevgisini ve şefkatini hissettiren, bana hep güzel bir insan, hayırlı bir evlat, iyi bir vatandaş olmayı amaç edindirerek hayatımı anlamlandırmış olan ve bu zorlu çalışma sürecinde desteğini esirgemeyen çok sevgili annem Nebahat ve babam Osman Avşaroğlu ile abim Mustafa Avşaroğlu'na şükranlarımı sunarım.

İstanbul; Eylül, 2021

Merve Avşaroğlu

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Konusu ve Önemi.....	1
1.2. Amaçlar ve Sorular	2
2. JASON GOODWIN VE TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN ESERLERİ	5
2.1. Jason Goodwin	5
2.2. Jason Goodwin'in Türkçeye Çevrilen Eserleri	7
2.2.1. <i>The Janissary Tree</i> (2006)	7
2.2.2. <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007]	20
2.2.3. <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998]	38
2.3. Çevirmenler.....	78
2.3.1. Çiğdem Öztekin: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (2006) Adlı Eserin Çevirmeni.....	78
2.3.2. Ali Cevat Akkoyunlu: <i>Yılanlı Sütun</i> (2008) Adlı Eserin Çevirmeni.....	79
2.3.3. Fethi Aytuna: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (2016) ve <i>Yılanlı Sütun</i> (2017) Adlı Eserlerin Çevirmeni	79
2.3.4. Armağan Anar: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (1999) Adlı Eserin Çevirmeni.....	80
3. ORYANTALİZM VE JASON GOODWIN'İN ESERLERİNDE ORYANTALİST İZLER.....	81
3.1. Oryantalizm.....	81
3.2. <i>The Janissary Tree</i> (2006) ve <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserlerde Doğu İmgeleri	84
3.2.1. Cariyelerin Fiziksel Özellikleri	84
3.2.2. Cariyelerin Görevleri	85
3.2.3. Harem.....	88
3.2.4. Türk İnsanı	89
3.2.5. Doğu Algısını Tersine Çeviren İmgeler	91
3.3. <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserde Doğu İmgeleri	96
3.3.1. İslam Coğrafyası	96
3.3.2. Osmanlı Askerî Yaşamı	98
3.3.3. Osmanlı Toplumsal Yaşamı	99
3.3.4. Batılı Eserlerde Osmanlı	101

4. “OLANAKLI DÜNYALAR” VE JASON GOODWIN’İN ESERLERİNDE “KURMACA METİN” / “TARİHSEL METİN” AYRIMI	104
5. “YABANCI DİL YARATIMI” (“FOREIGN LANGUAGE CREATION”) VE “KÖKENSİZ/METİNSİZ GERİ ÇEVİRİ” (“ROOTLESS/TEXTLESS BACK TRANSLATION”) KAVRAMLARI.....	113
5.1. “Yabancı Dil Yaratımı” ve “Kökensiz/Metinsiz Geri Çeviri”	113
5.2. Türkçede “Foreign Language Creation” ve “Textless Back Translation” Kavramları: “Özde Çeviri” ve “Aslına Çeviri”	120
5.3. Bir Eserin “Yabancı Dil Yaratımı” Kavramı Üzerinden İncelenmesi	124
5.3.1. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri (Transliterasyon) [<i>Literal Translation (Transliteration)</i>].....	124
5.3.2. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri [<i>Literal Translation</i>]	124
5.3.3. Serbest Çeviri [<i>Free Translation</i>].....	125
5.3.4. Yerine Koyma [<i>Substitution</i>]	125
5.3.5. Bütünleşik Çeviri [<i>Integrated Translation</i>]	125
5.3.6. Sınıflamaya Eklenen Yöntemler: Ödünç Alma [<i>Borrowing</i>] (ve Açıklama).....	126
5.4. Bir Eserin “Metinsiz Geri Çeviri” Kavramı Üzerinden İncelenmesi.....	126
5.4.1. Yerine Koyma [<i>Substitution</i>]	126
5.4.2. Çıkarma [<i>Omission</i>].....	127
5.4.3. Serbest Çeviri [<i>Free Translation</i>].....	127
5.4.4. Genişletme [<i>Amplification</i>].....	128
5.4.5. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri [<i>Literal Translation</i>]	128
6. METİN İNCELEMELERİ.....	129
6.1. <i>The Janissary Tree</i> (2006)	129
6.1.1. “Yabancı Dil Yaratımı” Kavramı Üzerinden <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserin İncelenmesi	129
6.1.1.1. Ödünç alma	129
6.1.1.2. Ödünç alma ve Açıklama	130
6.1.1.3. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri (Transliterasyon)	131
6.1.1.4. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri.....	132
6.1.1.5. Serbest Çeviri.....	134
6.1.1.6. Yerine Koyma	135
6.1.1.7. Bütünleşik Çeviri	136
6.1.2. “Metinsiz Geri Çeviri” Kavramı Üzerinden <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserin ve Türkçe Çevirilerinin İncelenmesi.....	138
6.1.2.1. Yerine Koyma	138
6.1.2.2. Çıkarma.....	140
6.1.2.3. Serbest Çeviri.....	142
6.1.2.4. Genişletme.....	143
6.1.2.5. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri.....	145
6.2. <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007]	147
6.2.1. “Yabancı Dil Yaratımı” Kavramı Üzerinden <i>The Snake Stone</i> (2007) Adlı Eserin İncelenmesi	147
6.2.1.1. Ödünç alma	147
6.2.1.2. Ödünç alma ve Açıklama	148
6.2.1.3. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri (Transliterasyon)	149
6.2.1.4. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri.....	150

6.2.1.5. Serbest Çeviri.....	151
6.2.1.6. Yerine Koyma.....	152
6.2.1.7. Bütünleşik Çeviri	153
6.2.2. “Metinsiz Geri Çeviri” Kavramı Üzerinden <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserin ve Türkçe Çevirilerinin İncelenmesi.....	155
6.2.2.1. Yerine Koyma.....	155
6.2.2.2. Çıkarma.....	156
6.2.2.3. Serbest Çeviri.....	158
6.2.2.4. Genişletme.....	159
6.2.2.5. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri.....	161
6.3. <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998].....	162
6.3.1. “Yabancı Dil Yaratımı” Kavramı Üzerinden <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserin İncelenmesi.....	162
6.3.1.1. Ödünç alma	162
6.3.1.2. Ödünç alma ve Açıklama	163
6.3.1.3. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri (Transliterasyon)	164
6.3.1.4. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri.....	165
6.3.1.5. Serbest Çeviri.....	166
6.3.1.6. Yerine Koyma.....	168
6.3.1.7. Bütünleşik Çeviri	170
6.3.2. “Metinsiz Geri Çeviri” Kavramı Üzerinden <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (1998) Adlı Eserin ve Türkçe Çevirisinin İncelenmesi	171
6.3.2.1. Yerine Koyma.....	171
6.3.2.2. Çıkarma.....	173
6.3.2.3. Serbest Çeviri.....	174
6.3.2.4. Genişletme.....	176
6.3.2.5. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri.....	177

7. JASON GOODWIN’İN TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ YAPILAN SEYAHAT KİTABI

7.1. <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993].....	179
7.2. M. Begüm Güzel: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa’da Bir Seyyah</i> (2010) Adlı Eserin Çevirmeni.....	197
7.3. Kaynak Metnin “Yabancı Dil Yaratımından”, Erek Metnin “Metinsiz Geri Çeviriden” Ayrılan Özellikleri.....	198
7.4. Metin İncelemesi.....	198
7.4.1. Erek Metindeki Metin İç Çeviri Kararları.....	198
7.4.1.1. Yerine Koyma [Substitution].....	199
7.4.1.2. Genişletme [Amplification].....	199
7.4.1.3. Ekleme [Addition].....	201
7.4.1.4. Köşeli Parantez İçerisinde Ekleme [Addition].....	203
7.4.2. Erek Metindeki Yanmetinsel Çeviri Kararları Kapsamında Dipnot Kullanımı.....	206
7.4.2.1. Kaynak Metinde Gönderme Olduğunun Belirtilmesi	208
7.4.2.2. Kaynak Metindeki İfadenin Osmanlı Döneminde Bilinen Şeklinin Belirtilmesi.....	209
7.4.2.3. Kaynak Metindeki İfadenin Türkçede Bilinen Şeklinin Belirtilmesi	210
7.4.2.4. Kaynak Metindeki Kültürel Değişin Açıklanması.....	211

7.4.2.5. Çeviri Kararının Açıklanması	212
7.4.2.6. Çeviride Yararlanılan Kaynağın Belirtilmesi.....	213
8. SONUÇ	215
KAYNAKÇA	224
EKLER.....	228
Ek 1. Çevirmenler	228
Ek 1.1. Çiğdem Öztekin’in Çevirmeni Olduğu Eserler	228
Ek 1.2. Ali Cevat Akkoyunlu’nun Çevirmeni Olduğu Eserler	230
Ek 1.3. Fethi Aytuna’nın Çevirmeni Olduğu Eserler.....	233
Ek 1.4. Armağan Anar’ın Çevirmeni Olduğu Eserler.....	234
Ek 1.5. M. Begüm Güzel’in Çevirmeni Olduğu Eserler.....	235
Ek 2. Kaynak Metinler ve Erek Metinler	236
Ek 2.1. <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserdeki Unsurlar	236
Ek 2.2. <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserdeki Unsurlar	263
Ek 2.3. <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserdeki Unsurlar.....	288
Ek 2.4. <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserdeki Unsurlar.....	335

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Yer Adları ve Su Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	236
Tablo 2: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Kişi Adları, Lakapları ve Unvanları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	240
Tablo 3: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Kurum ve İşletme Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	244
Tablo 4: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Tarihî Anıtlar ile Bunların Türkçe Çevirileri	244
Tablo 5: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Tarihî Olaylar ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	245
Tablo 6: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Tarihî Şahsiyetler ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	252
Tablo 7: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Toplumsal Yaşam ve Günlük Alışkanlıklar ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	253
Tablo 8: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Ev Yaşantısı ve Düzeni, Mobilyalar ve Dokumalar ile Bunların Türkçe Çevirileri	259
Tablo 9: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Yemek Kültürü ile Bunların Türkçe Çevirileri	260
Tablo 10: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Giysiler, Şapkalar ve Diğer Aksesuarlar ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	261
Tablo 11: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Ulaşım Araçları ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	262
Tablo 12: Jason Goodwin'in <i>The Janissary Tree</i> (2006) Adlı Eserindeki Ölçü Birimleri ile Bunların Türkçe Çevirileri	263
Tablo 13: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Yer Adları ve Su Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri	263
Tablo 14: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Kişi Adları, Lakapları ve Unvanları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	267
Tablo 15: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Kurum ve İşletme Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri	269
Tablo 16: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Tarihî Anıtlar ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	269
Tablo 17: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Tarihî Olaylar ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	270

Tablo 18: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Tarihî Şahsiyetler ile Bunların Türkçe Çevirileri	278
Tablo 19: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Toplumsal Yaşam ve Günlük Alışkanlıklar ile Bunların Türkçe Çevirileri	279
Tablo 20: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Ev Yaşantısı ve Düzeni, Mobilyalar ve Dokumalar ile Bunların Türkçe Çevirileri	282
Tablo 21: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Yemek Kültürü ile Bunların Türkçe Çevirileri	283
Tablo 22: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Giysiler, Şapkalar ve Diğer Aksesuarlar ile Bunların Türkçe Çevirileri	286
Tablo 23: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Ulaşım Araçları ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	287
Tablo 24: Jason Goodwin'in <i>The Snake Stone</i> (2008) [2007] Adlı Eserindeki Ölçü Birimleri ile Bunların Türkçe Çevirileri	287
Tablo 25: Jason Goodwin'in <i>Lords of The Horizons: A History Of The Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Yer Adları ve Su Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	288
Tablo 26: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Kişi Adları, Lakapları ve Unvanları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	297
Tablo 27: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Kurum ve İşletme Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	305
Tablo 28: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Tarihî Anıtlar ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	306
Tablo 29: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Tarihî Şahsiyetler ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	307
Tablo 30: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Toplumsal Yaşam ve Günlük Alışkanlıklar ile Bunların Türkçe Çevirileri	318
Tablo 31: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Ev Yaşantısı ve Düzeni, Mobilyalar ve Dokumalar ile Bunların Türkçe Çevirileri	330
Tablo 32: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Yemek Kültürü ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	331
Tablo 33: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Giysiler, Şapkalar ve Diğer Aksesuarlar ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	332

Tablo 34: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Ulaşım Araçları ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	334
Tablo 35: Jason Goodwin'in <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (2000) [1998] Adlı Eserindeki Ölçü Birimleri ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	335
Tablo 36: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Yer Adları ve Su Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	335
Tablo 37: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Kişi Adları, Lakapları ve Unvanları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	342
Tablo 38: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Kurum ve İşletme Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri.....	347
Tablo 39: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Tarihî Anıtlar ile Bunların Türkçe Çevirileri	348
Tablo 40: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Tarihî Olaylar ile Bunların Türkçe Çevirileri	349
Tablo 41: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Tarihî Şahsiyetler ile Bunların Türkçe Çevirileri	354
Tablo 42: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Toplumsal Yaşam ve Günlük Alışkanlıklar ile Bunların Türkçe Çevirileri	356
Tablo 43: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Ev Yaşantısı ve Düzeni, Mobilyalar ve Dokumalar ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	358
Tablo 44: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Yemek Kültürü ile Bunların Türkçe Çevirileri	359
Tablo 45: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Giysiler, Şapkalar ve Diğer Aksesuarlar ile Bunların Türkçe Çevirileri.....	362
Tablo 46: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Ulaşım Araçları ile Bunların Türkçe Çevirileri	364
Tablo 47: Jason Goodwin'in <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (2003) [1993] Adlı Eserindeki Ölçü Birimleri ile Bunların Türkçe Çevirileri	365

KISALTMALAR

Age	: Adı geçen eser
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çevirmen
Ed.	: Editör
EM1	: Erek metin 1
EM2	: Erek metin 2
KM	: Kaynak metin

1. GİRİŞ

Bu bölümde, tezin konusu anlatılacak, önemi vurgulanacak, tezdeki amaçlar ve sorular açıklanacak ve tezin bölümleri hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Tezin Konusu ve Önemi

Bu tez, İngiliz yazar Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2008) [2007] ve *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eserleri ve Türkçe çevirilerini konu almaktadır. Söz konusu metinlerin seçilme sebebi, adı geçen ilk üç eserin bir tür "kültürel çeviri" ve buna koşut olarak Türkçe çevirilerinin de aslında "çevirinin çevirisini" yansıtan özellikleriyle, yazarın adı geçen dördüncü eserindeki geleneksel yazma sürecinden ve Türkçe çevirisindeki geleneksel çeviri sürecinden ayrılmasıdır.

Üniversitede Bizans Tarihi eğitimi almış olan ve Osmanlı tarihine büyük ilgi duyan Goodwin, geleneksel bir tarzda yoğun tarihsel bilgiler sunan hacimli tarih kitaplarından farklı olarak ilginç ve ilgi çekici ayrıntılarla bezenmiş ve kendisinin duyduğu gereksinim üzerine bir hafta sonu zevk alınarak okunabilecek şekilde tasarladığına işaret ettiği *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserini (Dillard, 2013, [09.10.2017]) Osmanlıları kendisine anlatmak için yazdığını ifade etmiştir (Altun, 2016, [09.10.2017]). Osmanlı polisiyesi türündeki beş kitaplık Yashim serisinin ilk kitabı olan ve 2007 Edgar Allan Poe Ödülü'nü alan *The Janissary Tree* (2006) adlı eserinde oryantalist bir dil kullandığını ifade eden (Fırtına, 2016, [09.10.2017]) yazar, her ne kadar tarihsel olaylar ve şahsiyetler gerçek olsa da kurgu eserlerinde hikâyenin tarihten önce geldiğine (Dillard, 2013, [09.10.2017]) dikkat çekmiştir.

Goodwin'in İngilizce telif eserlerine bakıldığında, yabancı bir yazar tarafından kaleme alınan Osmanlı konulu tarih kitabında Türk kültürünün yabancı bir kültüre tanıtılmasının ve kurgu eserlerinde Cumhuriyet öncesine ait Osmanlı yaşamının bir tarihçi tarafından yabancı dilde gerçek tarihsel kişiler ve olaylarla oryantalist bir dille

kurgulanmasının söz konusu olduğu, metinlerin âdeta görünmeyen bir çeviri sürecini yansıttığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, dikkat çekici bir yazın alanı oluşturan Goodwin eserlerine “oryantalizm” ve “gerçeklik değeri” vurgu noktalarıyla bakılacak ve Türkçe çeviriler bir tür “geri çeviri” olarak kabul edilerek eserler “yabancı dil yaratımı” ve “kökensiz/metinsiz geri çeviri” kavramları temelinde incelenecektir.

1.2. Amaçlar ve Sorular

Tezin öncelikli amacı, Osmanlı İmparatorluğu’nu ve Türk kültürünü konu edinip İngilizce kaleme alınmış metinlerin çevirinin özel bir türü, dolayısıyla yazarın yazma sürecinde aldığı kararların çeviri kararları, bu eserlerin Türkçe çevirilerinin ise “geri çevirinin” özel bir türü olarak değerlendirilmesinin mümkün olabileceğini göstermektir. Tezin başka bir amacı, Goodwin’in İstanbul’da sonlanan yolculuklarını anlatmasına rağmen bütünü itibariyle Türk kültürünün çevirisi olarak nitelendirilemeyecek seyahat kitabı üzerinden, söz konusu eserlerin yazımında yazar ve “geri çeviri” olarak görülebilecek Türkçe çevirilerinde çevirmenler tarafından benimsenen yaklaşımların, bir dilden başka bir dile yapılan geleneksel çeviri durumundan farklı olan yanlarını irdelemektir.

Çeviribilim alanında gerçekleştirilen çalışmalarla hem mevcut çeviri olguları tartışmaya açılarak yeniden değerlendirilmekte hem de keşfedilen yeni olgularla yeni kavramlar geliştirilip alanımız zenginleşmektedir. “Geri çeviri” de, farklı yazım türlerinin ve böylelikle çeviri durumlarının ortaya çıkmasıyla birlikte, “çeviriye tekrar kaynak dile çevirme ve sonra iki kaynak dil sürümünü karşılaştırma” (Pym, 2010, 30) şeklindeki geleneksel anlamı dışında boyutlar kazanan kavramlardan birisidir. “Yabancı dil yaratımı”, “geri çeviriye” yeni bir boyut kazandıran yazım şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlk defa Hongyin Wang tarafından 2009 yılında ortaya atılan “yabancı dil yaratımı” kavramı, belirli bir kültürü konu edinmesine rağmen yabancı bir dilde kaleme alınan metinleri ifade etmektedir. Ting Guo, “On Foreign Language Creation and Rootless Back Translation: A Case Study of *Snow Flower and the Secret Fan*” (2017) başlıklı makalesinde, bu çeviri olgusunu “yabancı dil ile betimlenen yerel kültürel içerik” (Guo, 2017, 1354) şeklinde tanımlamakta ve “görünmeyen çeviri” (age, 1355) içerdiğini ileri sürmektedir. Yifeng Sun, “Translation and Back Translation:

Transcultural Reinventions in Some Chinese American Literary Works” (2014) başlıklı makalesinde, yaratıcı bir süreci yansıtan böyle bir yazım türünün “görünüşte var olmayan kaynak metin(ler)den” (Sun, 2014, 107) oluştuğuna, dolaylı çeviri içerdiğine, metnin bir çeviri, yazarın da bir çevirmen olarak görülebileceğine işaret etmekte ve metni “kültürel çeviri”, yazarı da “kültürel çevirmen” olarak adlandırmaktadır. Qingyin Tu ve Changbao Li, “A Review on Textless Back Translation of China-Themed Works Written in English” (2017) başlıklı makalelerinde, “yabancı dil yaratımını”, yazarın kimliğini temel alarak, 1) yerli yazarların eserleri, 2) yabancı bir ülkede yaşayan yerli yazarların eserleri, 3) yerli kültür asıllı yabancı yazarların eserleri, 4) yabancı yazarların eserleri, şeklinde dört gruba ayırmaktadır.

“Yabancı dil yaratımı” kavramını ortaya atan Wang, bu niteliği taşıyan metinlerin kaynak dile geri çevrilmesini ilk başlarda “kökensiz geri çeviri” olarak adlandırmış, yazılı metne kaynaklık eden bir kültürün aslında var olduğu ancak bu kaynağın somut bir metin olarak var olmadığı düşüncesinden hareketle kavramı daha sonra “metinsiz geri çeviri” olarak güncellemiştir (Tu, Li, 2017). Dolayısıyla, “yabancı dil ile betimlenen yerel kültürel içeriğin” (Guo, 2017, 1354) kendi diline çevrilmesi bir tür “geri çeviri” olarak kabul edilmiş ve “kökensiz/metinsiz geri çeviri” olgusuyla birlikte kavramın kapsamı genişlemiştir.

Sun’a (2014) göre, başka bir dilde kaleme alınıp başka bir kültüre yolculuk ederek “yabancılaştırılan” (age, 117) yerel kültür, kendisinin de “geri çeviri” olarak gördüğü “metinsiz geri çeviri” süreciyle, ait olduğu kültüre geri dönmekte, âdeta “eve yolculuğu” (age, 116) temsil etmektedir. Sun (2014), çeviri kararlarında yerel kültür okurlarının daha çok aşına oldukları kullanımlara yer vererek yerlileştirme tercihinde bulunan çevirmenlerin, “‘gerçek’ özgünü daha iyi bildiklerini söylercesine özgünü özgürce ele alma eğiliminde olduklarına” (age, 115) dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, âdeta “kültürel sözcüler” (age, 116) gibi hareket ederek çeviri sürecinde “kültürel restorasyon” (age, 116) gerçekleştiren çevirmenler, “kültürün kendi özgün habitatına geri dönüşünü” (age, 117) sağlamaktadır. Bu bakımdan, tezin bir başka amacı, Goodwin’in Osmanlı İmparatorluğu ve Türk kültürü odaklı İngilizce telif eserlerinin Türkçe çevirilerle “kendi özgün habitatına geri döndüğünde” ne olduğunu araştırmaktır.

Araştırma nesnesini oluşturan metinleri yukarıda bahsedilen kavramlar çerçevesinde irdelenmek üzere, tezin 2. bölümünde Jason Goodwin ve teze konu olan *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserleri ile çevirmenlere ilişkin bilgi verilecek; 3. bölümünde Goodwin'in İngilizce telif eserleri "oryantalizm" ve "gerçeklik değeri" vurgu noktalarıyla ele alınacak; 4. bölümünde İngilizce telif eserlerdeki "kurmaca metin"/"tarihsel metin" ayrımı vurgulanacak; 5. bölümünde "geri çeviri", "yabancı dil yaratımı", "kökensiz/metinsiz geri çeviri" kavramları açıklanacak; 6. bölümünde İngilizce telif eserler "yabancı dil yaratımı" üzerinden Türkçe çeviriler "metinsiz geri çeviri" üzerinden incelenecek; 7. bölümünde Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı seyahat kitabının ve Türkçe çevirisinin "geri çeviri" bağlamında diğer eserlerden ayrılan yanları tartışılacaktır.

Bu tez çalışmasında, Goodwin'in çeviriyi andıran İngilizce telif eserlerini "yabancı dil yaratımı" ve çevirinin çevirisini andıran Türkçe çevirilerini "metinsiz geri çeviri" gibi çağdaş çeviribilim kavramları çerçevesinde tartışmakla, söz konusu kavramların ortaya çıkmasını sağlayan çeviri olgularının metinlerdeki yansımaları değerlendirilerek Çeviribilim alanımıza zenginlik kazandırılması hedeflenmektedir.

2. JASON GOODWIN VE TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN ESERLERİ

2.1. Jason Goodwin

İngiliz yazar Jason Goodwin (1964-), Cambridge Üniversitesi'nde Bizans Tarihi eğitimi almıştır. Goodwin'in, *The Janissary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2007), *The Bellini Card* (2008), *An Evil Eye* (2011), *The Baklava Club* (2014) adlı eserlerden oluşan Yashim serisi ve *The Gunpowder Gardens: Travels Through India and China in Search of Tea* (1990), *A Time for Tea: Travels Through India and China in Search of Tea* (1991), *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (1993), *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (1998), *Otis: Giving Rise to the Modern City* (2001), *Greenback: The Almighty Dollar and the Invention of America* (2003), *Yashim Cooks: Istanbul* (2016) adlı kurgu dışı eserleri bulunmaktadır. *A Pilgrim's Guide to Sacred London* (2017) adlı eserin de John Michell ile birlikte yazarlığını üstlenmiştir.

Goodwin'in Türkiye odaklı *Cornucopia* adlı çevrimiçi bir dergide Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye konulu denemeleri ve kitap tanıtım yazıları bulunmaktadır. "The Rise and Fall of the Ottoman Empire: A Scintillating Drama in 1.800 Volumes" [Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükselişi ve Çöküşü: 1800 Ciltlik Harikulade Bir Drama], "Ottoman Impressions: The Lost Messiah" [Osmanlı İzlenimleri: Kayıp Mesih], "Ottoman Impressions: Domenico's Istanbul" [Osmanlı İzlenimleri: Domenico'nun İstanbul'u], "Ottoman Impressions: Turkish Letters" [Osmanlı İzlenimleri: Türk Harfleri] başlıklı yazıları bunlardan yalnızca birkaçıdır.

Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eseri 1993 yılında John Llewellyn Rhys Ödülü'nü ve *The Janissary Tree* (2006) adlı eseri 2007 yılında Edgar Allen Poe Ödülü'nü almıştır. Hazırlık aşamasında Hindistan'a ve Çin'e seyahatler yaptığı *The Gunpowder Gardens: Travels Through India and China in Search of Tea* (1990) adlı eseri, Thomas Cook Seyahat Kitabı Ödülü seçiminde finale kalmış, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eseri ise CWA Ellis Peters Tarihî Polisiye Ödülü'ne aday gösterilmiştir.

Goodwin'in eserlerinde İstanbul detayı dikkat çekmektedir. Yazar, Doğu Avrupa'daki ülkelerde komünist rejimin etkisini yitirmesinin ardından bu ülkeleri keşfetme isteği ile Polonya'dan İstanbul'a kadar yürüyerek altı ayda gerçekleştirdiği yolculuk sayesinde, çoğu eserinde odak noktası olarak belirlediği İstanbul şehriyle tanışmış ve bu yolculuktan sonra *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eserini yazmıştır. Goodwin, 19. yüzyıl İstanbul'unu tanımada o dönemde İstanbul'da bulunmuş yabancıların notlarından yararlandığını dile getirirken, son derece etkileyici bulduğu bu şehir hakkında eserler kaleme alan yazarların azlığını şöyle ifade etmektedir:

“Charles White, 1846'da kentin tanıtımını üç cilde sığdırırken Ahmet Vefik Paşa'nın desteğini görmüştü. Edmondo De Amicis Konstantinopol'u (1878) yazarken İstanbul'da yalnızca altı hafta kalmıştı. İstanbullu pek umursamazdı ama onlar kentin günlük yaşam dokusunu kayıt altına aldılar. Çoğumuz Londra'yı Dickens veya Sherlock Holmes'tan okumuşuzdur, İstanbul'un bu tür bir tarihçi şansı olmadı. O yabancılar gördükleri her şeye şaşırdı, gözlemlerini gelecek kuşaklara aktarmak için yazıp fotoğraf makinesinin henüz keşfedilmediği dönemde sözcüklerle fotoğraf çekti. Ben onlardan okuduğum dünyevi detaylarla İstanbul'u tanımaya başladım” (Altun, 2016, [09.10.2017]).

Goodwin, Yashim serisinin ilk kitabı olan *The Janissary Tree* (2006) adlı eserine ilişkin, kurgu yazarken önceliğinin tarihten ziyade hikâye olduğu, aksi takdirde eserin Edgar En İyi Roman Ödülü'nü alamayabileceği (Dillard, 2013, [09.10.2017]) açıklamasını yapmıştır. Öte yandan, tarihsel kurgu yazımında “atmosferin, önemli toplumsal olayların ve hatta önemli toplumsal şahsiyetlerin gerçek olmasına” (Dillard, 2013, [09.10.2017]) dikkat ettiğini belirtmiştir.

Goodwin, İstanbul'un yazarlar için ne kadar güçlü bir tema olduğunu şu sözlerle vurgulamaktadır:

“İstanbul, o eşsiz, geçmiş ile gelecek arasında, Asya ile Avrupa arasında, uluslar, ırklar, inançlar... arasında parçalanmış şehir. 19. yüzyılın ilk yıllarında İstanbul [...] neredeyse kendi olay örgüsünü kendisi yazıyor!” (Dillard, 2013, [09.10.2017]).

Goodwin, okurları ile sürekli temas hâlinde olan ve onların yorumlarına, taleplerine önem veren bir yazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, okurların Yashim serisindeki kitaplarda sıklıkla geçen yöresel yemeklerin detaylarını merak etmesinin ve Osmanlı mutfağına özgü yemeklerin tariflerini istemesinin ardından, Goodwin *Yashim Cooks: Istanbul* (2016) adıyla ayrı bir yemek kitabı kaleme almıştır.

Goodwin, 28 Eylül-2 Ekim 2016 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 9. Uluslararası Şiir ve Edebiyat Festivali'ne de katılmıştır.

2.2. Jason Goodwin'in Türkçeye Çevrilen Eserleri

2.2.1. *The Janissary Tree* (2006)

The Janissary Tree (2006), Yashim serisinin ilk kitabıdır. Okur, Yashim ile ilk defa bu kitapta karşılaşmaktadır. 19. yüzyıl Osmanlı dönemini konu alan eser, tarihsel atmosferdeki polisiye olaylarıyla, hepsi de bir arkasından gelen bölümü merak ettiren 132 süreleyici bölümden oluşmaktadır.

Yashim'in macerası, Osmanlı sarayından gönderilen bir iç oğlanının, üzerinde seraskerin imzasının bulunduğu mektubu, bir gün Yashim'in kapısını çalarak ona teslim etmesiyle başlamaktadır. Seraskerin Yashim'e çağrıda bulunmak için kendince bir sebebi var iken, aynı sıralarda odasında haremden kendisi için seçilip hazırlanan cariyeyi beklerken, kızın boğularak öldürülmüş hâlde bulunduğu haberini alan Sultan II. Mahmut'un da Yashim'i çağırarak için başka bir sebebi bulunmaktadır. Nitekim Yashim, Kırım'da muhafızlık ve lalalık görevlerini başarıyla yerine getirip ün kazanarak sarayla arasında yakın bir bağ kurmuş zeki bir hadımdır.

Yashim, seraskerle görüşmesinde, iki hafta sonra Sultan II. Mahmut'un, kuruluşunun üzerinden on yıl geçen Yeni Ordu'nun resmi geçidine katılarak askerleri teftiş edeceğini öğrenmektedir. Serasker, yapılacak teftişin, Osmanlı askerî yapısına kazandırılan Yeni Ordu'nun sultana ve tüm Osmanlı halkına gurur ve güven vermesi açısından önemini vurgularken, teftiş öncesinde dört subayının ortadan kaybolduğunu belirtmekte ve Yashim'in bu esrarengiz kayboluşu aydınlatmasını istemektedir. Bu çerçevede, okur Osmanlı askerî yapılanmasına ilişkin bilgi edinmektedir.

Yeni Ordu askerlerinin sorumsuz davranmayıp disiplinli olduklarına dikkat çeken serasker, bir subayın devasa bir kazanın içerisinde ölü bulunmasıyla dehşete düşmekte ve bunu başka cinayetlerin seyredeceğinden endişelenmektedir. Yashim, kazanın bulunduğu saray ahırlarına gittiklerinde, üzerinde hâlâ askerî üniforma bulunan ölüyü incelemektedir. Serasker, yüzü tahrip edilen cesedin, üzerinde bulunan bir defterden yola çıkarak Osman Berek adlı subaya ait olduğunu anlamaktadır. Yashim ve serasker iş birliğiyle yapılan incelemede, böylesine devasa bir kazanın normal şartlarda ahırda olmaması gerektiği, kazanın buraya ceset ile birlikte getirildiği çıkarımında bulunmaktadır. Serasker, subayların başına gelenleri bulması için Yashim'e on günlük bir süre tanımaktadır. Bu süre zarfında

yaşananlarla, okur, 19. yüzyıl Osmanlı sokaklarıyla, insanıyla, günlük yaşamıyla, mutfağıyla ve o döneme ait pek çok kültürel unsurla tanışmaktadır.

Yashim, kazanın içindeki askerin cesedini inceledikten ve seraskerin cinayeti ve kayıpları çözmesi için kendisine sadece on günlük süre vermesinden sonra, kafasını toplamak üzere soluğu hamamda almaktadır. Buraya ilişkin betimlemelerle, Osmanlı hamam kültürü okurun bilgisine sunulmaktadır. Hamamdayken planlamalar yapan Yashim, subay cinayetini çözme işine devasa kazanla ilgili bilgi toplamakla başlaması gerektiğini düşünmektedir. Tenekeden yapıldığını bildiği kazanın nerede üretilmiş olabileceğini bulmaya çalışırken, teneke dövenlerin çekiç seslerinin yükseldiği Tenekeçiler Sokağı'na yönelmektedir. Yashim, bir teneke ustasından, devasa büyüklükte bir kazanın yılda yalnızca bir kez, her zanaatın kendi aletlerini sergilediği geçit töreninde Çorbacılar Loncası için yapıldığını öğrenmektedir. Bu arada, tenekeçilerin çıkardığı sesler Yashim'e, yeniçerilerin isyan zamanlarında kazanları yüksek sesler çıkararak dövdüğü kazan kaldırma geleneğini hatırlatmaktadır. Dolayısıyla, Tenekeçiler Sokağı, cinayetin perde arkasını görmeye çalışan Yashim'in yolunun yeniçerilerle kesiştiği ilk durak olmaktadır. Bu bağlamda, okur, Osmanlı ticari yaşamındaki lonca sistemi, lonca gelenekleri, Osmanlı askerî yapısının önemli bir parçası olmuş yeniçeriler ve onların kazan kaldırma olarak adlandırılan isyan gelenekleri hakkında bilgilenmektedir.

Yeni Ordu askerine ait cesedin bulunmasının ardından, Yashim, yıllar önce ortadan kaldırılmış ya da kaldırıldığı sanılan yeniçerilerin tarihte bıraktığı izi gözden geçirmesi gerektiğinin bilincine varmaktadır. Yashim, ilk zamanlarında düşman hatlarına korku salarak savaş meydanlarında Osmanlı İmparatorluğu'na büyük zaferler kazandıran yeniçerilerin, zamanla bu zaferlerden ötürü kendilerine tanınan ayrıcalıkları kötüye kullanmaya başladıklarını, görevlerinin dışında kalan alanlarda da söz sahibi olmaya çalıştıklarını, toprak savunmasında zayıflıklar gösterdiklerini, saray içinde ve dışında huzursuzluklar yaşanmasına sebep olduklarını öğrenmektedir. Edindiği diğer bilgilere göre, imparatorluk topraklarının arka arkaya kaybedildiği bir dönemde, Sultan II. Mahmut savaş meydanlarında üstün başarı gösteren Mısırlıları örnek almaya karar vermiş ve onlarla aynı tarzda yeni bir asker ocağı kurmuştur. Batı tarzında eğitim gören Yeni Ordu'ya uyum sağlamayı reddeden Yeniçeri Ocağı, 16 Haziran 1826 tarihinde kışlaları yerle bir edilerek ortadan kaldırılmış ve bu olay tarihte “hayırlı olay” anlamına gelen “Vakayı Hayriye” olarak anılmaya başlanmıştır.

Edindiği bilgiler Yashim’e, başlarda zaferlerinden sonraları ise isyanlarından söz ettiren yeniçerilerin Bizans’ın tarihî hipodromu olarak da bilinen At Meydanı’ndaki görkemli çınar ağacını hatırlatmaktadır. Bu ağaç, yeniçerilerin geçmişte toplantı yaptıkları, üzücü veya sevindirici buldukları durumları konuştukları, tartışma yaptıkları, karar aldıkları, saray mensupları da dâhil olmak üzere kendi çıkarlarını tehdit edenleri astıkları yer olarak bilinmektedir. Yashim’in esrarengiz olayları çözme yolunda öğrendikleri, yeniçerilerin Osmanlı tarihinde önce nasıl parıldadıkları, sonra da nasıl yozlaştıkları ve nasıl yok oldukları hakkında okura bilgiler sunmaktadır.

Yashim’e, serasker dışında görev veren bir diğer kişi de dönemin sultanı II. Mahmut’tur. Yashim, sultanın yatağına girmek üzere özenle hazırlanan cariyenin boğularak öldürüldüğu saraya gelerek ceset üzerinde inceleme yapmaktadır. Ölü cariyenin sağ elindeki bir parmağında, daha önce bir yüzük takılı olduğu belli olan bir beyazlık fark etmektedir. Yashim, bu ayrıntı hakkında düşünürken, kendisine “sevgili dostum” şeklinde hitap eden Valide Sultan, Fransız imparator Napolyon’un bizzat hediye ettiği mücevherlerinin de kaybolduğunu söyleyerek haremde kötü günlerin yaşandığını belirtmektedir. Yashim’in bir kitapsever olduğunu bilen Valide Sultan, mücevherlerini bulamadığı takdirde kendisine tekrar roman vermeyeceğini de eklemektedir. Dolayısıyla, Yashim’in yürütmek zorunda olduğu bir görev daha ortaya çıkmaktadır. Burada, dönemin sultanı II. Mahmut’a, “Valide Sultan” olarak anılan annesine, saray içerisindeki harem yapılanmasına ve cariyelere dair bilgiler okurla paylaşılmaktadır.

İlk askerin cesedinin bulunduğu kazanla ilgili bilgilerin kendisine ipucu sağlayacağını düşünen Yashim, çorbacı esnafını ziyaret etmektedir. Çorbacıbaşı Arnavut Mustafa’yı, loncalarına ait depoyu göstermesi için ikna etmektedir. Yeni bir ustanın gelmesiyle birlikte eski ustaya ve düzene ait her şeyin kaldırıldığı depoda, üç büyük kazandan birinin yerinde olmaması Arnavut Mustafa’nın da dikkatini çekmektedir. Yashim de bu kazanların, cesedin bulunduğu kazanla aynı büyüklükte olduğunu fark etmektedir. Burada, bir çırağın işe kabul edilme sahnesi üzerinden, çorbacıların işe alınma usulü, usta-çırak ilişkisi, lonca düzeni hakkında bilgiler verilmektedir.

Biri askere, diğeri cariyeye ait iki cesedin bulunmasının ardından yeni cinayetler de ortaya çıkmaktadır. Cami görevlileri, kuvvetli yağmurun tıkağığından

şüphelendikleri kanalizasyonu kontrol etmeye gittiklerinde, kanalizasyonu tıkayan şeyin bir ceset olduğunu anlamaktadır. Kefene sarılan cesedi gören halk, şehirde olup bitenler hakkında dedikodu yaymaya başlamaktadır. Cesedi bizzat gelip gören serasker, Yashim’le tekrar görüşmektedir. Kanalizasyondan çıkan ceset hakkında tartışırken, askerlerin gayrimeşru yer ve kimselerle ilişkisinin sorgulanmasına kızan serasker, onların disiplinli subaylar olduğunu tekrar vurgulamaktadır. Yashim, çoktan bir sonuca ulaşmış olması gerektiğini söyleyen seraskerin, esrarengiz olayların sessiz sedasız çözülmesini isteyen sarayın, durmadan yeni bir söylenti çıkararak şehre huzursuzluk yayan ve açıklama bekleyen halkın baskılarını üzerinde hissetmektedir. Bu konuda, öncelikle dört subayın kaybolmadan önce ne yaptıkları hakkında bilgiye ulaşması gerektiğini düşünmektedir.

Yashim, cesetler farklı yerlerde bulunsa da cinayetlerin birbiriyle bağlantılı olduğunu düşünerek, daha önce kolunda özel bir dövme görmüş olduğu çorbacıbaşı Arnavut Mustafa ile tekrar görüşmektedir. Arnavut Mustafa, eskiden bir yeniçeri olduğunu ve Tepedelenli Ali Paşa’nın ordusunda aşçı olarak yer aldığını söylemektedir. Geçmişte, Yeniçeri Ocağı üyelerinin birbirine sadakatle bağlı olduğunu, kendilerine özgü bir yaşam ve inanç kültürüne sahip olduğunu ve bütün yeniçerilerin daha sonra imparatorluk tarafından yasaklanmış olan Karagozilik tarikatına mensup Karagoziler olduklarını belirtmektedir. Arnavut Mustafa, yeniçerilerin askerî başarısızlıkları ve ahlaki yozlaşmaları nedeniyle yeni bir asker ocağı kuran dönemin sultanı III. Selim’in Bayraktar Mustafa Paşa’nın önderliğinde yeniçeriler tarafından öldürüldüğünü, kendisi de dâhil olmak üzere IV. Mustafa’nın hiçbir yeniçeri tarafından sevilmediğini ve tahta şeyhülislamın fetvasıyla II. Mahmut’un geçtiğini anlatmaktadır. Siyasetin çalkantılı olduğu o dönemde, yeniçerilerin Bektaşî dervişleriyle dua ettiğini ve görüş alışverişlerinde bulunduğunu belirtmektedir. Yeniçeri Ocağı’nın eski mahiyetini yitirdiğini düşünerek, yalnızca aşçılık mesleğini icra edebileceği işinin başına geçmek üzere ocaktan ayrıldığını ve yeniçeriliğinin 1815 yılında son bulduğunu ifade etmektedir. Arnavut Mustafa, Yeniçeri Ocağı’nın tarihe “Hayırlı Olay” olarak geçen ortadan kaldırılışında, birçok yeniçeri öldürülse de birçoğunun da kaçtığını veya artık çok da göze batmayan önemsiz işlerde çalışarak hayatlarını sürdürdüğünü, hatta bunlardan binlercesinin olduğunu söylemektedir. Arnavut Mustafa’nın anlattıkları, okuru III. Selim ile II. Mahmut dönemi arasında geçen Osmanlı tarihi, Tepedelenli Ali Paşa ve Bayraktar Mustafa Paşa gibi tarihî

şahsiyetler, Hayırlı Olay, Bektaşî tarikatı gibi Osmanlı unsurlarıyla tanıştırmaktadır. Arnavut Mustafa'nın açıklamalarından sonra Yashim, cinayetlerle yeniçeriler arasında bir ilişkinin bulunduğundan daha çok şüphelenmeye başlamaktadır.

Yashim, ikisinin cesedi bulunan dört askerin ortadan kaybolmadan önce kimlerle neler yaptığı konusunda bilgi toplamak için, şehirle ve şehir insanıyla sürekli etkileşim hâlinde olan köçek arkadaşı Preen'den yardım istemektedir. Yashim, geçmişte muhasebe işlerini yürüttüğü tüccar George Mavrocordato'nun düzenlediği danslı ziyafette köçek dansını yapan Preen'le yıllar önce tanışmış ve dost olmuştur. Preen, Yeni Ordu subaylarıyla ilgili araştırma yapacağına dair Yashim'e söz vermektedir. Burada okur, İngiliz kültürüne yabancı olan, Osmanlı eğlencelerinin ise bir parçası olduğu belirtilen köçeklerle tanışmaktadır.

Yashim, Preen'den haber beklediği sırada, on yıl önce ortadan kaldırılan Yeniçeri Ocağı'nın temsili olan yeniçeri ağacının bulunduğu yere giderek inceleme yapmaktadır. Ağacı yoklarken eline bir kâğıt parçası geçmektedir. Kâğıtta, anlamını kavrayamayacağı düzeyde gizemli mısralar içeren bir şiir yazılı olduğunu fark etmektedir. Kâğıdı cebine koyan Yashim, Hayırlı Olay'dan sağ kurtulan yeniçerilerin sayısına ulaşabilmek için imparatorluk arşivine gitmekte ve orada İbo adlı görevliden Hayırlı Olay'dan önceki birliklerin ve yeniçerilerin dökümünü istemektedir. İbo, arşivde bunların bulunmadığını söyleyerek Yashim'i yabancı temsilciliklere yönlendirmektedir. Bunun üzerine, Yashim ilk olarak İngiliz büyükelçiliğine gitmekte ve burada Fizerly ve Compston ile tanışmaktadır. Ellerinde bulunan dökümleri gösteren Fizerly ve Compston, Yashim'e yalnızca not alabileceğini söylemektedir. Yashim incelediği dökümlerden yola çıkarak, dışarıda gözlerden uzak yaşam süren eski yeniçerilerin sayısının elli bin kadar olabileceğini anlamaktadır. Burada, İngiliz Fizerly ve Compston'ın bir Osmanlı olan Yashim'in dış görünümünü ve kendisinden hiç beklemedikleri Fransızca bilgisini alay konusu etmeleri, Batılının Doğulu algısına ilişkin birtakım ipuçları vermektedir.

Daha önce çorbacıbaşı Arnavut Mustafa'dan yeniçerilerin Karagozi tarikatına mensup olduklarını öğrenen Yashim, Karagozi tekkeleri hakkında bilgi edinmek üzere bir imamla görüşmektedir. Bu görüşmeden, İstanbul'un fethinden önceki zamanlarda kurulan Karagozi tarikatına Şeyh Karagozi'nin önderlik ettiğini, eski geleneklere sıkı sıkıya bağlı olan tarikat mensuplarının zamanla yalan yanlış ve çarpık öğretileri de geleneklerine katmalarından ötürü tarikatın giderek yozlaştığını

öğrenmektedir. Allah'a giden yolun yalnızca Kuran'dan geçmediğini ileri süren Şeyh Karagozi'nin inanç tarzının, yeniçerilerin dünya düzenine karşı gelmelerine, isyankâr davranmalarına, kuralları çiğnemelerine neden olduğunu anlamaktadır. İmam, Karagozilerin imparatorluğun her yerinde küçük topluluklar hâlinde teşkilatlandığını, tekkelerde toplandıklarını söylemektedir. Bütün yeniçerilerin Karagozi olduğunu belirten imam, Karagozilik tarikatının yasaklanmasına rağmen bu tarikatın temsil ettiği kültür ve inancın tamamen yok olmadığını ileri sürmektedir. Yashim, yeniçeri ağacında bulunduğu kâğıdı imama gösterdiğinde, imam şiiri hatırlamakta ve mısraların eksik olduğunu dile getirmektedir. Yashim'in isteği üzerine şiirin eksik kısımlarını bulacağına söz vermektedir. Burada okur, Kuran, tarikat, tekke, şeyh gibi İslam geleneğine özgü dinî unsurlarla tanışmaktadır.

Yashim, imamdan Karagozilikle ilgili bilgiler toplarken, köçek arkadaşı Preen de bir kadın tüccarından, kaybolan dört askerinin o akşam birlikte nargile ve kahve içip zaman geçirdikten sonra gittikleri bahçeden beş kişi olarak ayrıldıklarını gördüğünü öğrenmektedir. Preen, arkadaşı Mina ile gittikleri bir mekânda tanıştığı Rus bir denizciden de üzerinde şeritli ve yıldızlı üniforma ve madalya taşıyan bu beşinci kişinin bir Rus olduğunu öğrenmektedir. Preen'in anlattıklarını dinleyen Yashim'in aklını bu kez, Yeni Ordu askerlerinin üniformalı bir Rus ile bağlantıları karıştırmaktadır.

Yashim Preen'den edindiği ipuçlarını anlamlandırmaya çalışırken, soruşturmasına eklenecek yeni bir olay gerçekleşmektedir. Kapalıçarşı'daki dükkân çalışanları, sabahın erken saatlerinde iş başı yapmak üzere geldiklerinde, demir kapının üzerine asılı ve kendilerinde hem merak hem korku uyandıran garip bir torbaya rastlamaktadır. Çalışanlar, şüpheli torbayı camiye götürmeye ve kadı eşliğinde açmaya karar vermektedir. Haberi alan kadı, serasker ve Yashim birlikte torbayı açtıklarında, içinde bir insan başının, kemiklerin ve tahta kaşıkların olduğunu görmektedir. Torbaya bakınca, serasker hiç kan olmadığını, Yashim de kemiklerin tertemiz ve eksiksiz olduğunu fark etmektedir. Serasker, baş ve kemiklerin kendi askerlerinden birine ait olduğundan şüphelenmektedir. Olayların geliştiği bu esnada, okur Kapalıçarşı ve buradaki tipik bir güne aşina olmaktadır.

Yashim, üçüncü askerinin cesedinin de kemikler hâlinde bir torbadan çıkmasının ardından, kendisinin de yakın dostu olan Babîâli'nin Polonya Büyükelçisi Stanislaw Palewski'yi Pera'daki evinde ziyaret etmektedir. Palewski, cesede ait kemiklerin

tertemiz oluşunu, haşlanma olasılığıyla açıklamaktadır. Aynı anda ama farklı yerlerde ortaya çıkan cesetlere ilişkin olası bir şablonu görmek için, şehre ait iyi bir harita üzerinde cesetlerin ortaya çıktıkları yerleri işaretlemeyi önermektedir. Kaybolan askerlerin birlikte görüldüğü son kişi olan Rus'un ise, başarılı olmasına karşın çok da yüksek rütbeli olmayan bir asker olabileceğini söylemektedir. Osmanlı saray gazetesindeki haberlere göz gezdirerek, Yashim'in daha sonra adının Potemkin olduğunu öğreneceği bu kişinin göreve yeni atanan Rus atâşe olabileceğini belirtmektedir. Bunun üzerine Yashim, Rus büyükelçiliğine gitmekte ve Rus büyükelçisi Nikolay Derentsov ve atâşe Potemkin ile görüşmektedir. Yashim'in, Potemkin'in subaylarla ilişkisine, yakınlık derecesine, birlikte ne yaptıklarına, ne konuştuklarına, nasıl ayrıldıklarına ilişkin sorularına aldığı işe yaramaz yanıtların ardından arabanın ücretini ödeme konusunda dinlediği çelişkili açıklamalar, Yashim'de kuşku uyandırmaktadır. Koridordaki duvarda bir İstanbul haritasının asılı olduğunu gören Yashim, tam da ihtiyacı olan bu haritaya göz gezdirirken, Derentsov'un güzel eşi Eugenia ile karşılaşmaktadır. Güzelliğiyle göz kamaştıran Eugenia ile Yashim arasında samimi bir sohbet geçmektedir. Yashim, saray haremimi çok merak eden ve görmeye heveslenen Eugenia'nın haremi ziyaret edebileceğini söyledikten sonra elçilikten ayrılmaktadır.

Yashim eve dönüp kendisine gelen mektubu açtığı anda, daha önce görüştüğü imamın Yashim'in bulduğu şiirin eksik kısımlarını araştırıp tamamladığını öğrenmektedir. Şiirin eksik kısımlarının da en az önceki mısralar kadar gizemli olduğunu fark etmektedir. Kafasında mısralarla gece yatağına giden Yashim, Kara Davut Sokağı yakınlarında çıkan yangınla birlikte yükselen duman, alev ve çığlıklarla uyanmaktadır. Hemen yangının olduğu sokağa koşan Yashim, bazı insanların yangını yeniçerilerin çıkardığını söylediklerini de duymaktadır. Yashim'in pratik zekâsı ve Murad Eslek isimli adamın var gücüyle çalışmasıyla yangın büyümeden söndürülmektedir. Bu yangın, Yashim'in aklında yeni soru işaretleri uyandırmaktadır. Nitekim kazan içinde bulunan bir askerin cesedi eskiden yangın kulesinin var olduğu şimdiki saray ahırlarında, kanalizasyonu tıkayan askerin cesedi Galata Yangın Kulesi'nin yakınlarında, bir askerin kemiklerinin bulunduğu torba ise eskiden yeniçeri yangın ekibine ait olan Yangın Kulesi'nin yakınlarında ortaya çıkmıştır. Bu durum, Yashim'e dördüncü cesedin yine bir yangın kulesinin yakınlarında ortaya çıkacağını düşündürmektedir. Yashim yangın kuleleriyle ilgili

bilgi toplamak üzere Galata Kulesi'ne giderek nöbetçi Orhan Yasmit ile görüşmektedir. Orhan, eskiden şehirde düzenli aralıklarla yangınların çıktığını, Aksaray'daki kulenin de yıllar önce altında bulunan Karagozi tekkesiyle birlikte yok olduğunu söylemektedir. Karagozilerle ve tekke gerçeğiyle bir kez daha karşılaşan Yashim'e, dördüncü kulenin Yedikule olabileceğini ama tam olarak bilmediğini, isterse diğer nöbetçi Palmuk'a da sorabileceğini dile getirmektedir. Palmuk ise dördüncü bir kulenin var olmadığını söylemektedir. Burada okur, Kara Davut Sokağı'ndan Galata Kulesi'ne, Aksaray'dan Yedikule'ye kadar İstanbul'daki çeşitli mekânlar arasında dolaştırılmaktadır.

Yashim Yedikule'ye gözlem yapmak üzere gittiğinde, çamurun içine batmış bir cesetle karşılaşmaktadır. Bu cesedin kamburundan, köçek arkadaşı Preen'e üniformalı Rus hakkında bilgi veren kişi olduğunu anladığında, Preen'in başının dertte olabileceğini düşünerek hızla ona koşmaktadır. Yashim, pansiyon sahibi kadına Preen'e acilen vermesi için bir not bırakmaktadır. Preen akşam saatlerinde geldiğinde, aldığı notu okumadan, hizmetlinin pansiyon sahibine içeride kimsenin olmamasına rağmen pis kokuların yükseldiğini belirttiği odasına doğru çıkmaktadır. Kapıyı açıp karanlık içinde yüzüne esen pis et kokusunu aldığında çığlık atmaktadır. Kendini geriye doğru çektiğinde ise merdivenlerden baş aşağı düşmektedir. Bu arada pansiyona gelen Yashim, hızla Preen'in odasına çıkarken merdivenlerde yüzünü karanlıktan göremediği saldırganla çarpışmaktadır. Preen'in yerde yattığını görünce onun öldüğünü düşünerek sokağa çıkıp saldırganın peşinden koşmaktadır. Yashim koşarken, yangın sırasında tanıştığı Murad Eslek ile karşılaşmaktadır. Murad Eslek de önceki yardımları için minnet duyduğu Yashim'e yardım etmek üzere onunla birlikte koşmaktadır. Yashim, saldırganın üzerindeki pis kokuyu tanıyıp tabakhaneye doğru koşmaktadır. Tabakhanedeki ızgaraların tünele açıldığını anlayınca saldırganın orada saklandığını düşünerek içeri girmektedir. Yashim, elinde bir meşale ve bir bıçakla ilerlerken aniden çığlık sesi duymakta, çığlığı duyduğu yöne doğru ilerlediğinde ise üzerine kaynamış yağ ve su dökülen saldırganı, ayağına dolanan halattan kurtulmaya çalışırken görmektedir. Bu arada, iyi niyetli olmadığını anladığı bir grup adamın kendi taraflarına doğru geldiğini fark ettiğinde, kaynamış suya baş aşağı sarkan saldırgan suyun içine düşmektedir. Yashim, kendisine saldıran adamlardan biriyle mücadele ederken yere yığıldığında, kahvehaneden çağırdığı arkadaşlarıyla birlikte peşinden gelmiş olan Murad Eslek tarafından kurtarılıp

tabakhaneden çıkarılmaktadır. Şehre geldiklerinde, pazarlarda sebze ve hayvan taşımacılığı yaptığını öğrendiği Murad Eslek, Yashim'i yıkanması için bir hamama bırakmaktadır. Burada Yashim, tabakhanedeki kaynar su ve yağ kazanlarından yola çıkarak, cesedi torba içinde bulunan askerin kemiklerinin nasıl tertemiz olduğunu anlamaktadır. Yashim, hamamdan sonra gittiği Kara Davut Sokağı'ndaki kahvehanede, bir yere mesaj götürüp getirebilecek birine ihtiyaç duyduğunu söylediğinde, kahveci, oğlu Mehmet'i göndermektedir. Preen'in cenaze masraflarını karşılamaya hazır olduğunu bildiren Yashim'in notuna karşılık, pansiyon sahibi kadın da Preen'in hayatta olduğunu bildiren bir not iletmektedir. Burada okur, Kara Davut gibi tipik bir Osmanlı sokağında, Osmanlı günlük yaşantısıyla, mahalle kahvesiyle, Murad veya Mehmet gibi Türk insanıyla karşılaşmaktadır.

Yashim, dostu Palewski'yi ziyaret ederek, cinayetler ile yeniçeriler ve yangın kuleleri arasında bir bağlantı olduğundan kuşkulandığını söylemektedir. İtfaiye nöbetçisi Palmuk ile yaptığı ikinci görüşmeden, Eski Saray'ın bulunduğu yerdeki Karagozi tekkesinin yıkıntılarının üzerine bir kule inşa edildiğini öğrendiğini açıklamakta ve kendisini çözüme ulaştıracak şeyin aslında bir Karagozi tekkesi olduğunu düşündüğünü belirtmektedir. Bunun üzerine Palewski, yıllar önce İngiliz Mustafa'nın İstanbul'daki ibadet yerlerini gösteren bir harita çıkarıp çoğalttığını, kendisinde de bir tane olduğunu söylemektedir. İkisi birlikte haritaya baktığında, numaralandırılmış onlarca tekkenin arasında aradıkları tekkenin hangisi olduğunu bilememektedir. Yalnızca, aradıkları dördüncü tekkenin, cesetlerin ortaya çıktığı diğer üç kuleyle aynı tarihlerde yapılmış olması gerektiği fikrini yürütmektedir. Palewski başka bir harita bulup iki haritayı karşılaştırarak eleme yöntemiyle aradıkları tekkeyi bulabilme şanslarının olabileceğini söylediğinde, Yashim böyle bir haritayı Rus büyükelçiliğinde gördüğünü anımsamaktadır. Burada çeşitli tekke isimleri paylaşmakta, geçmişte Osmanlı İmparatorluğu'na bilim konusunda büyük katkılar sunmuş İngiliz Mustafa Paşa'nın varlığından haberdar olan okur da kendisini Yashim ile birlikte İstanbul sokaklarında bir tekke arayışı içerisinde bulmaktadır.

Yashim, duvarda asılı İstanbul haritasına göz atmak için yazılı izni olmadığında, Rus büyükelçiliğine gittiği bir sırada kimse görmeden haritanın asılı olduğu yere çıkmakta, haritanın olmadığını görünce gizlice tek tek odalara bakmaktadır. Girdiği bir odada kendisine doğru gelen ayak seslerini duyan Yashim paniğe kapıldığında, aynı odada bulunduğunu şaşkınlıkla anladığı Eugenia ona, yatağının altına

gizlenebileceğini belirtmektedir. Kapısına gelen görevliyi gönderen Eugenia ve arzusuna karşı koyamayan Yashim geceyi birlikte geçirmektedir. Yashim, İstanbul haritasını neden aradığını ayrıntılarıyla anlattığında, Eugenia kendi odasında duvara yaslı duran haritayı göstermektedir. Birlikte, Yashim'in elindeki harita ile Eugenia'nın odasındaki haritayı karşılaştırarak incelemekte ve tarihsel olarak daha yeni olan bütün tekkeleri hızlıca elemektedirler. Elemanın ardından ellerinde üç tekke kalmaktadır. Yashim, bu üç tekkenin bulunduğu yere gerçekleştirdiği ziyaretlerinden işine yarayacak bilgiye ulaşamamaktadır. Burada, Rus büyükelçinin eşi Eugenia'nın Osmanlı ve hadım olma özelliklerini taşıyan Yashim'i keşfetme arzusu ve onunla kurduğu ilişkide Yashim'e adından ziyade "Türk" diye seslenmesi dikkat çekmektedir.

İstanbul haritalarından yola çıkarak istediği sonuca ulaşamayan Yashim için, daveti üzerine evine gittiği George Mavrocordato'nun yaşlı annesinin fetih zamanından anlattıkları ipucu olarak işlev görmektedir. Yaşlı kadının Kerkopoorta Kapısı ile ilgili anlattıkları, Yashim'de Kerkopoorta Kulesi'ni de görmesi gerektiği düşüncesini uyandırmaktadır. Yashim toz ve karanlık kaplı Kerkopoorta Kulesi'nin içine girdiğinde, duvarda daha önce bir Nasrani tekkesinde gördüğü çizimleri fark etmektedir. Gözüne çarpan bir sandığın içinde ise bir Karagozi ziyafetinde gerekli olduğunu düşündüğü malzemeleri görmektedir. Yashim artık burasının aramakta olduğu dördüncü kule, daha doğrusu tekke, olduğundan emindir; ancak, henüz dördüncü cesetle karşılaşmış da değildir. Yashim burada üstüne yapışan tozlardan kurtulmak için hamama gitmeye karar vermektedir; ancak, hamamda başına geleceklerden de haberi yoktur. Burada, 1453 fethi sırasında açık unutulduğu için Osmanlıların İstanbul fethinin önünü açtığı ileri sürülen Kerkopoorta Kapısı'na dair bilgiler sunulmaktadır.

Yashim, hamamda yıkanıp göbek taşında tellağa masaj yaptırdıktan sonra uyuyakalmaktadır. Uyandıktan sonra hamamda kendisinden başka kimsenin kalmadığını anlamaktadır. İçerideki sıcaklığın giderek arttığını anlayıp kapıya koştuğunda, tokmağın yerinde olmadığını fark etmekte ve kapıyı açamamaktadır. Son çare olarak, duvar kenarındaki sopaları peştamalıyla uç uca birleştirip en ucuna da bir bez bağlayarak göbek taşına çıkmakta ve hamamın kubbesinden sopayı sallayarak birisinin bunu görmesini umut etmektedir. Sopanın ucunda sallanıp bir anda kaybolan bezi, temizlik bahanesiyle geçici olarak kapandığı söylenen Çelebi

Hamamı'na gelip, beklemek için yakın bir kahvehanede oturan dostu Palewski görmektedir. Palewski, gördüğü garipliği o sırada kahvehanede bulunan seraskere anlatmakta ve ikisi birlikte göz atmaya gitmektedir. Palewski, hamamda baygın bulunan dostu Yashim'i kendi elçiliğine götürmekte ve buradaki yardımcısı Marta'nın yakın ilgisi sayesinde Yashim kısa zamanda iyileşmektedir. Yashim, hamamda başına gelenlerden, öldürülmek istendiğini anlamaktadır. Burada okur, Çelebi Hamamı örneği çerçevesinde, bir Osmanlı hamamının kubbe, göbek taşı, tellak, peştamal gibi unsurlarına aşina olmaktadır.

Yashim kendine gelir gelmez Kerkopoorta pazarında Murad Eslek ile buluşmaktadır. Kerkopoorta kapısını tekrar kontrol edeceğini söylemekte ve Murad Eslek'ten de etrafı gözetlemesini istemektedir. Murad Eslek'in bir arkadaşı Yashim'e eşlik etmektedir. Murad Eslek bir gariplik gözlemlemese de pazarda satış yapan köfteciye bir durgunluk olmaktadır. Köfteci, şişte dönen etin normal olmadığı fark etmektedir. Kömür üstünde dönüp duran şeyin bir insana ait uzuv olduğu anlaşıldığında pazarda çığlıklar kopmaktadır. Burada, bir Osmanlı pazar yeri betimlenmektedir.

Pazar yerindeki vahşet görüntüsünün ardından derhâl seraskerle görüşen Yashim, ona Yeni Ordu askerlerinin sokakları bizzat teftiş etmesi ve daha fazla cinayetin önüne geçmesi gerektiğini söylemektedir. Yeni bir yeniçeri ayaklanmasının yangınlar hâlinde baş göstermesinin muhtemel olduğunu ve sarayın önlemler alması gerektiğini de eklemektedir. Böyle bir kararın kendisinin yetkisinin dışında olduğunu söyleyen serasker, Yashim'den durumu Sultan II. Mahmut'a kendisinin açıklamasını istemektedir. Yashim, Sultan II. Mahmut'a da olası bir ayaklanmadan söz edip Yeni Ordu askerlerinin sokaklarda kontrolü bizzat sağlamaları gerektiğini belirtmektedir.

Her perşembe akşamı olduğu gibi o gün de Palewski ile akşam yemeği yiyeceğini düşünen Yashim'in, yemekleri pişirdikten sonra kitap okurken evinin kapısı çalınmakta ama Palewski yerine bir saldırgan içeri girmektedir. Yashim, iri cüssesinden ve tıraşlı kafasından bir güreşçi olduğunu anladığı adamla mücadele ederken, ocaktaki kaynar suyu onun üzerine dökmektedir. İletişim kurmaya çalıştığı adamın sağır ve dilsiz olduğunu da anlamaktadır. Kapı çalındığında, bu kez içeri Palewski girmektedir. Yashim, çarşafı elleri kolları bağlanmış şekilde yerde yatan adamı, şaşkınlık içerisindeki Palewski'ye emanet ederek evden hızla çıkmaktadır. Aynı saatlerde, yeni iyileşen Preen ve arkadaşı Mina birlikte hava almak için sokakta yürürlerken, bir adamın hem “yangın” diye bağırıp yardım istemekte hem de elindeki

meşaleyle kapıları tutuşturup kahkahalar atmakta olduğunu görerek korkudan Yashim'in evinin yolunu tutmaktadır.

Saraya doğru koşan Yashim, yolu kapatan askerlere kendisini seraskerin baş istihbaratçısı Yasin Tocalu olarak tanıttıktan sonra hareme gelmekte ve burada cariyelerin kalabalığı arasında kızlar ağası ile Valide Sultan'ın konuşmakta olduğunu görmektedir. Kızlar ağası, vaktin geldiğini belirterek Valide Sultan'a oğlu Sultan II. Mahmut ile görüşmek istediğini söylemektedir. Valide Sultan, tüm soğukkanlılığıyla kızlar ağasının başındaki sarıkta takılı mücevherlerin kendisine ait olduğunu belirtmektedir. Kızlar ağası, sultanın verilmesi için tehditler savurmaktadır. Bu sırada, cinayete kurban giden cariyenin parmağındaki yüzüğü çaldığı söylenen kız, kızlar ağasına saldırmakta, kızlar ağası da kızı boğazlayıp yere fırlatarak öldürmektedir. Kızlar ağası ise, kaynağı bilinmeyen bir bıçak darbesiyle yere yığılmaktadır. Önderlerinin yerde ölü olarak yattığını gören işbirlikçi haremağaları da hızla olay yerini terk etmektedir.

Kızlar ağasının diğer haremağalarıyla hem başkaldırısına hem de ölümüne şahit olan Yashim, sarayın arşiv odasına giderek İbo ile görüştüğünde, dışarıda olup biteni görmemesine rağmen her şeyden haberdar olan İbo'nun, aslında saray ile isyancılar arasındaki iletişimi sağlayan saf bir aracı olduğunu anlamaktadır. İbo, geldiği yerde ailesiyle birlikte çektiği sefaleti ve akrabası olan kızlar ağasının, yapacağı hizmete karşılık ona iş ve gelir sağlayacağını söylemesi üzerine görevi kabul ettiğini anlatınca, Yashim ona görevini son bir kez yerine getirerek yeniçeri ağacının altında saraydan haber bekleyen isyancılara önderlerinin öldüğünü bildirmesini istemektedir.

Yashim seraskerle görüşmeye gittiğinde yolunu kesen askere kendisini imparatorluk gizli servisinden Yashim Tocalu olarak tanıtmaktadır. Yashim, seraskeri Ayasofya'nın kubbesinde, isyancı askerlerin olduğu meydana bakarken bulmaktadır. Yashim, kızlar ağasının önderliğindeki haremağalarının Karagozi şiirinde de yer alan Yeniçeri Ocağı'nı diriltme amaçlarında başarısız olduklarını belirttiğinde, serasker, yeniçeri hareketleriyle ilgili bilgi edinmek için başlarda ataşe Potemkin'i kullansa da daha sonra onun yerine hadım Yashim'i seçtiğini itiraf etmektedir. Saraydaki mevcut düzenin ve yakında açıklanacak olan reform fermanının anlamsız olduğuna inanan serasker, Yashim'i kendisiyle birlikte yeni bir Osmanlı Cumhuriyeti'nde hizmet vermeye davet etmektedir. Teklifini reddeden Yashim'e silah doğrultan serasker, arkasında beliren İngiliz büyükelçiliğinden Fizerly ve Compston'u görünce onları

öldürmeye kalkmaktadır. Yashim'in, İngiliz hükûmetiyle karşı karşıya kalacağını hatırlatmasıyla birlikte, serasker oradan koşarak uzaklaşmaktadır. Ayasofya'nın blokları arasında kaybolan seraskerin hikâyesi, yıllar sonra onun yüksekten düşerek öldüğü yerden kıl payı kurtulan birisi tarafından anlatılmaktadır.

Palewski, olayların yaşandığı akşam Yashim'in kendine emanet adamı Preen ve Mina'ya teslim ederek kendi büyükelçilik binasına gitmektedir. Eugenia ile vedalaşmak üzere Rus büyükelçiliğine giden Yashim ise, büyükelçi Derentsov'un ülkesine geri döndüğünde istifa edeceğini öğrenmektedir.

Yashim, şehirdeki yangının söndürülmesinden ve sokaklarda Yeni Ordu'nun yeniden kontrolü tam olarak ele geçirmesinin ardından saraya giderek Sultan II. Mahmut ile görüşmektedir. Sultanın, seraskeri sevmese de onun ne kadar başarılı bir asker olduğunu, olayların yaşandığı gece olup biteni daha net görmek üzere tepeye çıktığını düşündüğünü ve ölmesine üzüldüğünü belirtmesine karşın, Yashim olayın iç yüzünü sultana anlatmamaktadır. Sultan ayrıca, ölen kızlar ağasının yerini Yashim'e teklif etmektedir. İlerleyen yaşını ve ten rengini bahane ederek teklifi nezaketle geri çeviren Yashim, arşiv ve kâtiplik görevindeki başarısıyla sultanın takdirini kazanan İbo'yu işaret etmektedir. Sultan, görüldüğünden çok daha fazla şey bildiğini düşündüğü Yashim'e bir de kese uzatmakta ve fermanın ilan edilmesi için imparatorluktaki huzursuzluğun tam olarak yatışmasını bekleyeceğini belirtmektedir. Sultanın yanından ayrılan Yashim, seraskerin yetkilerinin dışına çıktığını, hedeflediklerinin sarayın amaç ve çıkarlarıyla çatıştığını ve Ruslarla da iş birliği yaptığını sonradan anlamlandığı ipuçlarıyla ve ayrıntılarıyla Valide Sultan'a anlatmaktadır. En başından beri İstanbul'un ne kadar önemli görüldüğünü, bu şehrin tekrar ele geçirilmek istendiğini, yeniçeri ayaklanmalarının, görevini kötüye kullanan saray yetkilerinin, kışkırtılan halkın bunu başarmak için maşa olarak kullanıldığını belirtmektedir. Sohbetin ardından Valide Sultan, kitapsever Yashim'e bir de kitap hediye etmektedir.

The Janisary Tree (2006) adlı eserde, Osmanlı coğrafyasından mekânlar, kişiler, kurumlar, Osmanlı tarihinden olaylar, şahsiyetler, Osmanlı kültüründen alışkanlıklar, nesneler, giysiler, ulaşım ve ölçüm araçları, Osmanlı mutfağından yiyecekler ve içecekler yer almaktadır. Eserdeki Osmanlı izlerinin ayrıntıları için bkz. Ek 2.1.

2.2.2. *The Snake Stone* (2008) [2007]

The Snake Stone (2008) [2007] adlı eser, Yashim serisinin ikinci kitabıdır. Serinin ilk kitabında olduğu gibi 19. yüzyıl Osmanlısını konu alan eser, kısa ve süreleyici 129 bölümden oluşmaktadır.

Eser, camilerden ezan seslerinin yükseldiği İslam coğrafyasına özgü bir sahne ile başlamaktadır. Akşam ezanının okunduğu aynı saatte, George adlı bir sebzeçi de ansızın bir saldırıya uğramaktadır. Sebzeçinin uğradığı saldırı, İstanbul'da yaşanıp, başkahraman Yashim'in ilgilenmesini gerektirecek esrarengiz olayların da başlangıcı olmaktadır.

İstanbul'daki esrarengiz olayların merkezinde yer alacak Maximilien Lefèvre adlı Fransız arkeolog, kıyıya giderek yaklaşan geminin içerisinde, sarayın avlusunda gördüğü bir sütuna büyülenmiş bir hâlde bakmaktadır. Yanındaki sandık ile Pera iskelesinde karaya çıkan Lefèvre, Yashim'in çözmesi gereken ilişkiler yumağındaki yerini almış bulunmaktadır.

Lefèvre'in İstanbul'a ayak bastığı günün sabahında Fener'deki evinde uyanan Yashim, alışkanlığı olduğu üzere Kara Davut Sokağı'ndaki kahvehaneye gitmektedir. Burada böreğini yiyip kahvesini yudumlayan Yashim, sokakta gözlemlediği insanlar üzerindeki eski ve yeni tarzda giysilerden hareketle, o an ölüm döşeginde olan Sultan II. Mahmut'un yakın geçmişte ilan ederek halkın giyim şeklini Batılı tarzda yeniden düzenlemeyi amaçlayan fermanının tam anlamıyla hedefe ulaşmadığını fark etmektedir. Yashim'in yaptığı gözlem, 19. yüzyıl İstanbul insanı ve giyim tarzı hakkında canlı bir sahne sunmaktadır. Benzer bir canlı sahne de Yashim'in kahvehaneden çıktıktan sonra gittiği Kapalıçarşı'da görülmektedir. Kitap kurdu olarak nitelendirilebilecek Yashim, çok sevdiği Fransızca romanlara bakmak üzere, kitap ve antika ile uğraşan sahaf Dimitri Gulandris'in dükkânına girmektedir. Bir mücevherin de gözüne çarptığı bu dükkânda, kitaplardan başka yemek tutkunu da olan Yashim, biri Fransız mutfak sanatı konulu olmak üzere iki kitap satın almaktadır. Gulandris'in Yashim'in verdiği parayı ağzına götürmesi, o dönemlerde, alışveriş esnasında aldığı paranın gerçek olup olmadığını anlamak üzere bütün esnafın parayı ısırma alışkanlığının olduğunu gösteren bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kapalıçarşı'dan sonra pazara giderek her zaman alışveriş yaptığı tezgâha yönelip de sebze George'un yerinde başkasını bulan Yashim, sebze için endişelenmektedir. Durumu kadiya soracağını söylediğinde, tezgâhtaki kişi onun bu işe karışmamasını tavsiye etmekte ve Yashim de Hetira ismini ilk defa burada duymaktadır. Buradaki sahne, okura İstanbul pazarlarının bir betimlemesini sunmaktadır.

Yashim, sürekli alışveriş yaptığı sebze ile dost olmasına rağmen onun nerede yaşadığını bilmemektedir. Onu tanıyan bazı kimselerden sebze için Eminönü tarafından geldiğini, bir kayıkçıdan da hep Boğaziçi yönüne gittiğini öğrenmektedir. Boğaziçi taraflarında oturduğunu düşündüğü Rum sebze için, başına kötü bir şey gelmiş olması durumunda, kilise bünyesindeki sağlık kuruluşuna götürülmüş olabileceği fikrini yürütmektedir. Yashim, sebze dostunu bulmayı umduğu kiliseye bağlı sağlık kuruluşuna gidip durumu rahibe anlattığında, görevli rahibe onu henüz konuşamayan ve vücudu sargılarla kaplı arkadaşına götürmektedir. Henüz konuşamadığı için arkadaşından bilgi alamayan Yashim, Kara Davut Sokağı'ndaki kahvehanenin adresinin yazılı olduğu kâğıdı rahibe uzatarak olası bir gelişmede kendisini haberdar etmesini istemektedir. Burada okur, Kara Davut Sokağı, Eminönü, Boğaziçi gibi çeşitli İstanbul mekânlarında âdeta gezintiye çıkarılmaktadır.

Şehirde garip olaylar yaşanırken, Sultan II. Mahmut Beşiktaş'taki sarayında ölümle pençeleşmektedir. Cariyelerden kölelere, paşalardan seraskerlere kadar emrindeki pek çok kimse, Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırışı, giyim kuşam konusunda yaptığı yeniliklerin insanlar üzerindeki etkisi ve insanların ona olan tepkileri konusunda II. Mahmut hakkında verilen bilgiler, Osmanlı tarihinden önemli olaylara ve sultanların yaşamına ışık tutmaktadır. Ölümle pençeleşen II. Mahmut'un hastayken hatırladıkları arasında yer alan Alemdar Mustafa Paşa, II. Selim, oğlu Abdülmecit gibi önemli isimler de Osmanlı tarihinde yer alan şahsiyetler olarak karşımıza çıkmaktadır. II. Mahmut'la yakından ilgilenen kişi de Doktor Millingen olarak tanıtılmaktadır.

Şehirde yaşanan hareketlilik, Fransız arkeolog Lefèvre'in ilk olarak Yashim'in yakın dostu Polonya Büyükelçisi Stanislaw Palewski ile tanışması ve Palewski'nin de Lefèvre'i bir perşembe akşamı Yashim'e akşam yemeğine getirmesiyle biraz daha artmaktadır. Yıllarca sultanın gizli görevlerinde yer aldıktan sonra özgürlüğü seçerek sultan tarafından azledilmiş bir hadım olan Yashim, savaş yıllarında tam bağımsızlığı kazanamamış ve sürekli başka devletlerin gölgesinde kalmış Polonya'nın Babıali

Büyükelçisi olarak yirmi beş yıl önce İstanbul'a geldikten sonra yerlilerden ayırt edilemez derecede İstanbullu olan Palewski ve buraya gemiyle henüz gelmiş Fransız bir arkeolog olan Lefèvre bir araya geldiklerinde, aralarında ilginç bir sohbet geçmektedir. Bir arkeolog bakış açısıyla İstanbul'u değerlendiren Lefèvre, kadına benzettiği bu şehrin önce Konstantin önderliğinde Bizanslılara, sonra ise Fatih Sultan Mehmet önderliğinde Osmanlılara teslim oluşundan bahsetmektedir. Yılanlı Sütun'daki yılan başlarının kayıp oluşunun Türklerin suçu olmadığını düşünen Lefèvre, arkeolojik araştırmalarına devam etmek için Trabzon ve Erzurum'daki Rum manastırlarına gitme planlarının olduğundan da söz etmektedir. Osmanlı coğrafyası hakkındaki bu bilgilendirici konuşmalar sırasında, Yashim'in özenle hazırlayarak sırasıyla ikram ettiği yemekler de okura Türk mutfağı hakkında bilgi vermektedir. Yemek sonrasında Yashim, Lefèvre'i sokak başına kadar uğurlayıp tekrar evine geldiğinde, yılan başlarını kendi dolabında sakladığını söyleyen Palewski, yılan başlarından daha önce de bahseden Lefèvre'den hiç hoşlanmadığını, onun gereğinden fazla şey bildiğini, bir hırsız bile olabileceğini ve onun bir dahaki görüşme talebini reddedeceğini belirtmektedir.

Lefèvre'den hoşlanmayan tek kişi Palewski değildir. Zengin bir Rum tüccar olan Mösyö Mavrogordato'nun eşi Madam Mavrogordato, Fener'deki konağına çağırttığı Yashim ile yaptığı görüşmede, eşini ziyaret eden bir Fransız'ın ondan borç istediğini, verdiği önerilerle kocasını rahatsız ettiğini, kendisinin de bu Fransız'dan kuşkulandığını ifade etmektedir. Söz konusu Fransızın arkeolog Lefèvre olduğunu öğrenen Madam Mavrogordato, Yashim'den Lefèvre'i arkeolojik araştırmalarını başka bir yerde sürdürme konusunda ikna etmesini istemektedir. İş kabul eden Yashim'i konaktan çıkarken gören Mavrogordato ailesinin oğlu Alexander, onu kolundan tutarak ne konuştuklarını öğrenmeye çalışsa da Yashim hiçbir bilgi vermemektedir.

Şehirde bir garip olay daha gerçekleşmektedir. Dükkânından çıkmak üzere hazırlık yapan sahaf Gulandris'in bulunduğu yere bir yabancı gelmektedir. Gulandris, karanlıktan yüzünü göremediği ve ısrarla Latince bir kitap aradığını söyleyen yabancından yarın gelmesini istemektedir. Tehlikeyi sezse de yabancı tarafından öldürülmektedir. Böylelikle, şehirdeki saldırı olayına bir de cinayet eklenmektedir.

Yashim, sahaf Gulandris'in başına gelenden henüz haberi yok iken, Aram Malakian adlı Ermeni esnaf, hazine olduğunu iddia ettiği elindeki şeyi göstermek için Yashim'i

ısrarla dükkânına götürmektedir. Kapalıçarşı'daki esnafların Rum, Ermeni ve başka çeşitli uyruklardan olması, o dönemde imparatorluk çatısı altında bulunan toplumun dokusu hakkında bilgi sunmaktadır. Malakian, Sultan II. Mahmut'un doktoru olan Millingen'in koleksiyoncu olduğunu ve elindekiyle ilgileneceğinden emin olduğunu belirtmektedir. Fırsatı kaçırmayan Yashim, ona koleksiyoncuların ne gibi nesnelerle ilgilediğini sorduğunda, Malakian'ın saydıkları arasında “incunabula” da bulunmaktadır. Malakian, bu sözcüğü “ilk basılan kitaplar” olarak tanımlamakta ve Lefèvre'in arkeolojik araştırmasını sadece kazı yoluyla yapmadığına işaret etmektedir. Malakian, Erzurum'daki bir manastırda görevli olan keşiş arkadaşından duyduğuna göre, Lefèvre'in ender bulunan çok eski kitaplarla manastıra gittiğini de eklemektedir. Malakian'ın konuşması, dükkâna hızla girerek Gulandris cinayetini haber veren bir çocuk ile bölünmektedir. Kalabalığın içinden ancak saray görevlisi olduğunu söyleyerek ilerleyebilen Yashim, bekçiden, ölünün incelenmesi için kadıyı beklediklerini öğrenmektedir. Kadı gelene kadar ilk bilgileri bekçiden alan Yashim, cesedi kendisi de incelemektedir ve kadı gelmeden önce de olay yerinden ayrılmaktadır. Saldırıya uğrayan sebzeçi George ile öldürülen sahaf Gulandris arasındaki benzerlikler üzerinde düşündükten sonra ikisinin de Rum esnaf olduğunu fark eden Yashim'in kafasını, bir yandan da “Hetira” ismi kurcalamaktadır. Bu isim kendisine sorulduğunda, Malakian Yashim'e bunun Rumlarla ilgili olduğunu ve Rumlara danışması gerektiğini söylemektedir.

Yashim, kilise bünyesindeki sağlık kuruluşunda yatan sebzeçi arkadaşını ziyaret etmeden önce, pazar yerine uğrayarak hem kendisi hem de onun için balık almaktadır. Yashim, artık konuşmaya başlayan George'a saldırı ile Hetira arasındaki ilişkiyi sorduğunda, kaza olduğu yanıtını almaktadır. Yashim eve geldiğinde, komşusu Dul Matarya'dan borularda sorun olduğu için susuz kaldıklarını öğrenince, sokakta bir saka bulup ona da su getirmektedir. Buarada, yemek tutkunu Yashim sayesinde yine bir Osmanlı pazar yeri betimlenmekte, ayrıca o dönemde su edinmede sakalardan yararlanıldığı da anlaşılmaktadır.

Yashim, balığı pişirip yedikten sonra saraydaki bir arkadaşından edindiği Fransızca romanı okuduğu sırada, kapısı çalınmakta ve karşısında elinde bir çanta ile Lefèvre'i bulmaktadır. Korku içindeki Lefèvre, peşindekilerden kaçmak için gidecek başka yerinin olmadığını söyleyerek Yashim'den hemen kapıyı kapatmasını istemektedir. Korku içindeki adamı bir bardak su ile yatıştıran Yashim, güvende olduğunu

söyledikten sonra peşindekilerin kim olduğunu sormaktadır. Soruyu yanıtlamayan Lefèvre, Yashim'den yalnızca en kısa zamanda Rum gemisi hariç herhangi bir gemi bulmasını rica etmektedir. Ertesi gün, İstanbul'dan hareket edecek gemilerin listesini gözden geçiren Yashim, Lefèvre'in acelesini ve bütçesini göz önüne alarak misafirini bir gün sonra Napoli'ye doğru yola çıkacak gemiye bindirmeye karar vermektedir. Gemiye gören ve kaptanı ile tanışan Yashim, Lefèvre'den istenecek ücretin yarısını kendisi ödedikten sonra, yolcunun geminin kalkışından önce herhangi bir zamanda gelebileceğini öğrenmektedir. Yashim eve gelip gelişmeleri anlattığında, Lefèvre aslında diğer Fransız gemisini tercih etse de artık mecburen bu gemiye binmek zorunda olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, ilk defa ne iş yaptığını anlatmakta, zarar görmekten, kaybolmaktan ya da yok olmaktan kurtardığı ender bulunan kitapları kendi yöntemleriyle paraya dönüştürdüğünü ifade etmektedir.

Günü geldiğinde, Yashim Lefèvre'i, kendisini geminin kalkacağı yere götüreceği kayığa bindirip uğurladıktan sonra, Palewski'yi bilgilendirmek üzere Polonya büyükelçiliğine gitmektedir. Elçilikte, kâhya konumundaki Marta adlı kızdan başka, onun buraya getirdiği Xani ailesi de çalışmaktadır. Baba Enver Xani, Arnavut kökenli olma ve babadan oğula geçme şeklindeki mesleki kriterleri karşılamamasına rağmen, loncaya yüklü miktarda ödeme yaparak onlara katılan bir su yolcudur. Eşi hangarı temizlemekle, küçük kız annesine yardım etmekle meşguldür ve konuşmayan oğulları da dâhil olmak üzere diğer çocukları her gün avluda oyun oynamaktadır. Yashim Lefèvre'in gittiğini öğrenen Palewski, onun bir şeyler kaçırdığından, hatta kendisindeki yılan başlarını bile alıp gitmiş olabileceğinden şüphelenmekte, Lefèvre'in İstanbul'a gelmesinin gerçek nedenini merak etmektedir. Lefèvre'in eski el yazmalarıyla ilgilendiğini düşünen Yashim, geminin rıhtımdan ayrıldığını öğrenmesine rağmen pazar yerinde gördüğü bir adamı garip bir şekilde geminin kaptanına benzettiğini söylemektedir. Palewski, kaptanı değiştirmiş olabileceklerini, geminin büyük olasılıkla bir Rum şirketine ait olabileceğini belirtmekte ve yabancılara kendi vatandaşlarını yargılayabilme yetkisinin verilmesinden bu yana Pera'da eskisinden çok daha fazla yabancı bulunduğunu dile getirmektedir. Burada okur, su yolcuların çalışma düzeni veya yabancılardan Osmanlı topraklarındaki yargılanma hakları gibi Osmanlı toplumsal yaşamından çeşitli bilgiler edinmektedir.

Yashim, Palewski'nin gizli dolabındaki yılan başlarını kendisine gösterdiği andan itibaren ilgisini çeken Yılanlı Sütun'u incelemek üzere Hipodrom'a gitmektedir. Sütuna giden yol, sütunun fiziksel özellikleri ve tarihî geçmişi hakkında verilen ayrıntılar, okurun İstanbul'daki tarihî bir yapıt ile tanışmasını sağlamaktadır.

Daha önce Yashim'den Lefèvre'i İstanbul'dan gitmeye ikna etmesini isteyen Madam Mavrogordato, o gittikten sonra oğlu Alexander'ı para dolu bir keseyi vermesi ve konuyla ilgili susmasını istemesi için Yashim'in evine gönderdiğinde, Yashim parayı reddetmektedir. Bu sırada, ikili arasında daha önce de geçen gerilim bir kez daha yaşanmaktadır.

Şehirde, sebzeçi George'un saldırıya uğramasından ve sahaf Gulandris'in öldürülmesinden sonra bir gizemli olay daha yaşanmaktadır. Palewski, Yashim'e, Fransız elçiliğinin kapısının önünde korkunç bir ceset bulunduğunu ve cesedin Lefèvre'e ait olduğunu söyleyerek, az önce görüştüğü elçilik yöneticilerinin konuyla ilgili Babiali ile gerçekleştirilecek diplomatik işlemlerde kendisinin yardımını talep ettiklerini bildirmektedir. Konuyla ilgili soruşturma yapan Doktor Millingen, Lefèvre'i son gören kişi olarak Yashim'in de orada bulunmasını istemektedir. Palewski, Lefèvre'in kayığa binerek uzaklaştığını kendi gözleriyle gören ve bugün de cesedinin Fransız elçiliğinin önünde bulunduğunu şaşkınlık içinde anlamaya çalışan Yashim'e, bu tür diplomatik işlemlerde tecrübesi olan bir kişi olarak elçilik görevlilerine kendisini önerdiğini dile getirmektedir.

Yashim, Fransız elçiliğinin maslahatgüzarı Auguste Boyer'in gözetiminde, Lefèvre'in cesedini incelemektedir. İnsanları ısırma alışkanlığı pek olmayan köpeklerin cesedi bu hâle sokmasını ve cesedin elçiliğin önüne getirilmesini garip bulan Yashim, olay yerindeki çantayı da inceledikten sonra Boyer ile birlikte elçiliğe gitmektedir. Yashim, elçiye Lefèvre ile tanışıklık derecesini anlatmaktadır. Yashim'i dinleyen elçi, Doktor Millingen tarafından gerçekleştirilen ön incelemede Lefèvre'in kayığa bindiği gece öldürüldüğü sonucuna vardıklarını ve bu durumda, onun son saatlerini kendisiyle geçirmiş olduğunu dile getirmektedir. Cinayetle ilgili rapor hazırlanacağını öğrendikten sonra elçilikten ayrılan Yashim, aslında yakından tanımadığı Lefèvre'in neden kendisine sığındığını açıklayamadığını, ölmeden önceki son anlarını onunla geçirdiğini, kendisinin de bir cinayet raporunda önemli bir yer kaplayacağını, bunun itibarını sarsacağını ve sarayla arasını açacağını düşünerek gerilmektedir. Başta sultan ve saray olmak üzere edindiği geniş çevrenin kendisini

terk etmesi düşüncesinin verdiği ürpertiyle, raporun hazırlanma süresinin aslında gerçekleri gün yüzüne çıkararak kendini aklama için harcaması gereken süre olduğunun farkına varmaktadır.

Yashim, Lefèvre cinayetini aydınlatmak amacıyla bilgi toplamak için ilk olarak Fener'deki patrikhaneye giderek, eskiden Ypsilanti ailesine hizmet verirken birlikte çalıştığı başpapaz Grigor ile görüşmektedir. Yashim henüz gelmesinin nedenini açıklayamadan, Grigor, patriklerinin asılmasından ve ayaklanmalardan sorumlu tuttuğu ve halkını iyi yönetemediğini söylediği sultana olan öfkesini dile getirmekte, burada bahsedilenler birtakım tarihsel olaylar hakkında bilgiler vermektedir. Yashim'in konuyu değiştirmek için sultanın ölümle pençeleşmesinden, çarşıdaki alışverişlerde paranın gerçekliğinden şüphe duyulmasından ve değerinin giderek düşmesinden bahsetmekte, bu da imparatorluktaki gelişmelerle ilgili bilgiler sunmaktadır. Yashim konuyu daha fazla uzatmadan Hetira hakkında bilgi almaya geldiğini söylediğinde, Grigor bu örgütün kiliseler ve özellikle de Yunan Krallığı tarafından tutulduğunu ancak tam olarak kim olduklarını bilmediğini söylemektedir. Yashim de bu örgütün, gerektiğinde cinayet işleyecek kadar ileri gidebilecekleri bir şeyi gizlediğini ya da koruduğunu düşündüğünü, ama ne olduğunu bilmediği bu şeyin kendisini de korkuttuğunu ifade etmektedir. Grigor, bu şeyin "Büyük Fikir" anlamına gelen "Megalo İdea" olduğunu söylemekte ve kendisi ayini bitirene kadar inceleyebileceğini söylediği bir kitabı Yashim'e uzatmaktadır. Yashim, Yunan bağımsızlık ordusunun doktoru Stephanitzes tarafından derlenen ve Atina'da basılan bu kitapta, Türklerin Konstantinopolis'ten kovulup tekrar Bizans hâkimiyetinin kurulmasını içeren çeşitli kehanetlerin bulunduğunu görmektedir.

Yashim, Lefèvre'in arkeolojik araştırmasını yalnızca kazıyla yapmadığını söyleyen Malakian ile tekrar görüşmek üzere Kapalıçarşı'daki dükkânına gittiğinde, Lefèvre'in cesedini inceleyen Doktor Millingen ile iletişime geçebilme fırsatını da bulmaktadır. Yashim, Malakian'ın koleksiyoncu doktora iletmek istediği sikkeyi kendisi götürmek için gönüllü olmaktadır. Sikkeyi Doktor Millingen'a götürdüğünde, koleksiyon tutkusundan biraz bahsettikten sonra Lefèvre'in cesedi hakkında konuşmaktadırlar. Doktor Millingen, köpek ısırıklarına ait diş izlerinden yola çıkarak ulaştığı Lefèvre'in olası ölüm saatini söylediğinde, kendisini zor durumda bırakan bu bilgi karşısında Yashim, elçinin olay hakkındaki raporu hazırlama süresini sormaktadır. Elçinin tanıdığı süre bir haftadır. Yashim, bu

konuşmadan doğan samimiyetten faydalanarak, Doktor Millingen’a Hetira adındaki gizli cemiyet hakkında bildiklerini sormaktadır. Yunan bağımsızlık m¼cadelesi sırasında Lord Byron’un da bulunduğu Mesolongi’de çalıştığını s¼yleyen Doktor Millingen, Yunanların g¼venilmez oluşlarından, hizipiliğinden, zevke d¼řk¼nl¼ę¼nden bahsetmektedir. Osmanlı karşıtı bir tutum sergileyen Hetira’nın, Osmanlı topraklarındaki Rumların sorun çıkarmadan yaşamaları için Yunan Krallığı’nın Osmanlı ile Avrupalı devletler arasındaki bir ortaklıkla kurulduğunu d¼ř¼nd¼kleri için yeni bir imparatorluk kurmayı amaçlayan gizli bir cemiyet olduğunu belirtmektedir.

Yashim’in Hetira hakkında biraz daha bilgi edindiği sırada, şehirdeki garip olaylara bir yenisi eklenmektedir. Su yolcu Enver Xani, şehre su dağıtın haznelerin kontrol¼n¼ yapıp, haznelerin su çıkışlarını sırasıyla kapatıp açarken, y¼z¼n¼ bile g¼remedięi biri tarafından ¼ld¼r¼lmektedir.

Fransız elçiliğinin Lef¼vre cinayeti hakkında hazırladığı raporun, g¼venini kazandığı ama ne yazık ki ¼l¼mle peneleşmekte olan Sultan II. Mahmut’a değil de bir başkasına iletileceği için diken ¼st¼nde olan Yashim, Valide Sultan ile g¼r¼řmek ¼zere Topkapı Sarayı’na gitmektedir. Yashim’in Valide Sultan’a ulaşana kadar geçtiği avlular ve g¼r¼řt¼ę¼ kişiler, Topkapı Sarayı’nın avlularınının ve haremınınin mimari ¼zellikleri ile Z¼l¼fl¼ Baltacılar ve harem ağaları gibi kendine ¼zg¼ g¼revlileri hakkında bilgi vermektedir. Gerçek adı Aimée olan Fransız kadının yıllar ¼nce Cezayir korsanları tarafından saray haremine getirildikten sonra Valide Sultan makamına kadar y¼kseliři hakkında tarihsel bilgiler de sunulmaktadır. Valide Sultan, Yashim’i g¼r¼r g¼rmez, Beşiktaş’taki sarayında bulunan oğlu II. Mahmut’un Garp sevdasından şikâyet ederek, k¼keni oraya dayanan kendisinin bile tercihlerinin şark’tan yana olduğunu belirtmektedir. Bu esnada, ev d¼zeni konusunda Osmanlılar ile Avrupalılar arasında karşılaştırmalar da yapılmaktadır. İçinde bulunduğu ıkırmızı anlatan Yashim, Latince olduğu için anlamadığı kitabı, yardımcı olabileceği umuduyla dostça ilişkisi olan Valide Sultan’a vermektedir. Latince bilmediğini s¼yleyen Valide Sultan ise, Polonya’da Latince ¼ęrenme fırsatlarının daha çok olduğunu d¼ř¼nd¼ę¼ için, Yashim’e Lef¼vre konusunda her ne kadar kendisini zor durumda bıraksa da aslında b¼yle bir niyet beslemediği kanısında olduğu arkadaşı Palewski’ye danışmasını tavsiye etmektedir.

Elindeki Latince kitapla Kara Davut Sokağı'ndaki kahvehanede bekleyen Yashim, Lefèvre'i İstanbul'dan uzaklaştırmak konusunda yardımını isteyen Madam Mavrogordato'nun oğlu Alexander Mavrogordato hakkında daha önce kendisinden bilgi toplamasını istediği köçek arkadaşı Preen ile buluştuğunda, Alexander'ın Tophane'nin karanlık yerlerinde zaman geçirdiğini öğrenmektedir. Alexander'ın peşine düşen Yashim ile Preen'in Tophane'ye gidişinin anlatılması sırasında Tophane'nin Osmanlı İmparatorluğu açısından önemine de değinilmektedir. Öte yandan, Tophane'deki mekânlara girip çıkarken Osmanlı olduğu anlaşılan Yashim'in peşine düşen Maltalı denizcilerden kaçarlarken Yashim ve Preen'i kayığı ile kurtaran kişi yine Alexander Mavrogordato olmaktadır. Aralarında geçen konuşmadan, Yashim, Alexander'ın Lefèvre cinayetiyle ilgisinin olmadığını anlamaktadır. Alexander'ın yanlış kişi olduğunu düşünen Yashim, sarraf olan Mösyö Mavrogordato ile görüşmek üzere Cadde-i Kebir'deki dükkânına gitmektedir. Burada yol alırken cadde ve insanlar hakkındaki betimlemeler, bir arada yaşıyan insanların milletlerinin çeşitliliğini göstermektedir. Mösyö Mavrogordato Yashim'e, Lefèvre'in kendisinden borç almak üzere dükkânına geldiğini ve ona Fransız parasıyla yaklaşık 200 Frank borç verdiğini belirtmektedir. O dönemde Osmanlı parasının değer kaybetmekte olduğu bilgisi de sunulmaktadır. Mösyö Mavrogordato'nun söylediği borç miktarı, ilerleyen zamanlarda Yashim'in olayları çözmesinde kilit bir rol oynamaktadır.

Lefèvre'in gemiye gitmeden önce Yashim'in evine bıraktığı Latince kitap konusunda Valide Sultan'ın yardımcı olamamasından dolayı, Yashim kitabı Palewski'ye getirmektedir. Palewski, aslen Fransız olan Pierre Gilles'in, kendi döneminde Latince popüler olduğu için Petrus Gyllius adıyla yayımladığı kitabı tanımaktadır. Gyllius'un Fransız elçisiyle Osmanlı topraklarına geldiğini, Sultan Süleyman'la İran seferinde bile bulunduğunu, kitabı da buradan döndükten sora kaleme aldığını belirtmektedir. Palewski, incelemek için kitabın kendisinde kalmasını istemektedir. Bu arada, Lefèvre'in cesedi hakkında Yashim'in anlattıkları, Palewski'ye Vikinglerin ayinlerini hatırlatmaktadır. Bizanslıların geçmişte denizcilikte üstün yanları olan Vikingleri Ortodoks Hristiyan yaparak Rus Ortodoksluğu'nun temellerini attığını belirten Palewski, onları ayrıca muhafız olarak kullanarak topraklarındaki Rumları kontrol altında tuttuğundan bahsetmektedir.

Yashim'in Palewski'ye incelemesi için bıraktığı kitap ile doğru yolda olduğu, kitabı almak için kendisinin peşine düşen adamların saldırıya geçmesinden anlaşılmaktadır. Yashim, kitabı Palewski'ye emanet etmiş olmanın verdiği rahatlıkla, saldırıya uğradığı kayıktan denize atlayıp yüzerek kaçmaktadır. Fener'deki evine gitmeden önce kendisini hamama götürmesi için bir tahtirevan tutmaktadır. Yashim'in tuttuğu tahtirevan o dönemde kullanılan ulaşım araçları hakkında bilgi sunarken, hamam sahnesi de bir kez daha karşımıza çıkmaktadır.

Ertesi gün, Yashim kitabı incelemiş olduğunu düşündüğü arkadaşı Palewski'nin evine gitmektedir. Palewski, yazar Gyllius'un, son sayfasında sahaf Gulandris'in adının da yazılı olduğu kitapta, İstanbul'u, ilk olarak Justinian dönemindeki Konstantinopolis, ikinci olarak içinde yaşadığı dönemdeki ve 1453 fethinden önce yaşamış Rumlarla konuşarak elde ettiği bilgilerle anlattığı Konstantinopolis, üçüncü olarak da Osmanlı İstanbul'u şeklinde üç farklı katmanda, tarihî yapılarla geniş yer vererek incelediğini belirtmektedir. Kitabın yazarının Gyllius olduğunu, Delmenico'nun tıpkı yazar gibi şehri Bizans Konstantinopolis'i olarak gördüğü için kitabı okuyup yanlarına notlar çıkaran bir başka yazar olduğunu ve Lefèvre'in de bu kitabı sahaf Gulandris'in dükkânında görüp paraya dönüştürebilecek kadar değerli bulunduğunu belirtmektedir. Kendileri şu an şehrin Batılılaşmasına tanık oluyorken, Gyllius'un ise tam tersi şekilde geçmişte şehrin Müslümanlaşmasına tanık olduğunu ve şehirdeki tarihsel değişimleri kitabına konu ettiğini, Delmonico'nun da bu değişimleri görmek için kitabı okuduğunu söylemektedir. Böylelikle Yashim, birbirinden çok farklı yerlerde duruyormuş gibi görünen Gulandris, Lefèvre, Latince kitap gibi unsurları ilk defa aynı resim çerçevesinde görebilmektedir. Palewski'nin anlattıkları, okura İstanbul'un tarihsel geçmişi hakkında ilginç bilgiler sunmaktadır. Yashim ayrılırken, Palewski'nin Rum yardımcısı Marta, ona su yolcu Enver Xani'nin kaybolduğunu, herkesin endişe duyduğunu, bir yandan da su yolcunun loncaya katılabilmek için gereken parayı tefeciden karşıladığı için günü gelen ödemenin bir an evvel yapılması gerektiğini, Baradossa adlı Yahudi tefecinin Balat'ta olduğunu söylemektedir. Yashim de konuyla ilgileneceğini belirterek oradan ayrılmaktadır.

Yashim, Enver Xani konusunda harekete geçmeden önce karnını doyurmak için bir kebabçıya gitmektedir. Türk mutfağı hakkında ipuçları veren buradaki anlatımda, Türk ve Avrupa mutfaklarının bir karşılaştırması da yapılmaktadır. Yashim, tefeci

Baradossa'ya gittiğinde, masada duran yazıdan Enver Xani'nin borcunun tamamının ödendiğini öğrenmektedir. Enver Xani'nin bu kadar parayı kimden nasıl bulduğunu merak eden Yashim evine geldiğinde, komşusu Dul Matalya'dan, kadının Müslüman olmadıklarını iddia ettiği iki kişinin Yashim'in evini dağıtarak bir şeyler aradığını öğrenmektedir. Dolayısıyla, Yashim'in çözmesi gereken olaylara bir yenisi daha eklenmektedir.

Su yolcu Enver Xani'nin ortadan kaybolmasının da ilgilenmekte olduğu olaylarla bağlantısı olabileceğini düşünen Yashim, Bayan Xani'den, kişisel anlaşmazlıkları olmasa da kocasının son hafta üç kez evine geç geldiğini öğrenmektedir. Bayan Xani ile görüşmesinden sonra Mısır Çarşısı'nı gezen Yashim, satılanlara göz gezdirip biraz alışveriş yaptıktan sonra evine dönmektedir. Mısır Çarşısı ve burada satılanlarla ilgili yapılan betimlemeler, okura Osmanlı çarşıları hakkında bilgi sunmaktadır.

Xani ailesiyle görüşmesinden sonra evine dönen Yashim, her zamanki gibi yemek yapma tutkusuyla mutfağına girmektedir. Yemek yaptığı sırada çalınan kapıyı açtığında, karşısında elinde çantayla kendisini Madam Lefèvre olarak tanıtan kadını görmektedir. İçeri giren kadın, arkeolojik çalışmalarına yardım ettiğini söylediği kocasının nerede olduğunu sormaktadır. Soğukkanlılığını koruyarak bir yandan yemek yapmayı sürdüren Yashim ile onu ilgiyle izleyen Madam Lefèvre arasında Osmanlı mutfağından imambayıldı, hünkârbeğendi, meyane gibi yiyecekler ve yapıları hakkında geçen konuşma ile bir yandan ikilinin arasındaki samimiyet gelişirken bir yandan da okur Osmanlı mutfağına aşina olmaktadır. Yashim, fırsatını bulduğunda, Madam Lefèvre'e kocası Maximilien Lefèvre'in öldürüldüğünü söylemektedir. Madam Lefèvre'i kalması için komşusu Dul Matalya'ya gönderen Yashim, bir yandan kadının güzellik ve etkileycilik konusunda haremdeki cariyeleri geride bıraktığını ve onunla çok güzel vakit geçirdiğini düşünürken, bir yandan da Maximilien Lefèvre'in Mösyö Mavrogordato'dan aldığı borç ile Enver Xani'nin tefeciye ödediği borç miktarının eşit olduğunu fark etmektedir. Ertesi gün tefeci Baradossa'nın Balat'taki mekânına tekrar giden Yashim, adamın kanlar içindeki cansız bedeniyle karşılaşmaktadır.

Sebzeci George'a yapılan saldırı, sahaf Gulandris, arkeolog Lefèvre ve tefeci Baradossa cinayetleri, Yılanlı Sütun'un kayıp yılan başları, su yolcu Enver Xani'nin kayboluşu gibi birbirinden gizemli durumları düşünmekten uyuyamayan Yashim, Gyllius'un kitabının Palewski'den aldığı Fransızca çevirisini incelemektedir.

Yabancıların daha önce uğruna o yokken gelip evini taradığı ve kayıktayken kendisine saldırdığı kitaptaki şehre, özellikle de Hipodrom, Yılanlı Sütun ve Ayasofya'ya dair betimlemeleri, Lefèvre'in Latince kitabındakilerle karşılaştırmayı istemektedir. Kitapta bahsedilen bir yer altı gölü ise ayrıca ilgisini çekmektedir.

Yashim, adının Amélie olduğunu öğrendiği Madam Lefèvre'i Fransız elçiliğine göndermek istemektedir. Yashim, Palewski'ye, Maximilien Lefèvre'in Enver Xani'nin tefeciye olan borcunu ödediğini söylemektedir. Palewski de yılan başlarının kendisinde olduğundan şüphelenen Lefèvre'in, bilgi koparmak için Enver Xani'ye yaklaşmış olabileceğini belirtmektedir. Palewski; Gulandris'i, Lefèvre'i ve Lefèvre ile Enver arasındaki ilişkiyi bilen Barbadossa'yı öldüren kişilerin, yılan başlarının nedenini bilmesi de kendisinde kalmasını istediğini düşünmektedir.

Yashim eve döndüğünde, bütün yaşananlar hakkında Amélie ile arasında bir konuşma geçmektedir. Amélie, pahalı arkeolojik kazıları için para desteği bulmak üzere İstanbul'a gelen beş yıldır evli olduğu kocasının, daha önce Yunanistan'da kaldığı için çok iyi Rumca bildiğini belirtmektedir. Yashim, kocasının katilinin bulunmasında kendisine yardım etmek istediğini söyleyen Amélie'den, Maximilien Lefèvre'in geçmişi hakkında önemli bilgiler edinmektedir. Yashim'in Amélie'den Yunanları anlatmasını istemesine karşılık, Amélie de Yashim'den Osmanlının biri savaş diğeri barış olmak üzere en görkemli iki dönemini anlatmasını talep etmektedir. Yashim de ona Muhteşem Süleyman'ın zaferlerini ve Hürrem Sultan ile yaşadığı aşkı anlatmaktadır. Anlatının bu bölümü, Osmanlı İmparatorluğu hakkında çeşitli tarihsel bilgiler sunmaktadır. Amélie ile cinsel anlamda da yakınlaşan Yashim, ondan Gyllius'un kitabıyla ilgili dikkatini çekenleri bildirmesini istemektedir.

Enver Xani konusunda daha çok bilgiye ulaşmak için su yolcular loncasıyla iletişim kurmak isteyen Yashim, bu konuda kendisine yardımcı olabileceğini düşündüğü Valide Sultan ile görüşmek üzere saraya gitmektedir. Valide Sultan, su yolcularla sürekli iş yapan bostancı aracılığıyla bu isteğini yerine getirebileceğini söylemektedir. Yine roman ödünç almaya geldiğini sandığı Yashim'e, bir de kitap vermektedir. Saray ziyaretinden sonra Palewski'ye giden Yashim, Enver Xani'nin konuşmayan oğlunun avluda oynadığı oyunu izlerken, çocuğun tıpkı su yolcu babasının yaptığı işleri andıran mekanizmaları toprak üzerinde taklit ettiğini anlamaktadır. Çocuğa yaklaşarak, ondan bütün bunları nerede gördüğünü göstermesini istemektedir. Çocuk da yine konuşmayıp hızlı yürüyerek onu Fener

sokaklarından geçirip penceresiz bir binanın yer aldığı tepeye çıkarmaktadır. Çocuğun gösterdiği kapıdan içeri giren Yashim, her biri diğerinden biraz yüksekte bulunan ve sırasıyla birbirine su akıtan hazneleri incelerken, kapının açılıp içeri birinin girmesiyle birlikte, gizlenmek üzere gördüğü ilk tünele atlamaktadır. Bulunduğu yerden, gelen adamın merdivenlerden inerken her bir basamakta bazı hazneleri açıp bazılarını kapattığını görmektedir. Yashim, su yolcuyu gözetlerken ayağı takılıp dizine kadar su dolu bir bölüme düştüğünde, içinde bulunduğu yerin bir labirenti andırdığını fark etmektedir.

Yashim'in su haznelerini incelediği esnada, kendisine verilen kitabı incelemekten yorulan Amélie de sırasıyla Mısır Çarşısı'nı, Rüstem Paşa Hanı'nı, Topkapı Sarayı'nı gezmekte ve su içmek için Ayasofya avlusuna girmektedir. Amélie'nin yaptığı gezinti İstanbul'un en ünlü mekânları hakkında okura bilgiler sunmaktadır. Namaz kılmak için toplanan erkeklerin önünden geçerek onların abdest aldığı çeşmede su içip kendini serinletirken orada bulunanların hem sözlü hem de fiziksel saldırısıyla karşılaşan Amélie'yi, caminin imamı ve bekçisi zorlukla kurtarmaktadır. Küfürler ve itişmeler arasında avludan ancak çıkabilen Amélie, yolda gördüğü ilk faytona atıldığında, kendisini eve de bırakacak olan fayton sahibi Doktor Millingen ile tanışmaktadır. Amélie'nin İstanbul turunda ziyaret ettiği yerler, şehrin ünlü mekânları, cami avlusunda başına gelenler anlatılırken yapılan betimlemeler ise İslami ibadet gelenekleri hakkında okuru bilgilendirmektedir.

Yashim su dolu tünelde mücadele verirken, onu götüren çocuğun eve tek başına dönmesiyle Marta ve Palewski endişelenmektedir. Palewski, çocuktan kendisini de aynı yere götürmesini istemektedir. İçi giderek daha fazla suyla dolmaya başlayan yerden bir çıkış yolu ararken Enver Xani'ye ait olduğunu düşündüğü bir cesetle karşılaşan Yashim, bir hazneden diğerine sürüklendiği sırada Palewski tarafından kurtarılmaktadır. Yashim, evinde kendine gelir gelmez Amélie'ye incelediği kitapta neler bulduğunu sormaktadır. Amélie, Lefèvre'in, Türklerin 1453'teki fethinde şehre girdikleri sırada Ayasofya'da ayin yöneten bir papazın, kutsal emanetlerle bir sütuna girerek aniden yok olduğu ve kubbelerde hilalin yerini istavrozun aldığı anda emanetlerin ortaya çıkacağı şeklindeki Bizanslı Rumların efsanesine inandığını açıklamaktadır. Buradaki anlatımda, Fatih Sultan Mehmet'in, fetih sırasında girdiği Ayasofya'da yapıya zarar veren askeri durdurarak Ayasofya'nın hiç bozulmadan ayakta kalmasını sağladığına da yer verilmektedir. Herkes odadan çıkınca Palewski

ile baş başa kalan Yashim, ona arkeolog Lefèvre'in aslında tıp doktoru olduğunu, Amélie'den öğrendiğine göre bir zamanlar Mesolongi'de görev yaptığı için aynı yıllarda orada bulunan Lord Byron ve doktoru Millingen ile tanışık olması gerektiğini söylemektedir.

Yashim, daha önce su yolcu loncasıyla irtibat kurabilmek için desteğini istediği Valide Sultan'dan haber almak için Topkapı Sarayı'na gitmektedir. Valide Sultan, kendisinden uzak kaldığı oğlu II. Mahmut'un Beşiktaş'taki sarayda bulunmasından ötürü gücünün zayıfladığını, bostancıdan beklediği ilgiyi göremediğini söylemektedir. Öte yandan, Valide Sultan, ertesi gün su yolcular loncasında düzenlenecek törene davetli olduğunu ve Yashim'in kendisine eşlik edebileceğini belirtmektedir. Su yolcular loncasına geleneksel kabul ediliş töreninin anlatıldığı bu bölümde, Yashim su nazırı ile tanışsa da ayrıntılı bir görüşme yapamamaktadır.

Daha önce bir yangının söndürülmesinde yardımlaşarak çalışırken tanıştığı ve dost olduğu Murad Eslek ile buluşan Yashim, onu sağlık kuruluşundaki George'a götürmektedir. Büyük iyileşme kaydeden George, kendilerine iş ve aş veren babası öldükten sonra onun çiftlik ve pazar işlerine el koymak isteyen komşu çocuklardan bahsetmekte, saldırıyı onların gerçekleştirdiğinden şüphelenmektedir. George'u pazar yerinden tanıyan Murad Eslek, içini ferah tutmasını, bu işi kendisinin halledeceğini ve en kısa zamanda tezgâhının başına geçebileceğini belirtmektedir. Böylelikle Yashim, George'a yapılan saldırının Hetira ile ilgisinin olmadığını anlamaktadır. Aynı saatlerde, Sultan II. Mahmut, doktoru Millingen'a veliahdı Abdülmecid ile görüşmek istediğini söylese de şehzade Abdülmecid ölüm döşegindeki babasının yanına girmemektedir.

Aynı günün akşamı, Lord Byron hayranı olan İngiliz elçiliği görevlisi Compston ve Yashim, Palewski'nin evinde yemek yemektedir. Compston, Lord Byron'un Yunanları verimli bir şekilde hareket ettirmeye yönelik tüm çabalarına rağmen, Osmanlı askerlerinin Mesolongi'de Yunan asilerine karşı kazandığı zaferi anlatmaktadır. Mesolongi'deki savaş döneminde, doktor olarak, Lord Byron ile ilgilenen Millingen, Lord Byron'un kişisel duruşu nedeniyle hiç sevmediği ve "Chronica Hellenica" adlı bir gazete çıkaran İsviçreli Meyer ve Yunan kökenli Stephanitzes'in bulunduğunu belirtmektedir. Palewski, hastası Lord Byron öldüğü için itibarını kaybeden Millingen'ın, İbrahim Paşa önderliğindeki Osmanlı askerlerine yakalandıktan sonra Batıya ilgi duyulan Osmanlı topraklarında kalmayı

sürdürmek istediği yorumunda bulunmaktadır. Compston, orada bir kızla ilişki kuran ve baskı nedeniyle onunla evlenen Meyer'in ise kadını terk edip ortadan kaybolduğunu söylemektedir. Yashim, anlatılanlardan yola çıkarak, Lefèvre'in aslında Meyer olduğunu, ölmeden yıllar önce birlikte çalıştığı doktor arkadaşı Milligen'a giderek ona büyük bir teklifte bulunduğunu tahmin etmektedir. Yashim, tıpkı doktorların hastalarını iyileştirdiği gibi, Hetira'nın "Megalo İdea" çerçevesinde Yunan İmparatorluğu'nu diriltmeye çalışan doktorlardan oluştuğunu düşünmektedir.

Topkapı Sarayı'nda yaşayan Valide Sultan, çok yaşlanmasına ve zorlukla yürüyebilmesine rağmen ihtişamlı giysileri içinde ve cariyelerin eşliğinde, oğlu Sultan II. Mahmut'u ziyaret etmek üzere Beşiktaş'taki saraya gelmektedir. Sarayın Fransız tabloları ve İngiliz iskemleleri gibi detaylarla betimlendiği bölümde, Sultan II. Mahmut'un Avrupa tarzındaki yaşantısı dikkat çekmektedir. Valide Sultan'ı karşılayan kızlar ağasının, harem giysileri içindeki cariyelerin ve saraylı kadınların betimlenişi, saraydaki yaşayış tarzları hakkında, aynı kişilerin Valide Sultan'a hizmet etmek için yaptığı seferberlik de saray hanedanına karşı gösterilen tutum hakkında okura bilgi sunmaktadır. Şehzade Abdülmecid'in annesi ile Valide Sultan arasında geçen konuşma ve diğer kadınların saygı gösterisi de hanedan içindeki ilişkiler hakkında bilgiler vermektedir. Sultan II. Mahmut ve annesi arasında geçen konuşma ise, ileride pek çok gizemi çözebilecek niteliktedir.

Su yolcu loncasında düzenlenen törende tanıştığı Yashim'e vakit ayırmayan su nazırı, su haznelerini denetlemeye çıktığında her zamanki gibi yol üzerindeki ormancılardan çadırında misafir olarak karnını doyurmaktadır. Burada ayrıntılarıyla anlatılan tandırda kuzu ve pilav pişirme süreci ile ikram edilen içecekler, Osmanlı mutfağından bilgiler sunmaktadır. Su nazırını takip eden Yashim de onunla birlikte ormancılardan misafiri olmaktadır. Su nazırı ile Yashim arasında, bentlerin mimarı olan Sinan'dan su dağıtımının şehir için taşıdığı hayati öneme, Arnavutların su konusunda olduğu gibi başka ırkların da farklı farklı konulardaki yeteneklerine varıncaya kadar çeşitli hususlarda ilginç bir sohbet geçmektedir.

Yashim ve Palewski, o ana dek edindikleri bilgiler çerçevesinde durum değerlendirmesi yapmaktadır. Bu değerlendirme, 1821'deki Rum isyanı, 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılması gibi çeşitli tarihsel bilgiler içermektedir. Yashim, aslında Meyer olan Lefèvre'in, Mösyö Mavrogordato'ya gidip borç almasının Madam Mavrogordato'yu rahatsız etme sebebinin, kendisi de Meyer gibi

aynı yıllarda Mesolongi’de bulunan Madam Mavrogordato’nun, oradayken Meyer ile evlenmiş olması ve şimdi yıllar sonra kendisini Lefèvre adıyla tanıtan kişinin gerçek kimliğinden şüphelenmesi olduğunu düşünmektedir. Yashim, bu varsayımınla Mösyö Mavrogordato ile Madam Mavrogordato arasında bir karı-koca ilişkisi değil, ağabey-kız kardeş ilişkisi olduğunu ve Madam Mavrogordato’nun da Alexander Mavrogordato’nun annesi değil, halası olduğunu düşünmektedir. Compston’dan Meyer’in Mesolongi’deki karısının adının Christina olduğunu öğrendiği için, adı Christina olan Madam Mavrogordato’nun gerçek öyküsü konusunda emin olmaktadır. Christina’nın Mesolongi’de Meyer tarafından terk edilmesinden, İstanbul’a gelerek abisinin zenginleşmesine yardım edip bir servet sahibi olmasından dolayı, bu konumunu kullanmak isteyecek para düşkünü kocasından kurtulmak üzere Madam Mavrogordato gibi davrandığını ve bu nedenlerle Meyer olmasından şüphelendiği Lefèvre’in İstanbul’dan uzaklaşmasını istediği sonucuna varmaktadır. Yashim, Lefèvre’in arkasındaki gizemi büyük ölçüde çözmektedir.

Gizemin büyük kısmını çözen Yashim, geri kalanını anlamak için Doktor Millingen’in evine gizlice girmekte ve onun Atina’daki Doktor Stephanitzes ile yazışmalarını okumaktadır. Odasına giren Yashim ile karşılaşınca bekçiye haber vermeye niyetlenen Doktor Millingen, koleksiyon ortaklığı yaptığı Doktor Stephanitzes ile arasındaki ilişkinin daha derin boyutlarını açıklayan Yashim’i dinledikçe durulmaktadır. Yashim, Doktor Stephanitzes’in mektupta sözünü ettiği Bizansın gizli hazinesinin varlığını teyit etmesi karşılığında Doktor Millingen’in koleksiyonundaki büyük eksikliği tamamlayacağını önerdiğini açıklamaktadır. Doktor Millingen, görüldüğünden daha çok şey bildiğini anladığı Yashim’in karşısında, aslında Meyer olan Lefèvre ile olan geçmişini itiraf etmektedir. Yunan kültürünü korumak adına Meyer’in öncülüğünü yaptığı “Chronica Hellenica” adlı gazeteyi cemiyetin gazetesi hâline getirerek, Hetira’yı Mesolongi’de gizli olarak kurduklarını ve bu gizliliği, Yunan kültürel birliğinin hoş karşılanmadığı Osmanlı topraklarında sürdürdüklerini söylemektedir. Hetira’nın karanlık bir yönünün olmadığını ve temelini, Yunanların kendi kültürlerini koruması gerektiğine olan inanca dayandığını belirtmektedir. Doktor Stephanitzes ile birlikte, Lefèvre’den Bizans kutsal emanetlerini bulmasını istediklerini söylemektedir.

Compston’dan öğrendiklerini Doktor Millingen ile tamamlayan Yashim, durum değerlendirmesi yapmak üzere kahvesini yudumlarken bir yandan da baklavasını

yemektedir. Olayların arka arkaya gerçekleştiği sırada, yemek tutkunu Yashim aracılığıyla Osmanlı mutfağından unsurlara her fırsatta yer verilmektedir. Bir yandan Enver Xani'ye ait cesedin boruları tıkamasından ötürü Süleymaniye Cami'de su sıkıntısı yaşanması anlatılırken bu caminin mimarına ve yapısal özelliklerine, bir yandan da Yashim'in oturduğu yerden gözlemlediği sokaktan geçen çeşitli milletlere ve dinlere mensup Osmanlı halkına ilişkin betimlemelere yer verilmektedir. Kahve eşliğinde baklavasını yiyen Yashim, dönüş yolunda pazar yerinden geçerken sebzeçi arkadaşı George kendisine seslenmekte ve yemek konusunda becerikli olduğunu bildiği Yashim'e alışkanlığı olduğu üzere yemek önerisinde bulunup tarif vermektedir. Burada da Osmanlı mutfağından unsurlar ön plana çıkmaktadır.

Memleketine dönmesine yardımcı olmaları için Fransız elçiliğine gideceğini söyleyerek evden ayrılan Amélie hakkında bilgi almak üzere elçiliğe gelen Yashim, kadının buraya hiç gelmediğini öğrendiğinde, Bizans kutsal emanetleri hakkındaki efsaneyi içeren Gyllius'un kitabını da yanına alan Amélie'nin, bunların peşine düştüğünü anlamaktadır. Bu sırada Amélie, Gyllius'un kitabının işaret ettiği üzere, bir girişi Topkapı Sarayı'nın bahçesinde olan, şehrin altındaki tünellerden geçilerek ulaşılacak Ayasofya'nın altındaki mahzende, karanlıkta kaybolmamak için başlangıç noktasına bir ip yapıştırmış şekilde ilerlemektedir. Yashim, daha önce su nazırının tünellerin tehlikeli olduğunu söylediği konuşmasını hatırlayıp Amélie'nin başının dertte olduğunu anlamaktadır. Bizans kutsal emanetlerini sütunların arasında aramakta olan Amélie'ye ulaşmak için, onun bıraktığı ipi takip etmektedir. Aynı anda, elindeki hançerle su nazırı da ipin ucunu tutarak peşlerinden gitmektedir. Buraya alışık olan su nazırı, Yashim'e kolaylıkla yetişmektedir ve ikisi arasındaki mücadelede su nazırı ölmektedir. Yashim, ani bir su fışkırmasıyla yıkılan sütundan düşen molozlarla yaralanan Amélie'yi bulmaktadır. Amélie, ıslaklığına ve yaralarına aldırış etmeden sütunu elleyerek Bizans hazinesinin orada olduğunu iddia etmektedir. Yashim, kucağında sütunu incelerken bayılan Amélie ile birlikte, kendi etrafında dönerek açılan gizli bir duvarın arasından güçlükle çıkmaktadır. Bu gizli duvar, Ayasofya'nın avlusuna açılmakta ve ikili kurtulmaktadır.

Yashim, Bizans hazinesinin gerçekten kitapta bahsi geçen yerde olup olmadığını anlayabilmek için Amélie'yi kullandığı için ondan hesap sormak ve gerçekleri gün yüzüne çıkarmak için Doktor Millingen'a gitmektedir. Kitapta anlatıldığı şekliyle İstanbul'un tarihsel süreçte üç ayrı kimliğe sahip olması gibi, aslında Meyer olan

Lefèvre'in de farklı kimliklerinin olduğunu, yıllar önce Mesolongi'de olduğu gibi şimdi de ölmüş olarak gösterildiğini, elçiliğin önünde bulunan cesedin ona ait olmadığını anladığını söylemektedir. Doktor Millingen, hayatı tehlikede olduğu için kimlik değiştirmesine yardım etmeye karşılık, Lefèvre'den Bizanslıların kutsal emanetini edinme konusunda anlaştıklarını belirtmektedir. Şimdi de Lefèvre çiftinin Fransa'ya dönebilmeleri için üstüne düşen görevi yapacağını belirtmektedir.

Yashim ve Palewski, gemiye binecek olan Lefèvre çiftini uğurlamaya gitmektedir. Gemiye binerlerken, Amélie düşer gibi sendelerken kimsenin fark edemeyeceği şekilde Lefèvre'i iterek denize düşürmektedir. Yashim'in Madam Mavrogordato ziyareti ise gerçeklerin geri kalanını ortaya çıkarmaktadır. Başlarda yanlışlıkla kendisinden şüphelendiğini söyleyen Yashim, kadına, Lefèvre'in olduğu sanılan cesedin, aslında İstanbul'a ilk geldiğinde onun sandığını taşıyan kişiye ait olduğunu belirtmektedir. Ölüm haberleri yayılan Lefèvre'in saklanması yardım eden kişinin de yeğeni Alexander olduğunu düşünmesine rağmen bunu onunla paylaşmamaktadır. Madam Mavrogordato, Mesolongi'de Meyer adıyla kocası olan Lefèvre'in, kendisine ve yurduna ihanet eden güvenilirmez bir kişi olduğunu ve şimdi ölmüş olduğuna sevindiğini belirtmektedir. Yashim ve Madam Mavrogordato sohbet ettiği sırada, Sultan II. Mahmut'un ölüm haberi gelmektedir.

Sultan II. Mahmut'un Beşiktaş sarayındaki ölüm haberi imparatorluğa yayıldığında, sultanın eskiden, Valide Sultan'ın ise hâlen yaşamakta olduğu Topkapı Sarayı'na insanların akın edişi ve buradaki matem havası betimlenmektedir. Yashim Topkapı Sarayı'na vardığında, Valide Sultan'la birlikte sarayın avlusundaki bir kapıdan içeri girmektedir. Valide Sultan, şehzade Abdülmecid'in babasının yanına girmemesinden dolayı, ölüm döşeğindeyken ziyaret ettiği oğlu Sultan II. Mahmut'un, sultanlar arasında kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiyi kendisine anlatmak zorunda kaldığını söylemekte ve kendisine anlatılanları Yashim ile paylaşmaktadır. 1453 İstanbul fethinde, Fatih Sultan Mehmet'in, Osmanlı hâkimiyetini tanımalarına karşılık Rumların şehirdeki varlığına müsaade ettiğini, Bizans kutsal emanetlerinin ise her iki taraftan bağımsız bir yerde, Ayasofya'nın altındaki su yolculara emanet edilmiş sarnıçta tutulmasına karar verdiklerini söylemektedir. Dolaptaki kutsal emanetleri eline alan Yashim, bunların nerede olduğunu iddia eden pek çok kimseyle zaman geçirdiğini söylediğinde, Valide Sultan da ona kitaplarda her yazılana inanmaması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Tıpkı *The Janisary Tree* (2006) adlı eserde olduğu gibi, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserde de Osmanlı coğrafyasından mekânlar, kişiler, kurumlar, Osmanlı tarihinden olaylar, şahsiyetler, Osmanlı kültüründen alışkanlıklar, nesneler, giysiler, ulaşım ve ölçüm araçları, Osmanlı mutfağından yiyecekler ve içecekler yer almaktadır. Eserdeki Osmanlı izlerinin ayrıntıları için bkz. Ek 2.2.

2.2.3. *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998]

Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire (2000) [1998] adlı eser, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihini, okulların müfredatında yer alan tarih kitaplarından farklı olarak, belki de ancak tarihçilerin veya tarihe çok yakın ilgi gösterenlerin bilebileceği olaylara veya şahsiyetlere ilişkin ilginç ayrıntılarla anlatmaktadır. Eser, 3 ana bölümden ve 25 alt bölümden oluşmaktadır.

“Prologue [Önsöz]” bölümünde, Bayezid Cami'nin avlusunun betimlenmesinin ardından, Kapalıçarşı'nın arka sokağında bulunan bir kahvehanede yaşananlar anlatılmaktadır. Kahvehanenin, Karagöz ve Hacivat oyununu seyretmeye gelen, gencinden yaşlısına pek çok insanla dolduğu anlaşılmaktadır. Yazar, Yıldırım Bayezid döneminde Bursa'da Ulu Cami yapılırken, bu oyunun seyredilmesinden dolayı inşaatta yaşanan aksamalar nedeniyle padişahın oyunu yasakladığına dair bir rivayeti de paylaşmaktadır. Gülüşmelerin yükseldiği kahvehane manzarası eşliğinde, Türk kültürünün önemli bir parçası olagelmış Karagöz ve Hacivat oyunu anlatılmaktadır. Osmanlıların, bir beylikten bir imparatorluğa uzanan yolculuklarında yaptıkları fetihlerle pek çok coğrafi bölgede hâkimiyet kazandığına değinilmektedir. “İslami, askerî, uygar, hoşgörülü” olarak nitelendirilen imparatorluğun, içerisinde yer alanlar için âdeti ilahî boyutta yönlendirilen yüce bir devlet olduğu, dışarısında yer alanlar için korku ve endişenin kaynağı hâline geldiği vurgulanmaktadır. Öte yandan, kendi içinde parçalanmış ve birbirleriyle çekişme hâlinde olan Batılı ülkeler her zaman canlı kalmayı ve ileriye dönük adımlar atabilmeyi becerebilirken, girdiği pek çok savaştan zaferle çıkan Osmanlıların kendilerine özgü gururları sebebiyle görkemli yıllarına karşın sendelemeler yaşadığı belirtilmektedir. 17. yüzyılda sendelemeye başlayan imparatorluğun, 20. yüzyıla kadar çökmeye devam ettiği söylenmektedir. Halkının büyük bir kısmının gayrimüslim, siyasi ve askerî yapılanmasında yer alanların büyük bir kısmının da Slav olmasına rağmen Türk niteliği taşıyan imparatorlukta, denizlerde Rumların, ticarete Ermenilerin sözünün

geçtiği, törenlerin Bizans, rütbelerin İran, zenginliklerin Mısır, alfabenin Arap kökenli olduğu belirtilmektedir. Fethedilen topraklarda tarımın geliştirilmemesi, devlet adamlarının kuşku ortamında çalışması ve komutanların başarısızlıkları, güçlü imparatorluğun zayıf yanlarına örnek olarak verilmektedir. İmparatorluğun çöküşünden önce yürütülen politikalarda, geleneğin yeniliğe, statükonun ilerlemeye tercih edildiği ifade edilmektedir. 19. yüzyılda Batıya yönelişin ve Batılı tarzda atılan adımların imparatorluğun çöküşünü engellemediği belirtilmektedir. Görüldüğü üzere, önsözde, Osmanlı İmparatorluğu’nun görkemli ve sıkıntılı olduğu tarihsel dönemler hakkında genel bir bilgi verilmekte, okur ayrıca Osmanlı’nın Karagöz ve Hacivat ikilisiyle tanıştırılmaktadır.

“Origins [Kökenler]” bölümünde, Avrasya bozkırının, sert otları, değişken havası, kurumaya yüz tutmuş akarsularıyla yaşamaya elverişsiz olduğu anlaşılan bir betimlemesine yer verilmektedir. Yaşamını çadırlarda geçiren Türklerin, sahip oldukları hayvanlarıyla birlikte otlaklardan yararlandıkları belirtilmektedir. Türkmen olarak bilinip boylara ayrılmış bu insanların, etrafı çevreleyen güçlü devletler nedeniyle yaşam alanlarını 11. yüzyıla kadar genişletemedikleri ifade edilmektedir. Zorlu iklim koşulları sebebiyle açlıkla baş etmek zorunda kalanların çareyi bozkır ötesindeki yerleşim alanlarında aradığı ve böylelikle savaş becerilerini de geliştirdikleri vurgulanmaktadır. Batıya ilk defa 8. yüzyılda yönelen Türklerin, Maveraünnehir’den İran ve Irak taraflarına kadar kitleler hâlinde ilerledikleri belirtilmektedir. Hep at üstünde ilerledikleri için, at binmede ve atı eğitmede üstün yeteneklerinin olduğundan bahsedilmektedir. Halk olarak ata verdikleri büyük değer, öldüğünde bir insan gibi törenle uğurlanan atlarla ve zaferlere aracılık ederek insanlar gibi isim veya unvan alan atlarla örneklendirilmektedir. İslam geleneğine göre, haram sayılan domuz etinden ve şaraptan uzak duran, günde beş defa abdest alıp namaz kılan, zekât veren Müslüman göçebe halk için, ilerledikleri yolda yüzleştikleri bilinmezliğe karşı İslam dininin kendilerine bir tür zırh olduğu vurgulanmaktadır. Müslümanlığın, Müslüman fatihler sayesinde Ortadoğu’da yayıldığı, İslam sınırlarının özellikle de 7. yüzyılda genişlediği belirtilmektedir. Öte yandan, bu genişlemenin, Filistin ve Kudüs’ün kaybedilmesi, Akdeniz’deki kontrolün zayıflaması, İslam birliğinin Şii muhalefetle sarsılması ile zora girdiği ifade edilmektedir. 9. yüzyılda Bağdat’taki Abbasilerin hizmetine giren Türkmenlerin, onların sayesinde İslam’ı öğrendikleri söylenmektedir. Perslerden

devlet yönetimini öğrenen Türklerin bir kısmının Ortadoğu’da kendi devletlerini kurduğu, yerleşmeyi küçümseyen diğer kısmının ise at üzerinde yollarına devam ettikleri belirtilmektedir. Bunların, Bizans’ın çökmekte oluşunu değerlendirerek Anadolu’ya geldikleri, Bizans’ın 1071 Malazgirt Savaşı’nda aldığı büyük darbe ile yerlerini sağlamlaştırdıkları söylenmektedir. 13. yüzyıldaki Moğol saldırılarıyla yerlerinden edilen yerleşimcilerin Batıya yönelmesinin ardından, geride kalan beyliklerin tarıma eğilerek küçük devletler oluşturduğu belirtilmektedir. Osman Bey’in 14. yüzyıldaki küçük devletinin, ona katılanların çeşitliliği sayesinde daha da güçlendiği söylenmektedir. Rumlarla özel bir yakınlık kuran, kendisine katılanları mükâfatlandıran Osman Bey’in Şeyh Edebalı’nın kızıyla evlendiği, bu evliliğin de devlete manevi bir güç sağladığına dikkat çekilmektedir. Halkını başarıyla yönlendiren Osman Bey’in yetersiz kaldığı yerlerde ise, tarikat veya lonca gibi çeşitli yapılanmaların destek verdiği söylenmektedir. Çadırda yaşayan, hayvanlarıyla otlaklardan yararlanan, girdikleri her mücadeleden zaferle çıkacaklarından emin olan Türklerin liderinin, “ufukların efendisi” olmak için atı üzerinde hazır beklediğine dikkat çekilmektedir. Görüldüğü üzere, bu bölümde Osmanlıların henüz imparatorluk kurulmadan önceki yaşayış biçimi, İslam inancına göre sahip oldukları alışkanlıklar, hayatlarında en çok önem verdikleri şeyler hakkında bilgiler paylaşılmaktadır.

“The Balkans [Balkanlar]” bölümünde, Osmanlıların 14. yüzyılda Avrupa, Balkanlar, Anadolu bölgelerinde ilerlediği, Kosova’da Sırpları yendiği belirtilmektedir. Roma hukukunu ve Yunan kültürünü bünyesinde barındıran Bizans’ın, Slavlara yaşam alanı sağlayarak, yazıyı öğreterek, Ortodoksluğu benimseterek Balkanlara kimliğini verdiği ve Avrupa’nın doğusunda hâkimiyet kurduğu söylenmektedir. Öte yandan, Roma’daki papa ile doğudaki imparator arasındaki düşmanlık nedeniyle 11. yüzyılda Hristiyan dünyasının Ortodokslar ve Katolikler arasında parçalandığı belirtilmektedir. 1204 Haçlı Seferi sonucunda, İstanbul’daki yağmada sanat eserlerinin çalınması ve kutsal eşyaların kaybedilmesiyle kilisenin ve imparatorun saygınlığını yitirdiği ifade edilmektedir. Bizans imparatorluk ailesinin bir kolunun Trabzon’a gittiği, İstanbul’a giden diğer kolunun ise, kentte Venediklilerin ve Cenevizlilerin hüküm sürdüğünü gördükleri söylenmektedir. Bizanslı Rumların kendi iç savaşlarında Türklerden yardım aldıkları belirtilmekte, Orhan Bey’den asker yardımı istenmesi ve Osmanlılarla ittifak

yapılması buna örnek verilmektedir. Bu etkileşimler ile Trakya'ya yayılıp buraya yerleşen Türklerin, Balkanların verimli arazilerini keşfettikleri söylenmektedir. 1362 yılında Edirne'yi alan Osmanlıları bir tehdit olarak algılayan Bizanslıların, bu kez Batıdan yardım istemek zorunda kaldığı, dinî ayrışmalar nedeniyle umduğunu bulamadığı ve giderek zayıfladığı belirtilmektedir. 1356 yılında İstanbul'u fethetme girişiminde de bulunan Büyük Sırbistan Krallığı'nın, başarısızlığa uğrayarak küçük devletçiklere ayrıldığı ve bunların Osmanlılara bağlılığı kabul ettiği belirtilmektedir. Farklı coğrafyalardan farklı yapılanmalarla Anadolu'ya gelerek fetih girişimlerinde bulunan bütün birliklere galip gelen Osmanlıların hanedan olma amaçlarının pek çok hükümdar tarafından fark edilmediğine dikkat çekilmektedir. 1372'de I. Murat'ın hükümrانlığını kabul eden İvan Şişman'ın, Osmanlı ordusunun Bosna'yı ele geçirmedeki başarısızlığını fırsat bilerek biat etmeyi reddettiğinde idam edildiği, Müslüman olan oğlunun ise Osmanlı yerel yönetim kademelerinde bile yer aldığı belirtilmektedir. Devletlerin, girdikleri bölgelerden kaçanların bıraktıklarına el koyarak ilerleyen Osmanlı İmparatorluğu ile anlaşmazlığa düşmekten kaçınmalarına örnekler verilmektedir. Osmanlıların, 1389 ve 1448 yıllarında Sırp'ları yenerek Kosova zaferi elde ettiği, bunun ilahî yardımla gerçekleştiğine inanıldığı belirtilmektedir. Düşmanlarının türlü kurnazlıklarına karşın Türklerin hızla ilerlemeleri ve sınırlarını genişletmelerinin mucizevî olduğu vurgulanmaktadır. Balkan Hristiyanlığının, hızla ele geçirilen hâkimiyet, sağlam inanç ve köklü yapılanmalar konusunda son derece güçlü olan Osmanlı Türklerine sağlayabilecek bir katkılarının bulunmadığına dikkat çekilmektedir. Padişah adına Cuma hutbelerinin okunması ve padişah adlarının sikkelere yazılması, Osmanlı hanedanını güçlü kılan gelenekler olarak sayılmaktadır. Osman Bey'in ve oğlu Orhan Bey'in halk tarafından tanınamayacak sadelikte giyinmeleri, hizmetinde yer alanlarla sofraya oturmaları, atlarının bakımını bizzat yapmaları, bu padişahların mütevazılığına örnek olarak verilmektedir. Öte yandan, vakanüvislerin, I. Murat ve ondan sonraki padişahların zamanında hanedanda kurnazlıkların baş gösterdiğini yazdıkları belirtilmektedir. İmparatorluğa gelirken dinî ve ilmî geleneklerini de beraberinde getiren din adamlarının, eğitimcilerin ve ilahiyatçıların, Osmanlı hükümrانlığına büyük katkılar sundukları ifade edilmektedir. Padişahın, bu kesimlerden güç alarak elde edilen toprakların bütünü ve ganimetin beşte birini üstlendiği belirtilmektedir. Orduda görev alanların toprak sahibi olmayacak şekilde başarılarına göre ödüllendirilmeleri, yönetimin güçlü taraflarından biri olarak

gösterilmektedir. Osmanlıların, Balkan topraklarında halk tarafından umutla karşılandığı söylenmektedir. 14. yüzyıla yaklaşıldığında, Osmanlıda “bey” yerine “padişah” unvanının kullanılmaya başlandığına dikkat çekilmektedir. İktidarın babadan oğula geçtiği Osmanlıda hanedanında, erkek üyelerin söz sahibi vurgulanmaktadır. 1365 yılında yeniçeri birliklerini oluşturan I. Murat’ın, Osman Bey ve Orhan Bey’in aksine, ganimetlere ek olarak esirlerin de beşte birini üstlendiği belirtilmektedir. I. Murat’ın 1389 Kosova Savaşı’nda bir Sırp tarafından öldürülmesinin ardından, oğlu Bayezid’in, kardeşini öldürttüktan sonra tahta geçtiği ifade edilmektedir. Görüldüğü üzere, bu bölümde, Osmanlı İmparatorluğu’nun kazandığı zaferler, Balkan topraklarında sağladığı hâkimiyet, ilk padişahların kendilerini ve imparatorluğu ilgilendiren çeşitli özellikleri hakkında okura bilgiler sunulmaktadır.

“Thunderbolt [Yıldırım]” bölümünde, seferlerindeki hızı, Osmanlı tahtına geçmedeki hızı veya kişilik özelliklerinden ötürü, Bayezid’in Türk tarihinde “Yıldırım” olarak anıldığı belirtilmektedir. Babası I. Murat ve annesi bir Bizans prensesi olan Yıldırım’ın, ulemadan eğitim aldığına ve çocuklarına semavi dinlerde önemli yer tutan isimler verdiğine dikkat çekilmektedir. İvan Şişman’ı öldüren ve Macaristan sınırına dayanan Yıldırım’ın, Rumların sultanı olmayı da istediği söylenmektedir. Hükümrânlığını genişletip sağlamlaştırana kadar beylikleri baskı altında tutan Yıldırım’ın, 1396 yılında İstanbul’u da kuşattığı ancak sınırdaki tehditler nedeniyle kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldığından bahsedilmektedir. İslamiyet’i Avrupa’dan çıkarmak Fransız Haçlı ordusuna Töton Şövalyeleri’nin ve Macarların da katıldığı, bu birliklerin Niğbolu’da yeniçeriler tarafından yenilgiye uğratıldığı belirtilmektedir. Haçlıların savaş sonrasında elindeki Türklerin kafasını kestiğini gören Yıldırım’ın, buna karşılık kendi elindeki binlerce esirinin kafasını kestiği söylenmektedir. Tedbirli şekilde seferler düzenleyerek sınırlarını genişleten ve doğal sınırlara saygı duyan kendisinden önceki padişahların aksine, Yıldırım’ın kontrolsüz bir şekilde hızla ilerlediği, pek çok düşman edindiği ve emrindeki yöneticilerin sadakatine dikkat etmediği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Avrupalı güçlerin ve sürgüne yollanmış Anadolu beylerinin, Timur’dan Osmanlıya saldırmasını bile istediğine yer verilmektedir. Bunu reddetmesine rağmen sınır kentlerinin birkaçına hâkim olan Timur ile Yıldırım’ın arasının açıldığı belirtilmektedir. 1399 yılında Sivas’ı da alan Timur’a öfkelenen Yıldırım’ın düşüncesiz ittifaklar yaptığı söylenmektedir.

Timur'un, içinde Yıldırım'ın oğlunun da bulunduğu Osmanlı askerlerini idam ettirdiğinde, Timur ile Yıldırım arasındaki anlaşmazlığın alevlendiği, 1402 yılında Ankara çevresine yerleştirilen Yıldırım'ın askerleri ile onların iki katı sayıda askerden oluşan Timur'un ordusu arasında savaş çıktığı belirtilmektedir. Yıldırım'ın birçok askerinin Timur'un yanında yer almış beylerin tarafına geçmesiyle Osmanlı'nın aleyhine sonuçlanan savaşta, Yıldırım'ın oğullarından İsa ve Musa'nın kurtulduğu, Mehmet'in Amasya'ya götürüldüğü, Mustafa'nın ise bulunamadığı anlatılmaktadır. Kaçmaya çalışırken yakalanan Yıldırım'ın, kendisinin gururlu davranışlarından usanan Timur tarafından küçük bir kafese kapatıldığı, orada kafasını vura vura can verdiği, karısı Despina'nın ise zafer kazanan birliklerin sofrasında çıplak şekilde hizmet vermeye zorlandığı söylenmektedir. Yıldırım'ın hedefine Timur'un ulaştığı, ele geçirdiği İzmir'deki halka korku saldığı belirtilmektedir. Ankara'daki yenilgiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılabileceği umuduna kapılan beylerin sevinç yaşadığı, Batıdaki Hristiyanların Türklerin varlığına önem vermemeye başladığı, Bizans'ın rahata kavuştuğu söylenmektedir. Osmanlı hanedanındaki kardeşler arasındaki iç çekişmeleri seyreden beyliklerin, başta zayıf gördükleri Mehmet'i destekleseler de sonra bundan pişman olduklarına yer verilmektedir. Yıldırım'ın başına gelenlerin ve sonrasında yaşananların, Osmanlı'nın güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkardığına dikkat çekilmektedir. Tahttaki padişahın yönettiği büyük imparatorlukta, merkezden idaresi güç olan yerel yönetimlerin hanedana bağlılığının çok önemli olduğu, aksi durumların tehdit oluşturduğu belirtilmektedir. Türk fetihlerinin, I. Mehmet ve II. Murat zamanında tekrar eski hızına ulaştığı söylenmektedir. Türk fatihlerin, Yıldırım'ın düştüğü hatayı telafi ettiğine ve Osmanlıların hatalarını yinelemediklerine dikkat çekilmektedir. Burada okur, Yıldırım Bayezid'i yakından tanımakta, onun döneminde gerçekleşen önemli tarihî olaylar hakkında bilgilenmektedir.

“The Siege [Kuşatma]” bölümünde, Balkanlarda ve Anadolu'nun batısında hâkimiyet sağlayan, boğazları kontrol altına alan, asker sevkiyatında sorun yaşamayan Türklerin, 1453 yılında İstanbul'u Rumlardan aldığına yer verilmektedir. Boğazlardaki kontrolün sağlamlaştıracak güçlü bir donanmaya sahip olunması ve kritik noktalarda gerekli kalelerin konuşlandırılması durumunda İstanbul'un fethinin önemli olmadığı görüşünün aksine, II. Mehmet'in 1452 yılında İstanbul'u kuşatma önerisinde bulunduğu belirtilmektedir. II. Mehmet'in genç ve deneyimsiz sayılması,

surların güçlü olması, önceki Türk kuşatmalarının başarısız olması göz önünde bulundurularak, kuşatma kararının başlarda dikkate alınmadığı söylenmektedir. II. Mehmet'in kuşatma önerisinde bulunduğu sırada, Bizans'ın yoksullukla boğuştuğu ve silahlı birliklerinin çok yetersiz olduğu, öte yandan bu yoksulluğun içinde, merkezinde kütüphanelerin yer aldığı entelektüel yaşamın ilginç derecede canlı olduğu ve bunun Bizans'ta gurur yarattığı belirtilmektedir. Bizans imparatorunun Batılı güçlerle iş birliği yaparak Osmanlıya başkaldıracağından da endişelenen II. Mehmet'in, Rumların itirazlarına rağmen 15 Nisan 1452 tarihinde Boğaz'da bir hisar inşası başlattığı, 31 Ağustos 1452'de inşası biten hisarın yanında üç gün boyunca çevreyi incelediği belirtilmektedir. Bizanslıların Batı'ya yardım çağrısına, Osmanlıyla ticari bağları olan ve sadece Hristiyanların korunmasını sağlayabileceğini bildiren Venedik'ten gelmektedir. Napoli'den gelen on geminin Ege Denizi açıklarında birkaç ay dolaşmasının ardından geri döndükleri, Papa'nın da Kutsal Roma İmparatoru'nu Osmanlı padişahına uyarıda bulunması için ikna ettiği belirtilmektedir. II. Mehmet'in ise 5 Mart 1453'te Bizanslılara şehri teslim etmeleri için uyarıda bulunduğu ifade edilmektedir. II. Mehmet'in, savaş aletlerini üreten zanaatkârları, savaş makineleri üreten mühendisleri aylarca çalıştırarak binlerce askeri ve başıbozuk birlikleri Bizans surlarına getirdiği, Marmara Denizi'ne donanma yerleştirdiği, deneyimli bir top ustasına uzun menzilli güçlü toplar yaptırdığı belirtilmektedir. 7 Şubat 1453 tarihine gelindiğinde, İstanbul yollarının düzleştirildiği, köprülerin güçlendirildiği, güçlü topların konuşlandırıldığı ve Türklerin bu hazırlıkları yaptığı sırada, hendekleri temizleyen, surları onaran, bütün silahları bünyesinde toplayan Bizans'tan gelecek yanıtın beklendiği söylenmektedir. Bu arada, Cenevizlilerin ve Venediklilerin Bizans'ın yardımına geldiği, kentin karada ve denizde surlara sahip olduğu, Haliç'te gemi geçişini engelleyecek zincirlerin gerilmiş olduğu belirtilmektedir. Denizde zincirlerin, karada hendeklerin Türklerin işini zorlaştırdığından bahsedilmektedir. II. Mehmet'in otağının yananında, yeniçerilerin toplandığı, güçlü topların bulunduğu, surların gözetlendiği, diğer Osmanlıların ise surların gerisinde konuşlandıkları belirtilmektedir. Donanma komutanı Baltaoğlu'nun, hem Bizans'a yardıma gelen gemilerin yaklaşmasını önlemekle hem de Haliç'e gerilmiş zincirlerle başa çıkmakla görevlendirildiğine dikkat çekilmektedir. Bizanslıların surlardaki hasarları hızla onarmasına karşın, Osmanlıların iki kaleyi toplarla yıkıp kurtulanları öldürerek gözdağı verdiği belirtilmektedir. Denizdeki mücadelede, Baltaoğlu'nun donanmasına saldıran

Hristiyan gemilerin Osmanlı toplarıyla vurulduğu, gemilerin zincirleri bırakıp kaçmak zorunda kaldıklarına yer verilmektedir. Türklerin, yeniçerilerle, güçlü savaş aletleri ve makineleriyle, davul sesleri eşliğinde yaptıkları saldırıya karşılık, Bizanslıların var güçleriyle surları onarmaya ve korumaya çalışması sonucu saldırıyı püskürtebildikleri belirtilmektedir. Marmara Deniz'inden giren yüksek yapıdaki Cenevizli savaş gemileri ve Bizans nakliye gemilerinin, alçak yapıdaki Türk gemilerini zora soktuğu, Türk gemilerinin ve Hristiyan gemilerine girmeye askerlerin açılan ateşle zarar gördüğü, Cenevizlilerin birbirine bağlayıp âdeta kale haline getirdikleri gemilerle savaşı lehlerine döndürmeye çalıştığı söylenmektedir. Başarısızlıkla suçlanan Baltaoğlu'nun, kendisi lehine şahitlik yapan askerler sayesinde idamdan kurtularak sürgüne gönderildiğine değinilmektedir. Bizanslılara verilen zarara rağmen kazanılamayan başarıya, II. Mehmet'in stratejik öngörüsüyle yaklaşıldığına dikkat çekilmektedir. II. Mehmet'in, kuşatma kararıyla aynı vakitte, Pera'dan başlayıp Haliç'in kuzeyinde sonlanan bir yolun yapımını başlattığı, deniz mücadelesindeki başarısızlığın ardından bu yol yapımını hızlandırdığı belirtilmektedir. Bu yoldan habersiz olan Bizanslıların, savaşa hazır onlarca Osmanlı gemisinin arka arkaya Haliç sularına indirildiğini gördüklerinde telaşa kapıldıklarına yer verilmektedir. Cenevizlilerin ve Venediklilerin kavgaya tutuştuğu bu sırada, Hristiyan gemilerinin batırmaya ve denizcilerinin öldürülmeye başlandığı, bunu gören Bizanslıların da Türk esirleri öldürdüğü anlatılmaktadır. Türk askerlerinin, savunması zayıflayan Bizans'a bir an evvel saldırının gerçekleşmesi emrini vermekte geciken II. Mehmet'i eleştirmeye başladıklarına dikkat çekilmektedir. Denizdeki üstünlüğe rağmen hâlâ İstanbul'u ele geçiremeyen II. Mehmet'in, Bizanslılara, her yıl Bizans sikkesiyle vergi ödeme veya şehri güven içinde terk etme seçeneklerinden birini tercih etmesi durumunda kuşatmayı kaldıracağını bildirdiği belirtilmektedir. Bizans imparatorunun öneriyi reddetmesinin ardından, II. Mehmet'in bir yandan Bizanslılara teslim olma, ölme veya İslamiyet'i kabul etme seçeneklerini sunduğu, bir yandan da Zağanos Paşa'ya askerlerin savaşa hazırlık düzeylerini ölçtirdiği ifade edilmektedir. Askerlerin Bizans saldırısına hazır olduklarını öğrenen II. Mehmet'in, savaş öncesi son hazırlıkları takip ettiği, askerleri yüreklendirdiği, ibadete zaman ayırdığı belirtilmektedir. Hz. Muhammed'in İstanbul'u fethetme konusundaki hadisiyle kendine güveni artan II. Mehmet'in, Kuran gereğince kılıç gücüyle alacakları bu şehirde üç gün sürecek yağmada elde edilen ganimetin adilce dağıtılacağını vaat ettiğine değinilmektedir. Savunması güçsüzleşen, askerleri azalan,

yiyecekleri yetersiz kalan, müttefiklerini kaybeden Bizans'a yapılacak saldırı öncesinde, kısmi ay tutulması yaşandığı, ayın hilal şeklini aldığı, Ayasofya'nın kubbesinde ve ilerleyen Türk birliklerinin arkasında açıklanamayan bir ışığın yanıp söndüğünden bahsedilmektedir. Şehrin Türklerin eline geçmesinden önceki gece, Bizans tarafında yapılan toplantıya Ortodoks ve Katolik din adamlarının katıldığı, şehre yapılan saldırının iki tarafı birleştirdiği, şehirdeki bütün çanların çaldığı, rahibelerin bile surlardaki yerini aldığı, kehanetlere inananların kilisede dua ettiği söylenmektedir. Saldırıda, her çeşit milletten başıbozuk birliklerin önden gönderildiği, onları Anadolu'ya paralı askerlerin takip ettiği, surlardaki açıklardan içeri sızanların ise geri püskürtüldüğü belirtilmektedir. II. Mehmet'in, yeniçerileri kontrollü şekilde ilerlettiğine, Rumların açık unuttuğu bir kapıdan elliye yakın Türk askerinin içeri girdiğine, kapıyı tutmaya çalışan Bizans imparatorunun bizzat savaşsa da şehri kaybettiğine değinilmektedir. Zafer sabahında atının üzerinde şehri dolaşan II. Mehmet'in yağmaya son verdiğinden ve Ayasofya'nın önünde durarak yerden aldığı bir tutam toprağı sarığına serpiştirmesinin alçakgönüllülüğü temsil ettiğinden bahsedilmektedir. O sırada Ayasofya'da ayin yöneten bir papazın, elindeki kadeh ve kutsal ekmekle sütunda açılan yarığın içine girerek kaybolduğu şeklindeki rivayete yer verilmektedir. İmparatorluk sarayını dolaşan II. Mehmet'in, sarayın bomboş kaldığını görmesiyle İran edebiyatından tam da bu manzaraya uygun bir şiirin dizelerini mırıldandığı belirtilmektedir. II. Mehmet'in, fetihten sonra Edirne'deki sarayın inşasına gittiğine yer verilmektedir. Görüldüğü üzere, bu bölümde İstanbul'un 1453 yılında Osmanlılar tarafından fethine ilişkin ayrıntılı bir anlatım yapılmaktadır.

"The Centre [Merkez]" bölümünde, Hristiyan ordularının mevcut anlaşmalara aykırı bir şekilde 1444 yılında Balkanlara saldırdığını gören II. Murad'ın, anlaşmanın bir örneğini mızrağına takarak Varna'da karşı saldırıya geçtiğine yer verilmektedir. Tahttan çekildiği de belirtilen padişahın, Çandarlı Halil'in çabalarıyla tekrar iktidara geldiğine değinilmektedir. II. Murad'ın 1451'de ölmesinin ardından oğlu II. Mehmet'in tahta geçtiği belirtilmektedir. 1453 İstanbul fethinden sonra saygınlığı artan II. Mehmet'in, Bizans imparatoruna ait olduğu söylenen kafayı, Müslüman devletleri dolaşırken göstermek için yanında taşıdığından bahsedilmektedir. Pek çok Avrupalı devletin hayalini süsleyen İstanbul'un, Bizanslılar tarafından dünyanın merkezi olarak görüldüğü ve 1204'te kenti yağmalayan Venediklilerin İstanbul'a

taşınmayı bile düşündükleri ifade edilmektedir. İstanbul'a hayranlık duyan çeşitli devlet adamlarının, gezginlerin, şairlerin, bu şehre duydukları ilgi ve sevgiyi yansıtan sözlerine yer verilmektedir. İstanbul'un Türklere geçmesiyle birlikte Asya'nın Avrupa'ya kavuştuğuna, müezzinlerin ezan okumasıyla birlikte kilisenin camiye dönüştüğüne dikkat çekilmektedir. Padişahın, Anadolu dışında fethettiği yerlerde edindiği esirleri, nüfusunu artırmak istediği başkentine gönderdiği ifade edilmektedir. Osmanlı askerlerinin yolları, taşları, sokakları onarmak için çalıştığı sırada, ticaret gemilerinin ve üretimin de şehre canlılık kazandırdığı söylenmektedir. İstanbul'un fethinden sonra şehirden kaçmayan ve İmroz Adası'nda görevlendirilen Bizanslı yargıç Kritovulos'un, kaynaklardan yararlanarak yazdığı bir kitapta Osmanlının padişahını bir kahraman olarak ele aldığına ve Rumlardan da yeni düzeni kabul etmelerini istediğine değinilmektedir. II. Mehmet'in barışıl yaklaşımına olumsuz yanıt veren Mora hükümdarlarını 1460'ta Korint Körfezi'nde yenerek Mora'daki şehirlere hâkim olduğundan bahsedilmektedir. 1456 yılında, II. Mehmet'in Belgrad'a yöneldiği, yeniçerilerin zaferle kaleye girdiği, ama şehir sokaklarını gezerken savunma birliklerinin aniden saldırısı karşısında kaçtıkları belirtilmektedir. Tüm saldırı emirlerine rağmen ve zafere çok yaklaşmışken yeniçerilerin geri çekilmeleri nedeniyle uğranan hüsrandan sonra, padişahın hem paşaların hem de yeniçeri ağasının kafasını kestirdiği anlatılmaktadır. II. Mehmet'in Belgrad'ı ve Rodos'u ele geçirememesine rağmen, Osmanlıların Karadeniz'de tam hâkimiyeti sağladığı, hatta buradaki pek çok Cenevizlinin yeniçeri birliklerine katıldığı belirtilmektedir.

"The Palace [Saray]" bölümünde, Mekke'deki Kâbe'nin İslam inancındaki önemine değinilmektedir. Kâbe'nin, üzerinde Kuran ayetleri yazılı olan siyah bir örtüyle sarıldığı, Müslüman hacıların onun etrafını yedi kez dolaştığı anlatılmaktadır. Hz. Muhammed'in meyve veren ağacın taşlanmasına dair hadisi, Osman Bey'in göğsü üzerinde beliren ağaçtan uzanan dalların Hristiyan coğrafyalarını sarmasıyla ilgili rüyası, yeniçerilerin adam asmalarının gerçekleştiği Atmeydanı'ndaki Yeniçeri Ağacı hatırlatılarak, ağaç fikrinin Osmanlıdaki öneminden bahsedilmektedir. Savaş meydanında toplanan askerlerle, davullarla yüksek sesler çıkaran Osmanlıların, sarayda ise son derece sessiz olduğuna dikkat çekilmektedir. Cami, medrese, hamam gibi yapıların Türklerin mimari becerilerini ortaya koyduğu vurgulanmaktadır. II. Mehmet'in, İstanbul'un fethinden sonra Bizans imparatorunun saraylarına

yerleşmeyerek Topkapı Sarayı'nı yaptırdığı belirtilmektedir. Sarayın iç düzenin, kullanım amaçlarına göre yapılandırıldığı anlatılmaktadır. Üç avlunun ilkinde, sarayla ve şehirle ilgili işlerin görüldüğü; ikincisinde, devlet dairelerinin, arşivlerin ve toplantıların yapıldığı Divan-ı Hümayun'un bulunduğu; üçüncüsünde, sultanın kendine has bölümde toplantıları takip edebileceği Enderun Meydanı'nın bulunduğu belirtilmektedir. Dış avlularda, düğün, sünnet, doğum gibi kutlamaların yapıldığı ifade edilmektedir. Herkesin acele hareket ederken, sultanın ise haşmetini yansıtmak üzere ağır hareket etmeye özen gösterdiğine dikkat çekilmektedir. Vezirlerin, şeyhülislamın, yeniçerilerin, sipahilerin eşliğinde, sultanın at üzerinde tüm ihtişamıyla Cuma namazına gitmesi anlatılmaktadır. Osmanlı hükûmetinin, 1650'li yıllarda "Babiali" olarak anılmaya başlandığı belirtilmektedir. Sarayda pek çok avlunun ve kapının bulunmasının, ziyaretçilerin statülerine göre karşılanmasından ve ağırlanmasından kaynaklandığı, saraydaki bu düzenin sıradan obalara bile yansıdığı ifade edilmektedir. İmparatorluğun merkezi olan sultanın, sarayda, savaşta, sıradan vatandaş gibi halkın içinde, kısacası her yerde olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, Fatih Sultan Mehmet, Sultan Süleyman, IV. Mehmet, II. Selim ve IV. Murad'tan ilginç örnekler verilmektedir. İstanbul'un fethiyle İslami bir kehanetin gerçekleştiği ve bu şehrin, dünyanın Türklerin yönetimindeki en büyük şehri hâline geldiği belirtilmektedir. İmparatorluğu tek bir hükümdarın yönetebileceğine ilişkin kanunun ise, kardeşlerin birbirini öldürmesine yol açtığına değinilmektedir. 1432'de II. Murad'ın yürürlüğe koyduğu erkek çocuk vergisinin, II. Mehmet döneminde Balkan köylerinden en iyi Hristiyan çocukların seçilip fiziksel gelişim, Türkçe öğrenme, Müslüman olma, okula gitme gibi süreçlerden geçirilerek en iyi olduğu alanda sultanın hizmetine girmesi şeklinde uygulandığı anlatılmaktadır. Müslüman ailelerin çocuklarına bu uygulamada yer verilmediğine dikkat çekilmektedir. Bu uygulamayla köylerinden alınan Hristiyan çocukların, orada papazların nadiren bulunması, bulunanların da cahilliği nedeniyle halka faydasının dokunmaması, batıl inançların yaygın olması sebebiyle, Müslüman olduklarında aslında ilk kez gerçek bir dinle karşılaştığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Bektaşî tarikatına mensup olan yeniçerilerin kurucusu Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa'nın, bütün insanların Müslüman doğması sebebiyle Hristiyan çocukların bu uygulamayla aslında özlerine geri döndürüldüğü şeklindeki yorumuna yer verilmektedir. Yöneticilerin dikkatini çeken çocukların, saray okullarında özel eğitim aldıkları, çocukların mümkün olan her konuda ilim öğrendikleri, sessizlik ve itaat başta olmak üzere saray usulüne

uygun davranış geliştirmelerinin sağlandığı belirtilmektedir. Diğer çocukların, bahçıvan, aşçı, nöbetçi gibi görevler verilmek üzere yetiştirildiği, bu esnada farklı yetenekleri keşfedilenlerin saray okuluna yönlendirildiği, her çocuğun tuz, Kuran ve kılıç üzerine el basarak sadakat yemini ettiği ifade edilmektedir. İrsiyet konusuna önem veren Batının aksine, Osmanlıların asil soy konusunu umursamadığına, önemsedikleri şeyin ise imparatorluğun emrine girenlerin mükemmel yetiştirilmesi olduğuna dikkat çekilmektedir. Vergi konusunda Türklerin hassas davrandıklarına ve dullar ile tek çocuklu ailelerin oğullarına dokunmadıklarına değinilmektedir. Osmanlıdaki kul sistemine yöneltilen olumlu ve olumsuz eleştirilere yer verilmektedir. Kulların alınıp satılamadığı, konumu ölçüsünde bir servete sahip olduğu, öldüklerinde veya sürgüne gönderildiklerinde, zaten sultan tarafından sağlanan servetlerinin yine imparatorluk hazinesine kaldığı belirtilmektedir. Sultanın kullar üzerinde kendi ailelerinin sahip olabileceğinden daha fazla hakkı ve otoritesi olduğu, sultanın kulu olmanın da bir övünç kaynağı olduğu ifade edilmektedir. Kulların, sultanın iktidarını imparatorluğun her köşesine yayma konusunda kilit rol oynadığına dikkat çekilmektedir. Sultana en yakın konumda yer alan vezirin, emirler yağdırabildiği çok etkili bir makama sahip olduğundan bahsedilirken, onun gözetiminde cellat tarafından kafası kesilenlere örnekler verilmektedir. Sultan Süleyman'ın, vergiyle Rum ailesinden alınıp sarayda içöğlanı olarak görevlendirilen İbrahim'i, sadrazamı yaptığına yer verilmektedir. Sultan Süleyman ile sadrazamı İbrahim'in, seferlere birlikte çıkmaktan yemeği birlikte yemeye varıncaya kadar, her alanda yakınlıklarının çok ilerlediği, hatta 1523'te kendisinin talip olduğu makama İbrahim'in getirilmesi nedeniyle Mısır valisinin isyan ettiği anlatılmaktadır. İbrahim'in yaptığı yeni diplomatik ve malî düzenlemelerin pek çok sorunun önüne geçtiği, örnek bir sistem olarak imparatorluğun bütün bölgelerinde uygulamaya girdiği belirtilmektedir. İbrahim'in 1524'te Sultan Süleyman'ın kız kardeşiyle evlendiği, bundan altı yıl sonra oğullarının sünnet düğününü yine Sultan Süleyman'ın yaptığından bahsedilmektedir. İbrahim'in, başarısızlıkla sonuçlanan İran seferinde Sultan Süleyman sayesinde kurtulmasına rağmen müzakerelerde kendisini sultanın yerine koyduğuna ve 1536 yılının bir sabahında odasında ölü bulunduğuna yer verilmektedir. Görüldüğü üzere, sarayın bölümlerine, işleyişine, içinde yaşıyanların yaşam tarzlarına ilişkin yapılan ayrıntılı betimlemeler, okurun zihninde bir Osmanlı sarayının canlanmasını sağlamaktadır.

“War [Savaş]” bölümünde, savaşın Osmanlı İmparatorluğu’nun yadsınamaz bir gerçeği olduğundan, içoğlandan sultana kadar imparatorluğun bütün görevlilerinin savaşa yatkın olduğundan bahsedilmektedir. Osmanlıların, barış dönemlerinden rahatsız olacak kadar savaşa düşkün olduklarına, askere alınma sürecinde herkesin birbiriyle yarıştığına, savaşta yer alanların bununla gurur duyduklarına, savaşta kahramanca ölmeyi arzuladıklarına yer verilmektedir. Osmanlı birliklerinin savaş alanındaki coşkularının yabancı yöneticilerin de dikkatini çektiğine dair örnekler verilmektedir. Osmanlının güçlü kara ve deniz birliklerinin olduğu, kara birliklerinin atlı ve piyade olarak ayrıldığı, piyadelerin yeniçerilerden oluştuğu belirtilmektedir. Yeniçerilerin unvanlarının hep mutfaktan geldiği, varlıklı olmasalar da çok iyi giyimli oldukları, sokaklarda gururla dolaştıkları söylenmektedir. Bir yabancının yeniçerilerin üstlerinde taşıdıkları savaş aletleriyle alay ettiğinde, yanında duran diğerinin, o aletlerle kalelerini ele geçirdiklerini anlattığı ilginç bir konuşmaya da yer verilmektedir. Süvarilerin at üzerinde inanılmaz hızlara ulaştıklarına, o hızda giderken hedeflere ok atışı yaparak eğitildiklerine, çimen ezdiklerinde atlarıyla birlikte idam edilecek kadar disiplin aldıklarına değinilmektedir. Hizmetleri karşılığında, askerlere tımar verildiği belirtilmektedir. Tımar sistemi ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. İmparatorluğa ait kaynakların düzenli olarak denetlenerek kayıt altına alındığı belirtilmektedir. Düzenlenen seferlerde yapılan yağmaların imparatorluk için büyük bir kaynak olduğu, ele geçirilen toprakların tımar ve paşalık olarak pek çok kesimin işine yaradığı anlatılmaktadır. Osmanlının, Roma’dan sonra her türlü ihtiyacı karşılanan ilk daimî orduya sahip imparatorluk olduğu vurgulanmaktadır. Batının ve Osmanlının orduları karşılaştırılarak, Osmanlı ordusunun sahip olduğu erdeme dikkat çekilmekte ve bir Bizans vakanüvisin övgü dolu sözlerine yer verilmektedir. Göçebe geleneğinin bir uzantısı olarak, Osmanlıda çadırların yaygın olarak kullanıldığından bahsedilmekte ve Viyana kuşatması sırasında çadır kent kurulması örnek olarak verilmektedir. Osmanlı birliklerinin gittikleri her yerde, kalmak için kurdukları çadırların evleri aratmayacak düzeyde büyük olduğuna ve kapsamlı şekilde hizmet gördüğüne, bunun yabancı gözlemcilerin bile ilgisini çektiğine yer verilmektedir. Osmanlı ordularının, Batılıların ancak atlarına verdikleri yiyecekleri yiyerek karın doyursalar bile, düzenli ve sorunsuz işleyiş açısından Batıya karşı üstün olduklarına dikkat çekilmektedir. Osmanlıların, istihbarata ve savaş alanında kendilerinin ve düşmanlarının zayıf ve güçlü yanlarını analiz etmeye çok önem verdikleri anlatılmaktadır. Osmanlıda umudun hep canlı

olduğu, bu yüzden morallerin hep yüksek olduğu, savaş sırasında sarayın da savaş düzenini aldığı anlatılmaktadır. Düşmanların savaşacak asker bulmak için para ödemek zorunda kaldığı sıralarda, Osmanlı birliklerine her kesimden insanın gönüllü katıldığına dikkat çekilmektedir. Orada bulunmuş bir gözlemcinin yorumları eşliğinde, topçular, piyadeler, sipahiler, yeniçeriler, süvariler, beyler, kadılar, sadrazam ve sultanın yer aldığı Osmanlı ordusunun sefere çıkmadan önceki ihtişamlı kent yürüyüşü anlatılmaktadır. 1396 yılında Niğbolu’da Türkler tarafından yenilgiye uğratılsalar da Türklerle ancak Macarların boy ölçüşme düzeyinde olduğuna dikkat çekilmektedir. Osmanlıların, 15. yüzyılda Balkanda sırasıyla Sırbistan, Mora, Bosna, Arnavutluk, Eflak ve Boğdan’ı ele geçirdiği belirtilmektedir. 15. yüzyılda sınırları Macaristan, İran ve Arabistan’a dayanan Osmanlının, 1514 yılında doğuya yöneldiği ifade edilmektedir. Yavuz Sultan Selim’in, İran, Irak ve Mısır’ın efendisi olduğu, kendisine Mekke kentinin anahtarlarının teslim edildiği belirtilmektedir. Burada okur, Osmanlının askerî yapılanmasına ve başarılarına dair bilgi edinmektedir.

“Suleyman the Magnificent [Muhteşem Süleyman]” bölümünde, Sultan Selim’in seferlerini çoğunlukla İran, Mısır ve Arabistan bölgelerine gerçekleştirdiği, ilk defa 1520 yılında Avrupa yolundaki ordusuna katılmak için çıktığı yolculukta öldüğü belirtilmektedir. Sultan Selim’in ölüm bilgisinin yalnızca Manisa’da valilik görevini yapan oğlu Süleyman’a ulaştırıldığı, Osmanlıdaki tahta geçme geleneklerine bağlı olarak Süleyman’ın tahta çıktığı ifade edilmektedir. Babasının ölümünden sonra İstanbul’a gelen Süleyman’ın, öncelikle Hz. Muhammed’in sancaktarı Eyyub el-Ensari’nin gömülü olduğu yer olması nedeniyle Mekke ve Kudüs’ten sonraki en kutsal yer kabul edilen Eyüp’teki camiye ve türbeyi ziyaret ettiği söylenmektedir. Mezarın İstanbul’daki Hristiyan hâkimiyeti süresince yerinin kaybedildiği, ancak 1453 Osmanlı fethinden sonra bulunduğu Fatih Sultan Mehmet tarafından burada cami ve külliye yapıldığı anlatılmaktadır. Osmanlı tahtına çıkacak sultanların bu türbeyi ziyaret edip Osman Gazi’nin kılıcını bu türbede kuşanmasının bir geleneğe dönüştüğüne dikkat çekilmektedir. Topkapı Sarayı’nda kendisine biat edildiğini gösteren törenden sonra, Süleyman’ın ilk olarak babası Selim adına bir külliye inşa edilmesini emrettiği, yeniçerilere, hanedan halkına ve saray görevlilerine para dağıttığı, babası Selim’in zoruyla getirilen bilginlerin memleketlerine dönmelerini sağladığı belirtilmektedir. Sultan Süleyman’ın iktidarına yönelik tanınmış kişilerin olumlu yorumlarına yer verilmektedir. Batı dünyasının Sultan Süleyman için en

güzel övgüleri kullandığına dikkat çekilmekte ve onun hangi sıfatlarla anıldığına yer verilmektedir. On sayısının mucizevî özelliklerinin Süleyman'ın benliğinde ve hükümdarlığında yansımalarının olduğuna inanıldığına ve bu yönüyle “Muhteşem” oluşuna değinilmektedir. Yabancı elçilerin ülkelerine rapor verirken Süleyman'ın ve imparatorluğunun gücünü anlatmaya kelimeler bulamadıkları vurgulanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun en çok Muhteşem Süleyman'ın döneminde takdir ve korku uyandırdığına dikkat çekilmektedir. Süleyman'ın Osmanlı tarihinde daha çok “Kanuni Sultan Süleyman” olarak anıldığı ve onun bu adı, sultanı ve şeriatı temel alan, sultan da dâhil olmak üzere herkesin hak ve görevlerini, Müslüman olan ve olmayan herkesin dâhil olduğu sosyal ilişkilerin sınırlarını, giyim ve davranış kurallarını bile kapsayan bir kanunname çıkartmasından aldığı belirtilmektedir. Çok zengin olduğu ve aynı giysiyi iki kez giymediği söylenen Sultan Süleyman'ın, kölesi Roxelana'ya âşık olup onunla evlendiği anlatılmaktadır. Sultan Süleyman'ın Belgrad'ı alarak Macaristan'ın savunma hattını zayıflattığı belirtilmektedir. Osmanlı ticaret gemilerine ve Mekke'ye hac yolculuğuna tehlike oluşturan Rodos'taki Aziz John Şövalyeleri arasında, Sultan Süleyman'ın amcası Cem'in oğlunun da bulunduğu dikkat çekilmektedir. Rodos adası ele geçirildiğinde, şövalyelerin adayı terk etmek ve doğu Akdeniz'i Osmanlılara bırakmak zorunda kaldıklarına değinilmektedir. Belgrad'ı kaybettiğinde savunması zayıflayan Macaristan'ın, Mohaç'ta da Osmanlıya yenildiği anlatılmaktadır. Sultan Süleyman'ın, Avusturya'daki Zápolya ve Ferdinand arasında geçen iktidar mücadelesinde Zápolya'yı desteklediği, Zápolya'nın ölümünden önce bir erkek çocuğunun doğduğu, Sultan Süleyman'ın o büyüüp topraklarını koruyabilecek yaşa gelene kadar hâkimiyeti üstlendiği ve bu sayede, 1529 yılında Viyana'ya kadar ilerlediği anlatılmaktadır. Sultan Süleyman'ın, hükümdarlığının yanında edebi bir kimliğe de sahip olduğuna ve dini, sanatı, bilimi koruduğuna dikkat çekilmektedir. Darbe hazırlığında olduğu söylenen oğlu Mustafa'nın ve aynı nedenle İran'a sığındıktan sonra kendisine teslim edilen oğlu Bayezid'in öldürüldüğüne yer verilmektedir. Kendisinden sonra imparatorluğun başına, Roxelana'dan olma oğlu II. Selim'in geldiği belirtilmektedir. Burada okur, Sultan Süleyman'ın hem kişilik özelliklerini hem de hükümdarlığındaki başarısını yakından tanıma fırsatı bulmaktadır.

“Order [Düzen]” bölümünde, Osmanlıların kimseyi dinsel veya dilsel açıdan zorlamadığına, sadece varlıklarını sürdürmeyi ve büyümeyi amaçladığına

değiniilmektedir. Öte yandan, hoşgörölü tutumlarını Şiilere gösteremedikleri, onların Sünni hükümdarlara karşı tehdit oluşturdıklarını düşündükleri belirtilmektedir. Bu bağlamda, Yavuz Sultan Selim'in Şiilere karşı zalim davrandığı örneği verilmektedir. Osmanlıların savaşta sert, fetihde yumuşak tavırlar sergiledikleri, imparatorluğun her köşesinde neler olup bittiğini bilmeye önem verdikleri belirtilmektedir. İmparatorlukta, coğrafi şartlar nedeniyle hayvancılığın öne çıktığı, halkın mevsim koşullarına göre göçebe veya yarı göçebe yaşadığı, yaz ve kış zamanlarına göre, dağları, yaylaları veya ovaları tercih ettikleri anlatılmaktadır. Aşiretlerdeki eş seçimi, düğün âdetleri, evli yaşayış biçimi gibi toplumsal hayata dair örnekler verilmektedir. Yörüklerin, ağaç dallarına bezler ve tahta kaşıklar asmalarıyla; Çingenelerin, danslarıyla, şarkılarıyla, atlarıyla, falcılıklarıyla bilindiklerine değiniilmektedir. Vergilendirmeye tabi tutulmayan göçebeliğin, imparatorluğun yararına olmadığı belirtilmektedir. Kulların lonca gibi bir yapılanmada yer alarak sorumluluklarını bilmesine önem verildiği vurgulanmaktadır. Kuran'ın, kutsal kitap olduğu kadar yasa kitabı niteliği de taşıdığı, toplumsal yaşamın düzenlenmesinde temel alındığı, gayrimüslimler arasındaki anlaşmazlıkların ise kendi bağlı bulundukları dine göre çözümlendiği belirtilmektedir. Farklı milletlerden insanların, İslami yaşamla çatışmamak, vergileri ödemek, toplumsal huzuru kaçırmamak suretiyle kendilerini yönetebildiklerine dikkat çekilmektedir. Halkın vergileri ödemesinin Müslüman olmasından daha çok önemsendiği anlatılmaktadır. Fatih Sultan Mehmet'in ayağını bastığı yerlerin kutsallaştığına inanıldığı için, sultanın Hristiyan din adamlarıyla görüşmelerini kilise dışında yapmayı tercih ettiğine, hatta ayak bastığı kilisenin camiye dönüştürülmesi için bahane olarak kullanıldığına yer verilmektedir. II. Mehmet'in fetihden sonra imparatorlukta düzeni sağlama konusunda yasalar çıkardığı, sokakta dolaşan farklı milletlerden ve sosyal kesimlerden herkesin belirli renkte kıyafetleri belirli bir biçimde taşımalarının aslında doğal bir düzeni yansıttığı anlatılmaktadır. Sultan II. Bayezid'in, 1492 yılında İspanya'dan çıkarılan Yahudilere imparatorluğun kapılarını açtığı, bu Yahudilerin üretim, ticaret ve istihbarat gibi pek çok alanda imparatorluğa yararlı olduğu anlatılmaktadır. Yahudilerin başta Selanik olmak üzere Balkan şehirlerine yerleştirildiği, mesleklerini icra etme fırsatı buldukları bu şehirlere âdetâ İspanya görünümü kazandırdığı belirtilmektedir. Osmanlıların, çoğu Rum olan Sakızlıları, sadakatsiz davrandıkları ve vergileri zamanında ödemedikleri için tehdit olarak gördükleri anlatılmaktadır. Sakız'ın, sultana itaatsizlik gerekçesiyle halk ürkütülmeden işgal edildiği, kaleye Türk bayrağı

çekildiği, iki kilisenin camiye dönüştürüldüğü anlatılmaktadır. Sakızlılarla arasında yakınlık bulunan ve adaya yapılan müdahaleye öncülük eden Piyale Paşa'nın, saltanata sadakat hakkında buradaki güçlerle yaptığı konuşmaya yer verilmekte ve çok sayıda kişinin canını kurtardığı belirtilmektedir. 1556 yılındaki görüşmelerde, Sakız'a bağımsızlık olmasa da büyük ayrıcalıklar verildiği anlatılmaktadır. Osmanlılar ile Sakızlılar arasındaki barışçıl ilişkinin, 1822 yılında Sakız'da çıkan isyanı Osmanlıların sert şekilde bastırmasıyla son bulduğuna değinilmektedir. Bosnalıların anlayışlı, Kırım Tatarlarının kurnaz, Çerkezlerin ve Arnavutların dış görünüşe çok önem veren yanlarına değinilmektedir. Arnavutların geleneksel kıyafetlerinin çok ilgi çekici olduğu anlatılırken, Lord Byron'un bile Arnavut giyim tarzıyla bir portresini yaptırdığı örnek verilmektedir. Kullandıkları karmaşık alfabeler ve dilleriyle kendilerini Avrupa'nın en eski halkı olarak gören Arnavutların, 1468 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na katıldığı ve askerlik, bürokrasi, tıp gibi alanlarda yüksek mevkilere gelen Arnavutların inşaatta çok yetenekli oldukları anlatılmaktadır. İmparatorluk çatısı altındaki her milletin bir alanda uzman olduğu anlatılırken, Bulgarların binicilikte, Arapların deve bakımında, Ragusalıların kuyumculukta, Kastamonu halkının çamaşırcılıkta, İstanbul halkının kâğıtçılık ve katırcılıkta, İznik halkının çinicilikte öne çıktığı belirtilmektedir. Burada okur, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki farklı kökenlere sahip Osmanlı halkını tanımakta ve onların imparatorluk topraklarında yaşayış şekilleri hakkında fikir edinmektedir.

“Cities [Şehirler]” bölümünde, Osmanlı şehirlerinde mahalli yasaların olduğu, gündüz pek çok dine ve millete mensup halkın iç içe yaşadığı, geceleri herkesin kendi mahallesine ve evine çekilmesiyle birlikte boşalan sokaklarda bekçilerin nöbet tuttukları anlatılmaktadır. Alanların genellikle halkın yararlanabileceği şekilde tasarlandığına dikkat çekilmektedir. Mahremiyete önem verilmesi, evlerin ve özellikle pencerelerin dışarıdan kolaylıkla görülemeyecek şekilde önlemler alınmasıyla açıklanmaktadır. Müslüman evlerinin, misafirlerin ağırlandığı umumi alan ve konuklara açık olmayan, kişisel hayatın söz konusu olduğu özel alan olarak ikiye ayrıldığı anlatılmaktadır. İslami yaşayış şeklinin şehrin sokaklarına da yansıdığına dikkat çekilmektedir. Muhteşem Süleyman'ın 1520 yılında ele geçirdiği Belgrad'ın, Osmanlı'nın Avrupa'daki kalesi olarak hizmet etmesine değinilmektedir. Belgrad'ın, 1688 yılında Bavyera'nın eline geçtiği, 1674 yılında yenilgeye uğramış Avusturya tarafından Türklere teslim edildiği, 1717 yılında tekrar Avusturya'nın

olduğu belirtilmektedir. Belgrad'ın, 1739-1789 yılları arasında Osmanlıların elinde kaldığı, 1806'da Sırların, 1813'te tekrar Osmanlı'nın eline geçtiği ve Belgrad'ın kalesinde 1867 yılına kadar Osmanlı bayrağının dalgalandığı anlatılmaktadır. Saraybosna'nın ticaret ve sanayi şehri olduğu, yıllar boyunca nüfusunun, mimari yapılarının, zenginliğinin arttığı belirtilmektedir. İstanbul'un, büyüklük, zenginlik, açgözlülük, etkileyicilik açısından Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük şehri ve buradaki Topkapı Sarayı'nın imparatorluğun simgesi olduğuna dikkat çekilmektedir. Asya ile Avrupa'nın birleştiği noktada bulunan İstanbul'un düzenli bir orduya sahip olduğuna, orduda Rumeli ve Anadolu kazaskerlerinin yargıçlık yaptığına, İstanbul müftüsünün imparatorlukta dinî alanda en yüksek makamda olduğuna değinilmektedir. Pazar yerlerindeki ürünlerin kalitesinin ve fiyatının kadının denetiminde olduğu, ticarete hile yapanların ölüme varıncaya kadar çok sert cezalara çarptırıldığına yer verilmektedir. İslami geleneklere göre, refah içindeki sultanın halkını da refah içinde yaşatması gerektiği, öte yandan kendisine itaatsizlik edildiğinde halkı ekmeğe muhtaç edebilecek güçte olduğu belirtilmektedir. 1453 İstanbul fethinden sonra imparatorluğun nüfusunun ve zenginliğinin arttığı, halkın pek çok iş dalında çalışıp refaha kavuştuğu, yabancı gözlemcilerin yorumları eşliğinde anlatılmaktadır. Tımarcılardan göçebelere, paşalardan sultanın kendisine kadar imparatorlukta yaşayan herkesin belirli bir amaç çerçevesinde sürekli hareket ve çalışma hâlinde olduğu anlatılmaktadır. Osmanlı'da yapılan okun ve yayın malzemesinden ve sağlamlığından, Osmanlı'nın neleri ürettiğinden, sattığından ve satın aldığından bahsedilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı topraklarda sultanın isteklerine ve ihtiyaçlarına hizmet etmek için uyum içinde çalışıldığına dikkat çeken yabancı bir gözlemcinin yorumlarına yer verilmektedir. Osmanlıların ithalatı ve ihracatı vergilendirdiği, pazarlarına kaynak sağlayanlara kapitülasyon tanıdığı, bu kapitülasyonlardan 1534'te Fransızların, 1567'de İngilizlerin, 1572'de Hollandalıların yararlandığı anlatılmaktadır. Burada okur, Osmanlı'nın toplumsal yaşamındaki haremlik-selamlık geleneğiyle tanışmakta, ticari yaşamındaki işleyiş hakkında bilgi edinmektedir.

“The Sea [Denizler]” bölümünde, imparatorluk donanmasının dolaştığı, hacıların Mekke yolculuğu yaptığı, Mısır'dan gıda taşıyan gemilerin gelip gittiği zamanlarda denizlerin hareketlendiği belirtilmektedir. Akdeniz'in her zaman İslam sınırlarında kalmasının amaçlandığı, Osmanlı donanmasının gücünü geliştirmek üzere II.

Bayezid zamanında Tophane'nin yenilendiği ifade edilmektedir. 1453 fethinden en çok zarar görenlerin, Karadeniz yolları kapanan Cenevizliler olduğu belirtilmektedir. Öte yandan Cenevizlilerin, Osmanlı donanmasında kullanılan tasarım, düzen ve unvanlar üzerinde derin etkiler bıraktıklarına dikkat çekilmektedir. Sultan Selim'in Mısır'ı ve Sultan Süleyman'ın Rodos'u almasının doğu Akdeniz'de güvenliği sağladığı vurgulanmaktadır. Venedikli devlet adamı Andrea Gritti'nin, ticareti İstanbul'da öğrendiği ve bir cariyeden çocuklarının olduğu belirtilmektedir. Sultan Süleyman'ın manevi oğlu olan Gritti'nin, Macar seferi ve Viyana kuşatması gibi önemli askerî olaylarda bizzat yer aldığı ve Erdelliler tarafından öldürüldüğü anlatılmaktadır. Rüzgârlar, dalgalar, akıntılar nedeniyle denizin tahmin edilemezlik düzeyinin yüksek olduğunu bilen ve karada kendilerini üstün görse de denizlerde Hristiyanları ayrıcalıklı gören Osmanlıların, Hristiyan patrik denizi kutsamadan denize açılmadıklarına dikkat çekilmektedir. 16. yüzyılda gerçekleşen deniz mücadelelerinde, Türkler ile İspanyolların deniz kıyılarını ele geçirmek için yaptıkları mücadelelerin neticesiz kaldığı belirtilmektedir. Genç iken babasıyla birlikte esir düşen İtalyan asıllı Yusuf Sinan Paşa'nın ve yine İtalyan asıllı Kılıç Ali Paşa'nın uzun yıllar kaptan paşalık yaptığından bahsedilmektedir. Cezayir'in 19. yüzyıla kadar korsanların yuvası olduğuna dikkat çekilmektedir. Denizcilerin aldıkları ilginç lakaplardan bahsedilirken Mezamorta Hüseyin Paşa örneği verilmektedir. Barbaros Hayreddin Paşa'nın 1534 yılında kaptan paşa olduğu ve güney sahillerini Osmanlıya kazandığı belirtilmektedir. Osmanlıların, Habsburglara karşı Fransızlarla ittifak yaptığı, Barbaros önderliğindeki Osmanlı donanmasının İtalya sahillerini zarara uğrattığı, Elbe'ye çıkarma yaptığı, Orbetello, İschia ve Lipari'yi ele geçirdiği, bu süreçte esirler ve ganimetler edindiği anlatılmaktadır. Donanmaya önderlik ettiği yıllar boyunca Osmanlıya hep zafer kazandıran Barbaros'un 1546 yılında öldüğü ve aynı asırda Osmanlı'nın denizlerdeki üstünlüğünü kaybettiği vurgulanmaktadır. 1571 İnebahtı Deniz Savaşı'nda ilk defa Hristiyanların Osmanlılara karşı büyük bir zafer kazandığı ve bu savaştan sonra Osmanlı'nın Tophane'deki çalışmalara yoğunluk verdiği anlatılmaktadır. Bu savaştan sonra, Osmanlı donanmasının bir çöküş dönemine girdiği, bunda parasızlığın ve başarılı denizcilerin yokluğunun etkili olduğu belirtilmektedir. Görüldüğü üzere, Osmanlı İmparatorluğu'nun deniz donanmasıyla ilgili önemli bilgiler okurla paylaşılmaktadır.

“Rythms [Ritimler]” bölümünde, Osmanlı olmanın doğumla değil, imparatorluğun okullarında eğitim alma, itaat etme, Osmanlı dilini konuşabilmekle ilgili olduğuna dikkat çekilmektedir. Osmanlı sultanlarının anılmasında kullanılan övgü dolu sıfatlara yer verilmektedir. Osmanlı şiirinin çift mısralardan oluştuğu, bir evin haremlik ve selamlık olmak üzere ikiye bölündüğü, halkın da reaya ve devlet hizmetkârları olmak üzere ikiye ayrıldığı belirtilmektedir. Osmanlının yükselişinin ve çöküşünün bir eğri oluşturduğuna, Osmanlı kılıcının ve yazısının kavisli olduğuna, erkeklerinin bıyıklarının uçlarını burarak kavis verdiğine, kadınların kaşlarının yay gibi kavisli olduğuna, nargilenin kıvrık uzantısına, İslam inancının sembolü niteliğindeki hilalin de kavisli olduğuna dikkat çekilmektedir. Henüz Batı’da bir örneği yok iken, Osmanlıda yeniçerilerin bando eşliğinde yürüdükleri düzenli bir ordunun bulunduğu vurgulanmaktadır. Türklerin her zaman zarif yanlarını korudukları, yaşamın her alanındaki kavislerin onların zarifliğini temsil ettiği belirtilmektedir. Türklerin genel itibariyle konuşurken sallanmak veya dolaşmak gibi gereksiz hareketlerden kaçındığından bahsedilmektedir. Osmanlıların, kötü ruhların oralarda bulundukları için köşelerden ve karanlıklardan korktukları, ev düzenlerinde buna yönelik tedbirler aldıkları, bağdaş kurarak oturma eğilimi gösterdikleri anlatılmaktadır. Osmanlıların, eşyaların çevrede durmasından hoşlanmadıkları için onları topluca torbalarda bulundurmayı tercih ettiklerinden, bir konu hakkında kendilerine doğrudan soru yöneltilmesini nezaketsiz bulduklarından, açıkça övülmeğe kaçındıklarından, nazarlık taşıdıklarından bahsedilmektedir. Osmanlı evlerindeki bir odanın oturma, yemek yeme, yatma gibi birden fazla işleve sahip olduğuna değinilmektedir. Osmanlıların, çok kısa sürede köprüler inşa etme, zorlu kış şartlarında açık alanda kalabilme, çok az erzakla sefere çıkabilme, niceliksel açıdan hatasız raporlar hazırlayabilme, çok kolay bir şekilde örgütlenebilme yeteneklerinden bahsedilmektedir. Mostar Köprüsü’nün fiziksel özellikleri ve işlevinden örnek verilerek, imparatorluğun her yerinde bu türden köprülerin askerî veya ticari amaçlarla inşa edildiği anlatılmaktadır. Mimar Sinan’ın, Osmanlıya mükemmel köprüler kazandırdığına değinilmektedir. Bazı köprülerin de yolculuk veya yaşam için elverişsiz yollar, engebeler, uçurumlardan kaçınmak üzere yapıldığı belirtilerek, İstanbul’dan, Urfa’dan örnekler verilmektedir. Osmanlının çöküş döneminin yaklaştığı sıralarda yapılan köprülerin sağlamlığını yitirdiği, ölüm ve yaralanmalara sebebiyet veren köprü kazalarının Avrupalı ülkelerin diline düşecek seviyeye geldiğinden bahsedilmektedir. Esma Sultan’ın camiye ikinci bir minare

yaptırmak yerine halkın ihtiyacını gözeterek çeşme yaptırmaya karar vermesi örnek gösterilerek, Osmanlıların üstünlüklerini sergilemek üzere şatafatlı yapılar inşa etmekle ilgilenmedikleri anlatılmaktadır. İstanbul’da düzenli olarak yangınların çıktığı, yapıları tahrip eden yangınların şehrin bir parçası hâlini aldığı anlatılmaktadır. Osmanlı camilerinde kubbelere, yarım kubbelere, üzerindeki motiflerle, oymalarla, kakmalarla ihtişamlı kapılara yer verildiği belirtilmektedir. Kaligrafik yazının dış görünüşten başka bir de iç anlam taşıdığından, Arapçanın taşıdığı soyut anlamlardan bahsedilmektedir. Hristiyan ve Osmanlı orduları karşılaştırılmakta, Hristiyan askerlerin taşıdığı saldırı ve savunma aletlerinin çok ağır olduğu, Osmanlı askerlerinin ise üzerlerinde taşıdıkları silahların da yanlarında taşıdıkları erzakın da hafif olduğu anlatılmaktadır. Yeniçerilerin silahlardan hoşlanırken, sipahilerin ok ve yay kullanmayı tercih ettikleri belirtilmektedir. Manevi yolculuğa çıkarak dünyevi ilişkilerini en alt seviyeye indirenlere, ağaç dallarında yaşamaya başlayan bir öğretmen ve Mevlevi dervişlerine katılan bir din adamı örnek olarak verilmektedir. İmparatorlukta, hayır yapılarına önem verildiği, yasalar kapsamına giren süre ve şartlar gereğince kurumlarda sosyal hizmetin sağlandığı, hayır vakıflarına geniş bir bütçe ayrıldığı vurgulanmaktadır. Osmanlıda ölümün çok doğal ve rıza gösterilmesi gereken bir gerçeklik kabul edildiği belirtilmektedir. Burada okur, Osmanlıların günlük hayatta taşıdıkları zevklere, korkulara, inançlara ve alışkanlıklara aşina olmaktadır.

“The Turkish Time [Türk Zamanı]” bölümünde, Osmanlıların mevcut zamandaki meşgul oldukları işlere odaklandıkları için geçmişe takılmadıklarına ve gelecek hakkında endişelenmediklerine dikkat çekilmektedir. Her şeyin olduğu gibi ölümün de bir zamanın olduğuna inandıkları için, savaşırken ölme konusunda kaygılanmadıkları, hatta şehit sayılacakları için bunu bir nimet olarak değerlendirdikleri belirtilmektedir. Tüm dünyanın tek yönetim altında toplanması fikrinin aslında Avrupa’ya ait olduğu, ama aynı düşüncenin izlerinin Bursa’daki bir caminin kitabesinde yer alan “Ufukların Efendileri” sözünde de bulunduğu dikkat çekilmektedir. Buradan da eserin isminin nereden geldiği anlaşılmaktadır. Her Osmanlı sultanının, İslamiyet’in sınırlarını mümkün olan en geniş düzeye getirmeyi amaçladığı belirtilmektedir. Tarihçi Kritovulos’un, Fatih Sultan Mehmet’in dünyayı fethederek İstanbul’u başkent yapma fikrinin bulunduğu dair iddiasına, Venediklilerin Osmanlıların bir dünya imparatorluğu kurabilecek kudrette olduğuna

dair inancına ve başka çeşitli kehanetlere yer verilerek, tarihî olayların çoğunlukla Osmanlıların ve İslam'ın lehine gerçekleştiğinden bahsedilmektedir. Osmanlıların, ilerlemeyi bir ölçüt almadıkları, zamanı doğrusal değil dairesel algıladıkları vurgulanmaktadır. Bir 16. yüzyıl ziyaretçisinin yeniçerilerin saate çok yabancı olduklarına, bir 17. yüzyıl ziyaretçisinin kamusal alanda saat kullanılmadığına ilişkin yorumlarına yer verilmektedir. Gece gerçekleşen kervanların hareketlerinde Ay'ın temel alınması, Türklerin zamanı ölçmede doğayı kullandıklarına örnek olarak verilmektedir. Ayrıca, öğle zamanının kötülüğü çağrıştırdığına ve kötülüğün öğle ezanıyla uzaklaştığına inanıldığı belirtilmektedir. Ay'ın Güneş'ten daha hızlı dönmesi, Güneş'in aksine kendisinin hilalde olduğu gibi farklı şekillerde görülebilmesi gibi nedenlerle Ay takviminin daha üstün görüldüğüne dikkat çekilmektedir. Oruç tutulan Ramazan ayında, gece ile gündüzün âdeta yer değiştirdiği, bu kutsal ayda Müslümanların her şeyden daha çok zevk aldığı belirtilmektedir. Zaman araçlarının kullanımının din adamlarına bırakıldığı, din adamlarının özellikle namaz saatleri için Ay ve Güneş takvimine göre çizelgeler oluşturdukları, herhangi bir eylemin gerçekleşmesinin lehte veya aleyhte sonuçlanmasına belirli ay ve günlerin dinî açıdan etkili olduğuna inanıldığı, bunların askerî hareketlerde da dikkate alındığı anlatılmaktadır. Toplumsal yaşamda, Kuran'ın, Peygamber hadislerinin ve sultanın kanunlarının temel alındığı, Allah'ın kaderin mutlak hâkimi olduğuna inanıldığı için zamanın ve mekânın arka plana itildiğine dikkat çekilmektedir. Tahta geçen her yeni sultanın, yeni bir zamanın başladığını işaret edercesine yeni askerî birlikler oluşturduğu, yeni bir harem kurduğu, kendi oğulları hariç olmak üzere çevresindeki bütün erkekleri yok ettiği belirtilmektedir. Tahta geçme sürecinde mücadelelerin meydana geldiği, bir sultanın ölümünün çoğunlukla yerine geçecek kişi tayin edilmeden duyurulmadığı, şehzadelerin babalarının ölümünden sonra merkeze gelerek iktidarı ele geçirme sürelerini göz önüne alıp mümkün olduğunca merkeze yakın bölgelerde görevlendirilmeye çalıştıkları anlatılmaktadır. Bu bağlamda, II. Mehmet'in ölümünün ardından oğulları II. Bayezid ile kardeşi Cem arasında geçen ve tarihte "Cem olayı" şeklinde adlandırılan bir sonuçla nihayete eren mücadele örnek olarak verilmektedir. Görüldüğü üzere, bu bölümde Osmanlıların zaman algısı, zamanı ölçme şekilleri, kullandıkları araçlar hakkında okur bilgilendirilmektedir.

“Stalemate [Çıkmaz]” bölümünde, Sultan Süleyman’ın hükümdarlığının kırk yedi yıl sürdüğü, bu süre zarfında askerlerin bile sultandan bıkip onun oğlunun tahta geçmesini istedikleri, sultanın oğlu Mustafa’yı boğdurttuğu belirtilmektedir. Sultan Süleyman’ın, hükümdarlığının büyük kısmını seferlerde geçirdiği, kendisinin ve seferlerinin haşmetiyle imparatorluğun çöküşünün gölgede kaldığı, Sultan Süleyman’ın son seferinde öldüğü, sefer sonlanana kadar ölümünün saklandığı, haberin oğlu Selim’e gönderildiği, ölüm haberini alan şair Bâki’nin yas tuttuğu anlatılmaktadır. II. Selim’in iktidarında, Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa’nın 1570 yılında Kıbrıs’ı aldığı ve buranın Yahudiler için bir vatan olarak görüldüğü belirtilmektedir. Sultan Süleyman’ın Roxalena ile evliliğinden sonra sarayda kadınların da güç ilişkilerinde yer almaya başladığı söylenmekte, Kıbrıs’ın Yahudiler için bir vatan olabileceği düşüncesini, II. Selim’in kendisi de Yahudi kökenli olan eşi Nur Banu Sultan’ın destekleyerek, diğer eşi Safiye Sultan’ın ise desteklemeyerek düştüğü anlaşmazlık buna örnek olarak gösterilmektedir. Öte yandan, Kıbrıs’ın kaybedildiği ve Akdeniz ülkelerinin papalığın önderliğinde Osmanlıya cephe aldıkları belirtilmektedir. Avrupalılar tarafından yapılan keşiflerin, İstanbul’un ticaret yolları üzerindeki önemini sarstığı, Piri Reis önderliğindeki Osmanlı donanmasının 1552’de Kızıldeniz bölgesine girmesine rağmen Türklerin ticaret yollarının değişmesini engelleyemediği anlatılmaktadır. Sokullu Mehmet Paşa’nın tasarladığı Hazar Kanalı projesine göre yapılan kazı çalışmalarıyla kanalın üçte birinin tamamlanmasına rağmen nihayete erdirilemediği belirtilmektedir. 1571’deki İnebahtı Deniz Muharebesi’nde, savaş gemilerinin neredeyse tamamı batırılan Osmanlıların, Akdeniz’deki en büyük yenilgiyi yaşadıkları belirtilmektedir. Sokullu Mehmet Paşa’nın, II. Selim’in ölümünden sonra oğlu III. Murad’ın iktidarında sadrazamlık yapmaya devam ettiği, III. Murad’ın hançerlenerek öldürüldüğü, bunun imparatorlukta yer alan şiddetin bir yansıması olduğu ifade edilmektedir.

“The Cage [Kafes]” bölümünde, 1590’lı yıllarda Osmanlı’nın Avusturya ile arasında Uzun Savaş’ın, İran’la arasında Meşaleler Savaşı’nın yaşanmasına ve Sultan Süleyman’dan sonraki sultanların döneminde asker, toprak, para gibi konularda imparatorluğun yavaşlamasına neden olan etmenlere değinilmektedir. Kendisinden önceki sultanların aksine, şaraba düşkünlüğüyle bilinen II. Selim’in tembellik yaparak seferlere katılmadığı ve insanların tepkisini çektiği, böyle bir tutumun Osmanlı’nın gücünü zayıflattığını fark eden III. Mehmet’in ise seferlere önem verdiği

belirtilmektedir. I. Ahmet'in para ve malzeme sıkıntısı nedeniyle askerlerini sefere göndermek istememesi, şahsi servetini sefer için kullanan Sultan Süleyman'ın hatırlatılması üzerine askerlerini isteksizce sefere göndermesi, yenilgiye uğramasına rağmen kendisini haremde teselli etmesi anlatılmaktadır. İmparatorluğun ilk on sultanının uzun yıllar tahta kalarak büyük başarılar sergilediği, hükümlerini sırasında oğullarını vali görevlerinde danışmanlar eşliğinde çok iyi yetiştirdikleri, başarıları çerçevesinde “Yavuz”, “Kanuni”, “Fatih” gibi lakaplar aldıkları, onlardan sonra gelen sultanların ise daha az süre hükümdar olabildikleri, bazıları tahttan indirilirken bazılarının öldürüldüğü belirtilmektedir. İlk sultanların kendi oğullarından başka yaşayan erkek bırakmayarak, III. Mehmet'in on yedi şehzadeye ek olarak kız kardeşleri de öldürerek uyguladığı kardeş katli yasasının, I. Ahmet dönemiyle birlikte hanedanlığın erkek üyelerinin haremde dışarı çıkmaması şeklinde uygulanmaya başladığına dikkat çekilmektedir. Tahtta hak iddia edebilecek olan şehzadelerin, haremde kafes bölümünde yaşamlarını sürdürdükleri, buradaki bekleyişin ya doğal ölümle ya da tahta çıkmayla son bulduğu ifade edilmektedir. Tahttan indirilen veya öldürülen sultanlar göz önüne alındığında, imparatorlukta hükümdar olmanın tehlikeler içerdiği, aynı tehlikenin en az sadrazamlık unvanı için de geçerli olduğu vurgulanmaktadır. Sultan Süleyman'ın erdemli duruşunu korumaya gayret göstermesine rağmen aynı erdemli duruşu İran'a kaçan oğlu Bayezid'in gösteremediği, Süleyman'ın güvenlik sebepleriyle saraya getirdiği işaret dilinin, deli olarak bilinen Mustafa tarafından reddedildiğine yer verilmektedir. II. Osman'ın, emrindekilerle anlaşmazlığa düştükten sonra yeniçeriler tarafından tahttan indirilmesi, kendisinden sonra tahta çıkartılan amcası Mustafa'nın akli dengesinin bozuk olmasından dolayı bir süre sonra kafese geri gönderilmesi, onun ardından da IV. Murad'ın tahta çıkması anlatılmaktadır. On üç yaşında tahta çıkan IV. Murad'ın, annesi Kösem Sultan tarafından yönlendirildiği belirtilmektedir. IV. Murad'ın hükümlerini döneminde, sadrazam yapılmak istenen Topal Recep Paşa yanlılarının imparatorluğun üst düzey yöneticilerini linç etmesi, Murad'ın onu boğdurması, binlerce isyancıyı öldürtmesi anlatılmaktadır. Çeşitli gerekçelerle üst düzey yöneticiler de dâhil olmak üzere görevdeki kimseleri öldürterek etrafına korku salan IV. Murad'ın, 1635'te Erivan ve Tebriz'i, 1638'de Bağdat'ı aldığından ve erkek çocuk vergisini kaldırdığından bahsedilmektedir. Hanedan üyesi erkeklere ek olarak, sağır ve dilsizler ile kısır kadınların da yer aldığı kafeste, III. Osman'ın 50 yıl, II. Süleyman'ın 39 yıl, III. Selim'in 15 yıl kaldığı belirtilmektedir. Görüldüğü üzere,

okur burada Osmanlı tarihinden önemli şahsiyetlerin kafes yaşamlarından örnekler eşliğinde, Osmanlı iç siyasetinin önemli bir parçası olmuş kafes sistemi ile tanıştırılmaktadır.

“The Spiral [Sarmal]” bölümünde, 1600’lü yılların başlarında coğrafi büyümenin durması, iş alanlarının daralması, askerî masraflar gibi nedenlerle vergi artırımına gidilmesinin köylüleri olumsuz etkilemesinden bahsedilmektedir. Aynı yıllarda paşaların da zorlu bir dönemden geçirmesi, makam uğruna öldürülen Ömer Paşa örneğiyle açıklanmaktadır. Amerikan gümüşünün enflasyon sorunu yarattığı, Osmanlı altının değer kaybetmesinden ötürü imparatorluğun zarara uğradığı belirtilmektedir. Askerlere eskiden aksamadan yapılan ödemelerin 1590’da gecikmelere uğradığı ifade edilmektedir. Büyük karşılıklar beklemeden iş arayan insanların sayısının arttığına ve bir Venedik elçisinin rüşvet almaya hazır çalışanlara verilebileceklerin listesini bile çıkardığına yer verilmektedir. Sultanların hükümlerlerinin kısa süreli olmaya başladığı vurgulanmaktadır. 1644-1656 yılları arasında altın çağını yaşayan kadın saltanatı sırasında, görevine son verilen, ölen ya da öldürülen sadrazamların, şeyhülislamın, kaptan paşaların sayıları paylaşılmaktadır. Eskiden saatle arasına mesafe koyan Osmanlıların, Avrupalıların kullandıkları saatlere ilgi duymaya başladıklarından, hatta ilginç tasarımdaki saat siparişleri vermeye başladıklarından bahsedilmektedir. 16. yüzyılın sonlarında Osmanlı ile Avusturya arasında Uzun Savaş’ın yaşandığı, savaşın 1606 yılında Avusturya imparatorunun Osmanlı sultanına eşit kabul edildiği Zsitvatorok Antlaşması’yla neticelendiği belirtilmektedir. İmparatorluğun ordusunun giderek büyüdüğü, maaşlı asker sayısının arttığı, yeni gelir kaynaklarının bulunmaması nedeniyle masrafların karşılanamaz hâle geldiği anlatılmaktadır. Şehre taşınmanın, yol kesmenin, hatta eşkıyalığın arttığından bahsedilmektedir. 17. yüzyılın başlarında Anadolu’da Celali İsyanları’nın baş gösterdiğine, yeniçeriler ile süvariler arasında da iç çekişmelerin olduğuna değinilmektedir. Yeniçerilerin, 1523 yılında evlenme izni talep ettikleri, eş ve çocuk sahibi olduktan sonra ise, sadece vatanını düşünen askerler olmaktan ziyade ailesi için kaygılanan bireyler hâline dönüştükleri anlatılmaktadır. Sadece kendilerine has mahkemelerde yargılanabilen yeniçerilerin, tüm ayrıcalıklarını sonuna kadar kullandıkları ve zamanla, ahşap evlerin yoğunlukta olduğu İstanbul’da yangınlar çıkarmaya başladıkları, insanların kendilerine hem yangın çıkarmamaları hem de çıkan yangınları söndürmeleri için para vermelerini

sağladıkları, yangından tahrip olan evleri de yağmaladıkları belirtilmektedir. Din âlimlerinin, bazı sultanların askerî zaferler kadar kadınlara ve avlanmaya da düşkün olmasını, yeniçerilerin itaatsizliğini, üst düzey devlet adamları da dâhil olmak üzere çalışanların kendi çıkarlarını devletin çıkarlarının üstüne koymalarını, rüşvetin yaygınlaşmasını ahlaki çöküş şeklinde yorumladığı ifade edilmektedir. Eski günleri güzel anımsayan halkın mevcut durumdam rahatsızlık duyduğu, toplumsal düzenin sarsıldığı, ayrışmaların başladığı vurgulanmaktadır. Kösem Sultan'ın boğularak öldürülmesine de yer verilmektedir. Burada okur, Osmanlının toplumsal, ticari ve askerî yaşamında içine girdiği sıkıntılı dönemin ayrıntıları hakkında bilgi edinmektedir.

“The Empire [İmparatorluk]” bölümünde, Batılı ziyaretçilerin Osmanlı İmparatorluğu'nda bambaşka bir dünya ile karşılaştıklarını düşündüklerine, hatta Avrupalıların bağdaş kurarak oturmanın verdiği rahatsızlıkları seyahat kitaplarına bile taşıdıklarına dikkat çekilmektedir. Kötü koku, soğuk, böcek, havasızlık gibi rahatsız edici özelliklere sahip hanlardan bahsedilirken, ziyaretçilerin deneyimlerinden örnekler verilmekte, kervansarayların hanlara tercih edildiği belirtilmektedir. Müslüman kabul edilen imparatorlukta, çok fazla gayrimüslim bulunduğu, dinsel hoşgörü olduğu, farklı birçok dil sayılarak İstanbul'da bu dilleri konuşan herkese rastlanabildiği vurgulanmaktadır. İmparatorlukta bulunmuş bazı ziyaretçilerin başlarına gelen ilginç olaylar örneklerle anlatılmaktadır. Sürekli ordusu bulunan, tarıma dayalı vergilerle gelir sağlayan imparatorluğun, 17. yüzyılda aşırı genişlemiş ve karmaşıklaşmış olduğuna, içeride isyanların, dışarıda ise düşmanların arttığına değinilmektedir. Mekke ve Medine'de İslam'ı koruyan, doğu Akdeniz limanlarını kontrol altında tutan imparatorluğun hâkimiyetinde 36 milletin bulunduğu, bunlardan Bedevilerin isyankârlık, Rumların kurnazlık, Sırpların zalimlik, Macarların kavgacılıklarıyla ön plana çıktıkları belirtilmektedir. İmparatorlukta birbirinden farklı milletler yer alsa da bu milletlerden insanların kitlesel olarak İslamiyet'e geçtikleri zamanların olduğu, örneğin Osmanlı fethinden sonra neredeyse tamamı Müslüman olan halkı ile Girit'in bir İslam merkezi hâline geldiği belirtilmektedir. Öte yandan, dinî açıdan yaşanan kafa karışıklıkları örneklerle açıklanmaktadır. Osmanlıların yazıya önem verdiği, yerde duran ve üzerinde Kuran ayetleri olabileceği düşünülen bir kâğıdı alıp yüksek bir yere kaldırdıklarına yer verilmektedir. Balkanların aşırı soğuk olduğundan, Arabistan'da

gündüzlerin aşırı sıcak iken akşamları hava sıcaklığının çok azaldığından, Yunanistan'daki bazı çiçeklerin kokularının hasta edebilecek düzeyde keskin olduğundan, kışları Akdeniz'de kuvvetli sağanak ve rüzgâr görülebildiğinden, Anadolu'nun dağlara, ovalara ve sahillere sahip olduğundan bahsedilmektedir. Türklerin Ramazan ayına verdikleri önem, şehrin salıncaklarla, müzikle, yarışmalarla tamamen farklı bir çehreye büründürülmesiyle açıklanmaktadır. Loncaların sokaklarda resmigeçit yaparken her bir loncanın üyelerinin kendi mesleklerinde kullandıkları ya da yaptıkları malzemeleri ya da o malzemelerin küçük modellerini yanlarında taşıdıkları ve halka sergiledikleri anlatılmaktadır. Türklerin toprağa düşkün olduğuna, yeşil alanlarda vakit geçirmeyi sevdiklerine, mezarlıkları bile doğal güzelliklerin arasına yaptıklarına değinilmektedir. Türklerin et yemeklerini sevdiklerinden ama hayvanları yasalarla da koruduklarından bahsedilirken, Hz. Muhammed'den ve halkın uygulamalarından örnekler verilmektedir. Osmanlı topraklarının hayvan çeşitliliği bakımından zengin olduğu, farklı bölgelerden hayvan örnekleriyle açıklanmaktadır. Hayvanlardan müzik aletlerine, pazardaki paralardan ocakta kaynayan yemeklere, müezzinden sokaktaki insanlara kadar, hayatın içinden çıkan seslere, İstanbul şehrine has sesler olarak yer verilmektedir. Her şehirde duyulan seslerin yanı sıra, Selanik'te Yahudi matemleri veya Ankara'da keçi bağırtiları gibi, belirli şehirlere özgü coğrafi özelliklerden veya geleneklerden kaynaklanan özel seslere de değinilmektedir. Türklerin, yapılara zarar verenleri cezalandırdıklarından, fetihle kazandıkları yapıları yenileme, değıştirme, iyileştirme gibi çabalara girmediklerinden, hatta bu tutumlarının yabancılar tarafından da fark edildiğinden bahsedilmektedir. Anadolu, Trakya, Bulgaristan gibi bazı toprakların, uzun süreli hâkimiyet sonucu tamamen Osmanlı kabul edildiğı, Erdel, Kırım gibi bazı toprakların ise imparatorluk sınırlarında olmasına rağmen onlar kadar aidiyet hissi oluşturmadiğı belirtilmektedir. Burada, Osmanlı İmparatorluğu'nun coğrafi özellikleri ve etnik yapısı örnekler eşliğinde okurla paylaşılmaktadır.

“Hoards [Gizli Hazinelel]” bölümünde, Nermin Menemencioğlu'nun, Türk şiirlerinde sürekli kullanılan sözcükleri irdelediğı bir eserine yer verilmektedir. Türk şiirlerinde, aynı içeriğın farklı şekillerde düzenlenerek sunulduğu vurgulanmaktadır. 1590'lı yıllarda, Balkanlardaki insanların hazine bulmak için her türlü yolu denedikleri belirtilmektedir. Ölü birinin midesinde veya öldürülen bir paşanın gömdüğü yerde bulunan paralar, bir sadrazamın bahçede gömülü sandıkları

içerisindeki mücevherleri, gizlenen hazinelere örnek olarak verilmektedir. III. Ahmet'in kendisine verilen hediyeleri satarak parasını aldığına, III. Murad'ın yatağının altındaki çukurda paraları biriktirdiğine yer verilmektedir. Tahta yeni çıkan bir sultanın hazineyi teftişi sırasında, torbalar dolusu altınla ve değerli eşyalarla karşılaştığı belirtilmektedir. İmparatorluk hazinesinde, Peygamber'in hırkasının, sakal tutamının, dişinin, ayak izinin bulunduğu taşın, kutsal kılıcının da özenle saklandığı ifade edilmektedir. Hazinede bulunan eşyalar arasında, eski sultanların veya yabancı imparatorların kılıçlarının, çeşitli silahların, kitapların, haritaların, müzik aletlerinin, giyim eşyalarının, takıların, sultanlara gönderilen mektupların da olduğu anlatılmaktadır. Bir Fransız elçinin, IV. Mehmet zamanında tanık olduğu haremdeki kadınların değerli ve gösterişli giysi ve takılarına ilişkin anlattıklarına yer verilmektedir. Sultanın dikkatini çekmenin son derece zor olduğu haremde, kadınların ya oradan kurtulmayı ya da sultana bir veliaht doğurmayı hedefledikleri, şehzade annesi olmak isteyen veya olan kadınlar arasında mücadelelerin yaşandığı anlatılmaktadır. Şehzadelerin saraya kapatıldığı kafes uygulamasını başlatan I. Ahmet'in, kendi adını taşıyan Sultan Ahmet Cami'yi yaptırmak üzere imparatorluk kaynaklarını yağmaladığı belirtilmekte ve cami fiziksel olarak betimlenmektedir. İmparatorluk servetinin 17. yüzyılda inceleme ve sayımla ölçülemeyecek düzeyde büyük olduğu belirtilmektedir. Vezirlerin ve müftünün ayrı olarak, diğer bütün Türk, Hristiyan ve Yahudi kadın ve çocukların birlikte gösterildiği bir İstanbul nüfus sayım listesine de yer verilmektedir. Burada okur, Osmanlı İmparatorluğu'nda nelerin hazine değerinde görüldüğüne dair ipuçları elde etmektedir.

“Koprulu and Vienna [Köprülü ve Viyana]” bölümünde, imparatorlukta sadakate verilen önem, sarhoş babasıyla ilgilenen Sadrazam İbrahim ve Sultan Süleyman öldükten sonraki hükümdarlara da sadrazamlık yaparak Sultan Süleyman'ın anısını yaşatan Sokollu Mehmet Paşa örnekleriyle açıklanmaktadır. 1638 yılında devşirme sisteminin kaldırılmasından, 1650'li yıllarda imparatorluğun yabancı devletlerce farklı isimlerle anılmasından ve aynı yıllarda imparatorluğun Babıali olarak anılmaya başlamasından bahsedilmektedir. Maaş alamayan ordunun 1656 yılında ayaklanma çıkarmasının ardından, IV. Mehmet'in annesi Valide Turhan Sultan'ın Köprülü Ahmet Paşa'ya sadrazamlık teklif ettiği, onun da sultanın saray dedikodularını göz ardı etmesi koşuluyla sorumluluğu üstlenmeyi kabul ettiği belirtilmekte ve Köprülü'nün icraatlarından örnekler verilmektedir. Köprülü'nün, Osmanlıyı

geçmişte başarılı kılan noktalara odaklanan gelenekçi yaklaşımıyla harcamaları kontrol altına aldığı, vergilerde düzeni getirdiği, bir zamanlar isyana neden olan asker maaşlarının zamanında ödenmesini sağladığı anlatılmaktadır. Çanakkale Boğazı'nın Venedikliler tarafından alındığı 1648 yılında, gösteriş ve eğlenceye bolca zaman ve para ayıran Sultan İbrahim hakkında idam fetvası verildiği ve çocuk yaştaki Sultan IV. Mehmet'in tahta çıktığı belirtilmektedir. IV. Mehmet büyüyene kadar, Köprülü'nün imparatorluğa hem askerî hem diplomatik açıdan başarıyla hükmettiği söylenmektedir. Girit'in, 1669 yılında Köprülü yöntemindeki Osmanlıların eline geçtiği belirtilmektedir. Köprülü'nün, Kazaklar üzerinde hâkimiyet kurma konusunda Polonya ve Rusya ile girdiği mücadele sırasında ölmesinin ardından Kara Mustafa'nın sadrazamlığa geldiği ifade edilmektedir. IV. Mehmet yönetimindeki ve Kara Mustafa komutanlığındaki Osmanlı ordusunun 1683 yılında Sofya ve Belgrad'a yöneldiğinden, Tatarların katılımıyla iyice büyüyen Osmanlı ordusu karşısında Habsburgların zor duruma düştüğünden bahsedilmektedir. Kara Mustafa önderliğindeki Osmanlı ordusunun, Viyana'ya girdiğinde muazzam bir çadır kent kurduğu, siperler kazarak surlara yaklaştığı, Avusturyalıların Polonya ve Almanya'dan yardım istediği, böylece bir Hristiyan ittifakının kurulmuş olduğu anlatılmaktadır. Kara Mustafa'nın, günümüzde hâlâ eleştirilen bir şekilde, saldırıyı geciktirdiği, hatta bu yavaşlığın düşmanın bile dikkatini çektiği belirtilmektedir. Türklerin hiç beklemediği bir anda ve yerde gerçekleşen Polonya hücumuyla, siper kazmakta olan askerlerin saldırıya uğradığı, Türk kampının yıkıldığı, Osmanlı ordusunun kuşatma bölgesinden püskürtüldüğü, kaçtıktan sonra yakalanan Kara Mustafa'nın sultan emriyle öldürüldüğü, kafasının sultana gönderildiği anlatılmaktadır. Köprülü ailesinden imparatorluk görevlerinde yer alanların olduğundan, malî başarılar yakalayan Amcazade Hüseyin Paşa'nın düşman baskısıyla görevi bıraktığından bahsedilmektedir. Osmanlı ordusunun, Viyana kuşatmasından sonra da başarısızlıklarının sürdüğüne dikkat çekilmektedir. IV. Mehmet'in tahttan indirildiği, yerine II. Süleyman'ın geçtiği, Fazıl Mustafa'nın sadrazam olduğu belirtilmektedir. Fazıl Mustafa'nın, Sırbistan hâkimiyeti için 1691'de Osmanlı ile Avusturya arasında gerçekleşen ve Osmanlı aleyhine sonuçlanan Petrovaradin Savaşı'nda öldüğü, aynı yıl II. Süleyman'ın da öldüğü, onun yerine geçen II. Ahmet'in 1695 yılında öldüğü, Avusturya ve Osmanlı arasında 1699 yılında barış sağlandığı anlatılmaktadır. Karlofça Antlaşması'nın sonuçlarına yer verilmekte ve pek çok toprakta hâkimiyetini kaybeden Osmanlı

İmparatorluğu'nun, yabancı devletler açısından eski gücünü, büyüklüğünü ve önemini yitirdiği vurgulanmaktadır.

“Austria and Russia [Avusturya ve Rusya]” bölümünde, Osmanlıların, 17. ve 18. yüzyıllarda, bir yandan 1643'te Bağdat'ı, 1660'larda Ukrayna'yı almaları gibi zaferler bir yandan da 1683 Viyana bozgunu, 1699 Karlofça Antlaşması, 1718 Pasarofça Antlaşması gibi yenilgiler yaşadıkları belirtilmektedir. Özellikle 18. yüzyılda, eski güçlerini toplamak üzere mücadelelerden kaçındığına değinilmektedir. Osmanlının çöküşünün farklı kesimler tarafından farklı nedenlere bağlandığından, ordunun yenilenmemesi, saray müdahaleleri, haremdeki fazla sayıda yabancı kadın, Batılılarla yapılan evlilikler, İran'la mücadeleler bu nedenlere örnek olarak verilmektedir. Savaşların, askerleri savaş alanına çeken, Osmanlının eski şanlı günlerini çağrıştıran, gelir vergilerini artıran özelliğine dikkat çekilmektedir. Öte yandan, ilkel savaş aletlerinin ve yöntemlerinin modern savaşlarla başa çıkamaz hâle geldiğine değinilmektedir. Bu nedenle, eğitim, komuta, disiplin açısından bütün yeni uygulamaları icra eden Avusturyalıların, 17. yüzyıl sonlarında Osmanlılara sürekli galip geldiği belirtilmektedir. Avusturyalıların, Belgrat ve Niş'i almaları, Sultan IV. Mustafa'yı yenmeleri, Tuna'da ilerlemeye çalışan Osmanlıları durdurmaları, Macaristan ve Erdel'i kazanmaları, Sırbistan'a hâkim olmaları, Osmanlılara karşı üstünlüklerine örnek olarak verilmektedir. Önderleri ölen Avusturyalıların güç kaybeymesinin, 1718 Pasarofça Antlaşması ilr 1739 Belgrat Antlaşması'nın Osmanlı üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırdığı ve Sırbistan'ın tekrar Osmanlıya geçtiği belirtilmektedir. 18. yüzyıl başlarında Kırım'a saldıran Rusya'ya karşı saldırıya geçmek için Osmanlıda fetva verildiği ve savaş hazırlıklarının yapıldığı ifade edilmektedir. Osmanlıların, Rusları Prut Nehri kıyısında kuşattığı, kuşatmadan çıkamayan Rusların Prut Antlaşması'nı imzalayarak Karadeniz'den çekilmek zorunda kaldığı anlatılmaktadır. Öte yandan, yetersiz sayıda askerle Balkanlarda Rusların karşısına geçen Osmanlının, 1774 Rusya ile Küçük Kaynarca Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldığı anlatılmaktadır. Küçük Kaynarca Antlaşması'nın Osmanlı aleyhindeki maddelerine yer verilerek, Osmanlının Orta Avrupa'da büyük güç kaybettiğine dikkat çekilmektedir. 1774 yılında Rusya'da ilginç kişisel özelliklere ve askerî tercihlere sahip Suvarov adlı bir komutanın ortaya çıktığı, bu komutanın liderliğini yaptığı Rus ordusunun İzmail'de kırk bin Türk'ü öldürdüğü, bir seyyaha ifade ettiğine göre, daha sonra üzüntüden çadırdaki ağladığı anlatılmaktadır.

Burada, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avusturyalılar ve Ruslarla mücadelesi ayrıntılarıyla yer almaktadır.

“Ayan [Âyan]” bölümünde, 1703 yılında II. Mustafa'nın tahttan indirildiği, yerine kafesten çıkartılan kardeşi III. Ahmet'in geçtiği belirtilmektedir. Sarayda, loncaların geçit törenini izlemesi veya halkın sorunlarını dinlemesi için sultana ayrılmış özel bir bölümün bulunduğu değinilmektedir. Kahvehanelerin, yönetimle ilgili dedikoduların kolay ve hızlı yayılmasını sağlayan isyan merkezleri gibi işlev gördüklerinden, muhalefetin ortadan kaldırılması için 1712'de kahvehanelerin kapatıldığından bahsedilmektedir. 17. yüzyıl başlarında, sınırların genişletilememesinden dolayı yeni gelir kaynaklarının elde edilememesinin, üst sınıfların alt sınıfları istismar etmesine, açlığın ve sefaletin baş göstermesine, özellikle Balkan topraklarında eşkıyalığın artmasına yol açtığı belirtilmektedir. 18. yüzyıl sonlarında, paşalar arasında bile düzenbazlığın görüldüğüne dikkat çekilmektedir. Sultanların, emrindekilerin sadakatini sağlamlaştırmak üzere kişisel ittifaklar kurduklarından, paşaların da makamlarını sağlamlaştırmak üzere hanedan kızlarıyla evlenmeye çalıştıklarından bahsedilmektedir. İmparatorluğun, vergilerin uygulanmasında genel kararlar aldığı, özel uygulamaları ise yerel yöneticilere bıraktığı belirtilmektedir. Geniş sınırlara sahip imparatorluğun merkezden uzak bölgelerindeki yöneticilerin âyan oldukları söylenmektedir. Tepedelenli Ali Paşa'nın, bulunduğu bölgeleri hükümdarmış gibi yönettiğinden, halkına kendisinden başka kimsenin zorbalık yapmasına izin vermediğinden, halkın da ona korkuyla karışık bir sevgi beslediğinden bahsedilmektedir. 17. yüzyılda yoksulluğun, 18. yüzyılda gelir eşitsizliğinin yaşandığı belirtilmektedir. Vebanın savaşlar sebebiyle salgına dönüştüğüne ve yer değiştirmelerin nüfus oranlarında değişiklik yarattığına dikkat çekilmektedir. Osmanlının, Batı'nın odak noktasını oluşturan ticaret ve üretime uzak kaldığı, savaşın Batı'da ekonomiye hizmet ederken, Osmanlıda ise ekonomiden beslendiği vurgulanmaktadır. Burada, Osmanlı İmparatorluğu'nda âyan olarak bilinen sınıfın Osmanlı yönetim sistemindeki yeri ve önemi hakkında bilgiler sunulmaktadır.

“Shamming [Göz Boyama]” bölümünde, imparatorluğun taşra bölgelerinde yerel yöneticilerin güç kazandığı, toprak sahiplerinin kendi çıkarlarını gözetmesi nedeniyle köylülerin ezildiği belirtilmektedir. Arapça ve Farsça sözcük ve yapılarıyla dolu olan Osmanlı Türkçesinin, karmaşık, anlaşılmaz, muğlâk bir doğaya sahip olduğu

vurgulanmaktadır. Domuz etinin İstanbul'da yasak olmasına rağmen şehre gizlice domuzların sokulmasından, şarap konusunda ise üst düzey yöneticilerin zaafları olmasından bahsedilmekte ve yabancı gözlemcilerin bu konudaki yorumlarına yer verilmektedir. İçkinin, sarayın lale merakının arttığı 1720'lerde yaygınlaştığı belirtilmektedir. Osmanlı hanedanının simgesi olan lalenin, özellikle süslemelerde ve şiirlerde yer aldığına dikkat çekilmektedir. III. Ahmet'in hükümdar olduğu 1720'li yıllarda, lalenin sarayın hazıncılığının işareti olarak görüldüğü, sultanın çok çocuğu olduğu için sürekli düğünlerin gerçekleştiği belirtilmekte ve bunlara şahit olan yabancı bir elçinin, lalelerle, mumlarla, yansımalar sağlayan aynalarla süslenen bahçelere ilişkin betimlemesine yer verilmektedir. 1720-1730 yılları arasında, sarayın, üstündeki mumlarla gezerken etrafa ışık saçan kaplumbağalarla, gösterişli takımlarıyla gezinen atlarla, âdeta bir masalı andırdığına değinilmektedir. III. Ahmet döneminde sadrazamlık yapan Damat İbrahim Paşa'nın, gösterişe meraklı olmasına rağmen devlet işlerini aksatmadığından bahsedilmektedir. Lale Devri'nin, Osmanlı'nın Batı'ya yaklaşmasının ilk aşamalarını yansıttığına dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, sadrazamın kültür ve eğitim hakkında araştırmalar yapmaları için 1719'da Viyana'ya, 1721'de Paris'e elçiler gönderdiği belirtilmektedir. Sonradan Müslüman olup devletin hizmetine giren İbrahim Müteferrika'nın, ilk defa 1729'da İstanbul'da matbaayı çalıştırdığı ifade edilmektedir. İran seferlerinden sonuç alınamayan aynı dönemde, halk arasında zaten mevcut olan huzursuzlukların, sultanın lüks yaşantısı nedeniyle arttığı, Patrona Halil adlı yeniçerinin isyana önderlik ettiği söylenmektedir. Sultanın tahttan indirildiği, yerine I. Mahmut'un geçtiği, yeniçerilerin sayısında artış olduğu, uzun süre gücünü koruyan Patrona Halil'in en sonunda varlığını yitirdiği anlatılmaktadır. Osmanlı yöneticilerinde kibir gözlendiğinden bahsedilirken, Osmanlı elçilerinin yabancılara verdikleri asabi yanıtlardan, asla kılıcıyla saraya alınmayan Fransız bir elçiden, yağmurda bekletilip sultan yerine sadrazamla görüştürüldükten sonra herkesin arkasından çıkmasına izin verilen İngiliz bir elçiden örnekler verilmektedir. 17. yüzyılda, imparatorluğun Batı'ya olan ilgisinin azaldığına ve din değiştirerek Türk saflarına geçenlerin sayısında azalma olduğuna dikkat çekilmektedir. 1774 yılında Osmanlılar ile Ruslar arasında Küçük Kaynarca Antlaşması'nın imzalanması esnasında Türk ve Rus elçiler arasında geçen ilginç konuşmalara yer verilmektedir. Napoleon ve eşinin 1862 yılındaki İstanbul ziyaretinde, ikram edilen yemeği çok beğendikleri, Eugénie'nin bakıp not almak için mutfağa gitmesiyle birlikte yemeğin

“hünkârbeğendi” adını aldığı ama Eugénie’nin tarifi alamadığı anlatılmaktadır. Burada, Osmanlı İmparatorluğu’nda İslami kurallar nedeniyle domuz eti ile şaraba karşı mesafeli olduğu, “Lale Devri” adı verilen dönemde imparatorlukta gösteriş merakının baş gösterdiği, lalenin imparatorluğun bir sembolü olduğu, yönetici sınıfın kendine has iletişim yöntemleri konusunda okura ilgi çekici bilgiler aktarılmaktadır.

“Borderlands [Sınır Toprakları]” bölümünde, Osmanlı kontrolü altındaki Ragusa’da özellikle 18. yüzyılda halkın kendi kendisini yönetmesi ve özgürlüğe verdiği önem anlatılmaktadır. Napoleon’un, 1807 yılında Ragusa’yı ele geçirdikten sonra Avusturyalıların kontrolüne bıraktığından, Ragusalıların ise yabancı yönetiminde olunan süreçte nüfus çoğalmasını engelleyecek kadar hürriyete önem verdiklerinden bahsedilmektedir. Karadağlıların uzun ve yakışıklı tabiatına, çocukları ve kadınları da dâhil olmak üzere hepsinin savaş maharetlerine sahip olduklarına değinilmektedir. Ortodoksluğa ilgi duyan Karadağlıların, 1516 yılında hükûmeti bir piskoposa emanet ettikleri, Ruslardan en çok etkilenen Balkanlılar oldukları belirtilmektedir. Matbaa ve bilardo masası örnekleri üzerinden, yenilikçi yanlarına değinilmektedir. Karadağlıların 1766’da kendilerine hükümdar yaptığı İslam karşıtı yöneticilerinin 1773’de Osmanlı hükûmeti tarafından zehirletildiği anlatılmaktadır. Uzun yıllar piskopos ailesinden kimselerle yönetilen Karadağ’da, Osmanlı hâkimiyetinin fiilen olmasa da devam ettiği belirtilmektedir. Ülgün şehrinin çeşitli milletlerden korsanların yuvası hâline geldiğine yer verilmektedir. 16. yüzyılda İspanya’dan Selanik’e gelen Yahudilerin, burada İspanyol şehir isimleriyle sinagog yaptıkları, malî durumu elverişli olanların bilimsel çalışmalar yapmak üzere akademi kurdukları, mutfak becerileri, temiz görünüşleri ve düzgün davranışlarıyla İspanyol kültürünü yansıtmaya devam ettikleri anlatılmaktadır. 16. yüzyılda Osmanlı ve İspanya’daki gelişmelerin benzerlik gösterdiğine, iki imparatorluğun da 17. yüzyıl itibarıyla gerilemeye başladığına dikkat çekilmektedir. İspanya’dan gelip Selanik’e yerleşen Yahudilerin 17. yüzyılda imparatorluğu terk edip ticari açıdan daha canlı ülkelere gitmeye başladıkları belirtilmektedir. 1660’lı yıllarda İzmir doğumlu Sabetay Sevi adlı bir Yahudi’nin kendisini Mesih ilan ettiğinden, pek çok Yahudiye peşinde sürüklediğinden, aşırılıkları nedeniyle Osmanlılar tarafından tutuklandığından bahsedilmektedir. Zorda kalınca isteksiz biçimde Müslüman olmayı kabul eden Sebatay Sevi’nin, taraftarlarının da onun peşinden gittiği ancak hem Müslümanlarca hem Yahudiler tarafından kabul görmeyen bu grupların Yahudiler

arasında bir ayrışma yarattığı, Sebatay Sevi'nin Ülgün'de sürgündeyken öldüğü anlatılmaktadır. Gözlemcilerin imparatorlukta yaşayan Rumları tanımlarken kullandıkları olumlu ve olumsuz sıfatlara yer verilmektedir. Bizans İmparatorluğu'nun güçlü zamanlarında, Rumların Balkanlar ve Ortadoğu dâhil olmak üzere çeşitli bölgelerde yer edindiklerine dikkat çekilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda, Rumcanın devlet işlerinde sıkça kullanılan önemli bir dil olduğu vurgulanmaktadır. Rumlar arasındaki birlik ve beraberliğin, kiliselerde düzenlenen ölüm ve düğün törenleri ve ayinlerle pekiştiği ifade edilmektedir. Rumların, insanî erdemler veya ekonomik durum gibi pek çok konuda çok çeşitli konum ve özelliklere sahip insanlardan oluştuğu, örnekler eşliğinde anlatılmaktadır. Rumların, 18. yüzyılda çok sayıda gemiye ve denizciye sahip oldukları, 1774 Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Rus bayrağı altında ticaret yaptıkları, Karadeniz'de söz sahibi oldukları, Balkanlar ve doğu Akdeniz'de ticarete hâkim oldukları anlatılmaktadır. Rumların ticaretteki hâkimiyetinin Fransızları ve İngilizleri rahatsız edecek kadar ileriye gittiğinden, zenginliklerinin bazı kesimlerce korsanlığa bağlandığından bahsedilmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in, İstanbul Fener'de yoğunlaşan Rumların kiliseye sahip olmalarına izin verdiği, Rum din adamlarını hoşnut ettiği, Fener Rumlarının kendilerini Helen kültürünün mirasçısı olarak gördükleri, burada felsefe akademisi kurdukları belirtilmektedir. Rumların imparatorlukta önemli mevkilere geldiğine, özellikle de hükûmetin tercümanları olarak görev yaptıklarına, ama Osmanlıların zamanla görevi kötüye kullanan Rumlardan rahatsızlık duyduklarına değinilmektedir. Osmanlılar ile Rumların Batı Katolikliğine karşıtlık konusunda birleştikleri, Mora'ya hâkim olarak Ortodoksluğa tehdit oluşturan Venediklilerin Osmanlılar tarafından 1718 yılında Rumlar lehine Mora'dan çıkartıldığı belirtilmektedir. Rusya'nın Rumlara İstanbul'un Hıristiyanlaşması fikrini sunmasının ardından, Osmanlılar ile Rumlar arasındaki yakınlığın bozulduğuna dikkat çekilmektedir. 1770'lerde Rusların bir Rum isyanını tetiklediği, Osmanlıların bunu bastırmak için Arnavutlardan destek aldığı anlatılmaktadır. 1774 Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Rusların Rumları korumaya başladığından, hatta Osmanlıların Balkanlardaki hâkimiyetini zayıflatmak üzere Rumların bir örgüt kurmalarına yardımcı olduklarından bahsedilmektedir. Fener patriği Grigorios'un, Rumlara karşı gerçekleşecek bir ayaklanmanın önüne geçtiği ve inançlarını koruduğu için Osmanlıya minnettar olduğu, ama Rum isyancıların liderliğini üstlenen kardeşinin infaz edildiği anlatılmaktadır. Kırım'da Giray hanedanının hüküm

sürdüğü, Osmanlıların 1774 yılında bu hanedanın bağımsızlığını tanıdığı, 1784 yılında ise Kırım'ın Ruslar tarafından ilhak edildiği, Rus baskısından kurtulmak isteyen Kırımlıların Alman ordularına katıldığı, ama Stalin'in onları Sovyetler Birliği'nin doğusuna ittiği belirtilmektedir. Osmanlıların, bağılıklarından şüphe duymadıkları yönetici ve patrikleri görevlere atadıkları, vergilerini ödedikleri ve ticari kuralları gözettileri sürece beyliklerin iç işlerine karışmadıkları ifade edilmektedir. Öte yandan, Ruslarla iş birliği yapmaya kalkan yerel yöneticilerin olduğundan, insanların güvenlik için birbirlerine bel bağlamalarının imparatorluğun çöküşüne işaret ettiğinden, Arnavut kökenli Sadrazam Ahmet Köprülü'nün bu noktada çoğu Müslüman olan Arnavutların daha dürüst hareket ettiklerini düşündüğünden bahsedilmektedir. Arnavutların askerî duruş ve becerilerinin yabancılar tarafından da fark edilecek kadar göz kamaştırdığı, Rum isyanlarının bastırılmasında büyük rol oynayan Arnavutların yabancılara tehdit oluşturduğu anlatılmaktadır. Rusların 1736 yılında beylikleri işgal ettiği belirtilerek, 18. yüzyılda Balkanlardaki nüfusun giderek azaldığına dikkat çekilmektedir. Osmanlıya haraç ödeyen Mısır, Cezayir, Suriye ve Tunus'un kendi yönetim sistemlerini kullandıkları ve buralarda Osmanlı kontrolünün zayıfladığı belirtilmektedir. 17. yüzyılda donanması zayıflayan Osmanlı'nın Kuzey Afrika sahillerinde varlık gösteremez olduğuna, ama İslam inancına sahip halkın, İspanyollarla girilen bütün deniz mücadelelerinde Osmanlı'yı desteklediğine değinilmektedir. Hac ibadetinin Osmanlı İmparatorluğu'nun yetkisi altında gerçekleştirildiği, Şam valisinin bu konuda görevlendirildiği belirtilmektedir. 1571 İnebahtı Deniz Muharebesi'ndeki büyük yenilgiden sonra Cezayir'in Osmanlıdan uzaklaşmasına rağmen Fransız tehlikesine karşı yine imparatorluktan yardım dilediği, Mısır'da ise hâkimiyetin sıkıntıya girdiği anlatılmaktadır. İmparatorluğun Ali Paşa'yı buraya vali olarak atadığı belirtilmekte ve Ali Paşa'nın göreve geldiğinde yöneticilere ve halka hitaben kaleme aldığı duyuruya yer verilmektedir. Görüldüğü üzere, burada Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında bulunan Ragusa, Karadağ, Ülgün, Selanik, Kırım, Mora gibi topraklarda siyasi, askerî ve toplumsal durum paylaşılmaktadır.

“The Auspicious Event [Vaka-yi Hayriye]” bölümünde, 7 Nisan 1789 tarihinde Sultan Abdülhamit'in öldüğü ve uzun süre kafeste bulunan III. Selim'in tahta çıktığı belirtilmektedir. III. Selim'in tahta geçtiği sırada, ilerde IV. Mustafa ve II. Mahmut olarak hükümlanlık sürececek olan kuzenlerinin kafeste bulunduğu dikkat

çekilmektedir. 18. yüzyıl sonlarında, imparatorluğun askerî yönden çok zayıf olduğu, hatta 1807 yılında Tilsit'teki görüşmelerde Fransızlar ve Ruslar tarafından topraklarının paylaşıldığı ifade edilmektedir. III. Selim'in askerî reform konusuna eğildiği, Fransızlarla iletişim kurduğu, Kont Boneval önderliğinde birliklerin yenilenmesi için askerî eğitim kurumu oluşturduğu ve yeniçerilerin bundan rahatsızlık duydukları anlatılmaktadır. 1734'te açıldıktan sonra yeniçerilerin rahatsızlığı nedeniyle kapatılan kurumun 1759 yılında gizlice tekrar açıldığı, buna ek olarak 1773 yılında yine Fransız bir subayın ve İngiliz Mustafa'nın önderliğinde bir de matematik okulu kurulduğu belirtilmektedir. III. Selim'in, yeniçerilerin karşı çıkmalarına rağmen, Osmanlı askerî gücünü yenileme ve iyileştirme çabalarıyla nedeniyle Batılı askerler tarafından eğitilen ve Batılı tarzda giydirilen "Nizam-ı Cedit" adlı yeni bir askerî birlik oluşturduğu ifade edilmektedir. Yeniçerilerin 20 Haziran 1806'da isyan çıkardığı, çıkan isyanda yeni ordunun bazı askerlerinin kafası kesildiği, 29 Mayıs 1807 tarihinde III. Selim'in bir fetva ile tahttan indirilip kafese gönderildiği, yerine de akıl sağlığı yerinde olmayan IV. Mustafa'nın geçtiği anlatılmaktadır. Yeniçerilerin, III. Selim'in kurduğu yeni birliğe ait Batılı üniformaları giymiş kimselerin canını almaya devam ettikleri ifade edilmektedir. III. Selim'in oluşturduğu birlikleri isyan sırasında emrine alan Alemdar Mustafa Paşa'nın, 7 Temmuz 1808 tarihinde birlikleriyle sarayı kuşatarak tahta tekrar III. Selim'in geçmesini istediği, IV. Mustafa'nın tahtta hakkı olabilecek kimse bırakmamak için daha önceden III. Selim'i öldürttüğü, hayatta kalan Mahmut'un ise IV. Mustafa yakalandığında ortaya çıktığı anlatılmaktadır. IV. Mustafa'nın bir fetva ile tahttan indirildiği, II. Mahmut'un tahta çıktığı belirtilmektedir. II. Mahmut'un da yeniçerilerden ayrı bir şekilde Batılı tarzda eğitim gören bir topçu birliği oluşturduğuna dikkat çekilmektedir. II. Mahmut'un hem hayatını kurtaran hem de onun sadrazamlığını yapan Alemdar Mustafa Paşa'nın, yeniçeri saldırısında öldüğü söylenmektedir. II. Mahmut'un reformlar kapsamında "Sekban-ı Cedit" adlı modern bir ordu kurduğu, bu ordunun asi yeniçerileri ve onlara destek verenleri saraydan uzak tutmaya çalıştığı, kalabalıkların sarayı kuşatmaya çalıştığı bir esnada II. Mahmut'un IV. Mustafa'yı boğdurttuğu anlatılmaktadır. Saray kuşatıldığında, II. Mahmut'un Sekban-ı Cedit'i dağıtmasına karşılık tahtta kalabileceğine yönelik yeniçerilerle bir anlaşma imzaladığı, ama saraydan ayrılırken askerlerin ve liderlerinin öldürüldüğü belirtilmektedir. 1820'li yıllarda, askerî niteliklerini kaybedip, soygun, haraç, dolandırıcılık, yağma, yakma, kundaklama gibi toplum

düzenini bozan hareketleriyle öne çıkan yeniçerilere herkesin düşman olduğu vurgulanmaktadır. 1789 Fransız İhtilali sonrasında kuvvetlenen bağımsız Yunanistan fikrinin etkisiyle ve İstanbul’da bir Rus-Bizans imparatorluğu kurma hayali bulunan Rusların yardımıyla, 1822 yılında Mesolongi’de çıkan Rum isyanının 1826 yılında sonlandığı belirtilmektedir. Resmi dillerin Türkçe ve Rumca olduğu Osmanlı İmparatorluğu’nda değişik milletlerden insanların bir arada yaşadığı, çeşitliliğin halk arasında eriyip hayatın bir parçası olduğu, ırkın önemsiz görüldüğü, milletler arası ayırım yapılmadığı ifade edilmektedir. Öte yandan, 18. yüzyılda görülen birçok isyanın temelinde milliyetçilik fikrinin yattığı vurgulanmaktadır. Arnavut kökenli Mehmet Ali Paşa’nın Mısır’ı hükümdarmış gibi yönettiğinden, 1800’lü yıllarda istilacı Fransızları ve İngilizleri topraklarından çıkardığından, aşırı dinci bir Arap isyanını bastırarak ulemanın ilgisini kazandığından bahsedilmektedir. Mısır’ın Fransız hâkimiyetinde kaldığı üç yıllık sürede Mehmet Ali Paşa’nın Batılılaşmaya yöneldiği, ordusunu iyileştirmeye çalıştığı, bu Mısır ordusunun Mehmet Ali Paşa’nın oğlu İbrahim’in önderliğinde 1826 yılında Mesolongi’ye gelerek Yunan isyancıları bastırdığı anlatılmaktadır. Mısır ordusunun başarısından etkilenen II. Mahmut’un, yeniçeri birliklerini iyileştirmeyi hedefleyen Mayıs 1826 tarihli bir karar ile Mısırlılar gibi yetenek ve disipline sahip bir ordu oluşturmak üzere ilk adımı attığı belirtilmektedir. Yeniçeri ağasının önderliğindeki yeniçerilerin, kararnameye imza atmalarına rağmen, kazan kaldırma gelenekleri gereği isyanı o anda çıkarmadıklarına dikkat çekilmektedir. Batılı tarza eğitim alma ve Batılı tarzda giyinme zorunluluğuna başkaldıran yeniçerilerin, 15 Haziran 1826 tarihinde Atmeydanı’nda toplanarak kazan kaldırdıkları, bu zorunluluğu getirenlerin başlarını istedikleri anlatılmaktadır. İsyancı yeniçerilerin, sultanın bağışlanabilmesi için gerekli koşulları görüşmek üzere bir grubu saraya gönderdiği, bu grubun saray tarafından kabul edilmediği, atılan mermi ve toplarla yaralanmaya başlayan yeniçerilerin kışlarına kaçtıkları, yeniçerilerin atılan güllerle yanıp yerle bir olan binalarda öldükleri belirtilmektedir. Bir kısmı Belgrad Ormanı’na kaçan yeniçerilerin şehrin çeşitli yerlerinde saklandıkları, onlara gizlice yardım edenlerin sayesinde hayatta kalabildikleri ifade edilmektedir. Hipodrom’daki Yeniçeri Ağacı’nın altında cesetlerin yığıldığı, isyanın bastırıldığı gün binlerce kişinin öldürüldüğü, tek bir yeniçerinin sağ bırakılmamasını buyuran bir fermanın çıktığı ve sıkıyönetime geçildiği anlatılmaktadır. Canlarını kurtaran yeniçerilerin âdeta görünmez bir şekilde önemsiz işlerde çalışarak hayatlarını sürdürdükleri ifade edilmektedir. Yeniçerilerin bağlı olduğu Bektaşî

tarikatinin yasaklandığı, toplandıkları tekkelerin camiye dönüştürüldüğü belirtilmektedir. İmparatorluğun yeniçeri sorunuyla uğraşmasını ve Navarino’da donanmasını yitirmesini fırsat bilen Rusların, 1829 yılında Edirne’ye egemen olduğu, onların yardımıyla da 1833 yılında Yunan Krallığı’nın ilan edildiği anlatılmaktadır. Bu bakımdan, yeniçerilerin “Hayırlı Olay” olarak nitelendirilen ortadan kaldırılışının, Yunanların da hayrına olduğuna dikkat çekilmektedir. Mısır’da Mehmet Ali Paşa’nın köylülere tarımcılığı öğretme, Avrupa’ya öğrenciler gönderme, eğitim sistemini iyileştirme gibi adımlarla Batılılaşma hareketlerinde bulunduğundan, II. Mahmut’un onu örnek aldığından, ikisinin bir tür Batılılaşma yarışında olduklarından bahsedilmektedir. Burada okur, Osmanlı tarihine “Hayırlı Olay” olarak geçen tarihsel olay hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmaktadır.

“The Bankrupt [Müflis]” bölümünde, özellikle de yeniçerilerin ortadan kaldırılmasıyla birlikte reform hareketlerine yönelik tehditlerin yok olduğuna dikkat çekilmektedir. 1821 yılında Babıali tercümanının idam edildiğinden, o zamana kadar tercüme işlerini üstlenen Rumlara karşı kuşku duyulduğu için tercüman arayışına girildiğinden, Müslümanlar arasında bu işi üstlenecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip kimsenin bulunmadığının anlaşıldığından bahsedilmektedir. Devletin belli başlı görevlerinde bulunan kimseler dışında, Batılılaşma hareketinin halk tarafından benimsenmediği vurgulanmaktadır. II. Mahmut’un bürokratik yapıyı yeniden şekillendirdiği, şeyhülislamın gücünün azaltıldığı, laik eğitim veren okulların kurulduğu, okulların ulemanın kontrolünden alındığı anlatılmaktadır. II. Mahmut’un 1839 yılında öldüğü, yerine oğlu Abdülmecid’in geçtiği, aynı yıl Gülhane Hattı Hümayunu’nun ilan edildiği belirtilmektedir. Reformların yolunu açan bu fermanla, tarım, güvenlik, askerlik, hukuk alanlarında yenilikler yapıldığı ifade edilmektedir. 1840’lı yıllarda Doğu sorununun ortaya çıktığına değinilmektedir. Mısır valisi Mehmet Ali Paşa’nın oğlu İbrahim’in, birlikleriyle Suriye’ye girdiği, İngilizlerin onları buradan çıkardığı, İbrahim’in 1848 yılındaki ölümünün ardından yönetime Mehmet Ali Paşa’nın torunu Abbas Hilmi’nin geçtiği ve Sultan Abdülmecid’e bağlılığını bildirdiği belirtilmektedir. Abbas Hilmi ile Ruslar arasında Tuna üzerinde bir anlaşmazlığın yaşandığı, Boğazlar ve Karadeniz üzerinde kontrol sahibi olmak isteyen Ruslara karşı, Fransız ve İngilizlerin Osmanlının yanında yer aldığı, yaşanan Kırım Savaşı’nın 1856 yılında Osmanlı topraklarının bütünlüğünü koruyan Paris Antlaşması ile sonuçlandığı anlatılmaktadır. Savaşlarla, reform hareketleriyle ve

sultanın ihtişamlı yaşayış tarzıyla ortaya çıkan masrafların, imparatorluğu büyük borçlara soktuğuna dikkat çekilmektedir. Gelenekçi Müslüman halk ile Batılılaşmaya ayak uydurmaya çabalayan ekonomik gücü yüksek kişiler arasında bir uyumsuzluğun yaşandığı vurgulanmaktadır. Batılı uygulamaların hangilerinin İslam imparatorluğunda kabul edilebilir ya da edilemez olduğuna karar verme sürecinin söz konusu olduğuna dikkat çekilmektedir. Batı'daki başarılar göz önünde bulundurularak, eskiden saat kullanımının yaygın olmadığı imparatorlukta, saat kulelerinin reformun bir simgesi hâline geldiği belirtilmektedir. Batılı giyim tarzının Türklerin rahat oturma alışkanlıklarıyla uyuşmaması nedeniyle bir yabancı gözlemcinin ortaya çıkan görüntülere ilişkin betimlemelerine yer verilmektedir. Şapka gibi bazı giyim ürünlerinin de tamamen Batı'ya veya tamamen Osmanlıya ait olmadığı ve ancak arada kalmışlığı yansıttığına değinilmektedir. II. Mahmut'un, Topkapı Sarayı'nın özelliklerini eleştirerek kendi sarayını inşa ettirmek istemesi, imparatorlukta sultanların kendilerine saray yaptırma ve saraylarını taşıma modasına örnek olarak verilmektedir. 1853 yılında Topkapı Sarayı'ndan Dolmabahçe Sarayı'na geçildiği, 1856 yılında Küçüksu Kasrı'nın, 1865 yılında Beylerbeyi Sarayı'nın, 1874 yılında Çırağan Sarayı'nın yaptırıldığı belirtilmektedir. Saray masraflarının büyük yer tuttuğu imparatorluk borçlarının artmasıyla, 1875 yılında iflas edildiği ifade edilmektedir. 1876 yılında İstanbul'daki ilahiyat öğrencilerinin isyan ettiği, Sultan Abdülaziz'in tahttan indirildikten sonra gizemli bir şekilde intihar ettiği, bundan sonraki dört ay boyunca tahta V. Murad'ın yer aldığı, ondan sonra ise II. Abdülhamid'in tahta çıktığı belirtilmektedir. II. Abdülhamid'in, içinde Hristiyan ve Yahudilerin de bulunduğu, büyük bölümü Müslümanlardan oluşan bir meclis oluşturduğu, meclisin ilk defa 1877'de toplandığı, aynı yıl başlayan Rus savaşının 1878'de Rusların Edirne'yi almalarıyla sonuçlandığı, Osmanlının başarısızlığına ilişkin muhalefet yüzünden II. Abdülhamid'in meclisi dağıttığı anlatılmaktadır. Ruslarla yapılan savaşın ardından imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın devre dışı bırakılıp Berlin Antlaşması'nın yürürlüğe girmesine rağmen, Balkanlardaki ülkelerin bağımsızlık kazanmasıyla birlikte Osmanlının Balkan topraklarını ve dolayısıyla da nüfusunun büyük bölümünü yitirdiğine dikkat çekilmektedir. II. Abdülhamid'in, muhalif sesleri bastırmak üzere katı yöntemlere başvurduğu, aleyhine kullanılmadıkları sürece bilime ve eğitime değer verdiği ifade edilmektedir. II. Abdülhamid'in bazı ilginç özelliklerine ve onun döneminde uygulanan bazı yasaklara değinilmektedir. Başta harem hayatı olmak üzere imparatorluğun merak ve

hayal edilen yönleriyle yabancı edebiyatta yerini aldığı vurgulanmaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti adıyla bilinen bir subay grubunun 1906 yılında Selanik’te ayaklandığı, 1908 seçimlerinde meclisin büyük çoğunluğunu kazandığı belirtilmektedir. Çoğunluğunu Müslüman Türklerin oluşturduğu mecliste, Arapların, Yunanların, Ermenilerin, Slavların, Yahudilerin bulunduğu ifade edilmektedir. 27 Nisan 1909’da yapılan meclis toplantısıyla II. Abdülhamid’in tahttan indirildiği söylenmektedir. II. Abdülhamid zamanında Almanya yanlısı bir politika benimsendiğine, ordunun eğitim ve teçhizat konusunda aynı çizgiden devam ettiğine, İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinden Enver Paşa’nın bile Berlin’de eğitim almış olduğuna dikkat çekilerek, 1914 yılında Osmanlının Almanya ile bir anlaşma imzaladığı belirtilmektedir. I. Dünya Savaşı’nda, Osmanlının Doğu Anadolu’da Ruslarla, Suriye ve Filistin’de İngilizlerle, Trakya’da Yunanlarla mücadele etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir. Orduları başarıyla yöneten Mustafa Kemal’in önderliğinde, Türklerin milliyetçi ruhla vatanları için büyük bir mücadele sergilediği ifade edilmektedir. Savaş sonunda, Yunanların Anadolu’nun batısını işgal ettiği, İtilaf Devletleri’nin İstanbul’u işgal altında tuttuğu, Osmanlı hükûmetinin Sevr Antlaşması’nı imzalamaya zorlandığı belirtilmektedir. 1920 yılında Büyük Millet Meclisi’nin kurulduğu, Mustafa Kemal’in başkan seçilerek bağımsızlık mücadelesini başlattığı, 1922’de Yunanlara karşı zafer kazanıldığı anlatılmaktadır. Halifeliğin ve saltanatın kaldırıldığına, Ankara’nın başkent yapıldığına, cumhuriyetin ilan edildiğine yer verilmektedir. Güçlü zamanlarında halka huzur ve refah yaşatan, yenilikçi dönemlerinde geleneklerinden ödün vermeyen Osmanlı İmparatorluğu’nda, pek çok milletin adı anılarak, giyim tarzları betimlenerek, ten renklerinin çeşitliliğine değinilerek, İstanbul’da birbirine benzemeyen çok çeşitli insan gruplarına rastlanabileceği anlatılmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun son bulduğu 1922 yılında İstanbul’u terk eden son Osmanlı sultanının 1926’da İtalya’da ölüp Şam’da gömüldüğü, son Osmanlı halifesinin de 1944’te Paris’te ölüp Medine’de gömüldüğü belirtilmektedir.

“Epilogue [Sonsöz]” bölümünde, Osmanlılar tarafından pis sayılmalarına rağmen, sokakların âdeta doğal bekçileri gibi davranan köpeklerin, imparatorluğun bir parçası olarak kabul edildiği, beslenip sahip çıkıldığı, deri işlemeciliğinde dışkılarından yararlanıldığı anlatılmaktadır. 1807’de Sadrazam Alemdar Paşa’nın ordusuna verdiği ismin “köpek yetiştiriciler” anlamına geldiği belirtilmektedir. Farklı coğrafyalardaki

köpeklerle karşılaştırma yapılarak İstanbul'daki köpeklerin fiziksel ve davranış özellikleri betimlenmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında köpek ölümlerine yol açacak bir üretim teklifinin reddedilmesine rağmen, tramvay hatlarının veya otobüslerin etrafında zaman geçiren pek çok köpeğin sakat kaldığına değinilmektedir. I. Dünya Savaşı'nın bittiği 1918 yılında, Türkiye'de yeni bir savaşın başladığı belirtilmektedir. Su borularını, yolları, kaldırımları kapsayan sokak düzenlemelerinin, çöplerin ve ayrıca köpeklerin toplanmasını da içerdiği söylenmektedir. Köpeklere başka milletlerde olduğu gibi zehirleme ya da silahla vurma yoluyla zarar verilmediği, gemilere yüklenerek bir adaya bırakıldığı ifade edilmektedir. Bu durum, çöken Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türk kavislerinde gözlemlenen alçak gönüllülük ile açıklanmaktadır.

Görüldüğü üzere, Yashim serisinin *The Janisary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2006) adlı ilk iki kitabında olduğu gibi, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserde de Osmanlı coğrafyasından mekânlar, kişiler, kurumlar, Osmanlı tarihinden olaylar, şahsiyetler, Osmanlı kültüründen alışkanlıklar, nesneler, giysiler, ulaşım ve ölçüm araçları, Osmanlı mutfagından yiyecekler ve içecekler yer almaktadır. Eserdeki Osmanlı izlerinin ayrıntıları için bkz. Ek 2.3.

2.3. Çevirmenler

2.3.1. Çiğdem Öztekin: *Yeniçeri Ağacı* (2006) Adlı Eserin Çevirmeni

Çiğdem Öztekin (1953-), lise eğitimini St. Georg Avusturya Lisesi'nde, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde almış ve yüksek lisans eğitimini pazarlama alanında tamamlamıştır.

Polisiye edebiyatla iç içe olan Öztekin, 23 Ekim 2015 tarihinde, polisiye edebiyatın önde gelen yazarlarından Agatha Christie'nin torunu ve aynı zamanda Agatha Christie Vakfı Başkanı Matthew Prichard'ın onur konuğu, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü öğretim üyesi Sevil Atasoy ile polisiye yazarı Celil Oker'in konuşmacı olarak yer aldıkları "Agatha Christie-Suç ve Ceza" adlı söyleşinin moderatörlüğünü yapmıştır (bkz. NTV, 2015, [09.10.2017]).

Öztekin'in çevirmeni olduğu kitapların büyük bir bölümü polisiye türünde olup, bu kitapların büyük bir bölümü de Agatha Christie'ye aittir. Öztekin'in çevirmeni olduğu eserleri görmek için bkz. Ek 1.1.

Bu teze konu olan Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) adlı eserinin Öztekin'e ait Türkçe çevirisi, 2006 yılında Merkez Kitaplar tarafından *Yeniçeri Ağacı* adı ile yayımlanmıştır.

2.3.2. Ali Cevat Akkoyunlu: *Yılanlı Sütun* (2008) Adlı Eserin Çevirmeni

Ali Cevat Akkoyunlu (1949-), lise eğitimini St. Joseph Lisesi'nde tamamlamış, Boğaziçi Üniversitesi'nde ve Diplomatische Akademie'de eğitim görmüştür. 2004 yılında Doğan Kitap tarafından basılan *Hedef İblis* (2004) adlı kitabın da yazarıdır. İngilizce, Almanca, Fransızca dillerinden birçok kitabı Türkçeye çevirmiştir. Akkoyunlu'nun çevirmeni olduğu eserleri görmek için bkz. Ek 1.2.

Bu teze konu olan Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserinin Akkoyunlu'ya ait Türkçe çevirisi, 2008 yılında Merkez Kitaplar tarafından *Yılanlı Sütun* adı ile yayımlanmıştır.

2.3.3. Fethi Aytuna: *Yeniçeri Ağacı* (2016) ve *Yılanlı Sütun* (2017) Adlı Eserlerin Çevirmeni

Fethi Aytuna, lise eğitimini Darüşşafaka Lisesi'nde, lisans eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema-Televizyon Bölümü'nde tamamlamıştır.

Türk futbol tarihine büyük ilgi duyan Aytuna'nın, Türk futboluna emek vermiş futbolculara ilişkin röportaj ve yazılarını yayımladığı “Dinyakos” adlı bir internet sayfası bulunmaktadır. Aytuna'nın futbola olan ilgisinin kitaplara yansıdığı da görülmektedir. İletişim Yayınları tarafından basılan ve eski milli futbolcu Galip Haktanır'ın anılarının yer aldığı *Vefa'nın Galip'i: Galip Haktanır'ın Anıları* (2015) adlı kitabı yayına hazırlamıştır. Mehmet Yüce ve Gökçe Kaan Demirkıran ile birlikte, Darüşşafaka'nın spor tarihini konu edinen *Bitmeyen Sevda: Yeşil Siyah* (2016) adlı kitabın da yazarlığını üstlenmiştir. Aytuna'nın çevirmeni olduğu eserleri görmek için bkz. Ek 1.3.

Aytuna, bu teze konu olan Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) adlı eserinin 2016 yılında *Yeniçeri Ağacı* adıyla, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserinin 2017

yılında *Yılanlı Sütun* adıyla Pegasus Yayınları tarafından yayımlanan Türkçe çevirilerinin çevirmenidir.

2.3.4. Armağan Anar: *Ufukların Efendisi Osmanlılar* (1999) Adlı Eserin Çevirmeni

Armağan Anar (1923-2005), lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İngiliz Filolojisi Bölümü'nde tamamlamıştır. İngilizce öğretmenliği, üst düzey kuruluşlarda tercümanlık, dergi yazarlığı ve basın kuruluşlarında çeşitli görevler yapan Anar'ın çevirmeni olduğu eserleri görmek için bkz. Ek 1.4.

Bu teze konu olan Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserinin Anar'a ait Türkçe çevirisi, *Ufukların Efendisi Osmanlılar* adı ile ilk defa 1999 yılında Sabah Kitapları, daha sonra 2007 yılında Merkez Kitaplar ve Turkuvaz Kitap² tarafından yayımlanmıştır.

² Merkez Medya Grubu, 2007 yılında Ciner Holding'den satın alınarak Çalık Holding'in Turkuvaz Medya Grubu bünyesine geçmiştir ve Turkuvaz Medya Grubu 2013 yılında Kalyon Holding tarafından satın alınmıştır.

3. ORYANTALİZM VE JASON GOODWIN'İN ESERLERİNDE ORYANTALİST İZLER

3.1. Oryantalizm

Doğu üzerine yapılan çalışmalar ve üretilen eserler ile bu üretimin eyleyicilerini kapsayan faaliyetler, Filistin asıllı Amerikalı kuramcı Edward Said'in 1978 yılında yayımladığı *Orientalism* [Oryantalizm] adlı kitapla “Oryantalizm”, başka bir deyişle “Şarkiyatçılık”, olarak kavramsallaşmıştır. Şöyle ki, Doğu hakkında söylenenlerin, yazılanların, anlatılanların, çizilenlerin, kısacası herhangi bir iletişim aracıyla Doğu hakkında aktarılanların Said'in (1979) [1978] “oryantalizm” kavramından ayrı düşünülmesi veya incelenmesi neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Bu nedenle, araştırma nesnemizin önemli bir bileşenini oluşturan “oryantalizm” kavramını anlamak üzere Said'in (1979) [1978] düşüncelerine eğilmek yerinde olacaktır.

Said'e (1979) [1978] göre, Doğu ve Batı, coğrafi özelliklerin ötesinde anlamlar içermektedir. Bu bakımdan, bir zıtlık zemininde ele alınan Doğu'nun ve Batı'nın, coğrafi boyutu aşan tanımlarına dikkat etmek gerekmektedir:

“Doğu, Avrupa'nın yalnızca komşusu değil, aynı zamanda Avrupa'nın en büyük, en zengin ve en eski kolonilerinin yeri, medeniyetlerinin ve dillerinin kaynağı, kültürel rakibi ve ‘Ötekinin’ en derin ve en çok yinelenen imgelerinden biridir. Ayrıca Doğu, kendisine karşıt yöndeki imgesi, düşüncesi, kişiliği, deneyimi olarak Avrupa'nın (veya Batı'nın) tanımlanmasına yardım etmiştir” (age, 1-2).

Anlaşıldığı üzere, Doğu ve Batı'nın birbirine karşıtlığı, coğrafyadan ziyade kültürel boyutta ele alınmakta ve Batı'nın Doğu'yu “öteki” olarak görüp, bu “öteki” üzerinden kendisini tanımlama eğilimini kapsamaktadır. Batı'nın Doğu'yu ötekileştirip “öteki” olan Doğu üzerinden kendi varlığını doğrulama çabası şu şekilde açıklanmaktadır: “Doğu; Batı'ya ve Batı için gerçeklik ve varlık kazandıran düşünce, imgelem ve söz dağarcığı tarihine ve geleneğine sahip bir fikirdir. Dolayısıyla, bu iki coğrafi varlık birbirini destekler ve bir ölçüde yansıtır” (age, 5).

Doğu (“Orient”) ve Batı (“Occident”) ayrımının kültürel boyutuna vurgu yapan Said (1979) [1978], “oryantalizmi” üç şekilde tanımlamaktadır. Bunlardan ilki, akademik bağlamdadır. Bu tanıma göre; “özel veya genel anlamda olsun, Doğu hakkında

öğreten, yazar veya araştırma yapan-bu kişinin antropolog, sosyolog, tarihçi veya filolog olması fark etmez-herkes bir Oryantalist, bu kişinin yaptığı şey de Oryantalizmdir” (age, 2). Said’in (1979) [1978] “oryantalizme” ilişkin ikinci tanımı ise daha geneldir. Buna göre;

“oryantalizm, ‘Doğu’ ve (çoğunlukla) ‘Batı’ arasında yapılan ontolojik ve epistemolojik ayrıma dayalı bir düşünme biçimidir. Bu nedenle, aralarında şairlerin, romancıların, filozofların, siyaset kuramcılarının, ekonomistlerin ve imparatorluk yöneticilerinin de bulunduğu çok büyük bir yazarlar bütünü, Doğu ve Batı arasındaki ayrımı, Doğu, Doğu’nun insanları, gelenekleri, ‘zihni’, kaderi vb. ile ilgili ayrıntılı kuramlar, destanlar, romanlar, sosyal betimlemeler ve siyasi anlatılar için bir başlangıç noktası olarak kabul etmiştir” (age, 2-3).

Said’in (1979) [1978] 18. yüzyıl sonlarını temel alarak geliştirdiği üçüncü tanımı ise tarihsel boyuttadır. Bu tanıma göre;

“oryantalizm, Doğu hakkında açıklama yapma, görüşleri doğrulama, onu betimleme, öğretme, belirleme, üzerinde hükmetme şekillerinde Doğu’yu ele alma kurumudur; kısacası Oryantalizm, Batı’nın Doğu üzerinde hâkimiyet kurma, onu yeniden yapılandırma ve üzerinde hüküm sahibi olma tarzıdır” (age, 3).

Said’in (1979) [1978] “oryantalizme” ilişkin üçüncü tanımı, üzerine temellendiği sömürgecilik olgusunu gün yüzüne çıkaran niteliktedir. 1973 yılında yazdığı doktora tezi 1985 yılında *Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik* adıyla kitaplaştırılan Prof. Dr. Jale Parla, “oryantalizmin” sömürgecilik temelini şu şekilde aydınlatmaktadır: “Doğu hakkında bilinçli ve maksatlı olarak üretilen bilgi, Batı’da vicdani bir değerlendirmeye konu olmamıştır. Bunun nedeni de sömürgeciliktir” (Parla, 1985, 12). Şöyle ki, Avrupa sömürgeciliği ile “hem eş zamanlı hem de çoğu yerde eşamaçlı” (age, 10) olan “oryantalizm”, “Doğu’yu Batı’nın kültürel ve ideoloji kurumları, bu kurumların yarattığı sözcükler, imgeler ve doktrinlerle bezenmiş bir söylem yoluyla algılamaktır. Bu söylemi kuran ve sürdüren Avrupa’dır” (age, 11). Görüldüğü üzere, Parla (1985), “oryantalizm” ve sömürgecilik olgularının iç içe olduğunu vurgulamaktadır. Said’in (1979) [1978] Doğu ve Batı arasında varlığına işaret ettiği güç ilişkilerinin kültürdeki yansımaları egemenlik üzerinden değerlendirmekte, Batı kültürünün egemen kültür olarak algılandığının altını çizmektedir. Bu değerlendirmeye göre; “Bütün egemen kültürler kendilerine uygun bir ‘hâkimiyet’ söylemi yaratırlar ve bu söylem içerisinde kendilerinden başka kültürleri istedikleri gibi yansıtırılar. Bu çarpık yansıtma gerçekte bir kültürün diğer kültüre egemen olma yollarından biridir” (Parla, 1985, 11). Egemen kültürün “oryantalizm” çatısı altında gerçekleştirdiği hâkimiyet çabalarının metinsel boyutu oldukça dikkat çekicidir ve pek çok bilimsel çalışmada olduğu gibi, bu tez çalışmasının araştırma nesnesini de aydınlatmaktadır. Parla (1985), Batı’nın gözünde

Doğu'nun bir metin olduğuna ve bu metnin dışında Doğu'yla ilgili bir bilginin var olmadığına işaret etmektedir. Buna göre;

“metnin yazarı, yani Batılı şarkiyatçı, bu bilginin üreticisi ve sahibi olmakla, bilginin nesnesi olan Doğu üzerinde de egemendir. Bu metne göre Doğu hep aynı sıfatlar, aynı imgelerle betimlenir, metin tekrar tekrar üretilir ve bu bilginin nesnesi olan Doğu sanki hiç değişmezmiş gibi yansıtılır” (age, 12).

Metinle özdeşleşen “oryantalizm”, “Batı'nın Doğu çevirisi” (Alimen, 2019, 61) şeklinde değerlendirilebilmekte, ele alınan metnin özellikleri ve metnin üreticisi olan yazarın tutumu, Said'e (1979) [1978] göre, betimlenmeye açık bir nitelik sergilemektedir. Doğu'yu konu edinen yazarın Doğu'ya karşı geliştirdiği tutum soyut iken, söz konusu tutum âdeta bir çeviri sürecinden geçerek metne dönüşmekte ve somut bir nitelik kazanmaktadır. Şöyle ki,

“Doğu hakkında yazan herkesin, kendisini Doğu'ya göre konumlandırması gerekmektedir; metne çevirisi yapılan bu konum, yazarın benimsediği anlatı çatısının şeklini, oluşturduğu yapının türünü, metnine yayılan imgelerin, temaların, motiflerin şeklini içermektedir ve bütün bunlar, Doğu'yu kapsayan şekilde okura seslenmeye ve nihayetinde onu temsil etmeye veya onun adına konuşmaya yönelik kasıtlı yöntemlerdir” (age, 20).

Said'in (1979) [1978] sözünü ettiği kasıtlı yöntemler, metinde çeşitli şekillerde görünürlük kazanmaktadır. Bu yöntemleri görmek üzere “bakılacak şeyler biçem, söz sanatları, mekân, anlatımda kullanılan araçlar, tarihsel ve sosyal koşullardır; temsilin doğruluğu veya bir mükemmel özgüne sadakati değildir” (age, 21). Burada altı çizilmesi gereken husus, “oryantalizmin” özgün olana sadakat çerçevesinde değerlendirilmesinin söz konusu olmayışıdır. Bu durum, Parla'nın (2001), “oryantalizmi” “hayalî Doğu” ile özdeşleştiren düşüncesiyle de doğrulanmaktadır:

“Hayranlık duyulsa da aşağılanan, hor görülen, ‘üstün’ Batı kültürüne bağımlı kılınan bir Doğu... Despotizmi, zulmü, ihtişamı, duygusallığı, erotizmi, ehlileştirilmiş felsefesi ve mistisizmi ile yeniden kurulan Doğu... Oryantalizm; Batı'nın ürettiği hayalî bir Doğu'ydü bu ama uçuk bir Batı rüyası da değildi. Doğu'nun ve ona ait özelliklerin Batılı gözle yeniden kurulmasıydı” (Parla, 2001, 51).

“Oryantalist” metin analizlerinde, Doğu'nun Batı tarafından hangi şekillerde temsil edildiğini betimlemek öncelik kazanmaktadır. Metin biriminin ise, sürekli bir değişim içerisinde olan dünya koşullarında, tür olarak kendi başına çok çeşitli kollara ayrılan büyük bir alan olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir. Nitekim “elektronik, postmodern dünyanın bir boyutu da Doğu'nun görüldüğü basmakalıp düşüncelerin güçlenmesidir. Televizyon, filmler ve bütün medya kaynakları, bilgiyi daha ve daha fazla standart kalıp içine sığdırmaktadır” (Said, 1979 [1978], 26). Bu anlamda, Doğu'nun ne şekillerde olduğu kadar, hangi iletişim araçlarıyla temsil edildiği de “oryantalizmin” kapsamına girmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu’nu konu edinip İngilizce kaleme alınan, Türk dilinin ve kültürünün İngiliz dili ve kültürü ekseninde İngiliz yazar Goodwin tarafından anlatıldığı eserler ve söz konusu içeriğin çeviri yoluyla tekrar Türk dili ve kültürü eksenine dönüşü, Said’in (1979) [1978] dikkat çektiği postmodern dünyadaki çok çeşitli medya kaynakları içerisinde, kurgu veya kurgu-dışı yazılı metinler yoluyla gerçekleşmektedir. “Oryantalizm” odağında, Goodwin’in aynı kurgu serisine ait iki kitabı olan *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerini birlikte, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı kurgu-dışı eserini ise ayrı olarak incelemek yerinde olacaktır. (Söz konusu ayrımın nedeni, “gerçeklik değeri” konusunun irdelendiği bölüm 4’te ayrıntılarıyla anlatılmaktadır.)

3.2. *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserlerde Doğu İmgeleri

The Janissary Tree (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerde, Parla’nın (2001) “hayalî Doğu” şeklinde nitelendirdiği Doğu’ya özgü olduğu düşünülen imgeler, fiziksel özellikleri betimlenen ve görevleri belirtilen cariyeler, işleyiş şekilleri anlatılan harem ve genel anlamda Türk insanı şeklinde öne çıkmaktadır. Öte yandan, Batı’nın Doğu algısını tersine çeviren çeşitli imgelerin yer aldığı anlatımlara da rastlamak mümkündür.

3.2.1. Cariyelerin Fiziksel Özellikleri

Örnek 1:

KM: But it wasn’t a **bangled** slave girl with **swaying hip and full breasts** who entered. (Goodwin, 2006, 6).

EM1: Ancak içeriye giren, **sallanan kalçaları, dolgun göğüsleri ve ayağında halhalıyla** beklenen cariyе-kız değildi. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 12).

EM2: Ne var ki içeri giren **ayağına halhal takmış, koca kalçaları sallanan iri memeli** bir cariyе değildi. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 11).

Bu örnek, Sultan II. Mahmut’un, o geceyi kendisiyle geçirmesi için seçilen cariyeyi yatağında hazır şekilde beklemesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Sultanın beklemekte olduğu cariyenin fiziksel özelliklerine yer verilmektedir. Cariyenin fiziksel özellikleri, onun “halhalıyla” (“bangle”), “kalçalarıyla” (“hip”) ve “göğüsleriyle” (“breasts”) betimlenmektedir. Cinsel ilişki için beklenen cariyenin yine cinsel özelliklerle betimlendiği görülmektedir.

Örnek 2:

KM: Beautiful women paraded by him every time he entered the sultan's harem. He saw them, sometimes, all but **naked**: how often they teased him, with their **perfumed breasts and full thighs**! How they pleaded with him, these **perfect** creatures, for a stray touch of what was forbidden and unknown! (Goodwin, 2006, 105).

EM1: Sultan'ın haremine her girdiğinde tüm güzel kadınlar önünde neredeyse resmi geçit yapıyorlardı. Hatta bazen onları **çıplak** bile gördüğü oluyordu. **Parfüm kokan göğüsleri ve dolgun kalçalarıyla** onu nasıl da tedirgin ediyorlardı. Bu **kusursuz** yaratıklar yasak ve bilinmeyen kaçak bir temas için nasıl da yalvarırlardı. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 127).

EM2: Hareme ne zaman girse güzel kadınlar etrafını kuşatırdı. Bazen onları **çırılçıplak** görürdü. Ona sık sık **parfümlü göğüsleri ve dolgun kalçalarıyla** sataşırlardı! O **kusursuz** yaratıklar onu baştan çıkartıp yasak olan ve kendisinin hiç bilmediği bir dokunuş için yalvarırlardı! (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 140).

Bu örnek, imparatorluk sarayına gittiği zamanlarda, hadım olması sebebiyle diğer erkeklerin aksine hareme serbest bir şekilde girebilen Yashim'in haremde gördüğü manzaranın anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Cariyeler “kalçaları” (“thighs”) ve “göğüsleriyle” (“breasts”) betimlenmekte ve bedenlerinin “çıplaklığına” (“naked”) ve “kusursuzluğuna” (“perfect”) dikkat çekilmektedir. Cariyelerin cinsel özelliklerine odaklanıldığı görülmektedir.

Örnek 3:

KM: Then they had paraded like a pride of **she-tigers, jewels ablaze, loose-limbed and glorying in their fine skin and perfect teeth**! (Goodwin, 2008 [2007], 235).

EM1: Sonra da **mücevherleri, parıltılı, kusursuz ciltleri ve dişleriyle, kolları bacakları gevşek**, gururlu **dişi kaplanlar gibi** resmi geçit yaparlardı! (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 223).

EM2: Ardından **dişi birer kaplan gibi mücevherlerini ıslatarak** dolaşırlardı. O **parıltılı mücevherler onların pürüzsüz cildinde ve inci gibi dişlerinde** ne kadar güzel görünürdü. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 301).

Bu örnek, Topkapı Sarayı'nın bahçesinde cariyeleri gezinirken gören Valide Sultan'ın, kendi gençlik zamanında böyle serbestçe gezemediklerini hatırlamasının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Mücevherleri “parıltılı” (“ablaze”), ciltleri “kusursuz” (EM1’de) / “pürüzsüz” (EM2’de) (“fine”), dişleri “kusursuz” (EM1’de) / “inci gibi” (EM2’de) (“perfect”) şeklinde betimlenen cariyelerin “dişi kaplanlara” (“she-tigers”) benzetildiği görülmektedir. Cariyelerin cinsel özelliklerine dikkat çekildiği gözlenmektedir.

3.2.2. Cariyelerin Görevleri

Örnek 1:

KM: If only he could be lying in bed with Hadice instead, who was almost cuddly as himself, **having his feet rubbed**! (Goodwin, 2006, 6).

EM1: Keşke **ayağını ovdurduğu**, kendisi kadar sevecen Fatma ile yatacak olsaydı! (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 12).

EM2: Keşke yatağa kendisi kadar tombul Fatma'yla girse ve **ayaklarını ona ovdursaydı!** (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 11).

Örnek 2:

KM: He would marry Hadice, and **she would rub his feet**. (Goodwin, 2006, 52).

EM1: Fatma ile evlenirdi, Fatma da **onun ayaklarını ovardı**. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 67).

EM2: Ardından Fatma'yla evlenecek, **ona ayaklarını ovduracaktı**. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 71).

Örnek 3:

KM: “That unfortunate girl might have infatuated you. You might have kept after her for weeks on end. **She might have**, I don't know, **rubbed your feet the way you like**.” (Goodwin, 2006, 53).

EM1: “Belki o talihsiz kız senin aklını çecekti. Belki sen onu haftalarca tutacaktın. **Belki**, ne bileyim, **ayaklarını istediğin gibi ovalayabilecekti**.” (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 68).

EM2: “O talihsiz kız senin aklını başından alabilirdi. Haftalar boyu ondan başkasını görmek istemeyebilirdin. Ne bileyim, **belki senin hoşlandığın gibi ayaklarını ovardı**.” (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 72).

Örnek 4:

KM: [...] fat, cheerful, **the one who rubbed his feet the way he liked** and expected nothing. (Goodwin, 2008 [2007], 17).

EM1: [...] Şişman, neşeli, sultanın **ayaklarını onun istediği gibi ovan** ve karşılığında hiçbir şey beklemeyen Fatma'yı. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 19).

EM2: **Ayaklarını tam sevdiği gibi ovan** ve karşılığında hiçbir şey beklemeyen cariyesi tombul ve şen Fatma'yı [...]. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 29).

Yukarıda yer alan örnek 1, 2 ve 3 *The Janissary Tree* (2006) adlı eserden, örnek 4 ise *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserden alınmaktadır. Bu örneklerin ortak noktası, hepsinde de cariyenin sultanın ayaklarını ovarken resmedilmesidir. Örnek 1 ve 2’de, sultanın, geceyi kendisiyle geçirmesi için hazırlanan cariyeye yerine, ayaklarını kendi istediği gibi ovan başka bir cariyeyi arzulaması anlatılmaktadır. Örnek 3’te, Valide Sultan’ın, tam sultanın yatağına gidecekken cinayete kurban giden cariyenin ayak ovma şekli hakkında fikir yürüttüğü görülmektedir. Örnek 1, 2 ve 3, cariyelerin sultanın ayağını ovma görevinin aynı kitabın farklı üç yerinde kendisini tekrar ettiğini göstermektedir. Örnek 4’te, sultanın yine ayaklarını istediği gibi ovan cariyeyi arzuladığı görülmektedir. Bu anlamda, *The Janissary Tree* (2006) adlı eserin üç farklı yerinde sultanın ayağını ovarken resmedilen cariyeye imgesi, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserde yinelenmektedir. Burada, Osmanlı cariyelerinin sultanın ayağını ovma ile özdeşleştirilmesi söz konusu olmaktadır.

Örnek 5:

KM: Last-minute nerves, perhaps? The swooning slave suddenly resistant? Well, it wasn't likely. **She'd got this far: almost to the moment she'd been trained toward, the event she had given her life to attend.** (Goodwin, 2006, 6).

EM1: Bunlar belki de son dakika heyecanlarıydı, kim bilir? Yoksa sevinç ve heyecandan çılgına dönen cariye birden direnmeye mi kalkışmıştı? Yo, bu olamazdı. **Kız bu noktaya kadar ulaşmayı başarmıştı: özellikle eğitildiği noktaya, gerçekleşmesi uğruna tüm hayatını adadığı olaya.** (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 12).

EM2: Acaba bir son dakika gerginliği miydi? Kendinden geçen cariye birdenbire direnmeye mi başlamıştı? Aslında bu pek olası değildi. **Kız bu noktaya kadar gelmişti. Onca zamandır eğitildiği, parçası olmak için bütün yaşamını adadığı olay neredeyse gerçekleşmek üzereydi.** (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 11).

Bu örnek, sultanın, o geceyi kendisiyle geçirmesi için hazırlanan cariyeyi beklerken cariyenin gecikmesiyle ilgili aklına gelen olasılıkların anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Burada, cariyenin saraya geldiği andan itibaren sultanla geçireceği gece için özel eğitim aldığı, hatta hayatını âdeta bu zamana adadığına işaret edilmektedir. Bu yüzden, sultanın da aklına gelen olasılıklar içerisinden, cariyenin naz yapıyor olabileceğini eleddiği görülmektedir. Bu anlamda, cariyelerin, sultanın yatağını paylaşmak üzere eğitim alan, bu eğitimi bütün hayatlarına bile yayılan, bu amaca hayatlarını adayan kadınlar olarak resmedildiği gözlenmektedir.

Örnek 6:

KM: [...] the hour, above all, of the **gözde's** final preparations, bedecking, perfuming, calming the nerves of **the girl fortunate enough to have been selected to share the sultan's bed** that night. (Goodwin, 2008 [2007], 100).

EM1: [...] en önemlisi **gözdenin** son hazırlıklarını yaptığı saat: Süslemeler, kokular, o gece **sultanın yatağını paylaşmak üzere seçilen talihli kızın** sinirlerini yatıştırmalar. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 97).

EM2: Fakat hepsinden önemlisi **gözdenin** son hazırlıklarının yapıldığı vakitti. O gece **sultanın yatağını paylaşmak üzere seçilmiş talihli kız**, bu saatlerde süslenip kokular sürünür ve bir yandan da gerginliği yatıştırılırdı. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 132).

Bu örnek, cariyeler içerisinden “gözde” sıfatını taşıyan bir tanesinin, güzel giysileriyle ve kokularıyla büyük bir titizlik içerisinde hazırlanışının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Burada, gözde konumundaki cariyelerin, “sultanın yatağını paylaşmak üzere seçilmiş” (“selected to share the sultan's bed”) ve bununla görevlendirilmiş olarak resmedildiği görülmektedir. Sultanın yatağını paylaşacak cariyenin “talihli” (“fortunate”) olarak nitelendirilmesi, bu olaya atfedilen önem ve cariyelerin cinselliğinin öne çıkarılması bakımından dikkat çekmektedir.

3.2.3. Harem

Örnek 1:

KM: It was the role that **every woman in the harem** fought for: **to sleep with the sultan, bear a son and, in due course, engineer his elevation to the throne of Osman.** (Goodwin, 2006, 28).

EM1: Bu **haremdaki her kadının** ulaşmak için savaş verdiği bir pozisyondu: **Sultan’la yatıp bir erkek çocuk dünyaya getirmek ve aynı zamanda onun Osmanlı tahtına yükselmesini sağlayacak girişimlerde bulunmak.** (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 38).

EM2: **Haremdaki her kadın** bu role ulaşmak için mücadele ediyordu. **Amaçları sultanla yatmak, ona bir erkek evlat doğurmak ve zamanı gelince onun Osmanlı tahtına oturması için çalışmaktı.** (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 39).

Bu örnek, harem kadınları arasındaki çalkantılı ilişkilerin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Harem, önce sultanın yatağına erişebilmek, sonrasında ise hanedan soyunun devamı için sultandan bir erkek çocuk doğurarak hanedanda yer edinmek üzere kadınların birbirleriyle yarıştığı bir yer, çeşitli çabalar harcadıkları bir tür savaş alanı olarak resmedilmektedir. Bu anlamda, harem üzerinden, saray kadınlarının yine cinselliğinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Örnek 2:

KM: That was how the **system** worked, Yashim knew. **Everyone had his or her own ideas about the imperial harem**, but essentially it was **like a machine**. The sultan, **pumping a new recruit in the cohort of imperial concubines**, was simply **a major piston of an engine** designed to guarantee the continuous production of Ottoman sultans. **All the rest-the eunuchs, the women-were cogs.** (Goodwin, 2006, 96).

EM 1: Sistem böyle çalışıyordu. Yasin bunu biliyordu. **Herkesin imparatorluk haremine ilişkin kendince bir fikri vardı**, ama esas olan onun **makine gibi** işlemesiydi. **İmparatorluk cariye ordusunun içine yeni bir acemi cariye alan Sultan**, bir anlamda Osmanlı sultanları soyunun üretiminin sürmesini garantileyen **makinenin ana pistonu gibi çalışıyordu**. **Geriye kalanlarsa-haremağaları ve kadınlar-makinenin dişlileriydi.** (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 117).

EM 2: Yaşım sistemin bu şekilde çalıştığını biliyordu. **Herkesin haremi hümayun hakkında bir fikri vardı** ama özünde burası bir **makine gibiydi**. **Cariyeler topluluğuna yeni bir üye pompalayan padişah**, Osmanlı sultanlarının sürekli üretimini garantilemek için tasarlanmış bir **makinenin büyük bir pistonu** olmaktan ibaretti. **Geri kalanlar- haremağaları, kadınlar-çarkın dişlileriydi.** (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 128).

Bu örnek, Yashim’in harem hakkında düşündüklerinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Burada dikkat çeken ilk husus, EM1’de “herkesin imparatorluk haremine ilişkin kendince bir fikri vardı”, EM2’de “herkesin haremi hümayun hakkında bir fikri vardı” olarak aktarılan KM’deki “everyone had his or her own ideas about the imperial harem” şeklindeki ifadedir. Bu ifade ile yazar, Osmanlı imparatorluk sarayının bir parçası olan harem hakkında herkesin kendisine göre bir fikir sahibi olduğuna işaret etmektedir. Buradaki “herkes” ifadesi, farklı milletleri, dil ve inanç topluluklarını içine alan geniş bir kapsama sahiptir. Elbette, bu kapsama

dâhil olan bir coğrafya da Batı, insanlar da Batılılardır. Dikkat çeken ikinci husus ise, içinde yaşayanlarla, onların amaç ve işlevleriyle, genel işleyişiyle yaratılan harem imgesidir. Bir “sistem” (“system”) olduğu belirtilen harem “makineye” (“machine”), sultan bu makinenin “pistonuna” (“piston”), haremağaları ile kadınlar da makinenin “dişlilerine” (“cogs”) benzetilmektedir. Sultanın, hanedan soyunun devamını sağlamak amacıyla haremi büyüttüğü, haremağalarının yönetimindeki cariyelerin de bu amaca hizmet ettiği anlatılmaktadır. Yazar, “herkesin” (“everyone”) hakkında fikir sahibi olduğu harem “esasinda” (EM1’de) / “özünde” (EM2’de) (“essentially”) bu özellikleri koruduğuna işaret etmektedir.

Örnek 3:

KM: [...] sultan’s harem, among **dozens of women selected from every corner of the empire for their loveliness alone**. (Goodwin, 2008 [2007], 156).

EM1: Sultan’ın haremde, **imparatorluğun dört bir köşesinden, sadece güzellikleri için seçilmiş düzinelerle kadının** [...]. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 149).

EM2: Oysa sultanın haremine [...] **sadece güzellikleri nedeniyle imparatorluğun dört bucağından getirilen onlarca kadından** [...]. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 204).

Bu örnek, Yashim’in bir hadım olarak hareme serbestçe giriş yapabilmesine karşın, cariyelerden etkilenmemesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Burada, haremdeki kadınların çok çeşitli coğrafyalardan saraya getirildiği ve saraya getirilmek üzere seçilirken “sadece güzelliklerinin” (“their loveliness alone”) temel alındığı anlaşılmaktadır. Haremin, kadınların yalnızca güzelliklerinin önemsendiği ve farklı coğrafyalardan güzellerle doldurulan bir yer olarak resmedilmesi söz konusudur.

3.2.4. Türk İnsanı

Örnek 1:

KM: “On the same line, though, I have passed my first Great Test in Diplomacy. Fizerly’d hardly finished telling me the Turks live for the moment when one of them **shambled up** to the Embassy door-**they all wear cloaks, you see, and look like Wizard-Turks** not doors, I mean- and **declared himself to be a historian!** Fizerly spoke some Turkish to him and **the chap replied in perfect French. Fizerly and I exchanged glances-I thought I would die of laughter**-but the Turk was serious and wanted to investigate Janissary regiments etc.” (Goodwin, 2006, 73).

EM1: “İlk büyük diplomatik sınavımı verdim. Fizerly daha yeni Türklerin yaşantılarını anlatmayı bitirmişti ki aynı anda onlardan biri büyükelçilik kapısına **ayaklarını sürüyerek** geldi-biliyor musun, **hepsi harmaniye giyiyor ve sihirbaza benziyorlar**-kapılardan değil Türkler’den bahsediyorum-ve **kendini bir tarihçi olarak tanıttı**. Fizerly kendisiyle Türkçe konuştu ama **adam mükemmel bir Fransızca ile cevapladı. Fizerly ile baktık-aslında gülmekten ölebilirdim**-ama Türk çok ciddiydi ve yeniçeri alaylarını araştırdığını söyledi vesaire.” (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 90).

EM2: “Bu arada diplomaside ilk büyük sınavımı geçtim. Tam Fizerly Türklerin bana anlık yaşadığını henüz söylemişti ki, bunlardan biri **ayağını sürüye sürüye** elçilik kapısına dayandı. **Hepsi cübbe giyiyor ve büyücüye benziyor. Adam kendisinin tarihçi olduğunu ilan etti!** Fizerly ona Türkçe bir şeyler söyleyince **adam kusursuz bir Fransızcayla cevap verdi. Fizerly ile birbirimize baktık-ben kakhahadan öleceğimi sandım**-ama Türk ciddiydi ve yeniçeri ocaklarını araştırmak vs. istiyordu.” (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 98).

Bu örnek, imparatorlukta meydana gelen esrarengiz cinayetleri çözmekle görevlendirilen Yashim’in, araştırmaları kapsamında bilgi edinmek üzere İngiliz elçiliğine gelip Frank Compston ve Ben Fizerly ile görüşmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yer verilen sözler, Compston’a aittir. Compston’ın, Yashim ile aralarında geçen görüşmeyi anlatırken değindiği noktalar, Yashim’in dış görünüşü, kendisini tanıtmaları ve oldukça şaşırtan Fransızca bilgisidir. Burada, Türk insanın fiziksel görünümüne ve yabancı dil bilgisine ilişkin anlatım göze çarpmaktadır. İlk olarak, Yashim’in “ayağını sürüyerek” (“shamble up”) yürüdüğü belirtilmektedir. Ayrıca, Yashim üzerinden bütün Türklerin dış görünüşleri hakkında bir genelleme yapılarak, KM’de “they all wear cloaks, you see, and look like Wizard” ifadesi kullanılmakta ve bu ifade, EM1’de “hepsi harmaniye giyiyor ve sihirbaza benziyorlar”, EM2’de “hepsi cübbe giyiyor ve büyücüye benziyor” şeklinde aktarılmaktadır. Bu ifade, bir Batılı olan Compston’ın, başka bir Batılı arkadaşına, özel anlamda Yashim’in, genel anlamda tüm Türklerin bir “sihirbaza” (EM1’de) / “büyücüye” (EM2’de) (“wizard”) benzeyecek kadar farklı giyindiklerini anlatırken, Said’in (1979) [1978] ifade ettiği “öteki” olgusunu akla getirmektedir. İkinci olarak, Yashim için “declared himself to be a historian!” ifadesi kullanılmakta ve bu ifade, EM1’de “kendini bir tarihçi olarak tanıttı”, EM2’de “kendisinin tarihçi olduğunu ilan etti!” şeklinde aktarılmaktadır. Compston’ın, ayağını sürüyerek gelen ve sihirbaza/büyücüye benzeyen adamın kendisini tarihçi olarak tanıtmaya şaşırmaları, bu bilgiye özellikle yer vermesinden ve cümlesinin sonuna ünlem işareti (!) eklemesinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Compston’ın bir Türk ile bir tarihçinin aynı bedende bir araya gelmesini şaşkınlıkla karşıladığı görülmektedir. Üçüncü olarak, Fizerly’nin Yashim’le Türkçe konuşma girişimine rağmen onun konuşmayı “mükemmel” (EM1’de) / “kusursuz” (EM2’de) (“perfect”) bir Fransızcayla devam ettirmesinin, Compston ve Fizerly’yi birbirlerine bakacak kadar şaşırttığı gözlenmektedir. Daha da önemlisi, Compston’ın bu durumu anlatırken, EM1’de “aslında gülmekten ölebilirdim”, EM2’de “ben kakhahadan öleceğimi sandım” olarak aktarılan, “I thought I would die of laughter” ifadesini kullanmasıdır. Nitekim tarihçi konumuyla yan yana geldiğinde şaşkınlık yaratan Türk imgesinin, bu kez de

mükemmel veya kusursuz Fransızca konuşma becerisiyle yan yana geldiğinde “gülmeye” (EM1’de) / “kahkahaya” EM2’de (“laughter”) yol açtığı anlaşılmaktadır. Bahsi geçen üç durumun da “aşağılanan, hor görülen Doğu” ve “üstün Batı” (Parla, 2001, 51) algılarına örnek teşkil ettiği söylenebilir.

Örnek 2:

KM: “The singular contribution of the Turks-I believe this is correct-to the *dégustation* of civilized Europe-you’ll forgive me, monsieur, I am merely quoting-is the aromatic juice of Arabian bean: in short, coffee.” **He gave a laugh.** (Goodwin, 2008 [2007], 22).

EM1: “Türklerin uygar Avrupa’nın *dégustation*’una-sanırım doğru bu-yaptıkları tek katkı-beni bağışlayın, mösyö, ben sadece duyduğumu tekrarlıyorum-, Arap fasulyesinin aromalı sıvısıdır. Kısacası, kahvedir.” **Güldü.** (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 24).

EM2: “Türklerin uygar Avrupa’nın *dégustation*una* yaptığı tek katkı-beni affedin mösyö, sadece bir alıntı yapıyorum-Arabistan’da yetişen birtakım tanelerin hoş kokulu sıvısı, kısacası kahvedir.” **Sözlerini bitirince kahkahayı bastı.** (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 36).

*(Fr.) Damak tadı. (ç.n.)

Bu örnek, Fransız arkeolog Maximilien Lefèvre’in, Yashim ve onun yakın arkadaşı Stanislaw Palewski ile yaptığı ilk sohbetten alınmaktadır. Cümle, Lefèvre’e aittir ve Lefèvre, Avrupa’yı “uygar” (“civilized”) olarak nitelendirirken, Türklerin Avrupa mutfağına yaptığı tek katkının ise “kahve” (“coffee”) olduğunu dile getirmektedir. Kendisi bir Batılı olan Lefèvre’in sözlerinin, uygar olarak görülen Avrupa ile ona sadece kahve yoluyla katkı sunmuş olarak görülen Türkler arasında, Avrupalıların lehine, Türklerin aleyhine olan orantısız bir güç dengesine varlık kazandırdığı görülmektedir. Avrupa’yı “uygar” gören Lefèvre’in, sözlerinden sonra “gülmesinin” (EM1’de) / “kahkahayı basmasının” (EM2’de) (“laugh”) ise, Batılı ile Doğulunun karşılaştığı alanda, Parla’nın (1985) işaret ettiği kültür egemenliğinin gündeme gelerek, Batı açısından Doğu tarafında gülünçlüğü meydana geldiği söylenebilir.

3.2.5. Doğu Algısını Tersine Çeviren İmgeler

Cariyelerin fiziksel özellikleri ile görevlerinin betimlendiği ve haremın işleyiş şekillerinin belirtildiği yukarıdaki örneklerden, bir Doğu coğrafyası olarak Osmanlı İmparatorluğu’na özgü olduğu sezdirilen özelliklerin, anlatı çatısı bakımından hem anlatıcı olarak yazarın hem de eserdeki karakterlerin dilinden aktarıldığı görülmektedir. Türk insanın dış görünüşü ve kabiliyeti konusundaki örneklerden ise, yazarın anlatıcı olarak Türkleri kendi açısından genelleme yoluyla betimlemediği, eserlerdeki Batılı karakterlerin Türkleri birtakım sıfatlarla betimlediği, önyargılarının da kendilerini yer yer şaşkınlığa uğrattığı gözlenmektedir. Öte yandan, anlatı çatısı

bakımından, Batı ve Doğu ayrımına ve Batılının Doğuluyu, Doğulunun Batılıyı nasıl gördüğüne ilişkin yazarın anlatıcı olarak bizzat kaleme aldığı satırlar, Said'in (1979) [1998] işaret ettiği yazarın konumuna dair kayda değer veri sunmaktadır. Bu bağlamda, aşağıdaki örneklerden birincisi Batılının Doğuluyu, ikincisi Doğulunun Batılıyı nasıl gördüğünü konu edinen yazarın, üçüncüsü ise Doğu'da yaşayan Batı kökenli Valide Sultan'ın Batı'ya ve Doğu'ya ayrı ayrı yorumlarını içeren sözleridir.

Örnek 1:

KM: Christians viewed the sultan's harem quite differently. Reading his way through some of the valide's favorite French novels, it had slowly dawned on Yashim that Westerners, as a rule, had an intensely romantic and imaginative picture of harem. For them it was a honeyed fleshpot in which the most beautiful women in the world engaged spontaneously at the whim of a single man in salacious acts of love and passion, a narcotic bacchanal. As though the women had only breasts and thighs, and neither brains nor histories. Let them dream, Yashim thought. The place was a machine, but the women had their lives, their will, and their ambition. (Goodwin, 2006, 96).

EM1: Hristiyanların Sultan'ın haremine bakışlarıysa çok farklıydı. Valide Sultan'ın sevdiği Fransız romanlarını okudukça, Batılıların harem, kural gereği son derece romantik ve hayalî bir resim olarak canlandırdıklarını anlamıştı Yashim zamanla. Onlara göre, burası baldan tatlı bir zevk-ü sefa yeri; içinde dünyanın en güzel kadınları bir tek adamın tek bir işaretiyle şehvet dolu aşk ve ihtiras alemlerine, içkiyle kendilerinden geçtikleri Baküs şenliklerine dalarlardı. Sanki kadınların hiçbirinin beyni veya geçmişleri yokmuş da yalnızca memeler ve kalçalardan ibaretlermiş gibi. Yashim, bırakalım kafalarında istedikleri gibi canlandırsınlar, diye düşündü. Yaşadıkları yer bir makine gibiydi, ama kadınların kendi hayatları, kendi arzuları ve kendi hırsları vardı. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 117).

EM2: Hristiyanlar sultanın harem, epey farklı gözle görüyordu. Validenin sevdiği Fransız romanlarını okuyarak ufkunu genişleten Yashim, yavaş yavaş Batılıların bir kural olarak harem hakkında son derece romantik ve hayalî bir resim oluşturduklarını kavramıştı. Onlar için burası bir eli yağda bir eli balda yaşanan bir yerdi. Dünyanın en güzel kadınlarının, tek bir adamın şehvet dolu aşk ve tutku eylemlerinin geçici hevesi uğruna kendiliğinden toplandığı, içki alemlerinin yapıldığı bir yerdi. Sanki buradaki bütün kadınlar meme ve kalçadan ibaretti, beyinleri veya geçmişleri yoktu. Yashim istedikleri gibi düş kursunlar dedi. Evet, bu mekân bir makineydi ama kadınların kendi yaşamı, iradesi ve tutkuları vardı. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 128).

Bu örnekte, Valide Sultan'la arasında bir dostluk bağı bulunan ve kitapsever olduğu için kimi zaman Valide Sultan'dan Fransızca kitaplar ödünç alan, kimi zaman da Valide Sultan'ın bizzat kitap hediye ettiği Yashim'in, okuduğu kitaplarda Batı toplumunun Osmanlı harem, kafasında nasıl canlandırdığını anladığı, Batı toplumunun zihninde yer alan harem imgesinin gerçeği yansıtmadığını düşünse de buna ehemmiyet vermediği anlatılmaktadır. Yashim'in, Fransız romanlarından edindiği gözlemlere göre, Batılıların zihnindeki harem imgesi, KM'de "as a rule, an intensely romantic and imaginative picture" olarak tanımlanmakta ve bu ifade, EM1'e "kural gereği son derece romantik ve hayalî bir resim", EM2'ye "bir kural olarak son derece romantik ve hayalî bir resim" şeklinde aktarılmaktadır. Buradaki

“kural gereği” (EM1’de) / “bir kural olarak” (EM2’de) (“as a rule”) ifadesi oldukça dikkat çekicidir. Nitekim haremın zihinde canlandırdığı bahsi geçen imgenin, Batılı toplumlarda âdeta bir “kural” (“rule”) olduğu sezdirilmektedir. Ayrıca, “romantik ve hayalî” olarak tanımlanan haremın Batılıların zihninde oluşturduğu imge somut olarak tüm ayrıntılarıyla betimlenmektedir. Bu betimlemeye bakıldığında, Batılılara göre, haremın haz ve eğlence odaklı içkili bir ortam olduğu, bu ortamın merkezinde tek erkek olarak sultanın yer aldığı, haz ve eğlenceyi de sultanın emrindeki birbirinden güzel kadınların sağladığı anlaşılmaktadır. Burada, KM’de “Let them dream, Yashim thought.” şeklinde yer alıp, EM1’e “Yasin, bırakalım kafalarında istedikleri gibi canlandırsınlar, diye düşündü.”, EM2’ye “Yaşım istedikleri gibi düşününler dedi.” olarak aktarılan ifade dikkat çekicidir. Bu cümleden, Yashim’in Batılıların zihnindeki harem imgesinin farkında olduğu, bu imgeye tam anlamıyla katılmadığı, ancak bundan dert edinecek kadar rahatsızlık duymadığı anlaşılmaktadır. Batılıların zihnindeki harem kadını imgesi, dikkat çekici bir başka husustur. Haremdeki kadınlara ilişkin betimlemeye bakıldığında, Batılıların onları “memelerden ve kalçalardan” (“breasts and thighs”) ibaret, “beyinden” (“brain”) ve “geçmişten” (“history”) yoksun olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Yashim’in, daha önceki bir örnekte de ele alındığı üzere, haremın âdeta bir makine gibi işlediğine katılmasına rağmen, harem kadını imgesine karşı çıktığı, onların da “kendi hayatları, kendi arzuları ve kendi hırsları” (EM1’de) / “kendi yaşamı, iradesi ve tutkuları” (EM2’de) (“their lives, their will, and their ambition”) olduğunu düşündüğü belirtilmektedir.

Örnek 2:

KM: Yashim felt a wave of pity for the seraskier, in his Western uniform, his efficient boots, his buttoned tunic. These were symbols he endured, not knowing exactly why, like one of those simpletons in the bazaar who feel that no medicine is good unless it causes them some pain. Magic boots, magic buttons. *Ferenghi magic.* (Goodwin, 2006, 131).

EM1: Yasin içinden Batı tarzı giysisi, çizmeleri, düğmeli uzun ceketiyle seraskere acıdı. Bunlar nedenini bilmeden katlanmak zorunda olduğu sembollerdi, tıpkı pazaryerindeki, acı vermeyen hiçbir ilacın yararlı olmadığını düşünen ahmaklar gibi. Sihirli çizmeler, sihirli düğmeler. *Frenk sihri.* (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 155).

EM2: Yaşım seraskeri o Batılı kıyafeti, fiyakalı çizmeleri, düğmeli ceketi içinde seyredince içine bir acıma duygusu çöktü. Bunlar adamın nedenini tam olarak bilmeden katlandığı sembollerdi. Tıpkı acı verene kadar hiçbir ilacın faydalı olmadığını düşünen çarşıdaki o ahmaklara benziyordu. Sihirli çizmeler, sihirli düğmeler. *Frenk sihri.* (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 172).

Bu örnekte, bir anda ortada kaybolan askerlerinden birinin cesedinin ortaya çıkmasının ardından diğer askerlerinin başına ne geldiğini bulması için Yashim’i

görevlendiren seraskerin, Yashim'in gözünde nasıl görüldüğüne yer verilmektedir. Osmanlı askerlerinin görüntüsünü ve eğitimlerini Batılı tarzda yenileme çabaları sarf eden Sultan II. Mahmut dönemini konu edinen eserin bu bölümünde, üstünde Batılı tarzda kıyafet bulunan seraskerin Yashim'de bir "acıma" ("pity") duygusu yarattığı belirtilmektedir. Yashim'in seraskere acımasının, bir Doğulunun bir Batılı olma çabasına acıması olarak değerlendirildiğinde, "oryantalist" metinlere yayılan Batı'nın Doğu'ya üstünlüğü algısını tersine çevirdiği söylenebilir. Yashim'in seraskere acılamakla kalmayıp, seraskerin üzerindeki giysileri Batı'nın "sembolleri" ("symbols") olarak gördüğü, seraskerin de bu sembollere "katlanmak" ("endure") durumunda olduğunu düşündüğü belirtilmektedir. Bu ifade göz önünde bulundurulduğunda, Yashim'in, seraskerin kendi isteği, arzusu, rızasıyla değil, sadece yapmak zorunda kaldığı için Batılı tarzda giyindiğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca, seraskerin Batılı tarz kıyafete katlanma durumu, "nedenini bilmeden" (EM1'de) / "nedenini tam olarak bilmeden" (EM2'de) ("not knowing exactly why") ifadesiyle desteklenmekte ve Yashim açısından, "Frenk sihiri" ("Ferenghi magic") şeklinde açıklanmaktadır. Bu bağlamda, dönemin reform hareketlerinin askerî yaşamdaki yansıması üzerinden, Yashim'in düşünceleri vasıtasıyla, "üstün Batı" algısı, "nedeni bilinmeden katlanmak zorunda kalınan semboller" olarak karşılık bulmakta, "acıma" duygusu yaratan "sembollerin" de ulaşılması gereken bir ideali temsil etmediği sezdirilmektedir.

Yukarıdaki iki örnekte, yazarın, anlatıcı olarak, Yashim'in düşünceleri eşliğinde, Batılı toplumların gözünde Doğu'nun nasıl görüldüğünü ve bir Doğulunun Batılı tarza yaklaşımını kaleme aldığı görülmektedir. Aşağıdaki örnek ise, sözlerin sahibi ve içeriği açısından ayrıca önem arz etmekte ve yukarıdaki iki örnekten ayrı olarak ele alınmayı gerektirmektedir. Nitekim bu örnek, köken olarak Batılı olup, Sultan I. Abdülhamid ile evlenen, ondan Mahmut adında bir erkek evlat dünyaya getiren, dönemin sultanı olan II. Mahmut'un annesi olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda ve kültüründe konumlanan Valide Sultan'ın sözlerini içermektedir. Burada, Doğu kültüründe yer alan bir Batılı olarak, Valide Sultan'ın Doğu'nun lehine, Batı'nın aleyhine düşünceleri yer almaktadır.

Örnek 3:

KM: "As he gets older, my son grows more and more infatuated by the European style- yet I, who was born to it, find that I prefer the comforts of oriental tradition. He hardly comes here any more, only to see me. His new palace delights him. I find it looks like a manufactory." (Goodwin, 2008 [2007], 100).

EM1: “Oğlum yaşlandıkça Avrupa modasına daha çok sevdalanıyor-oysa o modanın içine doğan ben bile şark geleneğinin rahatlığını yeğliyorum. Buraya artık pek ender geliyor, o da yalnız beni görmek için. Yeni sarayına bayılıyor. Bense, fabrikaya benzetiyorum.” (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 97).

EM2: “Oğlum yaşlandıkça giderek Avrupa tarzının tesirinde kalıyor. Buna karşılık, Avrupa tarzının ortasında doğan ben şark geleneğinin rahatlığını tercih ediyorum. Buraya artık çok seyrek, sadece beni görmek için geliyor. Yeni sarayı hoşuna gidiyor. Orası bana yalandan icat edilmiş bir yer gibi geliyor.” (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 133).

Bu örnek, mobilyasından görevlilerine kadar, Sultan II. Mahmut’un baştan aşağı Batılı tarzda donattığı Beşiktaş’taki sarayı hakkında Valide Sultan’ın görüşlerine yer verilen bölümden alınmaktadır. Doğum adıyla “Aimée” olarak bilinen Fransız kökenli Valide Sultan, Osmanlı hanedanı içerisinde I. Abdülhamid’in eşi ve II. Mahmut’un annesi Nakşidil Sultan olarak tanınmaktadır. Örnekte, Valide Sultan’ın, oğlu II. Mahmut’un, yaşadığı saraydan da açıkça anlaşılan bir şekilde, Avrupa’ya olan aşırı ilgisine anlam veremediği görülmektedir. Valide Sultan, kendisinin, “Avrupa modasının” (EM1’de) / “Avrupa tarzının” (EM2’de) (“European style”) içinde doğmuş olmasına dikkat çekmekte ve Avrupa tarzına düşkün olan oğlunun aksine, “şark geleneğinin rahatlığından” (“comforts of oriental tradition”) yana olduğunu belirtmektedir. Valide Sultan’ın, bir Avrupalı olarak kendisinin bile Avrupa’ya düşkün değil iken ve “Şark” (“Orient”) olarak gördüğü Osmanlı geleneklerini tercih eder iken, o gelenek içinde doğup büyüyen ve Osmanlı hükümdarı olan oğlu II. Mahmut’un, bir Doğulu olarak Avrupa’ya duyduğu aşırı ilgiyi şaşkınlıkla karşılaması göze çarpmaktadır. Oğlu II. Mahmut’un özenle ve bütünüyle Batı tarzıyla donattığı sarayını, Valide Sultan’ın bir “fabrikaya” (EM1’de) / “icat edilmiş bir yere” (EM2’de) (“manufactory”) benzetmesi ayrıca dikkat çekmektedir. Bu durum, bir Batılının bile Batı’ya özenmenin gereksiz olduğunu düşünebildiğini, Doğu ile tanışık olan bir Batılının “üstün Batı” algısını yıkabildiğini göstermektedir.

Yukarıdaki örnekler bakıldığında, *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerde, betimlemelerde kullanılan ve belirli çağrışımlar yapan sözcükler yoluyla, hareme, haremdeki cariyelerin fiziksel özelliklerine ve görevlerine, genel olarak Türk insanına ilişkin okurun zihninde Parla’nın (2001) deyimiyle bir “hayalî Doğu” imgesinin canlandırıldığı görülmektedir. Öte yandan, eserlerdeki karakterlerin ifadeleriyle yaratılan Doğu imgesinin dışında, durum ve olaylara anlatıcı rolüyle dâhil olan yazarın, başkahraman Yashim’in düşünceleri üzerinden, Batı tarafından yaratılan bu imgeye doğrudan işaret ettiği, hatta Doğu’nun

gözüyle Batı yaklaşımına dair anlatımlar yaptığı bölümler göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, Batılı yazarların eserlerine malzeme olagelmiş Doğu'nun ve Batı'nın zihnindeki Doğu imgesinin yanında, kendisi de bir Batılı olan yazarın alışılmışın dışında bir anlatım tarzı benimseyerek, söz konusu imgeyi eleştirdiği söylenebilecek ifadelerle “Doğu'nun gözünde Batı'nın” kapısını araladığı görülmektedir.

The Janissary Tree (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı kurgu eserlerde, başta karakterlerin kendi konuşmalarında olmak üzere, “hayalî Doğu” imgesi ile örtüşen ifadelerin sıklıkla yer aldığı gözlenmektedir. *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı kurgu-dışı eserde ise, yazarın, “oryantalist” bakış açılarında “üstün” veya “egemen” olarak nitelendirilen Batı'nın, bu tür sıfatlardan ayrışmasına zemin hazırlayan tarihsel bilgiler sunduğu görülmektedir. Bu anlamda, söz konusu eserdeki Batı ve Doğu ayrımından hareketle kaleme alınan satırların ayrıca ele alınması uygun görülmektedir.

3.3. *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserde Doğu İmgeleri

3.3.1. İslam Coğrafyası

Örnek 1:

KM: The French evacuated the city of Toulon, the Turks marched in, and **in a trice, said a visitor, it looked like an oriental city, complete with mosques.** (Goodwin, 2000 [1998], 127).

EM: Fransızlar Toulon şehrini boşalttılar, Türkler şehre girdi ve Toulon **bir anda camileriyle bir doğu şehri görünümü aldı.** (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 112).

Bu örnek, “The Sea [Denizler]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Habsburglara karşı Osmanlılarla ittifak kuran Fransızların, üs olarak kullanmaları için Toulon şehrini onlara bıraktığı belirtilmektedir. Yazar, Türklerin girişinin ardından söz konusu şehrin “bir anda” (“in a trice”) “Doğu görünümü” (“oriental”) aldığını, bu görünümün “camilerle” (“mosques”) “tamamlandığını” (“complete”) belirtmektedir. Yazarın, İslam inancına sahip Türklerin, bulundukları yere Doğulu görünüm kazandırdığına işaret ettiği görülmektedir. İslami ibadet yerleri olan camilerin bu görünümü tamamladığının belirtilmesi de İslam coğrafyası ile Doğulu olma arasında bir bağlantı kurulduğunu göstermektedir. Bu bakımdan, yazarın, İslam geleneğine göre yaşayan Türkleri Doğulu, yaşadıkları yeri Doğu olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Örnek 2:

KM: “It is no unpleasant sight, to behold **a new scene of the World**, and **unknown face** of things, in habits, Dyet, Manners, Customs and Language,” wrote the traveller Edward Brown in the summer of 1669. “A man **seems to take leave of our world**, when he hath passed a day’s journey from Raab: and, before he cometh to Buda, **seems to enter upon a new stage of the world, quite different from that of the Western countrys**: for he then bids adieu to hair on the head, bands, Cuffes, Hats, Gloves, Beds, Beer.” **Brown was writing for generations of western visitors who invariably felt, as they crossed the threshold of the Dar ul-Islam, that they had entered another world.** (Goodwin, 2000 [1998], 185).

EM: “Dünyanın yeni bir manzarasını ve alışkanlıklarda, yemeklerde, davranışlarda, geleneklerde ve dilde her şeyin **bilinmeyen yüzünü** görmek hoştu.” diye yazdı Seyyah Edward Brown 1669 yazında. “Raab’dan yola çıkıp bir gün geçiren adama, daha Buda’ya gelmeden **sanki dünyamızdan ayrılmış, sanki dünyanın Batılı ülkelerden çok farklı yeni bir sahnesine girmiş gibi** gelir; çünkü artık saçlara, bantlara, kol yenlerine, şapkalara, eldivenlere, yataklara ve biraya veda etmek gerekir.” **Brown, Darüislama adım atar atmaz bir başka dünyaya girmiş gibi hissedenden tüm Batılı ziyaretçiler adına böyle yazmıştır.** (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 156).

Bu örnek, “The Empire [İmparatorluk]” başlıklı bölümden alınmaktadır. İslam coğrafyasını ziyaret eden seyyah Edward Brown’un, kendi memleketi ile ziyaret ettiği yerler arasında çok büyük farklar olduğunu belirten sözlerine yer verilmektedir. Brown, bu coğrafyayı “dünyanın yeni bir manzarası” (“a new scene of the World”) olarak tanımlamakta ve burada her şeyin “bilinmeyen yüzüyle” (“unknown face”) tanıştığını belirtmektedir. Söz konusu sıfatlarla Batı ve Doğu arasında bulunduğunu iddia ettiği büyük farkı, “sanki dünyamızdan ayrılmış, sanki dünyanın Batılı ülkelerden çok farklı yeni bir sahnesine girmiş gibi” (“seems to enter upon a new stage of the world, quite different from that of the Western countrys”) ifadesiyle bir kat daha artırdığı görülmektedir. Bunun nedenini, Batı’da olup burada olmayan veya farklı bir şekle bürünen birtakım yiyecek, giyecek ve mobilya örnekleriyle açıklamaktadır. Yazarın, seyyah Brown’un sözlerine getirdiği açıklama oldukça dikkat çekicidir. Yazar, Brown’un sözlerini “Darüislama adım atar atmaz bir başka dünyaya girmiş gibi hissedenden tüm Batılı ziyaretçiler” (“western visitors who invariably felt, as they crossed the threshold of the Dar ul-Islam, that they had entered another World”) adına dile getirmiş gibi olduğunu belirtmektedir. Bu değerlendirme, yazarın, Brown’un dile getirdiği hislerinin, İslam coğrafyasını ziyaret eden diğer tüm Batılılarda var olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bu anlamda, KM’de “the Dar ul-Islam” şeklinde yer alıp, EM’de “Darüislam” şeklinde yansıtılan İslam coğrafyası üzerinden, Batı ve Doğu arasında var olduğu düşünülen ayrıma dikkat çekilmektedir.

3.3.2. Osmanlı Askerî Yaşamı

Örnek 1:

KM: They wore its uniform, and had marching bands with martial music, **long before the West copied them** [...]. (Goodwin, 2000 [1998], 59).

EM: Batının onları örnek almasından çok önce, üniforma giyorlar, bandolarının çaldığı askerî müzik eşliğinde uygun adım yürüyorlardı [...]. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 59).

Bu örnek, “The Palace [Saray]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Osmanlı yeniçerileri ile Batılı askerler arasında bir karşılaştırma yapmakta, yeniçerilerin, üniforma giyme ve askerî bando eşliğinde yürüme konularında öncü askerler olduğuna dikkat çekmektedir. Yazarın, “Batının onları örnek almasından çok önce” (“long before the West copied them”) ifadesi oldukça dikkat çekicidir. Nitekim bu ifadeden, bahsi geçen uygulamaları yeniçerilerin Batılı askerlerden önce hayata geçirdiği ve Batılıların da onları “örnek aldığı” (“copy”) anlaşılmaktadır. Bu anlamda, yazarın, “üstün Batı’nın” Doğu’ya üstün olmadığı yanlarını, Osmanlı yeniçerilerinin askerî kıyafeti, bandosu ve yürüyüşü üzerinden örneklendirdiği görülmektedir.

Örnek 2:

KM: While **western feudal rulers** would be **cajoling and threatening** their vassals, **pleading** with over-mighty magnates, perhaps, or the citizens of free towns, or frantically raising loans to raise troops, **the Ottoman armies would be assembling like clockwork, paid up and signed on.** (Goodwin, 2000 [1998], 72).

EM: Batılı feodal hükümdarlar vasallarını, belki de, kudretli büyüklerine ya da özgür kentlerin halkına **yalvarıp** ya da birliklerini büyümek için büyük borçlara girerek **kandırır ya da tehdit ederken, Osmanlı orduları ücretleri ödenmiş ve imzaları alınmış olarak saat gibi tıkr tıkr toplanırdı.** (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 69).

Bu örnek, “War [Savaş]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı orduları ile Batılı ordular arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır. Yazar, Batılı yöneticilerin ordularını bir araya getirmek için “kandırmaya” (“cajoling”), “tehdit etmeye” (“threatening”) ve “yalvarmaya” (“pleading”) başvurduğu sırada, Osmanlı ordularında “ücretlerin ödenmiş” (“paid up”) ve “imzaların alınmış” (“signed on”) olduğuna, sürecin “saat gibi tıkr tıkr” (“like clockwork”) işlediğine dikkat çekmektedir. Orduların oluşturulma sürecinde, Batılıların kandırma, tehdit, yalvarma gibi olumsuz özelliklerle, Osmanlıların ise saatin şaşmayan düzeniyle betimlendiği görülmektedir. Yazarın, “üstün Batı’nın” Doğu’ya üstün olmadığı yanlarını, bu kez de Osmanlı ordularının saati andıran bir düzen içerisinde tertiplenmesi üzerinden örneklendirdiği gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: The janissaries formed a standing army with uniforms and marching bands **long before such things were thought of in the West**. (Goodwin, 2000 [1998], 132).

EM: Yeniçeriler, **henüz Batıda böyle şeyler akla bile gelmemişken**, bando eşliğinde yürüyen daimî bir ordu oluşturmuşlardı. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 115).

Bu örnek, “Rhythms [Ritimler]” başlıklı bölümden alınmakta, “The Palace [Saray]” başlıklı bölümden alınmış yukarıda yer alan birinci örnek ile benzerlik göstermekte ve onu destekleyen bir içerik sunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun, yeniçerilerden oluşan düzenli bir orduya sahip olduğu belirtilmektedir. Üniforma giyen (çeviride yer almamaktadır) ve “bando eşliğinde yürüyen daimî bir ordu” (“a standing army with uniforms and marching bands”) fikrinin, Batı’dan çok önce Osmanlı’da hayata geçirildiğine işaret edilmektedir. Yazarın, “henüz Batıda böyle şeyler akla bile gelmemişken” (“long before such things were thought of in the West”) ifadesiyle, “üstün Batı” algısını, yine Osmanlı düzenli orduları üzerinden örneklendirerek güçsüzleştirdiği görülmektedir.

3.3.3. Osmanlı Toplumsal Yaşamı

Örnek 1:

KM: Mrs. A. J. Harvey found **Turkish women amused by westerners constantly raising their top hats**, [...]. (Goodwin, 2000 [1998], 132).

EM: **Türk kadınlarının, Batılıların silindir şapkalarını durmadan havaya kaldırmalarını çok komik bulmaları** Bayan A. J. Harvey’in dikkatini çekmişti [...]. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 116).

Bu örnek, “Rhythms [Ritimler]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Türk kadınlarının, A. J. Harvey adlı yazarı, 1871 yılında kaleme aldığı *Turkish Harems* adlı eserinde kendilerine beddua ettirecek kadar kızdıran tutumuna yer verilmektedir. Yazar, Harvey’in de dikkatini çektiği üzere, Türk kadınlarının “Batılıların silindir şapkalarını durmadan havaya kaldırmalarını çok komik bulmalarından” (“amused by westerners constantly raising their top hats”) bahsetmektedir. Doğulu olarak Türk kadınlarının Batılıları komik bulmaları, Batı’nın iddia edilen üstünlüğünü zedeleyen ve kendisi de bir Batılı olan Harvey’in kızgınlığına neden olan özelliktedir. Ayrıca bu örnek, “Türk İnsanı” başlığındaki, *The Janissary Tree* (2006) adlı eserden alınan, bir Batılı tarafından Türklerin dış görünüşünün “sihirbaza” (EM1’de) / “büyücüye” (EM2’de) (“wizard”) benzetilip alay edildiği örneği akla getirmektedir. Söz konusu örnekte, bir Batılının bir Türkün dış görüntüsüyle alay ettiği; bu örnekte ise, Türk kadınların Batılıların günlük yaşamdaki bir alışkanlıklarını komik bulup eğlendikleri

görülmektedir. Bu anlamda, *The Janissary Tree* (2006) adlı eserde bir Batılının ifadeleriyle alay konusu hâline getirilen Türklerin, mevcut kurgu-dışı eserde, anlatıcı olarak yazarın kendi ifadeleriyle, Batılıların bir alışkanlığını komik bulmaları göze çarpmaktadır.

Örnek 2:

KM: When an Ottoman smoked, he reclined with the graceful nargile, which coiled from the lips to the floor-where **the clumsy western visitor** often trod them underfoot. (Goodwin, 2000 [1998], 133-134).

EM: Bir Osmanlı tütün içtiği zaman, borusu dudaklardan yerlere kadar kıvrılan zarif nargilesiyle uzanırdı; **beceriksiz Batılı ziyaretçiler** üzerine basardı. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 117).

Bu örnek, “Rhythms [Ritimler]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlıların alışkanlıklarından bahsedilirken, nargile içilmesine değinilmektedir. Batılıların, Osmanlılar için toplumsal yaşamın sıradan bir parçası olduğu söylenebilecek nargileye ne kadar yabancı olduğu anlatılırken, “beceriksiz Batılı ziyaretçilerin” (“the clumsy western visitor”) nargilenin yerde uzanan marpuçunun üzerine bastıkları belirtilmektedir. Yazarın, Osmanlıların nargilesini “zarif” (“graceful”), dikkatsizce marpuca basan Batılıları ise “beceriksiz” (“clumsy”) sıfatıyla nitelendirdiği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, yazarın “üstün Batı” algısını tersine çevirdiği görülmektedir.

Örnek 3:

KM: Ottoman Jews were so free of ghetto pallor as to be practically unrecognizable to western Europeans, who were baffled by the Ottoman’s religious tolerance. (Goodwin, 2000 [1998], 189).

EM: Osmanlı Yahudileri getto solgunluğundan öylesine uzaktılar ki, **Osmanlıların dinsel hoşgörülülüğüne şaşırان batı Avrupalılar** onları neredeyse tanıyamıyordu. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 159).

Bu örnek, “The Empire [İmparatorluk]” başlıklı bölümden alınmaktadır. İslam imparatorluğu olarak bilinen Osmanlı İmparatorluğu’nda yaşayan gayrimüslim halkın neredeyse Müslümanlardan daha iyi durumda olduğu anlatılırken, Yahudilerden örnek verilmektedir. Dinî inançlara saygı gösterilen imparatorlukta, Yahudilerin tüm halkla Avrupalıların onları ayırt edemeyecek ölçüde bütünleştiğine işaret edilmektedir. Yazar, Avrupalıların, “Osmanlıların dinsel hoşgörülülüğüne şaşırdığını” (“baffled by the Ottoman’s religious tolerance”) belirtmektedir. Avrupalıların Osmanlıların dinî hoşgörüsü karşısında yaşadıkları şaşkınlığın, söz konusu hoşgörünün zihinlerinde yarattıkları Osmanlı imgesiyle bağdaşmamasından

kaynaklandığı açıktır. Bu anlamda, yazarın, Avrupalıların zihnindeki Osmanlı imgesini desteklemeyen bir unsura yer verdiği görülmektedir.

Örnek 4:

KM: Urquhart, who travelled widely in Albania in the 1830s, thought that **flexibility of Ottoman rule contrasted favourably with conditions in the West, where the relentless cruelty and ugliness of industrialization had the full backing of the law.** (Goodwin, 2000 [1998], 254).

EM: 1830’larda Arnavutluk’ta seyahat eden Urquhart, **Osmanlılardaki esnekliğin, sanayileşmenin bütün amansız zulmü ve çirkinliğinin yasalarla desteklendiği Batıdaki koşullara karşın takdir edilecek bir şey olduğunu** düşündü. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 205).

Bu örnek, “Ayan [Âyan]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu topraklarında pek çok kez bulunmuş İngiliz diplomat ve yazar David Urquhart’ın Osmanlıların Batılılardan ayrılan olumlu yanlarına ilişkin düşüncelerine yer verilmektedir. Urquhart’ın, Osmanlılarda görülen esnekliğin, Batı’nın sanayi koşulları karşısında üstün olduğunu düşündüğü anlaşılmaktadır. Yazar, Urquhart’ın Batı’yı “sanayileşmenin bütün amansız zulmü ve çirkinliğinin yasalarla desteklendiği” (“where the relentless cruelty and ugliness of industrialization had the full backing of the law”) bir yer olarak gördüğünü belirtmektedir. Sanayileşme üzerinden Osmanlı ile Batı arasında yapılan karşılaştırmada, Osmanlıdaki esnekliğin EM’ye “takdir edilecek” şeklinde aktarılan “favourably” sözcüğüyle, Batı’nın ise EM’ye “amansız zulüm ve çirkinlik” şeklinde aktarılan “relentless cruelty and ugliness” ifadeleriyle betimlendiği görülmektedir.

3.3.4. Batılı Eserlerde Osmanlı

Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire (2000) [1998] adlı eserdeki “oryantalist” izlerin ele alındığı “İslam coğrafyası” başlığındaki örneklerde, hem yazarın kendisinin anlatıcı olarak dâhil olduğu bölümlerde hem de Osmanlı İmparatorluğu’nda iş veya seyahat sebepleriyle bulunmuş şahsiyetlerin görüşlerinin yer verildiği bölümlerde, imparatorluğun Doğu’yu, Türklerin de Doğuluyu temsil ettiğinin kabul edildiği görülmektedir. Öte yandan, “Osmanlı Askerî Yaşamı” ve “Osmanlı Toplumsal Yaşamı” başlıklarındaki örneklerde, yazarın “üstün” veya “egemen” olarak Batı algısını sarsacak düzeyde, Osmanlıdaki dikkat çeken, takdir toplayan, hatta Batı’ya örnek teşkil eden uygulamalara yer verdiği gözlenmektedir.

Yazarın, eserini sonlandırırken kaleme almış olduğu aşağıdaki satırları oldukça dikkat çekicidir. Nitekim yazar, bu satırlarla, Batı’da oldukça merak uyandıran

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkler hakkında yazılan eserlerin üretilmesine ve okunmasına duyulan ilgiyi açıkça vurgulamaktadır.

Örnek:

KM: To foreigners especially the empire seemed an enjoyably creepy sort of place. Queer tales abounded of abductions, of white slavery, pale hands glimpsed through the grilles which covered upstairs windows, persistent whispers of strange sights to be avoided on the Bosphorus on moonless nights. **A whole class of literature sprang up in Europe to deal with the Unspeakable Turk: everyone wanted to hear about harem maidens, ravishing, eunuchs, and slaves with their tongues slit guarding abominable secrets.** (Goodwin, 2000 [1998], 314).

EM: Özellikle yabancılar açısından imparatorluk keyfi çıkarılabilecek bir tür ürkütücü yerd. Kaçırılma, beyaz kadın ticareti, üst kat pencereleri örten kafeslerin ardında bir an için görülen solgun eller, aysız gecelerde Boğazda görülebilecek garip görüntüler hakkında fısıltılara ait **tuhaf öyküler** kol geziyordu. **Tarif etmeye sözcük bulunamayan Türkler hakkında Avrupa’da bir tür edebiyat doğmuştu. Herkes harem kızları, sefahatler, haremağaları ve korkunç sırları açıklamasın diye dilleri kesilmiş köleler hakkındaki öyküleri duymak istiyordu.** (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 249).

“The Bankrupt [Müflis]” bölümünden bu alıntıda yazar, Osmanlı İmparatorluğu’nun, “yabancılar” (“foreigners”) tarafından “keyfi çıkarılabilecek bir tür ürkütücü yer” (“an enjoyably creepy sort of place”) olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Ürkütücülük boyutuna örnekler verilen imparatorluktan, “tuhaf öyküler” (“queer tales”) aracılığıyla keyif çıkarıldığı sezdirilmektedir. Yazar, Avrupa’da Türkleri konu edinen özel bir edebiyatın oluştuğuna dikkat çekmektedir. Avrupa’daki edebî eserlerin konusunu “Unspeakable Turk” olarak nitelendirmektedir. KM’de yer alan “genellikle çok kötü olduğu için, sözcüklerle anlatılamayan” (*Oxford Advanced Learner’s Dictionary*³, 2000, 1314) anlamındaki “unspeakable” sözcüğünün, EM’ye “tarif etmeye sözcük bulunamayan” şeklinde yansıtıldığı görülmektedir. Dolayısıyla, KM’de olumsuz çağrışıma sahip “unspeakable” sözcüğünün, EM’de olumlu çağrışıma sahip bir ifadeyle yer aldığı gözlenmektedir. Buradaki önemli husus, Türkleri niteleyen “unspeakable” sıfatının, yazarın değil, söz konusu edebiyatı oluşturan Avrupalıların görüşünü yansıtmasıdır. Yazarın, Avrupa’da Türklere odaklanılan edebiyata malzeme sağladığına işaret ettiği konular arasında, “harem kızları, sefahatler, haremağaları ve korkunç sırları açıklamasın diye dilleri kesilmiş köleler” (“harem maidens, ravishing, eunuchs, and slaves with their tongues slit guarding abominable secrets”) yer almaktadır. Yazar, “everyone wanted to hear about” ifadesiyle, bahsi geçen konularda herkesin bir şeyler duymak isteğinin, arzusunun bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, yazar, mevcut kurgu-dışı

³ Bundan sonra “*Oxford Dictionary*” şeklinde kısaltılarak kullanılacaktır.

eserini sonlandırırken, “ürkünç” (“creepy”) olarak nitelendirilen Osmanlı İmparatorluğu’nun ve “sözcüklerle anlatılamayan” (“unspeakable”) olarak nitelendirilen Türklerin, Avrupalılar için “tuhaf öykülere” (“queer tales”) zemin hazırladığının, hatta Avrupalıların Türk odaklı “bir tür edebiyat” (“a whole class of literature”) oluşturduğunun altını çizmektedir.



4. “OLANAKLI DÜNYALAR” VE JASON GOODWIN’İN ESERLERİNDE “KURMACA METİN” / “TARİHSEL METİN” AYRIMI

Goodwin’in *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserleri kapsamında “oryantalizm” vurgu noktasıyla ele alınan örneklerde görüldüğü üzere, Osmanlı İmparatorluğu ve Türklerle ilgili, Batılıların zihnindeki “hayalî Doğu” ile bağdaşan anlatımlar yer almaktadır. Öte yandan, yazarın, başkahraman Yashim’in kendi içinde bulunduğu coğrafyayla ve insanlarla ilgili Batılıların görüşlerine karşı yine Yashim’in zihninden geçen eleştirilere de yer vererek, bir bakıma “Doğululara göre Batı” bakış açısını sunduğu anlaşılmaktadır. Daha önemli bir husus ise, *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı kurgu eserlerde karşımıza çıkan “hayalî Doğu” imgesinin, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı kurgu-dışı eserde, tarihsel bilgiler arasında hissedilemeyecek kadar yüzeysel hâle gelmesi ve hatta yazarın, Osmanlı’nın askerî ve toplumsal yaşamından bilgiler sunarak, “üstün” veya “egemen” olarak addedilen Batı’nın karşısında “hayalî Doğu” imgesini sarsmasıdır.

Goodwin’in, *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerin aksine, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserde, “oryantalist” bakış açısına göre Batı ile Doğu arasındaki ilkinin lehine olan varsayımsal hiyerarşik ayrımının açıkça tersi yönde bir söylem benimsemesi, Lubomír Doležel’in (1998) “olanaklı dünyalar” kapsamında ele aldığı “kurmaca dünyalar” ve “tarihsel dünyalar” kavramlarını akla getirmektedir. Şöyle ki, *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserler “kurmaca”, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eser ise “tarihsel” nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda, Goodwin’in iki farklı türde, “hayalî Doğu” tasvirine ilişkin geliştirdiği söylemdeki farkın Doležel’in (1998) kavramlarıyla açıklanması yerinde olacaktır.

Doležel’in “Possible Worlds of Fiction and History” [Kurmacanın ve Tarihin Olanaklı Dünyaları] (1998) başlıklı makalesi, yazarın düşünür Gottfried Wilhelm Leibniz ile özdeşleştiğine işaret ettiği “olanaklı dünyalar” (“possible worlds”)

kavramını konu almaktadır. Kavramın mantık bilimindeki çerçevesi şu alıntı ile çizilmektedir:

“olanaklı bir dünya ... bizim dünyamızın olmuş olabileceği bir şeklidir. ... Dolayısıyla, bizim dünyamızda Dünya sadece bir doğal uyduya (Ay) sahiptir, ama Dünya’nın iki veya daha fazla uydusu olan ya da hiç uydusu olmayan, neredeyse bizimki gibi, başka olanaklı dünyalar da vardır. ... Bizimkine daha az benzeyen olanaklı dünyalar da vardır: bazılarında Dünya’nın olmadığı, bazılarında gezegenlerin olmadığı, hatta bazılarında doğa kanunlarının bizimkiyle aynı olmadığı” (Kuhn, 1989, 13’ten aktaran Doležel, 1998, 786).

“Olanaklı dünyalar” kavramının, mantık bilminde gündeme geldikten sonra, başta felsefe olmak üzere çeşitli bilim dallarında da tartışılmaya başlandığına dikkat çekilmektedir. Doležel’e göre (1998), bilim insanları “olanaklı dünyaları” kavramın kökenine veya kapsamına odaklanarak çeşitli şekillerde açıklamaktadır. Bunlardan birinde, “olanaklı dünyaların”, “uzak veya aşkın bir mahzende keşfedilmeyi beklemeyip, insan aklı ve eliyle yapılan yaratıcı faaliyetlerden oluştuğu” (age, 787) düşüncesi benimsenmektedir. Başka bir yaklaşımda da “olanaklı dünyaların”, “hakkında konuşabildiğimiz, hayal edebildiğimiz, varsayabildiğimiz, inanabildiğimiz veya dileyebildiğimiz şeyler” (Cresswell, 1988, 4’ten aktaran Doležel, 1998, 787) olarak tanımlandığı görülmektedir.

Doležel (1998), “olanaklı dünyalar” kapsamında, “kurmaca dünyalar” (“fictional worlds”) kavramını kullanmakta ve “yazınsal kurmaca dünyaları” (“fictional worlds of literature”) “olanaklı dünyaların” özel bir türü olarak görmektedir. Genel olarak “kurmaca dünyaların”, “mitoloji, öykü anlatımı, resim, heykeltirlik, dans, opera, tiyatro, sinema, televizyon gibi çeşitli türlerdeki yaratıcı faaliyetlerle oluşturulabilmesi” (age, 787) gibi, “yazınsal kurmaca dünyaların”, “kurmaca metinlerle” (“fictional texts”) oluşturulduğuna dikkat çekmektedir. Doležel (1998), İngiliz oyun yazarı William Shakespeare’den örnek vererek, Hamlet’in de gerçek dünyada yer almayıp, Shakespeare’in “kurmaca dünyasındaki” bir karakter olduğuna işaret etmektedir. Bu açıdan, “kurmaca dünyalar, kişiler, durumlar, olaylar vb. gerçekleşmemiş olanaklı parçaların toplamı olması bakımından olanaklı dünyalardır” (age, 787). Bundan, “söylem evreninin, gerçek dünyayla sınırlı olmamakla birlikte, sayısız miktarda olanaklı, gerçekleşmemiş dünyalara yayıldığı” (age, 786) anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Doležel’e (1998) göre, “olanaklı dünyalar”, kurgusal olana meşruiyet kazandırmaktadır. Öte yandan, “kurmaca dünyalar, gerçek dünyanın taklitleri veya temsilleri değil, bağımsız olanaklı dünyalardır ve gerçek dünya ile çok çeşitli ilişkiler kurmakta, kendilerini gerçekliğe daha yakın veya daha uzakta

konumlandırmaktadır” (age, 788). Bu bakımdan, “kurmaca metinlerde” yer alan kişi, durum veya olayların, birbirine nispeten daha kurmaca ya da daha gerçek olarak nitelendirilmesi mümkün olmamaktadır. Bunu örneklerle açıklayan Doležel (1998), Rus yazar Leo Tolstoy’un “kurmaca metnindeki” Napolyon karakterinin gerçek dünyadaki Napolyon’un, İngiliz yazar Charles Dickens’ın “kurmaca metnindeki” Londra’nın da gerçek dünyadaki Londra’nın aynısı olmadığına dikkat çekmektedir. Bununla beraber, “kurmaca metinlerdeki” “kişilerin, yerlerin, olayların, gerçek dünya arka planıyla farklı bir semantik sınıf oluşturduğu” (age, 788) ifade edilmektedir. Bu bakımdan, “kurmaca dünyalar” ile gerçek dünya arasında yok edilemez bir ilişkinin varlığı vurgulanırken, “kurmaca varlıklarla onların gerçek dünyadaki prototiplerinin “dünya ötesi kimlikle” (“transworld identity”) birbirlerine bağlı oldukları” (age, 788) belirtilmektedir. Bu noktada, Doležel (1998), Amerikalı düşünür David Lewis’in, farklı dünyalarda yer alan şeylerin aynı olamayacağı görüşünden hareketle belirli bir kişinin, durumun veya olayın farklı dünyalarda yer alış şekillerini “akran ilişkisi” (“counterpart relation”) ifadesiyle açıkladığına işaret etmekte ve kendisi de, “akran” (“counterpart”) kavramını benimseyip, “kurmaca metinde” yer alan bir karakterin, gerçek dünyadaki tarihî şahsiyetin “olanaklı akranı” (“possible counterpart”) olduğunu örneklerle açıklamaktadır. Doležel’e (1998) göre, bir yazar, insana özgü yaratıcı faaliyetlerden olan metin yazma işlemini gerçek dünyada icra etmesine karşın, metinsel yaratım sürecinde “yazınsal kurmaca dünyalar” oluşturmakta, “olanaklı” olanı “kurmaca” bir varoluşa dönüştürmekte ve oluşan “kurmaca dünyaların” barındırdığı özellikler, gerçeklikten bağımsız olmaktadır. “Kurmaca metinlerin dünya yaratma gücü, metnin dünyadan önce geldiği, o dünyayı var ettiği ve yapısını belirlediği anlamına gelmektedir” (age, 790). Şöyle ki, “kurmaca dünya”, ancak bir yazar “kurmaca metnini” kaleme aldığı anda varlık kazanmaktadır. “Kurmaca metin” yazıldıktan sonra, kişileriyle, durumlarıyla veya olaylarıyla bir “kurmaca dünya” meydana gelmektedir. Bu “kurmaca dünyaların” gerçek dünyayla ilişki boyutu ise, karakterler üzerinden şu şekilde açıklanmaktadır: “okurlar, herhangi bir zamanda onlara erişim sağlamakta, onlardan korkmakta veya onlara acımakta, onlar hakkında konuşmakta veya tartışmaktadır” (age, 790). Öte yandan, “kurmaca metinler”, “gerçeklik değerinin dışındadır; cümleleri ne doğrudur ne de yanlıştır” (age, 790). Doležel (1998), “kurmaca metinlerin” “gerçeklik değerinden” (“truth valuation”) bağımsız oluşunu, Fransız yazar Gustav Flaubert’in *Madame Bovary* [*Madam Bovary*] adlı eseri üzerinden,

ancak yazarın kalemiyle oluşan “kurmaca dünyada” yine yazarın kalemiyle vücut bulan Emma Bovary’nin ölüm şekliyle ilgili Flaubert’in doğruyu söyleyip söylemediğinin sorgulanmasının yersizliğiyle örneklendirmektedir.

Doležel (1998), “kurmaca metinler” ile “tarihsel metinler” (“historical texts”) arasında gözettiği ayrımı, Fransız düşünür Paul Ricoeur, Avusturyalı edebiyatçı Dorrit Cohn ve Avustralyalı tarihçi C. Behan McCullagh’ın görüşleriyle desteklemektedir. Bu noktada, “kurmaca” kavramının “tarihsel anlatının doğru bir anlatı oluşturma arzusuna sahip olmayan yazınsal yaratımlar” (Ricoeur, 1988, 191-192’den aktaran Doležel, 1998, 791) olarak tanımlandığı; gerçeklik bağlamında “kurmacada” “bir düzeyin değil, bir türün söz konusu olduğu” (Cohn, 1989, 16’dan aktaran Doležel, 1998, 792); “tarihsel anlatıların bütün olarak doğru olabileceği, ancak kurmaca anlatıların olamayacağı” (McCullagh, 1987, 31’den aktaran Doležel, 1998, 792) anlaşılmaktadır. Doležel (1998) de bu ayrımı şu şekilde ifade etmektedir:

“Gerçeklik değerinden bağımsız olan kurmaca metinler, insanın hayali alana, duygusal uyarılmaya ve estetik hazzla olan ihtiyacını giderir. Gerçeklik değeri koşuluyla kısıtlanan tarihsel metinler ise, gerçek dünyanın geçmişiyile ilgili modeller olan tarihsel dünyaları oluşturur” (age, 792).

Doležel (1998), “kurmaca metinlerin” kendisinden bağımsız olduğu “gerçeklik değerinin” “tarihsel metinler” üzerinde yarattığı kısıtlamalar bağlamında, kişiler üzerinde durmakta ve iki önemli hususa dikkat çekmektedir. İlk olarak, “tarihsel dünyadaki aktörler, gerçek tarihsel olay(lar)da yer alan aktörlerle sınırlanmaktadır” (age, 793). Böyle bir kısıtlama, “kurmaca dünyalarda” işlevselliğini kaybetmektedir. Şöyle ki, “kurmaca” yazarı, yarattığı dünyada hiç var olmamış kişilere yer verebilmektedir. “Tarihsel” olan ile “kurmaca” olanın iç içe geçtiği “tarihsel kurmaca” (“historical fiction”) ise, özel bir durum teşkil etmektedir. “Bu yazınsal türün belirleyici özelliği, kurmaca kişilerin, tarihsel kişilerin akranlarıyla bir arada var olması veya etkileşimde bulunmasıdır” (age, 793). Öte yandan, “tarihsel kişilerin akranlarının, kurmaca kişilerle birlikte yaşadığı hiçbir olanaklı dünya, gerçek geçmişin yeterli bir modeli değildir” (age, 793). Bu durum, “tarihsel kurmacanın” da “gerçeklik değerinden” bağımsız olduğunu göstermektedir. “Tarihsel romanların veya öykülerin yazarları, mevcut tarihsel materyal içerisinden kendi zevkine veya ideolojik amacına göre seçim yapmada özgürdür” (age, 793). Doležel (1998) bunu, Rus yazar Lev Tolstoy’un, Fransa’nın Rusya’yı işgal ettiği dönemi konu alan *Savaş ve Barış* adlı romanında, bazı tarihsel olayları çıkararak ve yeniden kurgulayarak Fransız komutan Napolyon’un ve Rus halkının portresini kendi yazınsal kaygılarına

uygun olarak çizmesiyle örneklendirmektedir. Doležel (1998), “gerçeklik değeri” sebebiyle “kurmaca dünyalardan” ayrılan “tarihsel dünyalarda” (“historical worlds”) ise, tarihçilerin iki farklı rol üstlendiğine dikkat çekmektedir. “Bunlardan biri, gizemli bir kişi hakkında bilinmeyenleri ortaya çıkaran veya kendisine belgeler verilen bir dedektif; diğeri ise, o kişinin yaşamının bir modelini oluşturan bir yazardır” (age, 795). “Gerçeklik değerinin” “tarihsel metinler” üzerinde yarattığı kısıtlamanın ikinci şekli ise şöyle açıklanmaktadır:

“kurmaca yazarları, kendilerine, tarihsel kişilerin ayırt edici özelliklerini ve yaşamlarından bilinen kesitleri kurmaca dünyalara taşıırken değiştirme özgürlüğü tanımaktadır. [...] Tarihçiler böyle bir özgürlüğü tatmamaktadır. Tarihsel dünyanın kişileri (olaylarında, mekânlarında ve benzerinde olduğu gibi), geçmişteki gerçek kişilere mümkün olan en benzer şekilde yansıtılmaktadır” (age, 793-794).

Bu çerçevede, kişiler, durumlar ve olaylar bakımından, “tarihsel metinler” gerçeklik noktasına en yakın konumda yer almak zorunda iken, “kurmaca metinlerin” aynı noktaya göre alacağı konum, yazarın tercihinde kalmaktadır. Doležel’e (1998) göre, “gerçeklik değerinin” aralarında duvar ördüğü “tarihsel dünyalar” ile “kurmaca dünyaların” tek ortak noktası ise, ikisinin de tamamlanmamış oluşudur. “Tamamlanmış bir olanaklı dünya yaratmak, sonsuz uzunlukta bir metin yazmayı gerektirmektedir-ki bu, insanların başaramayacağı bir şeydir” (age, 794). Doležel’e (1998) göre, “olanaklı dünyalardaki” bu tamamlanmamış olma durumu, “kurmaca dünyalarda” ve “tarihsel dünyalarda” “boşluklara” (“gap”) neden olmaktadır, ama bu iki farklı dünyadaki boşlukların kaynağı da farklılık göstermektedir:

“Kurmaca boşluklar, yazar tarafından oluşturulmaktadır, ontolojiktir ve geri çevrilemezdir. Tarihsel boşluklar ise, kanıt eksikliği veya tarihçinin seçiciliği nedeniyledir, epistemolojiktir ve gelecekte ortaya çıkacak kanıtlarla veya tarihçinin amaca uygunluk hiyerarşisini yeniden şekillendirmesiyle doldurulabilir” (age, 796).

Doležel (1998), “tarihsel dünyalarda” kasıtlı olarak “boşluklar” yaratılmasına dikkat çekerek, bu durumu totaliter gücün kullandığı “çarpıtılmış tarih” (“distorted history”) olarak nitelemektedir. “Boşlukların”, gerçek dünyadaki kişiler veya olaylar hakkındaki görsel veya metinsel unsurların hiç var olmamış gibi gösterilmesi yoluyla oluşturulabileceğine işaret etmektedir. Böyle bir durumu, Sovyet asker Nikolai Yezhov’un, Sovyetler Birliği lideri Joseph Stalin’in sağ kolu olduğu dönemde onunla birlikteyken çekilen fotoğraftan, tutuklanıp vurulduktan sonra çıkarılmasıyla örneklendirmektedir. Öte yandan, tarihsel bilgilerin keşfedilmesiyle, ideolojik nedenlerle yaratılmış bu tür kasıtlı “boşlukların” her an doldurulabileceğini vurgulamaktadır. Doležel (1998) bunu, “çarpıtılmış tarihin” zıttı olarak görmekte,

“karşıt-gerçekçi tarih” (“counterfactual history”) olarak adlandırmaktadır. “Karşıt-gerçekçi tarih”, “geçmiş daha iyi anlamamıza yardımcı olan tarih yazımı aracı” (age, 800) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu durumu da Leon Trotsky’nin anlatıldığı bir paragrafa yer vererek, her ne kadar yaptıkları hiç var olmamış gibi gösterilse veya aksi yönde betimlense de Sovyet devrimciye ait verilerin keşfedilmesinin ardından, daha önce kasıtlı olarak yaratılan “boşlukların” doldurulmasıyla örneklendirmektedir. Doležel (1998), “karşıt-gerçekçi tarihi”, gerçek tarihin anlaşılması bağlamında farklı bir boyutta daha ele almaktadır. “Karşıt-gerçekçi tarihin”, “gerçek tarihin bir unsurunu değiştiren veya yok eden, böylelikle de söz konusu unsurun önemini test eden bir düşünce deneyimi” (age, 801-802) olma özelliğine dikkat çekmektedir. Öte yandan, “karşıt-gerçekçi tarihten” böyle bir düşünce deneyimi olarak faydalanılmasının, eleştiriye açık bir faaliyet olduğunu ileri sürmekte ve bunu, geçmişte Alman lider Adolf Hitler’e yönelik suikast girişiminin aksi yönde sonuçlanmış olsaydı yaşanabileceklere ilişkin olasılıklar üzerinden yapılan yorumların yarattığı eleştirilerle örneklendirmektedir. Doležel’e (1998) göre, tarihçilerin “olanaklı dünyaları”, “karşıt-gerçekçi tarihin” düşünce deneyimi şeklindeki işlevi neticesinde ortaya çıkmaktadır ve “çarpıtılmış tarihten” kesinlikle ayrılmaktadır. Bu ayrım şu şekilde açıklamaktadır: “Çarpıtılmış tarihin aksine, bunlar gerçekte olan şeylerin yerine, olmayan şeyleri koymazlar” (age, 802).

Doležel (1998), geçmişte gerçekten meydana gelmiş bir olayın, gerçekleşebilecek olasılıklar içinden yalnızca biri olduğu görüşünden hareketle, gerçekleşmiş olanı çevreleyen olasılıkların da göz önünde bulundurulmasının tarihsel olayların anlaşılabilmesine sunduğu katkıya işaret ederek, “olanaklı dünyalar” kavramının tarih bilimi için arz ettiği önemi vurgulamaktadır.

Goodwin’in eserlerine Doležel’in (1998) kavramları ışığında yaklaşıldığında, Yashim serisine ait *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerin “kurmaca metin”, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserin ise “tarihsel metin” niteliğinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerin “gerçeklik değerinden” bağımsız olduğu, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserin ise tarihsel gerçeklik taşıması gerektiği anlaşılmaktadır.

Doležel'in (1998) "tarihsel kurmaca" olarak adlandırdığı metinlerde tarih ile kurmacanın bir arada yer alışı, Goodwin'in eserlerinde de olaylar ve şahsiyetler temelinde açıkça görülmektedir. *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserde, "The Auspicious Event [Vaka-yi Hayriye]" başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Goodwin, bu eserinde, Osmanlı tarihinde "Hayırlı Olay" olarak tabir edilen Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılmasına ilişkin başlı başına bir bölüm ayırmaktadır. İmparatorluğun hâkim olduğu topraklardaki gelişmeleri anlattığı "Borderlands [Sınır Toprakları]" başlıklı bölümde ise, 1821 Yunan ayaklanmasına değinmektedir. Ayaklanmanın kilit isimlerinden biri olan İngiliz şair Lord Byron'a ve çeşitli sözlerine de eser boyunca ilgili kısımlarda yer vermektedir. "Hayırlı Olay", *The Janissary Tree* (2006) adlı eserde geçen olayların da perde arkasını oluşturmaktadır. Yunan ayaklanması ise, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserdeki kişilerin gizli kimliklerinin ve yer aldıkları sırlı olayların dönüp dayandığı olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Lord Byron, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserde, 1820'li yıllarda Mesolongi'deki Yunan ayaklanmasına destek veren şair olarak tanıtılmaktadır. Lord Byron, aynı zamanda *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserde, Doktor Millingen ve kendisi de aslında doktor olup daha sonra gerçek kimliği ortaya çıkacak olan Fransız arkeolog Maximilien Lefèvre ile 1820'li yıllarda Mesolongi'de bulunmuş ve ayaklanmanın taraftarı olmuş şair olarak yer almaktadır. Roxelana, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserdeki Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdarlık döneminin ve özel hayatının anlatıldığı "Suleyman the Magnificent [Muhteşem Süleyman]" başlıklı bölümde, Sultan Süleyman'ın evlendiği kölesi olarak tanıtılmakta ve eserin ilerleyen bölümlerinde, hanedan çatısı altında kadınlar saltanatının başlamasına neden olduğu da belirtilmektedir. Roxelana, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserde de Muhteşem Süleyman'ın haremdeki hiçbir cariyeyi gözü görmeyerek âşık olduğu ve evlendiği, aslen Rus olduğu söylenen kadın olarak yer almaktadır. Pierre Gilles, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserde, Bizans kalıntıları üzerine inşa edilen bir evin yeraltı sarnıcına açıldığını keşfettiği bir eski çağ uzmanı olarak tanıtılmakta ve bu keşfini anlattığı satırlarına yer verilmektedir. Pierre Gilles, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserde de Kanuni Sultan Süleyman döneminde İstanbul'da bulunmuş, Latince Petrus Gyllius adı altında şehir yapılarıyla ilgili yazılar yazmış Fransız Pierre Gilles olarak yer almaktadır. *Lords of the Horizons: A*

History of the Ottoman Empire (2000) [1998] adlı eserde de bahsi geçen sarnıç hikâyesi, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserdeki gizemli olayların bel kemiğini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması, Yunan ayaklanması gibi tarihî olaylar ile Lord Byron, Roxelana, Pierre Gilles gibi tarihî şahsiyetlerin hem *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı “tarihsel metinde” anlatıldığı hem de *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı “tarihsel kurmaca metinlerinde” gerçek yönleriyle “kurmaca dünyaya” dâhil edildiği görülmektedir.

Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire (2000) [1998] adlı “tarihsel metinde” hakkında tarihsel bilgiler verilen şahsiyetlerin, “kurmaca metinlere” farklı özelliklerle taşınması da söz konusudur. Örneğin, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserde Fransız imparatoru III. Napoleon'un eşi olarak tanıtılan Eugénie, *The Janissary Tree* (2006) adlı eserde Eugenia adıyla Osmanlı Devleti'nin Rusya Büyükelçisi Prens Nikolay Derentsov'un eşi olarak yer almaktadır. Benzer bir şekilde, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserde Eflak Prensi olarak anılan Mavrocordato ismi, *The Janissary Tree* (2006) adlı eserde Osmanlı paşalarına eğlence eşliğinde ziyafetler verecek kadar zengin olan Rum bir tüccar olan George Mvrocordato için kullanılırken, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserde ise İstanbul'un Fener semtinde bir konakta yaşayan Rum sarraf Mösyö Mavrogordato [Monsieur Mavrogordato], başlarda Mösyö Mavrogordato'nun eşi gibi görünse de aslında kardeşi olduğu anlaşılan Christina adlı Madam Mavrogordato [Madame Mavrogordato] ve yine başlarda Mavrogordato çiftinin oğlu gibi görünse de aslında Mösyö Mavrogordato'nun oğlu, Madam Mavrogordato'nun yeğeni olduğu anlaşılan Alexander Mavrogordato için kullanılmaktadır. Farklı bir örnekte de *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserde Fener aristokrasisinin bir üyesi olan Prens Ypsilanti ve Rus çarının Fenerli yaveri olan Alexander Ypsilanti'den bahsedilirken kullanılan Ypsilanti adı, *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserde Yashim'in bir zamanlar hizmetinde çalıştığı Fenerli prens ailesi olarak yer almaktadır. Dolayısıyla, yazarın, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı “tarihsel metnindeki” gerçek kişileri, *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı “kurmaca metinlerine”, metinlerle yarattığı “kurmaca dünyasında” yer almasını istediği şekliyle taşıdığı

görülmektedir. *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı “tarihsel kurmaca metinlerinde”, “tarihsel” olan ile “kurmaca” olanın bir arada yer aldığı ve kurmaca türünün yazara sağladığı esneklik sebebiyle söz konusu eserlerde yer alan mekânların, olayların veya kişilerin doğruluğunun veya yanlışlığının tartışılmasının söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

Doležel’in (1998) kavramları çerçevesinde, Goodwin’in *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerinde “hayalî Doğu” imgesine yer veriş tercihi ile *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserinde tarihsel gerçekliklere yer veriş tercihi arasındaki ayrımın, “kurmaca dünyalar/kurmaca metinler” ile “tarihsel dünyalar/tarihsel metinler” ayrımından ileri geldiği söylenebilir.

5. “YABANCI DİL YARATIMI” (“FOREIGN LANGUAGE CREATION”) VE “KÖKENSİZ/METİNSİZ GERİ ÇEVİRİ” (“ROOTLESS/TEXTLESS BACK TRANSLATION”) KAVRAMLARI

5.1. “Yabancı Dil Yaratımı” ve “Kökensiz/Metinsiz Geri Çeviri”

Çeviri çalışmalarında, “geri çeviri” (“back translation”) kavramı, “çeviriyi tekrar kaynak dile çevirme ve sonra iki kaynak dil sürümünü karşılaştırma” (Pym, 2010, 30) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu anlamda, A dilinden B diline çevrilen bir metnin tekrar A diline çevirisi “geri çeviriyi” temsil etmekte ve bu “geri çeviri” çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Örneğin, bir çeviri incelenmesinde, okurun B diline hâkim olmayabileceğini düşünen araştırmacı, B diline çevrilmiş metnin araştırmaya konu olan bölümlerinin A diline “geri çevirisine” yer verebilmektedir. Başka bir araştırmacı, A dilinde yazılmış kaynak metin ile bu metnin B diline çevrildikten sonra A diline “geri çevirisini” karşılaştırma ve iki dil arasındaki farklılıkları dilbilimsel açıdan inceleme fırsatı bulabilmektedir. Ayrıca, “geri çeviri” bir kalite kontrol yöntemi olarak kullanıldığında, kaynak metin ve “geri çeviri” metni arasındaki örtüşme temel alınarak çevirinin veya çevirmenin başarı düzeyi hakkında yorumlar veya eleştiriler yapılabilir.

Çeviri alanında farklı konulara odaklanılan çok geniş bir yelpazede gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarla Çeviribilim zenginleşmekte, çalışmalarda yeni bakış açıları kazanılmakta ve bir yandan var olan kavramlar ve olgular yeniden değerlendirilmeyi gerektirirken, bir yandan da yenileri alanın sınırlarını genişletmektedir. “Geri çeviri” kavramının da farklı bir bakış açısıyla yeniden değerlendirildiğinde bazı çeviri süreçlerine yeni bir kavrayış sağladığı söylenebilir. Şöyle ki, bir eser, dili açısından belirli bir hedef okur kitlesine hitap ediyor gibi görünse de temellerini başka bir kültürden alabilmektedir. Örneğin, İngilizce kaleme alınmış olması sebebiyle ana dili İngilizce olan ya da İngilizceye hâkim bir okur kitlesinin erişiminde olan bir eser, olay örgüsünün Türkiye’de geçmesi ve kahramanlarının Türk olması sayesinde söz konusu okur kitlesini Türk kültürü ile buluşturabilmektedir. Bu buluşmada okur, İngilizce metnin özgün eser olduğunu düşünse de eser aslında başka bir kültürün

temsili, başka bir deyişle, çevirisi niteliğinde olabilmektedir. Dolayısıyla, eseri kaleme alan yazar, aslında eserine kaynaklık eden başka bir kültürü özümsemiş, kendi bilişsel evreninde işlemekten geçirerek çevirmiş ve kendi dilinde ifade etmiş bir çevirmen rolünü üstlenmektedir. Bu durumda, okurların ellerinde tuttıkları eser, özgün eser, yani kaynak metin, olmaktan ziyade, bir çeviri metin niteliği taşımaktadır. Bu anlamda, aynı eserin Türkçeye çevirisi de İngilizce-Türkçe çeviri olmaktan ziyade, Türkçeden İngilizceye çevrilmiş bir metnin geri Türkçeye çevirisi olmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu çeviri süreci ve bu süreçten doğan metin, bir tür “geri çeviri” olarak karşımıza çıkmakta ve bu kavrama yeni bir boyut kazandırmaktadır. (“Geri çeviri” kavramının bu farklı boyutuyla ele alındığı çalışmalar için bkz. Alimen 2019; Avşaroğlu, Karadağ, 2018; Baydere, 2018; Gökdoğan, 2018; Karadağ 2018; 2019; Öztürk Kasar, 2018; 2020; Sayın, 2019).

Geleneksel “geri çeviri” kapsamında, A dilinde yazılan bir metin B diline çevrildikten sonra A diline geri çevrildiği zaman üç tane metnin varlığından söz edilmektedir: kaynak metin, erek metin, kaynak dile geri çevrilen metin (“geri çeviri”). Öte yandan, kaynağını başka bir kültürden (örneğin, Türk kültürü) alan bir metin (örneğin, İngilizce bir metin), kaynak kültüre ait dile (Türkçe) geri çevrildiği zaman, görünürde yalnızca iki metin var olmaktadır: İngilizce (kaynak) metin, Türkçe (erek) metin. Oysa, böyle bir çeviri süreci sonunda fiziksel olarak yalnızca iki metin var olmasına rağmen, kaynak metin sıfatıyla tanımlanan İngilizce metne kaynaklık eden Türk dili ve kültürü fiziksel olarak var olmayan bir özgün metnin temelini oluşturmakta, bahsi geçen İngilizce metin bu özgün metnin yazarın zihninde gerçekleşen çevirisini temsil etmekte ve İngilizce-Türkçe çeviri sürecinden doğan metin aslında özgün metnin tekrar özgün diline çevrilmesini ifade etmektedir. Bu anlamda, geleneksel “geri çeviri” yaklaşımından farklı olarak, yine üç tane metnin varlığından söz etmek mümkün olmaktadır: fiziksel olarak var olmayıp özgün eser olarak sunulan metne kaynaklık eden bir kaynak metin, özgün eser olarak sunulmasına rağmen aslında kaynak metnin yazarın zihninde gerçekleşen bir tür çeviri sürecinden doğan bir çeviri metin, yazarın zihnindeki bir tür çeviri sürecinden doğan ve özgün eser olarak sunulan metnin geri kaynak dile çevrilmesiyle oluşan ve çeviri metin olarak sunulmasına rağmen aslında kaynak metin olan “geri çeviri” metni. Bu bağlamda, “geri çeviri” kavramının geleneksel çerçevesine sığmayan bu bakış açısı, kuramsal kökeni ve ayrıntılarıyla açıklanmayı gerektirmektedir.

Ting Guo, “On Foreign Language Creation and Rootless Back Translation: A Case Study of *Snow Flower and the Secret Fan*” (2017) başlıklı makalesinde, Çin dilini ve kültürünü konu edinin İngilizce kaleme alınan *Snow Flower and the Secret Fan* adlı eserin tekrar Çinceye çevrilmesini bir çeşit “geri çeviri” olarak kabul etmekte ve bu çeviri çeşidine zemin hazırlayan yeni bir yazım türüne işaret etmektedir. Buna göre, “küreselleşmenin gelişmesi ve kültürel değiş tokuşun yaygınlaşması ile birlikte, yeni bir yazım türü ortaya çıkmaktadır-yabancı dil ile betimlenen yerel kültürel içerik, Çin’de geçen olayların İngiliz dilinde yazılması gibi” (Guo, 2017, 1354). Lisa See adlı Amerikalı yazarın Çini konu alan *Snow Flower and the Secret Fan* adlı eseri incelenirken, bu eserin aslında bir tür çeviri metin olmasına ilişkin şöyle bir açıklama yapılmaktadır: “Yüzeysel açıdan, Lisa sadece bir dili, İngilizceyi, ele alıyor gibi görünse de aslında düşünme eylemi ve yazma düzeni göz önüne alındığında, yazma eyleminin çoğunlukla görünmeyen bir çeviri eylemi içerdiği sonucuna kolayca ulaşabiliriz” (age, 1357). Bahsi geçen yazım türünde, özgün eser olarak sunulan metin, başka bir kaynakla dilsel ve kültürel bağlarla yakın temas hâlinde bulunmaktadır. Şöyle ki, bir eserin belirli bir kültürü konu edinirken o kültürü temsil eden dilden başka bir dilde yazılması, “anlatım yapma veya yorum yazma ve görünmeyen çeviri içermektedir” ve “yazar, uyarlama yapmakta, çeviri yapmaktadır” (age, 1355). Yerel kültürel içeriğin yabancı dilde kaleme alınmasıyla oluşan metin ve bu metnin yerel dile “geri çevirisine” ilişkin şu açıklama bulunmaktadır:

“Hongyin Wang, 2009 yılında, ‘yabancı dil yaratımı’ [foreign language creation] ve ‘kökensiz geri çeviri’ [rootless back translation] şeklinde akademik terimler ortaya atmıştır. ‘Yabancı dil yaratımı’, Çin kültürünü konu edinin İngilizce kaleme alınmış bir romanı, bu romanın Çinceye çevirisi de ‘kökensiz geri çeviriyi’, yani İngilizce romanın aslında mevcut olmayan Çince ‘özgün sürüm’ geri çevirisini ifade etmektedir” (age, 1355).

“Yabancı dil yaratımı” bağlamında, özgün eser olarak sunulan bir metin, somut olarak var olmayan bir kaynak metnin yazarın zihninde gerçekleşen çeviri sürecinin sonunda ortaya çıkan bir çevirisi olarak görülmektedir. Yifeng Sun, kaynağını Çin kültüründen alıp bu unsurları Amerikan yazınsal gelenekle birleştiren edebî eserleri bir tür “kültürel çeviri” ürünü olarak kabul ettiği “Translation and Back Translation: Transcultural Reinventions in Some Chinese American Literary Works” (2014) başlıklı makalesinde, böyle bir yazım türünün yaratıcı bir süreci yansıttığına, dolaylı çeviri içerdiğine ve yazarın bir çevirmen olarak görülebileceğine işaret etmektedir. Yazma eylemlerinde çevirmen gibi davranan yazarlar, “hem bir kaynak metinden hem de geleneksel bir çeviri metinden farklı üçüncü bir metin içeren, yaratıcı türde

bir çeviri sürecine girmektedirler” (Sun, 2014, 111). Söz konusu süreçten doğan bir metin, kaynak kültür hakkında kaynak dilden farklı bir yabancı dilde yazılmış bir çeviri metin niteliği taşımaktadır. Bu anlamda, kaynak metin olarak görünen metnin aslında kendisi bir çeviri metin olarak işlev görmektedir. Burada, yazarın zihninde gerçekleşen çeviri süreci, daha çok kültürel unsurları içermektedir. Bu nedenle, yazar olarak görünen kişi de zihninde kaynak kültürün çevirisini yaparak metnini kaleme almış bir çevirmen rolünü üstlenmektedir.

Geleneksel çeviri durumundan ayrılan “yabancı dil yaratımında”, “görünüşte var olmayan kaynak metin(ler), aslında yok değillerdir” ve “‘özgünün’ dilsel ve kültürel izlerini açığa çıkarmaktadırlar” (age, 107). Sun (2014), çeviri olarak değerlendirdiği bu yazım türüne zemin hazırlayan kaynağı, “görünmeyen kaynak metin” olarak adlandırmakta ve bu görünmeyen kaynağın, kültürel göndermelerden anlaşılabilceğini vurgulamaktadır. Sun’a (2014) göre, çeviriyi andıran bu yazım türünde, yerel kültür, âdeta yazarın eserini kaleme aldığı dili ve kültürü zenginleştiren bir yolculuğa çıkmaktadır. Ham madde olarak işlev gören yerel kültür, çeviri işleminden geçtikten sonra çevirisi yapılan dile ve kültüre ait yazına eklemlenmektedir. “Bu tür çevirinin kendine has özelliği, İngilizceye çevrilen ve yeni bir kültürel bağlama geçişi sağlanan görülebilir ya da dokunulabilir bir kaynak metnin olmamasıdır” ve “gerçekte, ‘özgünün’ izleri ve kalıntıları her yerde bulunmaktadır” (age, 110). Bu “görülemeyen veya dokunulamayan ama fark edilebilen kültürel kaynak metinler” (age, 112), yazarların eserlerini kaleme alma süreçlerinin çeviri süreci, ürettikleri eserlerin de çeviri olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Sun’a (2014) göre, “kültürel çeviri” olarak adlandırdığı eserler, yine “kültürel çevirmenler” olarak adlandırdığı yazarların ana diline göre ikiye ayrılmaktadır. Burada, yazarın ana dilinin, kaleme aldığı esere kaynaklık eden kültürün diliyle aynı veya farklı olması belirleyici olmaktadır. Örneğin, Türkiye’yi konu edinip İngilizce yazılan bir eserin yazarının ana dilinin Türkçe mi yoksa İngilizce mi olduğuna bakılmaktadır. Bu iki grup yazar arasında, genel olarak, yazarın amacı, eserin konusu, yazarın yerel kültürü ele alış şekli hususlarında farklılıklar görülmektedir. Öte yandan, Qingyin Tu ve Changbao Li, Çin’i konu edinip İngilizce kaleme alınan eserlerin tekrar Çinceye çevirilerini “geri çevirinin” bir türü olarak kabul ettikleri “A Review on Textless Back Translation of China-Themed Works Written in English”

(2017) başlıklı makalelerinde, yazarın kimliğini temel alarak, “yabancı dil yaratımı” niteliği taşıyan eserleri daha ayrıntılı bir şekilde dört gruba ayırmaktadır: 1) yerli yazarların eserleri, 2) yabancı bir ülkede yaşayan yerli yazarların eserleri, 3) yerli kültür asıllı yabancı yazarların eserleri, 4) yabancı yazarların eserleri. Tu ve Li (2017), her bir grubu temsil eden çeşitli örnekler vermektedir. Birinci grup için, Yang Xianyi adlı Çinli bir yazarın İngilizce kaleme aldığı *White Tiger* adlı eseri örnek gösterilmektedir. İkinci grup için, her ikisi de Çin’de doğup büyümüş, eğitimlerini ise yurt dışında almış ve yaşamlarını orada sürdürmüş, böylelikle yabancı bir dili ve kültürü içselleştirerek o dilde eserler üretmiş Çinli yazarlar olarak Lin Yutang’ın *Moment in Peking, A Leaf in the Storm, The Vermilion Gate, My Country and My People, The Art of Living* gibi eserleri ve Eileen Chang’ın *Stale Mates: A Short Story Set in the Time When Love Came to China, Still Alive, Chinese Life and Fashions* gibi eserleri örnek gösterilmektedir. Bu yazarların eserlerinin “geleneksel Çin kültürüne derin köklerle bağlı olduğu ve Çin kültürüne olan sevgilerinin, yazımlarındaki olumlu tondan açıkça belli olmakla beraber, genişliği ve derinliğiyle Çin kültürünü Batılı okurlara tanıtmaya amacı taşıdığı” (Tu, Li, 2017, 3) vurgulanmaktadır. Bu yazarlar, bazen kendi Çince eserlerini de İngilizceye çevirebilmekte, yani “öz çeviri” yapabilmektedir. Lin Yutang’ın *Between Tears and Laughter* adlı eseri, bu tür bir “öz çeviriye” örnek olarak verilmektedir. Büyük çoğunluğunun göçmen olduğu ifade edilen üçüncü grup için, yabancı bir ülkede doğup büyümeleri sebebiyle bizzat Çin’de bulunmama olasılıkları bile olan Çin asıllı yazarlardan Maxine Hong Kingston’un *The Woman Warrior*, Amy Tan’ın *Joy Luck Club*, Jade Snow Wong’un *Fifth Chinese Daughter*, Gish Jen’in *Who’s Irish*, Fae Myenne Ng’nin *Bone*, Gus Lee’nin *China Boy* eserleri örnek gösterilmektedir. Tu ve Li (2017), Jade Snow Wong’un yaşam öyküsü üzerinden, bu grupta yer alan, bir yandan kültürel köklerini korumaya çalışan bir yandan da farklı bir dil ve kültür alanı içinde bulunan yazarların kendilerini bir tür kültür çatışması içerisinde bulabildiğine ve bunun eserlerine de yansıyabildiğine işaret etmektedir. Sun (2014), yazarların farklı kültürel bağlamlar ve yazınsal yöntemler arasında uygun buldukları tercihleri yaparak çeviriyi andıran bu yazma süreçlerinde yaşadıkları kültürel çatışma durumlarının üstesinden gelmeye çalıştıklarına dikkat çekmektedir. Dördüncü grup için, Amerikalı yazarlar Pearl S. Buck’ın *The Good Earth*, W. J. Hail’in *Tseng Kuo Fan*, W. L. Bales’in *Tso Tsung Tang*, Danimarkalı yazar Robert Hans van Gulik’in *A Judge Dee Mystery*, İngiliz yazar John Otway Percy Bland’in *Li Hung-Chang* adlı

eserleri örnek gösterilmektedir. Tu ve Li (2017), bu grupta yer alan yazarların, köken olarak yerel kültürden olmamalarına rağmen, o kültürle ilişkiler kurmuş olduklarına dikkat çekmektedir. Çinli entelektüellerle yakın temasta olan Amerikalı yazar Pearl S. Buck ve Çinli bir eşi olan Danimarkalı yazar Robert Hans van Gulik örnekleri üzerinden, bu gibi yazarların yerel kültürü yakından tanıma fırsatı buldukları vurgulanmaktadır. Buna göre, “bu tür kişisel bağlar, bu yazarları geleneksel Çin kültürüne daha da yakınlaştırır. Bu yazarların birçoğu, daha sonra Çin ve Çin kültürüne daha derin duygular beslemeye başlar ve Çin’i kendileri betimlemek isterler” (Tu, Li, 2017, 4).

“Yabancı dil yaratımının” yerel kültürün diline çevrilmesiyle ortaya çıkan çeviri durumunun geleneksel “geri çeviri” kavramına getirdiği yeni bakış açısına ilişkin şu aydınlatma yer almaktadır:

“1930’larda, Lin Yutang, gurbette iken *Moment in Peking* adlı İngilizce romanı yazmıştır. Bu romanın şimdi üç Çince çevirisi bulunmaktadır. Romanın odağında Çin kültürü ve Eski Pekin yaşamı yer almaktadır ancak dili İngilizcedir. Bu tür bir çeviri, dilsel anlamdan ziyade kültürel anlamda geri dönüşe işaret etmektedir ve bu nedenle ‘kökensiz geri çeviri’ adını almaktadır, yani, hiçbir kaynak metne dayanmayan bir geri çeviri” (Wang, 2009, 236’dan aktaran Tu, Li, 2017, 2).

Tu ve Li (2017), Wang’ın bahsi geçen özel çeviri durumunu önceleri “kökensiz geri çeviri” olarak adlandırmasına rağmen, daha sonra yazılı metne kaynaklık eden bir kültürün aslında var olduğu ancak bu kaynağın somut bir metin olarak var olmadığı düşüncesinden hareketle “kökensiz geri çeviri” kavramını “metinsiz geri çeviri” (“textless back translation”) olarak güncellediğine dikkat çekmektedir. Bu anlamda, “metinsiz geri çeviri”, “çevirmenlerin, yabancı dillerde (İngilizce) yazılmış Çin temalı edebî eserleri geri Çinceye çevirdiği ve çeviri metinleri Çince okurlara tekrar sunduğu bir geri çeviri türü” (Tu, Li, 2017, 3) olarak tanımlanmaktadır.

Sun (2014), “metinsiz geri çeviri” durumunu “çeviriye çevirmek” olarak nitelendirmekte ve şu açıklamayı yapmaktadır:

“Çinli Amerikalı yazının Çinceye çevirisi, Tayvanlı çevirmen Zhang Zhenyu tarafından 1977 yılında yeniden çevirisi de yapılan *Moment in Peking* adlı eserin Lin Yutang tarafından 1941 yılında Çinceye çevrildiği 1940’lı yıllara kadar uzanmaktadır. Doğrusunu söylemek gerekirse, Çince bir kaynak metnin olmaması nedeniyle bu tür çeviriler geri çeviri niteliği taşımamaktadır. Ancak, Çin kültürüyle belirgin metinlerarası bağlantılar taşıyan sayısız kültürel anıştırmalar ve göndermeler açıkça Çince’dir. Bu nedenle, böyle bir çeviri eylemi geri çevirinin özel bir türü olarak görülebilir” (Sun, 2014, 114).

“Metinsiz geri çevirinin” söz konusu olduğu çeviri durumlarında, “hayalî kaynak metin” (Sun, 2014, 115) olarak nitelendirilen metin, kaynak metin ile erek metin arasındaki geleneksel ayrımı bulanıklaştırmaktadır. Kaynak metin ve erek metin

arasında gözlemlenen bulanıklaşma, yazar ve çevirmen arasında da görülmektedir. Nitekim “yabancı dil yaratımı” sürecinde yazarın eylemleri çevirmeninkini andırmakta iken, “metinsiz geri çeviri” sürecinde çevirmenin aldığı birtakım çeviri kararları da yazarın yazma sürecini akıllara getirmektedir. “Yabancı dil yaratımında”, çevirmen gibi davranan yazarın, kaynak kültüre ilişkin bilgi düzeyi de gündeme gelmektedir. Şöyle ki, “pek çok durumda, eğer sürece dâhil olan kültürel farklılıklar iyi anlaşılmazlarsa ve uygun şekilde ele alınmazlarsa, dilsel çevirinin yeterli olmadığı görülmektedir” (age, 112).

Sun (2014), “metinsiz geri çeviri” durumuna örnek teşkil eden çeviriye yönelik yerel kültürdeki talebi, yerel kültürün yabancı dil ve kültürlerde nasıl temsil edildiğine dair bir merakla da ilişkilendirmektedir. Bu, “metinsiz geri çeviri” sürecine çeviri ürünü okuyan yerel kültür okurunun da bir şekilde dâhil olduğunu akıllara getirmektedir. Bu noktada, yerel kültür okurunun “metinsiz geri çeviriyi” alımlamadaki tutumunun çevirmen kararları üzerindeki etkilerinden bahsedilebilmektedir. Bu bağlamda Sun (2014), yerel kültüre özgü deyişler de dâhil olmak üzere çevirmenlerin çeviri kararlarındaki yerileştirme eğilimine dikkat çekmektedir. Buna göre, çevirmenler, “yabancı dil yaratımında” kendilerince tespit ettikleri “bozulmuş ve yabancılaştırılmış” (age, 115) unsurların “kültürel restorasyonunu” (age, 116) sağlama görevini üstlenebilmektedir. Bu açıdan, “bu çevirmenler, ‘gerçek’ özgünü daha iyi bildiklerini söylediklerine özgünü özgürce ele alma eğiliminde olmaktadır” (age, 115). Bu kapsamda, âdeta “kültürel sözcüler” (age, 116) gibi hareket eden çevirmenler, “kültürün kendi özgün habitatına geri dönüşünü” sağlamaktadırlar (age, 117). Başka bir dilde kaleme alınıp başka bir kültüre yolculuk ederek “yabancılaştırılan” yerel kültür, “metinsiz geri çeviri” süreciyle ait olduğu kültüre geri dönüş yapmaktadır. Bu aşamada, “metinsiz geri çeviri” ürünü metin, yerel kültürde “çeviri metnin iyi bir şekilde alımlanmasını temin etmek üzere bir kültürel filtre” (age, 117) işlevi görebilmektedir.

“Yabancı dil yaratımında” âdeta çevirmen gibi davranan yazarın yazma sürecinde aldığı kararların ve “metinsiz geri çeviri” sürecinde âdeta “kültürel sözcü” (age, 116) gibi davranan çevirmenin çeviri sürecinde aldığı kararların arkasında bulunabilecek sebeplerin ve yaratabileceği etkilerin açıklanması belirli bir çerçeve gerektirmektedir. Bu noktada, Guo (2017), “yabancı dil yaratımı” niteliği taşıyan metinlerde, metin yazımında bir tür çeviri süreci yaşayan yazarın başvurduğu yöntemleri açıklarken şu

sınıflamayı yapmaktadır: 1) kelimesi kelimesine (motamot) çeviri (transliterasyon) [*literal translation (transliteration)*], 2) kelimesi kelimesine (motamot) çeviri [*literal translation*], 3) serbest çeviri [*free translation*], 4) yerine koyma [*substitution*], 5) bütünleşik çeviri [*integrated translation*]. Guo (2017), “yabancı dil yaratımı” niteliği taşıyan metinlerin tekrar yerel dile çevrilmesini ifade eden “metinsiz geri çeviri” sürecinde çevirmenlerin başvurduğu yöntemleri açıklarken ise şu sınıflamayı yapmaktadır: 1) yerine koyma [*substitution*], 2) çıkarma [*omission*], 3) serbest çeviri [*free translation*], 4) genişletme [*amplification*], 5) kelimesi kelimesine (motamot) çeviri [*literal translation*].

“Yabancı dil yaratımını” “kültürel çeviri”, “metinsiz geri çeviriyi” de “kültürün kendi özgün habitatına geri dönüşü” olarak nitelendiren Sun (2014), “geri çeviriye” yeni bir boyut kazandıran söz konusu kavramların kültürel odağını gözler önüne sermektedir. Yazarın kimliğinden yola çıkarak “yabancı dil yaratımı” özelliği taşıyan eserleri ayrıntılı bir şekilde sınıflandıran Tu ve Li (2017), yazarın amacı, eserin konusu, yazarın yerel kültürü ele alış şekli başta olmak üzere, özgün eser gibi sunulan “yabancı dil yaratımı” metinlerin oluşumuna etki eden çeşitli etmenlerin göz önünde bulundurulmasını mümkün kılmaktadır. Yazarın “yabancı dil yaratımındaki” kullanımlarını çeviri yöntemi olarak değerlendiren Guo (2017), hem yazarın “yabancı dil yaratımı” sürecinde hem de çevirmenin “metinsiz geri çeviri” sürecinde hangi çeviri yöntemlerini kullandıklarına ilişkin bir sınıflandırma önererek, bu yöntemlerin kullanılmasının arkasında yatan nedenlerin ve yarattıkları etkilerin açıklanabilmesini sağlamaktadır. Mevcut tez çalışmasının araştırma nesnesine ilişkin metin incelenmelerinde de Guo’nun (2017) sağladığı çerçeveden yararlanılmaktadır.

5.2. Türkçede “Foreign Language Creation” ve “Textless Back Translation” Kavramları: “Özde Çeviri” ve “Aslına Çeviri”

Yurtdışında gerçekleştirilen çeviri çalışmalarında kullanılan çeviri kavramlarının Türkçede ne şekilde kullanıldıkları, özellikle de araştırmacıları yakından ilgilendiren bir husustur. Bu bakımdan, göstergebilim ve terminoloji çalışmalarıyla Çeviribilim alanına büyük katkılar sunan Prof. Dr. Sündüz Öztürk Kasar’ın “Çeviri Göstergebilimi ile Kent Göstergebiliminin Bütünleşik Bağlamında Özde Çeviri Kavramının İncelenmesi” (2020) başlıklı makalesi, yabancı çalışmalara “foreign language creation” ve “textless back translation” şeklinde konu olan çeviri olgularının

Türkçede kavramsallaştırılması ve bu kavramlara ilişkin Türkçede tutarlılık sağlanması açısından oldukça önem arz etmektedir.

Öztürk Kasar (2020), belirli bir yerel dili ve kültürü konu edinen ancak yazarın kendi ana dilinde kaleme alıp bu dilin ve kültürün hâkim olduğu dizgede özgün eser olarak okurlarına sunduğu bir eseri “özde çeviri”, “özde çeviri” gerçekleştiren yazarı da “özde çevirmen” olarak adlandırmaktadır. Bu kavramın işaret ettiği üzere, “eserin oluşturulduğu ve sunulduğu dil ve kültür, eserin yansıttığı dil ve kültürden farklıdır” (Öztürk Kasar, 2020, 3) ve yazar aslında okurlarına özgün bir eser sunuyor gibi görünse de farklı bir dili ve kültürü kendi zihinsel süzgecinden geçirerek “özde” bir çeviri süreci yaşamaktadır. “Özde çeviri” olan kaynak metnin, yazarın çeviri serüveni hakkında sağladığı ipuçları şöyle açıklanmaktadır: “bu zihinsel çeviri işlemi tıpkı kâğıt paraların dokusundaki filigran gibi metnin dokusunda bir iz bırakır” (age, 3). “Özde çeviri” olarak adlandırdığı çeviri olgusuna göstergibilim bakış açısından yaklaşan Öztürk Kasar (2020), bu benzetmeyi yaparken, özgün eserdeki söz konusu “izlerin” her birini “gösterge” olarak kabul etmektedir. Buna göre;

“yabancı kentler ve uzamlar, yabancı tarihsel ve toplumsal gerçeklikler, yabancı kişiler ile bunları temsil eden özel ad göstergeleri üzerine kurulmuş özde çeviri metni okurda rahatlıkla bir özgün eser değil de bir çeviri eser okuduğu düşüncesini uyandırabilir” (age, 3-4).

Öztürk Kasar’ın (2020) belirli bir yerel dili ve kültürü konu edinen yazarların, zihinlerinde gerçekleşen bir tür çeviri sürecinden sonra yazdıklarını özgün eser olarak okurlarına sundukları durumu tanımlamak üzere önerdiği “özde çeviri” kavramının “foreign language creation” (“yabancı dil yaratımı”) kavramına karşılık geldiği ve bu özel çeviri durumunu Türkçede de kavramlaştırarak dilimize kazandırdığı söylenebilir.

Öztürk Kasar (2020), “özde çeviriyi”, “öz bağlamdan yabancı bağlama giden” ve “yabancı bağlamdan öz bağlama giden” olmak üzere ikiye ayırmakta ve böylelikle, Türkçede “özde çeviri” olarak adlandırdığı çeviri durumunu detaylandırarak dilimize iki yeni kavram daha kazandırmaktadır. Bu bağlamda, Öztürk Kasar (2020), yurtdışında yaşayan bir yazarın kendi dil ve kültürünü yansıttığı eserini, içinde yaşadığı ülkenin dilinde kaleme alıp o ülkedeki okurlara sunmasının “öz bağlamdan yabancı bağlama giden özde çeviri”; bir yazarın yabancı bir dili ve kültürü yansıttığı eserini kendi dilinde kaleme alarak ülkesindeki okurlara sunmasının ise “yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviri” örneği sergilediğini ileri sürmektedir.

Öztürk Kasar'ın (2020), “özde çeviri” kapsamındaki “öz bağlamdan yabancı bağlama giden/yabancı bağlamdan öz bağlama giden” ayrımında, “öz bağlam” ve “yabancı bağlam” önerisiyle dil ve kültürün bağlamında yapılan değişikliğe odaklandığı görülmektedir. Bu çerçevede, dil ve kültürün yolculuk yönünü temel alan Öztürk Kasar'ın (2020) sınıflandırması ile eseri oluşturan yazarın kimliğini temel alan Tu ve Li'nin (2017) sınıflandırması arasında bir bağ kurulabilir. Nitekim Tu ve Li (2017), Çin dilini ve kültürünü konu edinen İngilizce eserlerin yazarlarının kimliğinden yola çıkarak, “yabancı dil yaratımına” örnek teşkil eden eserleri; 1) yerli yazarların eserleri, 2) yabancı bir ülkede yaşayan yerli yazarların eserleri, 3) yerli kültür asıllı yabancı yazarların eserleri, 4) yabancı yazarların eserleri, olmak üzere dörde ayırmaktadır. Bu kapsamda, Öztürk Kasar'ın (2020) “öz bağlamdan yabancı bağlama giden özde çeviriler” kavramının Tu ve Li'nin (2017) sınıflandırmasındaki 1 ve 2 numarayı, “yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviriler” kavramının ise 3 ve 4 numarayı içine aldığı ifade edilebilir. Bu çerçevede, Türkçede önerdiği “özde çeviri” kavramını, “öz bağlamdan yabancı bağlama giden özde çeviriler” ve “yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviriler” şeklinde detaylandıran Öztürk Kasar'ın (2020), yazarın kimliğini temel alan Tu ve Li'nin (2017) sınıflandırmasına Türkçede alternatif teşkil edecek şekilde yeni bir bakış açısı sunduğu söylenebilir.

Bir eserin sunulduğu dil ve kültür ile eserin yansıttığı dilin ve kültürün birbirinden farklı olduğu eserler için Türkçede “özde çeviri” kavramını öneren Öztürk Kasar (2020), söz konusu eserlerden yapılan çevirileri, erek dili temel alarak “aslına çeviri” ve “dolaylı özde çeviri” şeklinde ikiye ayırmakta ve Türkçemize iki yeni kavram daha kazandırmaktadır. Bu kapsamda, Öztürk Kasar (2020), “özde çeviri” olan bir eserin, içeriğinde yansıtmakta olduğu dile ve kültüre çevirisini “aslına çeviri”, bu eserin herhangi başka bir dil ve kültüre çevirisini ise “dolaylı özde çeviri” olarak adlandırmaktadır. Dolayısıyla, belirli bir yerel dili ve kültürü konu alıp yabancı bir dilde kaleme alınan eserin söz konusu dile ve kültüre çevirisi bir aslına dönüşü yansıttığı için “aslına çeviri” olmaktadır. Öte yandan, “özde çeviri” olgusu hâlihazırda başka bir dil ve kültürden çeviri sürecini içerdiği için, bir “özde çeviriden” farklı bir yabancı dil ve kültüre yapılan çeviri de “dolaylı özde çeviri” olmaktadır.

Öztürk Kasar'ın (2020) önerdiği “özde çeviri” kavramının, “yabancı dil yaratımı” kavramına karşılık geldiği gibi, “aslına çeviri” kavramının da “textless back

translation” (“metinsiz geri çeviri”) kavramına karşılık geldiği söylenebilir. Ayrıca, Öztürk Kasar (2020), kendisinin “özde çeviri” olarak adlandırdığı “yabancı dil yaratımına” örnek teşkil eden bir metnin sadece “aslına” değil, aynı zamanda başka yabancı dillere de çevrilebileceği gerçeğini gözler önüne sererek, böyle bir çeviri durumunu da “dolaylı özde çeviri” şeklinde kavramlaştırmakta ve çeviribilim alanındaki Türkçe terminolojimizin zenginleştirilmesine katkı sunmaktadır.

Öztürk Kasar (2020), çeviri göstergebilimi ile kent göstergebiliminin bütünleşik bağlamında incelediği “özde çeviri” olgusunu tanımlarken ve örneklendirirken, kenti “çok katmanlı bir dizge” olarak ele almaktadır. Bu “çok katmanlı dizgenin” hem “özde çeviri” ürününde hem de “aslına çeviri” veya “dolaylı özde çeviri” ürünlerinde sistematik bir şekilde incelenmesini mümkün kılacak şekilde, kente ait göstergeleri şu şekilde sınıflandırmaktadır: “1) özel ad göstergeleri (a. yer adları ve su adları, b. kişi adları ve lakapları, c. kurum ve işletme adları); 2) tarihsel göstergeler (a. tarihî anıtlar, b. tarihî olaylar, c. tarihî şahsiyetler); 3) kültürel göstergeler (a. toplumsal yaşam ve günlük alışkanlıklar, b. ev yaşantısı ve düzeni, mobilyalar ve dokumalar, c. yemek kültürü, d. giysiler, şapkalar ve diğer aksesuarlar, e. ulaşım araçları, f. ölçü birimleri)” (Öztürk Kasar, 2020, 10).

İngiliz yazar Goodwin’in içeriği itibariyle başka bir dilin ve kültürün çevirisi olduğu söylenebilecek İngilizce eserlerine ve bu eserlerin yeniden kaynak kültürde konumlanması olarak değerlendirilebilecek Türkçe çevirilerine odaklanılan mevcut tez çalışmasında, Goodwin’in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı tarih kitabı niteliği taşıyan kurgu dışı eserinin ve aynı Osmanlı polisiyesi serisine ait *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerinin, kuramsal çerçeve kapsamında birer “yabancı dil yaratımı”, Öztürk Kasar’ın (2020) önerisiyle birer “özde çeviri”, olduğunu (seyahat kitabının ise olmadığını) ortaya koymak üzere, Türk dilini ve kültürünü yansıtan unsurların belirtilmesinde Öztürk Kasar’ın (2020) yaptığı sınıflandırmadan faydalanılmaktadır. Söz konusu sınıflandırmadan yararlanılarak oluşturulan tablolarda, araştırma nesnesinin sunduğu veri göz önünde bulundurularak, “kişi adları ve lakapları” kategorisi, “unvanlar” da eklenerek kullanılmaktadır.

5.3. Bir Eserin “Yabancı Dil Yaratımı” Kavramı Üzerinden İncelenmesi

5.3.1. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri (Transliterasyon) [*Literal Translation (Transliteration)*]

Guo’ya (2017) göre, transliterasyon, kelimesi kelimesine çevirinin özel bir türüdür. Transliterasyon, “sözcüklerin veya harflerin, farklı bir alfabenin veya dilin harflerinin kullanılarak yazılması” (*Oxford Dictionary*, 2000, 1274) anlamına gelmekte ve Türkçede “harf çevirisi” (*Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*⁴, 2019, 2381) olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle, transliterasyona başvurularak yapılan bir çeviride, telaffuzun temel alınması söz konusudur. Yabancı dile ait bir sözcüğün o dildeki telaffuzu temel alınarak başka bir dile ait alfabenin harfleriyle yazılması, sözcüğün kendine özgü “kültürel tadı” (Guo, 2017, 1357) korumasını, başka bir deyişle “yabancılığını” hissettirmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede, transliterasyon, kaynak odaklı bir çeviri yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3.2. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri [*Literal Translation*]

Kelimesi kelimesine çeviri, “bir sözcüğün ya da sözcük öbeğinin temel veya genel anlamında olmasını” veya “orijinal sözcüklerin aynen takip edilmesini” (*Oxford Dictionary*, 2000, 692) içermektedir. Bu nedenle, kelimesi kelimesine çeviri, çevirinin kaynak dilin yapısının korunarak gerçekleştirilmesinden ötürü kaynak odaklı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, kaynak dilde özel bir kültürel anlam içeren ifadelerin erek dile kelimesi kelimesine aktarılması, erek metin okurunun metni anlamasını ve yorumlamasını güçleştirebilmektedir. Bu bağlamda, kelimesi kelimesine çeviride, “genellikle, erek okurun anlaması için zemin sağlamak üzere açıklayıcı sözcükler eklenmektedir” (Guo, 2017, 1357). Bu durumda, hem kaynak metnin kelimesi kelimesine çevirisi yapılarak kaynak dilin yapısı korunmaktadır hem de erek okurun anlama sürecini kolaylaştıracak açıklama eklenmektedir. Bu çerçevede, Guo’nun (2017) bu başlık altında yer verdiği kelimesi kelimesine çevirinin, bir önceki başlıkta transliterasyon özelinde yer verdiği kelimesi kelimesine çeviriden ayrılan yanı, burada (çevirmen gibi hareket eden) yazarın, çeviri birimine sözcükler ya da sözcük öbekleri eşliğinde açıklamalar eklemesidir.

⁴ Bundan sonra “*TDK Türkçe Sözlük*” şeklinde kısaltılarak kullanılacaktır.

5.3.3. Serbest Çeviri [*Free Translation*]

Serbest çeviri, kelimesi kelimesine çevirinin aksine, “özdeş olmayan ama genel anlamı veren çeviri” (*Oxford Dictionary*, 2000, 472) olarak tanımlanmaktadır. Guo (2017), kelimesi kelimesine çeviri yapılamayan durumlarda serbest çevirinin tercih edildiğine dikkat çekmektedir. Diller ve kültürler arası farklılıkların neden olduğu kısıtlamalardan ötürü kaynak metnin yalnızca anlamının aktarıldığı serbest çeviri, erek odaklı bir özellik sergilemektedir. Serbest çevirinin erek odaklı oluşunun bir göstergesi ise açıklayıcı anlatımdır. Guo’ya (2017) göre, açıklayıcı anlatım erek okurun metni anlama sürecini kolaylaştırmaktadır.

5.3.4. Yerine Koyma [*Substitution*]

Yerine koyma, “bir kişiyi veya şeyi, başka bir kişinin veya şeyin yerine kullanma” (*Oxford Dictionary*, 2000, 1196) anlamına gelmektedir. Çeviri sürecinde, kaynak kültüre ait bir ifadenin yerine, söz konusu ifadenin erek kültürdeki eşdeğerinin konulmasını kapsamaktadır. Guo (2017), Çincedeki hitap şekillerinin yerine bu ifadelerin İngilizcedeki “Mr.”, “Mrs.”, “Miss” gibi eşdeğerlerinin kullanılmasını, yerine koyma yönteminin bir örneği olarak ele almaktadır. Bu bağlamda, yerine koyma, erek okur açısından metnin içerebileceği “bilişsel uzaklığı kısaltmaktadır” (age, 1358) ve bu nedenle, erek odaklı bir özellik taşımaktadır.

5.3.5. Bütünleşik Çeviri [*Integrated Translation*]

Bütünleşik çeviri, yukarıda bahsi geçen yöntemlerin en az ikisinin bir arada kullanıldığı durumları ifade etmektedir. Hangi yöntemlerin bir arada kullanıldığı ise, erek metin ile yaratılmak istenen etkiye ilişkin ipuçları sağlamaktadır. Örneğin, transliterasyon ve serbest çeviri, “İngilizce erek okurunun bir yandan yabancıya merak duymasını sağlamak, bir yandan da kültürel sözcüklerin anlamını açıklığa kavuşturmak için” (Guo, 2017, 1358) birlikte kullanılabilir. Guo’ya (2017) göre, bu iki yöntem özellikle de hem yapısı hem de anlamı aktarılmak istenen deyimlerde ve atasözlerinde tercih edilmektedir. Bu yöntemlerin bütünleşik kullanımı, “ifadelerin hem egzotik tadını tamamen korumakta hem de İngilizce erek okur tarafından kolaylıkla anlaşılmasını sağlamaktadır” (age, 1359). Buradan, yöntemlerin bütünleştirilme şekillerinin metin ve okur üzerinde belirli birtakım etkiler yarattığı anlaşılmaktadır.

5.3.6. Sınıflamaya Eklenen Yöntemler: Ödünç Alma [*Borrowing*] (ve Açıklama)

Goodwin eserlerine bakıldığında, “yabancı dil yaratımı” niteliğindeki eserlerin incelenmesinde Guo’nun (2017) yer verdiği yöntemlerden başka yöntemler de dikkat çekmektedir. Yazarın, metnini oluştururken, kaynak dildeki sözcükleri değiştirmeden metnine doğrudan dâhil ederek ödünç alma yöntemine başvurduğu veya ödünç alınan söz konusu sözcüklerin yanına açıklama da ekleyebildiği gözlemlenmektedir. Bu nedenle, Guo’nun (2017) sınıflandırmasındaki beş yönteme, mevcut tez çalışmasındaki araştırma nesnesinin sunduğu veriden yola çıkılarak, iki yöntem (“ödünç alma” ile “ödünç alma ve açıklama”) daha eklenmesi uygun görülmektedir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus ise, araştırma nesnesinin gerektirdiği “ödünç alma” ile “ödünç alma ve açıklama” yöntemlerinin, Guo’nun (2017) sınıflandırmasındaki ilk iki grubu oluşturan sırasıyla “transliterasyon” ve “açıklama eşliğinde transliterasyon” ile koşut olmasıdır.

5.4. Bir Eserin “Metinsiz Geri Çeviri” Kavramı Üzerinden İncelenmesi

5.4.1. Yerine Koyma [*Substitution*]

“Yabancı dil yaratımı” ürünü olan metinde, yazarın kaynak kültüre ait bir ifadenin yerine bu ifadenin erek kültürdeki eşdeğerini koyması durumunu anlatan yerine koyma yöntemi, “metinsiz geri çeviride”, çevirmenin yabancı dile çevirisi yapılarak kullanılan ifadenin yerine o ifadenin yerel dildeki özgün hâlini koyması olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada, “çevirmenin yapması gereken, özgün şiirin, cümlelerin ve alıntılarının aynısının veya orijinalin izini sürerek bulmaya çalışmak ve sonra, doğru çeviri elde etmek için, onları doğrudan kullanmaktır” (Guo, 2017, 1361). Bu uygulama, “özgün metnin restorasyonu” (age, 1361) olarak da tanımlanmaktadır. Guo (2017), yerel dile “metinsiz geri çeviri” yapıldığında, erek okurun söz konusu dile ve kültüre hâkim olmasından ötürü, “yabancı dil yaratımı” olan metinde yabancı dile çevirisi yapılarak kullanılan ifadenin yerine koyulan yerel özgün ifadede değişiklikler yapılmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Değişiklik yapılması durumunda ise, “okurların, ortaya çıkan yeni çeviriyi hafızasındakiyle eşleştiremeyeceğini ve onu kabul etmeyeceğini” (age, 1361) ileri sürmektedir. Bu bağlamda, “transliterasyon ile yazılan sözcükler, kitap isimleri, atasözleri, şiirler, klasikler vb.” (age, 1361) söz konusu olduğunda yerine koyma yönteminin kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır.

5.4.2. Çıkarma [Omission]

Çıkarma, “kaynak metindeki bazı sözcüklerin, o sözcükler olmadığında da çeviri anlamlı olduğu veya anlam apaçık ortada olduğu için, erek dile çevrilmemesi” (Guo, 2017, 1361) olarak tanımlanmaktadır. Guo (2017), yazarın “yabancı dil yaratımında” bir yandan okura egzotik bir kültürün varlığını hissettirirken bir yandan da okurun metni anlama ve yorumlama aşamasında kolaylık sağlamak üzere açıklayıcı bir dil kullanabileceğine dikkat çekmektedir. “Yabancı dil yaratımında” yazarın okur için açıklama yapma gereksinimi duyabileceği içerik, “metinsiz geri çeviri” okurunun yakından tanıdığı içerik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, “yabancı dil yaratımında” yer almadığı zaman okurun anlamayacağı açıklayıcı sözcükler, “metinsiz geri çeviride” gereksiz yer tutabilmektedir. Bu bağlamda, “çok fazla açıklayıcı sözcüğün, metni karışık ve bayağı hâle getirmesinden ve okurların akıcı okuma yapmasını etkileyebilmesinden dolayı bazı özel ayrıntılar çıkarılabilmektedir” (age, 1362). Bu durumda, çıkarma, “metinsiz geri çeviri” okurunun metni anlama sürecini olumsuz etkilememekte, aksine metni daha açık ve anlaşılır hâle getirmektedir.

5.4.3. Serbest Çeviri [Free Translation]

“Yabancı dil yaratımında” yazarın kullandığı serbest çeviri yönteminde olduğu gibi, “metinsiz geri çeviride” çevirmenin kullandığı serbest çeviri yönteminde de yapının değil anlamın aktarılması ön planda tutulmaktadır. Guo (2017), “yabancı dil yaratımında” yerel kültürün doğru anlaşılmasını olumsuz etkileyen kullanımların olması durumunda, erek metinde kaynak metnin yeniden düzenlemesine yönelik bilinçli çeviri kararlarının alınabileceğine işaret etmektedir. Buna göre, “‘yabancı dil yaratımındaki’ içerik, çevirmenin kendi yerel dilini ve kültürünü ilgilendirdiği için, çevirmenin özgün bilginin gerçekliğine ve doğruluğuna ilişkin daha çok söz söyleme hakkı bulunmaktadır” (age, 1362). Bu bağlamda, “çevirmen, okurun bilişsel uyumunu göz önünde bulundurmak ve erek kültüre uyumu sağlamak üzere, açıklama bile yapmadan, içeriği uyarlama konusunda inisiyatif kullanacaktır” (age, 1362). Serbest çevirideki söz konusu “inisiyatif”, “kültürel sözcüler” (Sun, 2014, 117) gibi hareket edebilen çevirmenlerin “‘gerçek’ özgünü daha iyi bildiklerini söylediklerine özgünü özgürce ele alma eğiliminde olmalarını” (age, 115) da akla getirmektedir.

5.4.4. Genişletme [Amplification]

Genişletme, “hikâye, cümle ve benzerine ayrıntılar ekleme” (*Oxford Dictionary*, 2000, 35) anlamına gelmektedir. Çeviri sürecinde, erek metnin, kaynak metinde olmayan sözcüklerle genişletilmesini ifade etmektedir. Genişletmenin, “metin içerisinde doğrudan açıklama yapma yoluyla kültürel engelleri kaldırılabilmesi” (Guo, 2017, 1362) söz konusudur. “Metinsiz geri çeviri” bağlamında ise, “çevirmen, yerel kültüre çok aşina olmasından dolayı, çevirisine yerel tat eklemek üzere genişletme yöntemini benimseyebilmektedir” (age, 1362). Kaynak metinde olmayan sözcüklerin erek metne eklenmesiyle gerçekleştirilen genişletmenin etkisiyle, “çeviri daha doğal ve akıcı görünebilmekte ve okurlar çeviriyi daha kolay kabul edebilmektedir” (age, 1363). Bu nedenle, genişletme, erek odaklı bir özellik taşımaktadır.

5.4.5. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri [Literal Translation]

“Yabancı dil yaratımında” yabancı dile çevirisi yapılarak kullanılan bir yerel ifadenin yerel dile “metinsiz geri çevirisi” yapılırken kelimesi kelimesine çeviri yönteminin kullanılması, bazı durumlarda erek metnin erek dilde ve kültürde doğal olmayan bir metne (“translationese”) dönüşmesine yol açabilmektedir. Bu, özellikle de kaynak metindeki ifadenin erek dilde belirli bir kullanımı ya da eşdeğeri olmasına rağmen çevirmenin bunu göz ardı ederek kaynak metni kelimesi kelimesine çevirdiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Guo (2017), bu tür doğal olmayan ve yetersiz çeviriler karşısında okurların kafa karışıklığı yaşamasına dikkat çekmektedir. “Yabancı dil yaratımının” bir çeviri, “metinsiz geri çevirinin” de çevirinin çevirisi olduğu düşünüldüğünde, “metinsiz geri çeviri” yapan çevirmenlerin, geleneksel çeviri süreci ile doğal olmayan ifadeler üretmek yerine, “özgün olanın izini sürmeleri” (age, 1363) gerekli olabilmektedir.

6. METİN İNCELEMELERİ

6.1. *The Janissary Tree* (2006)

6.1.1. “Yabancı Dil Yaratımı” Kavramı Üzerinden *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserin İncelenmesi

6.1.1.1. Ödünç Alma

Örnek 1:

KM: “*Evet, evet,*” he grumbled. “I’m coming”. (Goodwin, 2006, 3).

Bu örnek, evinde kitap okumakta olan Yashim’in, seraskerden kendisiyle görüşmek istediğini belirten mektubu almasının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Mektubu getiren kişinin kapıyı çalmasıyla, Yashim’in açmak üzere kapıya doğru yönelirken söylediklerine yer verilmektedir. Kapıyı açmakta olan Yashim’in “evet, evet” şeklindeki bir onaylama ifadesini kullandığı görülmektedir. Yazar, Yashim’in İngilizce cümleleri arasında Türkçe ifadelere de yer vermekte ve söz konusu ifadelerin Türkçeden ödünç alınmış olduğunu eğik yazı ile vurgulamaktadır.

Örnek 2:

KM: “I saw Russians, **efendi**”. (Goodwin, 2006, 8).

Bu örnek, bir anda ortadan kaybolan askerlere ilişkin serasker ile Yashim arasında geçen görüşmenin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Konuşma sırasında Ruslara değinen seraskerin, onları nasıl gördüğünü anlatırken Yashim’e hitaben “efendi” ifadesini kullandığı görülmektedir. Yazarın çeviri kararına bakıldığında, yine ödünç alma yöntemiyle Türkçe bir ifadeye yer verdiği gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: “The *gözde*’s bed?” Yashim inquired. (Goodwin, 2006, 54).

Bu örnek, geceyi sultan ile geçirmesi için hazırlanan ancak sarayda boğularak öldürülmüş olarak cesedi bulunan cariye hakkında bilgi toplamak amacıyla Yashim’in saray haremine gelişinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim’in, cariyeyle aynı odayı paylaşan diğer kadınlara onun yatağını sorduğu ve bu soruyu

yöneltirken “gözde” ifadesini kullandığı görülmektedir. Yazarın, ödünç alma yöntemiyle, eğik yazı kullanarak Türkçe bir ifadeye yer verdiği çeviri kararı göze çarpmaktadır.

6.1.1.2. Ödünç Alma ve Açıklama

Örnek 1:

KM: As *cariyeler*, *harem maids*, her roommates had not yet been advanced to the rank of *gözde*: but they were hoping. (Goodwin, 2006, 53).

Bu örnek, sarayda cesedi bulunan cariye hakkında bilgi toplamak üzere Yashim’in saray haremine gelmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Öldürülen cariye, olaydan önce aslında geceyi sultanla geçirmesi için hazırlanan gözde olduğu anlaşılmaktadır. Yashim’in soruşturma yaparken sorular yönelttiği diğer cariyelerin, henüz gözde olmadığı belirtilmektedir. “Cariye”, “yabancı ülkelerden kaçırılıp özgürlükten yoksun bırakılan, alınıp satılabilen, her konuda efendisinin isteklerine bağlı bulunan genç kadın, halayık” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 445) anlamına gelmektedir. Yazarın, ödünç alma yöntemiyle, “cariye” sözcüğünü eğik yazı ile metnine doğrudan dâhil ettiği görülmektedir. Ayrıca, Türkçedeki “-ler” çoğul ekini de kullanarak, bu sözcüğe “cariyeler” şeklinde yer verdiği gözlenmektedir. Yazarın çeviri kararına bakıldığında, hem bir sözcüğü dilbilgisel yapısıyla birlikte ödünç olarak kullandığı hem de sözcüğün yanına “harem hizmetçisi” anlamına gelen “harem maids” açıklamasını eklediği görülmektedir.

Örnek 2:

KM: Many of these Turkish ghazi listened to their old *babas*, their *spiritual fathers*, who were wise men. (Goodwin, 2006, 77).

Bu örnek, imparatorlukta işlenen cinayetlerin arkasında eski yeniçerilerin bulunmasından şüphelenen Yashim’in, yeniçerilerin sıklıkla birlikte anıldığı Karagozi tarikatı hakkında bilgi edinmek üzere bir imamla görüşmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. İmamın, bu tarikatta yer alanların, tarikatın başı olan kişiye saygı ve sadakat duyduklarını anlatırken, bu kişiyi “baba” olarak tanıttığı görülmektedir. “Baba”, “tarikatların bazısında tekke büyüğü” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 219) anlamına gelmektedir. Yazarın, ödünç alma yöntemiyle “baba” sözcüğünü metnine doğrudan dâhil ettiği çeviri kararı göze çarpmaktadır. Ayrıca, Türkçeden ödünç olarak kullandığı sözcüğün yanına, bu sözcüğün İngilizce okuru

tarafından anlaşılabilmesini sağlayan bir şekilde, “ruhani babalar” anlamına gelen “spiritual fathers” açıklamasını da eklediği gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: “Tekke, prayer room, whatever. [...]” (Goodwin, 2006, 122).

Bu örnek, seraskerin ortadan kaybolan askerlerinden birinin cesedinin Galata Kulesi yakınlarında bulunmasının ardından olayla ilgili bilgi almak üzere Yashim’in kuleye gitmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Orhan isimli nöbetçi, İstanbul’daki kuleler hakkında bilgi verirken, Aksaray’daki kulenin, altındaki tekke ile birlikte yok olduğunu da anlatmaktadır. “Tekke”, “tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer, dergâh” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2304) anlamına gelmektedir. Yazarın çeviri kararına bakıldığında, ödünç alma yöntemiyle Türkçe “tekke” sözcüğünü metninde doğrudan kullandığı görülmektedir. Türkçeden ödünç alarak metnine doğrudan dâhil ettiği bu sözcüğün yanına, “dua odası” anlamına gelen “prayer room” açıklamasını da eklediği gözlenmektedir.

6.1.1.3. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri (Transliterasyon)

Örnek 1:

KM: Wave after wave broke on the thinly defended walls, raised a thousand years before: the Anatolian levies, the **Bashi-Bazouks** from the hills of Serbia and Bulgaria, renegades and adventurers from the whole Mediterranean world. (Goodwin, 2006, 204).

Bu örnek, Rum tüccar George Mavrocordato’nun yaşlı annesinin Yashim’e İstanbul’un fethini anlattığı paragraftan alınmaktadır. Cümlede, “askerlerin arasına katılmış sivil savaşçı” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 273) anlamına gelen “başibozuk” sözcüğü, “Bashi-Bazouk” şeklinde kullanılmaktadır. Yazarın, “ş” harfi yerine “sh”, “o” harfi yerine “a”, “u” harfi yerine “ou” kullanmak suretiyle transliterasyona başvurduğu ve Türkçe ifadeyi İngilizce sesletim özelliğine uygun olarak metnine yansıttığı görülmektedir. Yazarın, böyle bir çeviri kararıyla, “özel kültürel tadı” (Guo, 2017, 1357) yansıttığı gözlenmektedir.

Örnek 2:

KM: “You’re well, *inshallah*?” (Goodwin, 2006, 210).

Bu örnek, Murad Eslek isimli bir hamalın, bir önceki gün Kerkoporta Kapısı’nda ayağını yaralayan Yashim’e nasıl olduğunu sorduğu bir paragraftan alınmaktadır. “İnşallah”, “‘Tanrı dilerse, Tanrı nasip ettiyse’ anlamlarında dilek anlatan bir söz” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1198) olarak tanımlanmaktadır. Yazarın, “ş” harfi yerine

“sh” kullanıp “inşallah” sözcüğüne metninde “inshallah” şeklinde yer vererek transliterasyona başvurduğu görülmektedir. Yazarın, eğik yazıyla yer verdiği ve “inşā’e+allāh” (age, 1198) yapısına sahip bu sözcükle, Müslüman Türkler arasında İslam geleneğine uygun olarak sıklıkla kullanılan bir temennide bulunma biçimini metnine yansıttığı çeviri kararı dikkat çekmektedir.

Örnek 3:

KM: An hour before dusk, Stanislaw Palewski joined a group of men spluttering with indignation at the doors of the **Hammam Celebi**, one of the better baths of the city on the **Stamboul** side. (Goodwin, 2006, 212).

Bu örnek, bir perşembe günü temizlik nedeniyle hamamın kapalı olması haberinin yayılmasıyla birlikte Müslüman erkekler arasında şikâyetlerin yükselmesinin ve Stanislaw Palewski’nin de bu garip duruma şahit olmasının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Kapalı olduğu söylenen yer, Çelebi Hamamı’dır. Bu hamamın, İstanbul şehrinin iyi hamamlarından olduğu da belirtilmektedir. Yazarın, transliterasyon yöntemiyle, Çelebi Hamamı’na “Hammam Celebi”, İstanbul’a da “Stamboul” şeklinde yer verdiği çeviri kararı göze çarpmaktadır.

6.1.1.4. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri

Örnek 1:

KM: At the bottom he read the signature of **the seraskier, city commander of the New Guard, the imperial Ottoman army**. (Goodwin, 2006, 4).

Bu örnek, seraskerin, gizemli bir şekilde ortadan kaybolan askerlerini bulmada ve olayın iç yüzünü ortaya çıkarmada Yashim’i görevlendirmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim, seraskerden kendisiyle görüşmek istediğini belirttiği mektuba baktığında, kâğıdın en altında seraskerin imzasını görmektedir. “Serasker”, “sadrazamlık göreviyle yükümlü olmayan ve Osmanlı ordusunun komutanlığını yapan vezirin unvanı” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 2069) anlamına gelmektedir. Yazarın, “serasker” sözcüğünü, kelimesi kelimesine çevirinin bir türü olan transliterasyon yöntemiyle, “seraskier” şeklinde kullandığı ve hemen yanına, “Osmanlı imparatorluk ordusu olan Yeni Ordu’nun şehir komutanı” anlamına gelen “city commander of the New Guard, the imperial Ottoman army” açıklamasını eklediği görülmektedir. Aslında burada, “seraskier” ifadesinin açıklamasının içinde geçen, “Yeni Ordu” ifadesinin kelimesi kelimesine çevirisi olan “the New Guard” ifadesinin yanına da “the imperial Ottoman army” açıklamasının eklendiği gözlenmektedir. Dolayısıyla bu cümlede, açıklama eşliğinde kelimesi kelimesine

çevirinin iki örneğine bir arada rastlanmaktadır. Yazarın çeviri kararına bakıldığında, transliterasyona ek olarak açıklamaya yer verilmesi, Guo'nun (2017) işaret ettiği üzere, “yabancı dil yaratımı” okurunun metni anlama sürecini kolaylaştıran bir etki yaratmaktadır.

Örnek 2:

KM: This was her realm, shared with **the kislar agha, the chief black eunuch**, and everything that happened in it had to be serious. (Goodwin, 2006, 52).

Bu örnek, haremdeki cinayetin ardından Sultan II. Mahmut ile Valide Sultan arasında geçen konuşmaların yer aldığı bölümden alınmaktadır. “Harem ağası”, “Osmanlı saraylarında ve büyük konaklarda haremle selamlık arasında hizmet gören zenci köle, hadım ağası” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1049); “kızlar ağası”, “Osmanlı sarayındaki harem ağalarının başı” (age, 1437) anlamına gelmektedir. Yazarın, “i” harfi yerine “i”, “z” harfi yerine “s”, “ğ” harfi yerine “gh” kullanıp “kızlar ağası” ifadesine “kislar agha” şeklinde yer vererek, kelimesi kelimesine çevirinin bir türü olan transliterasyona başvurduğu görülmektedir. Ayrıca, Türkçe çevirisi “baş zenci harem ağası” olan “the chief black eunuch” ifadesini de “kislar agha” ile birlikte kullanarak, “kızlar ağasının” ne anlama geldiğini açıklayan bir metin oluşturduğu çeviri kararı göze çarpmaktadır.

Örnek 3:

KM: He climbed up languidly onto **the hot platform**, the so-called **belly** of the hammam, spread out his towel, and lay on it, facedown, his head turned to the left and his eyes closed. (Goodwin, 2006, 215).

Bu örnek, Kerkopoorta Kapısı'ndaki incelemeleri sırasında üstü tozla kaplanan Yashim'in temizlenmek üzere gittiği hamamda neler yaptığının anlatıldığı paragraftan alınmaktadır. Yazarın, “hamamlarda, terlemek için üzerine uzanılan ve alttan ısıtılan geniş mermer seki” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 954) anlamına gelen “göbek taşı” ifadesinde geçen “göbek” sözcüğünü çevirirken, “vücudun göğüs kafesinin altında kalan kısmı” (*Oxford Dictionary*, 2000, 94) anlamındaki “belly” sözcüğünü kullandığı görülmektedir. Ayrıca, Türkçe çevirisi “sıcak zemin” olan “the hot platform” ifadesini de “belly” ile birlikte kullanarak, “göbek taşının” ne anlama geldiğini açıklayan bir metin oluşturduğu çeviri kararı dikkat çekmektedir.

6.1.1.5. Serbest Çeviri

Örnek 1:

KM: When everything was done he picked up a swan-necked ewer and **very carefully washed first his hands, then his mouth, his face, his neck and, lastly, his private parts.** (Goodwin, 2006, 16).

Bu örnek, Yashim'in ortadan kaybolan Yeni Ordu askerlerini bulmak konusunda neler yapabileceğini düşünürken kendini oyalamak için yemek yaptığının ve işini bitirince abdest alıp namaz kıldığının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yazarın, “(Müslümanlar) belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh etme yoluyla yaptıkları arınma” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 3) anlamındaki “abdest almak” ifadesini çevirirken, Müslümanlara özgü bu eylemin nasıl gerçekleştirildiğini aşama aşama aktardığı görülmektedir. Ellerden başlanarak ağzın, yüzün, boynun ve vücudun diğer kısımlarının sırasıyla yıkandığını belirten açıklayıcı bir anlatım kullanması dikkat çekmektedir. Bu bakımdan, yazarın aldığı serbest çeviri kararının “belirli bir kültürdeki özel bir geleneğin anlatılmasında benimsenen” (Guo, 2017, 1358) tarafı ön plana çıkmaktadır.

Örnek 2:

KM: He took out his mat and prayed. When he had finished, he rolled up the mat once more and put it away in a niche. (Goodwin, 2006, 16).

Bu örnek, Yashim'in abdest aldıktan sonra namaz kılmasının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. “İslamın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet, salat” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1748) anlamındaki “namaz” ve “namaz ibadetini yerine getirmek” (age, 1748) anlamındaki “namaz kılmak”, kültürlerarası farklılıklardan ötürü çeviriyi güçleştirdiği söylenebilecek, Müslümanlığa özgü tamamen dinî içerikli ifadelerdir. Bu bağlamda, yazarın, Yashim'in “namaz kıldığını” aktarmak üzere, yine açıklayıcı bir anlatım eşliğinde onun neler yaptığını anlattığı gözlenmektedir. “Bir kişinin üzerinde namaz kılabilceği büyüklükte, halı, kilim, post veya kumaştan yaygı, namazlık” (age, 2053) anlamındaki dinî içerikli “seccade” sözcüğünü, “zeminin bir kısmını kaplamak için kullanılan bir parça kalın halı veya dayanıklı kumaş” (*Oxford Dictionary*, 2000, 726) anlamındaki dinî boyut taşımayan “mat” sözcüğü ile, “namaz” aşamasını ise “Tanrıyla konuşmak, özellikle de şükür etmek veya yardım dilemek” (age, 912) anlamındaki “pray” sözcüğü ile karşıladığı görülmektedir. Yazarın, Yashim'in namaz kılmasını, okurun zihninde canlandırmasını sağlayacak

bir biçimde, onun seccadesini çıkarma, ibadet etme, bitirdiğinde de seccadesini geri yuvarlayarak toplama ve yerine kaldırma aşamalarını ayrı ayrı sırasıyla belirttiği çeviri kararı göze çarpmaktadır.

Örnek 3:

KM: Every one of them worked at a specialism, rarely if ever straying from, say, the remorseless production of **amulets designed to contain a paper inscribed with the ninety-nine names of God** to, for example, the perpetual manufacture of pin boxes. (Goodwin, 2006, 20).

Bu örnek, ortadan kaybolan askerlerden birinin cesedinin çok büyük bir kazanın içerisinde bulunmasının ardından, böylesine büyük bir kazanın nerede yapılmış olabileceğine ilişkin bilgi edinmek üzere Yashim'in Tenekeçiler Sokağı'na gidişinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Buradaki her bir esnafın uzmanı olduğu bir işin bulunduğu belirtilirken, bu işlere verilen örnekler arasında muska yapımı da yer almaktadır. “Muska”, “içinde dinsel veya büyüleyici bir gücün saklı olduğu sanılan, taşıyanı, takanı veya sahip olanı zararlı etkilerden koruyup iyilik getirdiğine inanılan bir nesne, yazılı kâğıt vb., hamaylı” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1713) anlamına gelmektedir. Yazarın, metninde, muskayı, “Allah’ın doksan dokuz isminin yazılı olduğu bir kâğıt içerecek şekilde tasarlanan nazarlık” anlamına gelen “amulets designed to contain a paper inscribed with the ninety-nine names of God” şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Muskayı İngilizcede ifade ederken, bu nesnenin tanımına yer verdiği, “yazılı kâğıt” şeklindeki tanımı de “Allah’ın adları, esmayışerife” (age, 818) anlamındaki “esmayihüsnaı” belirten “the ninety-nine names of God” olarak yansıttığı gözlenmektedir. Yazarın, “muska” olarak adlandırılan bir nesneyi, İngilizce metninde, İslam kültüründe önemli bir yer tutan “esmayihüsnaı” kapsayan bir şekilde tanımlayarak yansıttığı, yine açıklayıcı anlatım içeren bir çeviri kararı aldığı görülmektedir.

6.1.1.6. Yerine Koyma

Örnek 1:

KM: Up through the centuries that driving and sinisterly insistent sound of the Janissaries beating on their cauldrons had been the prelude to death in the streets, men torn apart, the sacrifice of **princes**. (Goodwin, 2006, 22).

Bu örnek, kahvehanede oturmakta olan Yashim'in zihnini meşgul eden yeniçerilerin ve kazan kaldırdıkları zaman şehzadeleri öldürmek de dâhil olmak üzere neler yaptıklarının anlatıldığı paragraftan alınmaktadır. Yazarın, “padişahların ve

oğullarının erkek çocuklarına verilen san” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2212) anlamına gelen “şehzade” sözcüğünün yerine, “bir kraliyet ailesinin, kral olmayan, özellikle de kralın veya kraliçenin oğlu ya da erkek torunu olan, üyesi” (*Oxford Dictionary*, 2000, 925) şeklinde tanımlanan “prince” sözcüğünü koyduğu görülmektedir. Burada, yazarın, Osmanlı İmparatorluğu hanedanına özgü bir unvanın yerine, söz konusu unvanın Batılı yönetici sınıfta bulunan karşılığını koyduğu gözlenmektedir. Yazarın bu çeviri kararının, Guo’nun (2017) işaret ettiği üzere, “yabancı dil yaratımı” okurunun bilişsel evreninde mevcut metinsel birimler sayesinde okuma sürecini kolaylaştırıcı etki yarattığı söylenebilir.

Örnek 2:

KM: It was **the valide sultan, the queen mother** herself: and she spoke, he noticed without surprise, in the voice of the Marquise de Merteuil. (Goodwin, 2006, 27).

Bu örnek, haremde öldürülen cariyeyi incelemekte olan Yashim ile o sırada odaya giren Valide Sultan arasında geçen konuşmanın yer aldığı bölümden alınmaktadır. Yazarın, bu cümlede, “valide sultanın” kendi kültürlerindeki karşılığının “queen mother” olduğunu bildirircesine, “padişahın annesine verilen unvan” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2467) anlamına gelen “valide sultan” ifadesinin hemen yanına, “yeni kralın veya kraliçenin annesi olan, ölmüş kralın karısına verilen unvan” (*Oxford Dictionary*, 2000, 955) anlamındaki “the queen mother” ifadesini eklediği görülmektedir. “Valide sultan” ifadesinin “the queen mother” ifadesinin yerini tuttuğunu bu cümlede yansıtmış olan yazarın, kitabın sonuna kadar artık yalnızca “valide sultan” ifadesini kullandığı gözlenmektedir.

6.1.1.7. Bütünleşik Çeviri

Örnek 1:

KM: **The chief mufti** had no choice but to issue a fatwa deposing him. (Goodwin, 2006, 48).

Bu örnek, çorba ustası Arnavut Mustafa’nın Yashim’e yeniçerilerin Sultan III. Selim’i tahttan indirip yerine Sultan IV. Mustafa’yı çıkarışını, Sultan Mustafa’dan sonra da tahta Sultan II. Mahmut’un çıkmasını anlattığı paragraftan alınmaktadır. Yazarın, “dinî konularda fetva veren kimse” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1723) anlamına gelen “müftü” sözcüğünü çevirirken transliterasyona başvurarak, ilk “ü” harfinin yerine “u”, diğerinin yerine de “i” harfini kullanıp sözcüğü “mufti” şeklinde yazdığı görülmektedir. Öte yandan, yazarın “baş”, “başkan” sözcüklerinin sözlükteki karşılıkları olan, “en önemli, ana; en yüksek makam” (*Oxford Dictionary*, 2000, 188)

anlamlarındaki “chief” sözcüğünü kullandığı görülmektedir. Dolayısıyla, “the chief mufti”, hem transliterasyon hem de kelimesi kelimesine çeviri içeren bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnek 2:

KM: “[...] **The grand mufti**, too.” (Goodwin, 2006, 89).

Bu örnek, Yashim ve Stanislaw Palewski’nin, imparatorlukta işlenen cinayetlerden sonra farklı şekillerde ortaya çıkan cesetler hakkında değerlendirmelerde bulunmasının ve Palewski’nin Yeniçeri Ocağı’nın ortadan kaldırılma şeklini anlatmasının yer aldığı bölümden alınmaktadır. Yeniçeri Ocağı’nın ortadan kaldırıldığı yıllarda da İstanbul’da olan, kan ve şiddet olaylarına şahit olduğunu söyleyen Palewski, dehşeti yaşamış bir Polonya Büyükelçisi olarak o dönemde sultana gittiğini anlatmaktadır. Saraya gittiğinde, o sırada saraya yeni gelen Sultan Mahmut’un yanında kimlerin bulunduğunu belirtmektedir. Palewski’nin, sultanın yanında bulunduğunu söylediği kişiler arasında, “the grand mufti” dikkat çekmektedir. Yazarın, yukarıdaki örnekte olduğu gibi, “müftü” sözcüğünü çevirirken transliterasyona başvurarak “mufti” ifadesini kullandığı görülmektedir. Öte yandan, “büyük” sözcüğünün sözlükteki karşılığı olan, “çok yüksek sosyal makama sahip insanların unvanlarında kullanılan” (*Oxford Dictionary*, 2000, 516) bir ifade anlamını taşıyan “grand” sözcüğünü kullandığı görülmektedir. Dolayısıyla, “the grand mufti”, hem transliterasyon hem de kelimesi kelimesine çeviri içeren bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnek 3:

KM: Even Stratford Canning, **the Great Elchi** as the Turks liked to call him, who helped prop up the Porte against the pretensions of the Russians, would have swooned with pleasure if the sultan had spoken to him so sweetly. (Goodwin, 2006, 209).

Bu örnek, gerçekleşmesi planlanan reform hareketi ile ilgili Sultan II. Mahmut ile Polonya Büyükelçisi Stanislaw Palewski arasındaki konuşmanın yer aldığı, sultanın reform hakkındaki samimi görüşlerini büyükelçiyle paylaştığı bölümden alınmaktadır. Yazarın, bir yandan “büyükelçi” ifadesindeki “büyük” sözcüğünü “Great” sözcüğü ile karşıladığı, bir yandan da “elçi” sözcüğündeki “ç” harfi yerine “ch” kullanıp sözcüğü “Elchi” şeklinde yazarak transliterasyona başvurduğu görülmektedir. Dolayısıyla, “the Great Elchi” hem “büyük” sözcüğünün sözlükteki karşılığı olan “Great” sözcüğünü, hem de “elçi” sözcüğünün transliterasyon sonrası

yazımı olan “Elchi” sözcüğünü içeren bir ifade olarak karşımıza çıkmakta ve bütünleşik çeviriye örnek teşkil etmektedir.

6.1.2. “Metinsiz Geri Çeviri” Kavramı Üzerinden *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserin ve Türkçe Çevirilerinin İncelenmesi

6.1.2.1. Yerine Koyma

Örnek 1:

KM: For those who have Awareness,
a hint is quite enough.
For the multitudes of heedless
mere knowledge is useless.
HAJI BEKTASH VELI (Goodwin, 2006).

EM1: Anlayana,
sivrisinek saz.
Anlamayana,
davul zurna az.
Hacı Bektaş Veli (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006).

EM2: Sen seni bilersen yüzün Hüdâ’dır,
Sen seni bilmezsen Hak senden cüdâdır.
Hacı Bektaş-ı Veli (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016).

Bu örnek, ithaf sayfasından sonraki iç sayfadan alınmaktadır. Bu sayfada yazar, ünlü İslam mutasavvıfı Hacı Bektaş-ı Veli’nin bir sözüne yer vermektedir. Yazarın yer verdiği bu mısralar, Hacı Bektaş-ı Veli’nin sözlerinin İngilizce çevirisidir. Dolayısıyla, KM olarak nitelendirilen metin aslında İngilizceye yapılan bir çeviridir. Çevirmenlerin yer verdiği mısralar da yazarın İngilizce çevirisinin yerine koydukları Türkçe özgün ifadelerdir. KM’deki ifadenin yerine, EM1’de “Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.” atasözünün, EM2’de Hacı Bektaş-ı Veli’ye ait “Sen seni bilersen yüzün Hüdâ’dır. Sen seni bilmezsen Hak senden cüdâdır.” sözünün koyulduğu görülmektedir. Bu çerçevede, her iki çevirmenin de yazarın KM’de İngilizceye çevirerek yer verdiği ifadeyi, kendi erek metinlerinde Türkçede var olan özgün ifadeleri kullanarak yansıttıkları gözlenmektedir. Guo’nun (2017) işaret ettiği üzere, EM2’de özgünün izlerinin takip edilerek bulunduğu, EM1’de de KM anlamının kelimesi kelimesine çeviriden kaçınılarak Türkçe bir deyişle aktarıldığı, böylelikle EM okuruna Türkçede bulunmayan veya doğal olmayan bir sözün aksine, aşina olunan bir sözün sunulduğu görülmektedir.

Örnek 2:

KM: “*There is no God but God, and Muhammad is His Prophet.*” (Goodwin, 2006, 39).

EM1: “Allah tektir, ve Muhammed onun Peygamberidir.” (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 53).

EM2: “Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlü.” (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 54).

Bu örnek, Yeni Ordu’nun kayıp askerlerinden birinin cesedinin kanalizasyondan çıkmasının anlatıldığı ve olay sırasında camiden duyulan ezanda geçen bir sözün yer verildiği bölümden alınmaktadır. Günde beş vakit okunan ezanın bir bölümünü de kelimeîşhadet oluşturmaktadır ve ezan okuyan kişi şهادet getirmektedir. “Şهادet getirmek”, “İslam’ın şartlarından “‘Tanrı’dan başka tapacak yoktur ve Hz. Muhammed onun kulu ve peygamberidir’ anlamına gelen kelimeîşhadet adını taşıyan Arapça sözü söylemek” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 2211) demektir. Dolayısıyla, KM’deki ifade, aslında bu sözün İngilizceye çevirisidir. EM1’de kelimeîşhadet’in Türkçeye anlamı, EM2’de ise ezanda olduğu gibi, Arapçası yer almaktadır. Bu çerçevede, Aytuna’nın, EM2’de, yazarın KM’de İngilizceye çevirerek yer verdiği ifadenin kaynağını bularak, çeviriye kaynak teşkil eden Arapça sözü, İngilizce çevirinin yerine koyduğu görülmektedir.

Örnek 3:

KM: Mustafa was of the school that followed the saying of **the Prophet, peace be on him:** [...]. (Goodwin, 2006, 35).

EM1: Arnavut Mustafa, **Peygamber’in, nur içinde yatsın**, söylediklerini izleyen bir okulun mensubuydu: [...]. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 48).

EM2: Mustafa, **Peygamber sallallahü aleyhi ve selemin** buyruklarını sıkı sıkıya takip eden ekole mensuptu. [...]. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 48).

Bu örnek, çorba ustası Arnavut Mustafa’nın, çorbacılar arasına yeni katılacak kişinin çorbasını tadararak karar verdiğinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Arnavut Mustafa’yla ilgili bilgi verilen bu cümlede, “Hz. Muhammed’in adı anıldığında saygı göstermek için okunan dua” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 2016) anlamına gelen “salat” yer almaktadır. Yazarın, Müslümanların Hz. Muhammed’in adının anılmasından hemen sonra söylediği bu sözü İngilizceye çevirerek, Hz. Muhammed’e hitaben kullandığı “Peygamber” anlamındaki “the Prophet” ifadesinin hemen yanına “peace be on him” şeklinde eklediği görülmektedir. EM1’deki “nur içinde yatsın” ifadesi, KM’deki “huzur” anlamına gelen “peace” sözcüğünün “nur” şeklinde yansıtıldığı bir yorumunu içermektedir. EM2’deki ifade ise, Hz. Muhammed’in adı anıldığında Müslümanların bizzat kullandıkları salattır.

Aytuna'nın, yine yazarın İngilizceye çevirerek kullandığı ifadeye kaynak teşkil eden Arapça ifadeyi bularak, söz konusu ifadeyi KM'deki İngilizce çevirinin yerine koyduğu görülmektedir.

6.1.2.2. Çıkarma

Örnek 1:

KM: Three turns brought him to the Kara Davut Sokağı, where he drank two cups of thick, sweet coffee and ate a **borek, layers of honeyed pastry fried in oil**. (Goodwin, 2006, 31).

EM1: Üç sokak döndükten sonra Kara Davut Sokağı'na ulaştı ve iki az şekerli kahve içip **çörek, yağda kızarmış şekerli hamur** yedi. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 42).

EM2: Üç sokak geçip Kara Davut Sokağı'na geldi. Burada iki fincan koyu ve şekerli kahve içip **börek** yedi. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 43).

Bu örnek, seraskerin ortadan kaybolan ve cesetleri ortaya çıkmaya başlayan askerlerin başına neler geldiği konusunda ve sarayın da cinayete kurban giden cariyesi konusunda kendisine soruşturma görevi verdiği Yashim'in, neler yapması gerektiğine ilişkin kafasında planlar kurmasının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim'in, bunu yaparken, her zamanki gibi Kara Davut Sokağı'ndaki kahvehaneye gittiği ve burada bir şeyler atıştırdığı görülmektedir. Yashim'in ısmarladıkları arasında kahve ve börek bulunmaktadır. Yazarın, "börek" sözcüğünü, transliterasyon yöntemiyle "ö" harfi yerine "o" harfini kullanarak "borek" şeklinde çevirdiği ve bu sözcüğün yanında, yiyeceğin "layers of honeyed pastry fried in oil" şeklinde bir açıklamasına yer verdiği görülmektedir. EM1'de, çevirmenin, "borek" sözcüğünü "çörek" olarak yansıttığı, yazarın KM'de yaptığı açıklamayı KM yapısını koruyarak "yağda kızarmış şekerli hamur" şeklinde çevirdiği ve "çörek" sözcüğünün hemen yanında buna yer verdiği gözlenmektedir. Öte yandan, EM2'de, çevirmenin, KM'deki açıklamayı çıkararak, çevirisinde yalnızca "börek" sözcüğünü kullandığı görülmektedir. Burada, Guo'nun (2017) dikkat çektiği üzere, KM okuru için gerekli olabilecek açıklamanın EM okuru için gereksiz olabilmesinden ötürü, çıkarmanın EM'nin anlaşılmasını olumsuz etkilemediği anlaşılmaktadır.

Örnek 2:

KM: Six halberdiers were on duty, standing in pairs beside the doors that led to the Court of the Valide Sultan and the Golden Road, a tiny, open alleyway that linked the harem to **the selamlık, the men's living quarters**. (Goodwin, 2006, 250).

EM1: Altı harbeli asker işbaşındaydı; ikili gruplar halinde Valide Sultan'ın bölmesinde ve haremi **selamlığa** bağlayan dar Altın Yol'a geçilen kapının başında nöbet bekliyorlardı. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 287).

EM2: Altı zülüflü baltacı ikişer ikişer valide taşlığı ve Altın Yola girişi sağlayan kapıların önünde nöbet tutuyordu. Bu dar ve açık geçit haremle **selamlığı** birbirine bağlıyordu. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 314).

Bu örnek, Yashim'in Valide Sultan ile görüşmek üzere saraya gidişinin anlatıldığı ve burada karşılaştığı kızlar ağası ile arasında geçen modernlik üzerine bir konuşmanın verildiği bölümden alınmaktadır. Cümlede, içinde harem ve selamlığın da yer aldığı sarayın bazı bölümleri hakkında bilgi sunulmaktadır. “Saray, köşk veya konaklarda erkeklere ayrılan bölüm, harem karşıtı” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2061) anlamındaki “selamlık” sözcüğünün transliterasyona başvurularak “selamlık” şeklinde yazıldığı ve hemen ardından Türkçe çevirisi “erkeklerin yaşama alanı” olan “the men’s living quarters” şeklinde bir açıklamanın yapıldığı görülmektedir. Hem EM1’de hem de EM2’de çevirmenlerin KM’deki bu açıklamayı çıkardıkları ve yalnızca “selamlık” sözcüğünü kullandıkları gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: A notorious miser known as **Yilderim, the Thunderbolt**, lost a wooden chest he was carrying to a cheerful thief who later found it contained nothing but a silk scarf with a very tight knot in it; [...]. (Goodwin, 2006, 268).

EM1: Hasıslığıyla tanınan **Yıldırım** adında biri taşıdığı tahta sandığı neşeli bir hırsıza kaptırıp kaybetti, sandığın içinde yalnızca sıkı sıkıya düğümlenmiş bir eşarptan başka bir şey yoktu. [...]. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 308).

EM2: Cimriligiyle tanınan **Yıldırım** adlı biri şen şakrar bir hırsıza götürmekte olduğu tahta sandığı kaybetmiş, daha sonra bu sandığı bulan hırsız içinde sıkı sıkıya düğümlenmiş ipek bir fulardan başka bir şey olmadığını görmüş, [...]. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 337).

Bu örnek, bir sokakta çıkan ve hızla etrafa yayılan yangın sırasında neler yaşandığı anlatılırken halk arasından çeşitli özel isimler anılarak o kişilerin başına neler geldiğinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yazarın, “Yıldırım” özel adını transliterasyona başvurarak “Yilderim” şeklinde çevirdiği ve iki virgül arasında, “yıldırım” sözcüğünün, “gök gürültüsüyle aynı zamanda gelen ve bir şeye çarpan şimşek çakması” (*Oxford Dictionary*, 2000, 1251) anlamındaki “Thunderbolt” sözcüğünü eklediği gözlenmektedir. Her iki çevirmenin de Türkçesi yine “Yıldırım” olan “the Thunderbolt” ifadesini çevirilerinden çıkardıkları ve yalnızca “Yıldırım” sözcüğüne yer vererek aynı sözcüğü iki kez kullanmanın önüne geçtikleri görülmektedir.

6.1.2.3. Serbest Çeviri

Örnek 1:

KM: “I asked one of **the temizlik, the cleaners**, and found out that they had not slept in their dormitory.” (Goodwin, 2006, 12).

EM1: “Sabah da ortaya çıkmayınca, **nöbetçilerden, yatakhane temizleyicilerden** birine sordum ve dün gece koğuştta uyumadıklarını öğrendim.” (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 19).

EM2: “Bu sabah ortalıkta gözükmeyince **temizlikçilerden** birine sordum ve gece koğuştta uyumadıklarını öğrendim.” (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 19).

Bu örnek, seraskerin Yashim’e dört askerinin ortadan kaybolduğunu ve birinin cesedinin bulunduğunu anlattığı bölümden alınmaktadır. Serasker, askerlerinin uzun süredir ortada görünmemesinden sonra durumun iç yüzünü öğrenmek için askerlerin kaldığı yerdeki temizlik görevlisine onlarla ilgili sorular sormaktadır. Yazar, seraskerin sorular sorduğu kişiyi “the temizlik, the cleaners” şeklinde belirtmektedir. Türkçeden ödünç alarak kullandığı “temizlik” sözcüğüne eğik yazı ile yer vermekte ve hemen yanına “temizlikçi” ya da “temizleyici” anlamındaki “cleaners” açıklamasını eklemektedir. “Temizlik”, “temizleme işi” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 2319) anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, “temizlik” sözcüğü, bir kişiyi değil, bir işi ifade etmektedir. Yazarın ise, “temizlikçi” ya da “temizleyici” anlamına gelen İngilizce “cleaner” sözcüğünü, Türkçe “temizlik” sözcüğünün çevirisi olarak yansıttığı anlaşılmaktadır. KM’deki “the temizlik, the cleaners” ifadesinin, EM1’de “nöbetçiler, yatakhane temizleyiciler” şeklinde, EM2’de “temizlikçiler” şeklinde yansıtıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, her iki çevirmenin de KM’deki anlam karmaşasının önüne geçtiği, Guo’nun (2017) işaret ettiği üzere inisiyatif kullandığı gözlenmektedir.

Örnek 2:

KM: “Tonight, let us give it in all sincerity a new and appropriate name: **The ambassador was out of humor, and now is delighted!** How’s that?” (Goodwin, 2006, 19).

EM1: “Bence bu gece ona bütün içtenliğimizle yeni ve uygun bir isim bulalım. **Büyükelçi başlangıçta neşesizdi ama şimdi keyfi yerine gelmişti.** Ya buna ne dersin?” (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 28).

EM2: “Bu gece şuna yeni ve uygun bir isim bulalım: **huysuzsefirbeğendi!** Ne dersin?” (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 28).

Bu örnek, Stanislaw Palewski’nin birlikte yemek yemek ve vakit geçirmek üzere Yashim’in evine gitmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim’in evine girdikten sonra kendisinin Acem Yahnisi olduğunu tahmin ettiği yemeğin burnuna gelen kokusuyla keyfi yerine gelen Palewski’nin yemeğe uzun bir cümle şeklinde yeni bir isim önerdiği görülmektedir. EM1’de, çevirmenin bu cümleyi yapısal ve

anlamsal olarak tamamen kaynak odaklı bir biçimde Türkçeye aktarması göze çarpmaktadır. Öte yandan, EM2’de, KM’deki “ambassador”, “out of humor”, “delighted” ifadelerinin Türkçede sırasıyla “sefir”, “huysuz”, “beğenmek” ifadeleriyle karşılandığı, KM’deki anlam gözetilerek kullanılan çok daha kısa bir ifadeyle, bir başka yemek ismi olan “hünkârbeğendi” ile benzerlik kurularak “huysuzsefirbeğendi” ifadesine yer verildiği görülmektedir.

6.1.2.4. Genişletme

Örnek 1:

KM: “Your magnifithenth, my lord, my mathter” the slave finally began to lisp. (Goodwin, 2006, 6).

EM1: “Zat-ı Şahaneleri, Devletlum, Efendimiz” diye peltek peltek konuştu köle. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 13).

EM2: “Zatı şahaneleri, haşmetli hünkârım, padişahım efendim” diye peltek peltek konuşmaya başladı köle. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 12).

Bu örnek, Sultan II. Mahmut’a, yatağını paylaşması için özenle hazırlanan cariyeye yerine cariyenin ölüm haberini vermek için bir görevlinin gelmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Peltek konuşan görevlinin, sözlerine başlarken, sultana saygısını belirten ve peltek konuşmayı belli etmek üzere yazar tarafından yazımında belirli değişikliklerin de yapıldığı “your magnificent”, “my master” ve “my lord” ifadelerini kullandığı görülmektedir. “Your Magnificent” ifadesi, tıpkı “Your Majesty” ya da “Your Excellency” gibi, “özellikle kraliyet ailesinden kimselerin unvanlarıyla kullanılmaktadır” (*Oxford Dictionary*, 2000, 1389). Bu ifade, her iki çeviride de “saygın bir kişi olan siz’ anlamında kullanılan bir söz” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2646) olarak tanımlanan “zatıalınız” ile benzer bir anlam taşıyan “zat-ı şahaneleri” olarak yer almaktadır. “My lord” ifadesi, “yargıç, piskopos veya soylu sınıfın bazı erkek üyeleriyle konuşurken saygı göstermek amaçlı kullanılan bir unvandır” (*Oxford Dictionary*, 2000, 701). Bu ifade, EM1’de “Osmanlı Devleti’nde paşa, vezir vb. devlet adamlarına verilen unvan” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 649) anlamındaki “devletli” şeklinde yer almaktadır. EM2’de ise, çevirmenin KM’de yer almayan “haşmetli” sözcüğünü ekleyip çevirisinde genişletme yaparak “haşmetli hünkârım” ifadesini kullandığı görülmektedir. “Kendisi için çalışanları olan adam” (*Oxford Dictionary*, 2000, 725) anlamındaki “master” sözcüğünün yer aldığı KM’deki ifade, yine kendisinden önceki ifadelerde olduğu gibi saygı bildirmektedir. Bu ifadenin aktarımında, her iki çeviride de “master” sözcüğünün Türkçe sözlükteki

karşılığı olan “efendi” sözcüğünün yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte, EM2’de, çevirmenin KM’de yer almayan “padişah” sözcüğünü ekleyip çevirisinde genişletme yaparak “padişahım efendim” şeklinde pekiştirilmiş bir ifade kullanması göze çarpmaktadır.

Örnek 2:

KM: **The New Guard** has only been in existence for ten years. (Goodwin, 2006, 9).

EM1: **Sekban-ı Cedit, yani Yeni Ordu** kurulalı daha yalnızca on yıl oldu. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 16).

EM2: **Asakir-i Mansure-i Muhammediye** kurulalı sadece on sene oldu. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 15).

Bu örnek, seraskerin, kaybolan askerlerinin başına ne geldiğini bulması için görevlendirdiği Yashim’le görüşmesinde Yeni Ordu hakkında yaptığı yorumların yer aldığı paragraftan alınmaktadır. Serasker, ordunun henüz sadece on yıllık bir geçmişi olduğundan söz etmektedir. KM’deki “the New Guard” ifadesi, Türkçede “Yeni Ordu” anlamına gelmektedir. EM1’de, KM’deki “the New Guard” ifadesinin Türkçeye “Sekban-ı Cedit, yani Yeni Ordu” olarak aktarıldığı, çevirmenin KM’de yer almayan “Sekban-ı Cedit” ifadesini de ekleyerek çeviri metnini genişlettiği görülmektedir. “Sekban”, “Osmanlılarda, sınır boylarında görev yapan bir asker sınıfı” (TDK *Türkçe Sözlük*, 2019, 2058), “cedit” ise “yeni” (age, 448) anlamındadır. Dolayısıyla, “Sekban-ı Cedit”, “the New Guard” ifadesinin Türkçe çevirisi olan “Yeni Ordu” ifadesinin, Osmanlıcada kullanıldığı şeklidir ve çevirisinde genişletme yoluna giden çevirmen tarafından EM1’e eklenmiş bulunmaktadır. EM2’de, “the New Guard” ifadesinin “Yeni Ordu” şeklindeki Türkçe anlamına yer verilmemesi ve Sultan II. Mahmut döneminde Osmanlı ordusunu tanımlamak üzere kullanılan “Muhammed’in muzaffer askerleri” anlamındaki Arapça “Asakir-i Mansure-i Muhammediye” ifadesinin kullanılması dikkat çekmektedir. EM1’de olduğu gibi, EM2’de de çevirmenin KM’de yer almayan sözcükleri ekleyerek çeviride genişletme yaptığı görülmektedir. Burada, Osmanlı kültür ve tarihine “çevirmenlerin çok aşına oldukları için yerel bir tat eklemek üzere genişletme yapmayı tercih ettiği” (Guo, 2017, 1362) söylenebilir.

Örnek 3:

KM: [...]; they passed **the Burnt Column** close to the entrance to the Grand Bazaar, [...]. (Goodwin, 2006, 12).

EM1: [...] Kapalıçarşı’nın girişinin yakınındaki **Yanık Sütun**’un, **Çemberlitaş**’ın yanından geçtiler. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 20).

EM2: Kapalıçarşı'nın girişi yakınındaki **Çemberlitaş**'tan geçtiler. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 20).

Bu örnek, seraskerin kaybolan askerlerden birinin cesedinin saray ahırlarında bir kazanın içinde bulunduğunu anlatmasından sonra Yashim ve seraskerin birlikte cesede bakmaya gitmelerinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Cesedi incelemek üzere birlikte saray ahırlarına gitmekte olan Yashim ve seraskerin, yol üzerinde nerelerden geçtiklerine de yer verilmektedir. Yazarın sıraladıkları arasında, İngilizceye “the Burnt Column” olarak çevirdiği bir yer de bulunmaktadır. EM2’de, çevirmenin, İngilizceye “the Burnt Column” şeklinde çevrilen İstanbul’daki bu yapının adının, Türkçede daha yaygın olarak kullanılan “Çemberlitaş” şeklinde yansıttığı anlaşılmaktadır. EM1’de ise, çevirmenin hem “the Burnt Column” ifadesinin kelimesi kelimesine çevirisi olan “Yanık Sütun” adına hem de EM2’deki gibi Türkçede yaygın olarak kullanılan “Çemberlitaş” adına yer vererek, KM’de olmayan bir ifadeyi kullanmak suretiyle çevirisinde genişletme yaptığı görülmektedir.

6.1.2.5. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri

Örnek 1:

KM: At the **Ortakapi Gate**, five halberdiers of the selamlık, not wearing curls, stood forward in a body to challenge him. (Goodwin, 2006, 269).

EM1: **Ortakapı kapısı**nda selamlıktan zülüflerini takmamış beş harbeli asker, yekvücut olmuş bir halde karşısına dikildiler. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 309).

EM2: **Orta kapı**da selamlık nöbeti tutan, zülüfleri olmayan beş baltacı onu durdurmak için öne doğru çıktılar. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 338).

Bu örnek, sokaklarda yaşanan yangın hareketliliğinin ardından isyanın yaklaşmakta olduğunu sezen Yashim’in saraya gidişinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Sarayın “Orta Kapı” denilen kısmında Yashim’in durdurulduğu belirtilmektedir. Yazarın, sarayın bu kısmını “Ortakapı” olarak belirttiği, hemen yanına “kapı” anlamındaki İngilizce “Gate” sözcüğünü eklediği, böylelikle özel isim olarak kullanılan “Ortakapı” ifadesinin bir “kapıya” işaret ettiğini sezdirmediği çeviri kararı göze çarpmaktadır. EM2’de, “Gate” sözcüğünün çıkarılarak yalnızca “Ortakapı” ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan, EM1’de, çevirmenin, “kapı” anlamındaki İngilizce “Gate” sözcüğü de dâhil olmak üzere KM’deki ifadenin tamamını kelimesi kelimesine çevirdiği için “kapı” sözcüğünü yinelediği ve “Ortakapı kapısı” şeklinde anlatım bozukluğu içeren bir ifadeye yer verdiği dikkat çekmektedir. Burada, Guo’nun (2017) işaret ettiği üzere, kelimesi kelimesine

çevirinin özgün olana yakınlaşmayı sağlayan yanından ziyade, doğal ve kabul edilebilir olmayan (“translationese”) bir kullanıma yol açtığı gözlenmektedir.

Örnek 2:

KM: “Who do you think you are? My **fairy godmother**?” (Goodwin, 2006, 181).

EM1: “Siz kim olduğunuzu sanıyorsunuz? **Peri büyükannem** mi?” (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 211).

EM2: “Sen kendini ne zannediyorsun? **Peri gibi vaftiz annem** mi?” (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 232).

Bu örnek, sarayda düzenlenecek ve imparatorluktaki bütün büyükelçilerin bir araya geleceği toplantıya Yashim’in Stanislaw Palewski’yi gönderme çabasının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Palewski’nin, saraydaki böylesine önemli bir toplantıya giderken kıyafet sorunu yaşayacağını söylediğinde, Yashim ona çoktan terziye sipariş verdiğini ve kendine uygun bir takım hazırlanıyor olduğunu belirtmektedir. Önemli bir sorunu olduğunu düşünen Palewski’nin de bu sorunu çoktan çözmüş olan Yashim’e hitaben “fairy godmother” ifadesini kullandığı görülmektedir. “Fairy godmother”, “en çok yardıma ihtiyaç duyulan zamanda kurtarıcı olan kişi” (*Oxford Dictionary*, 2000, 418) anlamına gelmektedir. Her iki çevirmenin de KM’deki bu ifadede geçen “fairy” ve “godmother” sözcüklerini ayrı ayrı, kelimesi kelimesine çevirdikleri ve bu nedenle, EM1’de “peri büyükanne”, EM2’de “peri gibi vaftiz anne” ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. KM’deki “fairy godmother” ifadesinin bir bütün olarak ele alınmaması ve Türkçeye “maddi, manevi yardımda bulunan (kimse)” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1237) anlamındaki “iyilik perisi” şeklinde yansıtılmak yerine sözcüklerin kelimesi kelimesine çevirisinin yapılması sebebiyle Türkçe çevirilerde anlatım bozukluğuna neden olduğu gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: Without her **war paint** she felt sure that she looked a fright. (Goodwin, 2006, 259).

EM1: **Savaş boyaları** olmadan korkunç görüldüğünü seziyordu. (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006, 298).

EM2: **Makyaj** olmadan korkunç görüldüğünden emindi. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016, 326).

Bu örnek, daha önce bir saldırıya uğrayan Preen adlı köçeğin, arkadaşının da yakından ilgilenmesiyle sağlık sorunlarını yavaş yavaş aştığının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Normal zamanda oldukça bakımlı olan Preen’in, iyileşmeye çalıştığı bu dönemde kendisine eskisi gibi bakım yapamadığı belirtilmektedir. Preen’in güzel görünmesini sağlayan makyajdan uzak kalması anlatılırken, yazarın “özellikle de

yoğun veya parlak olan makyaj” (*Oxford Dictionary*, 2000, 1344) anlamındaki “war paint” ifadesine yer verdiği görülmektedir. EM2’de, çevirmenin bu ifadeyi “makyaj” olarak çevirdiği gözlenmektedir. Öte yandan, EM1’de, çevirmenin, KM’deki “war paint” ifadesini kelimesi kelimesine çevirerek “savaş boyaları” şeklinde yansıtması dikkat çekmektedir. EM1’de, kelimesi kelimesine çeviriden kaynaklanmış, Türkçede doğal olmayan bir ifade göze çarpmaktadır.

6.2. *The Snake Stone* (2008) [2007]

6.2.1. “Yabancı Dil Yaratımı” Kavramı Üzerinden *The Snake Stone* (2007) Adlı Eserin İncelenmesi

6.2.1.1. Ödünç Alma

Örnek 1:

KM: “*Fasulye* today at last year’s price!” (Goodwin, 2008 [2007], 8).

Bu örnek, Yashim’in pazarda alışveriş yaptığının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim’in, her zaman kendisinden alışveriş yaptığı sebzececinin tezgâhında başka birisini bulduğu, bunda bir gariplik olduğunu düşündüğü ama sebzeleri de buradan almak zorunda kaldığı anlatılmaktadır. Yashim’in satın aldığı sebzeler arasında “fasulye” de bulunmaktadır ve yazarın bu sebzeyi İngilizce ifade etmek yerine, ödünç alma yöntemiyle Türkçe “fasulye” sözcüğünü doğrudan metnine dâhil etmeyi tercih ettiği görülmektedir.

Örnek 2:

KM: He saw the cook swing a spicy *köfte kebab* from the coals and wipe the meat from the skewer onto a fresh *pide*. (Goodwin, 2008 [2007], 133).

Bu örnek, Yashim’in karnını doyurmak üzere bir aşevine gitmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim, oturduğu masadan yemekleri hazırlamakta olan aşçıyı gözlemlemektedir. Hazırlanışını izlediği ve yediği yiyecekler arasında “köfte”, “kebab” ve “pide” bulunmaktadır. Yazarın, bu sözcükleri, ödünç alma yöntemiyle doğrudan metninde kullanma yönündeki çeviri kararı dikkat çekmektedir.

Örnek 3:

KM: “No *lokanta*, *efendi*.” (Goodwin, 2008 [2007], 264).

Bu örnek, saldırıya uğradıktan sonra kendi uyruğundan kimselerle ilgilenen bakımevinde tedavisi görülen Rum sebzececinin tekrar pazardaki tezgâhına gelerek

satış yapmaya başladığının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Sebzeçi, sürekli kendisinden alışveriş yapan Yashim'e lokantaya gitmeden, kendisinden aldığı taze sebzelerden yemek yapması gerektiğini hatırlatmaktadır. Sebzeçinin, bu hatırlatmayı yaparken, Yashim'e hitaben "efendi" dediği ve "lokantaya" da gitmemesini istediği görülmektedir. Bu bağlamda, yazarın, Türkçe "lokanta" ve "efendi" sözcüklerini ödünç alarak İngilizce metninde doğrudan kullandığı görülmektedir.

6.2.1.2. Ödünç Alma ve Açıklama

Örnek 1:

KM: One has only to go to your **Atmeydan-the ancient Hippodrome of the Byzantines-** to see that all its monuments remain, intact. (Goodwin, 2008 [2007], 23).

Bu örnek, Polonya Büyükelçisi Stanislaw Palewski ve Fransız arkeolog Maximilien Lefèvre'in Yashim'in evinde bir araya gelmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Palewski'nin yakın zamanda tanıştığı Lefèvre'i de düzenli olarak buluştuğu yakın arkadaşı Yashim'e getirmesine ve bu üçlü arasında geçen konuşmalara yer verilmektedir. Lefèvre'in, şehir mimarisi hakkında konuşurken, Atmeydanı'na değindiği görülmektedir. Yazarın, "Atmeydanı" ifadesini ödünç alma yöntemiyle doğrudan metninde kullandığı ve hemen ardından, "Bizanslıların antik Hipodromu" anlamına gelen "the ancient Hippodrome of the Byzantines" şeklinde İngilizce bir açıklama eklediği çeviri kararı göze çarpmaktadır.

Örnek 2:

KM: "You've heard the Vikings, surely? The berserkers? Like your old regiment of **the deli-people who turned mad when they went to war.**" (Goodwin, 2008 [2007], 117).

Bu örnek, yakın zamanda vahşi bir biçimde öldürülen ve Fransız arkeolog Lefèvre'e ait olduğu düşünülen ceset hakkında Yashim ve Stanislaw Palewski arasında geçen konuşmalara yer verilen bölümden alınmaktadır. Yashim'in cesedin ne şekilde bulunduğunu anlatmasının ardından, öldürülme şeklini Vikinglerin ritüellerine benzeten Palewski, Vikinglerin kim olduğu sorulunca, Yashim'in daha kolay anlaması için Vikingler ile deli birlikleri arasında benzerlik kurmaktadır. Yazarın, "deli" ifadesini ödünç alma yöntemiyle doğrudan metnine eklediği ve bu ifade ile birlikte, "savaşa gittiklerinde deliren insanlar" anlamına gelen "people who turned mad when they went to war" şeklinde ayrıca İngilizce bir açıklamaya yer verdiği çeviri kararı dikkat çekmektedir.

Örnek 3:

KM: “No! No! **Haram! Haram! It is forbidden!**” (Goodwin, 2008 [2007], 188).

Bu örnek, Amélie Lefèvre’in camiye gelerek erkeklerin abdest aldıkları çeşmeden su içtiğinin ve tam da namaz saati olduğu için kalabalık erkek grubu tarafından sert tepki gördüğünün anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Caminin imamının Amélie’yi uyardığı görülmektedir. Yazarın, hem “din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1045) anlamındaki “haram” sözcüğünü ödünç alma yöntemiyle metninde doğrudan kullandığı hem de bu ifadenin ardından “Yasak!” anlamına gelen “It is forbidden!” şeklinde İngilizce bir açıklama eklediği çeviri kararı göze çarpmaktadır.

6.2.1.3. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri (Transliterasyon)

Örnek 1:

KM: When they struck the crowds Yashim stumbled against a porter too tired and overburdened to complain, as the boy darted through a cloud of women in **charshafs** ambling, ample-hipped, along the waterfront. (Goodwin, 2008 [2007], 180).

Bu örnek, ortadan kaybolan su yolcuyu bulmak isteyen Yashim’in, onun nerede olduğunu bilen çocuğunun arkasına düşüp onu takip etmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Sokaktaki kalabalığın içinde çarşafli kadınların da yer aldığı anlaşılmaktadır. Yazarın, “çarşafli kadınlar” anlamına gelen, “women in charshafs” ifadesini kullanması dikkat çekmektedir. Bu ifadede, yazarın transliterasyon yöntemiyle, “çarşaf” sözcüğündeki “ç” harfi yerine “ch”, “ş” harfi yerine ise “sh” kullanarak, bu sözcüğe kendi metninde “charshaf” şeklinde yer verdiği görülmektedir.

Örnek 2:

KM: “It shall be known that the company of the **sou yolci** was not forgotten, by your grace.” (Goodwin, 2008 [2007], 228).

Bu örnek, ortadan kaybolan su yolcuya ait bir ipucu bulabilmek üzere su yolcular ile iletişime geçmek için fırsat kollayan Yashim’e yardımcı olmak adına, Valide Sultan’ın su yolcular loncasının geleneksel törenine Yashim’in eşliğinde katılmasının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yazarın, “su yolcu” ifadesine, transliterasyon yöntemini kullanarak metninde “sou yolci” şeklinde yer verdiği dikkat çekmektedir.

Örnek 3:

KM: To one side a fire was crackling under a tripod, where a cook was preparing a **bulgur pilaff**; two foresters were squatting by the **tandır**. (Goodwin, 2008 [2007], 239).

Bu örnek, su haznelerini teftişe çıkan su nazırının, dinlenmek ve karnını doyurmak için her zamanki gibi ormancıların çadırında misafir olduğunun anlatıldığı bölümden alınmaktadır. İçeriği ve pişirilme şekli betimlenen yemekler arasında “tandır” ve “bulgur pilavı” da bulunmaktadır. Yazarın, “tandır” ve “bulgur pilavı” ifadelerine, transliterasyon yöntemini kullanarak metninde “tandır” ve “bulgur pilaff” şeklinde yer verdiği görülmektedir.

6.2.1.4. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri

Örnek 1:

KM: “I can ask the **kadi**”, Yashim said quietly, and let go of the scoop. The kadi was **the official who regulated the market**. (Goodwin, 2008 [2007], 8).

Bu örnek, her zaman alışveriş yaptığı sebzezinin pazardaki tezgâhında bulunmamasının Yashim’e garip geldiğinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim’in bu durumu kadiya soracağının anlatıldığı bölümde, yazarın “kadi” sözcüğünü “kadi” şeklinde kullandığı ve “pazardaki düzeni sağlayan memur” anlamındaki “the official who regulated the market” şeklinde bir açıklama eklediği görülmektedir. Bu anlamda, yazarın, kelimesi kelimesine çevirinin bir türü olan transliterasyon yöntemini kullanırken, ifadenin ayrıca açıklamasını da eklediği çeviri kararı göze çarpmaktadır.

Örnek 2:

KM: “It’s what you call **kif**, isn’t it? **A state of contended contemplation**.” (Goodwin, 2008 [2007], 87-88).

Bu örnek, Yashim ile Dr. Millingen arasında geçen bir konuşmadan alınmaktadır. Dr. Millingen, Yunanlarda gözlemlediği özellikleri anlatırken, onların keyif düşkünlüğünden söz etmektedir. Yunan askerlerin savaş meydanında gösterdikleri çetin mücadelelerden sonra, tütün kullanmaktan ve kahve içmekten de geri kalmadıklarını dile getirmektedir. Yazar, bu bağlamda, “keyif” sözcüğü yerine “kif” sözcüğünü kullanmaktadır. Ayrıca, “düşüncelere dalma durumu” anlamına gelen “a state of contended contemplation” açıklamasını da eklemektedir. Yazarın, transliterasyon ile kullandığı ifadenin yanında açıklamaya da yer verdiği görülmektedir.

Örnek 3:

KM: The **sou naziry**, the chief of the watermen's guild, raises his hands. (Goodwin, 2008 [2007], 227).

Bu örnek, yeni birisinin su yolcular loncasına kabulü için düzenlenen törenin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yazar, “su nazırı” ifadesini transliterasyon yöntemi ile “sou naziry” şeklinde kullanmaktadır. Ayrıca, “sucular loncasının başı” anlamına gelen “the chief of the watermen's guild” açıklamasını da eklemektedir. Yazarın yine transliterasyon ile kullandığı ifadenin yanında açıklamaya da yer verdiği görülmektedir.

6.2.1.5. Serbest Çeviri

Örnek 1:

KM: The **call to prayer** lasts about two and a half minutes, but for George it stopped sooner. (Goodwin, 2008 [2007], 1).

Bu örnek, pazar yerinde satış yapan bir sebzeçinin akşam vakti ansızın saldırıya uğradığının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Saldırının ezanın okunduğu bir saatte gerçekleştiği belirtilmektedir. Yazarın, “Müslümanlıkta namaz vaktini bildirmek için müezzinin yüksek sesle yaptığı çağrı” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 841) anlamındaki “ezan” sözcüğünü, “ibadete çağrı” anlamına gelen “the call to prayer” şeklinde çevirdiği görülmektedir. Yazarın, kültürel farklılıklardan ötürü, İslam geleneğine özgü “ezanı,” serbest çeviri yöntemini kullanarak “duaya/ibadete çağrı” anlamındaki “the call to prayer” ifadesiyle yansıtmayı tercih ettiği çeviri kararı dikkat çekmektedir.

Örnek 2:

KM: For himself, he wished that they did not chat so much; he wished, above all, that they had **washed themselves** in the fountain before they took the step of entering the holy precinct- [...]. (Goodwin, 2008 [2007], 186).

Bu örnek, cami avlusunu dolduran Müslümanları izlemekte olan imamın, namaz kılmak üzere camiye girenlerin önce İslam'ın gerektirdiği görevleri yerine getirmiş olmalarını dilediği bölümden alınmaktadır. Söz konusu görevlerden biri de abdest almaktır. Yazarın, “(Müslümanlar) belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh ederek temizlenmek” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 3) anlamındaki “abdest almak” ifadesini, “yıkınmak” anlamına gelen “wash themselves” şeklinde çevirdiği görülmektedir. Yazarın, İslam inancına özgü “abdest almak” ifadesini, söz konusu ibadetin içeriğindeki “yıkınma” eylemine

odaklanmak suretiyle anlamın aktarılmasını sağlayan serbest çeviri yöntemini kullanarak yansıtmayı tercih ettiği gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: From the windows she heard the distant muezzins calling **the prayer for the dead**. (Goodwin, 2008 [2007], 300).

Bu örnek, Sultan Mahmut'un ölmesinin ardından cami minarelerinden sela seslerinin yükseldiğinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yazarın, "Müslümanları bayram veya Cuma namazına çağırmak, bazı yerlerde cenaze için kılınacak namazı haber vermek amacıyla minarelerde okunan dua" (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2060) anlamındaki "sela" sözcüğünü, "ölüler için dua/ibadet" anlamına gelen "the prayer for the dead" şeklinde çevirdiği görülmektedir. Yazarın, İslam kültürüne özgü "sela" sözcüğünü, dualar eşliğindeki söz konusu çağrıya vesile olan "ölmüş kimseye" odaklanmak suretiyle anlamın aktarılmasını sağlayan serbest çeviri yöntemini kullanarak yansıtmaya çalıştığı gözlenmektedir.

6.2.1.6. Yerine Koyma

Örnek 1:

KM: "[...] I am a **lala**." A **guardian**: he hoped that Mrs Xani would understand. (Goodwin, 2008 [2007], 143).

Bu örnek, Yashim'in bir anda ortadan kaybolan su yolcu hakkında konuşmak üzere su yolcunun ailesinin yaşadığı yere geldiğinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim'in, kendisini karşılayan kızdan, geldiğini annesine haber vermesini isterken kendisini "lala" olarak tanıttığı ve "guardian" olarak da anılabilecek konumunun, kızın annesi tarafından anlaşılabilceğini umduğu belirtilmektedir. "Lala", "çocuğun bakım, eğitim ve öğretimiyle görevli kimse" (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1573) anlamına gelmektedir. Yazarın, su yolcunun karısı tarafından "lala" sözcüğünün anlaşılma olasılığına karşılık, "başka birinin, özellikle de ebeveyni ölmüş bir çocuğun bakımından yasal olarak sorumlu olan kişi" (*Oxford Dictionary*, 2000, 527) anlamındaki "guardian" sözcüğüne yer verdiği görülmektedir. Bu anlamda, "guardian" sözcüğünün "lala" sözcüğünün yerine konulduğu anlaşılmaktadır.

Örnek 2:

KM: "You are making – it's a **roux**, n'est-ce pas?"
"We call it **miyane**". (Goodwin, 2008 [2007], 153).

Bu örnek, mutfakta yemek yapmakta olan Yashim'in evine, hiç beklemediği bir anda Maximilien Lefèvre'in karısının geldiğinin, ikisinin Yashim mutfakta yemek yapmaya devam ederken tanışarak sanki uzun zamandır birbirlerini tanıyorlarmış gibi yakın bir sohbete daldığının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim'in yapıyor olduğu yemeklere dikkat kesilen ve ona yardım da eden misafirin, yemekler hakkında yaptığı yorumlarına yer verilmektedir. Fransız misafirin yorum yaptığı yiyeceklerden biri de yazarın "miyane" şeklinde yer verdiği, "çorba vb. yiyeceklerle lezzet kazandırmak için un ve yağla yapılan sos" (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 1671) anlamındaki "meyane"dir. Yashim, hazırlamakta olduğu yiyeceğe "roux" diyen misafirine, bu yiyeceğin kendi kültürlerinde "meyane" olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, yazarın, "bir çorbada ya da sosta koyulaştırma malzemesi olarak kullanılan, pişirilmiş bir un ve yağ karışımı" (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]) anlamındaki "roux" sözcüğünü, transliterasyon yoluyla "miyane" şeklinde kullandığı "meyane" sözcüğünün yerine koyduğu görülmektedir.

Örnek 3:

KM: "Mr Mavrogordato is her brother". (Goodwin, 2008 [2007], 246).

Bu örnek, Yashim'in Mavrogordato ailesiyle ilgili gerçeği gün yüzüne çıkardığının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim, evli gibi görünen çiftin aslında kardeş olduklarını belirtmektedir. Guo'ya (2017) göre, yerine koyma yönteminin en çok kullanıldığı alanlardan birisi de hitap şekilleridir. Guo (2017), kültürlerarası farklılıklardan ötürü okurun metni anlamasında güçlük yaratabilecek yabancı hitap şekillerinin yerine yerel kültürde yer alan hitap şekillerinin kullanılmasını, yerine koyma yöntemi kapsamında değerlendirmektedir. Bu örnekte de Türkçede yer alan "bey", "hanım" gibi sözcükler yerine, yazarın "Mr" ifadesini kullandığı görülmektedir. Yazarın, metni boyunca birçok yerde de "Mr" ve "Mrs" ifadelerini kullandığı gözlenmektedir.

6.2.1.7. Bütünleşik Çeviri

Örnek 1:

KM: Left to his own devices, he supposed, Mr Mavrogordato might yet be totting up the church accounts in some **provincial vilayet**. (Goodwin, 2008 [2007], 28).

Bu örnek, yakın zamanda (aslında kardeşi olan) kocasıyla görüşme yapan bir arkeolog hakkında şüpheleri olan Madam Mavrogordato'nun, bu şüphelerini gidermesi için Yashim'den yardım istediğinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır.

Yashim'in, ticaret alanında oldukça etkin olan Mösyö Mavrogordato'nun söz sahibi olduğu yerler hakkındaki düşünceleri belirtilirken, "provincial vilayet" ifadesine yer verilmektedir. Yazarın, "bir ülkenin, başkent dışındaki bölümleriyle ilgili olan" (*Oxford Dictionary*, 2000, 939) anlamındaki "provincial" sözcüğü ile "il" (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2486) anlamındaki "vilayet" sözcüğünü bir arada kullandığı görülmektedir. Dolayısıyla, hem Türkçedeki "vilayet" sözcüğü ödünç alınarak kullanılmakta hem de bu sözcüğün anlaşılmasını kolaylaştıran bir biçimde İngilizce "provincial" sözcüğüne yer verilmektedir. Bu bağlamda, yazarın, "provincial vilayet" ifadesinde iki yöntemi bütünleşik kullandığı çeviri kararı dikkat çekmektedir.

Örnek 2:

KM: 'Yangin-var!' he roared. Stamboulists knew to dread that cry. 'Fire! Fire!' (Goodwin, 2008 [2007], 160).

Bu örnek, bir anda ortadan kaybolan su yolcunun tefeciye olan borcunun ödenmesi gerektiğini söyleyen karısının yardım istemesinden sonra, Yashim'in tefeciye bulmasının ve orada dikkatini çeken defteri incelemek için tefecinin evine tekrar gittiğinde gaz lambasını yere düşürünce yangın çıkmasına sebep olmasının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yangın çıktığını gören mahalle halkının panik içerisinde bağırışmasına yer verilmektedir. Yazar, yangın karşısında panikleyen kişilerden sıklıkla duyulan Türkçedeki "Yangın var!" nidasına, "Yangin-var!" şeklinde yer vermekte, "yangın" sözcüğünü transliterasyon yöntemini kullanarak "yangin" şeklinde kullanırken, "var" sözcüğünü değiştirmeden, Türkçede yer aldığı şekliyle kullanmaktadır. Ayrıca, kelimesi kelimesine çeviri kapsamında, "zarara yol açan büyük ateş" (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2520) anlamındaki "yangın" sözcüğünü, "kontrolden çıkan ve binaları, ağaçları ve benzerini yok eden alevler" (*Oxford Dictionary*, 2000, 440) anlamındaki "fire" sözcüğü ile karşılayarak, Türkçe ifadelerle birlikte İngilizce ifadeye de yer vermektedir. Bu bağlamda, aynı anlatım içerisinde transliterasyon, ödünç alma ve kelimesi kelimesine çeviri yöntemlerinin bir arada kullanıldığı çeviri kararı göze çarpmaktadır.

Örnek 3:

KM: Yashim wondered, as they walked slowly along, whether they should go as far as the **Topkapı gate**. (Goodwin, 2008 [2007], 303).

Bu örnek, Sultan Mahmut'un ölümünün ardından bir araya gelen Valide Sultan ile Yashim'in sarayın avlusunda birlikte yürüdüğü ve samimi bir sohbette bulunduklarının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim'in kafasından geçen

düşüncelerinin içinde “Topkapı” da yer almaktadır. Yazar, “Topkapı” ifadesine “the Topkapi gate” şeklinde yer vermektedir. “The Topkapi gate” ifadesinde hem “Topkapı”nın transliterasyon yöntemiyle “Topkapi” şeklinde kullanıldığı hem de içerisinde yer alan “kapı” sözcüğünün kelimesi kelimesine çeviri yöntemiyle “gate” şeklinde aktarıldığı görülmektedir. Farklı iki dilde aynı anlama gelen “kapı” ve “gate” sözcüklerinin bir arada kullanılması dikkat çekmektedir. “Kapi” sözcüğü, İngilizce metin okuru için yabancı bir dilin ve kültürün varlığını hissettirirken, hemen ardından gelen “gate” sözcüğü de bu sözcüğün İngilizcede neyi ifade ettiğinin daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, yazarın “the Topkapi gate” ifadesiyle, transliterasyon ve kelimesi kelimesine çeviri yöntemlerini birlikte kullandığı çeviri kararı göze çarpmaktadır.

6.2.2. “Metinsiz Geri Çeviri” Kavramı Üzerinden *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserin ve Türkçe Çevirilerinin İncelenmesi

6.2.2.1. Yerine Koyma

Örnek 1:

KM: He himself wore a green turban, signal of his descent from the Prophet (**peace be on him**). (Goodwin, 2008 [2007], 187).

EM1: Kendisinin başında, Peygamber’in (**S.A.V.**) soyundan geldiğini gösteren yeşil bir sarık vardı. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 179).

EM2: Kendisi Peygamber **aleyhisselam** soyundan geldiğini gösteren yeşil sarık bağlamıştı. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 242).

Bu örnek, Faisal al-Mehmed adlı imamın fiziksel görünüşünün anlatıldığı paragraftan alınmaktadır. İmanın başındaki sarık Peygamber Hz. Muhammed ile özdeşleştirilmekte ve Hz. Muhammed’e yönelik kullanılan “the Prophet” ifadesinin hemen yanında “(peace be on him)” ifadesi yer almaktadır. Parantez içerisinde kullanılan “peace be on him”, Müslümanların Hz. Muhammed’e gösterdikleri saygıyı belirtmektedir. “Salavat getirmek”, “Hz. Muhammed’e saygı bildirmek için dua okumak” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2017) anlamına gelmektedir ve İslam dünyasında Peygamber Hz. Muhammed’in adının yazılı veya sözlü her anılmasında Müslümanların saygı gereği salavat getirdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, KM’deki “peace be on him” ifadesi, salavatın İngilizce çevirisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ifade, EM1’de “sallallahü aleyhi ve selem” ifadesinin baş harfleriyle kısaltılmış biçimi olan “S.A.V.” şeklinde yer almaktadır. Çevirmenin, KM’deki ifadenin yerine, salavatın yazı dilinde sıklıkla kullanılan biçimi olan “S.A.V.” ifadesini koyduğu

görülmektedir. Benzer bir şekilde, EM2’de ise Müslümanlar arasında hem yazılı hem de sözlü anlatımda Peygamber Hz. Muhammed’e saygı gereği kullanılan “aleyhisselam” ifadesi, KM’deki “peace be on him” ifadesinin yerine koyulmaktadır.

Örnek 2:

KM: “**There is no god but the One God!**” (Goodwin, 2008 [2007], 189).

EM1: “**La-ilahe-illallah!** Allah’tan başka ilah yoktur”. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 181).

EM2: “Allah merhametlidir! Allah bilgedir!” (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 245).

Bu örnek, Amélie Lefèvre’in, gayrimüslim bir kadın olarak namaz kılmak için fazla sayıda erkeğin camide bulunduğu bir saatte tek başına cami avlusuna girmesinden dolayı maruz kaldığı sert tepkilerin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Camide bulunan erkeklerin itmek, çekiştirmek, tükürmek, bağırarak suretiyle kadına tepki göstermesi karşısında çaresiz kalan Faisal al-Mehmed adlı imamın bir dua mırıldandığı görülmektedir. Bu dua, İslam’daki tevhit inancını temsil etmektedir. “Tevhit”, “Allah’ın birliğine inanma, bir sayma, bir olarak bakma” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2342) anlamına gelmektedir. Yazarın, İslam’daki tevhit inancını temsil eden sözü İngilizceye çevirdiği görülmektedir. İslam’da “kelime-i tevhit” olarak adlandırılan “lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah” sözünün ilk bölümünün KM’deki İngilizce çevirisinin yerine, EM1’de bu sözün “La-ilahe-illallah” şeklindeki özgün biçiminin koyulduğu ve aynı sözün “Allah’tan başka ilah yoktur.” şeklindeki Türkçe anlamının eklendiği gözlenmektedir. EM2’de ise, çevirmenin “kelime-i tevhit” durumunu aktarmadığı, “the God”, yani “Allah” ifadesinden uzaklaşmamak suretiyle, cami avlusunda yaşanan kargaşa karşısında zor durumda kalan bir imamın ağzından dökülen dua konusunda, “Allah merhametlidir! Allah bilgedir!” şeklinde kendi yorumunu katarak çevirisini şekillendirmesi göze çarpmaktadır.

6.2.2.2. Çıkarma

Örnek 1:

KM: [...] he chose two **lüfer, the bluefish** which all Istanbul took as the standard for excellence. (Goodwin, 2008 [2007], 39).

EM1: [...] bütün İstanbul’un kusursuzluk ölçüsü olarak kabul ettiği **lüfer**lerden iki tane seçti. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 40).

EM2: Bütün İstanbul halkının mükemmelliğin timsali olarak gördüğü iki tane **lüfer** seçti. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 57).

Bu örnek, Yashim’in Haliç’teki balık pazarından alışveriş yaptıktan sonra, saldırıya uğrayıp tedavi gören sebzeçiye iyileşme sürecinde yardımcı olmak için aldığı

balıklardan birini götürmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim’in aldığı balıklar lüfer cinsidir. Yazarın, ödünç alma yöntemiyle metninde doğrudan kullandığı “lüfer” sözcüğünün hemen yanına, aynı balığın İngilizcedeki adlandırılışını, yani “bluefish” ifadesini eklediği görülmektedir. Türkçe çevirilerde, yalnızca “lüfer” sözcüğü kullanılmaktadır. Her iki çevirmenin de KM’deki “bluefish” ifadesini Türkçeye çevirerek “lüfer” sözcüğünü çevirilerinde yinelemek yerine, yazarın İngilizce metin okurunun “lüfer” sözcüğünü daha kolay anlayabilmesini sağlamak üzere kullandığı bu ifadeyi Türkçe çevirilerinden çıkardığı gözlenmektedir.

Örnek 2:

KM: Tophane, the cannon foundry, had a rough reputation. (Goodwin, 2008 [2007], 105).

EM1: Topların döküldüğü Tophane’nin kötü bir ünü vardı. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 102).

EM2: Tophane kötü bir şöhrete sahipti. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 139).

Bu örnek, Mavrogordato ailesinden Alexander Mavrogordato hakkında şüpheleri olan Yashim’in, onun hakkında bilgi toplaması için köçek arkadaşı Preen’den yardım istemesinin ve Preen’in de Alexander Mavrogordato’nun sıkça Tophane’deki tekin olmayan mekânlarda zaman geçirdiğini öğrenmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. İstanbul’daki bir semtin de adı olan “tophane”, “top yapılan, top dökülen yer” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2367) anlamına gelmektedir. Yazarın, KM’de İstanbul’daki semtin adına yönelik kullandığı “Tophane” ifadesinin yanına, “tophane” sözcüğünün bahsi geçen anlamını aktaran “the cannon faundry” açıklamasını eklediği görülmektedir. EM1’de, çevirmenin KM yapısına bağlı kalarak, tamamen kaynak odaklı bir yaklaşımla, hem “Tophane” sözcüğüne hem de bu sözcüğün anlamını içeren açıklamayı içeren “topların döküldüğü” ifadesine yer verdiği görülmektedir. Öte yandan, EM2’de, çevirmenin, yazarın İngilizce metin okurunun “Tophane” sözcüğünü daha kolay anlayabilmesini sağlamak üzere kullandığı KM’deki açıklamasını çıkararak, yalnızca “Tophane” ifadesine yer verdiği gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: The kebab shop was open to the street, where sliced hearts of lettuces were set out on a marble slab beside sheep heads and feet, bowl of yoghurt and clotted cream, some **toorshan**, or pickles, and a small array of simple meze. (Goodwin, 2008 [2007], 132).

EM1: Kebapçı marul göbekleriyle kuzu kelle ve paçalarının, yoğurt ve kaymak kâselerinin, birkaç **turşunun** ve basit birkaç mezenin mermer bir tezgâha dizildiği sokağa açılıyordu. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 127).

EM2: Kebapçının masaları sokağa taşmıştı. Mermer bir tezgâhın üstünde dilimlenmiş marullar, kuzu kelleleri ve paçaları, çanak çanak yoğurtlar ve kaymaklar, **turşular**, birkaç çeşit meze yan yana dizilmişti. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 173).

Bu örnek, Yashim'in karnını doyurmak üzere gittiği kebabçının betimlendiği paragraftan alınmaktadır. Kebabçıdaki mermer üzerinde bulunan yiyecekler arasında turşu da yer almaktadır. Yazarın, KM'de, "turşu" sözcüğünü transliterasyon yöntemiyle "toorshan" şeklinde kullandığı ve hemen yanına bu yiyeceğin İngilizcedeki adlandırılışı olan "pickles" ifadesini eklediği görülmektedir. Her iki çevirmenin de yazarın İngilizce metin okurunun "toorshan" sözcüğünü daha kolay anlayabilmesini sağlayacak şekilde kullandığı KM'deki "pickles" açıklamasını çıkararak, yalnızca "turşu" ifadesine yer verdiği gözlenmektedir.

6.2.2.3. Serbest Çeviri

Örnek:

KM: "And yet she is a woman: she recovers. She is a shadow of herself, but she still has charm. So she seeks a new protector. In 1453: the Turkish conquest. Let me say: she becomes Istanbul. **Mehmed's whore**." (Goodwin, 2008 [2007], 21).

EM1: "Ama ne de olsa, o bir kadın: Toparlanıyor. Eski halinin bir gölgesi ama hala bir çekiciliği var. Onun için kendini koruyacak yeni birisini arıyor. 1453'te: Türklerin Fethi. Söyleyeyim: Artık İstanbul oluyor. **Mehmed'in orospusu**." (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 24).

EM2: "Yine de bu şehir bir kadın gibi toparlandı. Artık eski günlerini arasa da hala cazibesi olan bir kadın. O yüzden yeni bir koruyucu aradı. 1453'te Türklerin fethi. Şöyle söyleyeyim, o zaman İstanbul oldu. **Mehmet'in koynuna girdi**." (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 35).

Bu örnek, Polonya Büyükelçisi Stanislaw Palewski ve Fransız arkeolog Maximilien Lefèvre'in Yashim'in evinde yemek yemelerinin ve Lefèvre'in uzmanlık alanı olan arkeoloji çerçevesinde İstanbul şehri hakkında sohbet etmelerinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Lefèvre, İstanbul'u bir kadına benzetmektedir ve şehrin tarih boyunca farklı uygarlıkların eline geçmesini, bir kadının kendisini koruyan kişinin ellerine teslim olması şeklinde yorumlamaktadır. Bu bağlamda, şehrin daha önce kendisini Constantine'e teslim ederek Constantinople olduğunu, daha sonra ise 1453'te Fatih Sultan Mehmet'e teslim olarak İstanbul olduğunu dile getirmektedir. Yazarın, Lefèvre'in İstanbul ile kadın arasında kurduğu benzerlik çerçevesinde şehrin 1453 yılındaki fethinden sonra kazandığı yeni konumunu betimlerken "Mehmed's whore" ifadesini kullandığı görülmektedir. EM1'de, çevirmenin kaynak odaklı bir yaklaşımla KM yapısını koruyarak "Mehmed'in orospusu" ifadesine yer

verdiği gözlenmektedir. Öte yandan, EM2’de, çevirmenin KM yapısına bağlı kalmaması, İstanbul’u tanımlarken KM’de olduğu gibi “kadın fahişe (para için erkeklerle cinsel ilişkiye giren bir kadın)” (*Oxford Dictionary*, 2000, 1364) anlamındaki “whore” sözcüğüne çevirisinde yer vermemesi, Lefèvre’in İstanbul ile kadın arasında kurduğu benzerliği, “Mehmet’in koynuna girdi.” ifadesiyle aktarmayı tercih etmesi göze çarpmaktadır. Burada, Guo’nun (2017) işaret ettiği üzere, çevirmen Aytuna’nın erek okur açısından argo bir kullanıma yer vermemek için inisiyatif kullandığı söylenebilir.

6.2.2.4. Genişletme

Örnek 1:

KM: He wondered if it was still the Gate of Felicity, now that it no longer opened into the dwelling place of **God’s shadow on Earth**. (Goodwin, 2008 [2007], 98).

EM1: Artık **Halife-yi Ruy-i Zemin’in, Allah’ın yeryüzündeki gölgesinin** mekânına açılmadığına göre, hala Mutluluk Kapısı olup olmadığını düşündü. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 95).

EM2: Kapı artık **Tanrının yeryüzündeki gölgesi olan padişahın** yaşadığı yere açılmadığından, Yaşım buraya hala Bâbüssaâde denip denmediğini merak etti. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 130).

Bu örnek, Yashim’in Valide Sultan ile görüşmek üzere Topkapı Sarayı’na gelmesinin anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Yashim, Sultan II. Mahmut Beşiktaş’taki sarayında ölüm döşğinde olduğu için Topkapı Sarayı’nın eski hareketliliğinden ve canlılığından eser kalmadığını fark etmektedir. Yazar, yokluğu hissedilen Sultan II. Mahmut için “God’s shadow on Earth” ifadesini kullanmaktadır. Bu ifade, EM1’de “Allah’ın yeryüzündeki gölgesi”, EM2’de de benzer bir şekilde “Tanrının yeryüzündeki gölgesi” olarak aktarılmaktadır. Öte yandan, EM1’de, çevirmenin, KM’deki ifadenin çevirisinin yanına, “yeryüzünün halifesi mânâsına gelen ve Yavuz Sultan Selim Han’dan sonra Osmanlı padişahları hakkında kullanılan” (Lugat Sözlük, [01.12.2020]) “Halife-yi Ruy-i Zemin” ifadesini de ekleyerek, KM’de bulunmayan sözcüklerle çevirisini genişlettiği görülmektedir.

Örnek 2:

KM: Not to Beşiktaş, certainly-the sultan’s new Frankish palace on the Bosphorus, where sentries in **kepis** stood to attention outside little boxes, close to the railings. (Goodwin, 2008 [2007], 98).

EM1: Herhalde Beşiktaş’a, **kepli** nöbetçilerin parmaklıklara bitişik kulübeciklerin önünde bekledikleri, alafranga sultan sarayına gitmediler. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 95).

EM2: Sultanın Boğaz kıyısındaki Beşiktaş'ta yeni yaptırdığı Frenk usulü saraya gitmedikleri muhakkaktı. Buradaki muhafızlar **Frenklere özgü düz tepeli kasketleriyle** parmaklıkların yakınındaki küçük kulüpleri önünde nöbet bekliyordu. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 130).

Bu örnek, Valide Sultan ile görüşmek üzere Topkapı Sarayı'na gidip sarayı eski zamanlarıyla karşılaştırdığında son derece sakin ve sessiz bulması karşısında herkesin nereye gittiğini merak eden Yashim'in, Beşiktaş'a gitmiş olamayacaklarını düşünmesinin anlatıldığı paragraftan alınmaktadır. Yashim, ölüm döşeğindeki Sultan II. Mahmut'un Avrupai tarzdaki sarayında güvenlikten sorumlu görevlilerin başlarına taktıkları aksesuarı da aklına getirmektedir. Yazar, görevlilerin başlarındaki aksesuar için "kepi" sözcüğünü kullanmaktadır. EM1'de, çevirmenin bu sözcüğü "kep" şeklinde aktardığı görülmektedir. Öte yandan, EM2'de, çevirmenin, bu aksesuarın hem menşei hem de şekli hakkında bilgi veren "Frenklere özgü düz tepeli kasket" ifadesiyle, KM'de bulunmayan sözcüklerle çevirisini genişlettiği gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: Paris had the Seine; London the Thames; half the cities of the Ottoman empire were watered by the mighty Danube; but Istanbul-however perfect its setting-had only **the Sweet Waters**. (Goodwin, 2008 [2007], 134).

EM1: Paris'in Seine'i vardı, Londra'nın da Thames'i; Osmanlı İmparatorluğu'nun şehirlerinin yarısı sularını güçlü Tuna'dan alırdı; ama İstanbul-yeri ne kadar kusursuz olsa da-sadece **Tatlı Sular**. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 129).

EM2: Paris'in Seine'i, Londra'nın Thames'i vardı; imparatorlukta şehirlerin yarısı muazzam Tuna nehrinden besleniyordu. Gelgelelim İstanbul, konumu kusursuz olmasına karşın sadece **Tatlı Sular adı verilen Kâğıthane deresine** sahipti. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 176).

Bu örnek, karnını doyurmak için gittiği kebabçıda, Yashim'in her şehrin sahip olduğu su alanlarını düşünmesinin anlatıldığı paragraftan alınmaktadır. Yashim'in şehirler ve sular hakkında yaptığı sıralamada, yazarın, Paris için "the Seine", Londra için "the Thames", İstanbul için "the Sweet Waters" ifadelerine yer verdiği görülmektedir. EM1'de, çevirmenin "the Sweet Waters" ifadesini kelimesi kelimesine çeviriyle "Tatlı Sular" şeklinde aktardığı gözlenmektedir. Öte yandan, EM2'de, çevirmenin, hem KM yapısına bağlı kalmak suretiyle "Tatlı Sular" ifadesini kullanarak hem de bahsi geçen suyun günümüzdeki "Kâğıthane deresi" şeklindeki adlandırılışına yer vererek, KM'deki ifadeyi "Tatlı Sular adı verilen Kâğıthane deresi" biçiminde aktardığı göze çarpmaktadır. Bu anlamda, EM2'de, çevirmenin, KM'de bulunmayan sözcüklerle çevirisini genişlettiği gözlenmektedir.

6.2.2.5. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri

Örnek:

KM: Faisal **smiled a benediction** on the couple, for in his heart he understood that they possessed Enthusiasm. (Goodwin, 2008 [2007], 283).

EM1: Faysal çifti **kutsayarak gülümsedi**; çünkü içlerinde heyecan olduğunu yüreğinden anlıyordu. (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008, 269).

EM2: Yine de Faysal bu çifte **gülümsemekten kendini alamadı** zira onların Allah sevgisiyle dolu olduğunu yüreğinde hissetmişti. (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017, 358).

Bu örnek, kocası Maximilien Lefèvre’i ve kutsal emanetleri bulmak için kayıp su yolcunun cesedinin de bulunduğu su haznelerine giden Amélie Lefèvre’in başına kötü şeylerin geleceğinden endişelenen Yashim’in onun arkasından gitmesinin ve birlikte su nazırının elinden kurtulmalarının anlatıldığı bölümden alınmaktadır. Amélie ve Yashim’in su dolu bir labirenti andıran yerden kurtulmak için zorlukla buldukları çıkış noktası, Faisal adlı imamın görev yaptığı caminin avlusuna açılmaktadır. İmam, Yashim’i ve ayakta güçlkle durabildiği için yürümesine yardım etmek üzere koluna girdiği Amélie’yi sudan ıslanmış üstleriyle bulundukları yerden ağır ağır çıkarken görmektedir. Yazar, imamın, Amélie ve Yashim’de fark ettiği şeyi “Enthusiasm” olarak ifade etmektedir. EM1’de, “Enthusiasm” sözcüğünün “güçlü heyecan hissi” (Merrriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]) şeklindeki ilk anlamının temel alınarak “heyecan” olarak yansıtıldığı, EM2’de ise “dinî fanatizm” (Merrriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]) şeklindeki ikinci anlamının temel alınarak “Allah sevgisi” olarak yansıtıldığı görülmektedir. Yazar, imamın bu kişilere yönelttiği gülümsemeyi de “smiled a benediction” ifadesiyle belirtmektedir. EM1’de, çevirmenin, “yüzünde bir gülümseme oluşturma” (*Oxford Dictionary*, 2000, 1122) anlamındaki “smile” sözcüğünü ve “bir Hristiyan kutsama/şükür duası” (age, 95) anlamındaki “benediction” sözcüğünü, kaynak odaklı bir yaklaşımla KM’nin yapısına bağlı kalarak, “kutsayarak gülümsedi” şeklinde kelimesi kelimesine çevirdiği gözlenmektedir. EM2’de ise, çevirmenin bağlamı da göz önünde bulundurarak aynı ifadeyi “gülümsemekten kendini alamadı” şeklinde aktardığı görülmektedir. Bu çerçevede, EM2’de KM yapısına sıkı bir şekilde bağlı kalınmadan yapılan çeviri doğal bir anlatım ile sonuçlanırken, EM1’de kelimesi kelimesine çeviri yönteminin kullanılması nedeniyle “kutsayarak gülümsemek” şeklinde doğal olmayan bir anlatıma yol açıldığı gözlenmektedir.

6.3. *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998]

6.3.1. “Yabancı Dil Yaratımı” Kavramı Üzerinden *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserin İncelenmesi

6.3.1.1. Ödünç Alma

Örnek 1:

KM: The **kul** were certainly the Sultan’s **slaves**, **but the translation is inexact**. The Sultan’s absolute authority over his **kul**, his power of life and death, and possession of all their wealth, never resembled plantation slavery in America. (Goodwin, 2000 [1998], 60-61).

Bu örnek, “The Palace [Saray]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazarın, “köle” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1517) anlamına gelen “kul” sözcüğünü metninde doğrudan kullandığı görülmektedir. Yazar, Osmanlıdaki kul sisteminin, bir kulun yaşamı, ölümü, sahip olduğu varlık açısından Amerika’daki kölelikten farklı olduğuna değinmektedir. Yazarın ayrıca, Türkçeden ödünç alarak kullandığı “kul” sözcüğünü, “yasal olarak başkaları tarafından sahiplenilen ve onlar için çalışmaya zorlanan kişi” (*Oxford Dictionary*, 2000, 1114) anlamındaki “slave” sözcüğüyle açıklamaya çalışmasına rağmen, “ama çeviri tam karşılığı değil” anlamına gelen “but the translation is inexact” ifadesine yer vermesi dikkat çekmektedir. Yazarın bu ifadesi, Osmanlı yönetim sistemine özgü “kul” sözcüğünü ödünç alarak doğrudan metninde kullanma kararını da gösteren niteliktedir.

Örnek 2:

KM: The **millet** ordered all people by their faith, but regions half-**gazi** by geography remained in a state of near-permanent local warfare, like Albania, Bosnia or Crete. (Goodwin, 2000 [1998], 192).

Bu örnek, “The Empire [İmparatorluk]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı yönetim sistemine mensup insanların “millet” çatısı altında bulunduğu ve bazı Osmanlı topraklarının İslam geleneğine göre “gazi” niteliği taşıdığına değinilmektedir. Bu bağlamda, yazarın “çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1683) anlamındaki “millet” ve “Müslümanlıkta düşmanla savaşıyor veya savaş yapmış kimse” (age, 909) anlamındaki “gazi” sözcüklerini doğrudan metninde kullanma yönündeki çeviri kararı dikkat çekmektedir.

Örnek 3:

KM: Mahmut had to begin with schooling, which until now had been controlled by the **ulema**, and was narrowly religious; without openly challenging the **medrese**, he opened a range of primary and secondary schools with a secular curriculum, and a number of technical colleges to receive their alumni. (Goodwin, 2000 [1998], 303).

Bu örnek, “The Bankrupt [Müflis]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Sultan Mahmut’un eğitim alanında yaptığı yeniliklerden bahsedilmektedir. Yazarın, “sarıklı din bilginleri” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2414) anlamındaki “ulema” ve “İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer” (age, 1643) anlamındaki “medrese” sözcüklerini doğrudan metninde kullandığı görülmektedir. İslam kültürünün hâkim olduğu Osmanlı İmparatorluğu’na özgü bu din sınıfını ve eğitim kurumunu ifade eden sözcüklerin ödünç alma yöntemiyle İngilizce kaynak metinde yer aldığı gözlenmektedir.

6.3.1.2. Ödünç Alma ve Açıklama

Örnek 1:

KM: Ottoman cities tended to reflect the demands of private, not public, life: they lacked the architectural embellishment of the piazza, where private and public intersect, and if there was **an open space, a meydan**, it was a rough field for the pitching of tents, or sports. (Goodwin, 2000 [1998], 111).

Bu örnek, “Cities [Şehirler]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı şehirlerinin genel yapısına ve açık alanların kullanım şekillerine değinilmektedir. Yazarın, “alan, saha” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1671) anlamındaki “meydan” sözcüğünü doğrudan metninde kullandığı, ödünç alınan bu sözcüğün hemen öncesinde ise “açık alan” anlamına gelen “open space” açıklamasını yaptığı görülmektedir. Eğik yazıyla başka bir dile ait olduğu da sezdirilen “meydan” sözcüğü ile birlikte, ödünç alınan bu sözcüğün açıklamasına da yer verildiği gözlenmektedir.

Örnek 2:

KM: Alongside the Holy Koran, the law of the land was given in the Sultan’s **kanun, decrees which operated over areas of life for which the Prophet had made no explicit provision**; and they had the force of the old Turkic **adet, the utterances of the pre-Islamic chiefs**. (Goodwin, 2000 [1998], 153).

Bu örnek, “The Turkish Time [Türk Zamanı]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazarın, “kanun” ve “âdet” (“adet” şeklinde) sözcüklerini doğrudan metninde kullandığı ve bu sözcüklerin yanlarına, sırasıyla “Peygamberin açıkça hüküm vermediği yaşam alanlarında geçerli olan hükümler” ve “İslam öncesi büyüklerin söyledikleri” anlamlarına gelen İngilizce açıklamalarını eklediği görülmektedir.

“Kanun” ve “adet” sözcüklerinin İngilizce metinde eğik yazıyla yer alması, söz konusu sözcüklerin başka bir dilden ödünç alındığını gösterirken, yanlarına eklenen İngilizce açıklamaların da bu sözcüklerin okur tarafından daha kolay anlaşılmasını sağladığı gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: The old system of **timariot** soldiery led by the local **sancakbey** had been replaced by cash revenues remitted to the Porte by the **beylerbeyi**, **men who controlled whole regions, and were in a better position to oversee the business of raising revenues.** (Goodwin, 2000 [1998], 249).

Bu örnek, “Ayan [Âyan]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Ekonomik sistemdeki bozulmalardan bahsedilirken, tımar uygulamasının yapısına değinilmektedir. Yazarın, “Anadolu Selçukluları ve Osmanlılarda, belirli görev ve hizmet karşılığında kişilere verilen, yıllık geliri 3.000-20.000 akçe olan toprak” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 2348-2349) anlamındaki “tımār” sözcüğünü transliterasyona uğratarak “timariot” şeklinde kullanırken, “sancakbey” ve “beylerbeyi” sözcüklerine doğrudan yer verdiği görülmektedir. Eğik yazıyla her iki sözcüğün de başka bir dilden ödünç alındığını sezdirirken, “beylerbeyi” sözcüğünün yanına “bütün bölgeleri kontrol eden ve vergi toplama işini denetlemede daha iyi bir konumda olan kişi” anlamına gelen İngilizce bir açıklama da eklediği gözlenmektedir.

6.3.1.3. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri (Transliterasyon)

Örnek 1:

KM: By the age of seventy-one Ahmet **Koprulu** was living ‘a private and stoical life at Constantinople, in expectation of even the smallest **Bashalic**. Indeed he enjoyed the name and honour of a **Basha**’, but he had few friends in the capital. (Goodwin, 2000 [1998], 223).

Bu örnek, “Koprulu and Vienna [Köprülü ve Viyana]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Sultan IV. Mehmet zamanında Valide Sultan Turhan tarafından sadrazamlığa getirilen Ahmet Köprülü’nün faaliyetlerinden bahsedilirken, bulunduğu konuma ve beklentilerine de değinilmektedir. Yazarın, “Köprülü”, “Paşalık” ve “Paşa” sözcüklerine, sırasıyla “Koprulu”, “Bashalic” ve “Basha” şeklinde yer verdiği görülmektedir. İngilizce alfabede bulunmayan Türkçe harflerin yerine İngilizce sesleri kullandığı, “ö, ü, ı” harflerine karşılık “o, u, i” harflerini ve “ş” harfine karşılık “sh” sesini kullanarak transliterasyon yöntemine başvurduğu çeviri kararı göze çarpmaktadır.

Örnek 2:

KM: [...] the **Sheikh ul-Islam** received the former palace of the janissary **aga**; and the **Bektashi dervish** order was formally, but ineffectively, abolished. (Goodwin, 2000 [1998], 299).

Bu örnek, “The Auspicious Event [Vaka-yi Hayriye]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Asi yeniçerilerin çıkardığı ayaklanmanın ardından, yeniçerilerin mensubu olduğu Bektaşî tarikatının yasaklanmasından ve Şeyhülislam’ın konumundan bahsedilmektedir. Yazarın, “Şeyhülislam”, “ağa”, “Bektaşî” ve “derviş” sözcüklerine, sırasıyla “Sheikh ul-Islam”, “aga”, “Bektashi” ve “dervish” şeklinde yer verdiği görülmektedir. Başka bir dilden ödünç aldığı sözcükleri, transliterasyon yöntemiyle İngilizce fonetik yapısına uygun hâle getirerek yazıp kullandığı çeviri kararı dikkat çekmektedir.

Örnek 3:

KM: Mahmud II finished off the janissaries, refashioned all his **pashas** as ministers, brought in the **fez** and the **Stambouline**, [...]. (Goodwin, 2000 [1998], 325).

Bu örnek, “Epilogue [Sonsöz]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Sultan II. Mahmut’un yaptığı yeniliklerden söz edilmektedir. Yazarın, sultanın yaptığı yeniliklere örnek verirken, “paşa”, “fes” ve “istanbulin” sözcüklerine sırasıyla “pasha”, “fez” ve “Stambouline” şeklinde yer verdiği görülmektedir. Yazarın yine ödünç aldığı sözcükleri transliterasyon yöntemiyle İngilizce fonetik yapısına uygun şekilde kullandığı gözlenmektedir.

6.3.1.4. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri

Örnek 1:

KM: Eyup’s tomb was miraculously rediscovered, and Mehmet the Conqueror had a **kulliye**, or **mosque complex**, erected there. (Goodwin, 2000 [1998], 80).

Bu örnek, “Suleyman the Magnificent [Muhteşem Süleyman]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Tahta çıkan her Osmanlı sultanının Eyüp Sultan Türbesi’nde kurucu Osman Bey’in kılıcını kuşandığına değinilirken, Fatih Sultan Mehmet’in inşa ettirdiği bir külliye’den bahsedilmektedir. Yazarın, kelimesi kelimesine çevirinin bir türü olarak kabul edilen transliterasyon yöntemiyle, “bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebîl, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 1557) anlamındaki “külliye” sözcüğüne eğik yazıyla “kulliye” şeklinde yer verirken, söz konusu sözcüğün yanına “cami tesisi” anlamına gelen “mosque complex” şeklinde bir İngilizce açıklama eklediği görülmektedir.

Örnek 2:

KM: Selim the Grim was terrible to the Shi'ite *kisilbas*, literally ‘red-heads’, who wore red turbans and were seen as a danger to the state; he hunted them down in their thousands through eastern Anatolia. (Goodwin, 2000 [1998], 91).

Bu örnek, “Order [Düzen]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı yönetiminde halka gösterilen hoşgörünün istisnalarından bahsedilirken Sultan Selim’in Kızılbaşlara karşı tutumuna değinilmektedir. Yazarın, transliterasyon yöntemiyle, “Şii mezhebinin bir kolundan olan” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1436) anlamındaki “Kızılbaş” sözcüğüne eğik yazıyla “kisilbas” şeklinde yer verdiği ve Türkçeden alınan bu ifadenin İngilizcede kelimesi kelimesine karşılığının ne olduğunu içeren “literally ‘red-heads’” şeklinde bir İngilizce açıklama eklediği görülmektedir.

Örnek 3:

KM: The dish went down in Turkish culinary history as **Hunkarbegendi**, or ‘the Empress was pleased’; but Eugénie never got the recipe. (Goodwin, 2000 [1998], 268).

Bu örnek, “Shamming [Göz Boyama]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Fransız imparator III. Napolyon ve eşi Eugénie’nin İstanbul’da sultanın konuğu oldukları sırada, Eugénie’nin kendilerine ikram edilen yemeği çok beğenerek tarifini almak istediğinden bahsedilmektedir. Yazarın, imparatoriçenin çok beğenmesinden ötürü “hünkârbeğendi” olarak anılmaya başladığını belirttiği yemeğe, transliterasyon yöntemiyle “Hunkarbegendi” şeklinde yer verdiği ve yanına, “İmparatoriçe beğendi” anlamına gelen “the Empress was pleased” şeklindeki kelimesi kelimesine çeviri içeren İngilizce açıklama eklediği görülmektedir.

6.3.1.5. Serbest Çeviri

Örnek 1:

KM: Osman was named in **the Friday prayers**, a traditional signal of rulership; and the name of Orhan his son appeared on coins. (Goodwin, 2000 [1998], 19).

KM: Sultan’s horse, which carried him the short distance through the streets to **Friday prayers**, was suspended from straps the night before to ensure that it walked with halting gravity. (Goodwin, 2000 [1998], 53).

Yukarıdaki ilk cümle “The Balkans [Balkanlar]”, ikinci cümle ise “The Palace [Saray]” başlıklı bölümden alınmaktadır. İlk cümlede, Osmanlı İmparatorluğu’nun kurucusu Osman Bey’in ve oğlu Orhan Bey’in sosyal alışkanlıklarından bahsedilirken, hanedan üyeleri olarak Osman Bey’in adına hutbe okutulduğuna ve Orhan Bey’in adının da madenî paraların üzerinde bulunduğu değinilmektedir. Yazarın, “Cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt”

(*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1117) anlamındaki “hutbe” sözcüğünü, “Cuma duası” veya “Cuma ibadeti” anlamlarına gelen “the Friday prayer” şeklinde çevirerek metninde kullandığı görülmektedir. İkinci cümlede, bir Osmanlı sultanının duruşuyla da haşmetini sergilediği anlatılırken, bu haşmet gösterisi için atının bile hazırlandığından, at üstündeki sultanın Cuma namazını kılacağı camiye doğru giderken tüm haşmetiyle sokaklardan geçtiğinden bahsedilmektedir. Yazarın, “Cuma günü öğle vaktinde cemaatle kılınan namaz, Cuma” anlamındaki “Cuma namazı” (age, 472) ifadesini de “Friday prayers” şeklinde çevirerek metninde kullandığı görülmektedir. “Hutbe” ve “Cuma namazı” ifadeleri, İslam geleneğine bağlı Osmanlı kültürüne özgü kavramlardır. Yazarın, kültürel farklılıklardan ötürü İngiliz kültüründe karşılığı bulunmayan her iki ifadeyi de “the Friday prayer” şeklinde çevirme durumunda kaldığı göze çarpmaktadır. “The Friday prayer” ifadesinin, ilk cümlede “hutbe”, ikinci cümlede “Cuma namazı” anlamında kullanıldığı ise, örneklerin içerisinde yer aldığı bağlamlardan anlaşılmaktadır.

Örnek 2:

KM: Yörüks were clannish and married amongst themselves, unless they **stole a girl** from a neighbouring tribe. (**Marriage as a theft** was practised by semi-nomads all through the empire, [...]). (Goodwin, 2000 [1998], 92).

Bu örnek, “Order [Düzen]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı topraklarında yaşayan topluluklardan bahsedilirken, Yörüklere ve onların kendi toplulukları içinde evlenme eğilimlerine değinilmektedir. Bu duruma, “bir kızı kendinin veya ailesinin rızası olmadan alıp götürmek” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1434) anlamındaki “kız kaçırmak” eyleminin bir istisna olduğu belirtilmektedir. Yazarın, “kız kaçırmak” eylemini, “kız çalmak” anlamına gelen “steal a girl” ifadesiyle karşıladığı, parantez içerisinde konuyla ilgili verilen ek bilgide ise “kız kaçıracak evlenme” durumunu, “hırsızlıkla evlilik” anlamına gelen “marriage as a theft” ifadesiyle aktardığı görülmektedir. Metinde belirtildiği üzere bazı göçebe (“nomad”) toplumlarında görülen bu kız kaçırma eylemi “steal” sözcüğüyle, kız kaçırma durumu “theft” sözcüğüyle İngilizceye yansıtılmaktadır.

Örnek 3:

KM: Murad II introduced **the boy tribute system** in 1432. (Goodwin, 2000 [1998], 56).

KM: [...] **the boy levy**, in fact, was never extended to Hungary, and in the Balkans, beyond this single imposition, no efforts were made to convert Christians to Islam. (Goodwin, 2000 [1998], 95).

Yukarıdaki ilk cümle “The Palace [Saray]”, ikinci cümle ise “Order [Düzen]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Bu bölümlerde, Osmanlı İmparatorluğu’nda uygulanan “asker yetiştirilmek üzere Yeniçeri Ocağına alınacak çocukları seçip toplama işi” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 651) anlamındaki “devşirme” sistemi ve bu sisteme kimlerin ne şekilde dâhil olduğuna dair bilgiler verilmektedir. Devşirme sisteminin 1432 yılında Sultan II Mahmut tarafından uygulanmaya başlandığının belirtildiği birinci cümlede, yazarın, “devşirme sistemini”, “erkek çocuk vergisi sistemi” anlamına gelen “the boy tribute system” şeklinde, yani sistemin kapsamını içine alan açıklayıcı bir şekilde yansıttığı görülmektedir. Devşirme sisteminin nerelerde uygulanmadığına veya bu kapsamda çocukların İslam’a zorlanmadığına ilişkin bilgi verilen ikinci cümlede de benzer bir şekilde, yazarın, “devşirme” eylemini yine “erkek çocuk vergisi” anlamına gelen “the boy levy” şeklinde yansıttığı gözlenmektedir. Yazarın, İngilizce metin okurunun anlamasını ve yorumlamasını kolaylaştıran bir etki yaratan şekilde, Osmanlı İmparatorluğu askerî ve idari yapısına özgü “devşirme sistemini”, söz konusu sisteme konu olan kişiyi ve eylemi kapsayan açıklayıcı bir ifadeyle aktardığı göze çarpmaktadır.

6.3.1.6. Yerine Koyma

Örnek 1:

KM: For in a moment **Karagoz and Hacivat** will skitter across the sheet, heroes of the shadow play, **the Pantaloon and Harlequin** of the Ottoman stage: jointed silhouettes, cut from dried camel leather, painted up and oiled for translucency. (Goodwin, 2000 [1998], xi-xii).

Bu örnek, “Prologue [Önsöz]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı kültüründeki gösteri oyunundan sahnelere ve oyunun baş karakterleri olan Karagöz ve Hacivat’a yer verilmektedir. Yazarın, Karagöz ve Hacivat’ın Osmanlı gösteri oyunlarındaki yerini İngilizce metin okuru için somutlaştıran bir şekilde, söz konusu karakterlerin kendi kültürlerinde bilinen “Pantaloon” ve “Harlequin” gibi olduklarına işaret etmektedir. “Pantaloon”, “‘commedia dell’arte’ oyunundaki genellikle gözlük, terlik, vücudu saran dar pantolon ve çorap giyen sıksa yaşlı bir bunak olan karakter” (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]); “Harlequin”, “tırışlı kafası, maskeli yüzü, rengarenk pantolonu ve tahtadan kılıcıyla komedi ve pantomimde bir karakter” (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]) olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, yazarın “Pantaloon” ve “Harlequin” karakterlerini, “Karagöz” ve “Hacivat” karakterlerinin yerine koyduğu görülmektedir.

Örnek 2:

KM: His objective was an island at the confluence of the Sava and the Danube, the key to all Central Europe, **named by the Ottomans Dar-ne-jihad, ‘Battlefield of Holy War’, and known to us as Belgrade, the White City.** (Goodwin, 2000 [1998], 48).

Bu örnek, “The Centre [Merkez]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Fatih Sultan Mehmet’in seferlerinden bahsedilmektedir. “Din uğruna yapılan savaş” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 465) anlamındaki “cihat” sözcüğünü içeren “Dar-ül Cihat” ifadesinin “Dar-ne-jihad” şeklinde yazıldığı, hemen yanına ise “Kutsal Savaş Meydanı” anlamına gelen “Battlefield of Holy War” şeklinde İngilizce bir açıklama eklendiği görülmektedir. Yazar, “named by the Ottomans” ifadesinden anlaşılabileceği üzere, “Osmanlılar tarafından” “Dar-ül Cihat” olarak adlandırılan savaşın, “known to us” ifadesinden anlaşılabileceği üzere, “kendileri tarafından” “Belgrade, the White City” olarak bilindiğini belirtmektedir. Bu bağlamda yazarın, “Belgrade” ifadesini, transliterasyon yöntemiyle “Dar-ne-jihad” şeklinde yazılan “Dar-ül Cihat” ifadesinin yerine koyduğu gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: [...] he dressed plainly, dined off earthenware platters, and fostered the triumph of orthodox Islam, making the wisest mullah, **the Grand Mufti** of Constantinople, into **a sort of Muslim Patriarch**, in command of a new Islamic hierarchy. (Goodwin, 2000 [1998], 89).

Bu örnek, “Suleyman the Magnificent [Muhteşem Süleyman]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Sultan Süleyman’ın giyinme ve yeme alışkanlıklarına değinilmekte ve hükümlerini yaptığı İslam imparatorluğunda nasıl bir dinî yapılanmaya yer verdiğinden bahsedilmektedir. Yazarın, “baş müftü” anlamına gelen İngilizce “the Grand Mufti” ifadesini ve “bir tür Müslüman Patriklik” anlamına gelen İngilizce “a sort of Muslim Patriarch” ifadesini kullandığı görülmektedir. Yazarın, Sultan Süleyman’ın İstanbul’daki “the Grand Mufti” konumundaki kişiyi “Muslim Patriarch” konumuna getirdiği bilgisine yer vermesinin, kendi kültüründeki “Patriarch” (“Patrik”) sözcüğüne daha çok aşina olan İngilizce metin okuru açısından, “the Grand Mufti” ifadesinin daha kolay anlaşılmasını ve yorumlanmasını sağlayan etki yarattığı gözlenmektedir. Bu çerçevede, yazarın, Hristiyan kültürüne özgü olup İslam geleneğinde bulunmayan “Patriklik” kurumundan yararlanarak, “Muslim Patriarch” ifadesiyle Müslüman ve Hristiyan bağamları yan yana getirdiği, İngilizce metin okurunun anlama ve yorumlama sürecini kolaylaştıran bir şekilde, “Patriarch” ifadesini “Grand Mufti” ifadesinin yerine koyduğu gözlenmektedir.

6.3.1.7. Bütünleşik Çeviri

Örnek 1:

KM: The highest religious authorities in Mehmet's day were **the kadi askers, judges in the army**, one for Rumelia, and one for Anatolia; [...]. (Goodwin, 2000 [1998], 115).

Bu örnek, “Cities [Şehirler]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlıdaki yüksek rütbeli görevliler hakkında bilgi verilmektedir. Biri Rumeli, diğeri Anadolu’da yetkili olan “kadı askerlerin” bulunduğu belirtilmektedir. İngilizce metinde “kadı asker” olarak anılan makam, sözlükte “kazasker” şeklinde yer almakta ve “Osmanlı döneminde mahkemelerin en yetkilisi” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1372) olarak tanımlanmaktadır. Yazarın, “kadı” sözcüğünü transliterasyon kullanarak “kadı” şeklinde yazarken, “asker” sözcüğünü doğrudan kullandığı görülmektedir. Ayrıca, içinde geçen sözcüklerin birinde transliterasyon, diğerinde ödünç alma yöntemini kullanarak yer verdiği “kadı asker” ifadesinin hemen yanına, “ordudaki hâkimler” anlamına gelen “judges in the army” şeklinde bir açıklama eklediği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, yazarın birden fazla çeviri yöntemini bir arada kullandığı çeviri kararı dikkat çekmektedir.

Örnek 2:

KM: Bema Sultan ran out of money for the second minaret on the **Yeni Valideh Cammi** at the Akseray; [...]. (Goodwin, 2000 [1998], 137).

Bu örnek, “Rhythms [Ritimler]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlıda halkın gözetilmesinden bahsedilirken, yeterli para bulunmadığı bir zamanda, sadece göz zevki için fazladan minare yapılması yerine insanların ihtiyaçlarını karşılayacak bir çeşmenin yapılmasına karar verilmesine değinilmektedir. Yazarın, minare yerine çeşme inşası yapılacak camiye belirtirken “Yeni Valideh Cammi” ifadesine yer verdiği görülmektedir. Bu ifadede, “yeni” sözcüğü hiç değiştirilmeden, doğrudan kullanılırken, “valide” sözcüğünün “valideh”, “cami” sözcüğünün ise “cammi” şeklinde transliterasyona başvurularak kullanıldığı gözlenmektedir. Bu çerçevede, “Yeni Valideh Cammi” ifadesinde de birden fazla çeviri yönteminin varlığı göze çarpmaktadır.

Örnek 3:

KM: The moon governed the caravans from which Islam sprang, for desert journeys were made by night (the Turks call the morning star **Kervan Kiran, or ‘the caravan breaking’**). (Goodwin, 2000 [1998], 152).

Bu örnek, “The Turkish Time [Türk Zamanı]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Ay’ın Müslümanlar için inancın bir simgesi, dolayısıyla fena saatlerin gece yarısı değil de şeytanın dünyayı pençesine aldığı varsayılan tam öğle vakitleri olduğundan bahsedilirken, “Çoban Yıldızı” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 1395) anlamındaki “Kervankıran” ifadesinin içerisindeki sözcüklerin ayrı ayrı kullanıldığı görülmektedir. Yazarın, “kervan” sözcüğünü ödünç alarak doğrudan kullandığı, “kıran” sözcüğünü transliterasyona başvurarak “kıran” şeklinde kullandığı gözlenmektedir. Ayrıca, “Kervankıran” ifadesinin içinde geçen “kervan” ve “kıran” sözcüklerini kelime kelimesine çevirmek suretiyle sırasıyla “caravan” ve “breaking” sözcüklerini elde ederek “caravan breaking” ifadesine yer verdiği, böylelikle “Kervan Kıran” ifadesinin yanına bir de açıklama eklemiş olduğu göze çarpmaktadır. Bu kapsamda, yazarın “Kervan Kıran, or the caravan breaking” ifadesinde, birden fazla çeviri yöntemini bir arada kullandığı görülmektedir.

6.3.2. “Metinsiz Geri Çeviri” Kavramı Üzerinden *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserin ve Türkçe Çevirisinin İncelenmesi

6.3.2.1. Yerine Koyma

Örnek 1:

KM: The poet Nabi wrote: ‘Because its beauty is so rare a sight / The sea has clasped it in an embrace.’ (Goodwin, 2000 [1998], 46).

EM: Şair Nabî, “Hüsn ile görmek ile müstesnâ / Anı agûşuna çekmiş derya” diye yazdı. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 48).

Bu örnek, “The Centre [Merkez]” başlıklı bölümden alınmaktadır. İstanbul’un güzelliklerinden bahsedilirken, bu şehirde yaşamış veya bu şehri ziyaret edip görmüş ünlü kişilerin söyledikleri sözlere değinilmektedir. Bu kapsamda, divan edebiyatı şairi Nâbi’nin bir beytine yer verilmektedir. KM’de yer alan ifadeler, şair Nâbi’nin beytinin yazar tarafından İngilizceye yapılan çevirisidir. EM’de yer alan ifadeler ise, şair Nâbi’nin kendisine ait özgün beytidir. Çevirmenin, KM’de yer alan ifadenin kaynağına giderek, söz konusu ifadenin yerine Nâbi’ye ait özgün beyti çevirisine koyduğu görülmektedir.

Örnek 2:

KM: [...] he was blasted in his triumph by the cry ‘God is most great’, deliberately called from the minarets a few seconds after midday. (Goodwin, 2000 [1998], 152).

EM: [...] ama “Allahü ekber” haykırışı bunu önler; bu haykırış öğleden bir iki saniye sonra minarelerden duyulur. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 132).

Bu örnek, “The Turkish Time [Türk Zamanı]” başlıklı bölümden alınmaktadır. İslam dünyasında şeytani atmosferin yoğunluk kazandığı varsayılan öğle saatinin, cami minarelerinden yükselen ezan sesiyle dağıldığı anlatılırken, ezanda geçen bir cümleye yer verilmektedir. Yazarın, KM’de kullandığı “Tanrı en yücedir” anlamına gelen “God is most great” ifadesi, “Müslümanlıkta Tanrı’nın büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve ‘Allahuekber’ sözü ile başlayan dua” (TDK *Türkçe Sözlük*, 2019, 2302) anlamındaki “tekbirin” İngilizce çevirisidir. Çevirmenin, KM’deki İngilizce çevirinin yerine, ezanda geçen özgün ifade olan “Allahü ekber” ifadesini koyduğu görülmektedir.

Örnek 3:

KM: That master rider of the realm of bliss

For whose careering steed the field of the world was narrow.

The infidels of Hungary bowed their heads to the temper of his blade,

The Frank admired the grain o his sword.

He laid his face to the ground, graciously, like a fresh rose petal,

The treasurer of time put him in the coffer, like a jewel. (Goodwin, 2000 [1998], 159).

EM: Ol şeh-suvâr-ı mülk-i sa’âdet ki rahşına

Cevlân deminde ‘arşa-i ‘âlem gelürdi teng

Baş egdi âb-ı tigma küffâr-ı Üngürüs

Şemşiri gevherini pesend eyledi Freng

Yüz yire kodı lutf ile gül-berg-i ter gibi

Sanduka saldı hazin-i devran güher gibi*. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 137).

Bu örnek, “Stalemate [Çıkmaz]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Sultan Süleyman’ın ölümünün ardından, aralarında yakınlık bulunan divan edebiyatı şairi Bâki’nin yas tuttuğundan bahsedilirken, şairin Sultan Süleyman için yazdığı mısralara yer verilmektedir. KM’de yer alan ifadeler, şair Bâki’nin mısralarının İngilizce çevirisidir. EM’de yer alan ifadeler ise, şair Bâki’nin kendisine ait özgün mısralardır. Çevirmenin, KM’de yer alan ifadelerin kaynağına giderek, söz konusu ifadelerin yerine Bâki’nin kendisine ait özgün mısralarını çevirisine koyduğu, ayrıca bir dipnot ekleyerek, Arapça ve Farsça yoğunluktaki mısraların günümüz Türkçesindeki karşılıklarını okurun bilgisine sunduğu görülmektedir. (Dipnotun buraya eklenmesi gerekli görülmemiştir).

6.3.2.2. Çıkarma

Örnek 1:

KM: [...] when Murad I in 1365 founded **the janissaries, the *jeni ceri*, or ‘new troop’**, he extended his family in a remarkable way. (Goodwin, 2000 [1998], 21).

EM: I. Murad 1365’te **yeniçeri birliklerini** kurduğunda, ailesini şaşılacak bir biçimde genişletti. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 29).

Bu örnek, “Thunderbolt [Yıldırım]” başlıklı bölümden alınmaktadır. 1365 yılında I. Murat’ın yeniçeri birliklerini oluşturarak Osmanlı askerî gücüne yaptığı katkıya değinilmektedir. Yazarın, “Türk ordularının 14. yüzyılda oluşturulan ve 1826’da ortadan kaldırılan seçkin birliklerinden bir asker” (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]) anlamına gelen “janissary” sözcüğüyle beraber, hem “kapı kulu teşkilatının piyade sınıfı; bu asker sınıfından olan er” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 2572) anlamındaki “yeniçeri” sözcüğünün transliterasyon yöntemiyle “jeni ceri” şeklindeki yazımını hem de “yeni ordu” anlamına gelen “new troop” açıklamasını kullandığı görülmektedir. Yazarın, hem farklı bir kültürün ve dilin varlığını sezdirenen hem de İngilizce sözcük ve açıklamayla okurun anlama ve yorumlama sürecini kolaylaştıran bir çeviri kararı aldığı göze çarpmaktadır. Çevirmenin ise, “janissary” ve bu sözcüğün transliterasyon yöntemiyle yazımı olan “jeni ceri” ifadesini yinelemekten kaçınmasını sağlayacak bir şekilde, çıkarma yöntemini kullandığı ve “yeni” anlamındaki “new” sözcüğünü de aktarmayarak, KM’deki ifadeyi EM’ye “yeniçeri birlikleri” olarak yansıttığı gözlenmektedir.

Örnek 2:

KM: In the Holy City of Constantinople the Byzantine Emperor, now his vassal, gave over one of the churches to be a mosque, surrounded by a Muslim merchant quarter, equipped with its own **religious judge, *kadi***. (Goodwin, 2000 [1998], 22).

EM: Kutsal İstanbul kentinde, artık onun vasalı olan Bizans imparatoru, Müslüman tüccarların çevrelediği bir mahalledeki kiliselerinden birini, içinde bir **kadı**sı bulunan bir cami yapılması için vermişti. (Goodwin (Çev. Anar) 1999, 30).

Bu örnek, “Thunderbolt [Yıldırım]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Sultan Yıldırım Beyazıt ve gerçekleştirdiği faaliyetler anlatılırken, İstanbul’da Müslümanların yoğun olduğu bir bölgede kendi kadısına sahip bir caminin varlığından söz edilmektedir. Yazarın, “Tanzimat’a kadar her türlü davaya, Tanzimat ile Medeni Kanun arasındaki dönemde ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan mahkemelerin başkanları” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 1258) anlamındaki “kadı” sözcüğünü, transliterasyon yöntemiyle “kadi” şeklinde ve eğik yazıyla kullandığı, hemen öncesinde de “dinî yargıç” anlamına gelen “religious judge” açıklamasını

eklediği görülmektedir. Çevirmenin, söz konusu açıklamayı çıkararak, KM'deki ifadeyi yalnızca “kadı” şeklinde yansıttığı gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: Two days later he distributed the now customary **donative, or bakshish**, to the Janissary Corps: [...]. (Goodwin, 2000 [1998], 80).

EM: İki gün sonra yeniçeri müfrezelerine âdet olduğu üzere **bahşiş** dağıttı: [...]. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 76).

Bu örnek, “Suleyman the Magnificent [Muhteşem Süleyman]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Babası Yavuz Sultan Selim’in ölümünün ardından yerini dolduran oğlu Sultan Süleyman’ın Osmanlı tahtına çıkar çıkmaz gerçekleştirdiği faaliyetler anlatılırken, yeniçerilere bahşiş dağıtmasına değinilmektedir. Bu bağlamda, yazarın, “bir kişiye veya kuruma, yardım amaçlı verilen bağış” (*Oxford Dictionary*, 2000, 346) anlamındaki “donative” sözcüğünü, “yapılan bir hizmete ödenen ücretten ayrı olarak fazladan verilen para, kahve parası” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 235) anlamındaki “bahşiş” sözcüğünün transliterasyon yöntemiyle yazımı olan “bakshish” ifadesiyle birlikte kullandığı görülmektedir. Çevirmenin, hem “donative” sözcüğünü Türkçeye çevirip hem de “bahşiş” sözcüğünü yazıp aynı ifadeleri yinelemekten kaçınmasını sağlayacak şekilde, KM'deki “donative, or bakshish” ifadesini, çıkarma yöntemini kullanarak EM'ye yalnızca “bahşiş” şeklinde yansıttığı gözlenmektedir.

6.3.2.3. Serbest Çeviri

Örnek 1:

KM: [...] he became a great guru, championing the wild freedom of frontier society and convincing many people, Christians among them, that he was **the Mahdi, the Coming of the End of the World**; [...]. (Goodwin, 2000 [1998], 10).

EM: [...] sınır toplumunun vahşi özgürlüğünü savunan ve aralarında Hristiyanların da bulunduğu birçok kimseyi kendisinin **Mehdi yani dünyanın sonunun habercisi** olduğuna inandıran büyük bir şeyh olmuştu; [...]. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 20).

Bu örnek, “Origins [Kökenler]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı sosyal yaşamında, çeşitli dinî toplulukların da toplum düzeninin önemli parçaları olduğu anlatılırken, Şeyh Bedrettin’e, düşünce ve faaliyetlerine, ölümüne değinilmektedir. Yazar, Şeyh Bedrettin’in kendisini Mehdi ilan ettiğine yer vermektedir. Yazarın, bu durumu anlatırken, “Mehdi” sözcüğünü transliterasyon yöntemiyle “Mahdi” şeklinde yazdığı ve bu sözcüğü, iki virgül arasında, “dünyanın sonunun gelmesi” anlamını taşıyan “the Coming of the End of the World” şeklinde açıkladığı görülmektedir. “Mehdi”, “doğru yolda olan, hidayete ermiş olan” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 1645)

anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, “mehdi” sözcüğü, KM’de olduğu gibi bir eylemi değil, bir kişiyi ifade etmektedir. Çevirmenin, KM’de yer alan ifadenin kapsamına bağlı kalmasına rağmen, söz konusu ifadeyi “Mehdi yani dünyanın sonunun habercisi” şeklinde aktarmak suretiyle, “mehdi” sözcüğünün bir eylemi değil, bir kişiyi ifade ettiğini yansıttığı gözlenmektedir.

Örnek 2:

KM: From now on she was known as **Baba Ali, or ‘High Gate’, La Sublime Porte**. (Goodwin, 2000 [1998], 223).

EM: İmparatorluğa o zamandan itibaren ‘yüce kapı’ anlamında **Babîâli** denmeye başlandı. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 182).

Bu örnek, “Koprulu and Vienna [Köprülü ve Viyana]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı hükümdarlığının anılma şeklinin, imparatorluğun kudretine ve gelecekteki konumuna da ışık tuttuğu anlatılırken, Osmanlı yönetiminin Osmanlıcada, İngilizcede ve Fransızcada adlandırılışlarına yer verilmektedir. Yazarın, “Osmanlı Devleti’nde İstanbul’da sadaret (Başbakanlık), dâhiliye ve hariciye nezaretleri (İçişleri ve Dışişleri bakanlıkları) ile Şûrayıdevlet (Danıştay) dairelerinin bulunduğu yapı” ve “Osmanlı hükûmeti” (*TDK Türkçe Sözlük*, 2019, 221) anlamlarına gelen “Babîali” ifadesini, KM’de “Baba Ali” şeklinde kullandığı görülmektedir. Ayrıca, Arapça “yüce” anlamındaki “ali” ve “kapı” anlamındaki “bab” sözcüklerinden oluşan “Babîali” ifadesini, “yüksek/yüce kapı” anlamına gelen “High Gate” şeklinde İngilizceye aktardığı gözlenmektedir. KM’de yer alan “Baba Ali” ifadesi, “Babîali” ifadesinde olduğu gibi “Osmanlı hükûmetini” yansıtmamaktadır. Bu bağlamda, çevirmenin, KM’deki “Baba Ali” ifadesini, kendi çevirisinde “Babîali” şeklinde kullandığı dikkat çekmektedir.

Örnek 3:

KM: An Albanian called **Patrona Ali**, a janissary dealing in second-hand clothes, led a street rebellion that September, denouncing the Sultan’s luxuries and infidel ways. (Goodwin, 2000 [1998], 263).

EM: O eylülde **Patrona Halil** denen eskicilikle uğraşan bir yeniçeri, padişahın lükslerini, dine aykırı davranışlarını lanetleyerek bir sokak isyanı başlattı. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 212).

Bu örnek, “Shamming [Göz Boyama]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Osmanlı tarihine “Patrona Halil İsyanı” olarak geçen olay anlatılmaktadır. İsyanı başlatan Patrona Halil’in kim olduğuna ve isyan sebeplerine değinilmektedir. Yazarın, isyancıların başını “Patrona Ali” olarak belirttiği görülmektedir. Çevirmenin ise, KM’deki “Ali” ismini kendi çevirisine “Halil” olarak yansıttığı, böylelikle Osmanlı

tarihine “Patrona Halil İsyanı” olarak geçen ve Türk okurun hafızasında da bu şekilde yer alan tarihsel bir olayın adlandırılış şeklini koruduğu gözlenmektedir.

6.3.2.4. Genişletme

Örnek 1:

KM: The whole building was covered in a thick black cloth, embroidered with verses of the Koran, and in its south-eastern corner was set **the Black Stone, God’s eye on earth**, [...]. (Goodwin, 2000 [1998], 50).

EM: Yapının tamamı, üzerinde Kur’an’dan ayetlerin işlendiği siyah bir kumaşla örtülmüştür ve güneydoğu köşesinde, **Tanrının dünya üzerindeki gözü sayılan kara bir taş [hacer-i esved]** bulunmaktadır ve [...]. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 52).

Bu örnek, “The Palace [Saray]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Kâbe’nin İslam dünyası için taşıdığı önem anlatılırken, fiziksel özelliklerinden de bahsedilmektedir. Kâbe’nin bir köşesinde bulunan taş “the Black Stone, God’s eye on earth” olarak belirtilmektedir. Çevirmenin, bu ifadeyi “Tanrının dünya üzerindeki gözü sayılan kara bir taş” şeklinde aktardığı, ayrıca köşeli parantez içerisinde, söz konusu taşın İslam dünyasında bilinen adı olan ve “Arapçada ‘siyah taş’ anlamına gelen” (Öğüt, 1996, 433) “el-Hacerü’l-esved” ifadesini “hacer-i esved” şeklinde eklediği görülmektedir. Çevirmenin, İslam kültüründe önemli bir yer tutan yapının betimlenmesinde, KM’de yer almayan ve erek okurun daha çok aşına olduğu bir ifadeyi EM’ye ekleyerek çevirisini genişlettiği gözlenmektedir.

Örnek 2:

KM: Shortly after the contemplation of **the Old Palace** in Constantinople in 1458 Mehmet erected a new one, **Topkapı**, on the promontory on which the Acropolis had stood. (Goodwin, 2000 [1998], 51).

EM: İstanbul’da **Eski Sarayın [Saray-ı Atık]** 1458’de tamamlanmasından kısa bir süre sonra, Mehmet bir zamanlar Akropolun bulunduğu burnun üzerine **Topkapı Sarayını [Saray-ı Cedid, Yeni Saray]** yaptırdı. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 53).

Bu örnek, “The Palace [Saray]” başlıklı bölümden alınmaktadır. 1453 yılında İstanbul’u fetheden ve kudretinin eski hükümdarlardan kalma yapıları onarıp kullanmayacak kadar çok olduğunu düşünen Fatih Sultan Mehmet’in yaptırdığı saraylar anlatılmaktadır. Yazar, Fatih Sultan Mehmet’in inşa ettirdiği saraylardan birinin “the Old Palace”, bir diğeri de “Topkapı” olduğunu belirtmektedir. Çevirmenin, “the Old Palace” ifadesini KM yapısıyla uyumlu şekilde “Eski Saray” olarak aktarırken, bunun yanına “eski, eski zamanla ilgili” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 185) anlamındaki “atik” sözcüğünden oluşan ve sarayın Osmanlı döneminde anılan şekli olan “Saray-ı Atık” ifadesini de köşeli parantez içerisinde eklediği

görülmektedir. Çevirmenin, benzer bir şekilde, “Topkapı” ifadesini de “Topkapı” olarak aktarırken, bunun yanına “yeni” (age, 448) anlamındaki “cedit” sözcüğünden oluşan ve sarayın Osmanlı döneminde anılan şekli olan “Saray-ı Cedit” ifadesini ve bu ifadenin günümüz Türkçesindeki karşılığı olan “Yeni Saray” ifadesini köşeli parantez içerisinde eklediği görülmektedir. Bu bağlamda, çevirmenin, KM’de yer almayan ifadeleri çevirisine eklemek suretiyle EM’de genişletme yaptığı gözlenmektedir.

Örnek 3:

KM: Visitors, told to wait hours in **the second court**, perceived that the walls were lined, not with sculptured caryatids, but with living men who never moved a muscle. (Goodwin, 2000 [1998] 52).

EM: Ziyaretçiler,-ki **ikinci avluda [Divan Meydanı]** saatlerce bekledikleri söylenir-sade çizgileri olan duvarların önünde heykel biçiminde yontulmuş sütunların değil, heykel gibi kıpırdamadan duran canlı insanların dizili olduğunu fark ederlerdi. (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 53).

Bu örnek, “The Palace [Saray]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Sarayın farklı işlevlere sahip pek çok bölümden oluştuğu anlatılmaktadır. Yazarın anlattığı bir bölüm de “the second court” olarak belirttiği kısımdır. Çevirmenin, bu ifadeyi KM yapısıyla uyumlu bir şekilde “ikinci avlu” olarak aktarırken, köşeli parantez içerisinde “Divan Meydanı” ifadesini de eklediği görülmektedir. Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı’nın internet sayfasındaki “Topkapı Sarayı” başlığında, Divan Meydanı’nın “Adalet Meydanı” olarak da anıldığı dikkat çekmektedir. Divan Meydanı’nın, “sarayın ikinci avlusu” olduğu ve burada “devlet yönetiminin gerçekleştiği mekânların yer aldığı” (Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı, [04.02.2021]) belirtilmektedir. Bu kapsamda, çevirmenin, KM’de yer almayan bir ifadeyi çevirisine eklemek suretiyle EM’de genişletme yaptığı gözlenmektedir.

6.3.2.5. Kelimesi Kelimesine (Motamot) Çeviri

Örnek:

KM: But kidnapping was better than bloodshed for everyone, so the men on the spot-sworn enemies, of course, and ‘**evil dustlike misbelievers**’, to a man, according to the Turks-arranged a hasty conference, swapped gifts, mingled their blood, and ‘went to sleep in a bed, in one another’s arms’. (Goodwin, 2000 [1998], 205).

EM: Fakat adam kaçırma herkes için kan dökmekten iyiydi, Türklere göre, oradaki adamlar-doğal olarak, hepsi de yeminli düşmanlar ve “**kötü toz gibi inancı olmayanlar**”-acele bir toplantı düzenlediler, birbirlerine armağanlar verdiler, kanlarını karıştırdılar ve “birbirlerinin kollarında uyudular.” (Goodwin (Çev. Anar), 1999, 170).

Bu örnek, “The Empire [İmparatorluk]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Habsburg hanedanlığının Osmanlı sınırlarında tuttuğu birliklerin olumlu ve olumsuz yanları ve buna bağlı olarak hanedanlığın farklı türde bir askerî yapılanmayı tercih etmesi anlatılmaktadır. Yazar, bu birlikleri “evil dustlike misbelievers” olarak tanımlamaktadır. Çevirmenin, KM’deki bu ifadenin içinde yer alan “evil”, “dustlike” ve “misbeliever” sözcüklerini, sırasıyla “kötü”, “toz gibi” ve “inancı olmayanlar” şeklinde kelimesi kelimesine çevirerek, “kötü toz gibi inancı olmayanlar” ifadesini elde ettiği gözlenmektedir. Bu bağlamda, çevirmenin, Türkçede doğal olmayan ve okurun metni anlama ve yorumlama sürecinde aksamaya yol açan bir ifadeye yer verdiği dikkat çekmektedir.



7. JASON GOODWIN'İN TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ YAPILAN SEYAHAT KİTABI

7.1. *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993]

Eser, Goodwin'in, (şu anda eşi olan) Kate ve Mark adlı arkadaşlarıyla Polonya'dan İstanbul'a uzanan altı aylık yolculuklarını anlatması yönünden seyahat kitabı niteliği taşımaktadır. Eserde, on sekiz bölüm bulunmaktadır. Bunlardan ilk ikisinde, yolculuk için yapılan hazırlıklar ve yolculuğun başlatıldığı yere varış anlatılmaktadır. Diğer on altı bölümün her biri, güzergâh üzerindeki farklı coğrafi bölgeleri ve buralardaki maceraları kapsamaktadır. Dolayısıyla, eserin içindeki her bir alt bölüm, aslında Goodwin ve arkadaşlarının seyahatleri boyunca takip ettiği rotayı göstermektedir.

“Departure [Yola Çıkış]” başlıklı ilk bölüm, yazarın Polonya'dan İstanbul'a uzanan yürüyüş yolculuğunda kendisine o zaman eşlik eden Kate'in, şu anda iki çocuğunun annesi olan eşi olduğunu okurla paylaşmasıyla başlamaktadır. 1990 yılında başlayan, hijyen ve yemek sorunları yaşansa da doyusya dostluk ve muhabbetle geçen yolculuğun altı ay sürdüğü, Baltık Denizi'nden başlayıp Haliç'te sonlandığı belirtilmektedir. Çok eski zamanlarda yolculukların mecburen yürüyerek yapıldığına, insanların bulundukları yeri korumanın bir yerden bir yere hareket etmekten daha güvenli olduğuna inanmasına, şu an içinde yaşadığımız bu dünya düzeninin temellerini aslında bu eski insanların inşa ettiğine değinilmektedir.

Yola çıkış noktası olan Orta Avrupa'nın, 1933 yılında Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesi, 1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlaması, 1940'lı yıllarda Sovyetlerin güç kazanması, uzun yıllar süren Soğuk Savaş'ın ardından Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi önemli tarihî olaylar yaşadığından bahsedilmektedir. Polonya'nın, serbest seçim yaşayan ve komünist olmayan hükûmete sahip olan ilk Avrupa ülkesi olduğuna, Macaristan'ın Avrupa'nın doğusundan batısına geçişleri sağladığına, Almanya, Bulgaristan, Çekoslovakya ve Romanya'da yaşanan önemli siyasi olaylara değinilmektedir. Yolculuğun, tam da komünizmin güç kaybettiği ve Avrupa'da yeni bir dönemin başladığı döneme denk geldiği vurgulanmaktadır.

Karada minare ve kubbe, denizde gemi manzaralarına sahip İstanbul'un, Hristiyan ve İslam kültürüne ait çeşitli hazineleri barındırdığı, örneklerle belirtilmektedir. Kutsal emanetleri de getirtmiş olan Constantine'in yedi tepe üzerine kurduğu kentin, farklı halklar tarafından farklı şekillerde anıldığından bahsedilmektedir. Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan ve etrafında üç deniz bulunan bu görkemli şehirde, Bizanslıların diğer milletler karşısında büyük bir güce sahip olduğu, bundan bin yıl sonra Fatih Sultan Mehmet'in fethiyle şehre İslam egemenliğinin geldiği anlatılmaktadır. Yazar, tarihinden çok etkilendiği bu şehrin, Avrupa'da olmasına rağmen Avrupa'ya benzemediğini vurgulamaktadır. Bizans tarihi okuyan yazar, İstanbul'u yakından tanıyan bir Macar arkadaşıyla şehir hakkında yaptığı sohbetlere yer vermektedir. Yazar, Kate'i Doğu Avrupa üzerinden İstanbul'a yürümeye davet ettiğini, kendilerine bir de arkadaşın eşlik edebileceği fikrini sunduğunu belirtmektedir. Onlara eşlik edecek olan Mark, daha önce İstanbul'da yaşamış, Türkçe öğrenmiş ve İstanbul hakkında hevesle sohbet eden, dolayısıyla teklifi hemen kabul eden yakın arkadaşları olarak tanıtılmaktadır.

Yazar, Polonya'nın Gdansk şehrinden başlayıp farklı ülkelerden geçecekleri yolculuklarının güzergâhını belirlerken, bu ülkelerin gözde şehirleri ve mekânlarından ziyade, gözlerden uzak, daha doğal ve kırsal kesimlerini kapsayacak biçimde belirlemeyi tercih ettiğini ifade etmektedir. Güzergâhın sırasıyla Gdansk, Krakow, Tatra Dağları, Büyük Macaristan Ovası'nı kapsadığı, burada Yugoslavya, Niş, Bulgaristan tarafı veya Karpatlar, Transilvanya tarafı olmak üzere, ileride karar verilecek olan iki seçeneği barındırdığı, ama her iki seçeneğin de Türkiye'nin İstanbul şehrine yöneleceği belirtilmektedir.

Yazar ve arkadaşlarının, uzun yolculuğa uygun bot arayışları sırasında, çıkacakları yolculukla ilgili pek çok teknik terimi öğrendikleri anlatılmaktadır. Vize ve pasaport işlemleri sırasında Macarların, Romanyalıların ve Bulgarların resmî işlemleri yürütmelerine ilişkin kişisel gözlemlerine yer verilmektedir. Yolculuğa çıkmadan önce yürüyüşle ilgili kitaplar okudukları belirtilmektedir. Uyku tulumundan çoraplara, ilk yardım çantasından radyoya, iğne-iplikten el fenerine kadar yanlarına aldıkları neredeyse bütün eşyalara, kitaplarda okudukları stratejik önemlerine ve nasıl kullanılmaları gerektiğine dair açıklamalarıyla ayrıntılı olarak yer verilmektedir. Yaptıkları yolculuk alışverişinde neler aldıkları sayılmaktadır. Alışverişten sonra bir araya gelen arkadaşların, yazarın Doğu Avrupa hakkında çok

da iç açıcı fikirleri olmayan vaftiz babasıyla yaptıkları sohbette, kendisinden aldıkları çeşitli güvenlik taktikleri anlatılmaktadır.

“Arrival [Varış]” başlıklı bölümde, İngiltere’den Polonya’ya gemiyle beş günde vardıkları belirtilmektedir. Gemideki diğer yolcuların, siyasi çalkantılardan sonra evlerine dönmekte olan Polonyalılarından oluştuğundan, Lehçe konuştuklarından ve cana yakın bu kişilerle katıldıkları öğle yemeğinden ve eğlenceli geçen acil durum provasından bahsedilmektedir. Polonya’nın, birbirini seyreden başarısız hükûmetlerin ardından önce Nazilerin, sonra komünist rejimin kontrolünde varlığını sürdürmeye çalışan bir devlet olarak talihsiz bir tarihî geçmişi olduğu anlatılmaktadır. Gemide yolculuk eden Andrzej adlı bir Polonyalı ile yaptıkları sohbetten alıntılarla, bir Polonyalının dilinden Polonyalı olmanın ne demek olduğuna yer verilmektedir.

Gemi yolculuğunun ikinci gününde vardıkları Middlesbrough şehrinde uğradıkları hayal kırıklığına, haritaya bakıp gidecekleri Gdynia şehrine dair yürüttükleri fikirlere, şehrin siyasi ve tarihî geçmişiyle ilgili bilgilere yer verilmektedir. Ölçek, ayrıntı, renklendirme bakımından çeşitlilik gösteren haritaların seçiminde büyük zorluk yaşadıklarına değinilmektedir. Haritalardaki farklılıkların, haritaları hazırlayanların siyasi açıdan Doğu Avrupa’ya sergiledikleri farklı tutumlardan kaynaklandığına, bazı haritalarda Polonya topraklarının Avrupa dışında bırakıldığına dikkat çekilmektedir. Hatta yolculuklarına en yardımcı olacak haritanın, yakın zamanda basılmış olmasına karşın Polonya topraklarını hâlâ Nazi işgali altındaki şekliyle gösteren ve yer isimleri Lehçe değil Almanca olan bir harita olduğu anlatılmaktadır. Küskünlüğü sebebiyle Almanya yerine Londra’da çalışmayı tercih eden Polonyalı Andrzej’in hikâyesinden kesitler, Avrupa’da o dönemde yaşanan siyasi ve toplumsal olaylar hakkında okuru bilgilendirmektedir. Andrzej’in, kendilerine yolculukları sırasında yerli halkla kuracakları iletişim sırasında ihtiyaç duyacakları Lehçe sözcükler ve cümleler öğrettiği belirtilmektedir.

Karaya ayak bastıklarında, uzaktan tanıdıkları olup kendilerine yardımcı olabileceğini daha önce belirtmiş olan Profesör Ziemnacki’den, hususi bir işi sebebiyle kendilerini karşılayamadığını ve şimdilik Gdansk Gemi Müzesi’nde kalabileceklerini bildiren bir mektup aldıkları, kendilerine tahsis edilen arabayla Gdansk’a gittikleri ifade edilmektedir. Gdansk sahilinin fiziksel özellikleri betimlenmektedir. Müzenin müdürüyle yaptıkları kısa sohbette, ertesi gün dolarlarını

zlotiye çevirmek ve alışveriş yapmak için Gdansk sokaklarında gezmelerine, Polonya halkı ve mimarisi hakkında edindikleri gözlemlere değinilmektedir.

Yolculuğun güçlü ticaret limanlarına sahip Gdansk'tan başlayacağı belirtilmekte, Almanlar tarafından kurulan ve Leh kralların egemenliğe girmesinin ardından bağımsız hâle gelen Danzig'in tarihî geçmişine ve ticaret açısından önem taşımasını sağlayan coğrafi konumuna değinilmektedir. Gdansk doğumlu Daniel Fahrenheit'a gönderme eşliğinde Danzig halkının hesaplama, ölçme, değer biçme hususlarındaki tutku ve becerilerinin hem para hem zaman konusunda geçerli olduğu örneklerle açıklanmaktadır. Danzig halkının, önce 1602 yılında veba salgınıyla, daha sonra Ümit Burnu ve Hint Adaları arasında yeni bir rotanın keşfedilmesi yüzünden ticari anlamda sarsılmasından, şehrin yok oluşundan ve ardından Gdansk'ın ortaya çıkmasından bahsedilmektedir. Gdansk'tan sonraki ilk durak olarak Malbork şehrini seçtikleri belirtilmektedir.

“Northern Poland Tends to be Flat [Kuzey Polonya Çoğunlukla Düzlük bir Yer]” başlıklı bölümde, ellerindeki haritayla yürüdükleri yerler ve yemek yedikleri restoranın menüsü betimlenmektedir. Yürüyerek Sperlingsdorf'tan geçtikleri, Suchy Dom'a geldikleri, buldukları ilk saman yığının üzerinde uyudukları anlatılmaktadır. Üç günün ardından Malbork, diğer adıyla Marienburg, şehrini gördükleri belirtilmektedir. Kuruluşundan 1945'te yenik düşülen Sovyet savaşına kadar büyük güç sahibi olan şehrin siyasi ve tarihî geçmişi hakkında bilgi verilmektedir. O zamanlardaki kalelerin şu an ancak restorasyonlarla ayakta tutulabildiğine dikkat çekilmekte, tanıdıkları profesörün talimatıyla, o geceyi de kalede geçirdikleri belirtilmektedir. Karınlarını doyurmak için girdikleri bir barda yaşadıklarından, yeni arkadaş edindikleri Marek isimli bir eğitimci ve onunla birlikte çalışan diğer üç gençle yaptıkları sohbetten bahsedilmektedir.

Malbork'tan ayrıldıktan sonra ormanlık alanlarda yürüyerek vardıkları bir çiftlikte, kendilerini mükemmel şekilde misafir eden Leon adlı çiftçinin ve ailesinin konuğu oldukları belirtilmekte ve yaptıkları ikramlar ile dolaştırıp gösterdikleri çiftlikleri betimlenmektedir. Leon'un annesi Lis'in, doğup büyüdüğü Ukrayna'dan Sovyet işgali sebebiyle diğer pek çok insan gibi kaçışına dair anlattıklarına yer verilmektedir. Yürüdükleri her günün gündüzünü yerli halkla tanışıp, sohbet edip, yabancı dil bilgilerini ilerleterek, gecesini de uyuyup dinlenerek geçirdikleri ifade edilmektedir. Rijewo kasabasından geçtikleri ve eski adıyla Marienwerder, mevcut

adıyla Kwydzin olan başka bir kasabada, şartları çok kötü olan bir otelde kaldıkları belirtilmektedir. Kwydzin adlı kasabadan ayrıldıktan sonra vardıkları bir çiftliğin Theresa adlı sahibinden çok güzel misafirperverlik gördüklerine, evlerinde kalabileceklerini söylemelerine rağmen, rahatsızlık vermemek için okul binasında uyumayı tercih ettiklerine değinilmektedir. Sabah çok güzel bir kahvaltı masasıyla karşılandıkları, bir sonraki durak olan Grundiaz hakkında çiftçi Alexei'den bilgi aldıkları anlatılmaktadır.

Yolculuk boyunca, gözlerden uzak ve ışıklı bir yerde tırnak kesmek, çorap değiştirmek, yıkanmayan saçları düzgün bir şekle sokmak, sırt çantasının ağırlığını dengelemek, acıkınca yerli halktan yiyecek istemek gibi baş etmek zorunda kaldıkları sorunların çeşitliliğinden bahsedilmektedir. Bulundukları yer ve ruh hâline göre seçtikleri şarkıları söyleyerek çoğunlukla düzlük olan taşra alanlardan geçtiklerine değinilmektedir. Düzlük alanların, geçmişte bu toprakları saldırılara karşı savunmasız bırakan bir özellik olduğu, hatta büyük güçler tarafından toprakların sadece Krakow'a kadar indirildiği 1795 yılından 1918 yılına kadar Polonya'nın şimdiki şekliyle varlık bile bulamadığı anlatılmaktadır. Geçtikleri çoğu yerde, geçmişte maruz kalınan çeşitli saldırı ve işgallere ait pek çok ize rastladıkları belirtilmektedir. Polonya'nın geçmişte her zaman başka devletlerin kontrolünde varlığını sürdürmeye çalışan ve hep tehlike içinde olan bir ülke olduğuna dikkat çekilmektedir.

Grundiaz, tuğladan binalardan oluşan, tüten bacaların etrafı dumana boğduğu, kimsenin alım gücüne sahip olmadığı yoksul bir fabrika şehri olarak tanımlanmaktadır. Şimdiye kadar kendilerini karşılıksız misafir edenlerin aksine, Stan adlı köy muhtarının konaklama için para istemesi, yoksulluğa örnek olarak gösterilmektedir. Grundiaz'dan sonra vardıkları Toruń şehrinde de düzlüğün devam ettiği belirtilmekte ve içinde ilerledikleri ormanın geniş bir betimlemesine yer verilmektedir. Toruń'un, Töton Şövalyeleri tarafından kurulmasından Polonya Krallığı'nın egemenliğine girmesine kadarki tarihi ve 1769 yılında Katolikler ve Protestanlar arasında yaşanıp toprakları Prusya'nın müdahalesine açan çatışma hakkında bilgi verilmektedir. Toruń'da yeni haritalar ve botlar aldıkları söylenmektedir. Güney yönündeki ürkütücü ormanlarda ilerledikleri, ormanın girişindeki tabela üzerinde yazılı "smiere" sözcüğünün "ölüm" anlamına geldiğini fark ettikten sonra tanklar görüp çalılıklara saklandıkları, kendilerini güçlüklerle bir ana

caddeye attıktan sonra tren istasyonundan trene binerek yine bir taşraya vardıkları anlatılmaktadır. Toruń'dan sonra vardıkları taşrada, Czestochowa'ya gidiyor olduklarını söylemelerinin, şehrin dinsel açıdan taşıdığı önem sebebiyle çok güzel karşılandığı ve kendilerine güzel ikramlarda bulunulduğu belirtilmektedir. Polonya'nın ortalarına doğru ilerledikçe, insanların da kendilerine daha fazla soru sormaya başladıklarına dikkat çekilmektedir. Bu nedenle, şüpheli gözlerle nereye gittikleri sorulduğunda, İstanbul yerine Czestochowa demeyi tercih ettikleri belirtilmektedir. Burada tanıştıkları Georgy ve ailesinin, barınma ve yeme-içme konusunda kendilerini çok güzel ağırladığı anlatılmaktadır. Ailenin gençlerinin neredeyse her eşyanın üstüne İngiliz veya Amerikalı ünlülerin posterlerini yapıştırmış oldukları evleri betimlenmektedir. Burada çocukların evlendikten sonra da aileleriyle birlikte yaşadıkları, bu aile düzeni sayesinde taşrada bulunan ve çalışan herkesin birbirini tanıdığı anlatılmaktadır.

“Easter [Paskalya]” başlıklı bölümde, tanıştıkları Maciej ve Isa'nın, İstanbul'a yürüyerek gitme fikirlerini normal ve eğlenceli karşılayan ilk kişiler oldukları, kendilerini evlerinde güzel ağırladıkları ve Paskalya'yı birlikte geçirdikleri belirtilmektedir. Fotoğrafçılık yapan Maciej'in izcilikle de ilgilenmesi sayesinde sahip olduğu haritalardan yararlandıkları ifade edilmektedir. Maciej'in mezarlığı gösterdiği sırada, geçmişte Nazilerin Yahudilere ait mezarları ve kayıtları yok etmiş olduğunu öğrendiklerine değinilmektedir. Ertesi sabah müzik sesleriyle uyandıkları, kilisenin duvarlarına meyveler asıldığı, rengarenk giyinmiş küçük çocukların etrafı sardığı, Isa'nın annesinin de güzel bir Paskalya masası hazırladığı ifade edilmektedir. Czestochowa'ya gitmek üzere Maciej'in evinden ayrıldıkları, Vistül Nehri'nin güneyine doğru yol aldıkları, Warta Nehri'ne kadar geldikleri belirtilmektedir. Düğünlerle karşılaşp neşe buldukları, samanlıkta kaldıkları, bekâr kızların ıslatılmasının gelenek olduğu üzere Kate'in üzerine bir şişe su dökülerek uyandırıldığı, yol boyunca da Mark ile birlikte Kate'i sudan korumaya çalışmak zorunda kaldıkları anlatılmaktadır.

İçki seven bir halk olarak tanıtılan Polonyalılar içinde, işletmeler konusunda deneyimli kabul edilen Yahudilerin barları işlettiğine dikkat çekilmektedir. Polonya'da pek çok yerde sokak dilinin Almanca ya da Yahudilerin Almanlarla etkileşiminden doğan Yiddiş olduğu söylenmektedir. Yazar, gözlemlerinden yol

çıkarak, burada sırasıyla sosyal konumun, dinî mensubiyetin ve konuşulan dilin önem arz ettiğini ifade etmektedir.

Górki Grabińskie köyünde tanıştıkları ve eski Almanca konuşan yaşlı bir kadının hayatından kısa bir kesite yer verilmektedir. Grabie köyündeki tren istasyonuna yakın bir yerde oturan Lech'in evine misafir olduklarında, İngilizcenin Almancanın lehçesi olduğunu iddia eden babasıyla yaptıkları neşeli sohbetle değinilmektedir. Geceyi geçirdikleri bir başka çiftlik evinde de Aileena adlı genç kız ve annesiyle, Aileena'nın yakında yapacağı ve garip bir hikâyesi olan evlilikten bahsedilmektedir. Sürekli taşralardaki kestirme yollardan ilerleyip Warta'dan geçerek Sieradz'a vardıkları belirtilmektedir. O ana dek ilerledikleri yollardaki doğal görünümün aksine, otobüslerden ve fabrika bacalarından çıkan dumanların etrafı kapladığı Sieradz'da, göz zevkini bozan yapıların, kalabalığın ve rahatsız edici kokuların varlığından bahsedilmektedir. Geceyi bir otelde geçirdikten sonra, ertesi sabah gezerken şehre dair edindikleri izlenimlerine ve daha önce gördükleri şehirlerle yaptıkları karşılaştırmaya yer verilmektedir. Gezdikleri müzede bir yeniçeriye ait pala, siperlik ve miğferi gördüklerinde, söz konusu yeniçerinin devşirme geçmişini merak ettiklerine ve akıllarına gelen sorulara değinilmektedir. Portrelerde gördükleri Sieradz'ın eski üst sınıf kadın ve erkeklerinin görünüşleri betimlenmektedir. İnsanların Polonya'nın zaferler kazandığı eski görkemli günlerini hatırlatan her şeyi sevdiklerine dikkat çekilmektedir. 1700'lü yılların başlarında dağılan Polonya İmparatorluğu'nun yönetim şekline, yönetimde asil sınıfların taşıdığı ağırlığa, "sarmatizm" denilen bir dünya bakışını benimseyen ve "szlachta" olarak adlandırılan asil sınıfa ilişkin bilgiler paylaşılmaktadır. Sieradz'ın merkezinden ayrılıp şehrin dışına doğru ilerlerken karşılarına çıkan ormanlar, düzlükler, evler betimlenmektedir. Vardıkları bir köyün muhtarının evine misafir oldukları, kısaca tanıtılan muhtarın ve eşinin kendilerine ikramda bulundukları ifade edilmektedir. İkram edilen yemeklere yer verilmekte ve iki gün sonra Częstochowa'ya ulaştıkları belirtilmektedir.

"Heart of Poland [Polonya'nın Kalbi]" başlıklı bölüm, gencinden yaşlısına her kesimden insanın Częstochowa'ya doğru yürüyerek gerçekleştirdiği söylenen hac yolculuğunun ve bu şehirdeki varış noktası olan Jasna Góra Manastırı'nın anlatılmasıyla başlamaktadır. Częstochowa, etrafını çevreleyen fabrikaların havayı ve kanalları kirlettiği, çirkin yapılara sahip ama oldukça büyük bir şehir olarak tanımlanmaktadır. Jasna Góra'nın inşası, uğradığı saldırılar, yaptığı direnişler,

İsveçlilere ve Avusturyalılara karşı kazandığı zaferler hakkında tarihsel bilgiler paylaşılmaktadır. Manastırdaki Siyah Meryem ikonasının tarih boyunca kutsal emanet olarak farklı hükümdarların birbirine göndermesi sebebiyle coğrafyasını değiştirdiği, 13. yüzyıldan beri de en son durağı olan Częstochowa'daki bu manastırda korunduğu ifade edilmektedir. Yazar ve arkadaşlarının, hac için kilometrelerce yol yürüyüp buraya gelenlerle birlikte manastırdaki ayine katıldıkları belirtilmekte, ikona betimlenmekte, insanların yaptıkları dualar hakkında fikir yürütülmekte ve adak olarak astıkları eşyalara yer verilmektedir. Yazarın, ayin bitiminde rahibelerin herkesi kovalar gibi dışarı çıkarmasını, farklı milletlerden kimselerin orada istenmemesi, yani milliyetçi duyguların kiliseyi çevrelediği şeklinde yorumlayarak hayal kırıklığı yaşadığı anlaşılmaktadır. Gittikleri müzede Polonya'nın tarihiyle ilgili sergilenen nesnelere ve gezdikleri bir dükkânda satılan hediyelik eşyalara yer verilmektedir. Dışarı çıktıklarında ilk kez gördüklerini söyledikleri ve fiziksel olarak betimlenen Çingenelerin kendilerinden para almak için üzerlerine saldırışları anlatılmaktadır. Akşam olduğunda Marek isimli bir Polonyalıya konuk oldukları, geceleyin yaptıkları bir kale gezisinden sonra samanlıkta kaldıkları belirtilmektedir. Buradan ayrıldıktan üç gün sonra Krakow'a ulaştıkları ifade edilmektedir.

“Cracow [Krakow]” başlıklı bölüm, Krakow'un eskiden Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun, Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloku'nun bir parçası olduğu bilgisiyle başlamaktadır. Krakow'da neredeyse her yeri çiçeklerin kapladığı ve insanların da çiçeklere çok düşkün oldukları ifade edilmektedir. Çok çeşitli giyim tarzlarına ve inançlara sahip birçok insanın aynı sokaktan gelip geçtiğine ve bunun Avrupa şehirlerine özgü bir durum olduğuna işaret edilmektedir. Burada rastladıkları Çingenelerin, daha önce gördükleri yoksul şehirlerin aksine Krakow'da daha şanslı oldukları vurgulanmaktadır. Krakow'daki ilk geceyi otelde, sonraki geceyi ise, Profesör Ziemnacki sayesinde, Wawel Tepesi'nde bulunan Wawel Kalesi'nde bir odada geçirdikleri ifade edilmektedir. Farklı dillerde kitaplara rastladıkları kitapçılardan, entelektüel görünen kişilerin tercih ettiği bir bardan, tuvalet kağıdının bile parayla satıldığı bir kafeden bahsedilmektedir. Stanislaw adlı bir mimarın evine misafir oldukları, eşinin hazırladığı ikramlarla ağırlandıkları belirtilmektedir. Stanislaw'ın, savaşta ağır hasar görmüş Gdansk ve başka şehirlerin imarını nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin anlattıklarına yer verilmektedir.

“Slovakia [Slovakya]” başlıklı bölüm, Slovakya’nın coğrafi özelliklerinin betimlenmesiyle başlamaktadır. Halkının çiftçilik ve hayvancılıkla uğraştığı Slovakya’nın, geçmişte bir dönem Macaristan’a ait olduğu, Macaristan’ın Avusturya kontrolüne geçmesiyle birlikte kendisinin de Avusturya’nın yetkisi altına girdiği ifade edilmektedir. 20. yüzyıla kadar dil ve eğitim konusunda varlık gösteremeyen Slovakya’nın, I. Dünya Savaşı sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun yıkılmasıyla birlikte bir ulus olarak kabul görmeye başladığı belirtilmektedir. Bu aşamada, Çek öğretmenlerden ve mimarlardan çok büyük destek gördüğüne dikkat çekilmektedir. Yazarın, Slovakya’da en kayda değer bulduğu şeyin Levoča kasabasındaki çiçek tarlası olduğu, ama kasabanın bütün mimari yapılarının ilgiye ve bakıma muhtaç olduğu anlatılmaktadır. Spissky Hrad kasabasına gittikleri, burada aynı adı taşıyan kaleye tırmanıp manzarayı seyrettikleri söylenmektedir. Karşılaştıkları Çingene çocuklar betimlenmektedir. Nova Vies kasabasına gittikleri, buradaki müzeyi gezdikleri ve yol boyunca yer alan kır evlerini inceledikleri anlatılmaktadır. Trenle gittikleri Vlech’te, kimsenin kendilerine yardımcı olmadığı, gördükleri tek otelde de kalmalarına izin verilmediği için geceyi dışarıda uyku tulumlarının içinde geçirdikleri anlatılmaktadır. Vlech’ten sonra, Macaristan ovalarını görebildikleri bir tepeye ulaştıkları ifade edilmektedir. Polonya’daki düzlüklerin aksine, Slovakya’da çok fazla engebeli arazi olduğuna dikkat çekilmektedir. Uykusuzluğun, açlığın, nasırların, yıkanmamış saçların, eklem ve kas ağrılarının, bilinmeyen ve zorlu yolların, yolculuğu zorlaştırdığı belirtilmektedir. Dağ yollarından geçtikten sonra Roznava kasabasına ulaştıkları, burada oturdukları bir kafede Macaristan sınırına yönelmeden önce yazarın ülkeyle ilgili pek çok seyahat kitabına göz gezdirdiği ifade edilmektedir.

“Into Hungary [Macaristan’ın İçlerine Doğru]” başlıklı bölümde, stresli geçen bir pasaport kontrolünden sonra Macaristan sınırından girebildikleri belirtilmektedir. Macaristan’daki ilk durakları Ózd kasabasının, fabrika, otel ve kitapçıdan ibaret olduğu söylenmektedir. Edindikleri gözlemlere göre, Polonyalıların daha samimi davranırken, Macarların mesafeli davrandıklarına dikkat çekilmektedir. Silvasvorod köyünde, yol boyunca rastlanan Lipizzan cinsi atlardan restoran duvarlarını süsleyen tablolar kadar, köyün her yerinden atlara olan düşkünlüğün sezildiği vurgulanmaktadır. Macarca sözlükten kelime çalıştıkları belirtilmektedir. Ormanlık yolda yürüyerek vardıkları Eger şehrinin, 1596-1687 yılları arasında Türklerin

Avrupa’da yer alan topraklarının sınırını belirlediği bilgisi paylaşılmaktadır. Binaları gösterişli olan Eger’de, gözlerden uzak bir evin kiralık bir odasına yerleşebildikleri söylenmektedir. Eger’in, çıkış noktaları olan Gdansk’a ve varış noktaları olan İstanbul’a aynı uzaklıkta olması sebebiyle yolculuklarının orta noktası olduğuna işaret edilmektedir. Eger’den sonra, Transilvanya, Romanya, Bulgaristan yolunun ya da Yugoslavya, Bulgaristan yolunun takip edilebileceği ifade edilmektedir. Herkesin yoksulluk ve güvenlik sebepleriyle o yoldan gitmemeleri gerektiği tavsiyesine rağmen, yazarın Transilvanya güzergâhından yana olduğu, daha önce Yugoslavya’da bulunmuş olan Mark’ın ise telefonda görüştüğü Megan adlı kız arkadaşının da etkisiyle Yugoslavya güzergâhını kullanmak üzere yazar ve Kate’den ayrıldığı belirtilmektedir. Yazar ve Kate’in, trenle Budapeşte’ye gittikleri, Tuna Nehri’ni ve Gellért Tepesi’ni görebildikleri bir odadan manzarayı seyrettikleri ifade edilmektedir.

“Budapest [Budapeşte]” başlıklı bölüm, insanların birbirini iterek ilerlediği kalabalık Budapeşte caddelerinin anlatıldığı bir betimlemeyle başlamaktadır. Budapeşte’ye yukardan bakabilme imkânı sunan Gellért Tepesi’nden gördükleri manzaradan bahsedilmektedir. Hamama uğradıkları, bir milletvekiliyle yemek yedikleri, Macar lezzetlerini tattıkları, kitapçıları gezdikleri, tanıştıkları bir tarihçiyle zaman geçirdikleri anlatılmaktadır. Macaristan’ın, I. Dünya Savaşı’nda çok büyük toprak kayıplarına uğradığı, II. Dünya Savaşı’nda yenik tarafta yer aldığı, Transilvanya’nın kaybedilmesiyle sarsıldığı söylenmekte ve tarihî geçmişiyile ilgili bilgiler paylaşılmaktadır. Nemeth Geza adlı bir papazla telefonda konuştukları ve akşam ayinine davet edildikleri belirtilmektedir. Acı olayların anlatıldığı, duaların edildiği ve gözyaşlarının döküldüğü ayinde yaşananlar anlatılmaktadır. Ayine katılan Transilvanyalı insanlardan misafirperverlik gördükleri ifade edilmektedir. Papazın da Transilvanya’ya gitmelerini destekleyici bir tutum sergilediği, orada Macarların yaşadıkları yerler hakkında ipuçları verdiği, oradaki mevkidaşına kendilerine yardımcı olmasını sağlayacak bir de mektup verdiği belirtilmektedir. Papazın, Çingenelerle zaman geçirmedikleri ve geceleyin yolculuk yapmadıkları sürece Transilvanya’da güvende olacaklarını söylediğine değinilmektedir. Buradan sonra Alföld Ovası’na gittiklerinden, tanıştıkları bir kütüphaneciyle yaptıkları kısa bir sohbetten bahsedilmektedir. Köylerden ve sazlıklardan geçerek Tiszafüred’e ulaştıkları anlatılmaktadır. Evlerin kısa, hayvanların uzun oluşuyla dikkat çektiği bu kasabadan sonra Hortabágy’ye gittikleri, buradaki ünlü nehri ve dokuz kemerli

köprüyü gördükleri ve bir bungalovda kaldıkları söylenmektedir. Hortabágy'den sonra Hossupalyi köyüne geçtikleri, papaz Nemeth Geza'nın mektup gönderdiği papazı bulmak için gittikleri kilisenin kilitli olması üzerine, kendilerini gören bir öğretmenin onları evine davet ettiği, eşi Elsa'yla birlikte Transilvanya konusunda çok dikkatli olmaları gerektiği uyarısında bulundukları belirtilmektedir. Elsa'nın Çingeneler ile Macarların geçmişi ve etkileşimleri, Çingene çocukların nasıl bir ortamda yetiştiği ve bundan kaynaklı özellikleri, Çingenelerin bulundukları köy yaşamına ayak uyduramamalarını düzeni bozmaya kadar vardırımları, köyün yerlilerine verdikleri rahatsızlıklar hakkında verdiği bilgiler paylaşılmaktadır. Ertesi gün sınır bölgesine yaklaştıkları yerde gördükleri bir pazar yeri betimlenmektedir. Macarlar ile Transilvanyalılar arasında dış görünüş konusunda bir karşılaştırma yapılmaktadır.

“Transylvania [Transilvanya]” başlıklı bölüm, Transilvanya'nın coğrafi konumuna, geçmişte hangi milletlerin bu topraklara göz koyduğuna, hangilerinin yerleşim kurduğuna ilişkin bilgilerle başlamaktadır. İlk olarak Oradea şehrine yürüdükleri, burada gördükleri bir dilenci manzarasından, bulundukları yerin Avrupa'ya benzememesi sonucunu çıkardıkları belirtilmektedir. Kaldıkları oteldeki resepsiyon işlemleri sırasında, Çavuşesku hükûmetinin yerini Iliescu hükûmetinin aldığı Romanya'nın başkenti Bükreş'te yaşananları gösteren televizyonda izledikleri anlatılmaktadır. Çavuşesku ve Iliescu yanlılarının hangi nedenlerle farklı bakış açılarına sahip oldukları, başkentte meydana gelen olayların arka planı olarak tarihsel bilgilerle açıklanmaktadır. O zamana kadar gördükleri Çingeneler ile daima dans edercesine davranışlar sergileyen Transilvanya Çingeneleri arasında fiziksel görünüş ve tavır bakımından bir karşılaştırma yapılmaktadır. Oradea'nın, Macar yönetimi altında daha refah dönemleri yaşarken, Romenlerin kontrolünde bu refahın giderek azaldığına dikkat çekilmektedir. Oreda meydanı, yapılarıyla ve renkleriyle betimlenmekte, Romen dilinin son derece karmaşık olduğu söylenmektedir. Romence adlarıyla yer verilen garip tatlılara sahip içecekler, onları tatmak için girdikleri bir barda başka bir müşterinin garsonmuş gibi davranıp kendileriyle alay etmesi, sahte sigaralar, tek sayfalı gazeteler, plastik taraklar gibi, karşılaştıkları tüm ilginçliklerin, eğlendirmekten çok sinir bozucu olduklarına işaret edilmektedir. İnsanların birbirlerine tamamen yabancı davrandıkları, ilgili görünenlerin de kötü niyet besledikleri belirtilmektedir. Yazarın gece uyumaya çalışırken, yakın zamanda

geçtikleri ülke ve şehirlerin aksine içinde bulundukları bu toprakların nasıl Avrupalı olduğunu anlamakta zorluk çektiği belirtilmektedir. Oradea’da diğer mekânlardan nispeten lüks olan ama büyük bir kavgaya şahit oldukları bir restoranda, kendilerine yakınlık gösteren iki kadınla tanıştıkları belirtilmektedir. Bunlardan birinin, şehrin aslında eskiden böyle olmadığına, şehri çirkinleştiren fabrikaların kurulmasından sonra çalışmak üzere buraya farklı bölgelerden çok çeşitli insan gruplarının geldiğine, o zamandan beri şehrin farklı bir hâl aldığına ilişkin anlatımlarına yer verilmektedir. Eva ile Sanda’nın, Romanya’daki siyasi gelişmelerle ilgili görüşlerini açıkladıkları hararetli sohbet paylaşılmaktadır. Daha sonra tekrar karşılaştıkları Sanda ile arkadaşı Ion’dan, yolculuklarında paraya düşkün insanlarla, düzenbazlıkla, güvensizlikle karşılaşacaklarını öğrendikleri ifade edilmektedir.

“To Cluj [Cluj’a Doğru]” başlıklı bölüm, Oradea’dan çıktıktan sonra yürüdükleri tepelik ve ormanlık alanın betimlenmesiyle başlamaktadır. Bölgede “cabana” olarak adlandırılan bir barakada kaldıkları belirtilmektedir. Cluj meydanında, sağladıkları elverişsiz şartlara rağmen gerekenden fazla ücret ödedikleri bir otelde kaldıkları ifade edilmektedir. Ertesi gün, Londra’daki ortak arkadaşları sayesinde ismini öğrendikleri Zsiriac adlı bir papazı görmek üzere meydandaki kiliseye gittikleri, Miklos adlı bir görevlinin kendilerine yemek ikram ettiği, yemekten sonra da Miklos’un, Çavuşesku yönetimdeyken faaliyet gösteren “Securitate” adlı bir teşkilatın kontrolünde tutulan ve Peder Zsiriac’ın girişimleriyle tekrar dinî işlevini sürdürebilen kilise hakkında bilgiler paylaştığı anlatılmaktadır. Peder Zsiriac’la tanışmalarından sonra, sekreterliğini yapan Peter’in, kendilerini evine götürdüğü sırada yol üzerinde bulunan diğer kiliseler hakkında verdiği bilgiler belirtilmektedir. Cluj şehrinde, Çavuşesku ile teşkilatı ya da Romenlerin soyu gibi pek çok konuda çeşitli dedikoduların dolaştığı söylenmekte, Peter’in eşi Marika’nın da Çingenelerin Alman turistlere neler yaptıklarını anlattığı bir olaya yer verilmektedir. Peter ve Marika’yla birlikte Huedin kasabasında piknik yaptıkları, Alba Iulia’ya giderek János Hunyadi’nin mezarını gördükleri anlatılmaktadır. Peter’in, Macar dili ile Romen dilini karşılaştırarak, Macar dilinin diğerinden üstün olduğunu iddia ettiğine ve buna ilişkin açıklamalarına yer verilmektedir. Transilvanya’nın tarihinde, onu korumak için savaflara giren ve onu tüm yapı ve kurumlarıyla inşa eden Macarların yer aldığına ve Macarların Romenlere eğitim, ticaret, mimari konularda yol göstermesine rağmen, bölgeye Macarların değil Romenlerin sahip olduğuna dikkat

çekilmektedir. Tarihsel arka plan açıklanarak, 1921 Trianon Antlaşması'yla, Transilvanya'nın Macaristan yerine Romanya'ya verildiğine işaret edilmektedir. Opera tutkunu olan Miklos'un bir gün kendilerini Romanya Devlet Operası'na götürdüğü belirtilmektedir. Operadan sonra Bükreş sokaklarında yeni yönetimi protesto eden insanlara rastladıkları söylenmektedir. Gösteriler sırasında iyi derecede İngilizce konuşan ve kendisini John olarak tanıtan bir gençle tanıştıkları belirtilmektedir. Birkaç kez buluşup sohbet ettikleri John'un, Romanya ve Macaristan siyaseti hakkındaki görüşlerine yer verilmekte ve Turda Geçidi'ne kadar kendilerine eşlik ettiği bildirilmektedir. Cluj'dan çıkıp Maroş Vadisi'ne gelene kadar, John'un Budizm inancına sahip olduğunu öğrendikleri, burada kaldıkları bir evde meditasyon da yapan John'un, garip ve tehlikeli şekillerde acıya meydan okumaya çalıştığı anlatılmaktadır. Yakın bir kasabada olduğunu bildikleri papazı bulmak üzere o küçük kasabaya gittikleri, burada Ferenc adlı Macar bir veterinerle tanıştıkları, birlikte bir kitapçıya girip yerel bir harita aldıkları, papazın seyahatten dönüşüne kadar Ferenc'in kendilerini evinde misafir ettiği belirtilmektedir. Kasabaya dönen papazın, milliyetçilik ruhunun hâkim olduğu ve Romenlerle Macarların bir arada yaşadığı bölgelerdeki sıkıntılar hakkında verdiği bilgiler paylaşılmakta ve Tirgu Mureş şehrini ziyaret etmelerini tavsiye ettiği söylenmektedir. Ertesi gün gittikleri bir Çingene köyünde "Székely" denilen Macarlardan olan bir papaz tarafından ağırlandıkları, papazın onlara savaş öncesinde bir malikâne olan ve Çingenelerin kullanma şekilleriyle iyice harabeye dönmüş bir evi gösterdiği, bu evin gelecekte ne olacağına dair rivayetleri anlattığı ifade edilmektedir.

"Marosvásárhely [Marosvásárhely]" başlıklı bölüm, Macarca adıyla Marosvásárhely olarak bilinen Tirgu Mureş'te, kiliseye giderek üç papazla tanıştıkları bilgisiyle başlamaktadır. Gabor adlı papazın kendilerine bir oda sağladığı ve Geza'nın da ikramlar getirdiği belirtilmektedir. Yanlarında İncil bulunmadığını öğrenen Gabor'un, yatmadan önce onlara İngilizce İncil'den okuma yaptığı ifade edilmekte ve okuduğu kısımdan da bir bölüme yer verilmektedir. Marosvásárhely şehrinin coğrafi özellikleri kısaca betimlenmekte, şehir meydanında bulunan Kültür Sarayı ve galeri hakkında bilgi verilmektedir. Şehrin Oradea ile bir karşılaştırılması yapılmaktadır. Buradaki ihtişamlı görünme merakının, Doğu Avrupalılara has bir özellik olduğuna değinilmektedir. Otelde yemek yedikleri sırada tanıştıkları bir Alman ile Almanya'nın yakın geçmişiyle ilgili yaptıkları ve arada Macar arkadaşının

da dâhil olduğu sohbe yer verilmektedir. İki arkadaşın, eskiden Protestan kilisesi ile kasaba merkezini birbirine bağlayan yolun şimdiki hâlini, eskiden kafe kisvesi altında bir darphanenin bulunduğu yerde şu an yer alan Ortodoks kilisesini, Macarca dersler aldıkları bir okulu gösterdikleri anlatılmaktadır. Telekyi Kütüphanesi'ne gittikleri, kütüphane müdürü Mihaly Spielmann ile tanıştıkları, kendisi de Yahudi olan Mihaly'nin Romen olmalarını ön plana çıkarmaya çalışan Yahudiler hakkındaki düşünceleri anlatılmaktadır. Evine davette de bulunan Mihaly'nin, Çingenelerle ilgili yapılan bütün ciddi uyarılara ilginç bir şekilde kayıtsız kaldığına ve bunu kamuoyunda yaratılan bir önyargı olarak gördüğüne dikkat çekilmektedir. Mihaly'nin, Çingenelere ilişkin o zamana kadar hiç aşına olmadıkları bir bakış açısından yaptığı değerlendirmelerine yer verilmektedir. Mihaly'nin, Çingene erkeklerin geleneksel toplumsal yaşamın getirdiği baskıdan azade olmayı tercih ettiklerini, içinde bulundukları yaşam tarzının bu tercihten ileri geldiğini, neredeyse herkesin tembellikle bağdaştırdığı Çingenelerin aslında sokaklarda sürekli çalışıyor hâlde olduklarını, en basit örnekle, Çingenelerin her şeyi geri dönüşüm sistemine dâhil ettiğini düşündüğü belirtilmektedir. Mihaly'nin daha ileri giderek, Romanya'nın ekonomisinin Çingenelere bağlı olduğunu dile getirdiğine dikkat çekilmektedir. Yaklaşık iki ay önce Macarlar ile Romenler arasında çıkan çatışma, nedenleri, tarafları, süreçleri, sonuçlarıyla birlikte anlatılmakta ve en sonunda Çingenelerin Romenlere karşı Macarları savunduğu bilgisi paylaşılmaktadır. Macarların ve Çingenelerin aksine, kimsenin birbirine güvenemediği Romanya'daki insanların birlik, beraberlik içerisinde olamadığı çıkarımında bulunmaktadır. Papazın eşinin, Iliescu hakkındaki görüşleri ile Romanya'nın eğitilmiş insanlara ihtiyacı olduğu fikrine ve oğlu Andras'ın, teknolojinin halkın da erişimine sunulması gerektiğine olan inancına yer verilmektedir. Andras'ın, kiliseyi gezdirdikten sonra, bir zamanlar Székelylerin kullandığı alfabeyi gösterdiği, söz konusu alfabenin özgün Macar diline ait olduğunu söylediği, kendilerine de bir kopyasını verdiği alfabeyi gittikleri yerde Székelylere göstermelerini istediği belirtilmektedir.

“Segesvár-Schässburg [Segesvár-Schässburg]” başlıklı bölümde, yürüdükleri esnada sayısı iki olan ve sonra giderek artan Çingene çocukların ortadan kaybolmasıyla birlikte tedirginlik içinde ilerlerken yaşça daha büyük Çingenelerle karşılaştıkları, içlerinden bir adamın yazarın şapkasını göstererek fiyatını sorduğu, sonra eve gidip getirdiği farklı türde iki şapkayla takas etmeyi teklif etmesine rağmen yazarın

reddettiği ve yollarına devam ettikleri anlatılmaktadır. Macarcada “Segesvár”, Almandada “Schässburg”, Romen dilinde “Sighișoara” olarak anılan bölgeye vardıklarında, Peder Barna tarafından misafir edildikleri, şapka mevzusunu duyan Barna’nın, Çingenelerden hiç beklemediği bu durum karşısında çok şaşırdığı ifade edilmektedir. Çingenelerin, Hindistanda yaşayanlara benzerlikleri üzerinden ikiye ayrıldıkları söylenmekte, bu iki grubun fiziksel özellikleri ve davranış tarzları betimlenmektedir. Şehrin, Romenlerden önce, kurucu Almanları ve kontrolü ele geçiren Macarları da içeren geçmişi hakkında bilgi verilmektedir. Sokaklar ve evler betimlenmekte, kiliseler ve diğer resmi binalardan, Saat Kulesi’nden ve ziyaret ettikleri mezarlıktan söz edilmektedir.

“Székelyföld [Székelyföld]” başlıklı bölüm, Transilvanya’nın doğusunda yer alan Székelyföld bölgesinden geçip Braşov şehrine yönelen güzergâh bilgisiyle başlamaktadır. Macarca konuşmalarına rağmen ırklarının hangi millete dayandığı tam olarak bilinmeyen Székelyler hakkındaki çeşitli rivayetlere yer verilmektedir. Bir Macar fıkrası eşliğinde, Macarlar ile Székelyler arasında süregelen güçlü bağ açıklanmaktadır. Ferenc adlı bir Székelynin misafiri oldukları, Ferenc’in kendi eliyle işlediği asayı yazara hediye ettiği, küçük kızının Kate’i çok sevdiği, hep birlikte bir Katolik mezarlığını ziyaret ettikleri, etrafta şaman sembollerini gördükleri, dönüşte Ferenc’in hemşire eşi Anna Maria ile tanıştıkları anlatılmaktadır. Ertesi gün, bir pazar yerini gezdikleri, sonra Macarcada “Csikszereda” olarak adlandırılan Miercurea Ciuc şehrine gittikleri, buraya ulaşmak için Homorod bölgesinden geçtikleri belirtilmektedir. Yazarın kendisine verilen Székely alfabesini Ferenc’e gösterdiğinde, Ferenc’in heyecan ve merakla alfabenin kopyasını çıkardığı ifade edilmektedir. Çevreyi saran Székely evlerinin mimari yapısı ve çiftçilerin çalıştıkları bostanlar betimlenmektedir. Geceyi Udvarhely’de geçirdikleri belirtilmektedir. Ayı ve kurt saldırısı tehlikesinin olduğu köyde ilerlerken, Çavuşesku’nun avlanma tutkusu hakkında bilgi verilmektedir. Geceyi bir çiftlik evinin samanlığında geçirdikten sonra bir vadiye ulaştıkları, Peder Barna’nın öğüdü üzerine vadinin yakınlarındaki János Hunyadi tarafından inşa ettirilen manastırı ziyaret ettikleri belirtilmekte ve Macarların askerî tarihiyle ilgili bilgiler paylaşılmaktadır. Manastırda kendilerine bir oda verildiği, bir keşişin ikramlar sunduğu, rahiple tanıştıkları, ertesi gün Miercurea Ciuc şehrine giderek vize uzatma işlemlerini tamamladıkları anlatılmaktadır.

“Csikszereda [Csikszereda [Miercurea Ciuc]]” başlıklı bölümde, Viyana’da İngilizce dersleri veren Eva Schumann, Avusturya’daki bir hayır kurumunda çalışıp sık sık Romanya’ya gelen Macar asıllı György, kendilerini talihsiz bebek veya çocukları evlat edinme işine adanmış Viyanalı Karl ve Barbara çifti tanıtılmaktadır. Anneleri ortada olmayan veya prosedürleri tamamlamaktan çekinen Çingene çocukların yetimhaneden evlat edinilmesiyle ilgili zorluklar hakkında bilgiler paylaşılmaktadır. Karl ve Barbara’nın yol üzerindeki ve yetimhanelerdeki Çingenelelere bebek eşyaları dağıtmaları anlatılmaktadır. Bebeklerin bulunduğu elverişsiz şartlara örnekler verilerek çaresizliklerine dikkat çekilmektedir. Karl ve Barbara’nın, oradan ayrılmadan önce bir Çingene çocuğu daha evlat edindikleri ifade edilmektedir.

“To Brasov [Braşov’a Doğru]” başlıklı bölümde, yerleşim bölgelerine geldikleri zaman gözlerinin kiliseleri aradığı, yabancı topraklardaki kilise görüntüsünün kendilerini rahatlattığı belirtilmektedir. Kiliselerin Katolik, Ortodoks, Calvinist, Üniteryen gibi kollardan hangisine ait olduğunu anlamalarına yardımcı olan bazı simgelere değinilmektedir. Băile Tuşnad kasabasına giderken bir ara Çingenelerin arabasına binmeleri, Szent-György’de bir Protestan kilisesinin papazının kendilerine ikramda bulunması anlatılmaktadır. Çinli düşünür Lao Tzu’ya ilgi duyan Peder Tibor’un, Transilvanyada yaşam, Székelyler ve Romenler hakkındaki düşüncelerine yer verilmektedir. Peder Tibor’un, farklı ülkelerden gelip Szent-György’de Macarca öğrenen, ayinlere katılan, dinî ritüellerin gerçekleştiği bir evde kalıp burada yerli halkla bağ kuran rahibelerle ilgili söylediklerine değinilmektedir. Székely müzesinden sonra gittikleri Hermann köyünde, bir Sakson kilisesini ziyaret ettikleri, buradaki rahibenin kilisenin yapısı ve tarihi hakkında kendilerini ayrıntılı olarak bilgilendirdiği belirtilmektedir. Rahibenin, Saksonların çalışarak Romenlerin çalışmayarak para kazanma arzusuna, Romenlerin ticareti ve demokrasiyi yanlış anladıklarına dair düşüncelerine ve Romanya ekonomisinden dolayı başta papaz olmak üzere köyü terk eden herkese sitem dolu sözlerine yer verilmektedir. Braşov’a vardıklarında, kaldırımların yapıyor olduğunu ve dükkânların süslendiğini gördükleri ifade edilmektedir. Pek misafirperver olmayan Lutheryen bir rahibin kendilerine ancak bir gece geçirebildikleri bir oda ayarladığı, kilise çalışanından Romenlerin tahrip ettiği söylenen büyük bir kütüphane hakkında bilgi edindikleri belirtilmektedir. Bir Calvinist kilisesini ziyaret ettikleri, meydandaki dans eden çocukların gösterisini izledikleri, burada bir gencin Hz. İsa dışında hiçbir şeye ihtiyaç

duyulmadığına dair kilise aleyhinde konuşma yaptığı ve etraftakilere kitap dağıttığı anlatılmaktadır. Hollanda'dan gelen gruplar nedeniyle Calvinist rahibin Almanca gerçekleştirdiği bir duaya katıldıkları ifade edilmektedir. Çingenelerin sattığı farklı ülkelere ait gümüş sikkeleri merakla inceleyip bir Habsburg sikkesi aldıkları belirtilmektedir. Rahibin, ten rengi, samimiyet ve çalışkanlık konusunda birbirlerinden ayrıldığını söylediği Çingenelerin, Avrupa'ya yayılırken bazılarının Balkanlar ve Macaristan, bazılarının ise Karadeniz ve Rusya güzergâhını kullandığına, hepsinin yoksul olduğu görüşünün aksine, altın işlemeciliğiyle uğraşan zengin Çingeneler de olduğuna işaret ettiği anlatılmaktadır. Yazar da Hindistan'dan göç edip bir kısmı İstanbul'u, bir kısmı Kafkasları takip eden Çingeneler hakkında bazı bilgiler paylaşmaktadır.

“Beyond the Carpathians [Karpatların Ötesinde]” başlıklı bölümde, Braşov'dan sonra ikiye ayrılan yoldan Bran tarafını seçtikleri ifade edilmektedir. Dracula ile özdeşleştirildiği için “Dracula Kalesi” olarak da anılan Bran Kalesi'ni gezdikleri, kalmak için özel bir oda kiraladıkları belirtilmektedir. Yazar, Macarların aksine hep topluluk hâlinde gördüğü Romenlerin kitleler şeklinde hareket etme eğilimi gösterdiğine, bu nedenle onları kolayca birbirlerini etkileyen sürüler olarak düşündüğüne işaret etmektedir. 20. yüzyılda Avrupa'nın doğusunda yayılan demokrasinin, sırasıyla faşizm, otoriter komünizm ve totaliter otokrasi ile yönetilen Romanya'da etki gösteremediği açıklanmaktadır. Karpas Dağları'nda bir restoranda yemek yedikten sonra geceyi “cabana” denilen bir barınakta geçirdikleri belirtilmektedir. Rucăr köyüne giderek bir otel odasına yerleştikleri, çevreyi gezerken gördükleri bir villa sahibi yaşlı kadın tarafından misafir edildikleri söylenmektedir. Ertesi gün, toprak içine kazılarak yapılmış evlerin olduğu köy sokaklarından meraklı bakışlar altında geçtikleri, Câmpulung şehrine vardıklarında otelde kaldıkları belirtilmektedir. Piteşti'ye ulaştıklarında cansız bir şehirle karşılaştıkları, buradan ayrıldıktan sonra ayçiçeğiyle kaplı yollarda ilerlerken, yazarın geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle yoldan geçmekte olan bir kamyonu bindikleri, Giurgiu'da indikleri ve Romanya çıkışında yazarın kendini daha iyi hissettiği ifade edilmektedir.

“Bulgaria [Bulgaristan]” başlıklı bölüm, Giurgiu'nun çıkışındaki gümrük ofisi önünde yüzlerce arabanın oluşturduğu kuyruk manzarasıyla başlamaktadır. “Dostluk Köprüsü” olarak da bilinen Tuna Köprüsü'nden, meraklı bakışlar altında yürüyerek

ilerledikleri, tanıştıkları kamyoncuların Türk yemeklerini çok övdükleri belirtilmektedir. Bulgaristan sınırından geçtiklerinde ilk olarak döviz bozdurdıkları ve oteller hakkında bilgi aldıkları söylenmektedir. Rusçuk şehrindeki insanlar betimlenmekte ve Romanya'dakilerle karşılaştırma yapılarak Bulgarların daha medeni görüldüğüne işaret edilmektedir. Gezinti yaptıkları sırada bir süre bisikletine göz kulak olmalarını isteyen Christoph ile tanıştıkları, birkaç yabancı dil konuşabilen Christoph'un evine gittiklerinde kızı Albena ve mükemmel bir sofraya hazırlayan eşiyle tanıştıkları ifade edilmektedir. Albena'nın yalnızca birkaç nedenin insanları Bulgaristan'da tutabildiğine dair görüşlerine yer verilmektedir. Bulgaristan'ın Macaristan'la coğrafik ve demografik bakımdan bir karşılaştırılması yapıp, Bulgaristan'ın daha büyük olmasına rağmen daha az olan nüfusunun topraklarda eşitsiz şekilde dağıldığına dikkat çekilmektedir. Geçtikleri köylerdeki yapıca ilkel olsa da süsleriyle gösterişli olan evler betimlenmektedir. Yürüyüş sırasında tanıştıkları bir mühendisin, geçmekte oldukları yolların tarihçesi hakkında verdiği bilgiler paylaşılmaktadır. Bulgar Türklerinin geçmişi ve yaşantısı hakkında bilgi verilmektedir. Pavlikeni kasabasında bir otelde kaldıkları, ertesi sabah Veliko Tarnovo kasabasına vardıkları, burada Veliko Oteli'nin terasından kalenin harabelerine baktıkları, akşam yemeği yedikleri sırada hiç beklemedikleri bir şekilde Bulgaristan'a özel ışıklı bir gösteriye şahit oldukları anlatılmaktadır. Arbanasi köyündeki evlerin diğer köylere nispeten daha modern bir yapıya sahip olduğu söylenmekte, gezdikleri bir kilise betimlenmekte ve Romanya'daki karanlık ve ürpertici atmosfere sahip kiliselerden ayrılan yanlarına dikkat çekilmektedir. Burada küçük bir otelde kaldıkları söylenmekte ve yakın bir zamanda görevi sonlanan komünist lider Jivkov'a ait başkanlık sarayı betimlenmektedir. Sıcak havanın giderek zorlaştırdığı yürüyüşleri sırasında Gabrovo, Tryavna ve Dryanovo kasabalarından geçtikleri anlatılmaktadır. Dryanovo kasabasında gezdikleri müzede, rehberin turistlere yaptığı anlatımdan öğrendikleri George adlı bir Bulgar gencin kahramanlık öyküsüne yer verilmektedir. Bulgarların, Bulgaristan tarihini yaşatmak üzere eski binaların yıkılmasından sonra binaları tekrar aynı tarzda inşa etme çabalarına dikkat çekilmektedir. Gül ticaretiyle öne çıkan Kazanlık kasabasında tanıştıkları Diana adlı bir genç kızın, Bulgaristan ekonomisinin sosyal yaşam üzerinde yarattığı olumsuz etki hakkındaki ilgi çekici konuşmasına yer verilmekte ve Diana'nın Bulgaristan'ın geleceğine yön vermek arzusuyla Sofya'da çeşitli dallarda okumak isteyen arkadaşlarıyla da tanıştıkları belirtilmektedir. Stara Zagora şehrinde bir motelde

kaldıktan sonra, Yunanistan'ı ve Türkiye'yi görebildikleri bir dağ yoluna geldikleri, yolda kalmış birine teknik konuda yardımcı olmalarının ardından onun aracılığıyla sınırı geldikleri, buradan Edirne'ye doğru yürüdükleri belirtilmektedir. Edirne'de, her türlü alanda mal ve hizmet sunulan yerlerin Bulgaristan'a göre çok daha fazla olduğuna ve bunun da bir tür karar verme sıkıntısı yarattığına dikkat çekilmektedir. Geceyi bir otelde geçirdikleri, ertesi gün etrafı gezerken ezan sesi duydukları, bir yere uzanıp gökyüzüne bakarken minareleri seyrettikleri, Polonya'dan başlayan yolculukları boyunca çeşitli ülke ve şehirlerde gördükleri leyleklerin gruplar hâlinde uçtuğunu gördükleri, ileride Ayasofya'ya vardıklarında bu leyleklerle tekrar karşılaşacakları ifade edilmektedir. Son olarak, ayağa kalkıp İstanbul'a doğru yürümeye koyuldukları belirtilmektedir.

Görüldüğü üzere, Goodwin'in *The Janisary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2008) [2007] ve *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserinden farklı olarak, *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eserdeki mekânlar, kişiler, kurumlar, tarihî olaylar ve şahsiyetler, kültürel gelenekler, yemekler, giysiler ve nesneler, Osmanlı İmparatorluğu'na veya Türk kültürüne ait değil, başka ülkelere ve kültürlere özgüdür. *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eserdeki unsurların ayrıntıları için bkz. Ek 2.4.

7.2. M. Begüm Güzel: *Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah* (2010) Adlı Eserin Çevirmeni

M. Begüm Güzel (1985-), lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Güzel'in çevirmediği eserleri görmek için bkz. Ek 1.5.

Bu teze konu olan Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eserinin Güzel'e ait Türkçe çevirisi, 2010 yılında Turkuvaaz Kitap tarafından *Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah* adı ile yayımlanmıştır.

7.3. Kaynak Metnin “Yabancı Dil Yaratımından”, Erek Metnin “Metinsiz Geri Çeviriden” Ayrılan Özellikleri

On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul (2003) [1993] adlı eser, yazar Jason Goodwin ve iki arkadaşının Polonya’dan başlayıp İstanbul’da biten altı aylık yolculuğunu konu edinmektedir. Eserin alt başlığında varış noktası İstanbul’un adının da bulunmasına rağmen, eser bütünüyle İstanbul hakkında değildir. Hatta İstanbul, eserin yalnızca yolculuğun varacağı nokta hakkında bilgi paylaşımı yapılan yerlerinde ve son bölümünün son cümlesinde Edirne’den sonra ayak basılan yer olarak geçmekte ve bu esnada eser de sonlanmaktadır. Eserin başından sonuna kadar sırasıyla Polonya, Slovakya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan ülkelerinden geçen rota üzerinde yaşananlar ve rastlananlar anlatılmaktadır. Bu bakımdan, söz konusu eser, Goodwin’in Osmanlı İmparatorluğu ve Türk kültürüne odaklanan *The Janissary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2008) [2007] ve *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserlerinden ayrılmakta ve “yabancı dil yaratımı” niteliği taşımamaktadır. Bu nedenle, “yabancı dil yaratımı” olmayan İngilizce eserin Türkçeye çevirisi de kültürün “kendi özgün habitatına dönüşünü” (Sun, 2014, 116) temsil etmemekte ve “metinsiz geri çeviri” niteliği taşımamaktadır. Öte yandan, eserin “geri çeviri” kapsamına girmeyen Türkçe çevirisinde çevirmenin aldığı kararların gösterilmesinin, “metinsiz geri çeviri” niteliği taşıyan diğer erek metinlerde alınan kararlardan ayrılan yanlarını ortaya koyması bakımından geleneksel çeviri olgusu ile “metinsiz geri çeviri” olgusu arasındaki farkı aydınlatarak araştırma sorularının yanıtlanmasına olumlu katkı sunacağı düşünülmektedir.

7.4. Metin İncelemesi

Erek metinde, metin içinde ve çevirmen notları (ç.n.) eşliğinde dipnotlarda çevirmenin görünürlüğünün ön plana çıkmasından ötürü, metin incelemesinin metin içi çeviri kararları ve yanmetinsel çeviri kararları olmak üzere iki ayrı bölümde yapılması uygun görülmektedir.

7.4.1. Erek Metindeki Metin İçi Çeviri Kararları

Çevirmenin metin içi çeviri kararlarının ele alındığı bu bölümde, yazarın “yabancı dil yaratımında”, çevirmenin “metinsiz geri çeviride” kullandığı yöntemler kapsamında

Guo'nun (2017) yaptığı ve Goodwin'in diğer üç eserinin incelenmesinde kullanılan sınıflandırmadan uzaklaşmadan, erek metinde gözlemlenen çeviri kararlarına yer verilmektedir.

7.4.1.1. Yerine Koyma [Substitution]

Örnek:

KM: Danzig recovered from the plague; the fear of **Antichrist** receded. (Goodwin, 2003 [1993], 33).

EM: Danzig vebadan kurtulmuştu; **Deccal** korkusu geçmişti. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 38).

Bu örnek, “Arrival [Varış]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Danzig’te vebadan sonraki yeni sorunun Hollanda ile rekabet sebebiyle zenginlerin servetlerini kaybetme korkusu olduğu anlatılmaktadır. Yazar, veba ile “Antichrist” arasında bir benzerlik kurmaktadır. “Antichrist”, “dünyayı kötülükle doldurması, ancak İsa’nın dünyaya ikinci kez gelişinde onu sonsuza dek yenmesi beklenen büyük bir düşman” (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]) olarak tanımlanmaktadır. “Antichrist” sözcüğünün temsil ettiği varlık, Türkçede “dinî inanışlara göre kıyamete yakın bir zamanda ortaya çıkacak olan yalancı ve kötü yaratılışlı kimse” (TDK Türkçe Sözlük, 2019, 604) anlamına gelen “Deccal” olarak bilinmektedir. Çevirmenin, kaynak metindeki Hristiyan geleneğine göre “Antichrist” olarak anılan varlığı, erek metnine İslam geleneğinde bilinen şekliyle “Deccal” olarak yansıttığı ve “Antichrist” ifadesinin yerine “Deccal” ifadesini koyduğu görülmektedir.

7.4.1.2. Genişletme [Amplification]

Örnek 1:

KM: [...] the remnants of the feast of loaves and fishes, for instance, **the True Cross** discovered by St Helena in Jerusalem, a memento of Troy rescued by Aeneas, Noah’s hatchet, and a single hair from the beard of the Prophet. (Goodwin, 2003 [1993], 4).

EM: [...] Örneğin, İsa’nın balıklar ve ekmekler mucizesinin kalıntıları, Azize Helena’nın Kudüs’te keşfettiği **İsa’nın gerildiği çarmının parçası**, Aeneas’ın kurtardığı bir Troya hatırası, Hz. Nuh’un baltası, ve Peygamber’in sakalından bir tel. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 11).

Bu örnek, “Departure [Yola Çıkış]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, İstanbul’un dünya çapında sahip olduğu zenginlikleri anlatırken, “the True Cross” ifadesine yer vermektedir. “The True Cross”, “kalıntısı olduğu düşünülen parçalarının orta çağlarda Hristiyanlar tarafından kutsal sayıldığı, İsa’nın gerildiği çarmın” (Collins Dictionary, [04.02.2021]) olarak tanımlanmaktadır. Kaynak

metinde, söz konusu kalıntıya verilen özel ad kullanılırken, çevirmenin bu özel adın neyi temsil ettiğine ilişkin “İsa’nın gerildiği çarmıhın parçası” şeklinde bir açıklama yaparak erek metinde genişleme yaptığı görülmektedir.

Örnek 2:

KM: We didn’t discuss **feudatories, manorial rolls**, or tenurial reforms – she was not a tax inspector, as she pointed out. (Goodwin, 2003 [1993], 5).

EM: **Derebeylik boyunduruğu altındakiler, kullanılan toprak miktarları ve ödenen kiralardan feodal mahkeme tarafından tutulan kayıtlar** ya da kullanım hakkı reformlarını tartışmazdık – söylediği gibi, o bir vergi müfettişi değildi. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 13).

Bu örnek, “Departure [Yola Çıkış]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazarın Bizans tarihi okuduğu zamanlarda, başta Ayasofya olmak üzere İstanbul’la ilgili yeterince bilgisi olduğuna inandığı bir Macar ile yaptıkları paylaşımlar anlatılmaktadır. Yazar ile Macar arkadaşı arasında geçen tartışmaların “feudatories” ve “manorial rolls” konularını kapsamadığı anlaşılmaktadır. “Feudatory” sözcüğü “feodal bağlılığı olan” (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]), “manorial” sözcüğü “Orta Çağlarda toprak ve bu topraktaki kiracılar üzerinde söz sahibi olmak da dâhil çeşitli hakları olan bir derebeyinin emri altındaki mülkiyetle ilgili” (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]), “roll” sözcüğü ise “idari ya da resmî bir kayıt içeren belge” (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]) anlamına gelmektedir. Erek metinde, “feudatories” sözcüğünün “derebeylik boyunduruğu altındakiler”, “manorial rolls” ifadesinin de “kullanılan toprak miktarları ve ödenen kiralardan feodal mahkeme tarafından tutulan kayıtları” olarak çevrildiği görülmektedir. Kaynak metin ile erek metin arasında, okura sunulan bilginin boyutunda farklılık olduğu gözlenmektedir. “Feudatories” sözcüğünün çevirisinde “zulüm ve zorbalık baskısı, esaret” (TDK *Türkçe Sözlük*, 2019, 391) anlamı içeren “boyunduruk” bilgisinin de kullanılmasının ve “manorial rolls” ifadesinin çevirisinde feodalite sisteminin bir tür kısa açıklamasının yapılmasının, erek metinde genişlemeye yol açtığı görülmektedir.

Örnek 3:

KM: He governed Catholics, Lutherans, Calvinists, Muslims, Moravian Brethren, Orthodox Christians, Orthodox Jews, Orthodox Christians who recognised the Pope, Unitarians and **Uniates** and Nestorians. (Goodwin, 2003 [1993], 76).

EM: Katolikleri, Luthercileri, Kalvinistleri, Müslümanları, Moravyalı Kardeşleri, Ortodoks Hristiyanları, Ortodoks Yahudileri, Papa’yı tanıyan Ortodoks Hristiyanları, Üniteryenleri, **Doğu Katolik [Uniat] kiliselerine mensup kişileri** ve Nasturileri yönetiyordu. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 76).

Bu örnek, “Easter [Paskalya]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, dinî hoşgörü bağlamında bir zamanlar Polonya kralının hangi dinî topluluklara mensup insanlar

üzerinde hüküm sürdüğünü belirtirken “Uniates” ifadesine de yer vermektedir. “Uniate” sözcüğü, “Doğu usul ve disiplinine bağlı ancak papa otoritesine boyun eğen bir kiliseye mensup bir Hristiyan” (Merriam-Webster Dictionary, [04.02.2021]) olarak tanımlanmaktadır. Türkçe çeviride bu sözcük “Doğu Katolik [Uniat] kiliselerine mensup kişiler” olarak yer almaktadır. Kaynak metinde “church” (“kilise”), “Catholic church” (“Katolik kilisesi”), “Eastern Catholic church” (“Doğu Katolik kilisesi”) gibi bir ifade bulunmamasına karşın, “Uniates” sözcüğü erek metinde “Doğu Katolik [Uniat] kiliselerine mensup kişiler” ifadesiyle karşılanmaktadır. Ayrıca, “Doğu Katolik” ifadesinin hemen yanında “[Uniat]” sözcüğüne de yer verilerek, “Uniat” sözcüğünün “Doğu Katolik” anlamına geldiği de okurun bilgisine sunulmaktadır. Bu anlamda, kaynak metindeki ifadenin açıklamalar eşliğinde yansıtılmasının erek metinde genişletme yarattığı gözlenmektedir.

7.4.1.3. Ekleme [Addition]

İngilizce kaynak metinde, Polonya’dan İstanbul’a uzanan rota üzerinde yer alan veya yazarın anlatımında yer verdiği başka coğrafyalara ait çeşitli kültürlere özgü unsurlar bulunmaktadır. Yazarın çoğunlukla yalnızca özel adı kullandığı ve bu özel adın neyi nitelediğine ilişkin bilgiyi sunmadığı görülmektedir. Öte yandan, çevirmenin kaynak metinde kullanılan özel adların nitelediği içeriği, köşeli parantez içerisinde ya da dışarısında erek metnine birtakım ifadeler eklemek suretiyle erek metin okurunun bilgisine sunduğu gözlenmektedir.

Aşağıdaki örnekler, çevirmenin erek metinde köşeli parantez kullanmadan yaptığı eklemeleri göstermektedir.

Örnek: Yer Adları

KM: Medieval Poland was a sprawling empire, its gigantic borders touching the Black Sea in the South, the Carpathians, **the Urals**, and **the Baltic**: an empire that spread outwards like a pool from **the Vistula** until it reached some distinctive, defensible line on raised ground. (Goodwin, 2003 [1993], 53-54).

EM: Ortaçağ Polonyası, devasa sınırları güneyde Karadeniz’e, Karpatlara, **Ural Dağları**’na ve **Baltık Denizi**’ne uzanan, yayılmacı bir imparatorluktu: **Vistül Nehri**’nden çıkan bir göletin, yükselen bir zemin üzerinde belirgin ve korunabilir bir çizgiye varana dek genişlemesi gibi dışarıya doğru yayılan bir imparatorluk. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 56).

Bu örnek, “Northern Poland Tends to Be Flat [Kuzey Polonya Çoğunlukla Düzlük Bir Yer]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Polonya’nın geçmişteki sınırları, bu sınırları tehdit eden imparatorluklar, Polonyalıların askerî ve idari açıdan sıkıntıya düşürülmesi hakkında bilgi vermektedir. Polonya sınırlarından bahsederken dağ,

deniz, nehir, göl gibi çeşitli coğrafi oluşumlara yer vermektedir. Yazarın “the Urals”, “the Baltic” ve “the Vistula” özel adlarını kullanırken, bu adların hangi coğrafi oluşumları nitelediklerini belirtmediği görülmektedir. Erek metinde ise, çevirmenin bu oluşumları belirten sözcükleri ekleyerek söz konusu ifadeleri çevirisine “Ural Dağları”, “Baltık Denizi”, “Vistül Nehri” şeklinde yansıttığı göze çarpmaktadır. Kaynak metinde “mountain” (“dağ”), “sea” (“deniz”), “river” (“nehir”) gibi sözcüklere yer verilmemesine karşılık, çevirmenin bu bilgileri sözcük ekleme yoluyla erek metin okuruna sunduğu görülmektedir.

Örnek: Kişi Adları

KM: St Helena took the icon from Jerusalem to Constantinople to be one of the other-worldly treasures with which **Constantine** hallowed his new city on the Bosphorus. (Goodwin, 2003 [1993], 87).

EM: İmparatoriçe Helena bu ikonayı, **I. Konstantin**’in Boğaz’daki yeni şehrini takdis ettiği kutsal hazinelerden biri olması için, Kudüs’ten Konstantinopolis’e getirmişti. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 86-87).

Bu örnek, “Heart of Poland [Polonya’nın Kalbi]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Polonya’nın Częstochowa şehrinde bulunan Hz. Meryem’in bir simgesi olan “Black Madonna” (Siyah Meryem) ikonasının çizimi, geçmişte nerelerin ve kimlerin eline geçtiği konusunda bilgi paylaşmaktadır. İkonanın eline geçtiği kişiler arasında “Constantine” de bulunmaktadır. Çevirmen, bu adı yalnızca “Konstantin” olarak aktarmamakta, “I.” ifadesini de ekleyerek söz konusu kişinin “I. Konstantin” olduğunu belirtmektedir.

Örnek: Nesne Adları

KM: To round off his kit he bought a 1911 **Primus** in a tin box for 35p. (Goodwin, 2003 [1993], 12).

EM: Teçhizatını tamamlamak için son olarak, 35 peniye teneke kutuda bir 1911 model bir **Primus ocağı** almıştı. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 20).

Bu örnek, “Departure [Yola Çıkış]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazara ve Kate’e yolculuklarında eşlik eden Mark isimli arkadaşlarının yolculuk için yaptığı hazırlıklar sırasında satın aldığı eşyalar anlatılmaktadır. Söz konusu eşyalar arasında “Primus” adında bir nesne de bulunmaktadır. Kaynak metinde, bu adın neyi nitelediği paylaşılmamaktadır. Çevirmenin, “Primus” sözcüğünü erek metnine “Primus ocağı” şeklinde yansıttığı göze çarpmaktadır. Çevirmenin, kaynak metindeki “Primus” sözcüğünü, “ocak” sözcüğünü de ekleyip “Primus ocağı” şeklinde yansıtarak, erek metin okuruna Primus’un bir ocak olduğu bilgisini sunduğu görülmektedir.

7.4.1.4. Köşeli Parantez İçerisinde Ekleme [Addition]

Kaynak metindeki çeşitli ifadelerin erek metne yansıtılmasında çevirmenin sıklıkla köşeli parantez kullanarak erek metin okuruna ek bilgiler sunduğu göze çarpmaktadır. Köşeli parantez içerisinde sunulan ek bilgilerin içeriği, kaynak metin ifadesine göre çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda, çevirmenin, özel adların tam olarak nereyi tanımladığını belirtmek üzere coğrafi bölgelerin, kişileri daha belirgin şekilde tanımlayan ön ad, soy ad, unvan gibi bilgileri belirtmek üzere özel adların, ifadelerin neyi belirttiğini açıklamak üzere yabancı dil kullanımlarının yanında köşeli parantez kullanmayı tercih ettiği görülmektedir.

Aşağıdaki örnekler, çevirmenin erek metinde köşeli parantez içerisinde yaptığı eklemeleri göstermektedir.

Örnek: Yer Adları

KM: Segesvár, Schässburg, is a Saxon town near Marosvásárhely: [...]. (Goodwin, 2003 [1993], 163).

EM: Segesvár, Schässburg [bugünkü adıyla Sighișoara] Marosvásárhely civarındaki bir Sakson kasabasıdır. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 154).

Bu örnek, “To Cluj [Cluj’a Doğru]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Romanya’nın güneyine doğru ilerlerken Cluj’dan sonra geldikleri yeri tanıtmaktadır. Kaynak metinde yazarın tanımını yaptığı “Segesvár, Schässburg” adlı kasabanın, erek metne aynı şekilde yansıtıldığı, çevirmenin ayrıca kaynak metindeki hâliyle kullandığı kasaba adının hemen yanında, köşeli parantez içerisinde “bugünkü adıyla Sighișoara” bilgisini paylaştığı görülmektedir. Çevirmenin bahsi geçen kasabanın bugünkü adıyla nasıl bilindiğine ilişkin erek metninde ek bilgiye yer vermesi, erek metin okurunun sahip olması daha çok muhtemel olan bir bilgiyi kullanmak suretiyle okurun metni anlama sürecinde kolaylık sağlama çabası olarak yorumlanabilir.

Örnek: Kişi Adları

KM: [...] it was merely a ruined keep that **Queen Marie** had rebuilt and enlarged as her Petit Trianon in the 1920. (Goodwin, 2003 [1993], 246).

EM: [...] burası yalnızca, **Kraliçe [Edinburghlu] Marie**’nin 1920’lerde kendisinin Petit Trianon’u olacak şekilde yeniden inşa ettirip genişlettiği, harap olmuş bir kaleydi. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 226).

Bu örnek, “Beyond the Carpathians [Karpatların Ötesinde]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Romanya’nın güneyine giderek yaklaştıkları yolculuklarında Bran’daki kaleye varmaları üzerine bu kalenin geçmişi hakkında kısa bir bilgi vermektedir. Kraliçenin Trianon’da üne kavuştuğunu bildiren yazar, Bran’daki kale

ile Petit Trianon arasında kraliçe açısından bir benzerlik kurmaktadır. Çevirmenin, kaynak metinde sadece kraliçe olduğu bilgisini veren “Queen Marie” ifadesini, erek metnine “Kraliçe Marie” yerine “Kraliçe [Edinburghlu] Marie” şeklinde yansıttığı görülmektedir. Çevirmenin, köşeli parantez içerisinde kraliçenin nereli olduğuna ilişkin ek bilgi vererek, erek metin okuru açısından söz konusu kraliçenin kim olduğunu daha belirgin hâle getirdiği anlaşılmaktadır.

Örnek: Yabancı İfadeler (1)

KM: It was a duty, “eine Pflege”, for each family to give something: **Speck**, **Korn**, cheese. (Goodwin, 2003 [1993], 236).

EM: Her bir ailenin bir şeyler vermesi bir görevdi, ‘eine Pflege’: **Speck** [domuz yağı], **Korn** [mısır], peynir. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 218).

Bu örnek, “To Brasov [Braşov’a Doğru]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Hermann köyünde ziyaret ettikleri kilisede tanıştıkları bir kadın ile aralarında geçen konuşmaya ve kadının geçmişteki Tatar veya Romen tehdidi sırasında insanlara yiyecek ve güvenlik sağlayan depolarda bulunduğunu belirttiği yiyeceklere yer vermektedir. Kaynak metinde, bu yiyeceklerin Almanca adları yer almaktadır. Yiyecek adlarından önce kullanılan “eine Pflege” ifadesinin anlamı ise, hemen öncesinde kullanılan “duty” (“görev/sorumluluk”) ifadesi ile kaynak metin okuru tarafından rahatlıkla anlaşılabilir. Öte yandan, aynı cümlede geçen Almanca “Speck” ve “Korn” sözcüklerinin anlamlarına yer verilmemektedir. Türkçe çeviride, “eine Pflege” ifadesinin anlamı, tıpkı kaynak metindeki yapı gibi söz konusu ifadenin hemen öncesinde kullanılan “görev” ifadesiyle erek metin okuru tarafından anlaşılabilir. Bununla birlikte, çevirmenin, Almanca “Speck” ve “Korn” sözcüklerinin Türkçe anlamlarını köşeli parantez içerisine ekleyerek erek metin okurunun anlama sürecini kolaylaştırdığı görülmektedir.

Örnek: Yabancı İfadeler (2)

KM: He told us curtly that we might sleep in the **Kapitelzimmer** after evening prayers, this night only. (Goodwin, 2003 [1993], 239).

EM: Bu geceye mahsus, akşam dualarından sonra **Kapitelzimmer**’da [dini meclis odası] uyuyabileceğimizi ters bir şekilde söyledi. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 220).

Bu örnek, “To Brasov [Braşov’a Doğru]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Romanya’nın Braşov şehrinde kalacakları yer arayışı sırasında tanıştıkları bir rahibin, kalacak yer konusunda kendilerine ne söylediği belirtilmektedir. Yazar, kaynak metinde “Kapitalzimmer” şeklinde bir Almanca ifadeye yer vermektedir. Çevirmenin, Almanca sözcüğü kaynak metinde yer aldığı şekliyle kullanmasına

karşın, köşeli parantez içerisinde sözcüğün “dini meclis odası” şeklinde bir açıklamasını da eklediği, böylelikle erek metin okurunun anlamayabileceği bir sözcüğün Türkçe açıklamasına yer vererek okuma sürecini kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır.

Örnek: Kısaltılmış İfadeler

KM: In the morning our host managed to lose us the **World Service** just as the news was starting, in the belief that we wanted to make the television work. (Goodwin, 2003 [1993], 141).

EM: Sabahleyin mihmandarımız, televizyonu çalıştırmak istediğimize inanarak, tam haberler başlarken bize **[BBC] World Service**’i kaybettirmeyi başardı. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 135).

Bu örnek, “Budapest [Budapeşte]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Macaristan’da kaldıkları bir otelde televizyon izleme girişimlerinin de başlarından geçen diğer talihsizliklerin arasında yerini aldığını anlatmaktadır. Bu talihsizlik, televizyon kanallarından birinin ekrandan kaybolmasından kaynaklanmaktadır. Dünyada “World Service” olarak da tanınan “BBC World Service”, kaynak metinde kısaca “World Service” olarak kullanılmaktadır. Çevirmenin, köşeli parantez içerisinde “BBC” bilgisini de ekleyerek erek metninde kanal adını “[BBC] World Service” şeklinde yansıttığı görülmektedir. Bu bağlamda, çevirmenin, televizyon kanalının daha yaygın bilinen adı olan “BBC” ifadesini erek metnine ekleyerek okurun içeriği daha kolay anlamasına yardımcı olduğu görülmektedir.

Örnek: Belirsizlik İçeren İfadeler

KM: The improvised air of patience and **settlement** was typically Eastern, [...] (Goodwin, 2003 [1993], 256).

EM: Bu doğaçlama sabır ve **[bulunulan yere] yerleşme** havası Doğu’ya özgüydü; [...] (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 235).

Bu örnek, “Bulgaria [Bulgaristan]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Tuna Nehri üzerinde bulunup Romanya’nın Giurgiu şehri ile Bulgaristan’ın Rusçuk şehri arasında geçiş sağlayan Dostluk Köprüsü’nde oluşan uzun kuyrukta arabaların içindeki insanların radyoları açma, arabadan inme, sandalye vb. eşyaları çıkarma gibi davranışlarını gözlemledikten sonra bu coğrafyadan insanlara ilişkin yorum yapmaktadır. Yazar, bu görüntüyü “patience and settlement” olarak değerlendirmektedir. Bu ifade, Türkçe çeviriye “sabır ve [bulunulan yere] yerleşme” şeklinde yansıtılmaktadır. Çevirmenin, “sabır ve yerleşme” ifadesindeki “yerleşme” sözcüğünün, kendi başına kullanıldığında erek metin okuru tarafından

anlaşılmayabileceği olasılığına karşılık, köşeli parantez içerisinde “[bulunulan yere]” şeklinde ek bilgi verdiği anlaşılmaktadır.

7.4.2. Erek Metindeki Yanmetinsel Çeviri Kararları Kapsamında Dipnot Kullanımı

Metinlerin yanmetinsel unsurlarının incelenmesinde, Gérard Genette’in *Paratexts: Thresholds of Interpretation* (1997) isimli çalışması, araştırmacılar için rehber niteliğinde tanımlamalar ve sınıflandırmalar sunmaktadır. Bu çalışmada, “yanmetin (paratext)=çevremetin (peritext)+dışmetin (epitext)” (Genette, 1997, 5) formülü verilerek, “yanmetinlerin” “çevremetinlerden” ve “dışmetinlerden” oluştuğu belirtilmektedir. Genette (1997), “çevremetin” ve “dışmetin” terimlerini, yanmetinsel unsurların metne göre bulundukları konum itibarıyla önermektedir. Bu çerçevede, kitabın içerisinde yer alan yanmetinsel unsurları “çevremetin”, dışarısında yer alanları ise “dışmetin” olarak adlandırmaktadır.

“Dışmetin”, “metne aynı ciltte maddesel olarak eklenmeyen ancak sınırsız fiziksel ve sosyal alan içerisinde bu metnin etrafında özgürce dolaşan herhangi bir yanmetinsel unsur” (age, 344) şeklinde tanımlanmaktadır. Genette (1997), “dışmetinleri”, “kamusal dışmetin” (“public epitext”) ve “özel dışmetin” (“private epitext”) olarak ikiye ayırmaktadır. “Kamusal dışmetinlerin” bir bölümünü, “posterler, reklamlar, basın bültenleri ve diğer tanıtım ilanları [...], kitap satıcılarına gönderilen periyodik bültenler ve satış temsilcilerinin kullanımına yönelik reklam dosyalarını” (age, 347) içine alan “yayıncı dışmetinleri” (“publisher’s epitext”) oluşturmaktadır. Başka bir bölümünü, eleştiri yazıları olarak karşımıza çıkan “yarı resmi dışmetinler” (“semiofficial epitext”) (age, 348) oluşturmaktadır. Diğer bir bölümünü ise, yazarın kendi metni üzerine yazdığı “öz değerlendirme” (“auto-review”), eleştirmenlere yanıt olarak kaleme aldığı “kamusal yanıt” (“public response”), sorulara yanıt verdiği “röportaj” (“interview”), bir kişiyle arasında gerçekleşen “söyleşi” (“conversation”), geniş bir kitle ile arasında gerçekleşen “tartışma” (“colloquia”) içeriklerine sahip “yazara ait kamusal dışmetinler” (“public authorial epitext”) (age, 351) oluşturmaktadır. Genette’e (1997) göre, “özel dışmetinler” ise, yazarın kendisiyle iletişim kuran kişiyle yaptığı “yazışmayı” (“correspondence”) ya da “sözlü iletişimi” (“oral confidence”) ve yazarın ileride basılması da muhtemel olan “günlüklerini” (“diary”) kapsamaktadır.

Genette (1997), “çevremetin” terimini de belirli sınıflandırmalarla ele almaktadır. Bu anlamda, metnin sayfaları, kitabın düzeni, ön ve arka kapaklar, iç kapaklar, ekler ve dizgi “yayıncının çevremetnini” (“publisher’s peritext”) oluşturmaktadır. Genette’in (1997), “çevremetin” kapsamında incelediği diğer içerikler arasında, metne ait içindekiler bölümü, metin boyunca bölümlere ve alt bölümlere verilen başlıklar, metnin türünü bildiren ifadeler, ithaf sayfaları, bölümlerin başlarında kullanılabilen özdeyişler, önsözler, sonsözler, yazara, editöre, yayıncıya veya çevirmene ait notlar, kısacası metni çevreleyen her türlü unsur bulunmaktadır.

Genette’in (1997) “yanmetin” sınıflandırmaları göz önünde bulundurulduğunda, dipnotlar, fiilen kitabın içerisinde yer alan “çevremetin” unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eserin Türkçe çevirisinde, kaynak metinde yer alan ifadelerin erek metin okuru tarafından daha kolay anlaşılabilmesini ve yorumlanabilmesini sağlayan çevirmene ait dipnotlar göze çarpmaktadır. Bu nedenle, “kitabın hem içerisinde (çevremetin) hem de dışarısında (dışmetin) yer alıp kitap ile okur arasında arabuluculuk yapan sınırsal araçlar ve gelenekler” (Genette, 1997, xviii) şeklinde tanımlanan “yanmetinler” bağlamında, “çevremetin” unsuru olan çevirmen notları, çevirmenin erek metindeki yanmetinsel çeviri kararlarını aydınlatacak niteliktedir.

Pek çok gönderme, yabancı ifade ya da kültürel unsur içeren İngilizce kaynak metinde, yazarın hiç dipnot kullanmadığı görülmektedir. Öte yandan, erek metinde, hiç yayıncı notu yer almamasına karşın 170 adet çevirmen notu (ç.n.) bulunmaktadır. Bu bakımdan, çevirmenin erek metindeki bireysel kararlarının, okuma sürecini kolaylaştıracak şekilde erek odaklı bir yaklaşım sergilediği anlaşılmaktadır.

Erek metinde ön plana çıkan dipnotların içeriği, diğer bir deyişle, çevirmen tarafından dipnot kullanma gereksiniminin görüldüğü kaynak metin ifadelerinin kapsamı, genel hatlarıyla şu şekilde sınıflandırılabilir: giyecekler (ayakkabı, bot, pantolon vb.), yiyecekler (yemek, et, hamur işi, tost, tatlı vb.), içecekler (yöresel içkiler vb.), medya (dergi, kitap, dizi, radyo dizisi, çizgi roman serisi, rehber kitabı, şarkı vb.), kişiler (roman, çizgi roman, mitoloji, dizi vb. medyadan karakterler), kişiler (gerçek yaşamda üne kavuşanlar), markalar (yiyecek, sigara, boya, vernik sökücü vb.), unvanlar (farklı ülkelerin idari yapılanmalarındaki makamlar), nesneler (heykel, hançer, silah, uçak vb.), topluluklar (ordu, gizli servis, cemaat vb.), dans türleri (Macaristan, İrlanda vb. ülkelere ait oyunlar), coğrafi alanlar (Grotto, Eger,

Transilvanya, Oradea, Schwaben, Whitby, Székelyföld vb.), mekânlar (cabana, pukka, Petit Trianon, Coole Park vb.), terimler (Sarmatizm, Theotokos, Biedermeier, Büyük Romanya, Kulturkampf, Ludditizm vb.), sanat türleri (figür, üslup, akım vb.), yabancı ifadeler (İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Macarca, Romence vb.), yabancı deyişler (“dibdibdib”, “oldies but goldies” vb.), göndermeler (şiir mısrası, kitap, albüm vb.).

Yukarıda bahsi geçen bağlamlarda, erek metin okurunun okuma sürecinde daha kolay bir anlama deneyimi yaşamasına yönelik çevirmenin dipnotlar kullanarak erek odaklı bir eğilim sergilediği görülmektedir. Bu çerçevede, çevirmenin kaynak metinde bir gönderme olduğunu doğrudan okura bildirdiği, kaynak metinde geçen ifadenin Osmanlıda veya günümüz Türkçesinde nasıl bilindiğini belirttiği, kaynak metindeki kültürel deyişe işaret ederek açıklama yaptığı, çeviri kararını veya kullandığı kaynakları paylaştığı dipnotlar göze çarpmaktadır. Bu tür dipnotlar, söz konusu erek metinde, Osmanlı İmparatorluğu’na ve Türk kültürüne odaklanan *The Janissary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2008) [2007], *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserlerin Türkçe çevirilerinin aksine, okurun yabancı kültürleri konu edinen bir yabancı metnin Türkçeye çevirisini okuduğu gerçeğinin açıkça altını çizmektedir.

7.4.2.1. Kaynak Metinde Gönderme Olduğunun Belirtilmesi

İngiliz Yazar, kaynak metinde, İngiliz kültürüne veya başka kültürlere ilişkin çeşitli unsurlara göndermede bulunmaktadır. Çevirmen, her iki durumda da yazarın bir göndermede bulunduğunu dipnot yoluyla okura doğrudan bildirmekte ve okurun anlamayabileceği düşünülen göndermenin açıklamasını yapmaktadır. Bu tür dipnot kullanımlarıyla, çevirmenin, erek metin okurunu kaynak metinde bir gönderme olduğu konusunda bilinçlendirdiği ve sağlanan bu bilinç ile okurun metni daha kolay anlamlandırmasını sağladığı görülmektedir.

Örnek: İngiliz Kültüründen Bir Unsur

KM: He was abroad at last in **an age before plastic**; [...]. (Goodwin, 2003 [1993], 78).

EM: Sonunda, **Plastik Çağı’nın*** öncesinde bir çağda yurtdışındaydı; [...]. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 78).

*The Buggles isimli *new wave* grubunun 1980 yılında çıkardığı ilk albümleri olan *The Age of Plastic*’e gönderme yapıyor. (ç.n.).

Bu örnek, “Easter [Paskalya]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Polonya’nın Sieradz adlı şehrine yaklaştıkları yol boyunca çevrelerinde gördükleri köylü yaşamın, arkadaşı Mark hakkında aklına getirdiklerini anlatmaktadır. Kaynak metinde, “an age before plastic” ifadesiyle The Buggles isimli İngiliz müzik grubunun bir albümüne gönderme yapılmaktadır. İngiliz yazarın İngilizce metninde bir İngiliz müzik grubuna göndermede bulunurken İngilizce metin okuruna yönelik bir açıklama yapma gereksinimi duymadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, çevirmen, metin içinde de ilgili albüm adını “Plastik Çağı” şeklinde büyük harflerle başlatıp söz konusu ifadenin özel ad olduğuna dikkat çekmekte ve bir dipnot ekleyerek, bir İngiliz müzik grubunun albümüne göndermede bulunulduğunu doğrudan belirtmektedir.

Örnek: İngiliz Kültüründen Olmayan Yabancı Bir Unsur

KM: Down there the Greater Romanian *Kulturkampf* had been fought, and the gimcrack and ugly triumphed. (Goodwin, 2003 [1993], 198).

EM: Buranın aşağısında Büyük Romanya *Kulturkampf*’ı* savaşılmıştı ve değersiz ıvır zıvırlar ve çirkinlikler zafer kazanmıştı. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 185).

*(Alm.) Kültür Savaşı. 1871-1878 yılları arasında Alman şansölyesi Otto von Bismarck tarafından uygulanan Katolikliğin siyasal ve dinsel sonuçlarını sınırlandırmaya yönelik politikaya yapılan gönderme. (ç.n.).

Bu örnek, “Segesvar-Schässsburg [Segesvár-Schässsburg]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Romanya’nın Sighișoara adlı şehrinde bir kiliseyi ziyaret ettikleri sırada şehrin fiziksel ve tarihî özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Yazar, “Büyük Romanya” idealine değinirken, Almanca “Kulturkampf” ifadesini kullanmaktadır. Çevirmen, kaynak metindeki Almanca ifadeyi doğrudan erek metnine dâhil etmekte, kullandığı dipnotta yazarın bir göndermede bulunduğunu okuruna bildirmekte ve ifadenin hem Türkçe kelimesi kelimesine çevirisini hem de açıklamasını yapmaktadır.

7.4.2.2. Kaynak Metindeki İfadenin Osmanlı Döneminde Bilinen Şeklinin Belirtilmesi

Kaynak metinde, çeşitli ülkelerden pek çok özel yer adı bulunmaktadır. Çevirmen, kaynak metinde yer alan bazı özel yer adlarını erek metnine yansıtırken dipnot ekleyerek söz konusu yerin Osmanlı döneminde bilinen adını okura sunmaktadır. Çevirmenin, bu tür dipnotlar aracılığıyla Osmanlıda bilineni erek metnine dâhil etmek suretiyle, çevirisini erek metin okuruna daha çok aşina gelene biraz daha yakınlaştırdığı görülmektedir.

Örnek:

KM: Oradea-Nagyvárad to the Hungarians (who built it), Grosswardein to the Germans-stood out. (Goodwin, 2003 [1993], 148).

EM: Macarların Nagyvárad (ki onu kendileri inşa etmişti), Almanların Grosswardein dedikleri Oradea* ön plana çıkıyordu. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 140-141).

*Osmanlı döneminde Varad adıyla bilinirdi. 1660'ta Varad Kalesi'nin alınışıyla Osmanlıların eline geçmiş, Varad eyaletinin başkenti olmuştur. (ç.n.).

Bu örnek, “Transylvania [Transilvanya]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Transilvanya bölgesine yaklaştıkları yolculuklarında Oradea adlı şehre geldiklerinde şehrin refah dönemiyle ilgili bilgi vermektedir. Transilvanya'nın kuzey batısında, Macaristan'ın doğusunda bulunan Oradea adlı şehrin Macarlar ve Almanlar tarafından bilinen adlarına yer vermektedir. Çevirmen, Oradea adını erek metnine yansıtırken dipnot ekleyerek söz konusu şehrin bir zamanlar Osmanlı tarafından ele geçirildiğini ve o dönemde “Varad” olarak bilindiğini belirtmektedir.

7.4.2.3. Kaynak Metindeki İfadenin Türkçede Bilinen Şeklinin Belirtilmesi

Çevirmenin kaynak metinde geçen bir ifadeye erek metninde dipnot ekleyerek söz konusu ifadenin Türkçede bilinen karşılığını belirttiği ya da erek metin okuru tarafından bilindiği varsayılan bir ifadeyle arasında benzerlik kurduğu dikkat çekmektedir. Her iki içerikteki dipnot kullanımıyla, çevirmenin erek odaklı bir yaklaşım sergilediği görülmektedir.

Örnek 1:

KM: ‘Giorghiu?’ I croaked. (Goodwin, 2003 [1993], 254).

EM: ‘Giurgiu?’* diye kurbağa gibi vırakladım. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 233).

*Türkçede Yergöğü olarak bilinen Romanya şehri. (ç.n.).

Bu örnek, “Beyond the Carpathians [Karpatların Ötesinde]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Romanya'nın Pitești şehrinden ayrılmak üzere oldukları sırada bir sağlık sorunu yaşadığını ve yoldan geçen bir kamyonu durdurmasını anlatmaktadır. Kamyonun şoförüne Romanya'nın güneyine gitmek istediklerini dile getirirken “Giorghiu” adını kullanmaktadır. Çevirmen, bu adı erek metnine “Giurgiu” olarak yansıtmakta ve ayrıca dipnot eklemektedir. Dipnotta, erek metin okuruna şehrin Türkçede “Yergöğü” olarak bilindiği bilgisini sunmaktadır.

Örnek 2:

KM: It was a schoolgirl's *Hochdeutsch*, [...]. (Goodwin, 2003 [1993], 193-194).

EM: Sanki bir kız öğrencinin *Hochdeutsch'u** gibiydi, [...]. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 181).

*Türkçeye “yüksek Almanca” gibi çevirebileceğimiz, aksansız ve doğru Almanca; anlam bakımından Türkçe için söz konusu olan “İstanbul Türkçesi” terimiyle ile benzerlik gösterir. (ç.n.).

Bu örnek, “Segesvar-Schässburg [Segesvár-Schässburg]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Romanya’nın Sighișoara şehrinde tanıştıkları yaşlı bir kadının konuşma şekliyle ilgili bir yorumda bulunmaktadır. Yazar, Almanca konuşan kadının dil kullanımını “Hochdeutsch” olarak nitelendirmektedir. Çevirmen, “Hochdeutsch” ifadesini erek metnine doğrudan dâhil etmekte ve dipnot ekleyerek, hem ifadenin “yüksek Almanca” şeklindeki Türkçe kelimesi kelimesine çevirisini belirterek Almanca dilinde neyi ifade ettiğini açıklamakta hem de bu ifadeyi “İstanbul Türkçesi” ile bağdaştırmaktadır. Çevirmenin, “Hochdeutsch” ifadesini İstanbul Türkçesine benzettiği dipnotuyla, erek metin okurunun kendi kültüründen daha çok aşına olduğu bir unsur üzerinden kaynak metni daha kolay anlamasını sağlayan bir etki yarattığı görülmektedir.

7.4.2.4. Kaynak Metindeki Kültürel Değişin Açıklanması

Kaynak metinde, İngilizcede ya da başka bir dilde yer alan çeşitli değişler bulunmaktadır. Bu tür değişler sadece söz konusu dile ve kültüre özgü olduğu ve Türkçede bulunmadığı için, kaynak odaklı bir yaklaşımla kelimesi kelimesine çevirinin erek metin okurunun bu değişleri anlamasında güçlük yaratması muhtemeldir. Bu bağlamda, çevirmenin söz konusu değişlere erek metninde dipnot ekleyip okurun metni anlamlandırma sürecine destek olarak erek odaklı bir yaklaşım sergilediği görülmektedir.

Örnek: İngilizce Bir Değiş

KM: ‘Not Oldies but Goldies; Oldies but Rusties,’ he explained, with a rare slip of humour. (Goodwin, 2003 [1993], 167).

EM: “Oldies but Goldies değil, Oldies but Rusties,”* dedi az bulunan esprili bir sözcük oyunuyla. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 157-158).

*“Oldies but Goldies” genellikle eski ama en güzel eserler için kullanılır; “Oldies but Rusties” deyişi burada “eskiler ama paslanmış olanlar” gibi bir anlamda kullanılıyor. (ç.n.).

Bu örnek, “To Cluj [Cluj’a Doğru]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Romanya’nın Cluj şehrinde tanıştıkları ve kendileriyle İngilizce konuşma becerisini geliştirmeye çalışan John adlı bir gencin, şehirde izledikleri gösteriye ilişkin yaptığı,

söz oyunu da içeren bir yorumuna yer vermektedir. Kaynak metinde, “Oldies but Goldies” deyişinin, söz oyunuyla “Not Oldies but Goldies; Goldies but Rusties” şeklindeki kullanımı söz konusudur. Kaynak metin okurunun kendi dil ve kültürüne özgü bu deyişi ve söz oyununu rahatlıkla anlayabileceği açıktır. Öte yandan, çevirmen, bu ifadeyi erek metnine doğrudan yansıtmakla beraber, dipnot da ekleyerek kaynak metinde ne gibi bir söz oyununun yer aldığını açıklamaktadır.

Örnek: Almanca Bir Deyiş

KM: *Der Teufel!* We were tired, but we were very hungry, and went into the town for something to eat. (Goodwin, 2003 [1993], 40).

EM: *Der Teufel!** Yorgunduk ama karnımız açtı, bir şeyler yemek için şehre gittik. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 44).

*(Alm.) Şeytan; burada lanet olsun anlamında. (ç.n.).

Bu örnek, “Northern Poland Tends to be Flat [Kuzey Polonya Çoğunlukla Düzlük Bir Yer]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Polonya’da geçirdikleri yoğun bir günün ardından yaşadıkları yorgunluk ve açlık durumunu dile getirirken Almanca “Der Teufel!” ifadesini kullanmaktadır. Çevirmen, kaynak metindeki Almanca ifadeyi doğrudan erek metnine aktarmakta ve dipnot ekleyerek hem ifadenin Türkçedeki karşılığının “şeytan” olduğunu hem de bağlam içerisinde “lanet olsun” anlamında kullanıldığını belirtmektedir.

7.4.2.5. Çeviri Kararının Açıklanması

Kaynak metinde, İngilizce ya da başka bir yabancı dilin özellikleriyle türetilmiş olup çeviriyi güçleştiren ve çevirmenin yaratıcılığını ön plana çıkaran bazı ifadeler yer almaktadır. Çevirmenin, bu tür ifadelerin çevirisinde yanmetinsel müdahalelerle çözüm ürettiği görülmektedir. Çevirmen, sıklıkla kullandığı dipnotların bazılarında, çeviri olgusuna açıkça göndermede bulunmakta ve kaynak metindeki ifadenin içerdiği anlam üzerinden erek metin okurunu kendi çeviri kararı konusunda bilgilendirmektedir.

Örnek:

KM: [...] a particular self-composed society: [...] of elderly *flâneuses*, coiffed and made up, still interesting, quite imperious with their small coffees, a trifle knowing, wearing suits very carefully patched and darned that were content to whisper the 1940s, [...]. (Goodwin, 2003 [1993], 95).

EM: [...] saçları yapılı ve makyajlı, hâlâ ilgi çekici olan, küçük kahveleriyle oldukça buyurgan ve bir parça bilgiç görünen, özenle yamanıp iğneyle örülerek onarılmış, 1940’ları fısıldıyor olmaktan hoşnut takımlar giymiş yaşlı *flâneuse’lerden**; [...] oluşan bir toplum. (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 94).

*(Fr.) Türkçeye kadın düşünür-gezer olarak çevirebileceğimiz terim. Baudelaire, Fransızca aylıklık eden erkek anlamına gelen *flâneur* kelimesine yeni bir suret vererek “şehri tecrübe etmek amacıyla gezen” anlamında kullanmıştı. (ç.n.).

Bu örnek, “Cracow [Krakow]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Polonya’nın Krakow şehrinin metropoliten yapısını tasvir etmektedir. Fransızca “flâneuse” sözcüğüyle nitelendirdiği bazı insanların dış görünüşlerini betimlemektedir. Çevirmen, erek metnine doğrudan yansıttığı Fransızca “flâneuse” sözcüğüne bir dipnot eklemektedir. Çevirmenin, dipnotta yaptığı açıklamayla, “flâneuse” sözcüğünün Fransızca bir terim olduğunu ve çevirmen olarak bu terim için “kadın düşünür-gezer” ifadesini önerdiğini erek metin okuruna açıkça bildirdiği görülmektedir. Fransızcada “aylıklık eden erkek” anlamına gelen “flâneur” sözcüğünün Baudelaire tarafından “şehri tecrübe etmek amacıyla gezen” anlamında kullanıldığını belirtmesi, kadınlar için kullanılan “flâneuse” sözcüğüne ilişkin “kadın düşünür-gezer” şeklindeki çeviri önerisini açıklığa kavuşturmaktadır.

7.4.2.6. Çeviride Yararlanılan Kaynağın Belirtilmesi

Yazarın, kaynak metnin bazı bölümlerinde alıntı yaptığı görülmektedir. Çevirmenin bu bölümleri erek metnine yansıtırken kimi zaman bu alıntıların kaynağına ulaşarak Türkçede hâlihazırda bulunan çevirisine yer verdiği anlaşılmaktadır. Bu tür durumlarda, çevirmenin erek metnine dipnot ekleyerek çeviri sürecinde faydalandığı eseri erek metin okuruna doğrudan bildirdiği göze çarpmaktadır.

Örnek:

KM: “We know that the Jews were prohibited from investigating the future. The Torah and prayers instruct them in remembrance, however. This does not imply that the future turned into empty time. For every second of time was the strait gate through which the Messiah might enter.” (Goodwin, 2003 [1993], 9).

EM: “Yahudilere kehanetin yasaklandığı bilinir. Buna karşılık, Tora ve dualar onlara hatırlamayı öğretir. Ama bu, geleceği Yahudiler için homojen ve boş bir zaman haline getirmez. Çünkü onlar için zamanın her saniyesi, Mesih’in açıp girebileceği dar bir kapıdır.”* (Goodwin (Çev. Güzel), 2010, 17).

*Bu çeviride, *Son Bakışta Aşk – Walter Benjamin’den Seçme Yazılar* (Metis Yayınları, 1993) içerisindeki Nurdan Gürbilek’in sunuş yazısından yararlandım. (ç.n.).

Bu örnek, “Departure [Yola Çıkış]” başlıklı bölümden alınmaktadır. Yazar, Alman edebiyatçı Walter Benjamin’in Yahudiler hakkındaki bir tasvirine yer vermektedir. Çevirmen, kaynak metinde Benjamin’den yapılan alıntıyı erek metnine yansıtırken, söz konusu alıntının Türk çeviri edebi dizgesinde yer alan bir eserde mevcut bulunan çevirisini kullanmaktadır. Kaynak metindeki alıntının erek metindeki çevirisine dipnot ekleyen çevirmen, çeviri sürecinde yararlandığı eserin künyesini, bu eserin

hangi bölümünden yararlandığını ve bu bölümün kime ait olduğunu erek metin okuruyula açıkça paylaşmaktadır.



8. SONUÇ

Said'e göre (1979) [1978], sözlü veya yazılı her türlü eyleminde Doğu'yu ele alan kişiler "oryantalist", bu kişilerin eylemleri de "oryantalizm" olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğu ve Batı'nın keskin bir çizgiyle ayrılarak bu ayrımın odağında geliştirilen bir düşünme biçimini ifade eden "oryantalizmin", edebiyattan felsefeye, siyasetten ekonomiye, toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında faaliyet gösteren kimseler tarafından temel alınmasıyla anlatımlar gerçekleştirildiği görülmektedir. Goodwin'in Osmanlı İmparatorluğu'na ve Türk kültürüne odaklandığı *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerinin de Said'in (1979) [1978] sözünü ettiği "oryantalizm" olgusu kapsamına girdiği düşünülmüştür. Nitekim oryantalist bir dil kullandığına işaret eden Goodwin'in de yazar olarak bunu doğruladığı görülmüştür.

Doğu'yu konu edinen herkesin kendisini Doğu'ya göre konumlandırmasının kaçınılmaz olduğunu düşünen Said'e (1979) [1978] göre, söz konusu konumlanışın izleri anlatı çatısında ve metinde yer verilen imgelerde görülebilmektedir. Şöyle ki, Doğu'yu konu alan eserlerde, "Doğu hep aynı sıfatlar, aynı imgelerle betimlenmekte, metin tekrar tekrar üretilmekte ve bu bilginin nesnesi olan Doğu sanki hiç değişmezmiş gibi yansıtılmaktadır" (Parla, 1985, 12). Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerinde, cariyeler, harem ve Türk insanı imgeleri dikkat çekmiştir. Cariyelerin, cinselliği öne çıkaran fiziksel özellikleri ve toplumun alt tabakasına ait olduğunu sezdirenen ayak ovma, gönül eğlendirme, üreme gibi görevleriyle betimlendiği; harem, her yönüyle bir zevk alemi olarak resmedildiği; Türk insanının, sihirbaza benzetilen dış görünüşüyle ve belki de bir Batılı için son derece doğal kabul edilen ama kendisinin şaşkınlık yaratan yabancı dil konuşma gibi yetenekleriyle garipsendiği anlatımlar göze çarpmıştır. Bu anlatımların çoğunlukla eserlerdeki Doğuluyu ötekileştiren ve kendilerini üstün gören Batılı karakterlere ait olduğu gözlenmiştir. Goodwin'in ise, gerek bir Osmanlı olan başkahraman Yashim'in iç sesi olarak gerekse anlatıcı olarak dâhil olduğu

bölümlerde, Doğunun Batılıyı nasıl gördüğüne, Batılılar tarafından nasıl algılandıklarına ilişkin görüşlere yer verdiği ve bu bölümlerde “üstün” Batı, “öteki” Doğu gibi “oryantalizm” kapsamına giren kavrayışları sarsan anlatımlarına rastlanmıştır.

The Janissary Tree (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı kurgu eserlerde “hayalî Doğu” imgesini destekleyen anlatımlara rastlanmasına karşın, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı kurgu-dışı eserde tarihsel bilgiler ışığında bu imgeye yönelik daha gerçekçi bir yaklaşım geliştirildiği gözlenmiştir. Osmanlı haremının, cariyelerin ve Türk insanın çoğunlukla egzotikleştirildiği kurmaca eserlerin aksine, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı kurgu-dışı eserde Osmanlı askerî ve toplumsal yaşamıyla ilgili tarihsel bilgilerin “hayalî Doğu” atmosferini geri plana ittiği görülmüştür. Osmanlı askerî yaşamı bağlamında, Osmanlıların Batılılardan çok daha önce hayata geçirdikleri ve onlara örnek teşkil eden uygulamaları ve Batılıların çoğu zaman büyük zorluk yaşadıkları bozulmaz askerî düzenlerine; Osmanlı toplumsal yaşamı bağlamında, Batılıların gülünç buldukları Osmanlıların gelenekleri karşısında kimi zaman kendilerinin gülünç duruma düşmelerine, Osmanlıların farklılıklara karşı Batılıları şaşırtacak düzeydeki hoşgörü anlayışına, Osmanlıların Batılılara kıyasla daha insancıl ve toplumsal uygulamalarına değinildiği göze çarpmıştır.

Batı tarafından yaratılan Doğu veya Batı’nın Doğu çevirisi olarak görülebilecek “oryantalist” metinlerdeki “hayalî Doğu’ya” yaklaşırken üstünde durulması gereken unsurlar “biçem, söz sanatları, mekân, anlatımda kullanılan araçlar, tarihsel ve sosyal koşullardır; temsilin doğruluğu veya bir mükemmel özgüne sadakati değildir” (Said, 1979 [1978], 21). Bu çerçevede, Goodwin’in *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı kurgu eserleri ile *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı kurgu-dışı eserde sunduğu anlatımlar arasındaki “hayalî Doğu” bağlamında görülen farklılıklar, Doležel’in (1998) “kurmaca metinler” ile “tarihsel metinler” arasında yaptığı ayrımla açıklığa kavuşmuştur.

Doležel (1998), “olanaklı dünyaların”, “tarihsel dünyalardan” ve “kurmaca dünyalardan” oluştuğunu ve “tarihsel dünyaları” yaratan “tarihsel metinler” ile “kurmaca dünyaları” yaratan “kurmaca metinler” arasında “gerçeklik değeri” bakımından önemli bir ayrım bulunduğunu ileri sürmektedir. Buna göre, “tarihsel

metinler” “gerçeklik değeri” taşıması gerekirken, “kurmaca metinlerde” bu koşul aranmamaktadır. “İnsan aklı ve eliyle yapılan yaratıcı faaliyetlerden oluşan” (Doležel, 1998, 787) “olanaklı dünyaların” özel bir türü olan “kurmaca dünyalar”, “mitoloji, öykü anlatımı, resim, heykeltirlik, dans, opera, tiyatro, sinema, televizyon gibi çeşitli türlerdeki yaratıcı faaliyetlerle” (age, 787), “kurmaca dünyaların” özel bir türü olan “yazınsal kurmaca dünyalar” da metinlerle oluşturulabilmektedir. “Tarihsel kurmaca” da “yazınsal kurmacanın” bir türü olmakla birlikte, hem içeriğinde tarihsel kişileri, olayları, mekânları barındıran yazınsal metinlerle oluşturulmakta hem de “gerçeklik değeri” taşıması gerekmemektedir.

Doležel’in (1998) “olanaklı dünyalar” kapsamında ele aldığı “tarihsel dünyalar/tarihsel metinler”, “kurmaca dünyalar/kurmaca metinler” kavramları çerçevesinde, Goodwin’in *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserlerinin genel anlamda “kurmaca metin”, özel anlamda ise “tarihsel kurmaca metin” niteliği taşıdığı, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserinin ise “tarihsel metin” niteliği taşıdığı tespit edilmiştir. Böylelikle, Goodwin’in “gerçeklik değeri” taşıması gereken “tarihsel metni” ile bunun söz konusu olmadığı “kurmaca metinlerinde” “hayalî Doğu” tasvirine ilişkin geliştirdiği söylemlerdeki farklılıklar açıklığa kavuşmuştur. Bu bağlamda, Goodwin’in *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı “kurmaca metinlerindeki” kişilerin, durumların ve olayların gerçekle örtüşüp örtüşmediği veya gerçeği ne ölçüde yansıttığının, “kurmaca” türünün sağladığı esneklik sebebiyle tartışmaya açık bir konu olmadığı anlaşılmıştır. Bu eserler, Doležel’in (1998) sağladığı çerçevede, Goodwin’in “kurmaca dünyalar” yaratan ve gerçek olanla karıştırılmaması, karşılaştırılmaması ve sınanmaması gereken “kurmaca metinleri” olarak karşımıza çıkmıştır. Bu nedenle, bu eserlerdeki kişi, durum, olay vb. unsurların “doğru” veya “yanlış” olarak nitelendirilmesi gündeme gelmemiştir. Nitekim “kurmaca dünyalar” kavramı, Goodwin’in “hayalî Doğu” tasvirini destekleyen ifadelerle yer vermesini de mümkün kılmıştır.

Goodwin’in “tarihsel metin” niteliği taşıyan *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserinde durum tamamen farklılık göstermiştir. “Gerçeklik değerinden” bağımsız olmayan bu metinde, yazarın “hayalî Doğu” tasvirini desteklemeyen, hatta kimi bölümlerde, “oryantalist” yazılarda sıkça

rastlanılan Batı'nın Doğu karşısında “üstün” veya “egemen” olarak resmedilişinin aksi yönünde bir söylem benimsediği gözlenmiştir.

Goodwin'in İngilizce telif eserlerinde, Cumhuriyet öncesine ait Osmanlı yaşamının bir tarihçi tarafından yabancı dilde gerçek tarihsel kişiler ve olaylarla oryantalist bir dille kurgulanması söz konusu olmuş, metinlerin âdeta görünmeyen bir çeviri sürecini yansıttığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, “oryantalizm” ve “gerçeklik değeri” vurgu noktalarıyla bakılan Goodwin eserlerinin incelenmesinde, “yabancı dil yaratımı” ve “kökensiz/metinsiz geri çeviri” kavramları temel alınmıştır.

Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserleri, belirli bir kültürü konu edinmesine rağmen o kültürün temsil ettiği dilin dışındaki yabancı bir dilde yazılan metinlerin yazarın zihninde gerçekleşen bir tür çeviri yoluyla oluştuğu düşüncesinden hareketle ortaya atılmış “yabancı dil yaratımı” metinlere örnek teşkil etmiştir. Nitekim bu eserler, Osmanlı İmparatorluğu ve Türk kültürünü konu alıp İngilizce yazılmış eserlerdir. Dolayısıyla, burada “yabancı dil ile betimlenen yerel kültürel içerik” (Guo, 2017, 1354), Osmanlı İmparatorluğu ve Türk kültürü olmuştur.

Yazarın kimliğine göre, “1) yerli yazarların eserleri, 2) yabancı bir ülkede yaşayan yerli yazarların eserleri, 3) yerli kültür asıllı yabancı yazarların eserleri, 4) yabancı yazarların eserleri” (Tu, Li, 2017) şeklinde sınıflandırılan “yabancı dil yaratımı” metinler göz önünde bulundurulduğunda, Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserleri, “yabancı yazarların eserleri” grubuna girmiştir. Nitekim Goodwin, tarihçi kimliğiyle Osmanlı İmparatorluğu'yla yakından ilgilenmesine ve Türkiye'ye, özellikle de İstanbul'a, hayranlık duymasına rağmen, İngiliz bir yazardır. Tu ve Li'ye (2017) göre, dördüncü gruptaki yazarlar, yerel kültürle kişisel bir bağ kurduktan sonra bu kültürü kendi dillerinde betimleme ve kendi okurlarına tanıtmaya arzusu taşımaktadır. Goodwin'in de böyle bir arzu taşıdığı, geçmişte Osmanlı İmparatorluğu'na ve günümüzde, başta İstanbul şehri olmak üzere Türkiye'ye duyduğu ilgiden, bunları odağına alan kurmaca metinlerinden, tarihsel metninden, hatta Türk mutfak konulu eserinden rahatlıkla anlaşılmıştır.

“Yabancı dil yaratımında”, özgün eser olarak sunulan ve çeviri çalışmalarında kaynak metin olarak kabul edilen bir metne başka bir dil ve kültür tarafından

kaynaklık edilmesi sebebiyle, yazma süreci çeviri sürecini, Sun'ın (2014) deyimiyle “kültürel çeviriyi”, yazar çevirmeni, yine Sun'ın (2014) deyimiyle “kültürel çevirmeni”, özgün eser de çeviri metni andırmaktadır. Bu duruma Türkçe karşılıklar öneren Öztürk Kasar'a (2020) göre, çeviriyi andıran yazma süreci ve bu süreçten doğan metin “özde çeviri”, çevirmeni andıran yazar da “özde çevirmen” olmaktadır. Bu bakımdan, Türk kültürünü İngilizce kaleme almakla âdeta çevirmen gibi hareket eden yazar Goodwin'in Osmanlı İmparatorluğu ve Türk kültürü odaklı İngilizce *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006), *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserleri “yabancı dil yaratımı” niteliği taşımakla birlikte, eserler “kültürel çeviriyi” (Sun, 2014) veya “özde çeviriyi” (Öztürk Kasar, 2020) yansıtmış, yazar Goodwin de “kültürel çevirmen” (Sun, 2014) veya “özde çevirmen” (Öztürk Kasar, 2020) rolünü üstlenmiştir.

“Yabancı dil yaratımına” zemin teşkil eden “görünmeyen kaynak metin(ler)” (Sun, 2014, 107), metindeki kültürel unsurlardan anlaşılmıştır. Goodwin'in eserlerinin ham maddesini oluşturan “yerel kültürel içerik” (Guo, 2017, 1354) de, görünmeyen bir kaynak metne işaret etmiş ve yapılan şu sınıflandırmayla gün yüzüne çıkmıştır: “1) a. yer adları ve su adları, b. kişi adları ve lakapları, c. kurum ve işletme adları; 2) a. tarihî anıtlar, b. tarihî olaylar, c. tarihî şahsiyetler; 3) a. toplumsal yaşam ve günlük alışkanlıklar, b. ev yaşantısı ve düzeni, mobilyalar ve dokumalar, c. yemek kültürü, d. giysiler, şapkalar ve diğer aksesuarlar, e. ulaşım araçları, f. ölçü birimleri” (Öztürk Kasar, 2020, 10). Eserlerin bu sınıflandırma kapsamında değerlendirilen kültürel içeriğinin, “özgünün izlerini ve kalıntılarını” (Sun, 2014, 110), yani Türk kültürünün izlerini taşıdığı görülmüştür. Bu bağlamda dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus, söz konusu sınıflandırma kapsamına giren unsurların İngilizce telif eserlerde ve Türkçe çeviri eserlerde yarattıkları etkilerin farklılığı olmuştur. Şöyle ki, bu sınıflandırmada yer alan unsurların, İngilizce telif eser, yani kaynak metin okuruna “yabancı” geldiği, o okur kitlesinde sanki başka bir coğrafyaya yolculuğa çıkmış hissine yol açtığı, başka bir ülkenin tarihiyle ilgili yeni bilgiler kazandırdığı, okuru belki de daha önce hiç tatmadığı lezzetlerle tanıştırdığı gözlenmiştir. Öte yandan, aynı unsurların, Türkçe çeviri eser, yani erek metin okuruna “tanıdık” geldiği, bu okur kitlesinin kendi kültürüne bir de “yabancı” gözle bakmasını, “yabancı” bir tarihi değil kendi tarihini okumasını sağladığı, okuru belki de sık sık yiyip içtiği

ürünlerle karşılaştırdığı gözlenmiştir. Bu bakımdan, söz konusu unsurların kaynak metin üzerinde erek metinden, erek metin üzerinde kaynak metinden beklenen etkiler görüldüğü ve Goodwin eserlerindeki bu durumun kaynak-erek ayrımını bulanıklaştırdığı göze çarpmıştır.

Goodwin'in "yabancı dil yaratımı" niteliği taşıyan eserleri bağlamında, geleneksel çeviri olgusuna göre kültürel unsurların kaynak metinde yaratması beklenen etkinin erek metinde, erek metinde yaratması beklenen etkinin kaynak metinde görülmesi, "geri çeviri" kavramı ile açıklanabilmektedir. Nitekim "yabancı dil yaratımı", bir araştırma yöntemi veya çeviride kalite kontrol yöntemi olarak kullanılan "geri çevirinin" geleneksel anlamının yeni bir boyut kazanmasını sağlamış ve yabancı dile çevirisi yapılmış bir kültürün kaynak dile geri çevrilmesini, yeniden kaynak kültürde konumlanmasını kapsayacak şekilde genişlemesine imkân sunmuştur. "Geri çevirinin" geleneksel tanımının kültürel anlamda yeniden yorumlanmasına zemin hazırlayan böyle bir yazım şekli, kaynak metin ile erek metin arasındaki ayrımı muğlaklaştırmıştır.

"Yabancı dil yaratımı" metinlerin, odak noktasını oluşturan yerel kültüre ait kaynak dile "geri çevirisini" niteleyen "metinsiz geri çeviri" bağlamında, özgün eser olarak sunulmasına rağmen aslında kaynak kültürün çevirisi olarak kabul edilen bir metnin kaynak dile çevrilmesi sebebiyle, çevirmenlerin yaptığı iş geleneksel çeviri sürecinden ziyade "geri çeviri" sürecini, bu süreçten doğan metin ise erek metinden ziyade "geri çeviriyi" andırmaktadır. Bu duruma Türkçe karşılıklar öneren Öztürk Kasar'a (2020) göre, yabancı dilde kaleme alınan yerel kültürün kaynak dile "geri çevirisi", "aslına çeviri" olmaktadır. Bu bakımdan, Goodwin'in "hayalî kaynak metne" (Sun, 2014, 115) dayalı *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı İngilizce eserlerinin Türkçe çevirilerinin "metinsiz geri çeviri" niteliği taşıdığı görülmüştür. Dolayısıyla, Türkçe çevirilerin, Türk kültürünün İngilizce bağlama yaptığı yolculuğun ardından "kültürün kendi özgün habitatına geri dönüşünü" (Sun, 2014, 117) temsil ettiği anlaşılmıştır.

"Metinsiz geri çeviri" kapsamında, yerel kültürden bazı çevirmenler, "gerçek" özgünü daha iyi bildiklerini söylercesine özgünü özgürce ele alma eğiliminde olmaktadır" (age, 115). Bu bakımdan, "kültürel sözcüler" (age, 117) gibi hareket edebilen çevirmenlerin, çeviri sürecinde aldıkları kararlar kuramsal bir çerçevede

incelendiğinde kayda değer veri sunabilmektedir. Bu nedenle, “yabancı dil yaratımı” niteliği taşıyan *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı eserler ile bunların “metinsiz geri çevirisi” kabul edilen Türkçe çevirileri incelenirken, kullanılan çeviri yöntemlerinin betimlenmesinde Guo’nun (2017) yaptığı sınıflama temel alınmıştır. Buna göre, “yabancı dil yaratımı” olarak kabul edilen *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı İngilizce telif eserlerinde Goodwin’in kullandığı çeviri yöntemleri, “kelimesi kelimesine (motamot) çeviri (transliterasyon), kelimesi kelimesine (motamot) çeviri, serbest çeviri, yerine koyma, bütünleşik çeviri” (Guo, 2017) başlıkları altında incelenmiş ve bu başlıklara, yazarın sıklıkla kullandığı tespit edilen “ödünç alma (ve açıklama)” da eklenmiştir. Eserlerin “metinsiz geri çeviri” olarak kabul edilen ve sırasıyla *Ufukların Efendisi Osmanlılar*, *Yeniçeri Ağacı* ve *Yılanlı Sütun* adlarını taşıyan Türkçe çevirilerinde çevirmenlerin kullandıkları yöntemler ise, “yerine koyma, çıkarma, serbest çeviri, genişletme, kelimesi kelimesine (motamot) çeviri” (Guo, 2017) başlıkları altında incelenmiştir. Guo’nun (2017) sınıflandırması çerçevesinde yapılan incelemelerin sunduğu veri örneklerle açıklanmıştır.

Goodwin’in “yabancı dil yaratımında” yazar olarak kullandığı çeviri yöntemlerine bakıldığında: yazarın, yabancı ifadeleri, yani Türkçe kullanımları, ödünç alma ve transliterasyon ile metnine taşımasından dolayı İngilizce telif eser okurunun “yabancı” olana maruz kalması ve metinde “yabancı” varlığını hissetmesi söz konusu olmuştur. Ödünç alma ve transliterasyona eşlik eden açıklamalar, okurun metni anlamasını ve yorumlamasını kolaylaştırmıştır. Serbest çeviri, kaynak kültür içeriğinin erek dil imkânlarıyla açıklanması suretiyle erek odaklı bir yaklaşımı yansıtmış ve yine okurun metni anlamasını ve yorumlamasını kolaylaştırmıştır. Yerine koyma, yerel dil/kültür içeriğinin yerine konulan erek dil/kültür içeriği sayesinde, erek metin okurunun metni anlamasını ve yorumlamasını kolaylaştıracak etki yaratmıştır. Bütünleşik çeviri, erek metin okurunun hem “yabancı” dilin/kültürün varlığını bilmesini sağlamış hem de o kültürü daha kolay anlamasını ve yorumlamasını sağlayacak erek odaklı bir yaklaşımı yansıtmıştır.

“Metinsiz geri çeviri” bağlamında çevirmenlerin Goodwin’in İngilizce telif eserlerini Türkçeye çevirirken kullandıkları yöntemlere bakıldığında: yerine koyma, kaynak

metnin kendisi bir çeviri olduğu için, çevirmenlerin çeviri metin yerine metnin özgün hâlini koyarak “kültürü kendi özgün habitatına döndürdüğünü” (Sun, 2014, 116) göstermiştir. Genişletme, kaynak kültürü daha iyi tanıyan çevirmenlerin, kaynak metinde olmayan bir bilgiyi ekleyip çeviriyi genişlettiklerini göstermiştir. Çıkarma, erek okur kendi kültürünü okuyor olduğu için, çevirmenlerin gereksiz gördükleri bilgileri çeviriden çıkardıklarını ve bu durumun, geleneksel çeviride beklenenin aksine, “metinsiz geri çeviride” okurun anlama/yorumlama sürecini olumsuz etkilemediğini göstermiştir. Serbest çeviri, kaynak kültüre daha çok hâkim olan çevirmenlerin, yanlış ya da uygunsuz buldukları unsurları düzenleme konusunda “inisiyatif kullandıklarını” (Guo, 2017, 1362), “özgünü özgürce ele alma eğiliminde olduklarını” (Sun, 2014, 115) göstermiştir. Kelimesi kelimesine (motamot) çeviri, kaynak metnin de bir çeviri olduğu gerçeğini göz ardı ederek tamamen kaynak odaklı bir yaklaşım sergileyen çevirmenlerin, erek dilde doğal olmayan anlatımlar (“translationese”) yaptığını göstermiştir.

Goodwin’in Polonya’dan başlayan ve çoğunlukla yaya olarak gerçekleştirdikleri altı aylık yolculuklarını anlatan seyahat kitabı özelliğindeki *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eserinin, söz konusu yolculuğun İstanbul’da sonlanmasına ve kitabın alt başlığının *A Walk to Istanbul* olmasına rağmen, “yabancı dil yaratımı” niteliği taşımadığı ve bu nedenle, eserin *Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa’da Bir Seyyah* (2010) adıyla yayımlanan Türkçe çevirisinin de “metinsiz geri çeviri” niteliği taşımadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eserde Goodwin’in, *Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa’da Bir Seyyah* (2010) adlı Türkçe çeviride de çevirmenin sergilediği tutumun, *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998], *The Janissary Tree* (2006) ve *The Snake Stone* (2008) [2007] adlı “yabancı dil yaratımı” metinlerde yazarın, bu metinlerin sırasıyla *Ufukların Efendisi Osmanlılar, Yeniçeri Ağacı ve Yılanlı Sütun* adlarıyla yayımlanan Türkçe çevirilerinde çevirmenlerin sergilediği tutumdan farklı olduğu görülmüştür. Nitekim “yabancı dil yaratımı” olmayan *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] adlı eser ve Türkçe çevirisi bağlamında, “geri çeviri” durumu gündeme gelmeyip, geleneksel diller ve kültürlerarası çeviri söz konusu olmuştur. Goodwin’in seyahat kitabı özelliğindeki bu eserinde yazarın ve Türkçe çevirisinde çevirmenin sergilediği tutumun diğer eserlerinden ayrılan yanlarının, metin içi ve yanmetinsel çeviri

kararlarında belirginleştigi gözlenmiştir. Metin içi çeviri kararları bağlamında; çevirmenin, yerine koyma, genişletme, ekleme, köşeli parantez içerisinde ekleme yöntemlerini kullanarak, erek metin okurunun “yabancı” dilleri ve kültürleri konu alan kaynak metni daha kolay anlamasını ve yorumlamasını sağladığı görülmüştür. Yanmetinsel çeviri kararları bağlamında; çevirmenin, sıklıkla çevirmen notu (ç.n.) ekleyerek çeviride görünürlük kazandığı göze çarpmıştır. Dipnotlarda, çevirmenin; kaynak metinde göndermede bulunulduğunu belirterek göndermeye açıklık getirdiği, kaynak metindeki ifadelerin Osmanlı döneminde yaygın olarak kullanılan şeklini veya günümüz Türkçesinde yaygın olarak bilinen şeklini belirttiği, kaynak metindeki kültürel değişleri açıkladığı, kendi çeviri kararına ilişkin açıklamalar yaptığı ve çevirisinde kullandığı kaynaklara yer verdiği görülmüştür. Çevirmenin dipnotlar aracılığıyla erek metin okuruna sunduğu bilgilerin, yine okurun “yabancı” dilleri ve kültürleri konu alan kaynak metni daha kolay anlamasına ve yorumlamasına katkıda bulunduğu gözlenmiştir. “Yabancı” olmayanın erek metin okuruna sunulduğu *Ufukların Efendisi Osmanlılar, Yeniçeri Ağacı ve Yılanlı Sütun* adlı “metinsiz geri çevirilerin” aksine, *Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa’da Bir Seyyah* (2010) adlı Türkçe çeviride “yabancı” olanın erek metin okuruna sunulduğu ve bu düzlemde, çevirmenin, çevirmen notlarıyla sıkça yaptığı müdahalelerle erek odaklı bir yaklaşım benimsediği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak; “yabancı dil yaratımı” ve “metinsiz geri-çeviri” kavramları çerçevesinde kaynak kültür/erek kültür, kaynak metin/erek metin, telif/çeviri ayrımlarının muğlaklaştığı görülmüştür. Goodwin’in “Osmanlı çevirisi” olarak görülebilecek “tarihsel kurmaca metinleri” ve “tarihsel metni” “yabancı dil yaratımı”, bu metinlerin Türkçe çevirileri “metinsiz geri çeviri” örnekleri olarak karşımıza çıkmış ve söz konusu muğlaklaşmayı gözler önüne sermiştir. Bu eserler üzerine yapılan incelenmeler, erek metin okurunun değil, kaynak metin okurunun “yabancı” bir kültürle etkileşime geçtiğini, “yabancı” olanın kaynak okur kitlesine, “yabancı” olmayanın ise erek okur kitlesine “yok-çeviriler” (“non-translation”) ile sunulma durumunun gündeme geldiğini göstermiştir. “Yabancı” olmayan kültürün kendi doğal habitatına “kaynak odaklı” bir yaklaşımla çevrilmesi ise, “oryantalist” söylemin güçlenmesine katkıda bulunduğu şeklinde yorumlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, Ali Cevat. 2004. **Hedef İblis**. İstanbul: Doğan Kitap.
- Alimen, Nilüfer. 2019. Batı'nın Doğu Çevirisi Olarak Oryantalizm ve Oryantalist Metinlerin Türkçeye Çevirileri. **Çeviribilimde Araştırmalar**. ed. Seda Taş. İstanbul: Hiperlink Yayınları: 61-92.
- Altun, Selçuk. 2016. Jason Goodwin ile İstanbul ve Kitapları Üzerine... Cumhuriyet E-Gazete. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/jason-goodwin-ile-istanbul-ve-kitaplari-uzerine-646569> [09.10.2017].
- Avşaroğlu, Merve, Ayşe Banu Karadağ. 2018. Tarihsel Romanların (Geri) Çevirileri Üzerine Betimleyici Bir Çalışma. V. Yıldız Sosyal Bilimler Kongresi, 13-15 Aralık 2018. İstanbul.
- _____. 2019. "Foreign Language Creation" and "Textless Back Translation": A Case Study on Turkish Translations of Jason Goodwin's Ottoman-Themed Works Written in English. **Advances in Language and Literary Studies**. c. 10. s. 5: 107-119.
- Aytuna, Fethi. 2015. **Vefa'nın Galip'i: Galip Haktanır'ın Anıları**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____. 2016. **Bitmeyen Seveda: Yeşil-Siyah**. İstanbul: Darüşşafaka Spor Kulübü/Myra.
- Baydere, Muhammed. 2018. Geri Çevirilerde Çevirmenin İzini Sürmek. **Çeviribilimde Güncel Tartışmalardan Kavramsal Sorgulamalara**. ed. Seda Taş. İstanbul: Hiperlink Yayınları: 317-346.
- Cohn, Dorrit. 1989. Fictional versus Historical Lives: Borderlines and Borderline Cases. **The Journal of Narrative Technique**. s. 19: 16 (Aktaran: Doležel, Lubomír. 1998. Possible Worlds of Fiction and History. **New Literary History**. c. 29. s. 4: 785-809).
- Collins Dictionary. [04.02.2021]. <https://www.collinsdictionary.com/>.
- Cresswell, Maxwell John. 1988. **Semantical Essays: Possible Worlds and Their Rivals**. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. (Aktaran: Doležel, Lubomír. 1998. Possible Worlds of Fiction and History. **New Literary History**. c. 29. s. 4: 785-809).
- Dillard, Duke. 2013. Interview with Author Jason Goodwin. Captivating Cappadocia. <https://www.captivatingcappadocia.com/interview-jason-goodwin/> [09.10.2017].

- Doležel, Lubomír. 1998. Possible Worlds of Fiction and History. **New Literary History**. c. 29. s. 4: 785-809.
- Fırtına, Nergis. 2016. Bu Kez Bir Türk Atı Yazdım. Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bu-kez-bir-turk-ati-yazdim-2322852> [09.10.2017].
- Genette, Gérard. 1997. **Paratexts: Thresholds of Interpretation**. çev. Jane E. Lewin. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goodwin, Jason. 1990. **The Gunpowder Gardens: Travels Through China and India in Search of Tea**. London: Chatto and Windus.
- _____. 1991. **A Time for Tea: Travels Through China and India in Search of Tea**. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.
- _____. 1999. **Ufukların Efendisi Osmanlılar**. çev. Armağan Anar. İstanbul: Sabah Kitapları.
- _____. 2000 [1998]. **Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire**. New York: Owl Books.
- _____. 2001. **Otis: Giving Rise to the Modern City**. Chicago: Ivan R. Dee.
- _____. 2003. **Greenback: The Almighty Dollar and the Invention of America**. New York: Henry Holt.
- _____. 2003 [1993]. **On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul**. London: Penguin Books.
- _____. 2006. **The Janissary Tree**. New York: Sarah Crichton Books.
- _____. 2006. **Yeniçeri Ağacı**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Merkez Kitaplar.
- _____. 2007 [1999]. **Ufukların Efendisi Osmanlılar**. çev. Armağan Anar. İstanbul: Merkez Kitaplar.
- _____. 2007 [1999]. **Ufukların Efendisi Osmanlılar**. çev. Armağan Anar. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- _____. 2008. **The Bellini Card**. London: Faber and Faber.
- _____. 2008 [2007]. **The Snake Stone**. London: Faber and Faber.
- _____. 2008. **Yılanlı Sütun**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- _____. 2011. **An Evil Eye**. New York: Sarah Crichton Books.
- _____. 2014. **The Baklava Club**. London: Faber and Faber.
- _____. 2016. **Yashim Cooks: Istanbul**. San Francisco: Argonaut Books.
- _____. 2016. **Yeniçeri Ağacı**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Pegasus Yayınları.

_____. 2017. **Yılanlı Sütun**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Goodwin, Jason, John Michell. 2017. **A Pilgrim's Guide to Sacred London**. San Francisco: Argonaut Books.

Gökdoğan, Umut Can. 2018. "Yabancı Dil Yaratımı" ve "Kökensiz Geri Çeviri" Kavramları Üzerinden Bir Çeviriyi Okumak. **Çeviribilimde Güncel Tartışmalardan Kavramsal Sorgulamalara**. ed. Seda Taş. İstanbul: Hiperlink Yayınları: 347-376.

Guo, Ting. 2017. On Foreign Language Creation and Rootless Back Translation: A Case Study of *Snow Flower and the Secret Fan*. **Journal of Literature and Art Studies**. c. 7. s. 10: 1354-1364.

Karadağ, Ayşe Banu. 2018. Çeviri, Edebiyat ve Tarih: Temsiliyetlerin Çeviribilim Bağlamında Yeniden Okunması. I. Uluslararası Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri Çalışmaları] Sempozyumu, 12 Mayıs 2018. Kırklareli.

_____. 2019. Çeviri Yoluyla Geçmiş, Şimdi ve Gelecek Arasında Köprüler Kurmak. **Çeviribilimde Araştırmalar**. ed. Seda Taş. İstanbul: Hiperlink Yayınları: 33-58.

Kuhn, Thomas S. 1989. Possible Worlds in History of Science. **Possible Worlds in Humanities, Arts and Sciences: Proceedings of Nobel Symposium**. s. 65: 13. (Aktaran: Doležel, Lubomír. 1998. Possible Worlds of Fiction and History. **New Literary History**. c. 29. s. 4: 785-809).

Luggat Sözlük. [01.12.2020]. <https://www.luggat.com/index.php#ceviri>.

McCullagh, C. Behan. 1987. The Truth of Historical Narratives. **The Representation of Historical Events, History and Theory**. s. 26: 31. (Aktaran: Doležel, Lubomír. 1998. Possible Worlds of Fiction and History. **New Literary History**. c. 29. s. 4: 785-809).

Merriam-Webster Dictionary. [04.02.2021]. <https://www.merriam-webster.com/>.

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı. [04.02.2021]. <https://www.millisaraylar.gov.tr/>.

NTV. 2015. Agatha Christie'nin Torunu İstanbul'da. https://www.ntv.com.tr/sanat/agatha-christienin-torunu-istanbulda,pfSvwBd_AUOvO3AGGwt18w [09.10.2017].

Oxford Advanced Learner's Dictionary. 2000. 6. bs. Oxford: Oxford University Press.

Öğüt, Salim. 1996. Hacerülesved. **Türk Diyanet Vakfı (TDV) İslam Ansiklopedisi**. c. 14. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi: 433-435. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hacerulesved> [04.02.2021].

Öztürk Kasar, Sündüz. 2012. Traduction de la ville sous le point de vue sémiotique: Istanbul à travers ses signes en trois langues. **Défis et enjeux de la médiation**

- interculturelle: Perspectives plurilingues et transdisciplinaires.** ed. Nadine Rentel, Stephanie Schwerter. Frankfurt am Main: Peter Lang: 267-285.
- _____. 2015. Istanbul dans *Janissary Tree* de Jason Goodwin. Séminaire de master Est/ouest: Espaces et échanges dans le monde et les villes, 12 Kasım 2015. Valenciennes.
- _____. 2018. Çeviribilimde Yeni Bir Kavram: Özde Çeviri. I. Uluslararası Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri Çalışmaları] Sempozyumu, 12 Mayıs 2018. Kırklareli.
- _____. 2020. Çeviri Göstergebilimi ile Kent Göstergebiliminin Bütünleşik Bağlamında Özde Çeviri Kavramının İncelenmesi. **Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi (DEDÇED)**. c. 1. s. 1: 1-25.
- Palabıyık, Osman. 2016. Jason Goodwin ile Röportaj Yaptık. *İzdiham Dergi*. <http://www.izdiham.com/jason-goodwin-ile-roportaj-yaptik/> [09.10.2017].
- Parla, Jale. 1985. **Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____. 2001. Oryantalizm: Hayali Doğu. **Atlas Dergisi**. s. 96: 41-47.
- Pym, Anthony. 2010. **Exploring Translation Theories**. London/New York: Routledge.
- Ricoeur, Paul. 1988. **Time and Narrative**. s. 3: 191-192. (Aktaran: Doležel, Lubomír. 1998. Possible Worlds of Fiction and History. **New Literary History**. c. 29. s. 4: 785-809).
- Said, Edward. 1979 [1978]. **Orientalism**. New York: Vintage Books.
- Sayın, Ayşe Betül. 2019. Çevirinin Yuvaya Dönüşü: Sömürgecilik Sonrası Çeviri Kuramında “Metinsiz Geri Çeviriler”. **Çeviribilimde Araştırmalar**. ed. Seda Taş. İstanbul: Hiperlink Yayınları: 237-250.
- Sun, Yifeng. 2014. Translation and Back Translation: Transcultural Reinventions in Some Chinese American Literary Works. **Asia Pacific Translation and Intercultural Studies**. c. 1. s. 2: 107-121.
- Tu, Qingyin, Changbao Li. 2017. A Review on Textless Back Translation of China-Themed Works Written in English. **Studies in Literature and Language**. c. 14. s. 1: 1-7.
- Türk Dil Kurumu (TDK). 2019. **Türkçe Sözlük**. 11. bs. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Wang, Hongyin. 2009. **Criticisms on Cultural Translation**. Beijing: China Remin University Press. (Aktaran: Tu, Qingyin, Changbao Li. 2017. A Review on Textless Back Translation of China-Themed Works Written in English. **Studies in Literature and Language**. c. 14. s. 1: 1-7.

EKLER

Ek 1. Çevirmenler

Ek 1.1. Çiğdem Öztekin'in Çevirmeni Olduğu Eserler

- Akunin, Boris. 2004. **Türk Hamlesi**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2006. **Kar Kraliçesi**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2007. **Leviathan'da Cinayet**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Astley, Judy. 2008. **Her Şey Dahil**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Doğan Kitap.
- Baldwin, James. 2005. **Bir Başka Ülke**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- _____. 2006. **Giovanni'nin Odası**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Christie, Agatha. 2005. **Mavi Trenin Esrarı**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2006. **Bilinmeyen Hedef**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2006. **Cenazeden Sonra**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2006. **Frankfurt Yolcusu**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2006. **Ölüm Büyüsü**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2008. **Miss Marple'in Son Maceraları**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2008. **N veya M?** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2008. **Sittaford Malikânesi'nin Gizemi**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2009. **Bayan McGinty'nin Ölümü**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2009. **Hercule'ün On İki Görevi**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2009. **Kahverengi Elbiseli Adam**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2010. **Esrarengiz Sanık**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2010. **Hollow Malikânesi Cinayeti**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2010. **Marple Seçkisi**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.

- _____. 2010. **Neden Evans'a Sormadılar?** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2010. **Noel Kekinin Gizemi.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2010. **Ölüm Adası.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2010. **Suç Ortakları.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2011. **Arka Sokaktaki Cinayet.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2011. **Ölüm Dalgaları.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2011. **Sensiz Bir İlkbahar.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2012. **Bitmemiş Portre: Bir Mary Westmacott Romanı.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2012. **Gül ve Porsukağacı.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2012. **Güvercinler Arasında Bir Kedi.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2012. **Şahidin Gözleri.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2012. **Ve Ayna Kırıldı.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2013. **Annem ve Ben.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2013. **Mezopotamya'da Cinayet.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2013. **Parker Pyne İz Üzerinde.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2013. **Son Ev'deki Tehlike.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2013. **Sonunda Ölüm Geldi.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2014. **Çarpık Evdeki Cesetler.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2014. **Esrarengiz Parmaklar.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2014. **Poirot'nun İlk Davaları.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2014. **Zarif Bir Cinayet Gecesi.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2015. **Gizli Düşman.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2015. **Poirot Araştırıyor.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2015. **Sonsuz Gece.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2015. **Yedilerin Gizemi.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2016. **Listerdale'in Gizemi.** çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.

- _____. 2017. **Sevginin Bağladıkları**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Goodwin, Jason. 2006. **Yeniçeri Ağacı**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Merkez Kitaplar.
- Hannah, Sophie. 2014. **Agatha Christie: Monogram Cinayetleri**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- _____. 2016. **Agatha Christie: Kapalı Tabut**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Jones, Marcia L., Nancy W. Hall, Theresa Eichenwald. 2008. **Menopoz: For Dummies Meraklısına**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Doğan Kitap.
- Knox, Tom. 2010. **Yaratılış Sırrı**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Morgenroth, Kate. 2007. **Yitirilen Masumiyet**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Naipaul, Vidiadhar S. 2007. **Büyülü Tohumlar**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Parei, Inka. 2007. **Gölge Boksörü**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Can Yayınları.
- Pike, Aprilynne. 2011. **Kanatlar**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Robinson, Jeremy. 2011. **Nabız**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Schlink, Bernhard. 2005. **Selb'in Ölümü**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Can Yayınları.
- _____. 2005. **Selb'in Yargısı**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Can Yayınları.
- Simmel, J. Mario. 1971. **Nina B. Olayı**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Zweig, Stefan. 2006. **Sabırsız Yürek**. çev. Çiğdem Öztekin. İstanbul: Can Yayınları.

Ek 1.2. Ali Cevat Akkoyunlu'nun Çevirmeni Olduğu Eserler

- Adichie, Chimamanda Ngozi. 2006. **Mor Amber**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Aitken, Jonathan. 2009. **Nazarbayev: Kazakistan'ı Yaratın Adam**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Turkuvaaz Kitap.
- Appleby, Joyce. 2012. **Amansız Devrim: Kapitalizm Tarihi**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Assouline, Pierre. 2007. **Lutetia**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aydon, Cyril. 2006. **Charles Darwin**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Bilal, Parker. 2015. **Kahire'de Kayıp**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Botti, Laurent. 2004. **Kova Burcu Gecesi**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.

- Brouillet, Chrystine. 2003. **Dokuz Canlı Edward**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Chattam, Maxime. 2005. **Kötü Ruh**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2006. **Karanlığın Soluğu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2008. **Zamanın Kanı**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Clinton, Bill. 2005. **Hayatım**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Eco, Umberto. 2006. **Güzelliğin Tarihi**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Florescu, Radu R., Raymond T. McNally. 2003. **Drakula ya da Kazıklı Voyvoda**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Gabriel, Albert. 2006. **Mimar, Arkeolog, Ressam, Gezgin**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gerritsen, Tess. 2005. **Cerrah**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Goodrick-Clarke, Nicholas. 2012. **Nazizmin Gizli Kökenleri**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Goodwin, Jason. 2008. **Yılanlı Sütun**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Grangé, Jean-Christophe. 2001. **Taş Meclisi**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2002. **Leyleklerin Uçuşu**. İ çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Grimbert, Philippe. 2009. **Büyük Sır**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Gross, Andrew. 2008. **Mavi Bölge**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Merkez Kitaplar.
- _____. 2009. **Karanlık Sular**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Hargreaves, Gerard. 1999. **Stresle Baş Etmek**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Homeric. 2004. **Rüzgârın Kraliçesi**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Howard, Linda. 2003. **Bay Mükemmel**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Irving, John. 2010. **Dördüncü El**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Jackman, Ian. 2010. **House İzleme Kılavuzu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Kurnaz, Murat. 2007. **Hayatımın Beş Yılı**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Merkez Kitaplar.

- Larsson, Björn. 2003. **Long John Silver**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Le Carré, John. 2015. **Nazik Bir Durum**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2016. **Single ve Oğlu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2017. **Köstebek**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Liljegren, Henrik. 2006. **Tallinn'den Türkiye'ye**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Merkez Kitaplar.
- Mason, Phil. 2002. **Napolyon'un Basuru ve Tarihi Değiştiren Diğer İvrir Zıvır Olaylar**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Everest Yayınları.
- Meade, Glenn. 2004. **8. Gün**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2004. **Brandenburg**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2004. **Kar Kurdu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2004. **Sakkara'nın Kumları**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2005. **Buz Kapanı**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2010. **İkinci Mesih**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2010. **İkinci Mesih**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- _____. 2013. **Romanov Komplosu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2014. **Buz Kapanı**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2014. **Sakkara'nın Kumları**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2014. **Son Tanık**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2017. **Kar Kurdu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Messadié, Gerald. 2003. **Davud**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Messud, Claire. 2007. **İmparatorun Çocukları**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Moorehead, Alan. 2003. **Gelibolu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Mourad, Kenizé. 2011. **Begüm: Bir Devrimin Ruhu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Everest Yayınları.
- Naipaul, Vidiadhar S. 2007. **Taklitçiler**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Merkez Kitaplar.
- O'Brien, Martin. 2008. **Jacquot Melek ve Katil**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- _____. 2008. **Jacquot ve Suyu Seven Katil**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Parker, John T. 2005. **Yanlış Rehine**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Roebuck, Chris. 2000. **Doğru Görevlendirme**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Roger, Jenny. 2000. **Mülakatta Başarı**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Rufin, Jean-Christophe. 2005. **Kızıl Ağaçlar Ülkesi**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Salmon, Julien. 2004. **Mükemmel Cinayetler**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Schneer, Jonathan. 2012. **Balfour Deklarasyonu**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Shakespeare, Nicholas. 2006. **Duvarın Ötesinde**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Sinoué, Gilbert. 2003. **Sen Bana Mevsimlerden Söz Et**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- _____. 2004. **Kavalalı Mehmed Ali Paşa**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Slaughter, Karin. 2012. **Paramparça**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2013. **Acımasız**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- _____. 2017. **Kapkaranlılık**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Spiegelman, Art. 2012. **Maus: Hayatta Kalanın Öyküsü**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Trainor, Gen. E. Bernard, Michael R. Gordon. 2006. **Kobro II**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Van Der Vat, Dan. 2013. **Dünyayı Değiştiren Gemi**. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Vasary, Istman. 2008. **Kumanlar ve Tatarlar**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Vidal-Naquet, Pierre. 2011. **Kayıp Kıta Atlantis**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Watchtel, Andrew Baruch. 2009. **Dünya Tarihinde Balkanlar**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.
- Werup, Jacques. 2003. **Simonov'un Seyahatleri**. çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Kitap.

Ek 1.3. Fethi Aytuna'nın Çevirmeni Olduğu Eserler

- Alpert, Mark. 2008. **Son Teori**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Bay, Austin. 2013. **Atatürk: Modern Türkiye'nin Kurucusu Dâhi Generalden Liderlik Üzerine Dersler**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Pegasus Yayınları.

- Boot, Max. 2014. **Görünmeyen Ordular**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Choueiri, Youssef M. 2012. **Ortadoğu Tarihi**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Faroghî, Suraiya. 2011. **Türkiye Tarihi 1603-1839: Geç Osmanlı İmparatorluğu**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Ferguson, Alex. 2016. **Hayat Hikâyesim**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Garthwaite, Gene R. 2012. **İran Tarihi: Pers İmparatorluğu'ndan Günümüze...** çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- _____. 2012. **Korkunç Kale**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Goodwin, Jason. 2016. **Yeniçeri Ağacı**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- _____. 2017. **Yılanlı Sütun**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Horn, Shifra. 2010. **Dört Anne**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Apollon Yayıncılık.
- Konntz, Dean. 2013. **Gölge Sokağı No:77**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Sayfa6 Yayınları.
- Lewis, C. S. 2005. **Sessiz Gezegenin Dışında: Kozmik Üçleme**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- _____. 2006. **Perelandra Venüs'e Yolculuk**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Rich, Roberta. 2011. **Venedik'te Bir Yahudi**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Sayfa6 Yayınları.
- Riggs, Ransom. 2013. **Bayan Peregrine'in Tuhaf Çocukları**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Sayfa6 Yayınları.
- Roberts, John Morris. 2010. **Avrupa Tarihi**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Ze'evi, Dror. 2009. **Müslüman Osmanlı Toplumunda Arzu ve Aşk 1500-1900**. çev. Fethi Aytuna. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Ek 1.4. Armağan Anar'ın Çevirmeni Olduğu Eserler

- Barnes, Julian. 1997. **10 ½ Bölümde Dünya Tarihi**. çev. Armağan Anar. İstanbul: Afa Yayınları.
- Havairas, Stratis. 2011. **Ağaç Şarkı Söyleyince**. çev. Armağan Anar. İstanbul: Pencere Yayınevi.
- Goodwin, Jason. 2007 [1999]. **Ufukların Efendisi Osmanlılar**. çev. Armağan Anar. İstanbul: Merkez Kitaplar.
- _____. 2007 [1999]. **Ufukların Efendisi Osmanlılar**. çev. Armağan Anar. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- _____. 1999. **Ufukların Efendisi Osmanlılar**. çev. Armağan Anar. İstanbul: Sabah Kitapları.

Van Kemenade, William. 1999. **Çin Hong Kong Tayvan A.Ş.** çev. Armağan Anar. İstanbul: Sabah Kitapları.

Woodall, James. 2003. **Kitabın Aynasındaki Adam.** çev. Armağan Anar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ek 1.5. M. Begüm Güzel'in Çevirmeni Olduğu Eserler

Adiga, Aravind. 2009. **Beyaz Kaplan.** çev. M. Begüm Güzel. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Goodwin, Jason. 2010. **Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah.** çev. M. Begüm Güzel. İstanbul: Turkuvaz Kitap.

Plascencia, Salvador. 2012. **Kâğıt İnsanlar.** çev. M. Begüm Güzel. İstanbul: Siren Yayınevi.



Ek 2. Kaynak Metinler ve Erek Metinler⁵

Ek 2.1. *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserdeki Unsurlar

Tablo 1: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Yer Adları ve Su Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
the Abode of Felicity (5)	saadet mekânı (11)	Bâbüssaâde* (10) *Saadet kapısı. Bu kapı Divan Meydanı'nı, padişahların sarayda selamlık hayatının geçtiği, iç saray teşkilatının ve saray okulunun bulunduğu mekânları içeren Enderun Avlusu'na bağlar. Sultanı temsil eden bu kapı önünde cülus, bayramlaşma, arife divanı ve ayak divanı adı verilen tören veya olağanüstü hâl toplantıları yapılırdı. Sembolik olarak padişah evinin cümle kapısı olan ve her zaman kapalı tutulan bu kapının arkasına izinsiz geçmek mutlak idareye yapılan en büyük hukuk ihlali sayılırdı. (yay. n.)
the Black Sea and the White (5)	Karadeniz ve Akdeniz (11)	Karadeniz ve Akdeniz (10)
Rumelia (5)	Rumeli (11)	Rumeli (10)
Mingrelia (5)	Kafkasya (11)	Kafkasya (10)
Anatolia (5)	Anadolu (11)	Anadolu (10)
Ionia (5)	İyonya (11)	İyonya (10)
Romania (5)	Romanya (11)	Romanya (10)
Macedonia (5)	Makedonya (11)	Makedonya (10)
the Holy Cities (5)	Kutsal Topraklar (11)	Mekke ve Medine (10)
the realms of bliss (5)	Saadet diyarı (12)	Da-rül İslam (10)
Greece (5)	Yunanistan (12)	Yunanistan (10)
Crimea (6)	Kırım (15)	Kırım (14)
the Ottoman state (8)	Osmanlı Devleti (15)	Osmanlı devleti (14)
the Grand Bazaar (12)	Kapalıçarşı (20)	Kapalıçarşı (20)
the Şehzade Mosque (12)	Şehzade Camii (20)	Şehzade Camii (20)
the Beyazıt Tower (14)	Beyazıt yangın kulesi (22)	Bayezid Kulesi (22)
the Third Hill of the city (14)	şehrin üçüncü tepesi (22)	üçüncü tepe (22)
Therapia (16)	Therapia (24)	Tarabya (24)
the Bosphorus (16)	Boğaz (24)	Boğaz (24)
the New Mosque (17)	Yeni Cami (25)	Yeni Cami (25)
the Golden Horn (17)	Haliç (25)	Haliç (25)
the Castle of the Seven Towers (18)	Yedikule Zindanları (26)	Yedikule zindanı (26)
Poland (18)	Polonya (26)	Lehistan (26)

⁵ Bu bölümde yer alan tabloların her birinin ilk satırında eser bilgisi verilmiş olup, tablodaki her bir ifadenin yanında bulunan parantez içerisindeki sayı, söz konusu ifadenin ilgili eserde geçtiği sayfa numarasını göstermektedir.

Tablo 1 - devam

the Sublime Porte (18)	Osmanlı Devleti, yani Babîâli (26)	Bâbiâli (26)
the Street of the Tinsmiths (20)	Tenekeçiler Sokağı (28)	Tenekeçiler Sokağı (28)
the Mosque of Rustem Pasha (20)	Rüstem Paşa Camii (28)	Rüstem Paşa Camii (28)
the Street of the Goldsmiths (20)	Kuyumcular Sokağı (29)	kuyumcular sokağı (29)
Buda (23)	Budapeşte (32)	Buda (32)
the Gates of Vienna (23)	Viyana kapıları (32)	Viyana kapıları (32)
the Sahara (23)	Büyük Sahra (32)	Sahra (32)
Toulon (23)	Tulon (32)	Toulon (32)
the Topkapı Palace (24)	Topkapı Sarayı (33)	Topkapı Sarayı (33)
Aya Sofia (24)	Ayasofya (33)	Ayasofya (33)
the Blue Mosque (24)	Sultan Ahmet Camii (33)	Sultan Ahmet Camii (33)
the Atmeidan (24)	At Meydanı (33)	At Meydanı (33)
the ancient Hippodrome of the Byzantines (24)	Bizans'ın tarihi hipodromu (33)	Bizans dönemindeki hipodrom (33)
the West Indies (29)	Batı Hint adaları (40)	Batı Hint Adaları (40)
Marseille (29)	Marsilya (40)	Marsilya (40)
the Carribbean island of Martinique (29)	Martinik (40)	Martinique Adası (40)
Algiers (29)	Cezayir (40)	Cezayir (40)
the Mosque of the Victory (30)	Fatih Camii (41)	Nusretiye Camii (42)
Kara Davut Sokağı (31)	Kara Davut Sokağı (42)	Kara Davut Sokağı (43)
Thrace (32)	Trakya (44)	Trakya (45)
the Nusretiye, the Mosque of the Victory (39)	Nusretiye, Fatih Camisi (53)	Nusretiye Camii (54)
Tophane (40)	Tophane (53)	Tophane (55)
Galata Point (45)	Galata burnu (59)	Galata Kulesi (62)
the Bosphorus (45)	Boğaz (59)	Boğaziçi (62)
Scutari (46)	Üsküdar (59)	Üsküdar (62)
Scutari (46)	karşı yaka (59)	Üsküdar (62)
Chalcedon, the city of the blind (46)	Kadıköy-Khalkedon*, körler şehri anlamında (59) *Efsaneye göre Bizans'ı kurmak üzere gelenlere bir kâhin "Körler ülkesinin" karşısına gitmelerini söylemişti. Bizanslılar Sarayburnu'na gelip de buranın güzel manzarasına hayran olunca burayı bırakıp, Khalkedon'a şehir kuranları kör, şehirlerini de Körler Şehri olarak adlandırmışlardı. (ç.n.)	körler diyarı anlamına gelen Kalkedon* (62) *Kalkedon, bugün her ne kadar sadece Kadıköy'ün eski adı olarak bilinse de, görüş alanı itibarıyla Boğaz'ın dışında kalan ve Üsküdar ile Kadıköy'ü içine alan bölgeye antik dönemde verilen ad. (yay. n.)
Constantinople (46)	Konstantinopl (59)	Konstantinopolis (63)
Constantinople (46)	Konstantinopl (60)	Konstantiniye (63)
the Danube (46)	Tuna (61)	Tuna (63)
the island of Aegina (57)	Pire yakınındaki Aegina Adası (73)	Aegina Adası (77)
the Eskeshir Barracks (58)	Topkapı kışlası (74)	Eski kışla (79)
the Domain of Peace (59)	Barışın kalesi (76)	Dâr-ül İslam (81)
Lemnos (61)	Lemnos Adası (77)	Limni Adası (83)
the Blue Mosque (64)	Mavi Cami (80)	Sultanahmet Camii (86)
the Hippodrome (64)	hipodrom (80)	hipodrom (86)
the Greek temple of Apollo at Delphi (64)	Delphi'deki Apollon Tapınağı (80)	Delphi Adası'nda Yunanlıların yaptığı Apollo Tapınağı (86)

Tablo 1 - devam

Edirne (65)	Edirne (81)	Edirne (87)
Sofia (65)	Sofya (81)	Sofya (87)
Varna (65)	Varna (81)	Varna (87)
Trabzon (65)	Trabzon (81)	Trabzon (87)
Antalya (65)	Antalya (81)	Antalya (87)
Jerusalem (65)	Kudüs (81)	Kudüs (87)
Aleppo (65)	Halep (81)	Halep (87)
Medina (65)	Medine (81)	Medine (87)
the Hippodrome (65)	Sultanahmet Meydanı (82)	at meydanı (88)
the Sudan and the Upper Nile (67)	Sudan, Yukarı Nil, Habeşistan (83)	Sudan ve Yukarı Nil havzası (90)
the Upper Nile (67)	Yukarı Nil Vadisi (83)	Yukarı Nil (90)
the sea (67)	Kızıldeniz (83)	deniz (90)
the Dardanelles (68)	Çanakkale Boğazı (84)	Çanakkale Boğazı (92)
Constantinople (72)	Konstantinopolis (89)	Konstantinopol (97)
Iznik (76)	İznik (93)	İznik (101)
the Domain of Peace (79)	Barış Diyarı (97)	Dâr-ül İslam (106)
the Yeyleyi Gardens (82)	Yeyleyi Bahçeleri (100)	Yeyleyi Bahçeleri (109)
the Princes' Islands in the Sea of Marmara (83)	Marmara Denizi'ndeki Prenses Adaları (101)	Marmara Denizi'ndeki Prens Adaları (111)
the Third Hill of Istanbul (83)	İstanbul'un Üçüncü Tepesi (102)	İstanbul'un üçüncü tepesi (112)
the Beyazıt Mosque (83)	Beyazıt Camii (102)	Bayezid Camii (112)
Topkapı on Seraglio Point (83)	Sarayburnu'ndaki Topkapı Sarayı (102)	Sarayburnu'nda Topkapı Sarayı (112)
the old palace, or Eski Serai (83)	Eski Saray (102)	Eski Saray (112)
Pera, Istanbul's so-called European quarter across the Golden Horn (86)	İstanbul'un "Avrupa" yakasındaki Haliç'in çaprazında bulunan Pera (105)	Haliç'in karşı kıyısında, İstanbul'un "Avrupai" denilen semti Pera (115)
Stamboul (88)	İstanbul (108)	İstanbul (118)
Etmeidan (88)	At Meydanı (108)	Et meydanı (118)
the Seraglio, at the Circumcision Kiosk (89)	Topkapı Sarayı'nda, sünnet köşkünde (108)	sarayda, Sünnet Köşkü'nde (119)
Beşiktaş (89)	Beşiktaş (108)	Beşiktaş (119)
the Great Court at Topkapı (89)	Topkapı'daki saray (109)	Topkapı'nın büyük avlusu (119)
the Sultan Ahmet Mosque (89)	Sultanahmet Camii (109)	Sultanahmet Camii (119)
the Hippodrome (89)	Hipodrom (109)	At Meydanı (119)
the Belgrade Forest (90)	Belgrat ormanları (110)	Belgrad Ormanı (120)
Aksaray (92)	Aksaray (112)	Aksaray (123)
Galata (92)	Galata (112)	Galata (123)
the Mosque of the Victory (92)	Fatih Camii (112)	Nusretiye Camii (123)
the bazaar (92)	Kapalıçarşı (112)	Kapalıçarşı (123)
Cracow (93)	Krakov (114)	Krakov (125)
St. Petersburg (99)	Sen Petersburg (121)	St. Petersburg (132)
Siberia (100)	Sibiry (122)	Sibiry (133)
the Beyazidiye Pound (115)	Beyazıt kışlası (137)	Bayezid karakolu (152)
the Galata Fire Tower (117)	Galata Yangın Kulesi (140)	Galata Kulesi (154)
mountains of Gule (120)	Gule dağları (143)	Gule Dağları (158)
the Stamboul tower, Beyazıt (122)	İstanbul Kulesi, Beyazıt'taki (145)	Bayezid'teki yangın kulesi (160)
the Janissary Tower (122)	Yeniçeri Kulesi (145)	yeniçeri kulesi (160)
Yedikule (123)	Yedikule (146)	Yedikule (161)
Stamboul and Galata (123)	İstanbul ve Galata (146)	İstanbul ve Galata (161)
Circassia (126)	Kafkasya (149)	Çerkez diyarı (165)
Caucas (127)	Kafkaslar (150)	Kafkasya (166)

Tablo 1 - devam

Istanbul (128)	İstanbul (151)	İstanbul (167)
Tripolitana (135)	Trablusgarp (159)	Trablusgarp (176)
the Seraglio Point (138)	Sarayburnu (162)	Sarayburnu (179)
Stamboul tower (145)	İstanbul kulesi (170)	İstanbul Kulesi (189)
the Kara Davut (145)	Beyoğlu (170)	Beyoğlu (189)
the Galata Tower (165)	Galata Kulesi (192)	Galata Kulesi (212)
the Beyazit tower (165)	Beyazit Kulesi (192)	Bayezid Kulesi (212)
the Golden Horn (168)	Altın Boynuz (195)	Haliç (216)
the Beyazit Fire Tower (170)	Beyazit Yangın Kulesi (197)	Bayezit yangın kulesi (218)
the Eski Serai (170)	Eski Saray (197)	Eski Saray (218)
Karaman (171)	Karaman (199)	Karaman (220)
Ortaköy (171)	Ortaköy (199)	Ortaköy (220)
Camii Sultan Mehmed. Mehmed's Mosque. (174)	Cami Sultan Mehmet. Fatih Camii. (203)	Sultan Mehmet Camii. (223)
Turbe Hasan. The Tomb of Hasan. (174)	Türbe Hasan. Hasan Türbesi. (203)	Hasan Türbesi. (223)
Tekke Karagozi (174)	Karagozi tekkesi (203)	Karagöz Tekkesi (223)
Sarmatia, somewhere in central Asia (175)	Sarmatya, yani Asya'nın ortaları (204)	Orta Asya'daki Sarmatya (224)
Lorich (176)	Lorich (205)	Lorich (226)
Flensburg (176)	Flensburg (205)	Flensburg (226)
Kerkopoorta (202)	Kerkopoorta (234)	Kerkopoorta (256)
Phanar (202)	Fener (234)	Fener (257)
the Palace of the Caesars (204)	Doğu Roma Sarayı (237)	Tekfur Sarayı (259)
the tower of Kerkopoorta (205)	Kerkopoorta Kapısı (237)	Kerkopoorta Kulesi (260)
Constantinople, the Red Apple, the navel of the world (205)	Konstantinopl, dünyanın göbeği (238)	dünyanın merkezi olan Konstantinopolis, Kızıl Elma (260)
Kerkopoorta Tower (205)	Kerkopoorta Kulesi (238)	Kerkopoorta Kulesi (261)
the Hammam Celebi, one of the better baths of the city on the Stamboul side (212)	İstanbul yakasındaki en iyi hamamlardan biri olan Çelebi Hamamı (245)	İstanbul tarafının en iyi hamamlardan biri olan Çelebi Hamamı (268)
the Sea of Marmara (213)	Marmara Denizi (247)	Marmara (271)
the Red City of Byzantium (215)	Bizans'ın kızıl başkenti (249)	Bizans'ın Kızıl Şehri (272)
Kerkopoorta market (229)	Kerkopoorta pazarı (264)	Kerkopoorta çarşısı (289)
the Marmara (242)	Marmara (279)	Marmara (305)
the Hippodrome (244)	Hipodrom (281)	at meydanı (307)
the Seraglio (244)	Saray (281)	saray (307)
the Throne Room (245)	Kabul Salonu (282)	Taht Odası (309)
the Ortakapi, the central gate leading to the First Court (248)	Ortakapı, birinci avluya geçilen ana kapı (285)	birinci avluya çıkan orta kapı (312)
the Gate of the Aviary (249)	Taht Kapısı (286)	Kuşhane Kapısı (313)
the Imperial Gate, Bab-i Hümayün (255)	Ana Kapı, Bab-ı Hümayun (293)	Bâb-ı Hümayun (321)
the basilica of St. Peter's in Rome (255)	Roma'daki St. Pietro Bazilikası (294)	Roma'daki San Pietro bazilikası (321)
the Imperial Gate (264)	sarayın ana girişi (303)	Bâb-ı Hümayun (332)
the Imperial Gate (264)	sarayın ana kapısı (303)	Bâb-ı Hümayun (332)
Sevastapol (268)	Sivastopol (308)	Sivastopol (337)
the great mosque, formerly the church of Hagia Sophia (268)	eskiden kilise Ayasofya, yeni adıyla Ulu Cami (308)	bir zamanlar Ayasofya Kilisesi olan büyük cami (337)

Tablo 1 - devam

the last, most numinous gate of all the gates that defined the power of the Sublime Porte: the Porte del' Felicita, the Gateway of Happiness, which led from the workaday Second Court where viziers, scribes, archivists, ambassadors kicked their heels or rapped out the orders that controlled the lives of men from the Red Sea to the Danube (269-270)	Bâbüâli'nin gücünü temsil eden Saray'daki kapıların en gizemlisi, vezirlerin, yazmanların, arşivcilerin, elçilerin oyalandıkları ya da Kızıldeniz'den Tuna'ya insanların yaşamlarını kontrol eden emirleri aldıkları ikinci çalışma avlusu: Saadet Kapısı, Dersaadet (309-310)	Bâbüâli'nin iktidarını belirleyen tüm kapıların en ilahisi, Babüssaadet [...]. Bu kapı, vezirlerin, katiplerin, arşivcilerin ve elçilerin günlük işleri için bekletildiği veya Kızıldeniz'den Tuna'ya kadar uzanan bir alanda yaşayan insanların hayatını kontrol eden emirlerin verildiği ikinci avludan üçüncü avluya geçişi sağlıyordu. (338-339)
the Third Court, where one enormous family led an existence made precious by the presence of the sultan, the shah-in-shah, God's very representative on Earth (270)	mahrem bölgelerin bulunduğu Sultan'ın, şahların şahı, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisinin varlığıyla değer kazanan büyük aile yaşamlarını sürdürdüğü üçüncü avlu (310)	kutsal bir alan olan üçüncü avlu, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi, şahlar şahı padişahın varlığıyla değer kazanan devasa bir ailenin yaşam alanı (339)
the Court of the Valide Sultan (271)	Valide Sultan'ın avlusu (311)	Valide taşlığı (340)
the Golden Road (275)	Altın Yol (316)	Altın Yol (346)
Darfur (278)	Darfur (319)	Darfur (349)
the Ortakapi Gate (279)	ortakapı (320)	orta kapı (351)
the Seraglio gate (280)	Saray'ın hünkâr kapısı (322)	saray kapısı (353)
the mosque (281)	Ulu Cami (323)	camii (353)
the Great Mosque (283)	Ulu Cami (326)	büyük cami (356)
Hagia Sophia, the Church of the Holy Wisdom (283)	Ayasofya, Kutsal Bilgelik Kilisesi (326)	Ayasofya, yani kutsal bilgelğin kilisesi (356)
Russia (285)	Rusya (328)	Rusya (359)
the Ottoman republic (286)	Osmanlı Cumhuriyeti (329)	Osmanlı cumhuriyeti (360)
France (299)	Fransa (342)	Fransa (374)

Tablo 2: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Kişi Adları, Lakapları ve Unvanları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
Yashim (3)	Yasin (9)	Yaşim (7)
page boy (3)	içoğlan (9)	içoğlanı (8)
seraskier (4)	serasker (10)	serasker (9)
eunuch (5)	haremağası (11)	hadım (9)
<i>gözde</i> (5)	gözde (12)	gözde (10)
sultan (5)	sultan (12)	padişah (10)
padishah (5)	padişah (12)	padişah (10)
Hadice (6)	Fatma (12)	Fatma (11)
slave (6)	cariye (12)	cariye (11)
slave girl (6)	cariye-kız (12)	cariye (11)
eunuch (6)	haremağası (13)	haremağası (12)
the sultan, the Commander of the Faithful, chief of the Ottoman armed forces (7)	Sultan, tüm müminlerin önderi ve Osmanlı ordularının başı (13)	sultan, bütün Müslümanların Halifesi ve Osmanlı ordularının başkomutanı (12)
kapudan pasha (7)	Kaptan Paşa (14)	kaptan paşa (13)
Tartar khan (8)	Tatar hanları (15)	Tatar Hanları (14)
Yashim the guardian, the <i>lala</i> (8)	muhafız, lala Yasin (15)	Lala Yaşim (14)
groom (8)	uşak (15)	içoğlanı (15)

Tablo 2 - devam

English milord (9)	İngiliz lordu (16)	İngiliz soylusu (15)
Osman Berek (13)	Osman Berek (21)	Osman Berek (21)
firemen (14)	itfaiye teşkilatı, yani tulumbacılar (22)	tulumbacılar (22)
the Polish imperial ambassador to the Sublime Porte (18)	Osmanlı Devleti'nin, yani Babıâli'nin, Polonya Kraliyet Büyükelçisi (26)	Leh Krallığı'nın Bâbüâli Sefiri (26)
Ambassador Palewski (18)	Büyükelçi Palewski (27)	Büyükelçi Palewski (27)
Yashim the Eunuch (18)	Haremağası Yasin (27)	Hadım Yaşım (27)
market judges (20)	pazar kadısı (29)	gedik teşkilatı* (29) *Ahilik kurumunun 18. yüzyılda biçim değiştirmiş hali. Osmanlı devletinin Müslüman olmayan egemenlik alanı genişledikçe, çeşitli dindeki kişilerin birlikte çalışma zorunluluğu doğmuş, bu şekilde din ayrımı yapılmadan kurulan, eski niteliğinden bir şey kaybetmeyen yeni örgütlenmeye "gedik" denilmiştir. Gedik kelimesi Türkçe'dir. Tekel ve imtiyaz anlamına gelir. (yay. n.)
prince (22)	şehzade (32)	şehzade (32)
ministers, viziers, and court officials (24)	nazırlar, vezirler, kadılar, saray görevlileri (34)	sadrızamlar, vezirler, saray görevlileri (34)
the fellahin (24)	fellahlar (34)	fellahlar (34)
Alesha (28)	Alesha (39)	Aleşa (39)
the dey of Algiers (29)	Cezayir beyi (40)	Cezayir Dayısı* (40) *Dayı, Cezayir ve Tunus'ta, XVI. yüzyılın sonunda, Sinan Paşa'nın (40) bölüğe ayırdığı yeniçeri askerinden her bölüğün başında bulunan zabite verilen unvan. (yay. n.)
imam (32)	imam (43)	imam (44)
a cavass: a thickly swaddled policeman with a red fez and pistols thrust into his belt (32)	fesli, tabancalı kalın giysili bir polis (44)	omuzları vatkalı ceketi, kırmızı fesi ve kuşağına soktuğu tabancasıyla bir zaptiye (45)
the Black Eunuchs (33)	siyah haremağaları (46)	kara ağalar (47)
kislar agha (33)	kızlarağası (46)	kızlar ağası (47)
the White Eunuchs (33)	beyaz tenli haremağaları (46)	ak ağalar (47)
the castrati of the Vatican (33)	Vatikan'ın castrati'leri* (46) *Cinsel yaşamın yasaklandığı keşişler. (ç.n.)	Vatikan'daki kastatolar (47)
celibate priests (34)	bekar ortaçağ keşişleri (46)	bakir rahipler (47)
barren men (34)	hadım erkekler (46)	kısır erkekler (47)
Chalcedonians (46)	Kadıköylüler (60)	Kalkedonlular (63)
Muhammad (47)	Peygamber (61)	Muhammed (64)
Karagozi (47)	Karagozi* (61) *Karagozi: Bektaşî tarikatı-Roman gereği yaratılmış bir tarikat. Yazar esprili olması açısından Karagozi adından esinlendiğini belirtmektedir. (ç.n.)	Karagözi (64)

Tablo 2 - devam

Karagozi dervishes (48)	Bektaşî dervîşleri (62)	Karagözi dervîşleri (65)
the chief mufti (48)	Şeyhülislam (63)	Şeyhülislam (66)
officer (51)	zabit (67)	subay (70)
the kislar agha, the chief black eunuch (52)	kızlarağası, yani zenci haremağaları (67)	kızlar ağası (71)
houri (52)	huri (68)	huri (71)
Nilu (54)	Nil (70)	Nil (74)
Phannariot merchant-prince George Mavrocordato (55)	George Mavrocordato isimli, Rum ticaret kralı (71)	Fenerli tüccar-prens Yorgo Mavrokordato (75)
Preen (56)	Preen (71)	Püren (76)
Yorg (61)	Yorgi (77)	Yorgo (83)
Karagozi imams (65)	Karagozi imamları (81)	Karagozi imamları (87)
black eunuchs (66)	siyahî haremağaları (82)	kara ağalar (89)
eunuch guard (66)	muhafız haremağaları (82)	hadım muhafız (89)
Ibou (67)	İbo (83)	İbo (90)
vizier (68)	vezir (84)	vezir (91)
governor (68)	beylerbeyi (84)	vali (92)
slaves (70)	odalıklar, cariyeler (87)	köleler (94)
Frank Compston (73)	Comston (90)	Compston (98)
Sheikh Karagozi (77)	Şeyh Karagozi (94)	Şeyh Karagöz (103)
Turkish ghazi (77)	Türk gazi (94)	Türk gazi (103)
old babas, their spiritual fathers (77)	yaşlı babalarını, manevî babalarını (94)	manevî liderleri olan yaşlı velileri (103)
dervish (78)	dervîş (95)	dervîş (104)
Stambouliots (82)	İstanbulcular (101)	İstanbulcular (110)
muezzin (83)	müezzin (102)	müezzin (111)
the women of previous sultans (83-84)	eski sultanların kadınları (102)	eski valide ve haseki sultanlar (112)
kadi (84)	kadı (103)	kadı (113)
the grand mufti (89)	Şeyhülislam (108)	Şeyhülislam (119)
grandee (89)	ileri gelen (108)	ekâbir (119)
N. P. Potemkin (93)	N. P. Potemkin (113)	N. P. Potemkin (124)
attaché (93)	ateşe (113)	ataşe (124)
the dresser of the girls (96)	kızların giysicibaşısı (117)	esvapçıbaşı (128)
black eunuch (96)	siyahî haremağası (117)	kara ağa (128)
His Excellency Prince Nikolai Derentsov, Order of Czar Peter, First Class (99)	Ekselansları Prens Nikolay Derentsov, Ekselansları Çar Petro'nun birinci dereceden akrabası (120)	birinci dereceden Çar Petro nişanı sahibi, Ekselansları Prens Nikolay Derentsov (132)
Eugenia (104)	Eugenia (126)	Evgenia (139)
czarina (105)	çariçe (127)	çariçe (140)
masseur (107)	tellak (129)	tellak (142)
vencor (107)	kabzımal (129)	pazarıcı (142)
Stanislaw Palewski (111)	Stanislaw Palewski (132)	Stanislaw Palewski (146)
Murad Eslek (116)	Murat Eslek (138)	Murat Eslek (153)
Yashim Togalu (116)	Yasin Togalu (138)	Yaşım Togalu (153)
Asul (118)	Anuk (141)	Anuk (156)
Orhan Yasmit (120)	Orhan Yasmit (143)	Orhan Yasmit (158)
Palmuk (123)	Pamuk (146)	Palmuk (161)
shaman (128)	şaman (151)	şamanlar (167)
sultan (131)	sultan (155)	hünkâr (172)
minister (132)	bakan (156)	nazır (172-173)
the sultan and his viziers (135)	sultan ve vezirler (159)	padişah ve vezirleri (176)
the religious leaders-the mufti, the rabbi, the patriarch (135)	dini liderler-şeyhülislam, müftü, haham, başpiskopos (159)	dini liderler-şeyhülislam, hahambaşı, patrik (176)

Tablo 2 - devam

priests and imams (135)	imamlar, papazlar (159)	rahipler ve imamlar (176)
tanners (152)	tabakhane çalışanları (177)	debbağ (197)
Mehmed (163)	Mehmet (189)	Mehmet (209)
café proprietor (163)	kahveci (189)	kahveci (209)
Count Orloff (166)	Kont Orloff (193)	Kont Orloff (214)
Voronsky (166)	Voronsky (193)	Voronski (214)
Sarmatian (175)	Sarmat* (203) *Sarmatya; Sarmak: Heredot tarihine göre İÖ 4-6. yüzyıllarda Orta Asya'dan Avrupa'nın içlerine kadar yayılmış, özellikle de Don Nehri'nin doğu ve batısına yerleşmiş büyük bir kavim. İS birinci yüzyıl sonlarına kadar da hüküm sürdükleri ve Yunan şehir devletlerinin yıkılmasında etkili oldukları bilinmektedir. (Britannica. (ç.n.))	Sarmat (224)
Karagozi babas (175)	Karagozi dedeleri (205)	Karagözi velileri (225)
handmaiden (178)	cariye (207)	cariye (228)
stalwart woman (179)	natır kadın (209)	natır kadın (229)
bath attendant (179)	banyo hizmetlisi (209)	hamamcı (229)
Russian nobles (185)	Rus asileri (215)	Rus soyluları (236)
Giacomo Donizetti (188)	Giacomo Donizetti (218)	Giacomo Donizetti (239)
imperial bandmaster (188)	hanedan orkestrasının şefi (218)	mızıkayı hümayun şefi (239)
ulema (189)	ulema (219)	ulema (240)
Orthodox Muslims (197)	inançlı Müslümanlar, mümin kişiler (229)	dini bütün Müslümanlar (251)
Mevlevi dervish (198)	Mevlevi derviş (229)	Mevlevi derviş (251)
tekke master (200)	tekke amiri (232)	tekkenin şeyhi (255)
Phanariots (202)	Fenerliler (234)	Fenerliler (257)
Bashi-Bazouks (204)	başibozuklar (236)	başibozuklar (258)
Stratford Canning, the Great Elchi as the Turks liked to call him (209)	Stratford Canning, ya da Türklerin hitap ettikleri şekliyle Büyükelçi (242)	Büyükelçi Stratford Canning (265)
Ali (216)	Ali (250)	Ali (274)
Ali Baba (216)	Ali Baba (250)	Ali Baba (274)
Compston-Mehmet (216)	Compston Mehmet (250)	Compston-Mehmet (274)
Marta (224)	Marta (259)	Marta (283)
Genghis (232)	Cengiz (267)	Cengiz (292)
Abdul (232)	Abdul (267)	Abdul (292)
story teller (233)	meddah (269)	meddah (294)
M. Le Moine, the Belgian wine merchant (243)	M. Lebrun adlı Belçikalı şarap tüccarı (280)	Belçikalı şarap taciri Mösyö Lebrun (306)
executioner (250)	cellat (287)	cellat (314)
grand vizier (256)	Vezir-i Azam (294)	sadrazam (321)
Ertogrol Aslan (267)	Ertuğrul Aslan (307)	Ertuğrul Aslan (336)
Alexandra Stanopolis, a Greek girl of marriage age (268)	evlilik çağında Yunanlı bir kız olan Alexandra Stanopolis (308)	evlilik çağına gelmiş Alexandra Stanopolis adlı bir Rum kızı (337)
Yilderim, the Thunderbolt (268)	Yıldırım (308)	Yıldırım (337)
the halberdiers of the selamlık (269)	selamlıktan zülüfler (309)	selamlık nöbeti tutan zülüfler (338)
the chief eunuch (272)	haremağalarının başı (313)	kızlar ağası (342)
Bombardier Genghis Yalmuk (279)	Bombacı Cengiz Yalmuk (321)	Topçu çavuşu Cengiz Yalmuk (351)

Tablo 3: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Kurum ve İşletme Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
the New Guard, the imperial Ottoman army (4)	Osmanlı İmparatorluğu'nun Sekban-ı Cedit'i, Yeni Ordu (10)	Osmanlı İmparatorluğu'nun yeni ordusu Asakir-i Mansure-i Muhammediye (9)
navy (7)	donanma (14)	bahriye (13)
the New Guard (8)	Yeni Ordu (15)	yeni ordu (14)
the New Guard (9)	Sekban-ı Cedit, yani Yeni Ordu (16)	Asakir-i Mansure-i Muhammediye (15)
the Janissary Corps (9)	yeniçeriler (17)	Yeniçeri Ocağı (16)
the barracks (10)	kışla (17)	kışla (17)
the New Guard (11)	Yeni Ordu (18)	Asakir-i Mansure-i Muhammediye (18)
engineering university (11)	mühendishane (19)	mühendislik mektebi (18)
imperial stables (12)	Saray'ın ahırları (20)	has ahırlar (20)
the baths (15)	hamam (23)	hamam (23)
guild (21)	Tenekeci Loncası (29)	lonca (30)
caravanserai (21)	kervansaray (30)	kervansaray (30)
Soup Makers' Guild (25)	Çorbacılar Loncası (35)	Çorbacılar loncası (36)
appartements (28)	harem (38)	harem (39)
café (32)	kahvehane (43)	kahve (44)
madrassa (34)	medrese (47)	medrese (48)
mosque (40)	cami (53)	cami (55)
harem (53)	harem (69)	harem (73)
tekke (78)	tekke (96)	tekke (105)
old clothes bazaar (89)	bitpazarı (109)	bitpazarı (119)
sultan's harem (96)	imparatorluk haremi (117)	haremi hümayun (128)
tekke, prayer room (122)	tekke, dua evi (145)	tekke, mescit (161)
palace school (144)	Enderun Medresesi (168)	Enderun (187)
coffeeshouse (148)	kahvehane (173)	kahve (192)
shrine (148)	türbe (173)	türbe (192)
the madrassas, the schools attached to the city mosques (164)	şehirdeki camilere bağlı eğitim kurumları olan medreseler (191)	medreseler (211)
Sufi tekke (197)	Sufi tekkesi (229)	tarikati tekkesi (251)
Nasrani tekke (198)	Nasrani tekkesi (230)	Nasrani tekkesi (252)
Karagozi tekke (200)	Karagozi tekkeleri (233)	Karagözi tarikati (255)
hammam (211)	hamam (244)	hamam (268)
eating house (212)	lokanta (245)	lokanta (269)
central madrassa (229)	Enderun Medresesi (264)	merkez medrese (289)

Tablo 4: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Tarihî Anıtlar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
the Burnt Column (12)	Yanık Sütun, Çemberlitaş (20)	Çemberlitaş (20)
an obelisk with incised hieroglyphs, which a Byzantine emperor had brought from Egypt (64)	Bizans İmparatoru'nun Mısır'dan getirdiği, üstünde hieroglifler kazılı dikilitaş (80)	üstüne hieroglifler kazınmış, Bizans imparatorlarından birinin Mısır'dan getirdiği bir dikilitaş (86)

Tablo 4 - devam

the celebrated Serpent Column, a bronze statue of three green twining serpents that once stood at the Greek temple of Apollo at Delphi (64)	nl yılanlı abide, daha önceleri Delphi'deki Apollon Tapınağı'ndan gelmiş, birbirine dolanmış  yılanın bulunduğı bronz heykel (80)	[...] meşhur Yılanlı Sütün [...], birbirine sarılmış üç tane yeşil bronz yilandan oluşan bu heykel Delphi Adası'nda Yunanlıların yaptığı Apollo Tapınağı'ndan getirilmişti. (86)

Tablo 5: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Tarihî Olaylar ile Bunların Türkçe evirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağıacı</i> (Goodwin (ev. ztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağıacı</i> (Goodwin (ev. Aytuna), 2016)
Ten years ago, on the night of June 16, 1826, New Guard gunners had pounded the Janissaries to pieces in their barracks, bringing four centuries of terror and triumph to a well-deserved end. (10)	Bu tam on yıl önce, 1826 yılının Haziran ayının on altısı gecesinde olmuştu: İnsanların tedbirle-Vaka-i Harbiye-Hayırlı Olay olarak nitelendirdikleri olay! Tam burada, İstanbul'da, Yeni Ordu topçuları, dört yüz yıllık bir terör ve zafer mitine hak ettiğı şekilde son vererek, yeniçerileri kışlarında gllelerle dövüp un ufak etmişlerdi. (17)	On yıl önce, 16 Haziran 1826 gecesı gerçekleşen bu olaya halk Vaka-i Hayriye adını vermişti. Yeni ordunun topları İstanbul'un göbeğindeki kışlada yeniçerileri paramparça etmiş, dört yüzyıllık dehşet ve zaferlerle dolu bir dönemi hak ettiğı sona kavuşturmuştu. (16)
[...] which ironically collapsed in the conflagration of 1826. Subsequently, the sultan had ordered the construction of an extraordinary new fire tower at Beyazit, a 260-foot-high pillar of stone, topped with an overhanging gallery for the fire watchers. (14)	1826'daki olayı izleyen büyük yangında bu kölenin de kl olması aslında gerçekten ironikti. Bu olaydan sonra Sultan, Beyazıt semtinde üstünde yangın gözlemcilerinin kalacağı odasıyla, tamamı taştan, 260 kadem, yani 80-90 metre yükseklikte yeni bir yangın kulesi inşa edilmesini buyurmuştu. (22)	Bu kule ironik biçimde 1826'daki büyük yangın sırasında kmşt. Bu olayın ardından padişah, Bayezid'de yeni bir yangın kulesi inşa edilmesi emrini vermişti. Seksen metre yüksekliğindeki bir stnu andıran bu taş yapının tepesinde yangın nbetilerinin kalacağı bir koğış yapılmıştı. (22)
He had no gunboats at his disposal to ride up the Bosphorus and bombarded the sultan into a more amenable frame of mind if things went wrong, as Admiral Duckworth had done for the English in 1807. (18)	Eğer işler ters giderse emrinde, 1807'de Amiral Duckworth'n İngilizler adına yaptığı gibi, ortamı yumuşatmak adına boğıza girip Sultan'ı bombalayabileceğini gsterecek savaş gemileri yoktu. (26)	İşler yolunda gitmediğı takdirde, İngiliz Amiralı Duckworth'n 1807'de yaptığı gibi Boğız'a girip sultanı daha sz dinler bir ruh haline sokmak amacıyla toplarını ateşleyecek savaş gemileri yoktu. (26)
He had no means of exerting government pressure as the Russians had done in 1712, when their ambassador was locked up in the old Castle of the Seven Towers. (18)	Arkasında Rusların 1712'de, büyükelçileri Yedikule Zindanları'na atıldığında yaptığı gibi, Saraya baskı yapma olanağına sahip güçlü bir devleti de yoktu. (26)	Elçileri 1712'de Yedikule zindanlarına hapsedildiğı zaman Rusların yaptığı gibi hkmet üzerinde baskı uygulayacak araçları da yoktu. (26)
Forty years ago, the rulers of Russia, Prussia, and Austria had sent their armies into Poland to wipe the country from the map. (18)	Kırk yıl önce Rusya, Prusya ve Avusturya hükümdarları ülkesini haritadan silmek üzere ordularını Polonya'ya göndermişlerdi. (26)	Kırk yıl önce Rusya, Prusya ve Avusturya hükümdarları lkesi Lehistan'ı haritadan silmek üzere ordularını seferber etmişti. (26)

Tablo 5 - devam

The noise of the tinsmiths insistently hammering had melded with a memory of that terrifying sound, ten years ago, of the Janissaries battering on their upturned cauldrons. (22)	Teneke ustalarının ısrarlı, durmak bilmez çekiç sesleri zihninin gerisine kazınmış bu korkutucu sesin anısıyla, on yıl önce, yeniçerilerin kazan kaldırdıklarında* çıkardıkları seslerle iç içe geçmişti. (31-32) *Yeniçeri kazanı: Yeniçerilerin ortalarında bulunan ve içinde yemek pişen kazan kutsal sayılırdı. Kendilerine ait bir sorunu konuşmak üzere toplandıklarında bunun etrafında oturur, isyan ettikleri zaman da kazanlarını meydana çıkarırlardı ve döverlerdi (kazan kaldırma). Bunun dışında Hacı Bektaşî Veli'nin içinde çorba pişirip ocağa hediye ettiği inanılan bir kazan vardı; "Kazanı şerif". Yeniçeriler bu kazan kaldırıp yerine bir kova su dökülürse dünyanın altüst olacağına inanırlardı. (ç.n.)	Ustaların sacı durmadan döven çekiçlerinin sesleri, on yıl önce yeniçeriler kazan kaldırdığı zaman ortaya çıkan o dehşet verici gürültünün anısına karışmıştı. (31-32)
Each man was selected from a levy of the empire's toughest, likeliest, most wide-awake Christian boys. Brought to Istanbul, renouncing the faith of the Balkan peasants who had borne them, swearing allegiance as slaves to the sultan mounted at their head, they became corps. A terrifying fighting machine that the Ottoman sultans had unleashed against their enemies in Europe. (22-23)	Her biri imparatorluğun zorla toplanan en dayanıklı, en uygun ve en zeki, en uyanık Hristiyan çocuklarının arasından seçilerek İstanbul'a getirilmişler, onları doğuran Balkanlı köylülerin dinlerinden vazgeçirilmiş, başlarındaki sultana kul olarak sadakat yemini ederek asker ocağına katılmışlardı. Her biri Osmanlı sultanlarının Avrupa'daki düşmanlarının üstüne korku salan savaş makineleri olup çıkmışlardı. (32)	İmparatorluğun en dayanıklı, en uygun, en açık göz Hristiyan çocukları devşirilip İstanbul'a getiriliyordu. Kendilerini dünyaya getiren Balkan köylülerinin dinini bırakıp hükümdarları olan sultana köle olarak bağlılık yemini ediyorlar ve Yeniçeri Ocağı'na alınıyorlardı. Bu askerler Osmanlı sultanlarının Avrupa'daki düşmanlarının üstüne sürdüğü dehşet verici bir savaş makinesi haline geliyordu. (32)
The conquest of Sofia and Belgrade. (23)	Sofya ve Belgrad'ın zaptı. (32)	Belgrad ve Sofya'nın fethi. (32)
Istanbul itself, wrested from the Greeks in 1453. (23)	Rumların yenilmesi ve İstanbul'un 1453'te fethi. (32)	1453'te Rumların elinden zorla alınan İstanbul. (32)
The Arab peninsula and, with it, the Holy cities. (23)	Arap Yarımadası ve kutsal şehirlerin ele geçmesi. (32)	Arabistan Yarımadası ve onunla birlikte Mekke ve Medine. (32)
Mohács, 1526, when the flower of Hungarian knighthood was cut down in the saddle and Suleiman the Magnificent led his men to Buda, and on, fleetingly, to the gates of Vienna. (23)	1526 Mohaç Zaferi, Macar şövalyeleri atın üstünde biçilmiş, Muhteşem Süleyman yeniçerileri Budapeşte'ye göndermiş ve oradan da Viyana kapılarına kadar dayanmıştı. (32)	1526'da Mohaç'ta, Macar şövalyeleri atları üstünde kılıçtan geçirilmiş; Muhteşem Süleyman adamlarının başında Buda'ya girmiş, oradan da Viyana kapılarına dayanmıştı. (32)
Why, the Janissaries had even landed in France in 1566 and spent a year in Toulon. (23)	Hatta yeniçeriler 1566'da Fransa'ya kadar inmiş ve bir yıl Tulon'da kalmışlardı. (32)	Hatta yeniçeriler 1566'da Fransa'da karaya çıkmış ve Toulon'da bir yıl geçirmişlerdi. (32)

Tablo 5 - devam

In 1618, Sultan Osman tried to overturn them: they had him killed, as Yashim knew, by the compression of his testicles, a mode of execution that left no traces on the body. (23)	1618'de Sultan Osman onları bastırmayı denedi: Ama Yasin'in bildiği kadarıyla onu geride hiçbir iz bırakmayan bir katletme yöntemiyle, yani testislerini sıkarak öldürmüşlerdi. (33)	1618'de Sultan Osman onları devirmeye çalıştı, sonuçta onlar sultanı öldürdü. Yaşım onu hayalarını burarak öldürdüklerini biliyordu. Bu infaz şekli vücutta hiçbir iz bırakmıyordu. (33)
Later still, in 1635, Murad IV rounded up thirty thousand Janissaries and marched them to their deaths in Persia. (23)	Daha sonra, 1635'te II. Murat kararlılıkla 30.000 yeniçeri topladı, yeniden disiplin sağladı, İran'ın üzerine ölümüne yürüdü. (33)	Daha sonra 1635'te IV. Murat 30.000 yeniçeri toplayıp İran üstüne yürüterek ölümüne sürükledi. (33)
In it grew a huge plane tree to which the Janissaries always rallied at the first sign of any trouble, for the blotched and peeling trunk of the Janissary Tree stood at the center of their world; [...]. Beneath its branches the Janissaries divulged their grievances and secrets, and plotted mutinies. From the swaying limbs of the tree, too, they hanged the bodies of men who had displeased them [...]. (24)	Burada çok büyük eski bir çınar ağacı bulunmaktaydı. Herhangi bir sıkıntı sezildiği anda yeniçeriler hemen burada bir araya gelirlerdi. [...] bu yeniçeri ağacının lekelenmiş ve soyulmuş gövdesi de onların dünyasının merkeziydi. Bu ağacın dallarının altında yeniçeriler kederlerini ve sırlarını açığa vurur, isyanlarını dile getirirlerdi. Bu ağacın sarkık dallarında hoşlanmadıkları insanları sallandırırldı: [...]. 33- (34)	Yeniçeriler ne zaman bir karışıklık belirtisi çıksa bu meydana bulunan kocaman bir çınar ağacının altında toplanırdı. [...] bu Yeniçeri Ağacı'nın iri lekelerle dolu, kabukları yer yer solmuş dev gövdesi de onların dünyasının merkezinde yer alıyordu. Yeniçeriler bu ağacın dalları altında sıkıntılarını ve sırlarını dile getiriyor, isyanlar tezgâhlıyorlardı. Bazen de ağacın rüzgârda sallanan dallarında kafalarını bozan adamları asıyorlardı. (33-34)
Meanwhile, lands conquered by the sultan's armies in the name of Islam were being lost to the infidels: Hungary, Serbia, the Crimea. (24)	Bu arada sultanın askerleri tarafından İslam adına zapt edilmiş topraklar art arda kâfirlere kaybediliyordu. Macaristan ilk kaybedildi. (34)	İslam adına sultanın orduları tarafından fethedilmiş topraklar birer birer kâfirlere kaptırılıyordu. İlk elden çıkan Macaristan, Sırbistan ve Kırım olmuştu. (34)
In Egypt, Ali Pasha the Albanian built on the experience of the Napoleonic invasion to train the fellahin as soldiers, Western-style. (24)	Mısır'da ise Arnavut Ali Paşa Napolyon savaşlarının kazandığı deneyimle Mısır'daki fellahları Batı tarzı bir eğitimle asker olarak eğitmişti. (34)	Mısır'da Mehmet Ali Paşa, Napolyon istilasının tecrübelerinden yararlanarak fellahları Batılı tarzda askerler gibi eğitmişti. (34)
And when Greece disappeared, from the very heartland of an empire where every other man was Greek by speech, it was the final blow. (24)	Ve her iki kişiden birinin Rumca konuşabildiği imparatorluğun kalbindeki Saray için, Yunanistan'ın elden çıkması son bir darbe oldu. (34)	Neredeyse her iki kişiden birinin anadilinin Yunanca olduğu Yunanistan'ın imparatorluğun bağrından kopması son darbe olmuştu. (34)
The sultan read the message and began to train his own, Egyptian-style force: the seraskier's New Guard. (24)	Sultan II. Mahmut bu mesajı doğru algıladı ve o da Mısır stilindeki kendi asker ocağını kurup, askerlerini eğitmeye başladı: Seraskerin Yeni Ordusu. (34)	Sultan mesajı alınca kendi ordusunu Mısırlıların tarzında yetiştirmeye başladı. Asakir-i Mansure-i Muhammediye böyle doğmuştu. (34)

Tablo 5 - devam

When the Janissaries overturned their cauldrons on the night of Thursday, June 15, it took a day to accomplish by modern means what no one had managed to achieve in three hundred years. By the night of the 16th, efficient modern gunnery had reduced their mutinous barracks to a smoldering ruin. Thousands were already dead: the rest, fleeing for their lives, died in the city streets, in the forest outside the walls, in the holes and lairs they crept into to survive. (24)	1826 yılı Haziranının on beşinde, bir perşembe gecesi kazan kaldırdıklarında son üç yüz yıldır hiç kimsenin üstesinden gelemediğini modern yöntemlerin başarması yalnızca bir gün sürdü. Ayın on altısı gecesi Yeni Ordu asi yeniçerilerin kışlalarını gelişmiş, modern toplarıyla harabeye çevirdi. Binlerce yeniçeri hemen öldü, geriye kalanlar hayatlarını kurtarmak için kaçarlarken şehrin sokaklarında, surların ilerisindeki ormanlarda yakılıp hayatta kalabilmek için saklandıkları kovuk veya inlerde can verdiler. (34-35)	Yeniçeriler 15 Haziran Perşembe gecesi kazan kaldırdığında, üç yüzyıldır kimsenin beceremediğini modern silahlarla başarmak sadece bir gün sürdü. 16 Haziran gecesi olduğunda, son derece etkili modern toplar asilerin kışlasını için için yanan bir enkaza dönüştürmüştü. Binlerce asker çoktan ölmüştü. Canını kurtarmak için kaçanlar da sokaklarda, surların dışındaki ormanlarda, saklanmak için girdikleri delik ve inlerde öldürüldü. (34-35)
For a thousand years, Constantinople was the capital of the Roman Empire in the east, until that empire had shrunk to a silver of land around the city. Ever since the Conquest in 1453, the city had been the capital of the Turkish Ottoman Empire. (46)	Konstantinopol bin yıl boyunca Doğu Roma imparatorluğunun başşehri olmuş, haçlı seferleri sonrası imparatorluğun elinde sadece şehrin etrafındaki ufacık arazi kalmıştı. Burası 1453'te Fetih'ten sonra Türk Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti oldu. (59-60)	Konstantinopolis bin yıl boyunca Doğu'daki Roma İmparatorluğu'na başkentlik yaptı. Sonunda koca imparatorluk küçüle küçüle, şehrin etrafını kuşatan daracık bir toprak parçasından ibaret hale geldi. 1453'teki fetihten ibaren şehir Türk Osmanlı imparatorluğunun başkenti oldu. (63)
Ali Pasha was the warlord who by guile and cruelty had built up a semi-independent state in the mountains of Albania and northern Greece. It was fourteen years since Yashim had seen his head displayed on a pillar at the gates of the Seraglio. (46)	Ali Paşa, bir savaşçıydı ve gerek hile gerekse zulümle Yunanistan'ın kuzey kısmında, Arnavutluk dağlarında yarı bağımsız bir devlet kurmuştu. Yasin'in, onun başının Saraybosna'nın girişinde bir direkte sergilendiğini görmesinin üstünden on dört yıl geçmişti. (60)	Ali Paşa, kurnazlığı ve zalimliğini kullanarak Arnavutluk ve kuzey Yunanistan dağlarında yarı bağımsız bir devlet kurmuştu. Yaşım onun kellesinin sarayın kapısındaki bir direkte sergilendiğini görelî on yıl olmuştu. (63)
In 1806 the Sultan, Selim, had begun to train up a parallel army to the Janissaries. (47)	1806'da Sultan III. Selim, yeniçerilerle aynı dönemde başka bir asker ocağı kurmuş ve bu askerleri eğitmeye başlamıştı. (61)	1806'da Sultan Selim yeniçerilerden ayrı bir ordu kurmuştu. Bu bakımdan o ordu Mahmut'un kurduğu Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin öncüsüydu. (64-65)
But Selim, unlike Mahmut, had had little time to organize: the result was that when the Janissaries rebelled against their sultan, they crushed him and destroyed his re-formed army. (47)	Ama Selim'in Mahmut kadar zamanı olmamıştı. Sonuçta, yeniçeriler sultana karşı ayaklanmış, onun başını kesmiş ve yeni ordusunu dağıtmışlardı. (62)	Fakat Mahmut'un aksine Selim'in bu orduyu örgütleme konusunda fazla vakti yoktu. Sonuçta padişaha karşı ayaklanan yeniçeriler onu devirip reform ürünü olan ordusunu dağıttılar. (65)

Tablo 5 - devam

At the crucial moment, with Mustafa's men scouring the palace with their bowstrings, the crafty Frenchwoman he now knew as the valide sultan had hidden her boy beneath a pile of dirty laundry. Mahmut became sultan by the grace of a heap of old linen. (48)	IV. Mustafa'nın adamlarının ok-yaylarıyla sarayı dolaşıp öldürmek için onu aradıkları o en can alıcı dakikada, becerikli Fransız kadın- Valide Sultan-küçük çocuğu kirli çamaşırların altına saklamayı başarmıştı. II. Mahmut o eski pamukluların sayesinde sultan olabilmışti. (63)	Mustafa'nın adamları boğma ipleriyle sarayı köşe bucak ararken, artık valide sultan olarak tanıdığı cin gibi akıllı Fransız kadın oğlunu kirli çamaşır yığınının altına saklamıştı. Mahmut bu eski püskü kumaş yığını sayesinde padişah olmuştu. (65)
How many Janissaries had died in he events of June 1826? A thousand, possibly, at the barracks. Several hundred more accounted for in the hunt that followed-say, five hundred. There had been hangings and executions, but surprisingly few, mostly known ringleaders. (74)	1826 Haziran'ında kaç tane yeniçeri ölmüştü? Kışlada bin adet. Daha sonra onları bulmak için peşlerine düşüldüğünde birkaç yüz tanesi daha-diyeelim beş yüz. Asılanlar veya boynu vurulanlar da vardı, ama onların sayısı şaşılacak kadar azdı, genellikle elebaşı durumunda olanlardı bunlar. (92)	Haziran 1826'daki olaylarda kaç yeniçeri ölmüştü? Kışlada muhtemelen bin kişi. Ardından yapılan takipte birkaç yüz kişi daha-beş yüz kişi diyelim. Ayrıca idamlar ve infazlar olmuştu ama bunların sayısı şaşılacak derecede azdı, çoğunlukla bilinen elebaşlar öldürülmüştü. (100)
Over the fireplace hung a portrait in oils of John Sobieski, the Polish king who lifted the Turkish siege of Vienna in 1683; [...]. (87)	Şöminenin üstünde 1683'te Viyana kuşatmasını kaldırtan Polonya Kralı'nın, Jan Sobieski'nin yağlıboya portresi asılıydı; [...]. (106)	Şöminenin üstünde Türklerin 1683'teki Viyana Kuşatması'na son veren Lehistan Kralı Jan Sobieski'nin yağlıboya bir portresi asılıydı. (117)
June sixteenth, 1826. [...] And boom-the city explodes. Kettles drumming on the Etmeidan. Students in the madrassas humming like ripe cheese. (88-89)	1826 yılı, Haziran'ın on altısı. [...] Sonra, GÜMMM-şehir sanki havaya uçtu. At Meydanı'nda tenekeler çalıyordu. Medreselerdeki öğrenciler sanki çıldırmışlardı. (108)	16 Haziran 1826. [...] Birden güüüm diye sesler yükseldi, şehir sanki havaya uçuyordu. Et meydanında kazanlar çalınıyordu. Medrese talebeleri pişmaniye gibi dört bir yana dağılmıştı. (118)
They burned the Janissaries out-some of them, anyway. [...] The prisoners were sent to the Sultan Ahmet Mosque, but those who were strangled on the spot were dumped under the Janissary Tree-there were half a dozen corpses there by nightfall. The next day, the Hippodrome was a heap of bodies. (90)	Yeniçerileri canlı canlı yakıp yok ettiler-tabii bir kısmını. [...] Esirler Sultanahmet Camii'ne gönderildi, ama meydanda boğdurulanlar yeniçeri ağacının altına çukura dolduruldu-gece bastırıldığında yarım düzine kadar ceset vardı. Ertesi gün, Hipodrom ceset yığınlarıyla doluydu. (109)	Yeniçeriler-yani bir kısmı yanarak dışarı çıktı. [...] Esir alınanlar Sultanahmet Camii'ne gönderildi fakat hemen oracıkta boğulanlar Yeniçeri Ağacı'na asıldı. Hava karardığında yarım düzine ceset vardı. Ertesi gün At Meydanı'nda bir ceset yığını yükseliyordu. (120)
"The Auspicious Event, that's the phrase, isn't it?" (90)	"Vaka-i Hayriye, bu olay böyle adlandırılırdı değil mi?" (110)	"Vaka-i Hayriye, olaya bu ad verildi değil mi?" (121)
Other nations had successfully challenged this conception of what an embassy was about; the Poles, latterly, could not afford to. Since 1830, their country had ceased to exist when the last parcel, around Cracow, was gobbled up by Austria. (93)	Diğer milletler elçinin ne olduğuna ilişkin bu kavramı değiştirmekte başarılı olmuşlardı, ama Polonyalılar bunu yapamamışlardı. Hatta 1830'dan bu yana da ülkeleri, Avusturya'nın kalan son toprakları Krakov'u ele geçirmesinden sonra, fiilen varlığını yitirmişti. (114)	Diğer ülkeler bu elçilik kavramına başarıyla karşı koydular ama Lehler son zamanlarda buna dayanamamışlardı. 1830'da Krakov civarındaki son toprak parçası Avusturya tarafından yutulunca ülkelerinin varlığı sona erdi. (125)

Tablo 5 - devam

Ten years ago it pleased the Throne to secure the peace and prosperity of the Empire through a series of Auspicious Acts, intended to extirpate a lying heresy and put an end to an abuse that his Imperial Highness was no longer prepared to tolerate. (111)	On yıl önce artık zat-ı şahanelerinin tahammülünü aşmış olan gelişen delaletin kökünü kazımayı amaçlayan ve suistimallere son vermeye yönelen birtakım Hayırlı Vakalarla payitahtta barış ve muvaffakiyetin emniyet altına alınması memnuniyet verici olmuştur. (133)	On sene önce Vaka-ı Hayriye denilen ve uzun zamandır mevcut sapkınların kökünü kazıyıp Zât-ı Şahanelerinin artık tahammül edemediği suistimale son vermeyi hedefleyen birtakım vakalar vasıtasıyla bütün imparatorluk topraklarında huzur ve refahın temin edilmesi hükümdarımızı ziyadesiyle memnun etmiştir. (147)
It was a solid tower of massive dressed stone, built by the Genoese almost five hundred years before, when the Greek emperor ruled in Byzantium and Galata was its Italian suburb. (121)	Kule, beş yüz yıl önce Cenevizliler tarafından tamamen taştan inşa edilmiş bir yapıydı. O dönemde Bizans'ı Rum imparator yönetiyordu, ama Galata İtalyanların elinde idi. (143)	Burası yaklaşık beş yüz yıl önce, daha Bizans'ta Rum imparatorlarının hüküm sürdüğü yıllarda ve Galata bir İtalyan mahallesiyken, Cenevizliler tarafından iri yontma taşlarla inşa edilmiş yüksek bir kuleydi. (158)
Suleiman the Magnificent, the great Renaissance sultan, had fallen head over heels for a Russian courtesan, Roxelana. He wound up marrying her- the last time any sultan had married at all. (167)	Muhteşem Süleyman, büyük Rönesans Sultanı, zenginlerle düşüp kalkan bir Rus fahişeye, Roxelana'ya sırlıklam âşık olmuştu. Sonuçta ne yapıp edip onunla evlenmeyi de başarmıştı- zaten bu herhangi bir sultanın son evliliği idi. (194)	Büyük Rönesans sultanı Muhteşem Süleyman, Roxelana adlı, zenginlerle düşüp kalkan bir Rus'a sırlıklam âşık olmuştu. Sonunda onunla evlenmişti ve ondan sonra da evlenen bir padişaha rastlanmamıştı. (214)
“English Mustafa? He was actually a Scotsman. Campbell. He came to Istanbul about sixty years ago, to start a school of mathematics for the artillerymen. Became a Muslim, too.” (174)	“İngiliz Mustafa mı? Aslına bakarsan İskoç. Campbell. Altmış yıl kadar önce İstanbul'a geldi, topçular için matematik ve mühendislik eğitimi verecek bir okul kurmak için. Bu arada Müslüman da oldu.” (202)	“İngiliz Mustafa mı? Aslında bir İskoç'tu. Adı Campbell. Altmış yıl kadar önce İstanbul'a gelip topçu okulunda matematik dersleri vermiş. Üstelik Müslüman olmuş.” (223)
The valide saw his point. It was on her advice, several years ago, that the sultan had issued a formal decree, backed by the ulema, forbidding the practice of duels within the empire. (189)	Valide Sultan durumu anlıyordu. Yıllarca önce Sultan onun önerisiyle ulemayı da arkasına alıp yayınladığı resmi bir fermanla imparatorluk hudutları içinde düelloyu yasaklamıştı. (219)	Söyledikleri valideye mantıklı gelmişti. Kendi tavsiyesi üzerine sultan uzun yıllar önce ulemadan da fetva alarak imparatorluk sınırları içinde düello yapılmasını yasaklayan bir ferman ilan etmişti. (240)
The Patrona Rebellion had been in 1730. (201)	Patrona Halil İsyanı 1730'da olmuştu. (233)	Patrona İsyanı 1730'da patlak vermişti. (255)
Not many Stambouliots learned the story of the Conquest in 1453 in any detail. It was ancient history, almost four years old. (202)	İstanbululların çoğu 1453 yılındaki İstanbul'un Fethi'ni tüm ayrıntılarıyla bilmezdi. Bu dört yüz yıl geride kalmış, çok eski bir hikâyeydi. (234)	Şehrin 1453'teki fethini detaylı olarak bilen İstanbululların sayısı fazla değildi. Bu olay çok eski geçmişe, neredeyse dört yüz yıl öncesine dayanıyordu. (256)
The siege had already lasted ninety days, when young sultan Mehmed ordered a final assault on the walls. (203)	Fatih Sultan Mehmet surlara son bir hücum emri verdiğinde, kuşatma zaten doksan gündür sürmekteydi. (236)	Kuşatma başlayalı doksan gün olmuş, genç Sultan Mehmet surlara nihai hücumu emretmişti. (258)

Tablo 5 - devam

The Ottomans made a rush for the inner walls and a giant called Hasan surged over the stockade at the head of his Janissary company. In ten minutes, the Turkish flags were flying from the tower that stood above the Kerkopoorta. All this was four hundred years ago. (205)	Osmanlılar hemen iç duvarlara koştular ve Hasan adındaki dev, yeniçerilerin başında sura doğru atıldı. On dakika sonra Osmanlı bayrakları Kerkopoorta Kapısı'nın üstündeki surlarda dalgalanıyordu. Bütün bunlar dört yüz yıl önce olmuştu. (237)	Osmanlılar iç duvarlara doğru hücumla geçtiler. Hasan adında bir dev yeniçeri bölüğünün başında tahkimata saldırdı. On dakika geçmeden Türk bayrakları Kerkopoorta'nın üstündeki kulede dalgalanıyordu. Tüm bunlar dört yüz sene önce olmuştu. (260)
It always reminded him of Osman's dream, the dream in which the founder of the Ottoman dynasty had seen a great tree, whose leaves suddenly trembled and then aligned, as if in a wind, pointing a myriad of sharp points toward the Red City of Byzantium. (215)	Bu ona Padişah Osman'ın gördüğü düşü anımsatıyordu, Büyük Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman, düşünde dalları birden, sanki rüzgâra tutulmuşçasına titreşip sonra sıraya dizilerek sayılamayacak kadar çok noktacıkla net bir şekilde Bizans'ın kırmızı başkentini işaret eden büyük bir ağaç görmüştü. (248-249)	Bu hareket ona hep Osman'ın rüyasını hatırlatırdı. Osmanlı hanedanının kurucusu rüyasında büyük bir ağaç görmüştü. Ağacın yaprakları ani bir rüzgâr çıkmış gibi birdenbire sallanmış, ardından binlerce yaprağın ucu hep birlikte Bizans'ın Kırmızı Şehrini olduğu yöne dönmüştü. (272)
[...] the valide Kosem, who two centuries before was dragged here from the apartments naked by the heels and strangled in the corridor. That had been the finale to fifty terrifying years in which the empire was ruled by a succession of madmen, drunkards, and debauchees-including Kosem's own son Ibrahim, who had his rooms papered and carpeted in Russian furs, and rode his girls like mares...until the executioner came for him with the bowstring. (249-250)	[...] Kösem Sultan gelirdi; iki yüz yıl önce burada topuklarından tutulup çıplak vaziyette sürüklenen, koridorda boğulan Kösem Sultan. Ve bu olay aynı zamanda İmparatorluğun delilerin, sarhoşların, uçarıların başa geçip yönetimi ele aldığı elli korkunç yılın sonu olmuştu- ki bunların arasında odasının duvarlarını ve zeminini Rus kürkleriyle kaplatan ve kısırak yerine kızların üstüne binen Kösem'in öz oğlu Deli İbrahim de vardı...ta ki cellatlar onu boğmaya gelene değin. (286-287)	[...] iki yüzyıl önce odasından buraya yalınayak sürüklenerek getirilip koridorda boğulan Kösem Sultan [...]. Bu olay elli yıllık dehşet döneminin sonu olmuştu. İmparatorluk bu dönem boyunca art arda gelen deliler, ayyaşlar ve zamparalar tarafından yönetilmişti. Bunların arasında odasının zeminini ve duvarlarını Rusya'dan gelen kürklerle kaplanmış, cariyelerin üstüne kısırak gibi binen Kösem'in oğlu İbrahim de vardı. Sonunda elinde ipele bir cellât onu boğmaya gelmişti. (313-314)
Long ago, in the days of Suleiman the Magnificent, it had been decreed that only deaf-mutes should attend the person of the sultan. (258)	Çok eskiden, Kanuni Sultan Süleyman döneminde, yalnızca sağır-dilsizlerin Sultan'ın özel hizmetlerini yapabilecekleri buyrulmuştu. (296)	Asırlar önce, Muhteşem Süleyman'ın tahtta olduğu günlerde, sadece sağır-dilsizlerin padişahın huzuruna çıkması konusunda bir ferman ilan edilmişti. (324)
The little doorway gave onto the corridor in which the Valide Kosem had been dragged to her death. (270)	Küçük kapı Kösem Sultan'ın boğularak öldürüldüğü koridora açılıyordu. (311)	Küçük kapı Kösem Sultan'ın boğularak can verdiği koridora açılıyordu. (340)

Tablo 5 - devam

[...] he reminded Yashim of the murder of the sultan's father, Selim, as he played music on the nay for the entertainment of the palace girls. It was his own predecessor who carried out the killing. Was this one of the traditions he was seeking to uphold: the murder of sultans by their kishlar aghas? (276)	[...] Yashim'e Sultan'ın babasının, Selim'in, saraydaki kızları eğlendirmek için ney çalarken öldürülmesinden bahsetmişti. Bunu yapan da ondan önceki kızlarağası, yani onun selefiydi. Yoksa ayakta tutmaya çalıştığı geleneklerden biri de bu muydu: sultanların kızlarağası tarafından öldürülmeleri! (317)	Adam, Yaşim'e şimdiki padişahın babası Selim'in cariyelere ney çalarken nasıl öldürüldüğünü anlatmıştı. Bu cinayeti tezgâhlayan kendi selefiydi. Padişahın, kızlar ağası tarafından öldürülmesi onun sürdürmeye çalıştığı geleneklerden biri miydi? (347)
Built in the sixth century, the Byzantine Emperor Justinian's great church was a reconciliation of two opposed forms. (282)	Altıncı yüzyılda Bizans İmparatoru Justinian zamanında yeniden yaptırılan büyük kilise iki karşıt formun uyuşumuydu. (324)	Bizans imparatoru Justinian tarafından 6. yüzyılda yaptırılan bu büyük kilisede birbirine zıt iki biçim bir arada kullanılmıştı. (354)
"[...] You see the dome, above your head? The Greeks called it Hagia Sophia, the Church of the Holy Wisdom. [...]" "It was built before the days of the Prophet," Yashim said cautiously. [...] "And it took just five years to build. [...]" (283)	"[...] Tepemizdeki kubbeyi görüyorsun, değil mi? Rumlar oraya Ayasofya derlerdi, Kutsal Bilgelik Kilisesi. [...]" "Peygamberin doğumundan önce yapılmış," dedi Yasin çekinerek. [...] "Bunun yapılması tam beş yıl sürmüştü. [...]" (325-326)	"[...] Başının üstündeki kubbeyi görüyor musun? Rumlar ona Ayasofya yani kutsal bilgeliğin kilisesi diyordu. [...]" Yaşim ihtiyatla, "Peygamberimizin zamanından önce yapılmıştı," diye konuştu. [...] "Ve inşa etmek sadece beş sene sürdü. [...]" (356)
[...] although the damage was said to be serious, it did not approach the scale of 1817, or 1807, or of the almost a dozen major fires that had broken out in that district in the previous century. (290)	[...] ortaya çıkan hasarın çok ciddi olduğu söylenmesine rağmen asla 1817 ya da 1807'deki yangınların derecesine ulaşamadığı gibi, geçen yüzyılda bu bölgede çıkan bir düzine büyük yangınla da kıyaslanamayacak düzeydeydi. (333)	Hasar her ne kadar ciddi olsa da 1817 ve 1807 yangınlarının veya o bölgede geçen yüzyılda patlak veren bir düzine civarındaki büyük yangının seviyesine asla ulaşmamıştı. (365)
The Crimea had been taken by the Russians, by a combination of threats and stealth and bloody war. (298)	Kırım, türlü tehdit ve dalaverenin karışımıyla kanlı bir savaş sonucunda Rusların eline geçmişti. (341-342)	Ruslar Kırım'ı tehditler, gizli eylemler ve kanlı bir savaş kombinasyonu ile ele geçirmişti. (374)

Tablo 6: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Tarihi Şahsiyetler ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
Sultan Mahmut II (6)	II. Sultan Mahmut (12)	Sultan II. Mahmut (11)
Suleiman the Magnificent (23)	Muhteşem Süleyman (32)	Muhteşem Süleyman (32)
Sultan Osman (23)	Sultan Osman (33)	Sultan Osman (33)
Murad IV (23)	II. Murat (33)	IV. Murat (33)
Ali Pasha the Albanian (24)	Arnavut Ali Paşa (34)	Mehmet Ali Paşa (34)
mullah Nasreddin (26)	Nasreddin Hoca (36)	Nasreddin Hoca (36)
valide sultan (27)	Valide Sultan (38)	valide sultan (38)
Aimée- the sultan's mother (28)	Aimée*-Sultan'ın annesi (38) *Aimée: Nakşidil Sultan, I. Abdülhamid'in karısı. (ç.n.)	Aimée, padişahın annesi (39)

Tablo 6 - devam

French Creole girl called Rose Tascher de la Pagerie (29)	Martinikli Fransız Rose Tascher de la Pagerie isimli kız (40)	Rose Tascher de la Pagerie adlı Fransız Kreol kız (41)
Mustafa the Albanian (34)	Arnavut Mustafa (47)	Arnavut Mustafa (48)
Ali Pasha of Janina (46)	Yanyalı Ali Paşa (61)	Tepedelenli Ali Paşa (63)
Janissaries (47)	yeniçeriler (61)	yeniçeriler (64)
the sultan, Selim (47)	Sultan III. Selim (61)	Sultan Selim (64)
Mahmut (47)	II. Mahmut (61)	Mahmut (64)
Bayraktar Mustafa Pasha, commander on the Danube (47)	Tuna boyu kumandanı, Bayraktar Mustafa Paşa (62)	Tuna komutanı Alemdar Mustafa Paşa (65)
Sultan Mustafa (47)	Sultan IV. Mustafa (62)	Sultan Mustafa (65)
Alexander (56)	Büyük İskender (72)	İskender (76)
Napoleon (59)	Napolyon (76)	Napolyon (81)
the Prophet (77)	Peygamber (94-95)	Resulullah efendimiz (103)
the Conqueror, Sultan Mehmed (83)	Fatih Sultan Mehmet (102)	Fatih Sultan Mehmet (112)
John Sobieski, the Polish king who lifted the Turkish siege of Vienna in 1683 (87)	1683'te Viyana kuşatmasını kaldıran Polonya Kralı Jan Sobieski (106)	Türklerin 1683'teki Viyana Kuşatması'na son veren Lehistan Kralı Jan Sobieski (117)
Infernal Ibrahim (89)	Melun İbrahim (109)	Cehennem İbrahim (120)
Vasilyi (92)	Vasili (112)	Vasili (123)
Czar Peter (99)	Çar Petro (120)	Çar Petro (132)
Czar Alexander (105)	Çar Aleksander (127)	Çar Aleksandr (140)
Sinan Pasha, the master architect whose sublime Süleymaniye surpassed Aya Sofia (117)	Ayasofya'dan bile büyük olan Süleymaniye Camisi'nin mimarı büyük usta Mimar Sinan (139)	büyük usta Mimar Sinan, kendi eseri Süleymaniye, Ayasofya'yı geride bıraktığı [...] (154)
English Mustafa (174)	İngiliz Mustafa (202)	İngiliz Mustafa (223)
Chopin (188)	Chopin (218)	Chopin (239)
Scotsman İngiliz Mustafa (201)	İskoç asıllı İngiliz Mustafa (233)	İskoçyalı İngiliz Mustafa (255)
Theodosius (204)	Theodosius (237)	Theodosius (259)
a giant called Hasan (205)	Hasan adındaki dev (237)	Hasan adında bir dev (260)
valide Kosem (249)	Kösem Sultan (286)	Kösem Sultan (313)
Baron von Richthofen (267)	Baron von Richthofen (307)	Baron von Richthofen (336)

Tablo 7: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Toplumsal Yaşam ve Günlük Alışkanlıklar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
Yashim slipped off his shoes and sat down cross-legged, [...]. (7)	Yasin ayakkabılarını çıkardı, bağdaş kurup oturdu, [...]. (14)	Yaşım ayakkabılarını çıkarıp bağdaş kurarak oturdu, [...]. (13)
According to an old saying, Istanbul suffered three evils- plague, fire, and Greek interpreters. (14)	Eski bir deyişe göre İstanbul'un üç belası vardı: veba, yangın ve Rum yorumcular. (22)	Eski bir deyişe göre İstanbul'un üç belası vardı: veba, yangın ve Rum tercümanlar. (22)
[...] cooks in the empire could be of either sex. (16)	[...] imparatorlukta aşçılar hem kadın hem erkek olabiliyordu. (24)	[...] imparatorlukta aşçılar her iki cinsiyetten de olabilirdi. (24)
He took out his mat and prayed. (16)	Seccadesini çıkardı ve duasını etti, namazını kıldı. (25)	Seccadesini çıkarıp namaz kıldı. (25)
[...] their owners sat among them in low stools [...] sipping tea and telling their beads. (21)	Mal sahipleri [...] alçak taburelere tünemiş, çaylarını yudumluyor ve tespih çekiyorlardı. (30)	Sahipleri [...] alçak taburelere oturmuş, çay içip tespih çekiyorlardı. (30-31)

Tablo 7 - devam

Every year, when the guildsmen processed through the streets to the Aya Sofia, each guild drags a juggernaut loaded with the implements of their craft. (25)	Her yıl Ayasofya'ya doğru giden sokaklarda loncalar resmi geçit yaptıklarında, her lonca kendi zanaatlarında kullandıkları aletleri uzun arabalarda sergileyerek geçirdi. (35)	Esnaf alayı her yıl sokaklardan geçip Ayasofya'ya yürürdü. Bu esnada her lonca kendi mesleğine uygun aletleri tekerlekli bir sahneye yerleştirip çekerdi. (36)
It was the role that every woman in the harem fought for: to sleep with the sultan, bear a son and, in due course, engineer his elevation to the throne of Osman. (28)	Bu haremdeki her kadının ulaşmak için savaş verdiği bir pozisyondu: Sultan'la yatıp bir erkek çocuk dünyaya getirmek ve aynı zamanda onun Osmanlı tahtına yükselmesini sağlayacak girişimlerde bulunmak. (38-39)	Haremdeki her kadın bu role ulaşmak için mücadele ediyordu. Amaçları sultanla yatmak, ona bir erkek evlat doğurmak ve zamanı gelince onun Osmanlı tahtına oturması için çalışmaktı. (39)
It was the dead hour between the evening and the night prayers. (30)	Akşam ile yatsı namazı arası ölü bir saatti. (41)	Akşam ile yatsı arasındaki saatlerdi. (41)
He went to mosque with them on Fridays. (32)	Cumaları onlarla birlikte camiye gidiyordu. (43)	Cuma onlarla birlikte camiye gidiyordu. (44)
[...] those little gelded boys who grew to become the eunuch guardians of a family, [...]. (32)	[...] büyük bir ailenin haremağası muhafızı olmak üzere yetiştirilmiş, hadım edilmiş küçük oğlanlar, [...]. (43)	Küçükken hadım edilip büyüyünce bir ailenin haremünün bekçisi olan, [...] oğlanlar, [...]. (44)
Two veiled women were heading for the baths; behind them a black slave carried a bundle of clothes. (32)	Saçları örtülü ve feraceli iki kadın hamama doğru aceleyle ilerliyor, hemen arkalarında zenci bir esir içi havlu ve çamaşır dolu bohçalarını taşıyordu. (44)	Hamama giden iki peçeli kadın geçti. Bohça içinde onların kıyafetini taşıyan siyah bir köle peşlerinden yürüyordu. (45)
Here came a cavass: a thickly swaddled policeman with a red fez and pistols thrust into his belt, [...]. (32)	Onların ardından da fesli, tabancalı kalın giysili bir polis geliyordu. (44)	[...] omuzları vatkalı ceketi, kırmızı fesi ve kuşağına soktuğu tabancasıyla bir zaptiye göründü. (45)
[...] one swinging his beads, the other counting them with fingers while he spoke. (32)	[...] adamlardan biri elindeki tespihi sallarken diğeri bir yandan konuşuyor, bir yandan da ince parmaklarıyla tespih çekiyordu. (44)	Biri bir yandan konuşup bir yandan tespih çekerken diğeri elindeki tespihi sallayarak onu dinliyordu. (45)
In every family home, there lay a region that was harem, forbidden to outsiders. (33)	Her ailenin evinde yabancıların girmesi yasak olan bir harem bölümü vardı. (45)	Her hanede yabancıların girmesinin yasak olduğu bir harem kısmı vardı. (46)
With the rarest exceptions, no man but the sultan himself, or men of his family, could enter the harem. (33)	Çok ender durumlar dışında, Sultan veya ailesinin erkekleri dışında hiçbir erkek hareme giremezdi. (46)	Çok nadir görülen istisnalar hariç padişah veya ailesindeki erkekler dışında kimse hareme giremezdi. (46)
Yet men had been gelded for service in the time of Darius and Alexander, too. (33)	Daha Darius ve İskender zamanlarında bile erkekler hizmette kullanılmak için hadım ediliyorlardı. (46)	Gelgelelim sarayda hizmet veren insanların hadım edilmesi Darius ve İskender'in zamanından beri vardı. (47)
[...] the Black Eunuchs of the palace were utterly clean-cropped: shaved to the quick in a single sweep of the sickle blade wielded by a slaver in the desert. (33)	[...] saraydaki siyah haremağaları çölde esir tacirlerinin kullandığı hızlı ve keskin bıçaklarla tek vuruşla kesilip tamamen temizlenmişlerdi. (46)	[...] saraydaki kara ağalar çöllerde gezinen köle tacirlerinin tek ve ani bir ustura darbesiyle erkekliğinden tertemiz arındırılıyordu. (47)

Tablo 7 - devam

The caretaker informed the imam, who was at that moment setting out to climb the minaret to call the morning prayer. (39)	Bekçi, sabah ezanını okumak üzere minareye tırmanmaya hazırlanan imama bu konuda bilgi verdi. (52)	Hademe de o sırada sabah ezanını okumak üzere minareye çıkmaya hazırlanan imama haber vermişti. (54)
[...] the grotesquely misshapen corpse [...], where it was finally bundled onto a sheet, wrapped, and hoisted onto a donkey cart went slipping and swaying down the slope to the Nusretiye, the Mosque of the Victory. (39)	[...] acayip bir hale gelmiş ceset, burada bir kefene sarıldı, eşek arabasına konulup Nusretiye'ye, Fatih Camisi'ne doğru kâh sallanarak, kâh kayarak götürüldü. (53)	[...] artık tanınmayacak bir hal almış olan cesedi [...]. Burada kefene sarılan ceset bir eşek arabasına yüklendi. Araba yokuştan aşağı kâh kayıp kâh savrulurak Nusretiye Camii'ne indi. (54)
The chief mufti had no choice but to issue a fatwa deposing him. (48)	Şeyhülislam'ın fetva yazıp onu azletmekten başka çaresi yoktu. (63)	Şeyhülislamın onu tahttan indirecek bir fetva vermekten başka çaresi yoktu. (66)
"Did you give up your pay book, too?" (48)	"Ulufeni almaktan vaz mı geçtin?" (63)	"Ulufe defterini de verdin mi?" (66)
The <i>köçek</i> were creatures of the city, [...]. What was certain was that the Greeks had entertained these dancers, selecting them from the ranks of boys who had been castrated before puberty and subjecting them to rigorous training in the stylized arts and mysteries of the <i>köçek</i> dance. (56)	Köçekler şehrin parçalarıydı, [...]. Kesin olan şuydu ki, Rumlar, bu dansçılarla eğlenmişler, onları boy boy erkek çocukların arasından seçmişler, ergenlik çağına gelmeden hadım etmişler, sıkı bir eğitimden geçirip köçek dansının sanatını ve gizemini öğretmişlerdi. (72)	Köçekler bu şehrin insanıydı. [...] Şurası kesindi ki, bu dansçıları eğlence dünyasının vazgeçilmez parçası kılanlar Rumlar olmuştu. Onları daha ergenlikten önce hadım edilen çocuklar arasından seçiyor, geleneksel sanatlar ve köçekliğin sırları konusunda sıkı bir eğitimden geçiriyorlardı. (76)
They danced for both men and women; under the Ottomans, it was usually men. (56)	O zamanlar köçekler hem kadınlar hem de erkekler için dans ederlerdi. Osmanlı döneminde ise genellikle erkekler için. (72)	Hem erkeklerin hem kadınların huzurunda dans ediyorlardı ama Osmanlı yönetimi altında izleyiciler genellikle erkeklerdi. (76-77)
Many times since that year of drama he'd helped Preen prepare for the weddings, the circumcision celebrations, the birthdays for which people required the presence of the <i>köçek</i> dancers. (57)	O dram yılından sonra birçok kez düğün, sünnet düğünü, doğum günleri gibi insanların köçek dansçılarını görmek istedikleri yerlere gideceği zamanlarda hazırlanması için Preen'e yardım etmişti. (73)	Tanıştıkları seneden beri insanların köçek talep ettiği düğün, sünnet, doğum günü gibi törenler için Püren'in hazırlanmasına yardım etmişti. (78)
The men, silent while the <i>köçek</i> danced, had showed their appreciation in time-honored fashion by slipping coins beneath the seams of their costumes as they danced close. (60)	Köçekler dans ederken erkekler sessizdi, beğenilerini zamana yakışır şekilde yakına gelen dansçıların kostümlerinin kıvrımlarına para sokarak göstermişlerdi. (77)	Köçekler dans ederken konuşmadan seyreden adamlar hayranlıklarını, kadim zamanlardan kalma bir âdet uyarınca onların kostümleri içine bıraktıkları sikkelerle göstermişti. (82)
The most sought-after eunuchs at the palace came from the Sudan and the Upper Nile [...]. [...] Somewhere in the desert, the operation was performed; the boy was plunged into the hot sand to keep him clean, and kept from drinking for three days. If, at the end of those three days, he was not mad and could pass water, his chances were very good. (67)	Saray'da en çok aranan haremağaları, Sudan'dan, Yukarı Nil'den, Habeşistan'dan gelenlerdi. [...] Çölde bir yerde operasyon gerçekleştirilir, oğlan temiz kalsın, mikrop almasın diye sıcak kuma sokulur ve üç gün susuz bırakılırdı. Eğer üç günün sonunda hala delirmediyse ve işeyebilirse şanslı sayılırdı. (83-84)	Sarayda en rağbet gören hadımlar Sudan ve Yukarı Nil havzasından geliyordu. [...] Çölün bir noktasında gereken ameliyat yapıldıktan sonra çocuklar temiz kalmaları amacıyla kızgın kumun içine sokuluyor ve üç gün boyunca su verilmiyordu. Üç günün sonunda delirmeyen ve sudan geçebilenlerin şansı çok yüksek demektir. (90)

Tablo 7 - devam

The Karagozi followers thought of themselves as Muslims. That is, they attended prayers in the mosque, like everyone else. (78)	Karagoziler kendilerini Müslüman kabul ederlerdi. Yani, herkes gibi, camiye gelip namaza katılırlardı. (96)	Karagöziler kendilerini Müslüman olarak görüyordu. Yani herkes gibi camiye gidip namaz kılıyorlardı. (105)
[...] but those sounds, like the muezzin's call to prayer at first light, were the night noises of Istanbul, and no one thought more about them. (83)	[...] bu sesler, müezzinin sabahın ilk ışıklarıyla birlikte okuduğu ezan gibi, İstanbul'un gece sesleriydi ve kimse bunların üzerinde durmazdı. (102)	[...] tıpkı şafak sökerken müezzinin okuduğu sabah ezanı gibi İstanbul'un geceye ait sesleri olup kimse bunların üzerine kafa yormuyordu. (111)
His outfit of scarlet and white indicated that he served as a page of the interior service of the palace. (95)	Giysisindeki kırmızı ve beyazlar onun sarayın iç hizmetlerinde çalışan bir uşak olduğunu gösteriyordu. (115)	Parlak kırmızı ve beyaz kıyafetinden sarayın iç hizmetlerinde içöğlanı olarak görev yaptığı anlaşıyordu. (126-127)
The dresser's tasks ranged from preparing the <i>gözde</i> , or chosen girl, for a sultan's bed to buying her underwear. (97)	Giysicibaşının, gözdeyi ya da seçilmiş cariyeyi Sultan'ın yatağına hazırlamaktan tutun da, onların iç çamaşırını satın almaya kadar birçok görevi vardı. (118)	Görevleri seçilen gözdeyi sultanın yatağı için hazırlamaktan onlara iç çamaşırı temin etmeye kadar değişiyordu. (129)
"Baby-that's a fire. A boy's a fire on the Stamboul side. We hang out the baskets that way [...], and that puts the lads in the right direction, see? A girl, that's Galata side." (124)	"Bebek-yani yangın. Yangın İstanbul tarafında ise erkek bebektir, sepeti bu tarafa asarız [...], o zaman adamlar bu yöne doğru giderler, anlıyorsunuz değil mi? Bebek kızsaa, yangın Galata tarafındadır." (147)	"Bebek yani yangın. İstanbul tarafında yangın çıkarsa oğlan doğdu deriz. O yönde sepetler asarız. [...] Çocukları yönüne doğru koyuyoruz gördün mü? Galata tarafında yangın çıkarsa kız doğdu deriz." (162)
In the mountain world they came from, people took offense at the lightest word and allowed feuds to develop into bloodshed over generations, long after their original causes were forgotten. (127)	Bu kızların geldiği dağ yaşamında en ufak sözcük bile kusur sayılabiliyor, hatta asıl olay tamamen unutulsa bile nesiller boyu süren, insanların birbirlerini öldürdükleri kan davalarına yol açabiliyordu. (151)	İnsanlar geldikleri o dağlık dünyada en küçük bir söz yüzünden birbirine saldırıyor, kan davalarının kuşaklar boyu birike birike katliama dönmesine yol açıyor, uzun yıllar sonra o kan davalarının neden başladığını bile unutuyordu. (167)
"[...] the sultan will issue an edict." (132)	"Sultan bir ferman yayımlayacak." (156)	"[...] Sultan bir ferman ilan edecek." (172)
[...] being sent to a café where all day he played backgammon with other old fellows [...]. (140)	[...] adam tüm gün kendi gibi yaşlılarla tavla attığı kahvehaneye gönderiliyor, [...]. (165)	Bütün gün kahvede kendisi gibi ihtiyarlarla tavla oynar, [...]. (183)
[...] at a stag night where alcohol had been served and Preen had agreed to take a drink herself, after the dancing. [...] and the groom-to-be asked her agitated questions about the wedding night. (142)	[...] içkili bekârlığa veda gecesinde Preen de danstan sonra çok içmişti. [...] bu arada damat adayı da ona gerdek gecesi ile ilgili tahrik edici sorular sorar. (167)	İçki ikram edilen, bekârlar arasında bir eğlenceydi. Püren dans ettikten sonra bir kadeh içmeye razı olmuştu. [...] damat adayı ona gerdek gecesiyle ilgili kışkırtıcı sorular sormuştu. (185)

Tablo 7 - devam

The dervish danced in the space defined by a ring of bystanders [...]. He wore a white tunic, white puttees, and a white cap, and he flexed his hands and legs in time to some inner melody, his eyes closed. But the dancer was not entranced: from what Yashim could see, it looked like one of the simpler dances of the seeker after truth, a stylized rendition of Ignorance searching for the Way. (163-164)	Derviş, seyredenlerin oluşturduğu bir halkanın ortasında kalan boşlukta kendinden geçmiş, dönüyordu. [...] Derviş beyaz bir tunik, beyaz potinler, ve beyaz bir başlık giymiş, gözleri kapalı kollarını ve bacaklarını adeta içten gelen bir melodinin ritmine ayak uydurarak döndürüyordu. Ancak dansçı kendinden geçmiş değildi; Yasin'in görebildiği kadarıyla gerçeği arayanlar dergâhının basit danslarından biriydi bu, Gerçeğe giden Yol'u aramanın stilize edilmiş bir zikir gösterisiydi. (189-190)	Derviş etrafına toplananların oluşturduğu daire içinde dans ediyordu. [...] Adam uzun beyaz gömlek, beyaz tozluk giymiş ve başına beyaz kavuk takmıştı. Gözleri kapalı bir halde içinden hissettiği bir melodiye uygun olarak ellerini ve bacaklarını açmış dönüyordu. Fakat kendinden geçmemişti. Yaşım'ın anladığı kadarıyla hakikati arayanların yaptığı basit danslardan biriydi bu. Hakikati arayan cehaleti temsil eden bir zikir gösterisiydi. (210)
Imams, for example, dining the Koran into their restless little charges with the cane (164)	Örneğin imamlar, ellerinde değnekleriyle Kuran'ı küçük afacan öğrencilerine tekrarlatıp duran imamlar mı? (191)	Örneğin değnekle küçük öğrencilerinin kafasına durmadan Kuran'ı sokanlar. (211)
One of them held a tray containing coffee in tiny cups. The other, a narghile. [...] "One forgets. It is a harem vice, I'm afraid. One of several. Parisian fashions are another." (167)	Birinin elinde üstünde ince porselen kahve fincanların durduğu bir tepsi vardı. Diğerindeyse nargile. [...] "İnsan unutuyor işte. Korkarım, bu bir harem alışkanlığı. Birçoklarından biri. Paris modaları gibi." (194)	Bir tanesinin elindeki tepside küçük porselen fincanlar içinde kahve vardı. Öbürü nargile getirmişti. [...] "İnsan unutuyor. Korkarım ki bu hareme özgü bir zaaf. Birçoklarından biri. Bir başkası da Paris modası." (215)
"The sultan never uses the women's bath." (179)	"Sultan asla kadınlar hamamını kullanmaz." (208)	"Sultan asla kadınların hamamını kullanmaz." (229)
"I said that [...] within the empire that I control, dueling is forbidden." (190)	"[...] benim yönetimimdeki imparatorluk hudutları içinde düellonun kesinlikle yasak olduğunu belirttim." (220)	"[...] benim yönettiğim imparatorlukta düello yapmanın yasak olduğunu izah ettim". (242)
[...] Yashim had understood then why the Turks feared the blue eye. (203)	İşte Yasin, o zamandan beri Türklerin mavi gözlerden neden korktuklarını anlıyordu. (235)	Yaşım o zaman Türklerin neden mavi gözden korktuğunu anlamıştı. (257)
[...] tomorrow was a holy day for rest and prayer, to be tackled unspotted, at least on the outside. Thursday night was always busy at the baths. (212)	Ertesi gün ibadet ve dinlenme günüydü, en azından öte dünya asına temizlik kurallarına uyulmalıydı. Perşembe geceleri hamamlar her zaman dolu olurdu. (246)	[...] yarın kutsal gündü; insanlar dinlenecek ve ibadet edecekti. Bunun için en azından dış görünüşte temiz olmak istiyordu. Perşembe geceleri bütün hamamlar dolu olurdu. (269)
And when it came to bathing, the procedure was, by long tradition, a democratic one. The hours for men to use the hammam were hours when they could be used by all men, infidel or believer, foreigner or Stambouliot. (213)	Konu yıkanmak olunca, eski bir gelenek gereği, bu demokratik bir prosedürdü. Bu hamamın erkelerin kullanımına açık olduğu saatler, ister gâvur ister mümin, yabancı ya da İstanbullu, hiç fark etmeden tüm erkekler tarafından yararlanılabileceği anlamını taşıyordu. (246)	Hem iş yıkanmaya geldiği zaman bu konudaki uygulama eskiden beri demokratikti. Erkeklerle ayrılan saatlerde bir hamamı mümin veya kâfir, yabancı veya İstanbullu herkes kullanabilirdi. (270)

Tablo 7 - devam

A butcher who used false weights was hanged at the doorway of his own shop. A greengrocer who lied about the provenance of his fruit had his hands cut off. Others, who had gypped a customer, perhaps, or slipped out of the official channels to procure bargain stock, found themselves forced to wear a wide wooden collar for a few weeks, or to pay a stiff fine, or to be nailed by the ear to the door of their own shop. (228-229)	Yanlış ağırlık birimleri kullanan bir kasap, dükkânının kapısının önünde asılmıştı. Meyveleri getirttiği yöre hakkında yalan söyleyen bir manavın elleri kesilmişti. Müşteriye diklenen, hakaret eden, ya da kabul edilebilir pazarlık yöntemlerinden sapan, ihaleye fesat karıştıranlar birkaç hafta boyunca geniş tahta bir yakalık takmak, aşırı yüksek bir ceza ödemek ya da kulaklarından dükkânlarının kapısına çivilenmek durumunda kalabiliyorlardı. (263-264)	Hileli tartılar kullanan bir kasap dükkânının kapısında asılmıştı. Sattığı meyvelerin menşei hakkında yalan söyleyen bir manavın elleri kesilmişti. Bir müşterinin isteğini yerine getirmeyen veya ucuza mal temin etmek için resmi kanalların dışına çıkanlar birkaç hafta boyunca geniş tahta bir boyunduruk takma, çok yüksek bir para cezası ödeme veya dükkânının kapısına kulaklarından çivilenme tehdidiyle karşı karşıyaydı. (288-289)
He put a hand up to his amulet and gripped it hard. The meatball vendor began to mumble something: he was praying, Eslek realized, running through the ninety-nine names of God [...]. (238)	Adam elini muskasına götürüp sertçe avuçladı. Köfteci bir şeyler mırıldanmaya başladı. Dua ediyordu. Eslek anladı, Allah'ın doksan dokuz adını art arda sıralarken, [...] bakakaldı. (274)	Boynundaki muskayı sıkıca tuttu. Köfteci bir şeyler mırıldanmaya başladı. Murat onun dua ettiğini, Allah'ın doksan dokuz ismini tekrarladığını fark etti. (299)
He dismissed them with a gesture. Both men bowed deeply and walked backward to the door. (247)	Bir işaretle çıkabileceklerini belirtti. İki adam yarı bellerine kadar eğildikten sonra geri geri adım atarak kapıya gittiler. (284)	Padişah bir el hareketiyle çıkmalarını bildirdi. İki adam bele kadar eğilip kapıya doğru geri geri yürüdü. (311)
Six halberdiers were on duty, standing in pairs beside the doors that led to the Court of the Valide Sultan and the Golden Road, a tiny, open alleyway that linked the harem to the selamlık, the men's living quarters. (250)	Altı harbeli* asker işbaşındaydı; ikili gruplar halinde Valide Sultan'ın bölmesinde ve haremi selamlığa bağlayan dar Altın Yol'a geçilen kapının başında nöbet bekliyorlardı. (287) *Harbe: XV-XVI yüzyıllarda kullanılan mızrak ve balta karışımı bir silah-Zülüflü baltacılar olarak da adlandırılan bu askerler ağırlıklı olarak haremde bulunmaktaydılar. (ç.n.)	Altı zülüflü baltacı ikişer ikişer valide taşlığı ve Altın Yol'a girişi sağlayan kapıların önünde nöbet tutuyordu. Bu dar ve açık geçit haremle selamlığı birbirine bağlıyordu. (314)
The halberdiers were unarmed, except for the short daggers they wore stuffed into the sash of their baggy trousers; they carried halberds only on protective duty, as when on rare occasions they escorted the sultan's women out of the palace. In the meantime they had a single distinguishing characteristic: the long black tresses that hung from the crown of their high hats as a token that they had been passed for entry into the harem. (250)	Harbeli askerler bol şişkin pantolonlarının beline soktukları kısa hançerler dışında silahsızlardı; yalnızca görev gereği, ender durumlarda Sultan'ın kadınlarına dışarı çıkarken eşlik etmeleri gerekince koruma amaçlı olarak harbe taşırıldılar. Bu arada, ayırt edici karakteristik bir özellikleri vardı: hareme girebilmelerinin bir belirtisi olarak yüksek başlıklarının tepesinden sarkan uzun siyah zülüfler. (287)	Baltacılar şalvarlarının üstündeki kuşağa taktıkları kısa hançerlerden başka silah taşımıyordu. Baltalarını sadece seyrek olarak sarayın dışına çıkan padişahın kadınlarına eşlik ederken taşıyorlardı. Onları diğerlerinden ayıran kendine özgü bir işaretleri vardı. Hareme kolayca girmelerini sağlayacak şekilde sarıklarının altından siyah zülüfleri sarkıyordu. (314)

Tablo 7 - devam

And Yashim had replied, rather stiffly, that the halberdiers of the tresses went into only the public areas of the harem, to bring in the wood. (250)	Yasin de ona saçları uzun, harbeli askerlerin-yani zülüflü baltacıların- yalnızca odun taşımak için haremın ancak ortak kullanıma açık bölümlerine girebildiklerini belirtmişti. (287)	Yaşım de biraz sert bir tavırla zülüflü baltacıların odun taşımak gibi amaçlarla haremın sadece daha umuma açık yerlerine girebildiklerini açıklamıştı. (314)
[...] Turks looked after their horses even better than themselves. (259)	[...] Türkler atlarına kendilerinden bile iyi bakarlar. (297)	[...] Türklerin atlarına kendilerinden daha iyi bakmasıydı. (325)
The Kara Davut was always busy on a Friday night. The shopkeepers and café owners set out lanterns above their doorways, and after mosque, families paraded up and down the street, stopping for a sherbet or an ice, queuing for hot street food and thronging the coffee shops. (262)	Kara Davut o Cuma akşamı her zamanki gibi çok hareketliydi. Dükkân ve kahvehane sahipleri kapı eşiklerine fenerler asmıştı ve camiden çıkan aileler yolda aşağı yukarı dolaşıyor, arada sırada şerbet ya da dondurma yemek için duruyor, sokakta satılan sıcak yiyecekler için kuyruğa giriyor ve kahvehaneleri dolduruyorlardı. (301-302)	Kara Davut Sokağı Cuma geceleri her zaman kalabalık olurdu. Dükkân ve kahvehane sahipleri kapı önüne fenerler koyar, yatısı namazından çıkan aileler şerbet içmek veya dondurma yemek için sokağı bir aşağı bir yukarı arşınlayıp sokak satıcılarının önünde sıcak yemek için kuyruklar oluşturur, erkekler kahvehaneleri doldururdu. (330)

Tablo 8: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Ev Yaşantısı ve Düzeni, Mobilyalar ve Dokumalar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
divan (7)	divan (14)	divan (13)
candelabra (7)	avize (14)	şamdan (13)
curtain (8)	perde (15)	perde (14)
tables and chairs (10)	masa ve iskemleler (18)	masalar ve sandalyeler (18)
lamp (15)	gaz lambası (23)	lamba (23)
earthenware crock (15)	çömlek (24)	toprak bir çömlek (24)
stove (15)	ocak (24)	soba (24)
basin (16)	leğen (24)	tas (24)
dish (16)	tabak (24)	servis tabağı (24)
mat (16)	seccade (25)	seccade (25)
pin box (20)	topluiğne kutusu (29)	iğne kutusu (29)
beads (21)	tespih (30)	tespih (31)
clay pannikin (25)	toprak kap (36)	toprak maşrapa (36)
basket (32)	sepet (44)	küfe (45)
divan (39)	sedir (52)	sedir (54)
bookshelf (43)	kitaplık (54)	kütüphane (55)
cushion (52)	yastık (68)	minder (71)
sheet (53)	çarşaf (69)	çarşaf (73)
bed (53)	yatak (69)	yatak (73)
bedside table (53)	sehpa (69)	sehpa (73)
bowl (53)	kase (69)	çanak (73)
mattress (54)	yatak (70)	yatak (74)
a beautiful swirl of kufic letters incised around the walls (66)	duvarları kitabelerle süslü (83)	duvarlara güzel kıvrımlara sahip Kûfî harflerle ayetler işlenmiş (89)
reading bench (66)	rahleler ya da okuma masaları (83)	sıra veya okuma masası (89)
bench (68)	rahle (85)	masa (92)

Tablo 8 - devam

dinner gongs (73)	yemek gongu (90)	yemek tepsileri (97)
imperial incense (97)	buhurdanlık (118)	tütsüyü hümayun (129)
painting (105)	resim (127)	tablo (139)
Anatolian carpets (113)	Anadolu kilimleri (135)	Anadolu kilimleri (149)
earthenware bottle (153)	testi (179)	topraktan yapılma bir matara (198)
the duvet [...] in the Turkish fashion (207)	Türk stili yorgan (240)	Türk usulü kuştüyü yorgan (263)
Iznikware (245)	İznik çinileri (282)	İznik çinileri (309)
carpet (261)	halı (300)	halı (328)
chest (268)	sandık (308)	sandık (337)

Tablo 9: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Yemek Kültürü ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
pipe (8)	pipo (15)	nargile (15)
coffee (8)	kahve (15)	kahve (15)
pipe (9)	pipo (16)	tömbeki (15)
onion (15)	soğan (24)	soğan (24)
currant (16)	kuşüzümü (24)	kuşüzümü (24)
pine nut (16)	çam fıstığı (24)	çamfıstığı (24)
oily tomato paste (16)	yağlı domates salçası (24)	yağlı domates salçası (24)
dried mint (16)	kuru nane (24)	kuru nane (24)
ground some pepper (16)	öğütülmüş karabiber (24)	karabiber öğüttükten (24)
mussel (16)	midye (24)	midye (24)
rice (16)	pirinç (24)	pilav (24)
dill (16)	dereotu (24)	dereotu (24)
Acem Yahnisi (16)	Acem Yahnisi (25)	Acem yahnisi (25)
walnut (16)	ceviz (25)	ceviz (25)
pomegranate juice (16)	nar suyu (25)	nar ekşisi (25)
Persian fesinjan (19)	Acem Fesliyanı (28)	İran fesencanı (28)
borek, layers of honeyed pastry fried in oil (31)	çörek, yağda kızarmış şekerli hamur (42)	börek (43)
cardamom and mint (31)	kakule ve nane ruhu (43)	kakule ve nane (43)
excellent sprouted-grain bread (32)	taze undan yapılmış mükemmel ekmek (43)	nefis tam tahıllı ekmek (44)
borek (34)	börek (47)	börek (48)
tripe (34)	işkembe çorbası (47)	işkembe çorbası (48)
coriander (35)	kişniş (48)	kişniş (48)
bacon (49)	sucuk (65)	pastırma (68)
pastry (50)	çörek (65)	kurabiye (68)
pilaf (88)	pilav (107)	pilav (118)
fish (108)	balık (130)	balık (143)
Spanish onion (108)	İspanyol soğanları (130)	soğan (143)
pepper (108)	biberleri (130)	biber (143)
narghile (131)	nargile (155)	nargile (171)
chickpea (133)	nohut (157)	nohut (174)
pastry (142)	börek (167)	poğaç (185)
carrot (160)	havuç (186)	havuç (206)
meze (171)	meze (199)	meze (219)
cucumber (171)	hıyar (199)	hıyar (220)
sardine (171)	sardalya (199)	sardalya (220)
Turkish cheroot (217)	Türk tipi pipo (251)	Türk puros (275)

Tablo 9 - devam

pipe (218)	nargile (252)	nargile (277)
pita bread (233)	pide ekmeği (269)	pide (295)
kebab (234)	kebab (270)	pide (295)
arabica (241)	Arap kahvesi (277)	Arabistan kahvesi (303)
cinnamon (241)	tarçın (278)	tarçın (304)
manti (254)	mantı (292)	mantı (319)
balkabagi (254)	balkabağı (292)	balkabağı (319)
meat and pumpkin manti (254)	etli mantı (292)	mantı (319)
borek (254)	börek (292)	kolböreği (319)
sherbet (262)	şerbet (302)	şerbet (330)

Tablo 10: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Giysiler, Şapkalar ve Diğer Aksesuarlar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
cloak (3)	harmaniye (9)	harmaniye (8)
European trousers (5)	Avrupalıların giydiği gibi bir pantolon (11)	Avrupalı tarzda pantolon (9)
bangle (6)	halhal (12)	halhal (11)
fez (7)	fes (14)	fes (13)
turban (7)	sarık (14)	sarık (13)
shirt (9)	mintan (15)	gömlek (15)
European jackets and trousers (9)	Avrupa ceket ve pantolonları (16)	Avrupalı ceket ve pantolonlar (15)
pantaloon (9)	pantolon (16)	pantolon (16)
frock coat (17)	redingot (25)	frak (25)
coat (17)	redingot ceket (25)	palto (25)
chador (17)	ferace (25)	çarşaf (25)
coat (18)	palto (26)	palto (26)
wimple (18)	başörtü (27)	rahibe atkısı (27)
amulets designed to contain a paper inscribed with the ninety-nine names of God (20)	Allah'ın 99 isminin yazıldığı kâğıt muskaların içine yerleştirildiği cemşitler (29)	Allah'ın doksan dokuz isminin yazılı olduğu kâğıtlar içeren nazarlıklar (29)
vestal finery (26)	tanrıça giysisi (36)	süslü gerdek kıyafeti (37)
a malachite clasp (26)	yeşil malakit bir toka (36)	bakır taşı bir toka (37)
gauze scarf (26)	ipek şal (37)	şilebezi eşarp (37)
pantaloon of a satin muslin (26)	saten muslin kumaştan şalvar (37)	saten muslin şalvar (37)
woolen cloaks (30)	yünlü harmaniye (41)	yün harmani (42)
djellaba (31)	başlıklı uzun ceket (42)	entari (43)
cap (32)	sarık (43)	sarık (44)
robe (32)	giysi (43)	cübbe (44)
slippers (36)	çarık (50)	terlik (51)
riding boots (39)	süvari çizmeleri (52)	binici çizmeleri (54)
shawl (53)	eşarp (69)	eşarp (73)
burnoose (66)	cüppe (83)	ihram (89)
sandal (76)	çarık (93)	çarık (102)
burnoose (76)	harmaniye (93)	harmaniye (102)
sleeve (77)	yen (95)	gömleğin yeni (104)
cutaway coat (99)	jaketatay (120)	jaketatay (132)
frock (105)	elbise (127)	cübbe (140)
cloak (119)	harmaniye (141)	cübbe (156)
kohl (119)	rastık (142)	sürme (157)
purse (125)	para kesesi (148)	kese (164)

Tablo 10 - devam

bangles, a torque (127)	burma bir bilezik, kolye (151)	gerdanlık (167)
gold and jewels (127)	altın ve mücevherler (151)	altın ve mücevher (167)
Western uniform (131)	Batı tarzı giysi (155)	Batılı kıyafet (172)
boots (131)	çizmeler (155)	çizmeler (172)
tunic (131)	ceket (155)	ceket (172)
tunic (156)	tunik (182)	gömlek (202)
puttees (163)	potin (190)	tozluk (210)
cap (163)	başlık (190)	kavuk (210)
cap (165)	kep (192)	kavuk (213)
petticoat (179)	jüpon (208)	kombinezon (229)
cloak (182)	ceket (212)	harmani (233)
ermine trim (186)	ermin kürk (216)	kakım kürk (237)
monocle (186)	monokl (216)	monokl (237)
an Arab headcloth (212)	başını Araplar gibi örtmüş (246)	Arap kefiyesi (269)
wooden clog (214)	tahta nalın (248)	takunya (271)
clout (214)	peştamal (248)	peştamal (271)
slippers (217)	çarık (251)	çarık (275)
leather shoes (217)	deri ayakkabı (251)	deri ayakkabı (275)
cloak (218)	aba (252)	pelerin (276)
cloak (218)	pelerin (252)	pelerin (276)
ring (245)	yüzük (282)	yüzük (309)
hat (250)	başlık (287)	sarık (314)
leather sandals (261)	deri çarık (300)	deri sandaletler (328)
chador and yashmak (262-263)	yaşmak ve ferace (302)	çarşaf ve yaşmak (330)
caftans of cashmere (272)	kaşmir kaftanlar (313)	kaşmir kaftanlar (341)
headgear (279)	serpuş (321)	şapka (352)
ferenghi shakos, with tough straps (280)	deri bantlı Frenk işi şapkalar. (321)	Sert deri kayışı olan Frenk usulü uzun ve siperli şapkalar (352)
the headgear that soldiers were expected to wear: ferenghi shakos, with tough straps (280)	askerlerin takması beklenen serpuş; deri bantlı Frenk işi şapkalar (321)	giydikleri şapka [...] sert deri kayışı olan Frenk usulü uzun ve siperli şapkalar (352)
jacket (286)	ceket (329)	ceket (360)

Tablo 11: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Ulaşım Araçları ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
a North African xebec (29)	bir Kuzey Afrika teknesi (40)	Kuzey Afrika'dan gelen bir korsan gemisi (40)
donkey cart (39)	eşek arabası (53)	eşek arabası (54)
ferry (46)	vapur (59)	tekne (62)
skiff (46)	filika (59)	kayık (62)
barge (46)	mavna (59)	mavna (62)
cutter (46)	taka (59)	sandal (62)
house boat (46)	kayık ev (59)	tekne ev (62)
cab (102)	araba (123)	araba (136)
boat (138)	tekne (162)	kayık (179)
caïque (138)	kayık (162)	kayık (180)
a cab or a sedan chair (139)	bir araba veya tahtirevan (163)	bir araba veya tahtirevan (181)
carriage (192)	araba (222)	araba (244)
chair (263)	tahtirevan (302)	sedye (330)

Tablo 12: Jason Goodwin'in *The Janissary Tree* (2006) Adlı Eserindeki Ölçü Birimleri ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Janissary Tree</i> (Goodwin, 2006)	EM1: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Öztekin), 2006)	EM2: <i>Yeniçeri Ağacı</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2016)
tower [...] a 260-foot-high (pillar of stone) (14)	(tamamı taştan) 260 kadem, yani 80-90 metre yükseklikte kule (22)	seksen metre yüksekliğindeki bir sütunu andıran bu taş yapı (22)
three-inch mussels (16)	yaklaşık yedi santimlik midyeler (24)	yedi-sekiz santimlik midyeler (24)
two bottles of 60 percent bison-grass vodka (17)	% 52'lik iki bison <i>grass vodka</i> (26)	iki şişe 52 derecelik bizon otlu vodka (26)
about two hundred yards uphill (30)	iki yüz yarda yukarıda (41)	yaklaşık iki yüz metre yukarıda (42)
[...] he weighed more than 250 pounds. (118)	[...] yüz kilonun üstündeydi (140)	Tam yüz on beş kilo geliyordu. (155)
almost three hundred feet up (120)	üç yüz kadem yükseğinden (143)	yüz metre üstünden (158)
about five feet below (152)	bir buçuk metre aşağıda (178)	yaklaşık bir buçuk metre yüksekten yere (197)
a few yards ahead (156)	birkaç metre ötede (182)	birkaç metre ileride (202)
half a mile (177)	yarım mil (206)	yarım kilometre (226)
twenty yards (177)	yirmi arşın (206)	yirmi metre (226)

Ek 2.2. *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserdeki Unsurlar

Tablo 13: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Yer Adları ve Su Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
the Golden Horn (1)	Haliç (5)	Haliç (9)
the Bosphorus (1)	Boğaz (5)	Boğaz (9)
Uskudar (1)	Üsküdar (5)	Üsküdar (9)
the Seraglio Point (2)	Sarayburnu (6)	Sarayburnu (11)
the Galata Tower (2)	Galata Kulesi (6)	Galata Kulesi (11)
Pera (2)	Pera (6)	Pera (11)
Stamboul shore of the Golden Horn (2)	İstanbul'un Haliç sahili (6)	Haliç'in İstanbul kıyısı (11)
Istanbul (2)	İstanbul (6)	İstanbu (11)
the Fener district of Istanbul (4)	İstanbul'un Fener semti (7)	İstanbul'un Fener semti (14)
the Kara Davut (4)	Kara Davut (8)	Kara Davut Sokağı (14)
the Grand Bazaar (5)	Kapalıçarşı (9)	Kapalıçarşı (15)
the Street of Booksellers (5)	sahaflar (9)	Sahaflar Sokağı (15)
Yıldız (11)	Yıldız (14)	Boyacıköy (22)
Dolmabahçe (11)	Dolmabahçe (14)	Dolmabahçe (22)
the Bosphorus (11)	Boğaziçi (14)	Boğaz (22)
the Eminönü wharf (11)	Eminönü iskelesi (14)	Eminönü iskelesi (22)
Eminönü (11)	Eminönü (14)	Eminönü (22)
Eyüp (11)	Eyüp (14)	Eyüp (22)
Ortaköy (14)	Ortaköy (16)	Ortaköy (26)
Troy (14)	Truva (17)	Truva (26)
Xerxes (14)	İsfendiyar (17)	Kserkses (26)
the Mediterranean (16)	Akdeniz (18)	Akdeniz (28)
the Black Seas (16)	Karadeniz (18)	Karadeniz (28)

Tablo 13 - devam

Jerusalem (16)	Kudüs (18)	Kudüs (28)
Mecca (16)	Mekke (18)	Mekke (28)
Medina (16)	Medine (18)	Medine (28)
the Iron Gates (16)	Demirkapı (18)	Demirkapı Boğazı (28)
Lebanon (16)	Lübnan (18)	Lübnan (28)
the Aegean (16)	Ege (19)	Ege (29)
Byzantium (20)	Bizans (22)	Bizans (34)
Asia (20)	Asya (22)	Asya (34)
Rome (20)	Roma (23)	Roma (34)
the Piazza San Marco (20)	San Marco Meydanı (23)	San Marco Meydanı (34)
Venice (20)	Venedik (23)	Venedik (34)
Arabia (21)	Arabistan (23)	Arabistan (34)
Aya Sofia, the eighth wonder of the world (21)	dünyanın sekizinci harikası Ayasofya (23)	Aya Sofya, dünyanın sekizinci harikası (35)
Troad (23)	Biga Yarımadası (25)	Biga Yarımadası (37)
Atmeydan-the ancient Hippodrome of the Byzantines (23)	Atmeydanı, Bizanslıların eski hipodromu (26)	At Meydanı (37)
Trabzon (24)	Trabzon (26)	Trabzon (38)
Erzerum (24)	Erzurum (26)	Erzurum (38)
Atmeidan (25)	Atmeydanı (27)	Atmeydanı (39)
Fener (27)	Fener (29)	Fener (41)
Varna (28)	Varna (30)	Varna (42)
France (34)	Fransa (35)	Fransa (50)
Dijon (34)	Dijon (35)	Dijon (50)
Galata, the centre of foreign commerce (48)	yabancı ticaretin merkezi Galata (48)	tüccarların merkezi Galata (67)
Valetta (48)	Valetta (48)	Valetta (67)
Marseilles (48)	Marsilya (48)	Marsilya (67)
Palermo (48)	Palermo (48)	Palermo (67)
Naples (49)	Napoli (49)	Napoli (68)
Sicily (50)	Sicilya (50)	Sicilya (69)
Brazil (51)	Brezilya (51)	Brezilya (70)
Edinburgh (52)	Edinburg (52)	Edinburgh (72)
the Lammermuir Hills (53)	Lammermuir Tepeleri (53)	Lorne Dağları (73)
the Edirne gate (54)	Edirnekapı (54)	Edirnekapı (74)
Venice (55)	Venedik (55)	Venedik (76)
the Netherlands (61)	Hollanda (61)	Hollanda (82)
the Adriatic (61)	Adriyatik (61)	Adriyatik (82)
Sardinia (61)	Sardunya (61)	Sardunya (83)
the Hippodrome (62)	Hipodrom (62)	At Meydanı (84)
Plataia (63)	Deliçay (63)	Platea (85)
Delphi (63)	Delfi (63)	Delfi (85)
Waterloo (67)	Waterloo (67)	Waterloo (91)
Fener Kapi (75)	Fenerkapı (74)	Fenerkapı (101)
Ravenna (79)	Ravenna (78)	Ravenna (106)

Tablo 13 - devam

Golgotha (79)	Golgota* (78) *Golgota, Eski Kudüs'ün birinci yüzyıl surlarının dışında, Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği yerin İngilizce adıdır. Kesin yeri bilinmemektedir. Latince <i>Calvariae Lotus</i> , Yunanca <i>Kraniu Topos</i> ve Aramice <i>Gūlgaltā</i> “kafatasının yeri” anlamına gelir. Bazı Yahudi ve Hristiyan geleneklerinde, bu yer, Adem'in kafatasının bulunduğu yerdir. (ç.n.)	Golgota* (106) *Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği yer. (yay.n.)
Filiba (84)	Filiba (83)	Filiba (114)
Morea (87)	Mora (85)	Mora (116)
Cairo (88)	Kahire (85)	Kahire (117)
Navarino (88)	Navarin (86)	Navarin (118)
the Kingdom of Greece (88)	Yunan krallığı (86)	Yunanistan Krallığı (118)
the Ottoman Empire (88)	Osmanlılar (86)	Osmanlı İmparatorluğu (118)
Izmir (88)	İzmir (87)	İzmir (118)
Missolonghi (89)	Mesolongion (87)	Mesolongi (119)
the Topkapi Palace (97)	Topkapı Sarayı (94)	Topkapı Sarayı (129)
the Sweet Waters (97)	Tatlı Sular (95)	Kağıthane (129)
Beşiktaş (98)	Beşiktaş (95)	Beşiktaş (130)
the Hippodrome (104)	Hipodrom (101)	Hipodrom (138)
Kumkapi (105)	Kumkapı (102)	Kumkapı (139)
Tophane (105)	Tophane (102)	Tophane (139)
Tophane, the cannon foundry (105)	topların döküldüğü Tophane (102)	Tophane (139)
the island of Chios (107)	Sakız Adası (103)	Sakız Adası (142)
Constantinople (110)	Konstantinopolis (106)	Konstantinopol (145)
Paris (110)	Paris (106)	Paris (145)
St Petersburg (110)	Saint Peterburg (106)	St. Peterburg (145)
Athens (110)	Atina (106)	Atina (145)
Europe (110)	Avrupa (106)	Avrupa (145)
Stamboul (111)	İstanbul (107)	İstanbul (146)
the Golden Horn (111)	Haliç (107)	Altın Boynuz (146)
the Galata Hill (111)	Galata Tepesi (107)	Galata tepesi (146)
the Grande Rue (111)	Cadde-i Kebir (107)	Grand Rue dedikleri Cadde-i Kebir* (146) *Bugünkü İstiklal Caddesi. (yay.n.)
Taksim (111)	Taksim (107)	Taksim (146)
Trieste (111)	Trieste (107)	Trieste (146)
the Baltic rivers (111)	Baltık nehirleri (113)	Baltık nehirleri (154)
Volga (111)	Volga (113)	Volga (154)
Dnieper (111)	Dinyeper (113)	Dinyeper (154)
Kiev (111)	Kiev (113)	Kiev (154)
Karaköy (118)	Karaköy (114)	Karaköy (156)
the Galata Point (119)	Galata Burnu (115)	Galata burnu (156)
the New Mosque (122)	Yeni Cami (117)	Yeni Cami (159)
Georgia (126)	Gürcistan (121)	Gürcistan (166)
St Germain (126)	Saint Germain (121)	St. Germain (166)
Balat (132)	Balat (126)	Balat (172)
Şişhane (132)	Şişhane (127)	Şişhane (173)
Khorosan (134)	Horasan (129)	Horasan (175)
the Seine (134)	Seine (129)	Seine (176)

Tablo 13 - devam

London (134)	Londra (129)	Londra (176)
the Thames (134)	Thames (129)	Thames (176)
the Danube (134)	Tuna (129)	Tuna (176)
the Sweet Waters (134)	Tatlı Sular (129)	Tatlı Sular adı verilen Kağıthane deresi (176)
Granada (138)	Gırnata (132)	Granada (180)
Seville (138)	Sevilla (132)	Sevilla (180)
al-Andalus (138)	Endülüs (132)	Endülüs (180)
the Egyptian bazaar (145)	Mısır Çarşısı (139)	Mısır Çarşısı (190)
India (145)	Hindistan (139)	Hindistan (190)
China (145)	Çin (139)	Çin (190)
Persia (145)	İran (139)	İran (190)
Arabia (145)	Arabistan (139)	Arabistan (190)
the South Seas (145)	Güney denizleri (139)	güney denizleri (190)
the Atlantic ocean (146)	Büyük Okyanusya (140)	Atlas Okyanusu (191)
Sultanahmet (165)	Sultanahmet (158)	Sultanahmet (218)
Bayezit (165)	Beyazıt (158)	Beyazıt (218)
Samnos (171)	Sisam (164)	Samnos (223)
Troy (172)	Troya (164)	Troya (224)
Belgrade (176)	Belgrat (168)	Belgrad (228)
Sava (176)	Sava (168)	Sava (228)
Rhodes (176)	Rodos (168)	Rodos (228)
Austria (176)	Avusturya (168)	Avusturya (228)
Circassia (176)	Kafkaslar (169)	Kafkasya (229)
the Patriarchate at Fener (180)	Fener’de Patrikhane (172)	Fener’deki Patrikhane (234)
the Spice Bazaar (182)	Mısır Çarşısı (174)	Mısır Çarşısı (236)
the Han of Rüstem Pasha (182)	Rüstem Paşa Hanı (174)	Rüstem Paşa Hanı (236)
the fountain of Ahmet III (182)	III. Ahmed Çeşmesi (174)	III. Ahmed çeşmesi (236)
Antioch (184)	Antakya (176)	Antakya (239)
Aya Sofya (185)	Ayasofya (177)	Aya Sofya (240)
the Great Church (185)	Büyük Kilise (177)	Büyük kilise (240)
the Süleymaniye (187)	Süleymaniye (179)	Süleymaniye (243)
the Pyramids (204)	Piramitler (194)	Piramitler (263)
Sparta (212)	Sparta (202)	Sparta (273)
Patras (212)	Patras (202)	Patras (273)
Mycenae (212)	Mikenai (202)	Miken (273)
Plataia (212)	Plataia (202)	Plataia (273)
the Sea of Marmora (219)	Marmara Denizi (208)	Marmara Denizi (280)
Burnham Overy (220)	Burnham Overy (209)	Burnham Overy (282)
Mayfair (223)	Mayfair (212)	Mayfair (285)
Parthenon (230)	Partenon (218)	Parthenon (294)
Peloponnese (230)	Epir (218)	Mora (294)
Epidaurus (230)	Epidavros (218)	Mitra (294)
the British Museum (253)	Britanya Müzesi (240)	British Museum (320)
the Grand Rue de Pera (260)	Cadde-i Kebir (247)	Cadde-i Kebir (329)
the Hippodrome (261)	Hipodrom (248)	At Meydanı (331)
the former Church of Aya Sofia (269)	eski Ayasofya Kilisesi (255)	eski Aya Sofya kilisesi (335)
the church of St Irene in the grounds of the Topkapi Palace (269)	Topkapı Sarayı’nın bahçesindeki Aya İrini Kilisesi (255)	Topkapı Sarayı’nın avlusunda bulunan Aya İrini kilisesi (335)
Aya Sofia, the Great Church of the Byzantines (269)	Bizanslıların Büyük Kilisesi, Ayasofya (256)	Aya Sofya, Bizans’ın büyük kilisesi (340)
İbrahim’s palace (281)	İbrahim Paşa Sarayı (266)	İbrahim’in sarayı (355)

Tablo 13 - devam

Ahmed I's Blue Mosque (281)	Sultanahmet Camisi (266)	Sultan Ahmed'in Camisi (355)
the Great Mosque (283)	Büyük Cami (268)	Büyük Cami (358)
Eminönü wharf (303)	Eminönü rıhtımı (287)	Eminönü'ndeki rıhtım (380)

Tablo 14: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Kişi Adları, Lakapları ve Unvanları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
George (1)	Yorgi (5)	Yorgo (9)
Maximilien Lefèvre (2)	Maximilien Lefèvre (6)	Maximilien Lefèvre (11)
Yashim (5)	Yasin (8)	Yaşım (15)
Goulandris (5)	Gulandris (9)	Goulandris (15)
efendi (7)	efendi (11)	efendi (18)
Constantinedes brothers (8)	Konstantinidis kardeşler (11)	Konstantinedes kardeşler (18)
Constantinedes (8)	Konstantinidis (11)	Konstantinedes (18)
kadi (8)	kadı (12)	kadı (19)
muezzin (10)	müezzın (13)	müezzın (21)
sultan (10)	sultan (13)	padışah (22)
sultan (10)	sultan (13)	sultan (22)
nun (12)	rahibe (15)	rahibe (23)
pasha (12)	paşa (15)	paşa (23)
Papa (12)	papaz (15)	rahip (24)
helot (14)	köle (17)	Spartalı köle (26)
admiral (16)	kaptan (18)	amiral (28)
seraskier (16)	serasker (18)	serasker (28)
voivode (16)	voyvoda (18)	voyvoda (28)
hospodar (16)	gospodar (18)	hospodar (28)
sufi (17)	sufi (19)	derviş (29)
Patriarch (17)	Patrik (19)	patrik (30)
Stanislaw Palewski, Polish ambassador to the Sublime Porte (17)	Lehistan'ın Babiâli'deki elçisi Stanislav Palevski (20)	Lehistan'ın Babiâli Büyükelçisi Stanislaw Palewski (31)
Fatima (17)	Fatma (19)	Fatma (29)
Doctor Lefèvre (19)	Dr. Lefèvre (21)	Dr. Lefèvre (32)
Madame Mavrogordato (26)	Madam Mavrogordato (28)	Madam Mavrogordato (40)
lala, or guardian (26)	lala (28)	lala (41)
lala (26)	lala (28)	lala (41)
Phanariot aristocracy (27)	Fener aristokrasisi (29)	Fener aristokrasisi (41)
Fener aristocracy (27)	Fener aristokrasisi (29)	Fener aristokrasisi (41)
dragomen (27)	dılmaç (29)	tercüman (41)
governor (27)	vali (29)	vali (41)
priest (27)	din adamı (29)	rahip (41)
banker (27)	sarrafi (29)	banker (41)
government employee (27)	devlet memuru (29)	devlet memuru (42)
hanum (27)	hanımım (29)	hanımefendi (42)
Yashim efendi (29)	Yasin Efendi (31)	Yaşım Efendi (43)
Dmitri (30)	Dimitri (32)	Dimitri (45)
Aram Malakian (33)	Aram Melekyan (34)	Moulay Gorbekyan (49)
Dr Millingen (33)	Dr. Millingen (35)	Doktor Millingen (49)
Lefèvre (33)	Lefèvre (35)	Lefèvre (49)
monk (34)	keşiş (35)	keşiş (50)
bookbinder (34)	mücellit (35)	ciltçi (50)
Talak (36)	Talât (38)	Talat (54)
Widow Matalya (42)	Dul Matalya (43)	Dul Matalya (60)

Tablo 14 - devam

Sipahi Matalya (42)	Sipahi Matalya (43)	Sipahi Matalya (60)
summer sipahi (42)	yaz sipahisi (43)	yazları sipahilik (60)
su yolcu (43)	saka (44)	sucu (61)
Xanis (58)	Ksani (57)	Baxi (79)
Marta (58)	Marta (58)	Marta (79)
Alexander Mavrogordato (64)	Aleksandr Mavrogordato (64)	Aleksander Mavrogordato (87)
Auguste Boyer, chargé d'affaires at the French embassy (67)	Fransız sefaretinin maslahatgüzarı Auguste Boyer (66)	Fransız elçiliği maslahatgüzarı Auguste Boyer (90)
odalisque (67)	odalık (66)	odalık (90)
the Phanariot princely family of the Ypsilanti (76)	Fenerli prens ailesi İpsilantiler (75)	Fenerli hükümdar ailesi Ypsilantiler (103)
Malakian efendi (82)	Melekyan Efendi (81)	Gorbenkyan Efendi (111)
Aram (84)	Aram (82)	Moulay (113)
Signor Yashim (85)	Yasin Efendi (83)	Yaşım Efendi (114)
Anuk (89)	Anuk (87)	Anuk (120)
Mina (89)	Mina (87)	Mina (120)
Preen (89)	Süslü (87)	Püren (120)
validé (94)	Valide (92)	valide (125)
Enver Xani (94)	Enver Ksani (92)	Enver Baxi (126)
Enver (95)	Enver (93)	Enver (126)
halberdier (97)	baltacı (94)	baltacı (129)
turbaned kadıs (97)	sarıklı kadınlar (95)	sarıklı kadınlar (129)
black eunuchs (97)	siyah haremağaları (95)	kara ağalar (129)
God's Shadow on Earth (98)	Halife-yi Ruy-i Zemin, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi (95)	Tanrının yeryüzündeki gölgesi olan padişah (130)
the Halberdier of Tresses (98)	baltacı (96)	zülüflü baltacı (130)
gözde (100)	gözde (97)	gözde (132)
Stefan (113)	Stefo (109)	Stefan (149)
Grigor (113)	Ligor (109)	Grigor (148)
regiment of the deli-people (117)	delibaş bölükleri (113)	deliler birliği (153)
mister (120)	beyim (116)	beyim (158)
Suela (123)	Suela (119)	Mina (161)
Shpëtin (123)	Şptin (119)	Shpëtin (161)
Dimitri Goulandris (126)	Dimitri Gulandris (121)	Dimitri Goulandris (165)
Delmonico (127)	Delmonico (122)	Delmonico (166)
the sultan-the Grand Signor (127)	Büyük Efendi Sultan (122)	Sultan, Büyük Senyör (166)
Murat Eslek (133)	Murat Eslek (128)	Murat Eslek (174)
kebab cook (134)	kebab ustası (129)	kebab ustası (175)
Baradossa (136)	Baradossa (131)	Baradossa (178)
Rebecca (137)	Rebeka (131)	Rebekka (179)
waterman (141)	suyolcu (135)	sucu (184)
Matalya hatun (141)	Matalya Hatun (136)	hanım (185)
my kindly efendi (142)	muhterem efendim (136)	efendi (185)
Elvan (148)	Elvan (142)	Elvan (194)
Christina (150)	Kristina (143)	Christina (196)
Ypsilanti girl (150)	İpsilantiler'in kızı (144)	Ypsilantilerin kızı (197)
sultan's bostancı (175)	sultanın bostancısı (167)	bostancıbaşı (227)
Faisal al-Mehmed (186)	Faysal el-Mehmet (178)	Faysal el Mehmed (242)
bostancı (208)	bostancı (198)	bostancıbaşı (267)
crown prince (215)	veliaht (204)	şehzade (276)
Palewski (217)	Palevski (206)	Palewski (279)
George Compston (219)	George Compston (207)	George Compston (280)

Tablo 14 - devam

Compston (219)	Compston (208)	Compston (280)
Stephanitzes (221)	Stefanitzes (210)	Stephanitzes (283)
Meyer (221)	Meyer (210)	Meyer (283)
Bruno (226)	Bruno (214)	Bruno (288)
slave-girl (234)	kız köle (222)	cariye (300)
sultan's highest household officer, the chief black eunuch (234)	sultan ikametgâhının en yüksek rütbeli görevlisi, Kızlarağası (222)	padişahın hanesindeki en yüksek yetkili olan karaağa (300)
İbrahim Aga (234)	İbrahim Ağa (222)	İbrahim Ağa (300)
kislar aga (235)	kızlarağası (223)	kızlar ağası (300)
Kadinefendi (236)	kadinefendi (224)	-
Fizerly (238)	Fizerly (226)	Fizerley (303)
Petros (258)	Petros (245)	Petros (326)
dervish (281)	derviş (267)	derviş (356)
sufi (302)	sufi (287)	derviş (380)
Grand Vizier (304)	sadrazam (288)	sadrazam (381)

Tablo 15: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Kurum ve İşletme Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
mosque (1)	cami (5)	cami (9)
sultan's palace (2)	sultanın sarayı (6)	sultanın yaşadığı saray (11)
café (4)	kahve (8)	kahve (14)
guild (10)	lonca (13)	lonca (21)
church (10)	kilise (13)	kilise (21)
harem (10)	harem (13)	harem (22)
dispensary (12)	dispanser (15)	dispanser (23)
hospital (12)	hastane (15)	hastane (23)
hammam (26)	hamam (28)	hamam (40)
caravanserai (40)	kervansaray (41)	kervansaray (58)
watermen's guild (59)	suyolcular loncası (59)	sucular loncası (80)
divan room (99)	divan (96)	divan odası (131)
tavern (105)	taverna (102)	meyhane (139)
Fener baths (122)	Fener hamamı (117)	Fener'deki hamam (159)
han (182)	han (174)	han (236)
kebab house (213)	kebabçı (202)	kebabçı (274)
medrese (258)	medrese (246)	medrese (327)
lodging-house (260)	pansiyon (247)	pansiyon (329)
lokanta (264)	lokanta (250)	lokanta (334)

Tablo 16: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Tarihî Anıtlar ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
an ancient column in the Fourth Court of the seraglio, topped by a Corinthian capital (2)	sarayın dördüncü avlusunda, [...] Korent başlıklı eski bir sütun (6)	sarayın dördüncü avlusunda Korint başlığı olan antik bir sütun (11)
four bronze horses of Lysippo (20)	dört Lysippos atı (23)	Lysippos'un dört bronz atı (34)
the Serpent Column from Delphi (20)	Delfi'deki Yılanlı Sütun (23)	Delfi'den Yılanlı Sütun (34)
the Pillars of Hercules (20)	Herakles'in Sütunları (23)	Herkül Sütunları (34)

Tablo 16 - devam

the Serpent Column on the Atmeidan (25)	Atmeydanı'ndaki Yılanlı Sütun (27)	Atmeydanı'ndaki Yılanlı Sütun (39)
the obelisk that the emperor Constantine had brought from Egypt fifteen hundred years ago (62)	imparator Konstantin'in on beş yüzyıl önce Mısır'dan getirdiği dikilitaş (62)	İmparator Konstantin'in bin beş yüz yıl önce Mısır'dan getirdiği dikilitaş (84)
Trajan's column (62)	Trayan sütunu (62)	Trayan sütunu (84)
the Serpent Column (63)	Yılanlı Sütun (62)	Yılanlı Sütun (84)
[...] three fearsome snake's heads supporting a great bronze cauldron. [...] The cauldron was long gone; the heads, more recently, had disappeared. (63)	[...] büyük tunç bir kazanı tutan üç korkunç yılan başı. [...] Kazan çok zaman önce kaybolmuş; yılan başları yakın zamanda yok olmuşlardı. (63)	Birbirine sarılmış dehşet verici üç yılanın başı, bronzdan [...] yapılmış devasa bir kazanın sacayağını oluşturuyordu. [...] Kazan yok olalı çok uzun zaman olmuştu, başlarsa daha yakın bir zamanda ortadan kaybolmuştu. (85)
The serpents of the column emerged from a bronze ring, where you could read the names of thirty-one Greek cities: [...]. (212)	Sütundaki yılanlar, üzerinde otuz bir Yunan kentinin adları yazılı tunç bir çemberden çıkıyordu: [...]. (202)	Sütundaki yılanlar bronz bir halkadan çıkıyordu. Halkanın üstünde otuz bir Yunan şehrinin ismi okunuyordu. (273)
This is the Snake, she told herself. It has stood firm for a thousand years, a lost feat of Byzantine engineering. (268)	İşte yılan bu, diye düşündü. Bizans mühendisliğinin kayıp bir eseri olarak, binlerce yıldır ayakta kalmıştı. (255)	Kendi kendine işte yılan bu dedi. Bizans mühendisliğinin artık kaybolmuş bu ustalığı bin yıldan beri olduğu yerde duruyordu. (339)
the Serpent of Delphi (290)	Delfi Yılanı (275)	Delfi Yılanı (366)

Tablo 17: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Tarihi Olaylar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
It was several years since the sultan had begun to encourage his subjects to adopt western dress; the results were mixed. (4)	Sultan tebaasını Batı tarzında giyinmeleri için teşvik etmeye başlayalı birkaç yıl geçmiş olsa da, sonuçlar karışıkta. (8)	Padişah, tebaasını Batı tarzında giyinmeye uzun yıllar önce teşvik etmeye başlamıştı. Bunun sonucunda ortaya karışık bir durum çıkmıştı. (14)
They had been there when Alexander the Great took his helots on their legendary campaigns in the east; Greeks from the Bosphorus had manned the ships which sailed against Xerxes, [...]. (14)	Büyük İskender köleleriyle birlikte doğuya efsanevi seferine çıktığında köylüler oradaydılar; Pers İmparatoru İsfendiyar'a karşı giden gemilere Boğaziçi'nin Yunanlıları adam vermişlerdi; [...]. (17)	Büyük İskender'in Spartalı köleleri efsanevi doğu seferine götürdüğü zamandan beri burada yaşıyorlardı. Boğaziçi'nin Rumları Kserkses'e karşı düzenlenen seferde askerleri gemilerle karşı kıyıya taşımıştı. (26)
Long ago, Lefèvre recalled, an Ottoman pasha had blandly explained that God gave the land to the Ottomans, but to the Greeks he left the sea. How else? Agamemnon had assembled his war fleets against Troy when the Turks were still shepherding flocks across the deserts of Asia. (14)	Lefèvre, uzun zaman önce bir Osmanlı paşasının, Tanrı'nın toprağı Türklere verdiğini, Rumlara da denizin kaldığını söylediğini hatırladı. Başka türlü olabilir miydi? Türkler Orta Asya çöllerinde sürülerini güderken Agamemnon Truva'ya karşı donanmasını hazırlıyordu. (17)	Lefèvre uzun zaman önce bir Osmanlı paşasının yumuşak bir üslupla Tanrı'nın toprakları Osmanlılara verdiğini ama denizleri Rumlara bıraktığını söylediğini hatırladı. Başka nasıl olabilir? Türkler Asya çöllerinde sürülerini güderken Agamemnon Truva'ya saldırmak için savaş filoları hazırlıyordu. (26)

Tablo 17 - devam

In the palace at Beşiktaş, with its seventy-three bedrooms and forty-seven flights of stairs, the Shadow of God on earth, Sultan Mahmut II, lay dying of tuberculosis-and cirrhosis of the liver, brought about by a lifetime's devotion to reforming his empire along more Western, modern lines; and bad champagne chased down with spirits. (15)	Beşiktaş'ta, yetmiş üç odalı ve kırk yedi basamaklı sarayında Halife-yi Ruy-i Zemin Sultan II. Mahmud ölüm döşeğinde veremle pençelesiyordu-bir de imparatorluğunu daha Batılı, daha çağdaş yöntemlerle yükseltmeye adanmış bir ömrün ve alkole yuttuğu kötü cins şampanyaların mirası, sirozla. (18)	Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi olan Sultan II. Mahmut, Beşiktaş'taki kırk yedi basamaklı merdivenleri olan yetmiş üç yatak odalı sarayında tüberküloz ve sirozdan muzdarip yatıyordu. İmparatorluğunu daha Batılı, daha modern çizgilere çekmek için reformlara adanmış ömrünün, sürekli kötü şampanya içmek yüzünden son demlerini yaşıyordu. (28)
In his thirty years as sultan, Mahmut had presided over many changes to the Ottoman state. (16)	Otuz yıllık padişahlığı boyunca Osmanlı Devleti'nde birçok yeniliğin başında bulunmuştu. (18)	Sultan Mahmut otuz yıllık saltanatı boyunca Osmanlı devletine birçok değişim yaşatmıştı. (29)
He had destroyed the power of the Janissaries, the overmighty regiment which opposed all change. (16)	Yeniçerileri, her türlü yeniliğe karşı duran o güçlü ocağı yerle bir etmişti. (18)	Her türlü değişime karşı çıkan kudretli Yeniçeri Ocağı'nın iktidarını yıkmıştı. (29)
He had adopted riding boots and French saddles. (16)	Binici çizmelerini ve Fransız eyerlerini benimsemişti. (18)	Süvari çizmeleri ve Frenk eyerleri kullanılması kararlaştırılmıştı. (29)
Many of his Muslim subjects now reviled him as the Infidel Sultan- [...]. (16)	Müslüman kullarından çoğu şimdi onu Gavur Sultan diye lanetliyordu- [...]. (19)	Müslüman tebaanın büyük kısmı şimdi onu Gavur Sultan diye aşağılıyordu. (29)
Those Greeks in Athens – they had actually rebelled against him. After seven years of fighting, with European help, they had created their own, independent kingdom on the Aegean. The kingdom of Greece! (16)	Atina'daki Yunanlılar da tutup ona karşı ayaklandılar. Yedi yıllık savaştan sonra, Avrupalıların da yardımıyla, Ege'de kendi bağımsız krallıklarını kurdular. Yunan krallığını! (19)	Atina'da yaşayan Yunanlar tam manasıyla ona başkaldırmıştı. Yedi yıl süren savaşın sonunda, Avrupa'nın da yardımıyla Ege'de kendi bağımsız krallıklarını kurmuşlardı. Yunanistan krallığı! (29)
[...] the Patriarch – what was his name? – who took the cross of office from his hands, and died twirling at the end of a rope in the hot sun. (17)	[...] resmi görevini belirleyen istavrozunu onun elinden alan ve kızgın güneşin altında, ipin ucunda sallanarak ölen Patrik'in adı neydi? (19)	[...] makamına ait haçı kendi elleriyle verdiği ve sonunda kızgın güneş altında darağacını boylayan o sakallı patriği-adı neydi-hatırladı. (30)
Byron was an enthusiast for Greek independence. Never lived to fire a gun in anger, as far as I know. He died trying to organize the Greek rebels in '24, at the siege of Missolonghi. (19)	Byron ateşli bir Yunan bağımsızlığı taraftarıydı. Bilebildiğim kadarıyla, tek bir kurşun bile sıkmadı. Yirmi dörtte, Mesolongion'da, Yunan direnişini örgütlemeye çalışırken öldü. (22)	Byron, Yunan bağımsızlığının harareti bir taraftarıydı. Bildiğim kadarıyla hayatında hiç silah kullanmamış. 1825'te Yunan asileri Mesolongi kuşatması için hazırlamaya çalışırken ölmüş. (33)
“Two centuries later, Emperor Justinian builds the church of churches. Aya Sofia, the eighth wonder of the world.” (21)	“İki yüz yıl sonra, İmparator Justinianos kiliselerin kilisesini, dünyanın sekizinci harikası Ayasofya'yı yapıyor.” (23)	“İki yüzyıl sonra Justinian kiliselerin en büyüğünü yaptırdı. Aya Sofya, dünyanın sekizinci harikası.” (35)

Tablo 17 - devam

“Ah. Ah. 1204, yes, the shame of Europe. I would call it a rape, monsieur: the rape of the city by the brutal soldiers of western Europe.” (21)	“Ah. Ah, 1204, evet, Avrupa’nın utancı. Buna tecavüz demek istiyorum, Mösyö: Batı Avrupa’nın kaba askerlerinin bir kentin ırzına tecavüzü.” (23)	“Ah. Ah! 1204, evet, Avrupa’nın utancı. Ben buna tecavüz diyorum, mösyö; şehre Batı Avrupa’nın gaddar askerleri tarafından tecavüz edildi.” (35)
In 1453: the Turkish conquest. (21)	1453’te: Türklerin Fethi. (24)	1453’te Türklerin fethi. (35)
Janissaries had been brutally suppressed in 1826, [...]. (57)	Yeniçeri Ocağı 1826’da şiddet uygulanarak kaldırılmış, [...]. (57)	[...] yeniçeriler 1826’da zalimce ortadan kaldırılmıştı. (78)
Centuries ago the Ottomans had allowed foreign ambassadors to judge and sentence their own nationals [...]. (61)	Yüzyıllar önce Osmanlılar, [...] yabancı elçilere kendi vatandaşlarını [...] yargılayıp cezalandırma hakkını vermişti [...]. (60)	Osmanlılar daha yüzyıllar önce, [...] yabancı elçilere kendi uyruklarını yargılama ve hüküm verme hakkı tanımıştı. (82)
Yashim walked slowly across the Hippodrome, towards the obelisk that the emperor Constantine had brought from Egypt fifteen hundred years ago. (62)	Yasin Hipodrom’un içinden ağır ağır geçti, imparator Konstantin’in on beş yüzyıl önce Mısır’dan getirdiği dikilitaşa doğru yürüdü. (62)	Yaşım yavaş adımlarla At Meydanı’nda, İmparator Konstantin’in bin beş yüz yıl önce Mısır’dan getirdiği dikilitaşa doğru yürüyordu. (84)
It had been made over two thousand years before, a miracle of craftsmanship to celebrate the miracle of Greek victory over the Persians at Plataia, with three fearsome snake’s heads supporting a great bronze cauldron. It had stood for centuries at the oracle of Delphi, until Constantine seized it and dragged it here to beautify his new capital. (63)	Büyük İskender’in Deliçay kıyısında Persleri yenmesini kutlamak için iki bin yıl önce muhteşem bir işçilikle yapılmış, büyük tunç bir kazanı tutan üç korkunç yılan başı. Yüzyıllar boyunca Delfi kâhininin yanında dikilmiş, sonunda da Konstantin tarafından alınıp, başkentini süslemek için buralara sürüklenmişti. (62-63)	İki bin yılı aşkın bir zaman önce, Yunanların Platea’da Perslere karşı kazandığı mucizevi zaferin anısına, mucizevi bir zanaatkârlıkla üretilmişti. Birbirine sarılmış üç dehşet verici yılanın başı, bronzdan yapılmış devasa bir kazanın sacayağını oluşturuyordu. Asırlar boyunca Delfi’deki tapınağı bekeldikten sonra, Konstantin onu söktürüp yeni başkentini güzelleştirmesi amacıyla buraya getirtmişti. (85)
The great gate had been sealed as a mark of respect towards the Patriarch Bartholemew, hanged from its lintel by the sultan’s order during the Greek riots of 1821. (76)	Ana kapı, Yunan ayaklanmaları sırasında, 1821’de sultanın fermanıyla eşiginde asılan Patrik Bartolomeos’un anısına mühürlenmişti. (75)	Büyük kapı, 1821’de ayaklanan Yunanlara tepki olarak padişahın emriyle üst pervaza asılan Patrik Bartholomeos’un anısına saygı olarak o günden beri kapalı duruyordu. (102)
Selim was murdered at Topkapı. (77)	Selim Topkapı’da öldürülmüştü. 76	Selim Topkapı’da öldürülmüştü. (104)
When the Janissaries killed Selim, they took power before anyone could react. (78)	Yeniçeriler Selim’i öldürdüklerinde, kimseye tepki verecek zaman bırakmadan iktidara geldiler. (76)	Yeniçeriler Selim’i öldürdüğü zaman kimseye karşı koyma fırsatı vermeden iktidarı ellerine geçirdiler. (104)

Tablo 17 - devam

The loss of western Christendom-Rome, Ravenna, all that-ended with the Great Schism with the Pope, right here in the church of the Holy Wisdom, Aya Sofia. Then came the sack of the city by the crusaders, in 1204: for sixty years we endured the rule of heretics. The fall of the city in 1453, and the death of the emperor as it walls. Quite a catalogue. (79)	Batı Hristiyanlığının-Roma, Ravenna filan-yok olması, tam burada, Kutsal Bilgelik Kilisesi Ayasofya’da, Büyük Bölünme ve Papa’yla sonuçlandı. Ardından 1204’te şehrin Haçlılar tarafından yağmalanması geldi: Altmış yıl boyunca, kafirlerin yönetimine katlandık. Kentin 1453’te düşüşü ve imparatorun surlarda ölümü. Bayağı bir liste. (79)	Batı Hristiyan aleminin-Roma, Ravenna vs.-kaybedilmesi sonunda, tam burada, Aya Sofya Kilisesi’nde, papalıkla büyük ayrılığa yol açtı. Ardından 1204’te şehir haçlılar tarafından yağmalandı. Altmış yıl boyunca sapkınların hakimiyetine katlanmak zorunda kaldık. 1453’te şehrin düşüşünü, imparatorun surlarda ölümünü gördük. Bir hayli uzun bir olay dizisi. (106)
All those states and little kingdoms which grew up after the crusaders sacked the city in 1204. (84)	Haçlıların kenti 1204’te yağmalamalarından sonra mantar gibi bitiveren bütün o devletler ve küçük krallıklar. (82)	Haçlılar 1204’te şehri yağmaladıktan sonra ortaya çıkan o devletler ve küçük krallıkların sikkeleri. (113)
Eleven years ago, in 1828, an Anglo-French fleet had destroyed the Ottomans at Navarino, and dictated the terms of Greek independence to end a civil war that had been dragging on for years. (88)	On bir yıl önce, 1828’de bir İngiliz-Fransız filosu Navarin’de Osmanlı donanmasını batırması ve yıllardır süren bir iç savaşı durduracak Yunan bağımsızlığının koşullarını dayatmıştı. (86)	On yıl önce 1828’de Navarin’de Osmanlı gemilerini batıran bir İngiliz-Fransız filosu, yıllardan beri sürmekte olan iç savaşı sona erdirmek üzere Yunanistan’ın bağımsızlığını zorla kabul etmişlerdi. (118)
Since Greek independence ten year before, many rich Greeks had been sending their sons to ve educated in Athens. (92)	Yunanistan’ın on yıl önce bağımsızlığını kazanmasından bu yana, çoğu varlıklı Rum, oğullarını eğitim için Atina’ya göndermeye başlamıştı. (89)	Yunanistan’ın on yıl önce bağımsızlığını kazanmasından bu yana zengin Rumlar oğullarını Atina’ya okumaya gönderiyordu. (122)
So many years had passed since a young woman, the captive Algerian corsairs, had been delivered here, to the harem quarters of the aged sultan Abdül Hamit, that it was easy to forget how well the validé knew the European style. Aimée Dubucq du Rivier, a planter’s daughter on the French island of Martinique: she was a Frenchwoman. The same inscrutable law of destiny that had taken her to the sultan’s seraglio, where she had finally emerged as validé, had led her childhood friend, little Rose, to the throne of France, as Josephine, Napoleon’s own Empress. (101)	Genç bir kız olarak Cezayirli korsanlar tarafından yaşlı Sultan Abdülhamid’in haremine getirilmesinden beri o kadar zaman geçmişti ki, Valide Sultan’ın Avrupa modasını ne denli iyi bildiğini unutmak kolaydı. Aimée Dubucq du Rivier, Fransız Martinik Adası’nda bir plantasyon sahibinin kızıydı: Fransızdı. Onu buraya, sonunda valideliğe yükseldiği sultan sarayına getiren aynı anlaşılmaz kader yasası, çocukluk arkadaşı küçük Rose’u da Fransız tahtına çıkarmıştı; hem de Napolyon’un imparatoriçesi Joséphine olarak. (98)	Genç bir kadıken Cezayirli korsanların tutsağı olarak buraya, ihtiyar padişah Abdülhamit’in haremine getirilmesi üzerinden uzun yıllar geçmişti. O yüzden validenin Avrupa tarzını ne kadar iyi bildiğini kolayca unutmak mümkündü. Aimée Dubucq du Rivier.* Fransa’ya ait Martinique adasında bir plantasyon sahibinin kızıydı, yani bir Fransızdı. Kaderin o esrarengiz kanunu onu sonunda valide sultan haline geleceği padişahın sarayına sürüklerken, çocukluk arkadaşı küçük Rose’u da Napolyon’un imparatoriçesi Joséphine olarak Fransa tahtına sürüklemişti. (134) *Aimée Dubucq du Rivier: Nakşidil Valide Sultan, Abdülhamit’in eşi ve II. Mahmut’un annesi. (yay.n.)

Tablo 17 - devam

[...] he veered left, passing the domed baths which the great architect Sinan had built for Roxelana, the wife of Suleyman the Magnificent. (104)	[...] sola saptı, büyük mimar Sinan'ın, Kanuni Sultan Süleyman'ın karısı Roxselan ya da Hürrem Sultan adına yaptığı kubbeli hamamın yanından geçti. (101)	[...] sola saptı. Büyük mimar Sinan'ın, Muhteşem Süleyman'ın karısı Hürrem için yaptığı kubbeli çifte hamamın yanından geçti. (138)
[...] earned him the attention of a party of Maltese sailors who were still apparently upset by the massacre of innocent men, women and children on the island of Chios by Ottoman irregular troops sixteen years before. (107)	[...] on altı yıl önce Osmanlı başıbozuk birliklerinin Sakız Adası'nda masum insanları, kadınları ve çocukları katletmesini hala hazmedememiş görünen bir grup Maltalı denizcinin dikkatini çekti. (103)	Bu durum on altı yıl önce Osmanlı başıbozuk askerlerinin Sakız Adası'nda masum insanları katletmesinin hala etkisi altında olduğu anlaşılan bir grup Maltalı denizcinin dikkatini çekmişti. (142)
He remembered the old lines the Conqueror had murmured, as he surveyed the ruins of the imperial palace. 'The spider weaves a curtain in the Caesar's palace: the owl hoots in the towers of Afrasiab...'. (113)	İmparatorluk sarayının enkazına bakarken, Fatih'in mırıldandığı sözleri hatırladı: "Sezarın sarayında örümcek ağını örüyor, Efrasiyab'ın kulelerinde baykuş ötüyor." (109)	"Örümcek Kayser'in sarayında ağdan bir perde örmekte, Efrasiyab'ın kulelerinde baykuşlar ötmekte...". Fatih'in imparatorluk sarayının kalıntılarında dolaşırken mırıldandığı o eski mısraları hatırladı. (148)
"[...] He came out here in the reign of Suleyman the Magnificent. Mid-1500s, your days of glory." (116)	"[...] Buraya Kanuni Sultan Süleyman döneminde geldi. Yükselme yıllarınızda, 1500'lerin ortalarında." (112)	"[...] Muhteşem Süleyman'ın tahtta olduğu sıra buraya gelmişti. 1500'lerin ortasında, yani sizin ihtişamlı günlerinizde." (152)
"Comes out here in 1550 with French ambassador. Stays on a few years, then all of a sudden he joins Suleyman on a campaign against the Persians. It's an odd interlude, but he gets back the following year and then goes on to Rome. Writes his book, <i>De Aedificio</i> ." (116)	"Buraya Fransız sefiri ile, 1550 yılında geliyor. Birkaç yıl kalıyor, sonra birdenbire Süleyman'ın yanında İran'a karşı bir savaşa gidiyor. Tuhaf bir ara dönem, ama ertesi yıl geri dönüp, ardından da Roma'ya gidiyor. Kitabını yazıyor, <i>De Aedificio</i> ." (112)	"1550'de Fransız elçisiyle buraya gelmiş. Birkaç sene burada kalmış, sonra birdenbire Süleyman'ın İran'a yaptığı sefere katılmış. Tuhaf bir ara faslı bu, gelgelelim ertesi sene buraya dönüp Roma'ya gitmiş. Orada <i>Antik Eserler</i> 'i yazmış." (152)
There were descendants of the Serbs who Mehmed the Conqueror had settled in the hills, and who gave the woods a name. (135)	Bunlar Fatih Sultan Mehmed'in tepelere yerleştirdiği, bu ormana adlarını veren Sırpların soyundandı. (129)	Fatih Sultan Mehmed'in tepelere yerleştirdiği, Sırpların soyundan gelen insanlar vardı ki, orman adını onlardan alıyordu. (176)
The cooks of the second half of the 1700s came to know the taste of Italian cooking that Catherine de'Medici introduced to the French court. (154)	On yedinci yüzyılın ikinci yarısında aşçılar Catherine de Medici'nin Fransız sarayına tanıttığı İtalyan mutfağının tadını öğrenmeye başladılar. (147)	1700'lerin ikinci yarısında aşçılar Catherine de Medici'nin Fransız sarayına yerleştirdiği İtalyan yemek pişirme sanatını öğrenmeye başladılar. (201)
Greece in the twenties: the revolutionary years. (173)	Yunanistan, yirmili yıllar: Ayaklanma dönemi. (165)	Yirmili yıllar Yunanistan'da ayaklanma yıllarıydı. (224)
The ancient Greeks had killed Socrates themselves, hadn't they? (173)	Sokratess'i bizzat eski Yunanlılar öldürmüştü, değil mi? (165)	Antik Yunanlar zaten Sokrat'ı öldürmemiş miydi? (225)

Tablo 17 - devam

“The sultan Suleyman, then. Suleyman, the Giver of Laws. In French-the Magnificent. He is twenty-two when he leads our armies to Belgrade. [...]” (176)	“Sultan Süleyman, öyleyse, Süleyman, Kanunî. Fransızca-Le Magnifique. Ordularımızın başında Belgrat’a gittiğinde, yirmi iki yaşında. [...]” (168)	“O halde Sultan Süleyman’la başlayalım, Kanuni Sultan Süleyman. Fransızların deyimiyle Muhteşem. Ordumuzun başında Belgrad’a sefere çıktığında daha yirmi iki yaşındaymış. [...]” (228)
He told of Suleyman’s victory at Belgrade and his conquest of Rhodes two years later, of his prowling the borders of Austria, and humbling Buda. (176)	Süleyman’ın Belgrat zaferini ve iki yıl sonra Rodos’un fethini, Avusturya sınırlarına dayanmasını ve Buda’yı küçük düşürmesini anlattı. (168)	Süleyman’ın Belgrad’da kazandığı zaferi, iki yıl sonra Malta’yı ele geçirme teşebbüsünü, Avusturya sınırlarını kolağan etmesini, Buda’nın burnunu sürmesini anlattı. (228)
“He was a poet of love-because of all our sultans, he was the one who loved one woman most. He had hundreds of women-the most beautiful girls from Circassia and the Balkans-but one he loved beyond all the rest. She had red hair, and pale white skin, and dark, dark soulful eyes. She was-they say she was a Russian. Roxelana. He married her.” (176)	“Bir aşk ozanıydı-çünkü bütün sultanlarımızın içinde, bir kadını en fazla seveniydi. Hareminde yüzlerce kadın vardı-Kafkaslar’ın ve Balkanlar’ın en güzel kızları-ama içlerinden birini hepsinden fazla sevdi. Kadının kızıl saçları ve soluk beyaz teni, bir de koyu ve düşünceli gözleri vardı. Rus olduğu söylenir. Roksan. Onunla evlendi.” (169)	“Aşk şairiymiş o. Bütün padişahlar içinde sadece o bir tek kadını çok sevmiş. Kafkasya ve Balkanlar’ın en güzel kızlarından seçilmiş yüzlerce kadına sahip olmasına rağmen sadece birini sevmiş. Kadının kızıl saçları, beyaz teni, koyu ve hassas gözleri varmış. Onun bir Rus olduğu söylenir. Roxelana. Padişah onunla evlenmiş.” (229)
[...] a crescent that stood where the cross stood for a thousand years, before the last days of May 1453. (184)	1453 Mayıs’ının son günlerine kadar, bin yıldır bir haçın durduğu yere konmuş bir hilal. (176)	Bin yıl boyunca oradaduran haç 1453 Mayıs’ının son günlerinde yerinden olmuştu. (239)
It’s said that Mehmed came into the Great Church the morning after the assault, and found a soldier hacking at the marble floor. He was angry. He said: you soldiers can take whatever you can carry, but the building belongs to God-and me. Aya Sofia was preserved. (205)	Dediklerine göre Mehmed son saldırının ertesi günü Büyük Kilise’ye gidince, mermer zemini kırmaya çalışan bir asker görmüş. Çok kızmış. Siz askerler taşıyabildiğinizi götürün, ama bina Allah’ın-ve benim demiş. Ayasofya böyle kurtulmuş. (194)	Rivayete göre Mehmed son taarruzdan sonraki sabah büyük kiliseye gelmiş ve bir askerin mermer zemini kırmaya çalıştığını görmüş. Çok kızmış ve demiş ki: siz askerler bulduğunuz her şeyi götürebilirsiniz ama binalar Allah’a ve bana aittir. Böylece Aya Sofya’ya el sürülmemiş. (264)
[...] thirty-one Greek cities-Athens, Sparta, Patras, Mycenae, and the rest of those jealous, warring city-states which combined in 479 BC against the Persian invader. At the battle of Plataia, the Persians were defeated by an army of Greeks, united for the very first time. (212)	Sütündeki yılanlar, üzerinde otuz bir Yunan kentinin adları yazılı tunç bir çemberden çıkıyordu: Atina, Aparta, Patras, Mikenai ve İÖ 479 yılında istilacı Perslere karşı durmak için güçlerini birleştiren bütün o kışkanç, savaşçı şehir-devletleri. Plataia savaşında, Pers orduları ilk kez birleşen Yunanlılar karşısında yenilgiye uğramıştı. (202)	Sütündeki yılanlar bronz bir halkadan çıkıyordu. Halkanın üstünde otuz bir Yunan şehrinin ismi okunuyordu. Atina, Sparta, Patras, Miken ve kışkançlık içinde birbiriyle savaşırken M.Ö. 479’da Pers istilasına karşı birleşen bütün şehir devletlerinin ismi yazılıydı. Persler Plataia savaşında, tarihte ilk kez birleşen Yunan ordusuna yenilmişti. (273)

Tablo 17 - devam

To commemorate that victory, the bronze weaponry and armour of the defeated Persians was melted down and recast to make the Serpent Column. It was set up at Delphi, a neutral place, the seat of the oracle respected by all Greeks alike. (212-213)	Bu zaferi anmak için yenik Perslerin tunç silahlarıyla zırhları eritilmiş ve Yılanlı Sütun'u oluşturmak için yeniden kalıba dökülmüştü. Sütun daha sonra tarafsız bir bölge olan ve kâhini bütün Yunanlılarca tanınıp sayılan Delfi'de dikildi. (202)	Yenilen Perslerin bronz silahlarıyla zırhları bu zaferin anısına için eritilip yeniden şekil verilerek Yılanlı Sütun meydana getirilmişti. Anıt bütün Yunanların saygı duyduğu, kahinlerin tapınağı olan tarafsız bölge Delfi'de dikilmişti. (273)
Missolonghi was scarcely a battle. It was a siege, and the Greeks had lost it. (213)	Missolonghi savaş bile sayılmazdı. Bir kuşatmaydı ve Yunanlılar kaybetmişti. (202)	Mesolongi'ye savaş demek zordu. O bir kuşatmaydı ve Yunanlar kaybetmişti. (273-274)
Suleyman the Magnificent, dead in his screened litter, rushed from the battlefield as if he were still alive. The Grand Vizier having discussions with his corpse, in order not to alarm the troops. (215)	Perdeleri çekik tahtirevanında, sanki hala yaşıyormuş gibi savaş alanından aceleyle uzaklaştırılan Kanuni Sultan Süleyman'ın cesedi. Askerleri telaşlandırmamak için, cesetle konuşuyormuş gibi yapan sadrazam. (204-205)	Muhteşem Süleyman öldüğü halde etrafı perdeli tahtirevana yerleştirilerek sanki sağlamış gibi alelacele savaş meydanından götürülmüştü. Sadrazam askerlerin telaşa kapılmaması için onun cesediyle konuşur gibi yapmıştı. (276)
The sultan had brought the armies of Egypt into Greece, as you'll remember. They linked up with the Albanians, and Ibrahim Pasha drove the Greeks back into this forlorn spot, nothing but a marsh, really, running along the shore, and there, for a year, the banner of freedom fluttered above the wretched town, shattered by the Egyptian artillery, and cut off from all hope of aid. (220)	Hatırlayacağımız gibi, Sultan Yunanistan'a Mısır ordularını getirmişti. Orada Arnavutlarla birleştiler ve İbrahim Paşa Yunanlıları Tanrı'nın unuttuğu, kıyı boyunca uzanan bir bataklıktan başka bir şey olmayan o yere sürdü, ve orada, Mısır topçusunun yerle bir ettiği, bir yıl boyunca, bağımsızlık bayrağı dalgalandı. (208-209)	Sizin de bildiğiniz gibi sultan Mısır'daki orduyu Yunanistan'a sevk etti. Orada Arnavutlarla birleştiler. İbrahim Paşa Yunanlıları, kıyı boyunca uzanan bataklıktan farksız bu metruk noktaya kadar sürdü. İşte bağımsızlık bayrağı orada, Mısır topçusu tarafından viraneye çevrilen ve bütün yardım ümitleri kesilen o kasabada bir yıl boyunca dalgalandı. (281-282)
"Missolonghi-there were thousands of Greek rebels there, [...]. And every day they died, like Lord Byron himself. Cholera, hunder, Egyptian gunnery." (220-221)	"Missolonghi-orada binlerce Yunan asi vardı, [...]. Ve her gün ölüyorlardı, Lord Byron gibi. Kolera. Açlık. Mısır topçusu." (209)	"Mesolongi. Orada binlerce Yunan asi [...]. Her gün tıpkı Lord Byron gibi birçoğu ölüyordu. Kolera, açlık, Mısırlı topçular." (282)
"In the first place, Ibrahim had them surrounded. In the second-well, the Greeks were divided among themselves, in spite of Lord Byron's noble efforts to bring about a reconciliation. I happen to believe that's what killed him-he was too generous with his energy and time, not to mention his money." (221)	"İlk başta, İbrahim Paşa hepsini kuşatmıştı. Sonra Lord Byron'ın barıştırmaya çabalarına rağmen, Yunanlılar kendi aralarında bölündü. Bana kalırsa, Lord Byron'ı öldüren bu oldu-gayreti ve zamanı konusunda çok cömertti, parasının sözünü bile etmiyorum." (209)	"Öncelikle İbrahim onları kuşatmıştı. İkincisi-eh, Yunanlar Lord Byron'un uzlaşma sağlamak için harcadığı soylu çabalara rağmen kendi içlerinde bölünmüştü. Onu öldürenin bu durum olduğuna inanıyorum. Para bir yana, enerjisini ve zamanını harcama konusunda da çok cömertti." (282)

Tablo 17 - devam

“Two thousands rebels succeeded in pushing through the Turkish lines, and escaping to the hills. The others-I’m afraid they lost their nerve. Turned and led back into Missolonghi. Ibrahim saw his chance. Unleashed his army. Albanians and Egyptians. Terrible, terrible times.” (222)	“Asilerden iki bin kadarı Türk mevzilerini yarmayı ve tepelere kaçmayı başardı. Ötekiler-maalesef soğukkanlılıklarını yitirdiler. Dönüp, Missolonghi’ye kaçtılar. İbrahim fırsatı yakaladı. Ordusunu saldı. Arnavutlarla Mısırlıları. Korkunç, korkunç, korkunç günlerdi.” (210)	“İki bin asi, Türk saflarını yarıp tepelere kaçmayı başardı. Diğerlerine gelince, maalesef cesaretlerini kaybedip Mesolongi’ye geri kaçtılar. Eline fırsat geçtiğini gören İbrahim ordusunu serbest bıraktı. Arnavutlar ve Mısırlılar. Çok korkunç saatlerdi.” (283-284)
“Millingen was at Missolonghi for the Greek cause. Byron’s death led on to Greek independence. It rallied the Europeans.” (223)	“Millingen Missolonghi’ye Yunan davası için gitmişti. Byron’ın ölümü Yunan bağımsızlığının yolunu açtı. Avrupalıları birleştirdi.” (212)	“Millingen Yunan davası için Mesolongi’deydi. Byron’un ölümü Yunanistan’ın bağımsızlığına yol açtı. Avrupalıları ayağa kaldırdı.” (285)
“[...] thank God Napoleon had invaded Egypt, not Greece!” (230)	“[...] Tanrıya şür Napolyon Mısır’ı işgal etti, Yunanistan’ı değil!” (219)	“Bir de Napolyon Yunanistan’ı değil de Mısır’ı işgal ettiği için Tanrıya şükrediyordu.” (294)
Sinan’s career as an architect had begun almost three hundred years ago. (241)	Öyle ya, Sinan’ın mimarlık hayatı nerdeyse üç yüz yıl önce başlamıştı. (229)	Sinan’ın mimarlık hayatı nerdeyse üç yüz sene başlamıştı. (306)
“They hanged the Patriarch from the gate of his own church, then they got the Jews to cut his own body down. They say the Jews cut it up to feed to the dogs.” (244)	“Patrik’i kendi kilisesinin kapısına astılar; sonra da Yahudilere cesedini doğrattılar. Yahudilerin ceset parçalarını köpeklere yedirdiği söylenir.” (232)	“Patriği kendi kilisesinin kapısına astılar, sonra da cesedini Yahudilere kestirdiler. Dediklerine göre Yahudiler cesedi parçalayıp köpeklere atmış.” (311)
The Süleymaniye Mosque stands on the third hill of Istanbul, overlooking the Golden Horn. Built by Sinan, the master architect, for his patron, Süleyman the Magnificent, in 1557, it reflects all the piety and grandeur of its age. (258-259)	Süleymaniye Camii İstanbul’un üçüncü tepesinde, Haliç’e tepeden bakar. Mimarbaşı Sinan tarafından efendisi Muhteşem Süleyman için 1557’de yapılan cami, döneminin imanını ve ihtişamını yansıtır. (245-246)	İstanbul’un dördüncü tepesinde yükselen Süleymaniye Camisi, Altın Boynuz’a tepeden bakar. Büyük mimar Sinan tarafından hamisi Muhteşem Süleyman için 1558’de inşa edilen cami, devrinin dini duygularını olanca ihtişamıyla yansıtır. (327)
The lovely baths which Sinan built for Hürrem Sultan, Süleyman’s Russian wife, close by the entrance to Topkapı Palace and Aya Sofia. (281)	Sinan’ın, Topkapı’nın girişi ve Ayasofya arasında Süleyman’ın Rus karısı Hürrem Sultan için yaptığı güzel hamam. (266)	Sinan’ın, Süleyman’ın Rus eşi Hürrem Sultan için inşa ettiği güzel çifte hamam. Bu anıtsal eserlerin hepsi Topkapı Sarayı’nın girişine ve Aya Sofya’ya yakındı. (355)
The last, lost treasure of Byzantium, spirited away by a priest at the altar as the Ottomans invaded the Great Church. (288)	Osmanlılar Büyük Kilise’ye girerlerken mihraptaki bir rahip tarafından kaçırılan emanetler, Bizanslıların son ve kayıp hazinesi. (273)	Osmanlılar büyük kiliseye girdiği sırada mihrapta bir rahibin sakladığı Bizans’ın son ve kayıp hazinesi. (365)
The sultan had died at Beşiktaş, [...]. (301)	Sultan [...] Beşiktaş’ta ölmüştü. (285)	Padişah [...] Beşiktaş’ta ölmüştü. (378)
‘Selim himself met a baker so wise he raised him next day to the position of Grand Vizier,’ Yashim said. (304)	“Selim öylesine bilge bir fırıncıyla karşılaşmıştı ki, ertesi güne kalmadan sadrazamlığa getirdi,” dedi Yasin. (288)	“Selim öyle akıllı bir fırıncıyla karşılaşmış ki ertesi gün onu sadrazam yapmış,” dedi Yaşım. (381)

Tablo 17 - devam

“At the time of Conquest, when the Turks took Istanbul, a priest was saying Mass in the Great Church. He was using the holiest relics of the Byzantine church, the cup and the plate used at the Last Supper, but when the Turks broke in, he disappeared.” (304)	“Türkler İstanbul’u ele geçirirlerken, bir papaz Büyük Kilise’de ayin yönetiyormuş. Elinde Bizans kilisesinin en kutsal emanetleri varmış, İsa’nın Son Yemeği’nde kullandığı kupayla tabak; ama Türkler kiliseye girdiklerinde, papaz kayboluvermiş.” (289)	“Türkler İstanbul’u fethettiği zaman bir rahip büyük kilisede ayin yönetiyormuş. Bizans kilisesinin en kutsal emanetlerini, son akşam yemeğinde kullanılan kaseyi ve tabağı kullanıyormuş ama Türkler içeri girince gözden kaybolmuş.” (382)
‘Mehmed the Conqueror,’ the validé continued, ‘had taken the city from the Greeks. But afterwards he needed their support, of course. The Greek Patriarch agreed to treat the sultan as his overlord. But as for the relics, neither of them could accept that the other should possess them.’ (305)	“Fatih Sultan Mehmed”, diye sözünü sürdürdü yaşlı kadın, “Kenti Rumlardan almıştı. Ama sonra, onların yardımına ihtiyacı oldu, tabii. Rum Patriği Sultan’ı hükümdar olarak tanımayı kabul etti. Ama emanetlere gelince, hiçbirini bunların ötekinin elinde olmasını kabul edemezdi.” (289)	Valide devam etti. “Fatih Sultan Mehmet şehri Rumlardan almış. Ama tabii sonra onların desteğine ihtiyaç duymuş. Rum patriği onu hükümdar olarak tanımayı kabul etmiş. Fakat kutsal emanetlere gelince ikisi de diğerinin bunlara sahip olmasını kabul edecek durumda değilmiş.” (382)

Tablo 18: Jason Goodwin’in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Tarihi Şahsiyetler ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
Carême (7)	Careme (10)	Careme (17)
Alexander the Great (14)	Büyük İskender (17)	Büyük İskender (26)
Xerxes (14)	Pers İmparatoru İsfendiyar (17)	Kserkses (26)
Agamemnon (14)	Agamemnon (17)	Agamemnon (26)
the Janissaries (16)	Yeniçeriler (18)	Yeniçeri Ocağı (29)
general Bayraktar (17)	Alemdar Mustafa Paşa (19)	Alemdar (29)
Mahmut (17)	Mahmud (19)	Mahmud (29)
Selim (17)	Selim (19)	Selim (29)
Abdül Mecid (17)	Abdül Mecid (19)	Abdülmecit (29)
Sultan Mahmut (17)	Sultan Mahmud (20)	Sultan Mahmut (30)
Doctor Millingen (17)	Doktor Millingen (20)	Doktor Millingen (30)
Lord Byron (19)	Lord Byron (22)	Lord Byron (33)
St Helena (21)	Azize Elenni (23)	Azize Helena (34)
Constantine, the Caesar (20)	Konstantin, Sezar (23)	Kayser Konstantin (34)
Emperor Justinian (21)	İmparator Justinianos (23)	Justinian (35)
Sinan (40)	Sinan (41)	Sinan (57)
Balzac (43)	Balzac (44)	Balzac (62)
Goethe (52)	Goethe (52)	Heine (72)
Adam Smith (52)	Adam Smith (52)	Adam Smith (72)
King Jan Sobieski (58)	Kral Jan Sobieski (58)	Kral Jan Sobieski (79)
Constantine (63)	Konstantin (63)	Konstantin (85)
the crusaders (79)	Haçlılar (78)	haçlılar (106)
Contantine the Great (79)	Büyük Konstantin (79)	Büyük Konstantin (108)
Tarasios (81)	Tarasios (79)	Tarasios (108)
Leo the Wise (81)	Bilge Leo (79)	Bilge Leo (108)
Methodios of Patara (81)	Pataralı Metodios (79)	Pataralı Metodios (108)
Platonic (87)	Platon (85)	Platon (117)
Mehmed Ali (88)	Mehmet Ali (85)	Mehmed Ali (117)
Hyacinth (100)	Sümbül (97)	Sümbül Ağa (132)
the Queen Mother (100)	Valide Sultan (97)	Valide (133)

Tablo 18 - devam

validé (102)	Valide Sultan (99)	Valide Sultan (135)
Suleyman (105)	Süleyman (101)	Süleyman (139)
Petrus Gyllius (116)	Petrus Gyllius (112)	Petrus Gyllius (152)
Pierre Gilles (116)	Pierre Gilles (112)	Pierre Gilles (152)
the Vikings (117)	Vikingler (113)	Vikingler (153)
Yaroslav (117)	Yaroslav (113)	Yaroslav (154)
the House of Osman (127)	Osmanlı hanedanı (122)	Osmanlı hanedanı (166)
Jan Sobieski, the victor of Vienna (147)	Viyana Kuşatması'nın kahramanı Jan Sobieski (141)	Viyana muzafferî Jan Sobieski (193)
Catherine de' Medici (154)	Catherine de Medici (147)	Catherine de Medici (201)
Stendhal (175)	Stenadhal (168)	Stenadhal (227)
Suleyman, the Giver of Laws (176)	Süleyman, Kanunî (168)	Kanuni Sultan Süleyman (228)
Suleyman, the Magnificent (177)	Muhteşem Süleyman (169)	Muhteşem Süleyman (229)
Mehmed (205)	Mehmed (194)	Mehmed (264)
Validé Sultan (208)	Valide Sultan (198)	valide sultan (268)
Kosem Sultan (210)	Kösem Sultan (200)	Kösem Sultan (271)
Turhan Sultan (211)	Turhan Sultan (200)	Turhan Sultan (271)
Alexander (213)	İskender (202)	İskender (273)
İbrahim (221)	İbrahim Paşa (209)	İbrahim (282)
Sultan Mahmut (301)	Sultan Mahmud (285)	Sultan Mahmut (378)
Abdül Mecid (304)	Abdülmecid (288)	Abdülmecit (382)

Tablo 19: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Toplumsal Yaşam ve Günlük Alışkanlıklar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
All over Istanbul, muezzins in their minarets threw back their heads and began to chant. (1)	İstanbul'un her yerinde müezzinler başlarını arkaya atıp ezana başladılar. (5)	İstanbul'un bütün müezzinleri çıktıkları minarelerde kafalarını geriye doğru atıp ezan okumaya başladılar. (9)
The notes of prayer rolled over the European town at Pera, [...]. (1)	Ezanın notaları kentin Avrupa yakasına, Pera'ya uzandı, [...]. (5)	Ezan sesleri [...] Avrupalıların yaşadığı Pera'ya kadar ulaştı. (9)
The sound swelled as muezzin after muezzin picked up the cry, weaving between the city's minarets the shimmer of a chant that expressed in a thousand ways the infirmity of man and the ones of God. (1)	Müezzinler birbiri ardına ezana girerken ses kabardı, insanoğlunun hiçliğini ve Allah'ın tekliğini bin değişik biçimde ifade eden yakarış kentin minareleri arasında mekik dokudu. (5)	Müezzinlerin birbiri ardına şehrin minareleri arasında insanın acizliğini ve Tanrı'nın tekliğini bin bir yoldan ifade eden o ilahi melodiyi gırtlaklarını titreterek okumasıyla ortaya çıkan ses gittikçe yükseldi. (9-10)
The call to prayer lasts about two and a half minutes, [...]. (1)	Ezan iki buçuk dakika sürer, [...]. (5)	Ezan yaklaşık iki buçuk dakika sürmesine rağmen, [...]. (10)
At the corner he turned and glanced back, just in time to see the café owner pick up the coin and bite it. Yashim sighed. Bad money was like poison in the bowels, an irritant that Istanbul could never rid itself of. (5)	Köşeye varınca dönp baktı; tam da kahvecinin kuruşu alıp dişlerinin arasına götürdüğü sırada. İçini çekti. Kalp para insanın bağırsaklarındaki zehir gibiydi, İstanbul'un asla kurtulamadığı bir illet. (9)	Köşeye gelince dönüp kahveye doğru bir göz attı. Tam o sırada kahvecinin bıraktığı parayı ısırıldığını görünce iç çekti. Ayarı düşük paralar insanın içine işlemiş zehir gibiydi. İstanbul bu sinir bozucu durumdan hiç kurtulamamıştı. (15)
Bad money bred suspicion everywhere, [...]. (7)	Kalp para herkesi kuşkuya düşürüyor, [...]. (11)	Ayarı düşük paralar herkesi kuşkucu yapmıştı, [...]. (17)

Tablo 19 - devam

[...] Istanbul was a city everyone, from sultan to beggar, belonged somewhere-to a guild, a district, a family, a church or a mosque. (9-10)	İstanbul sultandan dilenciye kadar herkesin bir yere-bir loncaya, mahalleye, aileye, camiye ya da kiliseye-ait olduğu bir kenttir. (13)	[...] İstanbul padişahıtan dilenciye kadar herkesin bir yere ait olduğu bir şehirdi. Bu yer bir lonca, bir mahalle, aile, kilise veya cami olabilirdi. (21)
Newcomers-foreigners, especially-often complained that Istanbul life was a sequence of divisions: they noticed the harem arrangement of the houses, the blank street walls, the way tradesmen clung together in one street or a section of the bazaar. They frequently gave way to feelings of claustrophobia. (10)	Kente yeni gelenler, özellikle de yabancılar, İstanbul hayatının bir dizi ayrışmadan meydana gelmesinden sıkça yakınırldı: Böyleleri evlerdeki harem bölümlerini, sokağa bakan penceresiz duvarları, esnafın hep aynı sokağa ya da pazarda hep aynı yere bağlanmasını fark ederler, sık sık da klostrofobi belirtileri gösterirlerdi. (13)	Şehre yeni gelenler – özellikle yabancılar – sık sık İstanbul’da yaşamın çeşitli katmanlara bölünmüş olmasından yakınırldı. Evlerdeki harem ve selamlık, bomboş sokak duvarları, esnafın bir sokakta veya pazarın belli bir kısmında bir araya gelmesi onların dikkatini çekirdi. Yabancılar sık sık klostrofobi duygusu yaşıyordu. (21)
Stamboliots, on the other hand, were used to the hugger-mugger atmosphere of warmth and gossip which surrounded them from the cradle and followed them to the grave. (10)	Öte yandan İstanbullular onları beşikten mezara kadar kucaklayan bu hararet ve dedikodunun sıcak ve karmakarışık havasına alışkındı. (13)	Öte yandan İstanbullular, etraflarını beşikten itibaren kuşatıp mezara kadar bırakmayan o karmakarışık ama aynı zamanda sıcak ve dedikodu yüklü atmosfere alışkındı. (21)
Even beggars had a guild that promised to provide their burial at the end. (10)	Dilencilerin bile, cenazelerini kaldırma sözü veren bir loncaları vardı. (13)	Dilenciler bile öldükleri zaman kendilerine mezar temin etmeyi vaat eden bir loncaya sahipti. (22)
They saluted each other, one hand to the chest. (38)	Ellerini göğüslerine götürerek birbirlerini selamladılar. (39)	Ellerini göğüslerine götürüp karşılıklı selamlaştılar. (55)
“I’ll go and find a su yolcu in the street.” (43)	“Gidip sokakta bir saka bulayım.” (44)	“Gidip sokakta sucu var mı bakayım.” (61)
The Turks, as a rule, avoided exercise. (52)	Türkler, kural olarak, hareketten kaçınırdı. (52)	Türklerin egzersizden uzak durmak gibi bir âdeti vardı. (72)
[...] because an Ottoman gentleman could hardly be expected to appear in the streets without retinue, the annoyance would be shared by his household. (53)	[...] bir Osmanlı beyefendisinin yanında maiyeti olmadan sokağa çıkması düşünülemeyeceğinden, bu utanç bütün ev halkı tarafından paylaşılacak anlamına gelirdi. (53)	[...] bir Osmanlı beyefendisinin maiyeti olmadan sokakta gezmesi pek alışıldık bir şey olmadığından, hane halkı bu durumdan rahatsızlık duyabilirdi. (72)
[...] dogs, as he understood it, which Muslims regarded as unclean animals, [...]. (55)	[...] anlayabildiği kadarıyla Müslümanlar da köpekleri mekruh hayvanlar olarak görüyordu, [...]. (55)	Anladığı kadarıyla Müslümanlar köpekleri mekruh olarak görüyordu. (75)
“Xani joined the watermen? I thought you had to be born into the job.” Palewski shook his head. “As a rule, that’s true. But if a waterman dies without a successor, they let someone buy his way in.” (59)	“Ksani su yolculara mı katıldı? Oysa su yolcu doğmak gerekir, sanıyordum.” Palevski başını salladı. “Kural olarak, haklısın. Ama eğer bir su yolcu çocuk bırakmadan ölürse, parasını veren birini alıyorlar.” (59)	“Baxi suculara mı katıldı? Ben o işin babadan oğla geçtiğini sanıyordum.” Palevski başını iki yana salladı. “Kural olarak öyle. Ama bir sucu varis bırakmadan ölürse onun işini parayla başkasına veriyorlar.” (80)

Tablo 19 - devam

Istanbul was not an early-rising city-only the devout, stirred by their muezzins, noticed the dawn as it began to creep from the mountains behind Uskudar. (66)	İstanbul erken kalkan bir şehir değildi; sadece müezzinlerin uykudan uyandırdığı müminler görürdü Üsküdar'ın arkasındaki dağların ardından yükselen güneşi. (66)	İstanbul sabahları erken kalkan bir şehir değildi, sadece müezzinlerinin sesiyle uyandırılan dindar insanlar Üsküdar'ın arkasındaki tepelerde yükselmeye başlayan şafağı fark ediyordu. (90)
[...] he was a Greek, and Greeks liked going to Fener. For hundreds of years Fener had been the seat of the orthodox patriarchate, the soul of Greek Istanbul. (75)	Rumdu ve Rumlar Fener'e gitmekten hoşlanırdı. Fener yüzyıllar boyu Ortodoks Patrikliğin merkezi, Rum İstanbul'unun ruhu olmuştu. (74)	Adam Rumdu ve Rumlar Fener'e gitmeyi sevdi. Fener asırlardan beri Ortodoks patrikliğinin merkezi, Rum İstanbul'unun ruhuydu. (101)
Long ago, as a boy, Preen had been trained as a köçek dancer, as sultry and provocative as any of the köçek 'girls' who danced at weddings and parties and reunions in the great city of Istanbul. No one knew exactly how or when the köçek traditions had evolved: perhaps they had danced for the emperors of Byzantium, perhaps they had come with the Turks from the steppe; but they were, like the dogs, or the gypsies, as much a part of the city as the sunshine, or the damp. (89-90)	Çok zaman önce, daha küçük bir oğlanken, büyük İstanbul şehrindeki düğünlerde, törenlerde ve toplantılarda raks eden 'kız' köçekler kadar şehvetli ve tahrir edici bir köçek olarak yetiştirilmişti. Köçek geleneğinin nasıl geliştiğini bilen yoktu: Belki Bizans imparatorlarının huzurunda raksetmişlerdi, ya da Türklerle birlikte, bozkırlardan geliyorlardı; yine de köpekler ve Çingeneler gibi, en az güneş ya da rutubet kadar şehrin eski parçaları idiler. (88)	Püren uzun yıllar önce küçük bir oğlan çocuğuyken köçek olmak üzere eğitilmişti. Böylece büyük İstanbul şehrinde düğünlerde ve çeşitli eğlencelerde dans eden o şehvetli ve kışkırtıcı 'kızlardan' biri olmuştu. Köçek geleneğinin ne zaman veya nasıl ortaya çıktığını tam olarak kimse bilmiyordu. Belki Bizans imparatorları karşısında dans etmişlerdi, belki Türklerle birlikte bozkırlardan gelmişlerdi; ne olursa olsun onlar da köpekler veya Çingeneler gibi, en az güneş ışığı veya rutubet gibi şehrin bir parçasıydı. (120)
People divided their lives between what was public, and what was reserved for the family, between selamlık and haremlik: in the poorest homes, they were divided only by a curtain. (101)	İnsanlar hayatlarını herkese açık olanla, aile diye adlandırılan arasında, yani haremlikle selam arasında bölerdi: en yoksul evlerde, haremle selamlık perdeyle ayrılırdı. (98)	İnsanlar hayatlarını umuma açık olan ile aileye ayrılan yer arasında, yani harem ile selamlık arasında bölmüşü. En yoksul evlerde bu ayrım sadece bir perdeyle sağlanıyordu. (134)
Heirs to the traditions of the Roman Empire, whose aqueducts they copied and repaired, the Albanian watermen practiced an art so vital and arcane that its secrets were handed down from father to son. (135)	Rıma İmparatorluğu geleneklerinin vârisleri olan Arnavut suyuolcular onların su kemelerini taklit edip onarmışlardı, zanaatları öylesine hayati, o kadar sır doluydu ki bu sırlar babadan oğla geçiyordu. (130)	Rıma İmparatorluğu zamanında inşa edilen sukemlerini taklit edip tamir ederek bu geleneğin vârisleri olan Arnavut sucular, uyguladıkları bu son derece hayati ve esrarlı mesleğin sırlarını babadan oğla aktarıyordu. (177)
The ordinary eunuchs of Istanbul, the lala, served in families: they acted as chaperones, protectors, messengers and mediators. (143)	İstanbul'un alışıldık hadımları, lalalar, ailelere hizmet ederdi: Refakatçi olarak, koruyucu olarak, ulak olarak ve aracı olarak kullanılırlardı. (137)	İstanbul'un sıradan haremağaları olan lalalar ailelere hizmet ediyordu. Refakatçi, koruyucu, haberci, aracı görevi yapıyorlardı. (187)
She paused and made a shape with her fingers, against the Evil Eye. (155)	Durdu, parmaklarını bir araya getirerek, nazara karşı bir işaret yaptı. (148)	Bir an durdu ve nazara karşı parmaklarını birleştirdi. (203)

Tablo 19 - devam

There were, now he considered it, so many little trades in the city from which the Jews could draw a precarious living. They shone shoes, they sold flowers, they collected scrap paper and metal; they went out young-and they came home late, plodding through their broken alley-ways and dirty streets with a few piastres for the family purse. (157)	Şimdi düşündükçe, kentte Yahudilerin geçimlerini güçbela sağlayabildikleri bir sürü küçük iş olduğunu fark etti. Ayakkabı boyuyorlar, çiçek satıyorlar, hurda kâğıt ve metal topluyorlar; işe erken başlıyorlar ama eve geç dönüyorlardı: Ailelerinin kesesine girecek birkaç kuruş için yıkık dökük dar sokaklarda, çamurlu yollarda dolaşıyorlardı. (150)	Şimdi düşünüyordu da, şehirde Yahudilerin kıt kanaat geçimini sağladığı onlarca ufak tefe iş vardı. Ayakkabı boyuyorlar, çiçek satıyorlar, atılmış kâğıt ve tenekeleri topluyorlardı. Aile gelirine birkaç kuruş daha katmak için sabah erkenden çıkıyorlar, çukurlarla dolu daracık sokakları, pis sokakları arşınıyorlar ve geç vakitte eve dönüyorlardı. (206)
It was the hour prayer: from the minarets overhead the muezzins were calling the faithful to their devotions. (165-166)	Namaz zamanıydı: Başının üzerindeki minarelerde, müezzinler müminleri namaza çağırıyordu. (158)	Ezan vaktiydi. Minarelere çıkmış müezzinler müminleri ibadet etmeye çağırıyordu. (218)
[...] he wished, above all, that they had washed themselves in the fountain before they took the step of entering the holy precinct- [...]. (186)	[...] her şeyden önce de, kutsal tapınağa girmeden önce, şadırvanda abdest almış olmalarını isterdi- [...]. (178)	O her şeyden çok kutsal mekâna adım atmadan önce şadırvanda abdest almalarını isterdi- [...]. (242)
He himself wore a green turban, signal of his descent from the Prophet (peace be on him). When men saw the green turban, wherever it was, even far from the mosque, they would be reminded of the Prophet (peace be on him) and so they would adjust their behavior accordingly. (187)	Kendisinin başında, Peygamber'in (S.A.V.) soyundan geldiğini gösteren yeşil bir sarık vardı. İnsanlar nerede olurlarsa olsunlar, camiden uzakta bile, yeşil sarığı gördüklerinde Peygamber'i (S.A.V.) hatırlar ve davranışlarını ona göre düzeltirler. (179)	Kendisi Peygamber aleyhisselam soyundan geldiğini gösteren yeşil sarık bağlamıştı. İnsanlar caminin dışında olsalar bile o yeşil sarığı gördüğü zaman Peygamber aleyhisselam akıllarına geliyor ve kendilerine çekidüzen veriyorlardı. (242)
From the windows she heard the distant muezzins calling the prayer for the dead. (300)	Pencerelerden, müminleri ölü için namaza çağırın müezzinlerin seslerini duydu. (284)	Pencereden ölü için sala veren müezzinin uzaktan gelen sesi duyuluyordu. (377)

Tablo 20: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Ev Yaşantısı ve Düzeni, Mobilyalar ve Dokumalar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
Korassian blanket (4)	Horasan battaniyesi (7)	Korasya işi battaniye (14)
divan (4)	divan (7)	yatak (14)
couper saucepan (4)	bakır cezve (8)	bakır cezve (14)
divan (4)	sedir (8)	divan (14)
carpet (5)	kilim (8)	örtü (15)
basket (8)	zembil (11)	sepet (18)
washing lines (14)	çamaşır ipleri (16)	çamaşır ipleri (26)
tester bed (15)	sayvanlı yatak (18)	karyola (28)
pillow (15)	yastık (18)	yastık (28)
sherbet flutes (20)	şerbet kadehleri (22)	çay bardakları (33)
brazier (24)	maltız (26)	mangal (38)

Tablo 20 - devam

chair (26)	koltuk (28)	sandalye (40)
German grandfather clock (27)	Alman yapımı dolaplı saat (29)	dolaplı saat (41)
inlay side-table (27)	oymalı sehpa (29)	sedef kakmalı sehpa (41)
American clock (27)	Amerikan saati (29)	saat (41)
French chair (28)	Fransız koltuk (30)	berjer koltuk (42)
lamp (31)	lamba (33)	lamba (47)
desk (31)	masa (33)	masa (47)
stool (32)	iskemle (34)	tabure (48)
Frenkish desk (37)	Frenk işi masa (39)	Frenk masası (55)
bowl (43)	tas (44)	sûrahi (61)
oil lamp (43)	gaz lambası (44)	gaz lambası (61)
shelf (45)	raf (44)	raf (63)
rug (46)	halı (46)	kilim (64)
flask (47)	matara (47)	matara (65)
leather armchair (58)	deri koltuk (58)	deri koltuk (79)
stove (65)	soba (64)	soba (87)
pot (65)	çanak (64)	tencere (87)
lamp (66)	fener (65)	fener (89)
sheet (67)	çarşaf (66)	çarşaf (91)
crook (92)	çömlek (90)	kâse (123)
clothes bags (93)	elbise torbaları (90)	elbise torbaları (124)
jug of water (93)	su sûrahisi (90)	sûrahi (124)
curtain (101)	perde (98)	perde (134)
shawl (101)	örtü (99)	örtü (134)
European bed (112)	alafranga yatak (108)	Avrupalı karyola (147)
candlestick (123)	şamdan (119)	şamdan (161)
mantelpiece (123)	şömine (119)	şömine (161)
duvet (124)	yorgan (119)	kuştüyü yorgan (162)
candle (124)	mum (120)	mum (162)
featherbed (125)	kuştüyü yorgan (120)	kuştüyü yorgan (163)
kettle (142)	çaydanlık (136)	çaydanlık (186)
Korassian carpets (146)	Horasan halıları (140)	Korasya halıları (191)
plain china plate (146)	porcelen tabak (140)	porcelen tabak (191)
sofa (146)	divan (140)	kanepe (191)
cushion (146)	minder (140)	yastık (191)
iron pot (146)	çelik kazan (140)	demir tencere (191)
vase (147)	vazo (141)	vazo (193)
sideboard (147)	kontrbüfe (141)	pano (193)
pan (149)	tava (143)	sahan (195)
side-table (150)	büfe (143)	servis masası (196)
shutter (158)	panjur (151)	panjur (207)
carpeted divan (176)	kilimle kaplı divan (168)	divanın üstüne serili kilim (229)
folding table (218)	katlanabilir masa (207)	katlanır masa (280)

Tablo 21: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Yemek Kültürü ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
corek (5)	çörek (8)	çörek (15)
pipe (5)	çubuk (8)	nargile (15)
coffee (5)	kahve (8)	kahve (15)
carrot (7)	havuç (11)	havuç (17)
fasulye (8)	fasulye (11)	fasulye (18)

Tablo 21 - devam

potato (8)	patates (11)	patates (18)
courgette (8)	kabak (11)	kabak (18)
meze (20)	meze (22)	meze (33)
the crisped skin of a mackerel rolled loose from its flesh, then stuffed with nuts and spices-uskumru dolmasi (20)	etinden ayrılmış derinin içine fıstık ve baharat doldurularak yapılmış uskumru dolması (22)	eti çıkarıldıktan içine ceviz ve baharat konmuş uskumru dolması (33)
some tiny böreks stuffed with white cheese and dill (20)	beyaz peynir ve kıyılmış dereotlu börekler (22)	beyaz peynirle doldurulup dilimlenmiş çok küçük biberler (33)
mussel shells folded over a mixture of pine nuts (20)	çam fıstıklı midye dolması (20)	çamfıstıklı midye dolması (33)
karnıyarık, tiny aubergines filled with spiced lamb (20)	baharatlı kuzu etiyle yapılmış karnıyarık (22)	kuzu kıymasıyla pişirilmiş karnıyarık (33)
kabak cicegi dolmasi, or stuffed courgette flowers (20)	çiçek dolması (22)	kabak çiçeği dolması (33)
dolma (20)	dolma (22)	dolma (33)
the aromatic juice of Arabian bean: in short, coffee (22)	Arap fasulyesinin aromalı sıvısı: Kısacası, kahve (24)	Arabistan'da yetişen birtakım tanelerin hoş kokulu sıvısı, kısacası kahve (36)
a succulent <i>agro dolce</i> stew of lamb and prunes (24)	tatlı ekşi kuzu eti ve erikle yaptığı nefis güveç (26)	kemiklerini ayıkladıktan sonra biberiye ve yağla ovup şişe geçirerek pişirdiği kuzu (38)
tripe soup (26)	işkembe çorbası (28)	işkembe çorbası (40)
sunflower seed (33)	ayçekirdeği (35)	ayçekirdeği (50)
tchah (34)	çay (35)	çay (50)
lüfer (39)	lüfer (40)	lüfer (57)
lemon (43)	limon (44)	limon (62)
bread (43)	ekmek (44)	ekmek (62)
a pilaf in bianco, as the Italians would say (47)	İtalyanların bianco dedikleri beyaz bir pilav (48)	İtalyanların dediği gibi bianco pilav (66)
rice (49)	pirinç (50)	pirinç (68)
pepper (50)	biber (50)	biber (68)
pilaf in bianco (62)	beyaz pilav (61)	sade pilav (83)
pilaf (62)	pilav (61)	pilav (83)
sherbet (90)	şerbet (88)	şerbet (121)
onion (92)	soğan (90)	soğan (123)
dried spices (92)	baharat (90)	baharat (123)
oil (93)	zeytinyağı (91)	zeytinyağı (124)
bean stew (132)	fasulyeli güveç (127)	güveçte pişmiş kuru fasulye (173)
bean piyaz, or tarator (132)	fasulye piyazı veya tarator (127)	fasulye piyazı veya tarator (173)
lettuce (132)	marul (127)	marul (173)
sheep heads and feet (132)	kuzu kelle ve paçaları (127)	kuzu kelleleri ve paçaları (173)
yoghurt (132)	yoğurt (127)	yoğurt (173)
clotted cream (132)	kaymak (127)	kaymak (173)
toorshan, or pickles (132)	turşu (127)	turşu (173)
meze (132)	meze (127)	meze (173)
preserved fruits (133)	komposto (127)	meyve konserveleri (173)
pide (133)	pide (127)	pide (174)
köfte kebab (133)	köfte (127)	kebab (174)
kebab (132)	kebab (128)	kebab (174)
red pepper flakes (133)	kırmızı pul biber (128)	pulbiber (174)
turnip juice (133)	şalgam suyu (128)	hoşaf (174)
lamb (133)	kuzu eti (128)	kuzu eti (175)

Tablo 21 - devam

khoshab (134)	hoşaf (129)	hoşaf (175)
ayran (137)	ayran (131)	ayran (179)
cabbage (139)	lahana (133)	lahana (181)
clove (145)	karanfil (139)	karanfil (190)
cumin (145)	kimyon (139)	kimyon (190)
coriander (145)	kişniş (139)	kişniş (190)
pounded ginger (145)	zencefil tozu (139)	toz zencefil (190)
flour (148)	un (141)	un (194)
butter (148)	tereyağı (141)	tereyağı (194)
milk (149)	süt (142)	süt (195)
imam bayildi (152)	imambayıldı (145)	imambayıldı (199)
aubergine (152)	patlıcan (145)	patlıcan (199)
hünkâr beyendi (152)	hünkârbeğendi (146)	imambayıldı (199)
roux (153)	unlu sos (146)	unlu sos (199)
miyane (153)	meyane (146)	meyane (199)
béchamel (153)	beşamel (147)	beşamel (200)
biscuit (156)	peksimet (149)	peksimet (204)
pasta (156)	hamur (149)	erişte (204)
chai (163)	çay (156)	çay (213)
mint tea (174)	nane limon (166)	nane çayı (226)
baklava (174)	baklava (166)	baklava (226)
pastries (174)	çörekler (166)	tatlı (226)
pastry (174)	çörek (167)	baklava (227)
a round of bread (203)	somun ekmek (193)	ekmek (262)
boiled beef, with a sorrel sauce (220)	kuzukulağı soslu sığır haşlaması (208)	kuzukulağı soslu dana haşlama (281)
garlic (230)	sarımsak (218)	sarımsak (293)
stock (230)	et suyu (218)	et suyu (293)
dolma (230)	dolma (218)	yemek (294)
artichoke (231)	enginar (219)	enginar (294)
blueberry jam (233)	yabanmersini reçeli (221)	yabanmersini reçeli (298)
Belgian chocolates (235)	Belçika çikolatası (223)	Belçika çikolatası (301)
tandır (239)	tandır (227)	tandır (304)
bulgur pilaf (239)	bulgur pilavı (227)	bulgur pilavı (304)
tomato (239)	domates (227)	domates (305)
tchibouk (241)	çubuk (228)	tütün çubuğu (306)
éclair (244)	çikolatalı pasta (231)	ekler (310)
tisane (244)	ıhlamur (231)	ıhlamur (310)
éclair (245)	pasta (233)	ekler (312)
éclair (246)	pasta (234)	pasta (313)
horseradish (248)	bayırturpu (236)	bayırturpu (315)
sugar syrup (260)	şurup (247)	şeker şurubu (330)
honey (260)	bal (247)	bal (330)
cucumbers (264)	salatalık (251)	hıyar (335)
croissant (266)	kruasan (253)	kruvasan (337)
white cheese, beyaz peynir (284)	beyaz peynir (269)	beyaz peynir (359)
parsley (284)	maydanoz (269)	maydanoz (359)
salad (284)	salata (269)	salata (359)
kırmızı biber (284)	kırmızı biber (270)	kırmızı biber (359)
chibouque (292)	çubuk (277)	çubuk (368)

Tablo 22: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Giysiler, Şapkalar ve Diğer Aksesuarlar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
handkerchief (2)	mendil (6)	mendil (11)
singlet (3)	fanila (6)	atlet (12)
slippers (3)	çarık (7)	terlik (12)
shirt (4)	gömlek (7)	gömlek (13)
baggy trousers (4)	şalvar (7)	şalvar (13)
trousers (4)	pantolon (8)	pantolon (14)
the stambouline, a curiously high-necked, swallow-tailed jacket (4)	tuhaf derecede yüksek yakalı, kırlangıç kuyruklu, Stambulin denen ceketler (8)	garip derecede yüksek yakalı, kuyruğu yırtmaçlı istanbulin adlı uzun ceket (14)
loose robe (4)	bol entari (8)	şalvar (14)
lace-up boots (4)	bağcıklı ayakkabı (8)	bağcıklı ayakkabı (14)
robe (5)	entari (8)	cübbe (14)
turban (6)	sarık (9)	sarık (16)
cloak (6)	cüppe (9)	harmani (16)
fez (6)	fes (10)	fes (16)
canvas pouch (9)	bez kuşak (12)	keten önlük (19)
brimless cap (11)	siperliksiz takke (14)	sipersiz şapka (23)
riding boots (16)	binici çizimleri (18)	süvari çizimleri (29)
stambouline, a cutaway coat (16)	bir çeşit redingot olan stambulin (18)	İstanbulin ceket (29)
cravat (18)	boyunbağı (20)	kravat (31)
jewel (20)	mücevher (23)	mücevher (34)
pin (26)	firkete (28)	firkete (40)
starched collar (30)	kolalı yaka (32)	kolalı yaka (45)
headscarf (43)	başörtüsü (43)	başörtüsü (60)
Malacca cane (52)	Malay bastonu (52)	Malakka bastonu (72)
Piccadilly boots (52)	Piccadilly botlar (52)	Piccadilly çizimleri (72)
lace-edged handkerchief (67)	dantel işlemeli mendil (66)	dantelli mendil (90)
gloves (68)	eldiven (67)	eldiven (92)
wig (90)	peruk (88)	peruk (120)
loose pyjamas (90)	bol şalvar (88)	şalvar (120)
waistcoat (90)	yelek (88)	yelek (121)
sash (91)	kuşak (89)	fular (122)
kepis (98)	kep (95)	Frenklere özgü düz tepeli kasket (130)
kaftan (100)	kaftan (97)	kaftan (132)
fan (100)	yelpaze (97)	yelpaze (132)
nightgown (101)	gecelik (98)	gecelik (134)
spectacles (102)	gözlük (99)	gözlük (135)
shawl (104)	şal (100)	şal (137)
charshaf (105)	çarşaf (102)	eşarp (139)
scarf (105)	çarşaf (102)	eşarp (139)
English boots (111)	İngiliz çizimleri (107)	çizme (146)
burnouse (111)	harmaniye (108)	harmani (147)
hat (111)	şapka (108)	şapka (147)
heels (111)	topuklu ayakkabı (108)	yüksek topuklu ayakkabı (147)
skirt (130)	eteklik (125)	etek (171)
stick (137)	baston (131)	baston (179)
traveling cloak (151)	seyahat pelerini (144)	seyahat mantosu (198)
hood (151)	kukuleta (144)	kapüşon (198)
cloak (152)	pelerin (145)	manto (198)
blouse (164)	bluz (157)	bluz (214)

Tablo 22 - devam

ribbon (164)	kurdele (157)	kurdele (214)
stocking (165)	çorap (158)	çorap (215)
shawl (181)	atkı (174)	şal (236)
sandal (185)	sandalet (177)	çarık (241)
shoes (188)	ayakkabı (179)	ayakkabı (243)
scarf (189)	örtü (180)	şal (244)
Turkish slippers (197)	Türk terlikleri (188)	Türk işi çarıklar (255)
diamond (209)	pırlanta (198)	elmas (268)
pearl (209)	inci (198)	inci (268)
lapis brooch (209)	lapis broş (198)	lacivert taşı broş (268)
bangle (229)	bilezik (217)	bilezik (292)
pointed slippers (232)	çarık-terlik (220)	ucu sivri çarık (296)
lace jabot (234)	dantelli göğüslük (223)	fırfırlı göğüslü danteli (300)
corset (235)	korse (223)	korse (301)
peliss (235)	pelerin (223)	pelüş (301)
silk (235)	ipek (223)	ipek (301)
fur (235)	kürk (223)	kürk (301)
jacket (259)	setre (247)	ceket (329)
bonnet (260)	başlık (247)	bone (329)
Frankish suit (260)	Alafranga takım elbise (247)	Frenk kıyafeti (330)
tall black hat (291)	yüksek siyah şapka (276)	uzunsiyah şapka (367)
earrings (302)	küpe (286)	küpe (379)
veil (302)	peçe (287)	peçe (380)

Tablo 23: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Ulaşım Araçları ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
boat (3)	filika (7)	kayık (12)
chair (24)	tahtirevan (26)	tahtirevan (38)
ship's boat (49)	teknenin botu (49)	kayık (67)
the famous gondolas of Venice (55)	Venedik'in ünlü gondolları (55)	Venedik'in meşhur gondolları (76)
craft (56)	tekne (56)	tekne (77)
carriage (57)	atlı araba (57)	araba (78)
harem carriages (97)	harem faytonları (95)	etrafı perdelerle örtülü arabalar (129)
carriage (97)	fayton (95)	araba (130)
caique (105)	kayık (102)	kayık (139)
dhow (145)	yelkenli (139)	mavna (190)
carrack (145)	gemi (139)	yelkenli (190)
camel train (145)	deve kervanı (139)	deve kervanı (190)
mule train (145)	katır kervanı (139)	katır kervanı (190)
screened litter (215)	perdeleri çekik tahtirevan (204)	etrafı perdeli tahtirevan (276)
ship (219)	vapur (208)	gemi (280)
sedan chair (243)	tahtirevan (231)	Beyoğlu sedyesi (309)
barouche (294)	körüklü (278)	fayton (370)

Tablo 24: Jason Goodwin'in *The Snake Stone* (2008) [2007] Adlı Eserindeki Ölçü Birimleri ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>The Snake Stone</i> (Goodwin, 2008 [2007])	EM1: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Akkoyunlu), 2008)	EM2: <i>Yılanlı Sütun</i> (Goodwin (Çev. Aytuna), 2017)
two oka of potatoes (8)	iki okka patates (11)	iki okka patates (18)

Tablo 24 - devam

four piastres (8)	dört kuruş (11)	dört kuruş (18)
an oka of courgettes (8)	bir okka kabak (11)	bir okka kabak (18)
a pinch of silver (11)	bir çimdik gümüş (14)	gümüş para (23)
forty piastres in silver (49)	kırk gümüş kuruş (50)	kırk gümüş kuruş (68)
two coins (49)	iki kuruş (50)	iki para (68)
five hundred oka of the cheapest horse-flesh (54)	en ucuz at etinden beş yüz okka (54)	en ucuzundan beş yüz okka at eti (74)
five ounces of arsenic (54)	yüz elli gram arsenik (54)	beş ons arsenik (74)
hundreds of miles (146)	yüzlerce kilometre (140)	yüzlerce mil (191)
two hundred francs (157)	iki yüz frank (150)	iki yüz frank (205)
about eighteen inches (158)	yaklaşık elli santim (152)	elli santim kadar (207)
several feet (159)	birkaç metre (152)	birkaç metre (208)
200 French francs (160)	200 Fransız Frangı (152)	200 Fransız frangı (208)
fifty yards (180)	elli adım (172)	elli metre (234)
seven feet (194)	iki buçuk metre (185)	iki buçuk metre (251)
two feet (194)	60 cm (185)	yarım metre (251)
twelve feet (194)	beş arşın (185)	üç buçuk metre (251)
s skein of wool (216)	bir çile yün (205)	bir yün kangalı (277)
two cloves of garlic (230)	iki diş sarımsak (218)	iki diş sarımsak (293)

Ek 2.3. *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserdeki Unsurlar⁶

Tablo 25: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Yer Adları ve Su Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
the Bayezit Mosque (xi)	Bayezid Camii (IX)
Istanbul (xi)	İstanbul (IX)
the Great Bazaar (xi)	Kapalı Çarşı (IX)
the Byzantine chapel (xi)	Bizans kilisesi (IX)
the Great Mosque (xii)	Ulu Camii (X)
Bursa (xii)	Bursa (X)
Constantinople (Istanbul) (xii)	İstanbul (X)
Algiers (xiii)	Cezayir (X)
the Adriatic (xiii)	Adriyatik (X)
the Black Sea (xiii)	Karadeniz (X)
Balkan peninsula (xiii)	Balkan Yarımadası (X)
Serbia (xiii)	Sırbistan (X)
Bulgaria (xiii)	Bulgaristan (X)
the Danube (xiii)	Tuna Nehri (X)
Wallachia and Moldavia (xiii)	Eflak ve Boğdan (X)
the Middle East (xiii)	Ortadoğu (X)
the Nile (xiii)	Nil Nehri (X)
Arabia (xiii)	Arabistan (X)
Dar ul-Harb, 'Abode of War' (xiii)	'Darülharp' (SavaşYeri) (X)
Dar ul-Islam, or 'Abode of Peace' (xiii)	Darülsalam (Huzur Yeri) (X)
Sofia (xiii)	Sofya (X)
Albania (xiv)	Arnavutluk (XI)

⁶ *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] adlı eserin bir tarih kitabı olması sebebiyle, eserin tamamının tabloya aktarılmasının mümkün ve mantıklı olmayışından ötürü, bu esere ait "tarihî olaylar" başlıklı bir tablo oluşturulmamıştır. Söz konusu eserdeki tarihî olaylar için bkz. bölüm 2.2.3.

Tablo 25 - devam

England (xv)	İngiltere (XII)
France (xv)	Fransa (XII)
Spain (xv)	İspanya (XII)
the hills, plains and declivities of the Balkans (xvi)	Balkanların dağları, ovaları ve yamaçları (XII)
the plateaux and coasts of Anatolia (xvi)	Anadolu'nun yaylaları ve sahilleri (XII)
the Holy Cities Mecca and Medina (xvi)	Kutsal kentler Mekke ve Medine (XII)
the sands of Egypt (xvi)	Mısır'ın çölleri (XII)
the grasslands Of Hungary (xvi)	Macaristan'ın meraları (XII)
the Bosphorus (xvi)	Boğaz (XII)
the Galata Bridge (xvi)	Galata Köprüsü (XII)
Eurasian steppe (3)	Avrasya bozkırı (15)
the Caspian Sea (3)	Hazar Denizi (15)
China (3)	Çin (15)
the Soviets (3)	Sovyetler (15)
the Sublime State (4)	Yüce Osmanlı Devleti (16)
the settled empires of Iran and Iraq (4)	yerleşik İran ve Irak imparatorlukları (16)
Transoxania (4)	Maveraünnehir (16)
the Abode of Peace (5)	Darülsılam (17)
the deserts of Iran (5)	İran çölleri (17)
the Mediterranean (5)	Akdeniz (17)
the Aegean (7)	Ege Denizi (18)
Manzikert (7)	Malazgirt (18)
the coasts of Greece and Thrace)7)	Yunanistan ve Trakya sahilleri (18)
Christian Orthodox city of Bursa, overlooking the Sea of Marmara (8)	Marmara Denizi'ne bakan Ortodoks Hristiyan bir şehir olan Bursa (18)
the Holy Cities (8)	Mekke ve Medine (19)
Turkic Anatolia (8)	Anadolu (19)
Paris (10)	Paris (21)
Kosovo (12)	Kosova (22)
the Blackbird Field (12)	Karakuş Meydanı (22)
Bursa and Nicaea in Anatolia (12)	Anadoluda, Bursa ve İznik (22)
the Maritsa valley (12)	Meriç Vadisi (22)
Plovdiv (12)	Plovdiv (22)
Ravenna (12)	Ravenna (22)
the Euphrates (12)	Fırat (22)
the Holy Land (13)	Kutsal Topraklar (22)
Venice (13)	Venedik (22)
Florence (13)	Floransa (23)
Jericho (13)	Eriha (23)
Trebizond, on the Black Sea (13)	Karadeniz sahilinde Trabzon (23)
the Golden Horn (14)	Altın Boynuz [Haliç] (23)
Byzantine Burse (14)	Bizans Bursası (23)
Muslim Karesi (14)	Müslüman Karesi* (24) *Karesioğullarının başkenti. Y.N.
Marmara (14)	Marmara (24)
Gallipoli (14)	Gelibolu (24)
Asia Minor (15)	Küçük Asya (24)
Edirne, the region's capital, the Adrianople of the Greeks (15)	Bölgenin başkenti Edirne, yani Yunanlıların Adrianopolis'i (24)
Ragusa (16)	Ragusa (25)
Belgrade (16)	Belgrad (25)
Salonica (16)	Selanik (25)
Adrianople (16)	Edirne (25)
Mistra (16)	Mistra (25)
Skopje (Uskub) (17)	Üsküp (26)
Karaman (17)	Karaman (26)

Tablo 25 - devam

Samsun (17)	Samsun (26)
the Pontic coast (19)	Pontus sahilleri (27)
Ankara (20)	Ankara (28)
Ragusa (Dubrovnik) (20)	Ragusa (Dubrovnik) (29)
the museum of the Communal Palace at Dubrovnik (20)	Dubrovnik'teki Communal Palace müzesi (29)
Nicopolis (21)	Nicopolis [Niğbolu] (29)
Sumen (21)	Sumen (29)
Cairo (22)	Kahire (30)
Widdin (23)	Vidin (31)
the Carpathian mountains (24)	Karpat Dağları (31)
Samarkand (25)	Semerkant (32)
Styria in Austria (25)	Avusturya topraklarındaki Styria (32)
Sivas (26)	Sivas (33)
Amasya (26)	Amasya (33)
Izmir (27)	İzmir (34)
Ephesus (27)	Efes (34)
the cathedral of St Sophia (30)	Ayasofya Katedrali (36)
Marseilles (30)	Marsilya (36)
the western Gauls (30)	Batı Galya (36)
Pyrenees (30)	Pireneler (36)
the Rhine River (30)	Ren Nehri (36)
Rumeli Hisar, 'the Strait Cutter' (31)	Rumeli Hisarı, 'Boğaz Kesen' (36)
Rumeli Hisar (32)	Rumeli Hisarı (37)
Lemnos (33)	Limni (38)
Blachernae (34)	Blakhernai* (38) *Kentin, Theodosius surları ile çevrelenen kuzeybatı yanında, Edirnekapı ile Haliç arasında uzanan ve içinde bir Bizans sarayının da bulunduğu semtin Bizans dönemindeki adı: Ayvansaray. Y.N.
Lycuss valley (34)	Lykos Vadisi* (39) *Bayrampaşa deresinin bulunduğu vadi. Y.N.
Genoa (35)	Ceneviz (40)
Sicilia (35)	Sicilya (40)
the Pera point (35)	Pera tepesi (40)
the Valley of the Springs (37)	Pınarlar Vadisi (41)
Novo Brdo (38)	Novo Brdo (42)
Chios (38)	Sakız Adası (42)
Qostantinya (39)	Konstantiniye (43)
the Church of the Holy Wisdom (40)	Ayasofya Kilisesi (44)
a postern gate (41)	kapı* (45) *Kerkoporta yani Belgrad Kapısı. Y.N.
St Sophia (42)	Ayasofya (45)
Hagia Sophia (42)	Ayasofya (45)
Varna (44)	Varna (47)
Pec (46)	Pec (49)
the Church of the Holy Apostles (46)	Kutsal Havariler Kilisesi (49)
the island of Imbros (47)	İmroz Adası (49)
the Castle of the Seven Towers (48)	Yedikule Hisarı (50)
Dar-ne-jihad, 'Battlefield of Holy War' (48)	Darülcihat (Cihat Alanı) (50)
Belgrade, the White City (48)	Belgrad (Beyaz Kent) (50)
Transylvania (49)	Erdel (51)
Alba Iulia (49)	Alba Julia (51)
Kaffa, the Little Constantinople (49)	Küçük İstanbul denilen Kefe (51)
Otranto (49)	Otranto (51)
the Kaaba of Mecca (50)	Mekke'deki Kâbe (52)

Tablo 25 - devam

Kaaba (50)	Kabe (52)
Hippodrome (51)	Hipodrom (Atmeydanı) (52)
the Othman inner court (51)	Osmanlı iç sarayı (52)
the Old Palace (51)	Eski Saray (Saray-ı Atik) (53)
Topkapı (51)	Topkapı Sarayı (Saray-ı Cedid, Yeni Saray) (53)
Acropolis (51)	Akropol (53)
the City of the Wise (51)	Akıllılar Kenti (53)
the Topkapı Palace (51)	Topkapı Sarayı (53)
the Blachernae Palace (51)	Blakhernai Sarayı (53)
the second court (52)	ikinci avlu (Divan Meydanı) (53)
a small curtained grille-the Eye of the Sultan-which gave onto his private apartments in the third and most restricted enclosure, the Seraglio, which was approached through the Gate of Felicity (52)	Babussaadedden girilen üçüncü ve en küçük avlu, Enderun Meydanında bulunan haremdeki bir kafesli pencere- Sultanın Gözü- (54)
the Abode Felicity (52)	Darüssaade (Mutluluk Yeri) (54)
the Sublime Porte, or High Gate (53)	Babıali (Yüce Kapı) (54)
the Mansion of Justice, Sultan's eye (54)	Adalet Sarayı, Sultanın Gözü (55)
Konstantiniyye, as the city was to be formally known* (55) *Istanbul, its popular Turkish name, may be a contraction of the Greek <i>eis tin polis</i> , "to the city". This is the best of a number of feeble theories. Under the Ottomans the city remained Konstantiniyye on coins and documents.	Resmî olarak Konstantiniyye olarak anılacak olan* İstanbul (55) *Türklerin kullandığı İstanbul adı, belki de Yunanca <i>eis tin polis</i> "Kente" sözcüklerinin kısa söylenişidir. Bu birtakım zayıf teorilerden en iyisidir. Osmanlılar döneminde kent sikkelerin üzerinde ve belgelerde Konstantiniyye olarak kaldı. (55)
the Red Apple of Islamic myth (55)	İslam mitinin Kızıl elması (55)
Europe (57)	Avrupa (57)
the Ottoman Empire (57)	Osmanlı İmparatorluğu (57)
America (61)	Amerika (60)
the Holy Roman Empire (62)	Kutsal Roma İmparatorluğu (61)
Magnesia (63)	Manisa (61)
the island of Rhodes (63)	Rodos Adası (61)
Agrigento (67)	Agrigento (65)
Rhodes (67)	Rodos (65)
Chios (67)	Sakız (65)
the Edirne Gate (67)	Edirne Kapı (66)
Scutari (67)	Üsküdar (66)
Hungary (69)	Macaristan (67)
Maghreb (72)	Mağrip (70)
the Belgrade Gate (73)	Belgrat Kapısı (71)
Transylvania (74)	Erdel (71)
Saxony (77)	Saksonya (73)
Bavaria (77)	Bavyera (73)
Nicopolis (77)	Niğbolu (73)
Smederovo (78)	Smederovo (74)
Galamboc (78)	Galamboc (74)
Manisa (79)	Manisa (75)
Eyup (79)	Eyüp (75)
the Golden Horn (80)	Haliç (75)
Jerusalem (80)	Kudüs (75)
Eyup's tomb (80)	Eyüp'ün mezarı (75)

Tablo 25 - devam

the great kulliye* (80) * This was constructed around the Fatih Camii, the Conqueror's Mosque, which was entirely rebuilt after an earthquake in 1766; the complex included eight theological schools, a hospice, a soup kitchen, a hospital, a caravanserai for visiting merchants, a primary school, library, public bath, market and graveyard.	büyük külliye (76)
Medina (81)	Medine (76)
Aden (81)	Aden (76)
Sana (81)	San'a (76)
al-Hasa (81)	el-Hasa (76)
Nushirivan (81)	Nuşirivan (76)
Luristan (81)	Luristan (76)
Karaman (81)	Karaman (76)
the Central Europe (82)	orta Avrupa (77)
Habsburg Spain (82)	Habsburg İspanyası (77)
Abyssinia (82)	Habeşistan (77)
Naples (83)	Napoli (78)
Sicily (83)	Sicilya (78)
Malta (83)	Malta (78)
Tunisian coast (83)	Tunus sahili (78)
Worms (84)	Worms (78)
Pressburg (84)	Pressburg (78)
Mohacs (85)	Mohaç (79)
the White Mountain (86)	Akdağ (79)
Istanbul (86)	İstanbul (80)
Peterwaradin (86)	Peterwaradin (80)
Pest (87)	Peşte (80)
the Baltic (87)	Baltık (81)
Bohemia (87)	Bohemya (81)
the Netherlands (87)	Felemenk (81)
the River Raab (the modern Koeszegh) (88)	Raab Nehri (yeni adı Koeszegh) (81)
the little town of Guns (88)	küçük Guns kasabası (81)
eastern Anatolia (91)	Doğu Anadolu (83)
the Pindus (91)	Pindos (84)
the Carpathians (91)	Karpatlar (84)
Mount Olympus in Thessaly (91)	Mora'daki Olimpos Dağı (84)
the Haemus, the Pontic and Taurus mountains of Anatolia (92)	Anadolu'nun Haemus, Pontik ve Toros Dağları (84)
Taurus mountains (92)	Toros dağları (86)
Smyrna (96)	İzmir (87)
Turkish Selanik (100)	Selanik (90)
Granada (100)	Granada (90)
Catalonia (100)	Katalonya (90)
Valencia (100)	Valenciya (90)
Galiccia (100)	Galiçya (90)
Messina (102)	Mesina (92)
Kaffa (103)	Kefe (93)
Padua (105)	Padua (Padova) (94)
Kanija (106)	Kaniçe (95)
Jaffa (107)	Yafa (95)
Kastamonu (109)	Kastamonu (96)
Iznik (109)	İznik (97)
Elbasan (110)	Elbasan (98)
the Silk Road (112)	İpek Yolu (99)
Mount Olympus (112)	Olimpos Dağı [Uludağ] (99)

Tablo 25 - devam

Belgrade castle (112)	Belgrad kalesi (99)
Zemun (113)	Zemun (100)
Sava (113)	Sava Nehri (100)
the island of Ordonia (113)	Orsona adası (100)
Topkapi, the city palace (115)	Topkapı Sarayı (101)
Sarajevo (114)	Saraybosna (101)
woods of Mingrelia (118)	Mingrelia ormanları (104)
Kazan (119)	Kazan (105)
Sudan (119)	Sudan (105)
Plains of Tempe (119)	Tempe Vadisi (105)
Corinth (119)	Korent (105)
Mitylene (119)	Midilli (105)
Persia (119)	Acem ülkesi (105)
Galatia (119)	Galatya (105)
Bithynia (119)	Bitinya (105)
Phrygia (119)	Frigya (105)
Lycia (119)	Likya (105)
Pamphylia (119)	Antalya (105)
Palestine (119)	Filistin (105)
Coelosyria (119)	Coelosyria (105)
Phoenicia (119)	Fenike (105)
Georgia (119)	Gürcistan (105)
Romania (119)	Romanya (105)
Moldavia (119)	Buğdan (105)
the Lake Ohrid (120)	Ohrid Gölü (105)
Crimea (122)	Kırım (107)
Lepanto (122)	Lepanto [Návpaktos] (108)
Coron (122)	Coron (108)
Modon (122)	Modon (108)
Nauplia (122)	Naupli (108)
Nubia (126)	Nübye (110)
the city of Toulon (127)	Toulon şehri (112)
Elba (127)	Elbe (112)
Orbetello (128)	Orbetello (112)
Giglio (128)	Giglio (112)
Ischia (128)	İschia (112)
Lipari (128)	Lipari (112)
Reggio (128)	Reggio (112)
Sinope (129)	Sinop (113)
the Abode of Peace, Dar ul-Islam, and Abode of War, Darul-Harb (130)	Darülislam ile Darülharb (114)
Ortakoy (131)	Ortaköy (115)
Mostar (135)	Mostar (118)
Arta (136)	Arta (118)
Giurgiu (136)	Giurgiu (118)
Yugoslavia (136)	Yugoslavya (118)
Osijek (136)	Osijek (118)
Vac (136)	Vac (119)
Marmara (136)	Marmara (119)
Buyukcekmece (136)	Büyükçekmece (119)
Urfa (136)	Urfa (119)
Yeni Valideh Cammi at the Akseray (137)	Aksaray'daki Yeni Valide Camii (119)
the mosque of Sultan Ahmet (138)	Sultan Ahmet Camii (120)
Eger (138)	Eger (120)
Tirana (138)	Tiran (120)
Vlore (138)	Vlore (120)
the Persian Gulf (139)	Basra Körfezi (121)

Tablo 25 - devam

the Athenian Tower of the Winds (142)	Atina'da Rüzgârlı Kule (124)
Therapia (143)	Tarabya (125)
Montferrat (144)	Montferrat (125)
Mosul (144)	Musul (125)
Skopje (152)	Üsküp (131)
Mameluke Egypt (155)	Mısır Memlûkü (134)
Rome (156)	Roma (134)
Sassenage (156)	Sassenage (134)
Catel Sant' Angelo (156)	Catel Sant' Angelo (135)
Tabriz (158)	Tebriz (136)
Szigetvar (159)	Szigeth (136)
Split (159)	Split (137)
Fermagusta (160)	Magosa (137)
Cyprus (160)	Kıbrıs (138)
the Gulf Lepanto (161)	Lepanto Körfezi (138)
the Don and the Volga (161)	Volga ve Don nehirleri (138)
the Cape (161)	Ümit Burnu (138)
Azov (162)	Azov (139)
Astrakhan (162)	Astrachan (139)
London (162)	Londra (139)
Perekop (162)	Perekop (139)
Cephalonia (166)	Sefalonya (142)
Erevan (171)	Erivan (146)
Nimrod (174)	Nemrud (147)
Zsitvatorok (178)	Zitvatoruk (150)
Atmaidan (182)	Atmeydanı (154)
Dalmatia (185)	Dalmaçya (156)
Dniepr (186)	Dniepr (156)
Bari (187)	Bari (156)
Durresi (187)	Durresi (156)
the river bank at Esen (187)	Esen nehri (157)
Pindus (187)	Pindos (158)
Faxe-Fiord (189)	Faxe Fiyordu (159)
Caledonia (189)	Kaledonya (159)
Crete (193)	Girit (162)
Athens (193)	Atina (162)
the old temple of Olympian Zeus (193)	Olimpos Dağındaki Zeus tapınağı (162)
Charrah (193)	Charra (162)
the Church of St Nicholas (193)	St. Nicholas kilisesi (162)
the Sea of Marmara (194)	Marmara Denizi (163)
Alay Kosku (197)	Alay Köşkü (165)
the Sweet Waters of Asia (200)	Asya'nın tatlı suları (167)
Konya (201)	Konya (167)
Ankara (201)	Ankara (167)
Epirus (201)	Epir (167)
Athos (201)	Atos (167)
Ani (202)	Ani (168)
the temple of Olympian Zeus in Athens (203)	Atina'daki Zeus tapınağı (168)
Stoa Basilica of the Byzantine emperors (202)	Bizans imparatorlarının Stoa Basilica'sı (168)
Stari Bar (202)	Stari Bar (168)
Parthenon (203)	Parthenon (168)
Hungarian Plain (204)	Macar Ovası (169)
the Gulf of Venice (205)	Venedik Körfezi (170)
Zante (205)	Zante (170)
the Adale castle (209)	Adale Kalesi (173)
Lepanto (211)	Lepanto (174)
the Blue Mosque (215)	Mavi Camii (Sultan Ahmet Camii) (177)

Tablo 25 - devam

the Ahmediye (215)	Sultan Ahmet Camii (177)
Sulimaniyye (215)	Süleymaniye (177)
the Holy Land (215)	Kutsal Topraklar (177)
Galata (216)	Galata (178)
Tophana (216)	Tophane (178)
Witowa (217)	Witowa (178)
Ottoman artillery park (218)	Osmanlı topçu parkları (179)
the notorious Turkish dungeon, the Castle of the Seven Towers (217)	Türklerin ünlü Yedi Kule Zindanı (179)
the valley of Vistritza (221)	Vistritza Vadisi (181)
Valetta (223)	Valetta (182)
Tenedos (224)	Tenedos (183)
the great fortress of Kaminiec (227)	Kaminiec Kalesi (186)
Vienna's walls (229)	Viyana surları (187)
Lorraine (239)	Lorraine (188)
the Rhine (231)	Ren (189)
Passau (232)	Passau (189)
the pass at Sumla (234)	Sumla geçidi (191)
Kunsthistorisches Museum (235)	Kunsthistorisches Müzesi (191)
Peloponnese (235)	Peloponez (191)
Peterwaradin (235)	Peterwaradin (192)
Podolia (236)	Podolya (192)
Kaminiec (236)	Kaminiec (192)
the River Pruth (237)	Prut Nehri (193)
St Gotthard (237)	St. Gotthard (193)
Persia (237)	Acemistan (193)
the lower Tisza (240)	aşağı Tisza (195)
Zenta (240)	Zenta (195)
the Azov (242)	Azak denizi (197)
Prison and Banniard of Slaves (246)	kölelerin Banniard hapishanesi (200)
the Kiosk of Processions (246)	Alay Köşkü (200)
the forests of Chalkydike (248)	Khalkidike ormanları (201)
Kos (250)	Kos Adası (202)
Muslim Bosnia (250)	Müslüman Bosna (203)
Albania (251)	Arnavutluk (203)
north Greece (251)	kuzey Yunanistan (203)
Macedonia (251)	Makedonya (203)
the Greek village of Ambelikya (252)	Rum kenti Ambelikya (204)
Banat (252)	Banat (204)
Topkapi museum (257)	Topkapı Müzesi (208)
Aleppo (259)	Halep (209)
Central Asia (260)	Orta Asya (210)
Ottoman gardens (260)	Osmanlı bahçeleri (210)
the shore of the Golden Horn known as the Sweet Waters of Europe (261)	Avrupa'nın tatlı suyu olarak bilinen Haliç kıyısı (210)
Sa'adabat, the Palace of Happiness (261)	Sa'adabat (210)
Marly (262)	Marly (211)
Leiden (262)	Laden (211)
Kolozsvar (262)	Kolosvar (211)
Frangistan (263)	Frengistan (212)
Sévigny (264)	Sévigny (213)
the Seraglio (265)	Topkapı Sarayı (213)
Kucuk Kainardji (266)	Küçük Kaynarca (214)
Athos (269)	Aynoros (216)
the province of Ilyria (270)	İlyria (217)
Caxton (271)	Caxton (218)
Ulcinj (272)	Ulcinj (218)

Tablo 25 - devam

Castille (272)	Kastil (218)
Aragon (272)	Aragon (218)
Toledo (272)	Toledo (218)
Cordova (272)	Kordoba (218)
Leghorn (274)	Leghorn (219)
Phanar (278)	Fener (222)
Ilarion (280)	Ilarion (223)
Turnovo (280)	Turnovo (223)
Bucharest (281)	Bükreş (224)
Jassy (281)	Yaş (224)
Missolonghi (284)	Missolonghi (227)
Dobruja (284)	Dobruca (227)
Andalusia (286)	Endülüs (228)
Mount Qasiyun (286)	Kılıç Dağı (228)
the Holy Cities (287)	Kutsal Kentler (229)
Tilsit (289)	Tilsit (231)
the Byzantine Empire (289)	Bizans İmparatorluğu (231)
the Dardanelles (289)	Çanakkale Boğazı (231)
the Danube (291)	Tuna (233)
Ionian islands (194)	İyonya adaları (234-235)
Pall Mall (294)	Pall Mall (235)
Wahhab (295)	Vahap (236)
Pera (297)	Pera (237)
Uskudar (297)	Üsküdar (237)
Horhor fountain (297)	Horhor Çeşmesi (237)
the mosque, the Divine Victory (299)	Kutsal Zafer Camii (238)
Egypt (300)	Mısır (239)
Alexandria (304)	İskenderiye (242)
Koprulu's Gate in Istanbul (306)	İstanbul'da Köprülü Kapısı (244)
Merzifon (306)	Merzifon (244)
Dolmabache (310)	Dolmabahçe (247)
Ciragan Saray (now a five-star hotel) (310)	şimdilerde beş yıldızlı bir otel olan Çırağan Sarayı (247)
Yildiz Saray (311)	Yıldız Sarayı (247)
Kucuksu Kasri (311)	Küçükku Kasrı (247)
Sweet Waters of Asia (311)	Asya'nın tatlı su kıyısı (247)
Beylerbeyi Saray (311)	Beylerbeyi Sarayı (247)
the Shipka Pass (312)	Şipka geçidi (248)
San Stefano (312)	San Stefano (248)
Khimara (314)	Khimara (249)
Gallipoli (318)	Gelibolu (252)
Beirut (318)	Beyrut (252)
Bosnia Herzegovina (318)	Bosna Hersek (252)
Galata Bridge (320)	Galata köprüsü (253)
Caramania (320)	Karamanya (254)
Dafur (320)	Dafur (254)
Archipelago (320)	Ege (254)
San Remo (321)	San Remo (254)
Pera (322)	Pera (255)
Ohrid (323)	Orbid (256)
Pera Palace Hotel (325)	Pera Palas Otel (257)
Sirkeci station (325)	Sirkeci Garı (257)
the Marmara coast (326)	Marmara Denizi (257)

Tablo 26: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Kişi Adları, Lakapları ve Unvanları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
pasha (xi)	paşa (IX)
Sufi (xii)	Sufi (X)
shaman (xii)	şaman (X)
bard (xii)	saz şairi (X)
deputy (xiv)	mebus (XI)
Grand Vizier (xiv)	sadrızam (XI)
Sunni Muslims (xiv)	Sünni Müslümanlar (XI)
dignitary (xiv)	yüksek rütbeli yönetici (XI)
officer (xiv)	subay (XI)
companion of royalty (xv)	saray refakatçisi (XI)
Ivan the Terrible (xv)	Korkunç İvan (XI)
Islamic jurists, the <i>ulema</i> (5)	Müslüman hukukçular, yani ulema (16)
<i>reaya</i> , or flock, that horsemen were born to manage (5)	reaya, yani atlıların yönetmek üzere doğdukları insan sürüsü (17)
those Muslim conquerors who called themselves <i>gazi</i> (5)	kendilerine gazi diyen Müslüman fatihler (17)
Norman-Viking-warriors (6)	Norman-Viking-savaşçıları (17)
caliph (6)	halife (17)
Shi'as (6)	Şiiiler (17)
Sunnis (6)	Sünniler (17)
Turkis nomads (6)	Türk göçebeler (17)
Turkish kings (6)	Türk padişahlar (18)
the Abbasid caliphs of Baghdad (7)	Bağdat'ta Abbasi halifeleri (18)
title of bey, or lord, (7)	'bey' unvanı (18)
emir (8)	bey (19)
chivalric <i>futuwwa</i> brotherhoods (8)	şövalyevari fütüvvet kardeşlikleri (19)
Shepherd Kings, the Seljuks, whose crumbling empire the Mongols had swept away, and whose last delinquent avatar died in Osman's lifetime without anyone troubling to record the date (8)	yıkılmakta olan imparatorluklarını Moğolların ortadan kaldırdığı ve son ahlaksız hükümdarının Osman henüz hayattayken ve kimsenin tarihini kaydetmeyi aklına bile getirmedığı bir tarihte öldüğü, artık yok olmuş Çoban Krallar-Selçuklular (19)
the Melami (9)	Melamiler (20)
mullah (9)	molla (20)
Mufti (9)	Müftü (20)
the <i>baba</i> or holy man (9)	babalar, yani kutsal adamlar (20)
the Mahdi, the Coming of the End of the World (10)	Mehdi, yani dünyanın sonunun habercisi (20)
'Orhan, son of Osman, gazi, sultan of the gazi, Lord of the Horizons, Burgrave of the Whole World' (10)	Gazilerin sultanı, ufukların efendisi, tüm dünyanın burgrave'i, Osman'ın oğlu Orhan Gazi (21)
Turkish beys (15)	Türk beyler (24)
dervish (15)	deriş (24)
Byzantine princess (15)	Bizans prensesi (25)
khan (16)	han (25)
kraal (16)	kral (25)
tsar (16)	çar (25)
voivode (16)	voyvoda (25)
ban (16)	vali (25)
Latin Duke (17)	Latin Dük (26)
the Byzantine Emperor (18)	Bizans imparatoru (26)

Tablo 26 - devam

bey (18)	bey (27)
Turcomans (19)	Türkmenler (28)
spahi, or horseman (19)	sipahiler, yani atlı birlikler (28)
ulema (19)	ulema (28)
the Ottoman princes (19)	Osmanlı prensleri (28)
the gazi chronicler (19)	gazi vakanüvisler (28)
peasants-reaya- (20)	köylüler, yani reaya (28)
sultan (20)	padişah (28)
serfdom (20)	serflik (28)
feudal ruler (20)	feodal hükümdar (28)
gazi (21)	gazi (29)
janissaries, the jeni ceri, or new troop (21)	yeniçeri birlikleri (29)
Yilderim, 'Thunderbolt' (22)	'Yıldırım' (30)
Anatolian beys (22)	Anadolu beyleri (30)
religious judge, kadi (22)	kadı (30)
the Duke of Bavaria (23)	Bavyera Düğü (31)
Anatolian emirs (25)	Anadolu beyleri (32)
janissary (26)	yeniçeri (33)
Kara Yusuf, Lord of the Black Sheep (26)	Karakoyunluların Beyi Kara Yusuf (33)
the Holy Roman Emperor (31)	Kutsal Roma İmparatoru (37)
irregular troop (32)	başibozuk (37)
the King of Naples (36)	Napoli kralı (37)
sheikh (36)	şeyh (41) *Akşemseddin. Y.N.
Greek Halil (38)	Rum Halil (43)
warriors of the faith (39)	Müslüman savaşçılar (43)
prince (39)	hükümdar (43)
schismatic bishop (40)	mezhep piskoposu (44)
cardinal (40)	kardinal (44)
Yuruk (41)	Yörük (44)
Anatolian infantry (41)	Anadolulu paralı piyadeler (44)
irregulars (41)	başibozuk askerler (44)
irregulars (41)	başibozuklar (44)
priest (42)	papaz (45)
the Conqueror (42)	Fatih (45)
nun (42)	rahibe (45)
patrician (42)	asilzade (45)
the Caesars (43)	Sezarlar (46)
Sultan (44)	sultan (47)
Serb princes (45)	Sırp prensleri (48)
Bulgar khans (45)	Bulgar hanları (48)
patriarch (46)	patrik (49)
the Archbishop of Heraclea (46)	Herakleia Başpiskoposu (49)
the Chief Rabbi (46)	Hahambaşı (49)
the Armenian Patriarch (47)	Ermeni Patriği (49)
Ahmed the Broken-Mouthed (49)	Gedik Ahmed Paşa (51)
the aga of the janissaries (49)	yeniçeri ağası (51)
vizier (52)	vezir (53)
the Sultan Caliph (52)	Halife sultan (54)
harem girl (53)	harem kızı (54)
the Sheikh ul-Islam (53)	şeyhülislam (54)
cavalry (53)	sipahi (54)
Sultan Selim the Sot (54)	Sultan Sarı Selim (II. Selim) (55)
Bekri Mustafa (54)	Bekri Mustafa (55)
ambassador (54)	yabancı elçi (55)
spahi (54)	sipahi (55)
Sultan's kul (56)	sultanın kulları (56)

Tablo 26 - devam

elder (56)	ihtiyarlar heyeti (56)
kapikulu (57)	kapıkulu (57)
page (58)	içoğlan (58)
the Chief White Eunuch (58)	Akağa (58)
the royal order of chivalry, the Spahi of the Porte, who formed the Sultan's regular cavalry (58)	sultanın düzenli süvari birliğini oluşturan Kapıkulu süvarileri (58)
major officials (59)	üst rütbeli subaylar (59)
tribute gatherer (59)	vergi tahsildarı (59)
Ottoman Emire (60)	Osmanlı Emiri (60)
the kul (60)	kullar (60)
the Sultan's slaves (60)	sultanın köleleri (60)
the chaush, or imperial equerry (62-63)	çavuş ya da sultanın has adamı (61)
Ottoman governors (63)	Osmanlı valileri (62)
Mamelukes (64)	Memluklar (62)
Shah (64)	şah (63)
governor (65)	vali (64)
policeman (65)	polis (64)
madmen [...] the deli, or loons, Riskers of their Souls (65)	deliler [...] meczup yani canlarını tehlikeye atanlar (64)
soup-men (66)	çorbacı (65)
cook (66)	aşçı (65)
head scullion (66)	baş yamak (65)
water-carrier (66)	sucu (65)
Black Scullion (66)	Kara Yamak (65)
the English ambassador (67)	İngiliz elçisi (65)
the spahi, or cavalryman (67)	sipahiler, ya da süvariler (65)
timariots (68)	tımarcı (66)
timariot (68)	tımar sahibi (66)
kadi asker (69)	kazasker (67)
pashalik (70)	paşalık (67)
Persian Shah (70)	İran şahı (68)
treasures (71)	haznedarlar (68)
judges (71)	kadılar (68)
chancellery (71)	vezirler (68)
Halberiders of the Tresses (73)	mızrakçılar (70)
forager (73)	akıncı (70)
dog handler (73)	köpek bakıcısı (70)
falconer (73)	şahin yetiştiricisi (70)
gardener (73)	bahçıvan (70)
oarsmen of the royal pinnace (73)	saltanat kayıklarının kürekçileri (70)
the kadi askers of Rumelia and Anatolia (73)	paşalar, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri (71)
the kadi of Istanbul (73)	İstanbul kadısı (71)
the pasha of Erzerum (73)	Erzurum paşası (71)
Slav voynuk bands (74)	Slav voynuk takımları (71)
professional marauders (74)	profesyonel çapulcular (71)
derbendcis (74)	derbentçiler (71)
chaushes (75)	çavuşlar (71)
white eunuch (75)	akağa (71)
the spahis of Rumelia (75)	Rumeli sipahileri (71)
trainee janissaries and their aga, or commander, a white eunuch (75)	yeniçeri adayları ve onların ağası olan akağa (71)
janissary banners (75)	yeniçeri subayları (71)
green turbaned emirs (75)	yeşil sarıklı bey (72)
kadis, or Islamic judges (75)	yargıçlar olan kadılar (72)
chief porters of the palace (75)	sarayın kapıcıbaşı (72)
the Chief White Eunuch (76)	Baş Akağa (72)

Tablo 26 - devam

footsoldier (76)	yaya asker (72)
the highest Islamic dignitary, the Mufti (76)	en yüksek İslam büyüğü olan müftü (72)
Selim the Grim (78)	Yavuz Sultan Selim (74)
Sherif of Mecca (78)	Mekke şerifi (74)
Suleyman the Magnificent (81)	Muhteşem Süleyman (76)
the Percecter of the Perfect Number (81)	Mükemmel Sayının Mükemmelleştiricisi (76)
Suleyman Kanuni, “the Lawgiver” (83)	Kanuni Sultan Süleyman (77)
Kapudan Pasha (83)	Kaptanpaşa (78)
the Grand Master of the order (85)	şövalyelerin komutanı (79)
Voivode of Transylvania (86)	Erdel voyvodası (80)
Archduke (87)	Arşidük (80)
the Grand Mufti of Constantinople (89)	İstanbul müftüsü (82)
executioner (89)	cellat (82)
Sunni princes (91)	Sünni hükümdarlar (83)
the Shi'te kisilbas, literally ‘red-heads’, who wore red turbans and were seen as a danger to the state (91)	kırmızı başlık taşıyan ve devlete karşı tehlike olarak görülen Şii Kızılbaşlar (83)
Gheg chieftains of northern Albania (92)	Kuzey Arnavutluk’un Geg reisleri (85)
the Vlachs, those Balkan Shepherds (93)	Balkan çobanları Valahlar (85)
Bedouin chief (94)	Bedevi reisi (86)
Serbian voynuk (94)	Sırp voynuku (86)
Gregorian Patriarch (95)	Gregoryen Patrik (87)
Hajjis (96)	hacılar (87)
the Rector, or Knez (98)	rektör veya knez (89)
Antonio (101)	Antonio (91)
Bartolomeo (101)	Bartolomeo (91)
Britio (101)	Britio (91)
Cornelio (101)	Cornelio (91)
Filippino (101)	Filippino (91)
Francesco (101)	Francesco (91)
Giovanni (101)	Giovanni (91)
Hercole (101)	Hercole (91)
Hippolito (101)	Hippolito (91)
Paolo (101)	Paolo (91)
Pasquale (101)	Pasquale (91)
Rafaele (101)	Rafaele (91)
Scipione Giustiniani (101)	Scipione Giustiniani (91)
Dominician friar (103)	Dominiken keşişi (93)
papermakers of Constantinople (109)	İstanbul kağıtçıları (96)
muleteers of that city (109)	İstanbul katırcıları (96)
monks of Athos (109)	Athos keşişleri (97)
tilemakers of Iznik (109)	İznik çinicileri (97)
Kara George (114)	Kara George (101)
kadi askers, judges in the army (115)	ordudaki yargıçlar olan kazaskerler (102)
Grand Mufti (115)	müftü (102)
kadi (116)	kadı (102)
Cigalazade Yusuf Sinan Pasha (125)	Cigalazade Yusuf Sinan Paşa (110)
Kilic Ali Pasha (125)	Kılıç Ali Paşa (110)
Mezzomorto (‘Halfdead’) Kara Huseyn Pasha (126)	Mezomorto (yarı-ölü) Hüseyin Paşa (111)
the Dey of Algiers (126)	Cezayir Dayısı (111)
two imaginary caharacters, Husein and Hasan (like the shadow puppets Karagoz and Hacivet) (130)	iki hayali karakter Hasan ile Hüseyin (gölge oyunu kahramanları Karagöz ve Hacivat gibi) (114)
imam (138)	imam (120)
Mevlevi “whirling” dervish (142)	Mevlevi dervişleri (124)
chief dervish (142)	semazenbaşı (124)

Tablo 26 - devam

ploughman (149)	köylü (129)
nomad (149)	göçebe (129)
the nickname “Thunderbolt” (149)	“Yıldırım” lakabı (129)
“Lord of the Horizons, Burgrave of the Whole World” (150)	Ufukların Efendileri, Bütün Dünyanın Muhafızı (130)
the Grand Vizier Ibrahim [...] Breaker of the Bells of the Pagans (151)	Sadrazam İbrahim [...] Putperestlerin Çanlarının Kırıcısı (131)
the reaya, the peasants (153)	köylüler (132)
a class of men called talisman (153)	büyücü denen sınıftan adamlar (132)
the pre-Islamic chiefs (153)	İslamdan önceki liderler (132)
prince (154)	hükümdar (133)
Pope (156)	papa (134)
worthless Selim (159)	değersiz Selim (137)
Venetian Rector (159)	Venedikli Rektör (137)
Duke of Naxos (160)	Naxos Dükü (138)
‘nabobs’ (162)	nevvablar (139)
Mahdi (164)	Mehdi (141)
Hajji Khalifa (165)	Hacı Kalfa (141)
bailio (165)	Venedik elçisi (141)
the Grand Mufti (165)	şeyhülislam (142)
the Sultana Mother (166)	Valide Sultan (142)
Effendi (167)	Efendi (143)
Ibrahim the Mad (167)	Deli İbrahim (143)
Abdulhamid (at least in the European yellow press) the Damned (167)	Abdülhamit (en azından Avrupa’nın bulvar basınında) Lanetli (143-144)
sobriquets like Grim, Magnificent, and Conqueror (168)	Yavuz, Kanuni ve Fatih gibi lakaplar (143)
Ottoman princes (168)	Osmanlı veliahtları (144)
Valide Sultan (169)	Vlide Sultan (144)
prince (169)	şehzade (145)
Padishah (170)	padişah (145)
harem favorites (170)	haremin gözdeleleri (146)
Topal Recep Pasha (171)	Topal Recep Paşa (146)
Selim III, the reformer (171)	ıslahatçı III. Selim (146)
kadi of Izmit (171)	İzmit kadısı (146)
Segban and Sarica (173)	Sekban ve Sarıcalar (147)
chief dragoman (175)	baş tercüman (149)
interpreter (175)	mütercim (149)
Reis Effendi (a sort of foreign minister) (176)	Reis Efendi (bir tür dışişleri bakanı) (149)
marioli (Cretan adventurers rounded up in taverns for the Ottoman navy) (176)	marioli (Osmanlı deniz kuvvetleri için meyhanelerden toplanan Giritli maceracılar) (149)
the Chief Black Eunuch (176)	zenci baş haremağası (149)
Principalities (176)	prenslikler (149)
Hospodars (176)	voyvodalar (149)
Beylerbey of Greece in Nis (177)	Nis’te Yunanistan’ın Beylerbeyi (150)
cavalry [...] ‘gentry of the Ottoman Empire’ (179)	‘Osmanlı İmparatorluğu’nun aydın sınıfı’ dediği süvariler (151)
padre (179)	din adamı (151)
tent-maker (179)	çadır imalatçısı (151-152)
the Agas, the janissary commanders (182)	yeniçeri ağaları saltanatı (153)
religious judges (182)	kadı (154)
reaya (182)	reaya (154)

Tablo 26 - devam

(Rustem) Louse* (183) *At least according to one interpretation. Another suggests that Rustem's enemies attempted to forestall his marriage to the Princess Mihrimah by accusing him of leprosy; the doctors who examined him, though, found only lice-supposedly incapable of infesting lepers. The wedding went ahead, proof of the old Turkish proverb, "When a man has his luck in place, even a louse can bring him good fortune."	(Rüstem Paşa) Bit* (154) *Bu san tam olarak şöyleydi: "kehlei ikbal" yani "bit sayesinde yükseltilmiş." Y.N. **En azından bir yoruma göre böyleydi. Başka bir yorum, Rüstem'in düşmanlarının onun cüzamlı olduğunu söyleyerek Mihrimah Sultanla evliliğini engellemeye çalıştıklarını ima eder; ancak onu muayene eden doktorlar sadece bit bulmuşlardı ki bit cüzamlılara asla gelmezdi. Düşün deva metti, eski bir Türk atasözü şöyle der: "Talihi dönmüş kişiye bit bile şans getirir."
the Khans of Tyrana (188)	Tiran Hanları (158)
the Admiral of the Ottoman fleet (189)	Osmanlı donanmasının amirali (159)
muleteers and camel-drivers (192)	katır ve deve sürücüler (161)
porters (192)	hamallar (161)
syrup-vendors (192)	şurup satıcıları (161)
Metropolitan Sunni orthodoxy (192)	softa Sünniler (162)
barber of Edirne (195)	Edirne berberi (164)
the Lord of all Prophets (196)	Bütün Peygamberlerin Efendisi (164)
sheik (197)	şeyh (165)
page (197)	hizmetkâr (165)
women of harem (197)	harem kadınları (165)
muezzin (200)	müezzin (167)
Ottoman governor (203)	Osmanlı valisi (168)
Venetian general (203)	Venedikli subay (168)
the Pasha of Buda (203)	Buda paşası (169)
uskoks (204)	Uskoklar (169)
yeoman soldiers (208)	köylü askerler (172)
the Mullah of Jerusalem (210)	Kudüs Mollası (174)
the Sultan's treasurer (214)	padişahın haznedarı (176)
slave girls (214)	köle kızlar (176)
the queen mother (214)	valide sultan (177)
Shishman (216)	Şişman (178)
the Padishach of the Ottomans (218)	Osmanlı padişahı (179)
Viziers (Viseroys) (220)	Vezirler (180)
Ottoman royal line (221)	Osmanlı saltanat ailesi (181)
descendants of the Prophet's sister [...] emirs (221)	Peygamberin kız kardeşinin soyundan gelenler emirler (180)
khan (221)	han (180)
ulema families (222)	ulema ailesi (180)
Girays (222)	Giraylar (180)
kapikullari (222)	kapıkulları (182)
Serbian patriarchate (222)	Sırp patrikliği (182)
worthless Selim the Sot (222)	değersiz Sarı Selim (182)
tribute boys (223)	devşirmeler (182)
Basha (223)	paşa (182)
the governor of Tripoli (223)	Trablus Valiliği (182)
the position of Grand Vizier (224)	sadrızamlık (183)
Koprulu (224)	Köprülü (183)
Melek (224)	Melek (183)
segban vermin in the Anatolian provinces (224)	Anadolu illerindeki sekban serserileri (183)
dervish (225)	derviş (184)
janissary colonel (225)	yeniçeri albayı (184)
the Chief Black Eunuch (226)	baş zenci haremağası (185)
Fazil Ahmet, 'Breaker of the Bells of the straying and blasphemous nations' (227)	Fazıl Ahmet, "yoldan çıkmış ve günahkâr ülkelerin çanlarının kırıcısı" (185)
Kara Mustafa, 'Black Mustafa' (228)	Kara Mustafa (186)

Tablo 26 - devam

the Primate of Hungary (229)	Macar Başpiskoposu (187)
Turkish horsemen (230)	Türk atlılar (188)
the Elector of Saxony (230)	Saksonya Prensi (188)
palace men (233)	saraylılar (190)
beylic (234)	akıncı (191)
Koprulu grand viziers (237)	Köprülü sülalesinden gelen sadrazamlar (193)
Turkish odalisques (238)	Türk odalıklar (194)
the slave caste of the empire (238)	imparatorluğun köle kastı (194)
spahi cavalry (239)	sipahiler (194)
Ottoman historian (240)	Osmanlı tarihçisi (196)
janissary bands (240)	yeniçeri çeteleri (196)
the Kapudan Pasha (241)	Kaptanpaşa (196)
Caliph (243)	halife (197)
the Galley-slaves (246)	kadırga köleleri (199)
armatoles, or local police (248)	armatole ya da yerel polis (201)
Turkish Ambassador (249)	Türk elçisi (201)
the local <i>sancakbey</i> (249)	yerel sancak beyi (202)
the <i>beylerbeyi</i> , men who controlled whole regions, and were in a better position to oversee the business of raising revenues (249)	bölgelerin tamamını kontrol eden ve gelir bulma işine daha iyi nezaret edecek pozisyonda olan beylerbeyi (202)
the Black Eunuch (249)	zenci haremağası (202)
minister (249)	nazır (202)
local dynasties of <i>ayan</i> , Lords of the Valleys (251)	yerel hanedanlar, yani âyan (Vadilerin Efendileri) (203)
Ali Pasha the Albanian, one of the most absolute and terrifying of the <i>ayan</i> (251)	ayanın en mutlak ve korkunç üyesi Tepedelenli Ali Paşa (203)
the old Lion of Janina (251)	yaşlı Yanya Aslanı (203)
the aristocracies of the West (253)	Batı aristokratları (205)
Ali Pasha of Janina (254)	Tepedelenli Ali Paşa (205)
commissar (255)	komiser (206)
judge (255)	yargıç (206)
timar cavalry (256)	tımarlı sipahiler (207)
Ottoman ambassador (257)	Osmanlı elçisi (208)
the Chief Black Eunuch (258)	harem işlerinin kudretli hakemi zenci haremağası (208)
the Chief Black Eunuch (258)	zenci haremağası (208)
janissary guards (258)	yeniçeri muhafızlar (208)
the Mufti of Aleppo (259)	Halep Müftüsü (209)
the Mufti of Thebes (260)	Teb müftüsü (209)
priest (260)	papaz (210)
Grand Vizier Damad Ibrahim Pasha (260)	Sadrazam Damat İbrahim Paşa (210)
Damad Ibrahim (262)	Damat İbrahim (211)
an Albanian called Patrona Ali, a janissary dealing in second hand clothes (263)	Patrona Halil denen eskicilikle uğraşan bir yeniçeri (212)
Grand Vizier Ibrahim (263)	Sadrazam Nevşehirli İbrahim (212)
Patrona Ali (263)	Patrona Halil (212)
infidel (263)	kafir (212)
kul (264)	kul (212)
Britannic Majesty's Ambassador (265)	Britanya Haşmetmeabının sefiri (213)
local Ottoman governor (267)	yerel Osmanlı valisi (214)
the voivode of Moldavia (267)	Boğdan voyvodası (214)
Catherine the Great (267)	Çariçe Büyük Katerina (215)
empress (268)	imparatoriçe (215)
Mehmet the Conqueror (269)	Fatih Sultan Mehmet (216)
Pasha of Bosnia (270)	Bosna paşası (217)
Bishop (271)	Piskopos (217)
Tsar Peter III (271)	Çar III. Petro (218)

Tablo 26 - devam

the Bey of Algiers (272)	Cezayir Beyi (218)
the House of David (274)	Davud Hanedanı (219)
Sarah (274)	Sara (219)
Messiah (274)	Mesih (219)
Orthodox millet, or community (278)	Ortodoks millet ya da toplum (222)
imperial dragomen, or interpreters (278-279)	imparatorluk tercümanları (223)
Dragoman of the Fleet (279)	donanmanın tercümanları (223)
the Bulgarian See of Ohrid in Macedonia (280)	Makedonya'daki Bulgar Ohrid Piskoposluğu (223)
Peter the Great (281)	Deli Petro (224)
Tartar khans (282)	Tatar hanları (225)
boyars (283)	boyarlar (225)
Bedouin (284)	Bedeviler (227)
peripatetic ruler, the Mahalla (285)	gezginci hükümdar (228)
Bey (285)	bey (228)
local janissaries (285)	yerel yeniçeriler (228)
Turkish half-castes (285)	yarı-Türkler (228)
sheriff (286)	şerif (228)
Imperial majesty (288)	haşmetmeab (229)
Circassian (288)	Çerkez (229)
Sultan-Caliph (290)	Sultan-Halife (231)
reaya, the Christian peasantry (290)	reaya, Hristiyan köylüler (232)
Count Bonneval (290)	Kont Bonneval (232)
Bombardier Corps (290)	topçu birliği (232)
Artillery Corps (291)	topçu birliği (232)
New Order infantry who were trained by western officers, and even accoutred in European style (291)	Avrupalı tarzında giydirilen Nizamıcedit denilen yeni bir piyade birliği (232)
religious students (291)	din öğrencileri (232)
New Order officer (291)	Nizamıcedit subayı (232)
New Order troops (291)	Nizamıcedit birlikleri (233)
the House of Osman (291)	Osmanlı ailesi (233)
Alemdar Mustafa Pasha (291)	Alemdar Mustafa Paşa (233)
seraskier (291)	serasker (233)
janissary aga (292)	yeniçeri ağası (233)
peasant conscripts, the Eypatian fellahin (296)	köylü askerler, Mısır fellahları (236)
Sultan's order (296)	sultanın emirleri (237)
Men of the Stoke-Hole, the Kulhan Beyler (298)	külhanbeyi (238)
Bektashi (299)	Bektaşî (238)
Young Ottoman (302)	Jöntürkler (241)
Dragoman of the Sublime Porte (302)	Babialı tercümanı (241)
ministers of Islam (302)	İslam hizmetkârları (241)
Albanian bey (304)	Arnavut beyi (242)
Rabbi (307)	Haham (245)
bands of irregulars, the notorious bashi bazouks (311)	başıbozuklar (247)
country mullahs (313)	taşra mollaları (248)
harem maidens (314)	harem kızları (249)
the Caliph of the Muslim world (315)	Müslüman dünyasının halifesi (250)
German Kaiser (316)	Alman Kayzer (250)
imam (317)	imam (251)
the British high commissioner (321)	İngiliz Yüksek Komiseri (254)
minister (325)	nazır (257)

Tablo 27: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Kurum ve İşletme Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
café (xi)	kahvehane (IX)
mosque (xi)	camii (IX)
beylic (xiii)	beylik (X)
parliamentary (xiv)	Meclis (XI)
the Gates of Interpretation (5)	İçtihat Kapısı (17)
ban (16)	valilik (25)
medrese (19)	medrese (28)
emirates (27)	beylikler (34)
church (30)	kilise (35)
chapel (30)	şapel (36)
palace (43)	Saray (46)
Serbian church (46)	Sırp kilisesi (49)
divan-room (52)	Divan-ı Hümayun (53)
library (52)	kütüphane (53)
divan (52)	Divan (54)
palace schools (58)	saray okulları (58)
the Noble Guard (58)	Kapıkulu Ocağı (58)
market (68)	pazaryeri (66)
the Western camps (70)	Batı karargâhları (68)
the Ottoman camp (70)	Osmanlı karargâhları (68)
Greek churches (73)	Yunan kiliseleri (70)
harem apartments (73)	harem daireleri (70)
tomb (79)	türbe (75)
kulliye, or mosque complex (80)	camii ve külliye (75)
Grand Council (98)	Büyük Konsey (89)
Legislative Council (98)	Yasama Konseyi (89)
Little Council (98)	Küçük Konsey (89)
synagogue (100)	sinagog (90)
bank (100)	banka (90)
han, or hostel (110)	han ya da yurt (98)
harem (111)	harem (99)
guild (116)	lonca (104)
the Company of St John (122)	Aziz Yuhanna Şirketi (107)
court (123)	harem (109)
seraglio (123)	saray (109)
imperial schools (130)	imparatorluk okulları (114)
Muslim Institution of law (131)	Müslüman kurumu (114)
the State Institution of the administration (131)	idarenin Kul kurumu (114)
Monastir (136)	Manastır (119)
school (138)	medrese (120)
cathedral (138)	katedral (121)
asylum (143)	tımarhane (124)
secret societies (143)	gizli dernekler (125)
han (143)	han (125)
Ottoman court (156)	Osmanlı sarayı (135)
the inner sanctum of the harem, the so-called Cage, or kafes (168)	haremin kafes denen iç hücresi (144)
kafes (169)	kafes (145)
the Porte (173)	Hükümet (147)
the Imperial Threshold (173)	İmparatorluk Eşiği (147)
the Porte (174)	Babîâli (148)

Tablo 27 - devam

janissary court (181)	yeniçeri mahkemesi (153)
Chappel Royal (183)	imparatorluk mescidi (155)
hamam (197)	hamam (165)
the Chamber of Petitions (213)	Dilekçe Odası (176)
Iznik tile factories (215)	İznik çini fabrikaları (177)
the council chamber (222)	Divan (182)
Baba Ali, or 'High Gate', La Sublime Porte (223)	imparatorluğa [...] 'yüce kapı' anlamında Babıâli (182)
the Gate (223)	Babıâli (182)
governor of Tripoli (223)	Trablus Valiliği (182)
Bashalic (223)	paşalık (182)
imperial harem (224)	imparatorluk harem (183)
Ottoman camp (231)	Osmanlı kampı (189)
Turkish encampment (232)	Türk askerî kampı (189)
Turkish camp (233)	Türk karargâhı (190)
vizierate (233)	sadaret (190)
coffee house (247)	kahvehane (200)
Kaffeeklatsche (247)	Kaffeeklarsche (200)
audience chamber (265)	Taht Odası (213)
Greek monasteries like that of St Catherine (269)	Suriye'deki St Catherine gibi beratlı Rum manastırları (216)
Hellenic institutions (278)	Helen kurumları (222)
court (285)	saray (227)
a school of geometry (290)	hendese okulu (232)
summer palace (297)	yazlık saray (237)
Constantinople baths (298)	İstanbul hamamları (237)
tekke (299)	tekke (238)
vakif (299)	vakıf (239)
charitable foundations (301)	hayır vakıfları (240)
vacouf [vakif] (302)	vakıf (241)
primary and secondary schools (303)	ilkokul ve ortaokullar (241)
technical college (303)	teknik kolej (241)
the Ministry of Education (303)	Maarif Nezareti (241)
the Ministry of Justice (303)	adalet nezareti (242)
pagoda (306)	pagoda (244)
the Committee of Union and Progress (316)	İttihat ve Terakki Komitesi (251)
CUP (316)	İTK (251)
university (317)	üniversite (252)
slipways on the Clyde (318)	Clyde tersanesi (252)
Turkish restaurateur (320)	Türk lokantaları (253)
shop (324)	dükkân (257)
restaurant (324)	lokanta (257)

Tablo 28: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Tarihî Anıtlar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
the Pillars of Hercules (5)	Herkül Sütunları* (17) *Herkül Sütunları: Cebelitarık Boğazı'nın Akdeniz tarafındaki girişini belirten dağlık iki burun; kuzeydekine Kalpe Dağı, güneydekine Abyale Kayası denir. Y.N.
the Dubrovnik Elbow (98)	Dubrovnik Dirseği (90)
erie, serpent-twined columns (202)	ürkütücü ve yılan sarılmış sütunlar (168)

Tablo 28 - devam

Roman cisterns (202)	Roma sarnıçları (168)
the statue of Aphrodite (202)	Afrodit heykeli (168)

Tablo 29: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Tarihî Şahsiyetler ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
Sultan Bayezit (xii)	Yıldırım Bayezid (X)
Justinian (xiv)	Justinyen (XI)
Alexander (xv)	İskender (XI)
Abdi, Sultan Mehmet IV's court historian (xv)	Abdi Paşa, Sultan IV. Mehmet'in vakanüvisi (XI)
Mahomet [i.e.Mehmet] (xv)	Mehmet (XI)
Ivan the Terrible (xv)	Korkunç İvan (XI)
Mehmet the Conqueror (xv)	Fatih Sultan Mehmet (XI)
Tsar Alexander (xv)	Çar Aleksandr (XII)
Prince Selim (4)	genç Sultan Selim (16)
the essayist Essad Bey (5)	denemeci Esad Bey (17)
Ibn Battuta, an elderly Moroccan scholar (6)	Faslı yaşlı bilgin İbni Battuta (17)
Ali, the Prophet's son-in-law (6)	Peygamberin damadı Ali (17)
Fatima, his daughter (6)	Peygamberin kızı Fatma (17)
Orhan, son of Osman (6)	Osman'ın oğlu Orhan (18)
Osman of Bithynia (7)	İznikli Osman (18)
Osman (8)	Osman (19)
Michael of the Pointed Beard (8)	sivri sakallı Michael (19)
a local seer, Sheikh Edebali (8)	yerel bir kahin olan Şeyh Edebali (19)
the great frontier mystic Bedreddin (9)	sınır bölgelerinde yaşayan büyük mistiklerden Şeyh Bedreddin (20)
Mysri Effendi (9)	Mısri Efendi (20)
Noah (10)	Nuh (20)
Gibbon (10)	Gibbon (21)
'Orhan, son of Osman, gazi, sultan of the gazi, Lord of the Horizons, Burgrave of the Whole World' (10)	Gazilerin sultanı, ufukların efendisi, tüm dünyanın burgrave'i, Osman'ın oğlu Orhan Gazi (21)
Christ (13)	İsa (23)
St Peter (13)	Aziz Petrus (23)
Orhan, the nearest Turkish bey, or general, (14)	en yakındaki Türk beyi Orhan (24)
Orhan, Osman's son and heir (14)	Osman'ın oğlu ve veliahtı Orhan (24)
Cantacuzenos (15)	Kantakuzenos (24)
Emperor John V (15)	İmparator V. İoannes (25)
Louis the Great (15)	Büyük Louis (25)
Theodora (16)	Teodora (25)
Steven Dusan, Kraal of Greater Serbia (16)	Büyük Sırbistan'ın kralı Stefan Dusan (25)
King Tvrtko (17)	Kral Tvrtko (26)
Shishman of Bulgaria (17)	İvan Şişman (26)
Orhan's son Murad (17)	Orhan'ın oğlu Murad (26)
Shishman (17)	Şişman (26)
Ottoman Prince Süleyman (17)	Osmanlı padişahı Süleyman (26)
Manuel (18)	Manuel (26)
the Byzantine Emperor John V (18)	Bizans İmparatoru V. İoannes (26)
Luther (18)	Luther (27)
the Danishmends, another Turkish clan, which had flourished in the thirteenth century (19)	13. yüzyılda gelişen bir başka Türk boyu olan Danişmentler (27)
Murad I (19)	I. Murad (28)
Bayezit I (20)	I. Bayezit (29)

Tablo 29 - devam

Milosh Obravitch (21)	Miloş Kobiliç (29)
Prince Bayezit (21)	Şehzade Bayezid (29)
Yilderim, 'Thunderbolt' (22)	'Yıldırım' (30)
Jean de Nevers (23)	Jean de Nevers (30)
the Rabbi Joseph (24)	Haham Joseph (31)
Schilberger, a German infantryman (24)	Schilbert adındaki bir Alman piyade (31)
Sigismund (24)	Sigismund (31)
a French negotiator, Jacques de Helly (24)	bir Fransız arabulucu olan Jacque de Helly (32)
Marshal Boucicault (24)	Mareşal Boucicault (32)
Tamerlane (26)	Timurlenk (33)
Kara Yusuf, Lord of the Black Sheep (26)	Karakoyunluların Beyi Kara Yusuf (33)
Musa (26)	Musa (33)
Titular Khan of Jagetai (26)	Çağatay Han (33)
Mustafa, Bayezit's son (26)	Bayezid'in oğullarından Mustafa (33)
Suleyman, Bayezit's chosen heir (26)	Bayezid'in kendine veliaht olarak seçtiği Süleyman (33)
Mehmet (26)	Mehmet (33)
Despina (27)	Despina (33)
Prince Suleyman (27)	Şehzade Süleyman (34)
Mehmet I and his son Murad II (28)	I. Mehmet ve oğlu II. Murad (34)
Murad's son Mehmet II (28)	Murad'ın oğlu II. Mehmet (34)
Halil (30)	Halil (35)
Candarli Halil (30)	Çandarlı Halil (35)
captain, Antonio Rizzi (31)	Kaptan Antonio Rizzi (36)
Mehmet's uncle Orhan (33)	Mehmet'in amcası Orhan* (38) *Süleyman Çelebi'nin oğlu Orhan. Y.N.
Johannes Grant (33)	Johannes Grant (38)
Giovanni Giustiniani Longo (33)	Giovanni Giustiniani Longo (38)
Baltoghlu, a Bulgarian renegade (34)	Bulgar dönmesi Baltaoğlu (39)
Baltoghlu (36)	Baltaoğlu (41)
Greek Halil (38)	Rum Halil (43)
Mehmet (39)	Mehmet (43)
Prophet (39)	Muhammed (43)
Grand Vizier Halil Pasha (39)	Çandarlı Halil Paşa (43)
Zaganos Pasha (39)	Zağanos Paşa (43)
Zaganos (39)	Zağanos (43)
the Mother of God (40)	Meryem Ana (43)
Lucas Notarias (43)	Lucas Notarias (46)
Murad (44)	Murad (47)
the Emir of Karamania (44)	Karaman beyi (47)
the Regent of Rumelia (44)	Rumeli naibi (47)
Halil (44)	Çandarlı Halil (47)
Constantine (45)	Constantinos (47)
the Knights of Rhodes (45)	Rodos Şövalyeleri (47)
Charles II of Anjou (45)	Anjou'lu II. Charles (48)
Andrea Gritti (45)	Andrea Gritti (48)
Benedetto Ramberti (45)	Benedetto Ramberti (48)
Nabi (46)	Nabi (48)
Tursun Bey * (46) *Turkish historian under Mehmet's successor, Bayezit II.	Dursun Bey* (48) *Mehmet'ten sonra gelen II. Bayezid'in tarihçisi.
St Mark (46)	Aziz Markos (49)
Kritovolos (47)	Kritovolos (49)
George of Trebizond (47)	Trabzonlu George (49)
Trapuzuntine Emperor David (47)	Trabzon İmparatoru David Komnenos (49)
Janos Hunyadi (48)	Yohannes Hunyadi (50)

Tablo 29 - devam

The Peloponnesian despots Thomas and Demetrius (48)	Mora hükümdarları Thomas ve Demetrios (50)
Russian Grand Duke Ivan III (48)	Rusya Grand Dükü III. Ivan (50)
Mehmet's general Ahmed the Broken-Mouthed, Grand Vizier and conqueror of the Crimea (49)	Mehmet'in paşası, sadrazamı, Kırım fatihi Gedik Ahmed Paşa (51)
geographer Ptolemy (49)	coğrafyacı Ptolemy (51)
Cantemir (51)	Cantemir (52)
sixteenth century historian Mustafa Ali (51)	16. yüzyıl tarihçisi Gelibolulu Mustafa Ali (53)
Salomon Schweigger (52)	Salomon Schweigger (53)
Sultan Suleyman (53)	Sultan Süleyman (54)
George Sandys (53)	George Sandys (54)
Sultan Mehmet IV (54)	IV. Mehmet (55)
Sultan Selim the Sot (54)	Sultan Sarı Selim (II. Selim) (55)
Murad IV (54)	IV. Murad (55)
Bekri Mustafa (54)	Bekri Mustafa (55)
Blaise de Vigenère (54)	Blaise de Vigenère (55)
Mustafa Ali (54)	Mustafa Ali (55)
Halil, the gazi spokesman (55)	gazilerin sözcüsü Halil (56)
Murad II (56)	II. Murad (56)
the founder of the janissaries Kara Halil Chendereli (57)	yeniçerilerin kurucusu Candarlı Kara Halil Hayreddin Paşa (57)
Morosini (59)	Morosini (59)
Busbecq* (60) *Ogier Ghiselin de Busbecq, a Flemish nobleman, wrote four superb Turkish Letters while on ambassadorial mission to Constantinople between 1554 and 1562. A distinguished diplomat, he was also a botanist, a linguist, an antiquarian, a scholar and a zoologist, and his delightful letters, translated from Latin in 1927 by E. S. Forster, are among the best anecdotal sources of information on the empire in the sixteenth century. He also brought back the lilac, the tulip, the most famous of all Latin inscriptions, the Monumentum Ancyranum, 240 classical manuscripts and a great collection of old coins, as well as an irreplaceable Crim-Gothic vocabulary. He was always fresh, appreciative and funny. He died in 1592.	Busbecq* (60) *Bir Felemenk asilzadesi olarak Ogier Ghiselin de Busbecq, 1554-1562 arasında da İstanbul'a elçi olarak bulunduğunda, dört tane harika <i>Turkish Letters</i> yazdı. Saygıdeğer bir diplomat olan bu kişi, aynı zamanda bir botanikçi, dilci, antika meraklısı, bilim adamı ve zoologtu ve 1927'de E. S. Forster tarafından Latince'den tercüme edilen şahane mektupları, 16. Yüzyılda imparatorluk hakkında öykü tarzında bilgi kaynağı oldu. Ayrıca oradan leylak, lüle ve Latin yazıtlarının en ünlüsü <i>Monumentum Ancyranum</i> 'u, 240 klasik kopya ve büyük bir eski sikke koleksiyonu ve yerine başkası konamaz Crim-Gotik sözcükler listesi getirmiştir. Daima neşeli, kıymet bilen ve nüktedan olmuştur. 1592'de ölmüştür.
The great architect Sinan (62)	büyük mimar Sinan (61)
Kara Mustafa (63)	Kara Mustafa (61)
Elias Haneschi (63)	Elias Haneschi (61)
the Knights of St John (63)	St. John Şövalyeleri (61)
Ibrahim [...] the son of a Greek sailor (63)	İbrahim, Rum bir gemicinin oğlu (61)
the Emperor of Mecca and Medina, the Solomon (64)	Mekke ve Medine imparatoru, Süleyman (63)
Venetian ambassador Alvise Gritti (64)	Venedik elçisi Alvise Gritti (63)
Sultan Mehmet IV (65)	Sultan IV. Mehmet (64)
Bertrand de la Brocquière (66)	Bertrand de la Brocquière (65)

Tablo 29 - devam

Rycaut* (68) *Sir Paul Rycaut (1628-1700) was an English factor, or merchant, in Smyrna, much liked and respected by almost everyone who met him. He wrote several books on the empire and its religions. His <i>History</i> was issued in 1679, as a follow-up to Knolles's <i>History of the Turkes</i> of 1604-Rycaut regretted seeing his work 'Crouded into 50 sheetes, and to become an appendix to an old Obscure author'; but the book was well received throughout Europe. He later traded in Hamburg, from where he introduced the duvet to England.	Rycaut* (66) *Sir Paul Rycaut (1628-1700), kendisiyle tanışan herkesin sevip saydığı, İzmir'de yaşayan bir İngiliz tüccardı. Osmanlı İmparatorluğu ve İslamiyet hakkında çeşitli kitaplar yazdı. Knolles'in <i>History of the Turkes</i> isimli eserine ek olarak yazdığı <i>History</i> isimli kitabı 1679'da yayımlandı. Rycaut, eserini "elli sayfaya sığdırılması"ndan ve bilinmeyen bir yazarın kitabının ilavesi olarak kullanılmasından üzüntü duydu; ama kitap bütün Avrupa'da çok beğenildi. Rycaut, daha sonra, Hamburg'da ticaret yaptı ve yorgani İngiltere'ye tanıttı.
Byzantine chronicler Chalcocondyle (70)	Bizans vakanüvisi Chalcocondyle (68)
Italian traveller Comte the Marsigli (70)	İtalyan seyyah Comte de Marsigli (68)
Galland (71)	Galland (68)
traveller della Valle (71)	seyyah della Valle (69)
St George (73)	Aziz George (70)
Scanderberg (77)	Scanderberg (73)
Sultan Selim (1511-21), known to history as Selim the Grim (78)	Yavuz Sultan Selim (1511-21) (74)
Selim (79)	Selim (75)
Selim's only son, Suleyman (79)	tek oğlu Süleyman (75)
Suleyman (79)	Süleyman (75)
Eyup Ensari, the Prophet's friend and standard bearer (80)	Peygamberin arkadaşı ve sancaktarı Eyyub el-Ensari (75)
Osman Gazi (80)	Osman Gazi (75)
Suleyman the Magnificent (81)	Muhteşem Süleyman (76)
Bernardo Contarini (81)	Bernardo Contarini (76)
Pope Leo X (81)	Papa X. Leo (76)
Jovius (81)	Jovius (76)
Suleyman Kanuni, "the Lawgiver" (83)	Kanuni Sultan Süleyman (77)
Justinian (83)	İustinianos (77)
Roxelana (83)	Roxelana (78)
Serenissima (84)	Serenissimo (78)
the Holy Roman Emperor Charles V (84)	Kutsal Roma İmparatoru V. Charles (78)
Suleyman's great-uncle Cem (85)	Süleyman'ın büyük amcası Cem (79)
Matthias Cornivus (86)	Matthias Cornivus (80)
Little Louis II (86)	Küçük Louis II (80)
Isabella (86)	Isabella (80)
John Zapolya, Voivode of Transylvania (86)	Erdel voyvodası John Zapolya (80)
Mehmet the Conqueror (86)	Fatih Sultan Mehmet (80)
Ferdinand (86)	Ferdinand (80)
the Knights of Malta (88)	Malta Şövalyeleri (81)
Bayezit the Thunderbolt (89)	Yıldırım Bayezit (82)
Mustafa (89)	Mustafa (82)
Bayezit (89)	Bayezid (82)
Selim, a drunkard, but Roxelana's son (89)	Roxelana'nın oğlu Bekri Selim (82)
Ali (91)	Ali (83)
David Urquhart* (91) *British consul in Constantinople 1834-6, he travelled widely in the European portion of the empire and wrote a penetrating and entertaining apologia for Turkish rule in <i>Spirit of the East</i> . He retired to a Moorish palace in Watford, where he entertained naked in a Turkish bath. Lear considered him "very sufficiently mad."	David Urquhart* (84) *1834-36 yılları arasında İstanbul'daki İngiliz konsolosu. İmparatorluğun Avrupa bölümünde pek çok yerde seyahat etmiş <i>Spirit of the East</i> isimli kitabında Türk hükümdarlığının eğlenceli bir savunmasını yazmıştı. Sonra Watford'da Moor tarzı bir saraya çekildi ve misafirlerini bir Türk hamamında çıplak olarak ağırladı. Lear onu "yeterince deli" olarak kabul etmiştir.

Tablo 29 - devam

Eliot (94)	Eliot (86)
Mehmet II (95)	II. Mehmet (87)
Greek Patriarch Gennadius (95)	Rum Patriği Gennadius (87)
Enver Hoxha (96)	Enver Hoca (87)
Emperor Rudolf (96)	İmparator Rudolf (88)
Hobhouse (97)	Hopbhouse (88)
Sultan Bayezit II (98)	Sultan II. Bayezit (90)
Admiral Piali Pasha (101)	Piyale Paşa (91)
Piali (101)	Piyale (91)
Piali Pasha (102)	Piyale Paşa (91)
Paleologus (103)	Paleologus (93)
Mgr Timoteo Giustiniani, the Catholic bishop (104)	Katolik Piskoposu Monsenyör Timoteo Giustiniani (93)
Grand Vizier Ahmed Koprulu (105)	Sadrazam Ahmet Köprülü (94)
Panayoti (105)	Panayoti (94)
Alex Mavrocordato (105)	Alex Mavrocordato (94)
Belon du Mans (106)	Belon du Mans (95)
Evliya Celebi (106)	Evliya Çelebi (95)
Henry Holland (109)	Henry Holland (97)
Prince Eugene (112)	Prens Eugene (100)
Kara Mustafa (113)	Kara Mustafa Paşa (100)
Kara George (114)	Kara George (101)
M. Quicklet (114)	M. Quickler (101)
Mehmet II (119)	İkinci Mehmet (105)
Bayezit the Sufi (121)	mutasavvıf II. Bayezid (107)
Genoese sailor Columbus (122)	Cenevizli denizci Kolomb (108)
Selim I (122)	I. Selim (108)
Ibrahim the Grand Vizier (123)	Sadrazam İbrahim (109)
Alexander Kinglake (124)	Alexander Kinglake (109)
Cigalazade Yusuf Sinan Pasha (125)	Cigalazade Yusuf Sinan Paşa (110)
Cigalazade (125)	Cigalazade (110)
Kilic Ali Pasha (125)	Kılıç Ali Paşa [Uluç Ali] (110)
Kara Huseyn Pasha (126)	Hüseyin Paşa (111)
Consul Broughton (126)	Konsolos Broughton (111)
Mortamama (126)	Mortamama (111)
Cacca Diabolo (126)	Cacca Diabolo (111)
Barbarossa (126)	Barbaros (111)
Julia Gonzaga (127)	Julia Gonzaga (111)
an English doctor, Alban Hill (127)	Alban Hill adında bir İngiliz doktor (112)
Sir Thomas Sherley (128)	Sir Thomas Sherley (112)
Maria Theresa (131)	Maria Theresa (115)
Voltaire (131)	Voltaire (115)

Tablo 29 - devam

Dmitri Cantemir* (131) *Dimitri Cantemir (1673-1723) belonged to the Greek-speaking aristocracy of the Principalities. He arrived in İstanbul from Moldavia at the age of fifteen, and for twenty-two years held court in his palace at Fethiye, or in his mansion at Ortakoy, by the Bosphorus, where he first notated Turkish music. In 1710 he was appointed Voivode of Moldavia; his dreams of independence were foiled by the Ottoman defeat of Peter the Great on the Pruth in 1711. Cantemir escaped Ottoman vengeance by hiding in the Tsar's coach; his successor was a Phanariot Greek from Constantinople. Brought into a comfortable Russian exile-fifty villages, 50,000 serfs-as a royal counsellor, he excised his nostalgia for Istanbul by writing his <i>History of the Turks</i> in 1714-16, the standard work on the subject before von Hammer in the nineteenth century. Conceiving the history as an arc of rise and decline, the book was partly written to justify his treachery. As his story unfolds, his footnotes, crammed with personal observations, ideas and interpretations, start to take over the text in a very entertaining way. The book was first published in England, where his son was Russian ambassador. It was rapidly translated: Voltaire praised it; the German edition was dedicated to Maria Theresa. Gibbon quoted it. Byron and Shelley used it.	Dimitri Cantemir* (115) *Dimitri Cantemir (1673-1723) beyliklerin Rumca konuşan aristokrasisine mensuptur. İstanbul'a Boğdan'dan on beş yaşındayken geldi ve yirmi iki yıl Fethiye'deki kendi sarayında ya da Ortaköy'deki köşkünde yaşadı ve Türk müziğini ilk kez burada notalara geçirdi. 1710'da Moldavya voyvodası olarak atandı; bağımsızlık düşleri, 1711'de Prut Antlaşmasıyla sonuçlanan Deli Petro'nun Osmanlılar tarafından yenilgiye uğratılması üzerine suya düştü. Cantemir Osmanlı intikamından, çarın arabasına saklanarak kurtuldu; selefi İstanbul'dan bir Fenerli Rum oldu. İmparatorluk danışmanı olarak Rusya'da konforlu bir sürgüne-elli köy, 50.000 serf-gönderilen Cantemir, İstanbul özlemini 1714-16 yıllarında <i>History of the Turks</i>'ü yazarak gidermeye çalıştı. Bu, von Hammer'in 19. Yüzyılda yazdığı aynı konudaki kitaptan önce klasik olan bir yaptı. Tarihi yükselen ve alçalan bir eğri olarak gören Cantemir, kitabıyla kısmen de ihanetini haklı göstermeyi amaçlıyordu. Öyküsü ilerlerken, kişisel gözlemlerini, fikirlerini ve yorumlarını içeren dipnotlar, eğlenceli niteliğiyle metni aşmaya başladı. Kitap ilk kez oğlunun elçi olduğu İngiltere'de yayımlandı. Hemen tercüme edildi: Voltaire kitabı övdü; Alman baskısı Maria Theresa'ya ithaf edilmişti. Gibbon ondan alıntılar yaptı. Byron ve Shelley de kitaptan faydalandılar.
Mrs A. J. Harvey (132)	Bayan A. J. Harvey (116)
King Louis XIII (132)	kral XIII. Louis (116)
Richelieu (132)	Richelieu (116)
Fazıl Ahmet Koprulu (132)	Fazıl Ahmet Köprülü (116)
Turkish mystic Bedreddin (134)	Türk mutasavvıfı Bedrettin (117)
Menavino (134)	Menavino (117)
Besma Sultan (137)	Esma Sultan (119)
Baron de Tott (138)	Baron de Tott (120)
Thackeray (138)	Thackeray (120)
Justinians (138)	İustinianos (121)
Karoly Kos (139)	Karoly Kos (121)
Seydi Ali Reis (139)	Seydi Ali Reis (121)

Tablo 29 - devam

Piri Reis* (139) *In 1513, heralding an explosion of Ottoman geographies and travel books, Piri Reis, corsair and later Admiral of the Red Sea Fleet, produced a two-fold map of the world: the western portion has survived. People still speculate on how he was able to include the New World, which Columbus had discovered only twenty years before; some put it down to information from a Spanish seaman captured at Valencia in a raid by Piri Reis's uncle; other argue for arcane knowledge. Piri Reis engaged the Portuguese with considerable success around the Persian Gulf, and was instrumental in bringing southern Arabia under direct Ottoman control in the 1540s. His successor, Seydi Ali Reis, was driven off by the Portuguese in 1554; he escaped to India, reaching Constantinople in May 1557 after an epic land voyage through India, Afghanistan, Central Asia and Iran, recorded in his <i>Mirror of the Lands</i> .	Piri Reis* (121) *1513'te, Osmanlı coğrafyacıları ve seyahat kitapları patlamasını müjdeleyen, önce korsan ve daha sonra Süveyş'teki Osmanlı donanmasının komutanı olan Piri Reis, iki parçalı bir dünya haritası yaptı, haritanın batı parçası günümüze kalmıştır. İnsanlar hâlâ onun nasıl olup da, daha yirmi yıl önce Kolomb'un keşfettiği Amerika'ya haritasında yer verebildiğini tartışıyorlar; bazıları bu bilgilerin Piri Reis'in amcasının saldırdığı Valencia'da esir alınan bir İspanyol denizcisinden edinildiğini yazıyorlar; bazıları ise bunun esrarengiz bir bilgi olduğunu ileri sürüyorlar. Piri Reis, Basra Körfezi'ndeki başarılarıyla Portekizlilerin dikkatini çekti ve 1540'larda Arabistan'ın güneyinin doğrudan Osmanlı denetimine girmesine yardım etti. Halefi Seydi Ali Reis, 1554'te Portekizliler tarafından kovalandı; Hindistan'a kaçtı; Hindistan, Afganistan, Orta Asya ve İran'dan geçerek gerçekleştirdiği destansı yolculuğundan sonra 1557'de İstanbul'a gelişini, <i>Mirror of the Lands</i> isimli kitabında anlattı.
Tamerlane (140)	Timurleng (122)
William Biddulph (140)	William Biddulph (123)
Chandler (142)	Chandler (124)
poet Jami (142-143)	şair Cami (124)
Postel (143)	Postel (124)
a janissary giant called Hasan (149)	Hasan adında dev gibi bir yeniçeri (129)
Barbero (151)	Barbero (130)
Evliya (151)	Evliya Çelebi (130)
Murad III (151)	III. Murad (131)
Edith Durham (151)	Edith Durham (131)
Cihangir, Süleyman the Magnificent's crippled child (155)	Muhteşem Süleyman'ın sakat oğlu Cihangir (133)
the commander's daughter, Philippine Helena (156)	bir komutanın kızı Philippine Helena (134)
Innocent VIII (156)	VIII. Innocent (134)
Alexander Borgia (156)	Alexander Borgia (134)
Charles VIII (156)	VIII. Charles (135)
Ahmet Keduk (157)	Ahmet Kedük (135)
Christian-born poet Yaga Beg (158)	Hristiyan şair Yaga Beg (136)
Baki (159)	Bakî (136)
Süleyman's old Grand Vizier, Sokullu Mehmet (159)	Süleyman'ın yaşlı Sadrazamı Sokullu Mehmet (137)
worthless Selim (159)	değersiz Selim (137)
Sokullu (159)	Sokullu (137)
Venetian commander Bragadino (160)	Venedikli komutan Bragadino (137)
Don Joseph (160)	Don Joseph (138)
Joseph Nasi (160)	Joseph Nasi (138)
the Jewish-born Nur Banu Sultan, mother of the future Murad III (160)	aslen Yahudi olan, gelecekteki III. Murad'ın annesi Nur Banu Sultan (138)
Selim's Venetian-born wife, Safiye Sultan (160)	Selim'in Venedikli karısı Safiye Sultan (138)
Don Juan of Austria, a bastard son of Charles V (161)	V. Charles'ın piç oğlu Avusturyalı Don Juan (138)
Sokullu Mehmet Pasha (161)	Sokollu Mehmet Paşa (138)
the Khan of the Crimean Tartars, Devlet Giray (162)	Kırım Tatarlarının Hanı Devlet Giray (139)

Tablo 29 - devam

Circassian Kasim Pasha (162)	Çerkez Kasım Paşa (139)
Kasim Pasha (162)	Kasım Paşa (139)
Selim the Sot (163)	Bekri Selim (140)
Cervantes (163)	Cervantes (140)
G. K. Chesterton (163)	G. K. Chesterton (140)
the bailio Lorenzo Bernardo (165)	Venedik elçisi Lorenzo (141)
Hajji Khalifa (165)	Hacı Kalfa (141)
Selim, father of the present Sultan Murad III (166)	III. Murad'ın babası Selim (142)
Sultan Ahmet I (166)	Padişah I. Ahmet (143)
court historian Naima (166)	saray vakanüvisi Naima (143)
Ferhad Pasha (167)	Ferhad Paşa (143)
the Jewish Procureess Mme La Quira, also known as the Sultana Sporca (167)	Yahudi mama Madam La Quira ya da Valide Sultan Sporka (143)
Sultana Sporca (167)	Valide Sultan Sporka (143)
Osman Bey (167)	Osman Bey (143)
Creasy (167)	Creasy (143)
Ibrahim the Mad (167)	Deli İbrahim (143)
Abdulhamid (at least in the European yellow press) the Damned (167)	Abdülhamit (en azından Avrupa'nın bulvar basınında) Lanetli (143-144)
Mehmet III (167)	III. Mehmet (144)
Mehmet's successor, Ahmet I (168)	Mehmet'ten sonra gelen I. Ahmet (144)
Suleyman's rebellious son Bayezit (169)	Süleyman'ın asi oğlu Bayezid (145)
Shah Tahmasp (169)	Şah Tahmasp (145)
Louis XIV (169)	XIV. Louis (145)
Du Fresne (170)	Du Fresne (145)
poor mad Sultan Mustafa (170)	zavallı deli Mustafa (145)
Osman II (170)	II. Osman (145)
Davut Pasha (170)	Davut Paşa (145)
Murad IV (170)	IV. Murad (146)
Valide Sultan Kosem (170)	Kösem Sultan (146)
Murad's favorite page, Musa Celebi (171)	Padişahın en sevdiği hizmetkârı Musa Çelebi (146)
Topal Recep Pasha (171)	Topal Recep Paşa (146)
Osman III (171)	III. Osman (146)
Selim III, the reformer (171)	ıslahatçı III. Selim (146)
Suleyman II (172)	II. Süleyman (146)
Machiavelli (172)	Makyavelli (146)
Ipsir Mustafa Pasha, governor of Aleppo (173)	Halep Valisi İpşir Mustafa Paşa (147)
Omar Pasha (174)	Ömer Paşa (148)
Reis Effendi (a sort of foreign minister) (176)	Reis Efendi (bir tür dışişleri bakanı) (149)
Ibrahim Metin Kunt (176)	İbrahim Metin Kunt (149)
Prince Ypsilanti (177)	Prens İpsilanti (150)
Rustem (183)	Rüstem Paşa (154)
Princess Mihrimah (183)	Mihrimah Sultan (154)
the old historian Selaniki (183)	yaşlı tarihçi Selaniki (154)
traveller Edward Brown (185)	seyyah Edward Brown (156)
the young Czech nobleman Baron Wratislaw (186)	Çek asilzadesi Baron Wratislaw (157)
Lord Harry Cavendish (188)	Lord Harry Cavendish (158)
J.F. Fraser (190)	J. E. Fraser (159)
Thomas Cook (192)	Thomas Cook (160)
Hadrian (195)	Adrian (163)
the French performing troupe les Viol Frères (197)	Fransız oyuncu grubu Viol Kardeşler (165)
Claude, the youngest and most agile of the brothers (197)	kardeşlerin en genci ve en atıği Claude (165)

Tablo 29 - devam

Edward Lear (198)	Edward Lear (166)
English traveler Fynes Morison (199)	İngiliz seyyah Fynes Morison (166)
Horace Walpole (199)	Horace Walpole (166)
Lord Elgimn (203)	Lord Elgin (168)
Knolles (209)	Knolles (173)
Nermin Menemencioglu (210)	Nermin Menemencioğlu (174)
Kara Mustafa (211)	Kara Mustafa Paşa (174)
Ahmet III (211)	III. Ahmet (174)
Murad III (211)	III. Murad (174)
Sultan Mustafa (211)	Sultan Mustafa (174)
Sultan Ibrahim (211)	Padişah İbrahim (175)
Mehmet II (212)	II. Mehmet (175)
Ahmet I (212)	I. Ahmet (175)
Joseph (212)	Yusuf (175)
Abraham (212)	İbrahim (175)
Francis I (213)	I. Francis (175)
Tavernier (213)	Tavernier (176)
Thomas Dallam (214)	Thomas Dallam (176)
Mehmet IV (214)	IV. Mehmet (176)
Thévenot (215)	Thévenot (177)
the Swedish King Charles XII (217)	İsveç Kralı XII. Charles (178)
Francesco Lupazzoli (217)	Francesco Lupazzoli (178)
Thokoli (218)	Thokoli (179)
John Sanderson (219)	John Sanderson (180)
Mehmet I (221)	I. Mehmet (181)
Genghis (222)	Cengiz (181)
Ahmet Koprulu (223)	Ahmet Köprülü (182)
Valide Sultan Turhan, mother of the young Mehmet IV (223)	IV. Mehmet'in annesi Valide Sultan Turhan (183)
Kösem (223)	Kösem Sultan (183)
Turhan (223)	Turhan Sultan (183)
the rebellious George II Rakoczi, Prince of Transylvania (224)	Erdel'in asi prensi George II. Rakci (183)
Sultan Mehmet (224)	IV. Mehmet (183)
Evliya Celebi's patron, Melek Pasha (224)	Evliya Çelebi'nin hamisi Melek Paşa (183)
Sultan Murad IV (224)	Sultan IV. Murad (183)
Sultan Ibrahim (225)	Sultan İbrahim (184)
Black Murad (225)	Kara Murad (184)
Fazil Ahmet, 'Breaker of the Bells of the straying and blasphemous nations' (227)	Fazıl Ahmet, "yoldan çıkmış ve günahkar ülkelerin çanlarının kırıcısı" (185)
King Jan Sobieski (227)	Kral Jan Sobieski (186)
protégé of the Koprulu family, Kara Mustafa, 'Black Mustafa' (228)	Köprülü ailesinin himayesindeki Kara Mustafa (186)
Emperor Leopold (228)	İmparator Leopold (187)
Stahremberg (229)	Stahremberg (187)
Koprulu family (233)	Köprülü ailesi (190)
Amdjazade Huseyin Pasha (233)	Amcazade Hüseyin Paşa (190)
Nuuman Koprulu (234)	Numan Köprülü (190)
Nuuman Pasha (234)	Numan Paşa (191)
Le Duc, a French physician (234)	Fransız doktor Le Duc (191)
Grand Vizier Kara Mustafa (235)	Sadrızam Kara Mustafa (191)
Diebitsch (235)	Diebitsch (191)
Grand Vizier, brother to Fazil Ahmet, Fazil Mustafa (235)	Sadrızam Fazıl Ahmet'in kardeşi, Fazıl Mustafa (192)
Ahmet II (235)	II. Ahmet (192)
Professor Libyer (238)	Profesör Libyer (194)
Sultan Mustafa IV (240)	Sultan IV. Mustafa (195)

Tablo 29 - devam

Prince Brancovich of Moldavia (242)	Eflak Voyvodası Brankoviç (196)
Russian general Romanzoff (242)	Rus generali Romanzoff (197)
Ismail (244)	İsmail (198)
Suvarov (244)	Suvarov (198)
Mustafa II (245)	II. Mustafa (199)
Emo, the bailio (246)	Venedik elçisi Emo (199)
Mary Wortley Montague (247)	Mary Wortley Montague (200)
Robert Curzon (248)	Robert Curzon (201)
Noel Buxton (249)	Noel Buxon (201)
Hasan Pasha (249)	Hasan Paşa (201)
Atike, Mehmet IV's younger sister (249)	IV. Mehmet'in küçük kız kardeşi Atike (202)
Hajji Ali Haseki (250)	Hacı Ali Haseki (202)
Hajji Ali (250)	Hacı Ali (202)
Ali Pasha the Albanian (251)	Tepedelenli Ali Paşa (203)
Ali Pasha of Janina (254)	Tepedelenli Ali Paşa (205)
Mustafa Ali (1541-1600) (254)	Mustafa Ali (1541-1600) (205)
Porter (255)	Porter (206)
Ali Corlulu Pasha (256)	Çorlulu Ali Paşa (207)
Dimitri Paleologus (258)	Dimitri Paleologos (208)
Edward Dodwell (259)	Edward Dodwell (209)
Ibrahim Mutefferika (262)	İbrahim Mütefferika (211)
Said Celebi (262)	Sait Çelebi (211)
Damad Ibrahim (262)	Damat İbrahim (211)
an Albanian called Patrona Ali, a janissary dealing in second hand clothes (263)	Patrona Halil denen eskicilikle uğraşan bir yeniçeri (212)
Grand Vizier Ibrahim (263)	Sadrızam Nevşehirli İbrahim (212)
Mahmut I (263)	I. Mahmut (212)
Mehmet III (264)	III. Mehmet (213)
Mehmet Pasha (267)	Mehmet Paşa (215)
Catherine the Great (267)	Çariçe Büyük Katerina (215)
French emperor Napoleon III (267)	Fransız imparatoru III. Napoleon (215)
Eugénie (267)	Eugénie (215)
Attila (270)	Atilla (217)
Nikolica Bunic (270)	Nikolica Bunic (217)
Bishop Babylys (271)	Piskopos Babyilas (217)
Tsar Peter III (271)	Çar III. Petro (218)
Steven the Small (272)	Küçük Steven (218)
Dnilo II (272)	II. Dnilo (218)
Don Senor Benveniste (272)	Don Senor Benveniste (218)
Sabbatai Levi (274)	Sabetay Sevi (219)
Chmielnicki (274)	Chmielnicki (219)
David (274)	Davud (219)
Mehmet IV (274)	IV. Mehmet (220)
Elias Haneschi (275)	Elias Haneschi (220)
St Philothei (277)	Azize Philotei (221)
the Patriarch Loukris, a Cretan (277)	Giritli Patrik Loukris (221)
Prince Cantemir, author of <i>History of Turks</i> (278)	<i>History of Turks</i> kitabının yazarı Prens Cantemir (223)
Sokullu Mehmet (280)	Sokullu Mehmet (223)
Peter the Great (281)	Deli Petro (224)
Orloff brothers (281)	Orloff kardeşler (224)
Alexander Ypsilantis (281)	Aleksandros Ipsilanti (225)
Patriarch Ghrighorios (282)	Patrik Ghrighorios (225)
Mavrocordato, the Prince of Wallachia (284)	Eflak Prensi Mavrocordato (227)
Muhammad Bey of Tunisia (287)	Tunuslu Muhammed Bey (229)
Ibrahim Pasha (288)	İbrahim Paşa (229)
Sultan Abdulhamid I (289)	Sultan Abdülhamit (231)

Tablo 29 - devam

Mustafa IV (289)	IV. Mustafa (231)
Mahmut II (289)	II. Mahmut (231)
Napoleon (290)	Napoleon (232)
Scots renegade called Campbell, known as İngiliz Mustafa (291)	İskoçyalı bir dönme olan Campbell (İngiliz Mustafa) (232)
Alemdar Mustafa Pasha (291)	Alemdar Mustafa Paşa (232)
İngiliz Mustafa (291)	İngiliz Mustafa (232)
Ali Pasha of Albania (292)	Tepedelenli Ali Paşa (233)
Sultan Mahmut II (292)	Sultan II. Mahmut (233)
Mehmet Ali (293)	Mehmet Ali Paşa (234)
Gavrilo Princip (294)	Gavrilo Princip (235)
Ibrahim Pasha (296)	İbrahim Paşa (236)
Addison (298)	Adison (238)
Count Helmuth von Moltke (301)	Kont Helmuth von Moltke (240)
Augustus Salde* (302) *Slade's critique of the <i>Tanzimat</i> , or reform, influenced the Young Ottoman movement of the 1860's and 1870's, along with the Works of Rousseau, Adam Smith, Montesquieu and the Koran.	Augustus Salde* (241) *Slade'in Tanzimat ya da Islahatı eleştirmesi ile birlikte Rousseau, Adam Smith ve Montesquieu'nün eserleri ve Kur'an, 1860'larda Jöntürkler hareketini etkiledi.
Abdul Mecit (303)	Abdülmecit (242)
Abbas Hilmi (304)	Abbas Hilmi (242)
Armenian Balian family (306)	Ermeni Balyan ailesi (243)
Bagehot (306)	Bagehot (244)
Disraeli (309)	Disraeli (245)
Captain Nolan, of the Light Brigade (309)	Hafif Süvari Alayından Yüzbaşı Nolan (246)
Abdul Aziz (311)	Abdülaziz (247)
Murad V (311)	V. Murad (247)
Midhat Pasha (311)	Mithat Paşa (247)
mad Murad (312)	deli Murad (247)
Abdulhamid II (312)	II. Abdülhamit (247)
Abdulhamid (312)	Abdülhamit (248)
Bismarck (312)	Bismarck (248)
Empress Elizabeth of Austria (313)	Avusturya imparatoriçesi Elizabeth (249)
President Carnot of France (313)	Fransa Cumhurbaşkanı Carnot (249)
US President McKinley (313)	Amerikan Başkanı McKinley (249)
Murads I and II (313)	I. ve II. Murad (249)
Abdulhamid's mad brother, his predecessor Murad V (313)	Abdülhamit'in deli kardeşi ve kendisinden önceki hükümdar V. Murad (249)
Sarah Bernhardt (314)	Sarah Bernhardt (249)
the Turkish poet Tevfik Fikret (314)	Türk şairi Tevfik Fikret (249)
H. G. Dwight (316)	H. G. Dwight (251)
Mehmet Resat (317)	Mehmet Reşat (251)
Enver Pasha (317)	Enver Paşa (251)
Mustafa Kemal (318)	Mustafa Kemal (252)
Mehmet V Resat (318)	Mehmet V. Reşat (257)
Mustafa Kemal Pasha (319)	Mustafa Kemal (253)
Sultan Vahideddin (319)	Padişah Vahideddin (253)
Crown Prince Abdul Mecid Effendi (319)	Veliaht Abdülmecit Efendi (253)
Edmondo de Amicis (320)	Edmondo de Amicis (253)
Thorton (322)	Thorton (255)
Nasuh Pasha, Grand Vizier to Ahmet I (323)	I. Ahmet'in sadrazamı Nasuh Paşa (255)
reformist Grand Vizier Alemdar Pasha (323)	reformcu Sadrazam Alemdar Paşa (256)
Euripides (323)	Euripides (256)
Joseph Mitchell (324)	Joseph Mitchell (256)
Davey (324)	Davey (257)

Tablo 30: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Toplumsal Yaşam ve Günlük Alışkanlıklar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
the sanctuary of the mosque itself, where the faithful kneel in prayer (xi)	caminin, müminlerin namaza durdukları iç kısmı (IX)
shadow play (xi)	gölge oyunu (IX)
the original Karagoz, hunchbacked and foul-mouthed, and his straight man, Hacivat [...] their knockabout routines (xi)	kambur ve küfürbaz Karagöz'le arkadaşı Hacivat'ın konudan konuya atlayan oyunları (IX)
The Cook's tourists have been told to watch for his scurrilous take-off of a foreigner speaking Turkish. (xiii)	Turistlere, bir yabancının küfürlü Türkçe konuşma taklidini kaçırmamaları salık verilirdi. (X)
This was an Islamic empire, though many of its subjects were not Muslim, and it made no effort to convert them. (xiv)	Tebaasının birçoğu Müslüman olmamakla beraber, bu İslami bir imparatorluktu. (XI)
It was, by common consent, a Turkish empire, but most of its dignitaries and officers, and its shock troops, too, were Balkan Slavs. Its ceremonial was Byzantine, its dignity Persian, its wealth Egyptian, its letters Arabic. (xiv)	Herkesin fikir birliği ettiği gibi bir Türk imparatorluğu idi; ama yüksek rütbeli yöneticilerinin, subaylarının ve askerlerinin çoğu Balkan Slavlarındandı. Törenlerini Bizans'tan, rütbe ve makamlarını İran'dan, zenginliklerini Mısır'dan ve alfabelerini Araplardan almışlardı. (XI)
They were not religious fanatics as a rule; Sunni Muslims, they followed the moderate Hanefi school of Koranic interpretation. (xiv)	Genelde dinsel açıdan bağnaz değillerdi; Sünni Müslümanlar olarak, Kur'an'ın yorumunda ılımlı olan Hanefi ekolünü izlerlerdi. (XI)
The Ottomans seemed to stand, in their final years, for negotiation over decision, for tradition over innovation, and for a dry understanding of the world's ways over all that was thrusting and progressive about the western world. (xv)	Osmanlılar, son yıllarında, sanki karar vermekten çok müzakere etmekten, yenilikten çok gelenekten ve Batılıların ilerlemeci ve atılımcı her şeyinden çok dünyanın gidişatını yavan bir biçimde anlamaktan yanaymış gibiydiler. (XII)
Steppe dwellers range the grasslands with their flocks, living in tents, and riding the short, hardy Turkish pony of the steppe-here, sometime in the third millennium BC, the horse was tamed for the first time. These people are broadly known as 'Turkmen', divided into tribes, or clans. (3)	Bozkırda, çadırlarda yaşayan ve bozkıra mahsus kısa boylu, dayanıklı Türk atlarına binen yerleşimciler, sürüleriyle birlikte otlaklara yayılmıştır. Burada at ilk kez, MÖ 3. bin yılda evcilleştirilmiştir. Oymaklara ve boylara ayrılmış bu halklara genellikle Türkmen denir. (15)
In times of famine, when peasants die more or less where they stand, nomads look for a way out, and climate probably explains the tendency of the steppe to produce now and then a torrent of warriors which would pour out of the steppe and into the settled lands beyond. (3-4)	Kıtlık zamanlarında köylüler açlıktan kıvranıırken, göçebeler kendilerine bir çıkış yolu aramışlardır. Bozkırı aşıp uzaklardaki yerleşik topraklara akın eden bir savaşçı seli yaratma eğilimi, muhtemelen iklimle açıklanabilir. (15)
'The people of the Sublime State have been on familiar terms with horse and saddle for a very long time.' (4)	"Yüce Osmanlı Devleti halkı çok çok uzun bir zamandan beri atlarla ve eyerlerle haşır neşirdir." (16)
A Turkish horse had his tail dyed red, his wounds healed with chestnut bark, and enjoyed the same right as a man to a decent burial. Horses earned fame in their own right, like Karavulik, the Black Wolf, who galloped young Prince Selim to safety after his abortive rebellion in 1505. (4)	Bir Türk atının kuyruğu kırmızıya boyanır, yaraları kestane ağacının kabuğuyla iyileştirilir ve öldüğü zaman değerli bir insana layık görülen törenle gömülürdü. Atlar, hak ettiklerinde ün kazanırlardı; örneğin 1505'teki zamansız isyanında, üzerindeki genç Sultan Selim'i dörtlüğe koşarak kurtaran ata, Karavulik yani Kara Kurt adı verilmişti. (16)
[...] Islam has no priesthood. (5)	[...] İslam'da ruhban sınıfı yoktur. (16)

Tablo 30 - devam

The nomad can vanish for weeks on end but the all-powerful, all-seeing God goes with him: five times a day he must clear his mind and wash his hands and call on God. (5)	Bir göçebe haftalarca gözden kaybolabilir, ama her şeye kadir ve her şeyi gören Tanrı onunla beraberdir; günde beş kez aklını arındırmalı, ellerini yıkamalı ve Allah'ı anmalıdır. (16)
The five daily prayers must be said. Pork and wine are forbidden. Alms must be given. (5)	Günde beş kez namaz kılınmalıdır. Domuz eti ve şarap haramdır. Zekât verilmelidir. (16)
The Koran is not a scripture but the law, dropped, as it were, flaming from the mind of God. (5)	Kur'an yalnızca mukaddes bir kitap değil, Allah'ın indirdiği bir yasadır. (16)
Shi'as believe that the descendants of Ali, the Prophet's son-in-law, are the senior line; Sunnis that the grace descends through Fatima, his daughter. (6)	Şiiler Peygamberin damadı Ali'nin soyundan gelenlerin esas mezhep olduğuna inanıyorlardı; Sünnilere göre ise Allah'ın inayeti Peygamberin kızı Fatma yoluyla inmişti. (17)
By the caravans threading their way across the Islamic world, carrying sacks of spices and bags of gold, bales of silk and bundles of furs, most of the luxuries of the known world were handled by Muslim merchants. (6)	İslam dünyasını yarıp geçen, baharat, altın, ipek ve kürk gibi lüks eşyalar taşıyan kervanlar, Müslüman tüccarlar tarafından işletiliyordu. (17)
There was an extraordinary event known as the Haj, the Pilgrimage, enjoined on every believer, which the Ottomans were destined to control, that huge annual movement of men and women to the Holy Cities of Mecca and Medina across the waterless deserts of Arabia. (6)	Her inançlı Müslüman için farz olan, denetlenmesi Osmanlıların kaderinde bulunan Hac denen, kadın erkek muazzam kalabalıkların susuz Arabistan çölünü aşarak kutsal Mekke ve Medine şehirlerine gittikleri olağanüstü bir olay vardı. (17)
Picking their way across the Islamic civilisations of the Middle East, the Turks had mingled the old steppe traditions of animism and shamanism with Islam of a stripped-down, low-slung, racing sort. (8-9)	Ortadoğu'nun Müslüman uygarlıkları arasından geçen Türkler, animizm ve Şamanizm'in eski bozkır geleneklerini, hızını kaybetmiş İslam gelenekleriyle karıştırmışlardı. (19)
Remote from the great metropolitan centres of Islamic orthodoxy, and encountering much that was strange and heretical, faith on the frontier had an idiosyncratic, rebellious air. (9)	İslam Ortodoksluğunun merkezlerinden uzakta, sık sık yabancı ve heretik inançlarla karşılaşılın ve kendine özgü bir senkretizm* geliştirmiş olan sınır bölgelerinde, inancın asi bir havası vardı. (19) *Senkretizm: Uzlaştırmacılık. Görünürde uzlaşmaz gibi görünen öğretileri birbirleriyle kaynaştırmayı amaçlayan dini ya da felsefi yaklaşım. Y.N.
Some turned official, like the Bektashi order of dervishes who later built up a following in the janissary regiments, who drank wine and whose women were unveiled, and eased for many Christians the process of conversion. (9)	Şarap içen, kadınları peçesiz dolaşan ve Hristiyanlar için dinlerinden dönme yollarını kolaylaştıran ve daha sonraları yeniçeriler arasında gelişen Bektaşî tarikatı gibi, bazıları resmîyet kazandı. (20)
Others, like the Melami, were to be bitterly proscribed, preaching contempt for the illusions of the world.* (9) *One anti-state branch of the Bayram order went underground, and ran secret courts and secret prisons.	Diğerleri, örneğin dünyanın yanılsamalarını küçük görmeyi vaaz eden Melamiler, acımasızca kanun dışı ilan edildiler.* (20) *Bayramî tarikatının devlete karşı olan bu kolu, yeraltına indi ve gizli mahkemeler ve gizli hapisaneler kurdu.
Contemptuous of authority, certain of victory, with their tents and their sheep and their families in camp, the Turks' good fortune can seem like a blind conspiracy of nature, egged on by history. (10)	Otoriteyi küçümseyen, zaferden emin, koyunları ve aileleriyle çadırlarda yaşayan Türklerin talihlerinin açık olmasının; doğanın, tarih tarafından cesaretlendirilen bir komplosu olduğu düşünülebilir. (20)
The Ottoman Turks were never assimilated by the people they conquered. (18)	Osmanlı Türkleri fethettikleri insanlarla asla kaynaşmadılar. (27)

Tablo 30 - devam

Osman was named in the Friday prayers, a traditional signal of rulership; and the name of Orhan his son appeared on coins. Their dreams gained currency among the frontiersmen. (19)	Cuma hutbelerinde Osman'ın adı anılıyordu; bu, hükümlerinin geleneksel bir işaretiydi. Oğlu Orhan'ın adı sikkelerin üzerine yazılıyordu. Onların rüyaları sınır insanlarının arasında güncellik kazanıyordu. (27)
When ulema came to the Ottoman princes, they filled the world with all kinds of trickery. Before them nothing had been known of accounts or cadasters. They also introduced the practice of accumulating money and creating a treasury. (19)	Ulema Osmanlı prenslerine geldikleri zaman, dünyayı her türlü hilebazlıkla doldurmuşlardı. Onlardan önce hiçbir hesap ve toprak bölüşümü bilinmiyordu. Para biriktirip hazine yaratmayı da onlar icat etti. (28)
All land, they instructed, belonged to the Sultan; a fifth of all booty. The <i>spahi</i> , or horseman, might receive an income from the Sultan's lands, commensurate with his prowess, but not ownership, and he could be moved on at a nod. (19-20)	Onların öğretilerine göre, toprakların tamamı ve ganimetlerin beşte biri padişaha aitti. Sipahiler, yani atlı birlikler, yiğitliklerine uygun ölçüde padişahın topraklarından gelen gelirden pay alabiliyorlardı; ama topraklara sahip olamıyorlardı ve padişahın bir baş işaretiyle başka yere gönderilebiliyorlardı. (28)
Under the Ottomans, peasants-the <i>reaya</i> - were only expected to work three days a year for the local spahi; beyond that small impost, and the tithe they paid as Christians amounting to ten per cent of their income, they were undisturbed in either their religion or their cultivation. (20)	Osmanlıların yönetimi altındaki köylüler yani reaya yılda sadece üç gün yerel sipahiler için çalışıyorlardı; bu küçük zorunluluğun ötesinde Hristiyanlar olarak ödedikleri aşarın, gelirlerinin yüzde onu alması dışında ne bölgelerinde ne de toprağı işlemlerinde onları kimse rahatsız etmiyordu. (28)
Osman and Orhan had taken their fifth of booty, as the Koran permits a leader to do, in the form of land and gold. (21)	Osman ile Orhan, Kur'an'ın bir hükümdara izin verdiği biçimde, toprak ve altın şeklindeki ganimetlerin beşte birini alırlardı. (29)
There would be the three days of looting, as enjoined by Koranic law upon warriors of the faith who took a city by the sword after it had refused the customary demand to surrender. (39)	Kur'an'a göre, Müslüman savaşçılar, teslim ol çağrısından sonra kılıç gücüyle alınan şehirlerde üç gün süreyle yağma yapacaklardı. (43)
[...] the Black Stone, God's eye on earth, which bestowed blessings on anyone who touched it- and which pilgrims kissed seven times as they proceeded widdershins around the Kaaba itself. (50)	[...] Tanrının dünya üzerindeki gözü sayılan kara bir taş [hacer-i esved] bulunmaktadır ve bu taş dokunanın üzerine hamiyet yağar ve hacca gidenler onu, Kâbe'nin çevresinde yedi kez dolaşp yedi kez öperler. (52)
A tree grew gnarled and bent in the dusty square of every imperial town and village, where the men could sit to exchange the gossip of the day [...]. (50-51)	İmparatorluk kentlerinin ve köylerinin tozlu meydanlarının hepsinde boğumlu, eğri büğrü bir ağaç vardır ve erkekler onun altında oturup dedikodu yaparlar. (52)
[...] so at the centre of the Hippodrome, in the middle of Constantinople, in the heart of the empire, stood a tree known as the Janissary Tree. From it, centuries later, in their days of arrogance and praetorian power, the janissaries liked to administer rough justice, and form their mutinous assemblies [...]. (51)	İmparatorluğun kalbinde de, İstanbul'un ortasında, Hipodromun [Atmeydanı] merkezinde Yeniçeri Ağacı diye bilinen bir ağaç vardı. Yüzyıllar sonra, kibir ve yargı gücüne sahip oldukları günlerde, yeniçeriler o ağacın altında isyan toplantıları düzenlemeyi ve kaba adalet dağıtmayı severlerdi. (52)
The divan met four times a week; a light pilaf was served for which the Grand Vizier paid. (52)	Divan haftada dört kez toplanırdı. Masraflarını sadrazamın ödediğı hafif bir pilav ikram edilirdi. (54)
In the outer courts, Ottoman marriages, circumcisions, and births were celebrated. The heads of traitors were displayed on poles; pay was issued, foreign envoys were received and, when the divan met, messengers and clerks scurried to and fro like medieval electrons. (52)	Dış avlularda Osmanlı düğünleri, sünnet düğünleri ve doğumlar kutlanıyordu. Hainlerin kafaları kazıklara takılıp sergileniyordu; ulufeler dağıtılıyor, yabancı elçiler kabul ediliyor ve Divan toplandığı zaman, ulakla ve katipler ortaçağ elektronları gibi şuraya buraya koşuşturuyorlardı. (54)

Tablo 30 - devam

The Sultan's horse, which carried him the short distance through the streets to Friday prayers, was suspended from straps the night before to ensure that it walked with halting gravity. (53)	Cuma namazına giden Sultanı sokakta kısa bir mesafe boyunca taşıyan atın duraksamalı bir ciddiyetle yürümesini sağlamak amacıyla at bir gece önceden kayışlarla havaya asılıyordu. (54)
The same principle operated in the simplest nomadic camp, where a chief could convey rank, perhaps, or disapproval, through ceremony and gesture, in his manner of receiving guests, rising or not, widening the ring of seated guests, or allowing the newcomer to remain standing. (53-54)	En basit göçebe obasında da aynı ilke uygulanıyordu; orada da reis, konukları kabulü sırasında ayağa kalkıp kalkmama, oturan konukların halkasını genişletme ya da yeni geleni ayakta bekletme gibi tören ve davranışlarla itibar, belki de hoşnutsuzluk ifade ediyordu. (55)
[...] foreign ambassadors given an audience with the Sultan were frogmarched by officials to the foot of the throne and conducted their entire interview with their arms pinned to their sides, not, as some thought, because the Sultan feared assassination, but to preserve the stranger from collapse. (54)	[...] padişahı görmeye gelen yabancı elçiler, kollarından tutularak tahtın önüne kadar götürülüyor ve kabul süresince kolları yanlarına yapışık olarak tutuluyorlardı. Bazılarının sandığı gibi bunu, sultan suikasta uğramaktan korktuğu için değil, yabancının yere yığılması için yapıyorlardı. (55)
In kanuns, or laws, issued from the palace in his name, came the terrible ordinance that would ensure that only one man could ever rule the empire at a time: fratricidal law. (55)	Saraydan onun adına çıkarılan kanunlarla, imparatorluğun her zaman tek bir hükümdarla idare edileceği şeklindeki korkunç kural, kardeşini öldürebilme kuralı gelmişti. (56)
Justified, rather tendentiously, by the Koranic verse "what is the death of a prince to the loss of a province?" it allowed sultans to execute their brothers (and nephews) to prevent power struggles (primogeniture was unknown). (55)	"Bir ilin kaybedilmesi yanında bir hükümdarın kaybedilmesi nedir ki?" şeklindeki ayetin biraz peşin hükümlü olarak yorumlanması sayesinde, iktidar mücadelelerini önlemek amacıyla sultanların erkek kardeşlerini (ve yeğenlerini) idam etmelerine izin verildi (ilk evlat hakkı diye bir şey yoktu). (56)
Since no born Muslim could be enslaved, their own sons were barred from joining it. (56)	Bir Müslüman esir alınamayacağından, Müslümanların kendi oğullarının bu gençlere katılması yasaktı. (57)
A <i>kapıkulu</i> was cut off from his true parents by the gulf of faith and palace; he was severed from his children because they were free, and his career could never beat a path for theirs. (57)	Bir kapıkulu, öz ana babasından iman ve mekân uçurumu ile ayrılıyordu; çocuklarından da koparılıyordu, çünkü çocukları özgürdü ve onun kariyeri çocukları için asla bir yol açamazdı. (57)
[...] in all Europe the Ottoman Empire alone possessed no hereditary nobility. (57)	[...] bütün Avrupa'da miras yoluyla asil sınıfı olmayan tek ülke Osmanlı İmparatorluğu'ydu. (57)
The Bektashi order, to which the janissaries were officially attached from 1543, dispensed altogether with some of Islam's striking peculiarities like the veiling of women, or the prohibition on wine. (57)	Yeniçerilerin 1453'ten bu yana resmen bağlı oldukları Bektâşi tarikatı, İslam'ın, kadınlara peçe takılması ya da şarabın yasaklanması gibi çarpıcı özelliklerinden tamamen vazgeçmişti. (57)
Even fully fledged janissaries were not allowed to marry: the regiment was their family. (59)	Yeniçeriliğe tam olarak kabul edilmiş olanlar bile evlenemiyorlardı; aileleri kışlaydı. (59)
They wore its uniform, and had marching bands with martial music, long before the West copied them, [...]. (59)	Batının onları örnek almasından çok önce, üniforma giyiyorlar, bandolarının çaldığı askeri müzik eşliğinde uygun adım yürüyorlardı, [...]. (59)
The boy tribute fulfilled the logic of an empire geared for war, [...]. (59)	Erkek çocuklar, vergileri savaşa göre düzenlenmiş bir imparatorluğun mantığına hizmet ediyorlardı, [...]. (59)
The tribute was collected implacably, but not blindly or with malice. The Turks left widows with their boys and did not trouble families with a single son. (59-60)	Vergi, gelişigüzel ve kötü niyetli değil, gayet temiz toplanıyordu. Türkler dulların çocuklarını almıyor ve tek oğlu olan ailelerin çocuklarını rahatsız etmiyorlardı. (59)
[...] the proudest boast of an Ottoman was that he was the slave of the Sultan. (62)	[...] bir Osmanlı için en büyük övünç kaynağı sultanın kulu olmaktı. (60)

Tablo 30 - devam

[...] the four traditionally given to grand viziers. (63)	[...] büyük vezirlere geleneksel olarak dört tuğ verildi. (62)
The most willowy and doe-eyed pageboy was a dab hand with the gerit or the bow, and well versed in wrestling, the king of Ottoman sports. (65)	Her ince ve ceylan gözlü içöğlan, ciritte ya da ok atmada hünerliydi ve Osmanlı sporunun şahı güreşi iyi bilirdi. (64)
‘When recruiting for the army is begun, they gather with such readiness and speed you might think they are invited to a wedding and not to war. [...] They claim they will be happier if they die on the battlefield among the spears and arrows of the enemy than at home among the tears and slaving of the old women. Those who die in war like this are not mourned but are hailed as saints and victors, to be set as an example and given high respect.’ (66)	“Askere alma zamanı geldiğinde öylesine hızla ve hevesle toplanıyorlardı ki, sanki savaşa değil de düğüne davet edildiklerini sanırdınız. [...] Savaş alanında düşmanın mızrağı ve okuyla ölmenin, yaşlı kadınların arkalarından salya sümük ağlaşmalarından daha iyi olduğunu iddia ediyorlardı. Çünkü savaşta bu şekilde ölenler için yas tutulmuyor, aksine örnek teşkil edecek azizler ve kahramanlar olarak selamlanıyorlardı.” (64-65)
They dreamed of food in an earthy way, and so grumbling and insistent were their regimental bellies that they adopted titles of rank from the kitchen: their commanders were called soup-men, cooks, head scullions, water-carrier and Black Scullion. (66)	Dağda bayırda yiyecek hayal ederlerdi ve karınları öylesine ısrarla guruldayan kişilerdi ki, unvanlarını mutfaktan almışlardı: komutanlarına çorbacı, aşçı, baş yamak, sucu ve Kara Yamak diyorlardı. (65)
When a cavalryman was sentenced to death for allowing his horse to trample crops at the roadside, rider and mount were executed together. (67)	Yol kenarındaki ekinleri atıyla ezen bir süvari ölüme mahkûm edildiği zaman, süvariyle birlikte atı da idam edilirdi. (66)
It was every horseman’s dream to enrol in the permanent army with that billet or stipend known as <i>timar</i> , to free him for the task of war. (67-68)	Timar diye bilinen gelir ile daimî orduya katılmak, böylece savaşta görev almak her atlının hayaliydi. (66)
The Ottoman Sultan owned all the land, and claimed all its taxes, but he lent some of its revenues directly to his men in return for service. (68)	Bütün ülke, padişahın mülküydü ve bütün vergileri o alıyordu; ama bu gelirin bir bölümünü hizmetleri karşılığında adamlarına veriyordu. (66)
High provincial officials would be awarded their <i>hass</i> , compounded of various revenues from the region they governed in the Sultan’s name, [...]. (68)	Vilayet üst düzey yöneticileri, padişah adına yönettikleri bölgenin gelirlerinden oluşan has ile ödüllendirilirdi. (66)
All were expected to muster with a number of armed men, too: the timariot just one or two, the ziamet five or so, and the bey his whole household, pages, horsemen, slaves and all. (68)	Tüm vergilerin silahlı adamlar tarafından toplanması gerekiyordu: timarcıların bir iki, zeametçilerin beş kadar, beylerin ise bütün ev halkı, içöğlanları, athıları, esirleri tarafından. (66)
In each generation the resources of the empire would be surveyed. Taxes, tolls, every customary charge or grant of labour, all market dues, the value of lands, the wealth of villages were recorded for the construction and adjustment of the empire’s military fiefs, the timars. (68-69)	İmparatorluğun kaynakları her yeni kuşak işbaşına geldiğinde yeniden gözden geçirilirdi. Vergiler, resimler, usulden olan bütün harçlar ya da emek hibeleri, bütün Pazar rüsumları, arazi değerleri, köylerin zenginlikleri, imparatorluğun askeri timarlarının ayarlanması amacıyla kaydedilirdi. (66-67)
[...] every sultan ordered himself an accession tent [...]. (71)	Her sultan kendisi için bir kabul çadırı yaptırıyordu; [...]. (68)
It was a sight to see, and few foreigners passed up the chance to witness the cavalcade pass out of the city. (75)	Ordunun yürüyüşü görülecek şeydi ve pek az yabancı debdebeli alayın kentten geçişini kaçırmırdı. (71)

Tablo 30 - devam

The cavalcade acknowledged the watching crowd with a display of wooden weapons, wooden artillery, little galleys stuffed with dolls in western hats, huge globes with hatches suspended significantly over them, a camel, and a large number of footmen shouting praises to the pasha and army. (75)	Ordunun geçişi, seyircilere; tahta silahların, tahta topların, içi batılı tarzda şapkalar giymiş kuklalarla dolu küçük kayıkların, üzerlerinden ufak baltaların sarktığı yuvarlak kürelerin, bir devenin, ve paşaya ve orduya bağırarak övgüler yağdıran kalabalık bir yaya kitlesinin içinde yer aldığı bir gösteri sunardı. (72)
Two days later he distributed the now customary donative, or bakshish, to the Janissary Corps: [...]. (80)	İki gün sonra yeniçeri müfrezelerine âdet olduğu üzere bahşiş dağıttı: [...]. (76)
Ottomans themselves were not a confrontational people. (90)	Osmanlılar kavgacı kimseler değillerdi (83)
Turks never asked themselves why other people could not be more like them. (90)	Türkler hiçbir zaman, neden başkaları bizim gibi değiller, diye sormadılar. (83)
[...] the empire was pastoral at bottom. (91)	İmparatorluk [...] hayvancılığa dayalıydı. (84)
[...] the jagged scree of Azerbaijan, the fastnesses of the Caucasus; and between the mountain pastures and the plains of thousands of the empire's subjects roamed according to the seasons, and lived a nomadic or half-nomadic life. (92)	[...] imparatorluğun binlerce tebaası, Azerbaycan'ın çatalı taş yığınları, Kafkasların kaleleri ve dağ otlakları ve ovalar arasında mevsimlere göre dolaşıyorlar ve göçebe ya da yarı göçebe hayatı yaşıyorlardı. (84)
Yörüks were clannish and married amongst themselves, unless they stole a girl from a neighbouring tribe. (Marriage as a theft was practiced by semi-nomads all through the empire, while among settled people it was generally a stylized feature of the marriage ceremony. [...]). (92)	Yörükler aşiretlerine bağlıydılar ve komşu bir aşiretten bir kız kaçırmadıkça kendi aralarında evlenirlerdi. (Kız kaçırarak evlenme yarı göçebeler tarafından imparatorluğun her yanında uygulanmıştır; yerleşik insanlar arasında ise bu, evlilik töreninin stilize edilmiş bir parçası olmuştur. [...]). (85)
The tinker who fixed the tackle and retinned the pots was paid collectively with cheese and butter. Every wife had her own tent, where she would spin, weave, churn; she might tend the camels, or the goats, or forage for fuel and water; and she invariably went unveiled. (93)	Aletleri onarıp kapları kalaylayan tamirciye ödeme, peynir ve tereyağla yapıldı. Her evli kadının kendi çadırı vardı ve orada çıkırık çevirir, dokuma yapar ve yayıkta süt çalkalardı; develeri ya da keçileri de güdebilir veya odun aramaya ya da su almaya gidebilirdi ve genellikle peçesiz dolaşırlardı. (85)
The routes Yörüks took were marked by the graves of their fellows and forebears, generally under some sacred tree; and as they passed they would throw a few stones on the grave, and tie rags and wooded spoons in the branches. (93)	Yörüklerin izlediği güzergâh onların arkadaşları ve atalarının genellikle kutsal bir ağacın dibinde bulunan mezarları ile işaretlenmişti ve geçerlerken mezarın üzerine birkaç taş atar, dallara paçavralar ve tahta kaşıklar asarlardı. (85)
Against their order in motion, the gypsies were noted for dancing bears, for telling fortunes, for portions, and singing at weddings, for metalwork and horses, and they never seemed very subdued by the grave decorum of their wandering cousins. (93)	Çingeneler, hareket halindeki bu düzene karşıt olarak, dans eden ayıları, falcılıkları, ilaçları, düğünlerde şarkı söylemeleri, metal işçilikleri ve atları ile meşhurdular ve asla gezginci akrabalarının ağırbaşlı davranışlarından etkilenmiş gibi görünmezler. (85)
The Ottomans demanded that every subject should belong to the retinue of some great man; or to one of the guilds which regulated the quality and price of a man's work, told him where to live, and protected him in hard times; or to a regiment, a religious fraternity, or just a village, as the responsibility of a headman. (94)	Osmanlılar her kulun ya büyük bir adamın maiyetine ya da insan emeğinin kalitesini ve fiyatını kontrol eden loncalara girmesini istiyorlardı; böylece onlara nerede yaşayacağı söylenir ve zor günlerde korunurlardı ya da bir birliğe, dinsel bir cemaate veya kendisinin sorumluluğunu muhtarın alacağı köye katılmasını isterlerdi. (86)
The affairs of Muslim community were perfectly regulated by the Koran, which was law as much as faith, [...]. (94-95)	Müslüman toplumun işleri, inanç kitabı olduğu kadar bir yasa kitabı da olan Kur'an'a göre mükemmel bir biçimde düzenleniyordu. (86)

Tablo 30 - devam

Everyone was organized in <i>millet</i> s, based on faith, and as long as the millet did not come into conflict with Islamic organization and society, provided it stumped up its taxes and kept the peace, its leaders were left to run their own affairs. (95)	Herkes inancın temel alındığı milletler olarak örgütlenmişti. Bir millet İslam örgütleri ve toplumu ile çatışmaya girmediği sürece ve vergilerini ödemek ve liderlerinin huzuru bozmaması koşuluyla kendi işlerini kendilerinin yönetmelerine izin veriliyordu. (86-87)
[...] no efforts were made to convert Christians to Islam. (95)	[...] Hristiyanları Müslüman yapma çabalarına asla girişilmemişti. (87)
Greeks wore black trousers and slippers, the Armenians violet slippers and purple trousers; the Jews sky-blue trousers and slippers, and certain very privileged non-believers were allowed to wear yellow slippers and red trousers, like a Turk. Arsenal guards stuck knives in their belts. Dustmen had red leather smocks. Hajjis, who had completed the pilgrimage to Mecca, were entitled to a green turban. Important personages sported tall turbans, wound around a sort of witch's hat; holy men wound their turbans round a skullcap, so that they were wider and flatter, and wore black gowns. In the countryside every district and valley and mountain and profession had its own distinctive variant of dress. (96)	Rumlar siyah pantolon ve pabuç; Ermeniler eflatun pabuç ve mor pantolon; Yahudiler gök mavisi pantolon ve pabuç giyerlerdi ve bazı ayrıcalıklı inançsızların Türkler gibi kırmızı pantolon ve sarı pabuç giymelerine izin verilmişti. Cephane muhafızları kuşaklarına bıçak sokarlardı. Çöpçüler kırmızı deriden gömlek giyerlerdi. Mekke'de haclarını tamamlamış hacıların yeşil sarık takmalarına izin verilmişti. Önemli kişiler, bir külahın çevresine sarılmış iri sarıklar bağlarlardı; din adamları sarıklarını takke etrafına sararlardı, bu yüzden sarıkları hem daha geniş hem daha alçak olurdu; cüppeleri siyahtı. Kırsalda her bölgenin, her vadinin ve dağın ve her mesleğin kendine özgü kıyafeti vardı. (87-88)
Travellers were slotted into the order of things through the rules of Ottoman hospitality, which placed responsibility for their conduct on their hosts. Visitors of the highest rank, ambassadors and their suites, were maintained at public expense; others, by charity. Foreign merchants answered to their own representatives in Smyrna, perhaps, or Istanbul, and were to be chastised in their own courts (unless offence was against a Muslim) just as the janissaries were brought to book in theirs. (96)	Seyyahlar düzene, Osmanlı konukseverliği kuralları yoluyla sokulurdu; bu kurallara göre konukların davranış sorumluluğu ev sahibine aitti. En önemli ziyaretçiler, elçiler ve maiyetlerin masraflarını devlet üstlenirdi; başkalarının masrafları yardımlaşma yoluyla sağlanırdı. Yabancı tacirler İzmir'deki, belki de İstanbul'daki temsilcilerine karşı sorumluydular ve bir Müslümana karşı suç işlemedikçe, tıpkı yeniçerilerin kendi mahkemelerinde yargılanmaları gibi, kendi mahkemelerinde yargılanırlardı. (88)
The easy familiarity of master and slave was a source of constant wonder to visitors from the West, but there was no shame or blame attached to slavery. It was another way of belonging. (97)	Efendi ile kölesi arasındaki rahat ilişki Batıdan gelen ziyaretçileri daima şaşırtmıştı; ama kölelikle ilgili ne utanç ne de kabahat söz konusuydu. (88)
While the bazaars were open there was a jostling and mingling of crowds, regardless of religion, and membership of most guilds was open to all. But come nightfall the centre of the city closed down like a modern shopping mall, patrolled by watchmen, and the people who worked there went home to their respective quarters. (110)	Çarşılar açıkken, her dinden kalabalıklar itişip kakışırdı ve lonca üyelikleri herkese açıktı. Ama gece olunca, kasabanın merkezi, tıpkı modern bir alışveriş merkezi gibi kapanır, bekçiler nöbet tutar ve orada çalışanlar evlerinin bulunduğu mahallelere giderlerdi. (98)
Each Muslim home, of course, had its public and private areas, the reception room where visitors took coffee or smoked the nargile, and the harem, reserved for the family, where even policemen in search of a criminal were forbidden to go. (111)	Elbette her Müslüman evinin açık ve özel bölümleri vardı; ziyaretçiler kahve ve nargilelerini misafir salonunda içerlerdi; harem ise aileye ayrılmıştı; oraya bir suçluyu kovalayan polisler bile giremezdi. (98-99)
Like every city in the empire, Constantinople's markets were patrolled by a kadi with summary powers. (116)	İmparatorluğun bütün şehirlerinde olduğu gibi, Pazar yerleri, anında karar verme hakkı olan bir kadı tarafından kontrol altında tutulurdu. (102)

Tablo 30 - devam

‘False weight is what the civil policy prosecute and punish with the utmost rigour, and it is not uncommon, as you pass the streets, to run against a pendent Baker’s body for three days consecutively,’ Porter recalled. (116)	Porter’in anımsadığına göre, “Tartıda hile yapma, sivil politikanın mahkemeye verdiği ve cezalandırdığı en önemli suçtu ve sokaktan geçerken, cesedi üç gündür asılı duran bir fırıncıya rastlamak mümkündü.” (102)
By Islamic tradition, a just ruler should be a prosperous one, open-handed with his people, never suffering them to want; and Islamic cities had a proud old tradition of grain revolts when the ruler failed to deliver. The prosperity of the artisan depended on him receiving a fair price for his work, and this was enshrined in guild legislation. The people had to be protected from overcharging and scarcity. (116)	İslam geleneğine göre, adil bir hükümdarın refah içinde olması, halkına karşı cömert davranması, onları yoksulluğa asla mahkûm etmemesi gereklidir ve İslam kentlerinin, hükümdar sözünü tutmadığında buğday bunalımı yaratmak gibi mağrur bir geleneği vardır. Sanatkârların refahı, emeğinin karşılığında adil bir ücret almasına bağlıydı ve bunun lonca yasalarında yeri vardı. Halkın fahiş fiyat ve kıtlıktan korunması şarttı. (104)
The Ottoman home was divided between harem and <i>selamlık</i> (and in the late nineteenth century between western and oriental styles, with grandfather clocks in the hall, robes and sofas in the interior). (131)	Osmanlı evi, harem ve selamlık diye ikiye ayrılmıştı (ve 19. Yüzyılın sonlarında holde duvar saatleri, içeride giysiler ve sedirlerle Batılı ile Doğulu tar arasında bölünmüştü). (114)
Ottoman people were either <i>reaya</i> , flock, or servants of the state, [...]. (131)	Osmanlı halkı ya reaya denile sürü ya da devlet hizmetkârları diye ayrılmıştı. (114)
The Ottomans felt the geomancer’s horror of hard lines, dead spaces and sharp angles. For all their bravery on the battlefield, at home they were afraid of dark corners: imps would gather in them, as they did around still water (iron worked, though, and even the word for iron, <i>timur</i> , had some effect when it was shouted into a corner). They built low sofas into the angles of a room, or concealed them with corner cupboards; or even sliced them off by opening of them into doorways, on the slant. (133)	Osmanlılar sert çizgiler, ölü mekânlar ve sert açılara karşı, remil falcılarının duyduğu korkuyu duyarlardı. Savaştaki cesaretlerine karşın evlerindeki karanlık köşelerden ürkerlerdi: kötü ruhlar oralarda, durgun sularda olduğu gibi toplanırlardı, (‘demir’ diye hatta demir yerine kullanılan başka bir kelime olan ‘timur’ diye karanlık köşeye doğru bağlamak işe yarardı). Odaların köşelerine sedirler yaparlar ya da köşeleri dolaplarla gizlerlerdi; hatta köşeleri kapılara denk getirerek keserlerdi. (116)
[...] pashas sometimes sat tailor-fashion on their desks, while their underlings squatted on the armchair seats. (133)	[...] paşalar çalışma masalarının başında bağdaş kurarak oturur, adamları ise koltukların üzerinde çömelirlerdi. (116)
An Ottoman did not particularly like to view all his possessions foursquare around him; he preferred things gathered in bags, slung over a hook*- [...]. (133) *The Germans call the Turks Sackenleute, ‘bag-people’.	Bir Osmanlı sahip olduğu şeyleri çevresinde görmeyi istemezdi; eşyalarının bir kancaya asılı torbalar içinde toplanmasını yeğlerdi*- [...]. (116) *Almanlar Türklere Sackenleute “torbalı insanlar” derdi.
They avoided straight compliments at all costs, as carrying the <i>jettatura</i> , the Evil Eye. (133)	Osmanlılar apaçık övgülerden ne pahasına olursa olsun kaçınırlardı; kem göze karşı nazarlık taşırlardı. (116)
Praise a thing, and as often as not it would be pressed into your hands: for the Eye was on it, and it would only bring bad luck to the owner if it was kept (glassy blue eyes of Franks were considered especially sinister and malign). (133)	Bir şeyi beğenirseniz, çoğu zaman elinize sıkıştırılırdı: çünkü ona göz değmişti ve eğer sahibinde kalırsa, er geç uğursuzluk getirirdi. (Frenklerin cam gibi mavi gözleri özellikle uğursuz ve kötü addedilirdi). (117)
In their own houses, they seldom allotted rooms a single function. (134)	Kendi evlerinde her odanın birden fazla fonksiyonu olurdu. (117)
Ottomans could, as need arose, bridge a river in spate in record time; bivouac in winter; march on a handful of rice; or unerringly lay their hand upon facts and figures out of an astonishing collection of reports, censuses, registers and surveys. (134)	Osmanlılar, gerektiğinde, rekor denecek kadar kısa bir sürede bir nehrin üzerine köprü kurabilirler; kışın açık karargâhta kalabilirler, bir avuç pirinçle sefere çıkabilirler ya da şaşırtıcı bir şekilde rapor, nüfus sayımı, kayıtlar ve incelemeler toplamından ve rakamları hatasız olarak ortaya çıkarabilirlerdi. (117)

Tablo 30 - devam

The Ottomans simply bound good laws, when they met them, in with the rest; [...]. (134)	Osmanlılar rastladıkları iyi yasaları kendi yasalarına katarlardı; [...]. (117)
Every new sultan, girded with the sword of Orhan-the particularly Ottoman version of coronation- bent his lips to the ear of the janissary aga and whispered, “Let us meet at the Red Apple”. (150)	Orhan’ın kılıcını kuşanan-taç giyme töreninin Osmanlıdaki türeviydi bu-her yeni sultan ağzını yeniçeri ağasının kulağına yaklaştırır ve “Kızılelma’da buluşalım” derdi. (130)
The Islamic year spun faster than the sun: so Ramadan falling in summer is the fiercest hardship for the faithful, who may not swallow so much as their own spittle between sunrise and sundown, a time of fraying tempers. But the ecstasy of Ramadan surpasses all conventions, and for a month the days are like nights, and the nights like day. (153)	İslam yılı güneşten daha hızlı dönüyordu; bu yüzden yaz mevsimine rastlayan Ramazan ayında, güneşin doğmasından batmasına dek kendi tükürüklerini bile yutmamaları gereken o sinir bozucu oruç süresi, dindarlar için en şiddetli zorluktu. Ama Ramazan’ın zevki örf ve adetlerin çok ötesindeydi ve bir ay boyunca günler gece, geceler gündüz gibi olurdu. (132)
Sultan’s kanun, decrees which operated over areas of life for which the Prophet had made no explicit provision; and they had the force of the old Turkic <i>adet</i> , the utterances of the pre-Islamic chiefs. (153)	Peygamberin açık hükümler getirmediği yaşam alanlarında işleyen kararlar padişah kanununda belirlenmişti ve bunlar eski Türk adetlerinin, İslam’dan önceki liderlerin söylemleri gücündeydi. (132)
Those privy to the old Sultan’s death strove to keep the news secret while they sent word to the favoured heir-for succession was one area in which Islam refused to legislate. (154)	Eski padişahın ölümüne tanık olanlar, kendi istedikleri veliahta haber salıncaya dek olayı gizli tutmaya çalışırlardı; çünkü tahta kimin geleceği İslam dininin yasa koymayı reddettiği bir alandı. (133)
Salaries, traditionally, were paid out by the lunar year of 354 days. But the taxes-largely agrarian, raised from the sale of harvest crops-came in seasonally, or according to the solar calendar. (179)	Maaşlar, geleneksel olarak, 354 günlük kameri yıl itibarıyla ödenirdi. Daha çok hasat edilen ürünlerin satışından elde edilen tarımsal vergiler, mevsimler itibarıyla ya da güneş takvimine göre toplanırdı. (151)
Every regiment, originally, was autonomous, in order to operate neatly in the field: each had its cooks, bakers, tailors, padre, tent-makers, and so on. They performed various crucial tasks in the off-season: they put out fires, they patrolled the streets, and supplied the city with two corps of detectives, credited with a remarkably good success rate, and especially skilled at recovering stolen goods through their shadier links with the guild of thieves. For punishment they were beaten on their bottoms, to save their feet for the march: the spahis were bastinadoed, on the feet. (179)	İlk başlarda, arazide düzenli çalışabilmek için alaylar kendine yeterliydi: her alayın kendi ahçıları, fırıncıları, terzileri ve din adamları, çadır imalatçıları vb. vardı. Bunlar sefer mevsimi dışında da önemli birçok iş görürlerdi: yangın söndürürler, sokaklarda devriye gezerlerdi ve kente, hırsılar loncasıyla karanlık bağlantıları sayesinde özellikle çalınan malları bulmakta mahir iki müfreze polis hafiyesi sağlamışlardı. Ceza olarak, ayakları sefer zamanı yürüyüş için gerekli olduğundan, kışkılarına vurulurdu; sipahiler ise falakaya yatırılırdı. (152)
As the rewards of war began drying up, legally or otherwise they took what they could at home. They became notorious fire-raisers. Istanbul was a city of wooden buildings always prone to burning, and the janissaries were magnificent extortionists. People paid them not to burn their homes and businesses, then they paid them to come and put the fires out. (181)	Savaş kazançları kurumaya başlayınca yeniçeriler yasal olarak ya da olmayarak ülkede ne bulurlarsa onu alıyorlardı. Kundakçı olarak meşhur oldular. İstanbul ahşap binalar kentiydi ve yangın tehlikesi yüksekti. Yeniçeriler en büyük zorbalardı. İnsanlar onlara, evlerini ve işyerlerini yakmamaları ve yangın çıkınca söndürmeleri için para ödüyorlardı. (153)
‘In every one of their customs they do exactly the contrary of what Christians do,’ wrote a seventeenth-century Venetian diplomat. (189)	17. yüzyılda Venedikli bir diplomat “Geleneklerinin hepsinde Hristiyanların yaptıklarının aksini yapıyorlar,” diye yazdı. (159)
‘Few Turks are adept at operating machinery; they do not cultivate the land...play neither handball or football...do not fire cannonballs...’. (189)	“Pek az Türk makine kullanmakta yetenekli; toprağı işlemiyorlar...ne el topu ne futbol oynuyorlar...top ateşlemiyorlar...”. (159)

Tablo 30 - devam

For Christians in a supposedly Muslim empire some Hungarian stockholders looked fat and well dressed; and it was hard to credit that the men lining up for free soup in the shadow of the mosque were all Muslim, and dirt-poor. (189)	Müslüman olduğu söylenen imparatorlukta Macar hissedarlar, Hristiyanlara şişman ve iyi giyimli görünüyordu; ve caminin gölgesinde bedava çorba için kuyruğa giren adamların Müslüman ve çok yoksul olduğuna inanmak zordu. (159)
J.F. Fraser [...] claimed that the Ottomans wrote backwards, moved the wood against the saw, and feathered their oars upside down; their officers saluted soldiers, and even bus conductors punched tickets for your boarding stop instead of your destination. (190)	J. E. Fraser [...] Osmanlıların sağdan sola doğru yazdığını, odunu testereye dayayıp hareket ettirerek kestiklerini, küreklerinin tersiyle pala çevirdiklerini, subayların erleri selamladığını, hatta otobüs kondüktörlerinin biletlerinizi gideceğiniz yere değil bindiğiniz yere göre deldiğini iddia etmişti. (159-160)
In Athens when the rains had failed, the Turks would go up to the old temple of Olympian Zeus and pray, and if the drought persisted, they would bring up a flock, separate the ewes from the lambs, and there begin 'a loud and general supplication in the most pathetic tones', backed up by the 'plaintiff bleating' of the sheep, designed to 'give greater effect to the petition and move the pity of heaven'. (193-194)	Atina'da yağmur yağmadığı zaman, Türkler Olimpos Dağındaki Zeus tapınağına çıkıp dua ederlerdi ve kuraklık devam ederse, bir koyun sürüsünü tapınağa çıkarırlar, düşü kuzularla erkekleri ayırırlar ve "dilekçelerine daha fazla etki kazandırmak ve Tanrının acımasını sağlamak" amacıyla koyunların 'yakaran melemeleri' desteğinde, "çok acıklı tonlarda yüksek sesle ve hep birden yalvarırlardı." (162)
The common people held writing in very high regard; they would pick up waste paper and thrust it into a chink in the wall, in case it contained Koranic verses; [...]. (194)	Sıradan insanlar yazıya çok değer verirlerdi; atılmış bir kâğıdı yerden alır belki de üzerinde Kur'an'dan ayet yazılıdır diye duvarda bir deliğe sokarlardı; [...]. (163)
The Turk shaves his whole head, save a lock. (195)	Türkler bir tutam dışında kafalarını tamamen tıraş ederlerdi. (164)
[...] Turks put far more effort into temporary displays than into solid architecture, and at festival times the city transformed itself. A triumph of arms might be celebrated by the bazaars staying open all night for a week, and at Ramadan when the fasting was over, the city exploded into merry life. Swingboats were put up under canvas, decorated with leaves, flowers, festoons and tinsel, and to the tinkling of bells and music men would swing you 'high into the air, to touch the stars; and this is surely a mad sport...' There were festive gates erected over streets, and jousts, and contests in which youths shot arrows and flung javelins on the fields of the Atmeidan, and tried to surpass the mark. (196)	Türkler sağlam mimariden çok, geçici gösterişe önem verirlerdi ve bayram zamanı kent değişmiş gibi görünürdü. Askerî bir zafer çarşıların bir hafta süreyle bütün gece açık kalmasıyla kutlanabilir ve Ramazan'da oruç bozduktan sonra kent adeta patlar ve eğlence yaşamına dönerdi. Çadırların altına yapraklar, çiçekler, kordonlar ve gelin telleriyle süslenmiş kayık salıncaklar kurulur ve adamlar, çingiraklar ve müzik eşliğinde sizi "yıldızlara değecek gibi uçururlar[dı] ve bu gerçekten çılgın bir spor"du. Sokaklara süslü taklar kurulur, mızrak dövüşleri ve Atmeydanı'nda ok ve cirit atma yarışmaları düzenlenirdi. (164)
Turks were an earthy people They adored picnics. They loved to escape the confines of the city and eat as one might in paradise, in the shade of trees, with running water close at hand. (197-198)	Türkler toprağı seven insanlardı. Kır gezmelerine bayılırlardı. Kent hapishanesinden kaçıp ağaçların gölgesi altında bir akar suyun yanında cennetteymiş gibi yemek yemekten çok hoşlanırlardı. (165)
Busbecq [...] above all, he observes their cleanliness, both at home, where they used hammam, and in camp, where rubbish and excrement were always buried. (198)	Busbecq [...] her şeyden önce Osmanlıların evlerindeki hamamları nedeniyle ve kampta çöpleri ve dışkıları toprağı gömdükleri için temizliğine dikkat çeker. (165-166)
They had no scruples against eating meat-'they declare that the sheep is born for the butcher's stall; but they do not tolerate that anyone should take pleasure in its agony'. The Prophet once cut off his sleeve rather than disturb a cat, and the Turks protected animals by law. (198)	Osmanlıların et yemek konusunda bir ayırımları yoktu, "koyunların kasap tezgâhı için doğurduğunu söylerlerdi; ama hiç kimsenin koyunların çektiğı acıdan zevk almasına izin vermezlerdi." Peygamber bir kez bir kediye rahatsız etmektense yenini kesip atmıştı ve Türklerin hayvanları koruması yasa gereğiydi. (166)

Tablo 30 - devam

[...] the Turks seldom bothered to alter what they found, and beyond a little whitewash in the churches they squatted in old buildings in picturesque confusion, [...]. (203)	[...] Türkler buldukları şeyleri değiştirme zahmetine nadiren girerlerdi ve kiliseleri biraz badanalamanın ötesinde eski binalara pitoresk bir karmaşa içinde yerleşirlerdi. (169)
After the girding ceremony at Eyup, after the visit to Mehmet II's tomb, it was the custom for a sultan to make an inspection of the relics and mementoes of his ancestors which were piled in careless abundance in the palace vaults. (212)	Eyüp'te kılıç kuşanma ve II. Mehmet'in türbesini ziyaretten sonra bir padişahın saray mahzeninde atalarından kalma gelişi güzel yığılmış anı eşyalarını ve kalıntıları teftiş etmesi âdeti. (175)
The descendants of the Prophet's sister were all known as emirs, and were entitled to wear distinctive green turbans. (221)	Peygamberin kız kardeşinin soyundan gelenler emirler diye bilinirlerdi ve ayrıcalıklı yeşil sarıklar giymeye hak kazanmışlardı. (181)
In many ulema families, traditions of learning and piety had been handed down from father to son for generations. (222)	Birçok ulema ailesinde bilgili ve dindar olma geleneği kuşaklar boyunca babadan oğula geçmişti. (181)
Family loyalties had always existed among the kapikullari, in spite of the slave theory. (222)	Köle teorisine rağmen, aileye sadakat kapıkulları arasında daima mevcut olmuştur. (182)
A city stormed, according to Muslim law, was to be given over to plunder for three days and nights before authority stepped in-to take possession of the ruins. A city which surrendered, however, was inviolate, and everything in it belonged to the state. (231)	İslami yasaya göre, saldırılan bir kentin, resmî makamlar harabeleri teslim almak için harekete geçmeden önce, üç gün süreyle yağmaya açık tutmalıydı. Ama bir kent teslim olursa, ona dokunulmaz ve her şeyiyle devletin malı olurdu. (189)
The plague epidemic generally began in Constantinople in April and May, climaxed in August and subsided in October: ships took it to Cairo and Alexandria, caravans to the Balkans. War spread pestilence [...]. (252)	Veba salgını genellikle nisan ve mayısta İstanbul'da başlıyor, ağustosta en üst noktaya çıkıyor ve ekimde yavaşlıyordu. Gemiler salgını Kahire ve İskenderiye'ye, kervanlar Balkanlara taşıyordu. Savaş, salgını yayıyordu. (204)
[...] Turks with any pretensions were <i>rentiers</i> through and through, and always hoping for promotion and rewards they used their money to attain positions enabling them to carve off a slice of the wealth that was being created under their noses. (253)	[...] biraz üstün olduğunu farz eden Türkler sapına kadar rantiyer idiler ve her zaman, terfi ya da ödül umuduyla, paralarını, burunlarının ucunda yaratılan zenginlikten bir dilim kesebilecekleri bir mevki elde etmede kullanmaya çalışırlardı. (204)
Stealth and intrigue allowed the Ottomans and their minorities to benefit from each other, to an extent; and who you were always counted for less than who you knew. (253-254)	Sinsilik ve entrika Osmanlıların ve azınlıkların bir dereceye kadar birbirinden yararlanmasını sağlıyordu ve kim olduğunuz, kimi tanıdığınız kadar önemli değildi. (205)
[...] the Ottomans still saw wealth as plunder, to pile up in glittering heaps. War tended, overall, to serve and stimulate the economies of the Western Europe, but in the Ottoman Empire it was the other way about.* (253) *The seventeenth-century population explosion made trouble for the Ottomans, as much as its subsequent contraction.	[...] Osmanlılar servete, hâlâ pırıltılı yığınlar edinilen talan olarak bakıyorlardı. Savaş her şeyden fazla Batı Avrupa ekonomilerine hizmet eden itici güç olma eğilimindeydi, ama imparatorlukta bunun tersiydi.* (205) *17. Yüzyıldaki nüfus patlaması Osmanlıların başına, sonraki azalması kadar, dert açtı.
Culturally the Ottomans were cut off from the people in their empire who were parlaying their labour into capital, and their capital into a good return. (253)	Kültür bakımından, Osmanlılar imparatorlukta emeklerini sermayeye ve sermayelerini yüksek kâra çevirmekte olan halkından kopuktu. (205)
Pork was forbidden in Constantinople, but foreign ambassadors bought permission to bring pigs into Pera for Carnival on the sly: the pig was run into town by night, and whisked through the streets to the embassy by rushlight. (259)	Domuz İstanbul'da yasaktı, ama yabancı elçiler Karnaval esnasında Pera'ya gizlice domuz getirmek için izin almıştı: Hayvan kente geceleyin getiriliyor, mum ışığı altında sokaklardan geçirilip sefarete ulaştırılıyordu. (209)

Tablo 30 - devam

The tulip was the emblem of the Ottoman royal house, worked into textiles and inlay, and celebrated in poetry: the romantic tulip of Central Asia, that is, a lyre-shaped flower with pointed petals. For a brief period at the end of the seventeenth century the tulip's sway in the Ottoman garden was challenged by melons and cucumbers; but under Ahmet III in the 1720s it came back into favour with a frenzy which recalled, in its less sordid aspects, the tulipomania of mid-seventeenth-century Holland. (260)	Lale Osmanlı imparatorluk ailesinin amblemi idi, tekstilde ve oymalarda kullanılıyordu ve Orta Asya'nın romantik lalesi şiirde yüceltiliyordu. 17. Yüzyılın sonlarında kısa bir süre kavunlar ve salatalıklar lalenin Osmanlı bahçelerinde üstünlüğüne meydan okudu; ama 1720'lerde III. Ahmet zamanında, lale merakı 17. Yüzyıl ortalarında Hollanda'ninkini anımsatan bir şiddetle geri geldi. (210)
Sultan Ahmet III had so many children that with all the births, circumcisions and daughters' weddings a permanent holiday atmosphere reigned in the Seraglio. (260)	III. Ahmet'in o denli çok çocuğu vardı ki, bütün doğumlar, sünnet düğünleri, kızların düğünleri yüzünden sarayda daimî bir bayram havası esiyordu. (210)
Most of the world's Muslims performed the entire pilgrimage under Ottoman jurisdiction, and as the great caravan crossed the deserts it followed the Ottoman imperial camels which went out each year; drank water provided by the Ottomans; and relied on the organizational abilities of the Ottoman governor of Damascus, who devoted three months to it every year. (287)	Dünya Müslümanlarının çoğu Hac farizesini Osmanlıların yetkisi altında yerine getiriyorlardı ve büyük kervan çölü geçerken her yıl Osmanlı imparatorluk develerini izliyorlardı; Osmanlıların sağladığı suları içiyorlardı ve Şam'ın her yılın üç ayını bu işe hasreden Osmanlı valisinin örgütlenme yeteneğine güveniyorlardı. (229)
The janissaries robbed shopkeepers. They extorted protection money. They opened their own shops and forced suppliers to bring them stock at ridiculously low prices. They muscled in on respectable trades and turned them into rackets, delivering a hundred bricks for the price of a thousand. They sang obscene songs to the guitar as the Friday procession to the mosque passed by, and robbed the kadi of Istanbul. Janissary watchmen set fire to houses, looted them and raped the women. In the countryside they descended on villages like brigands. (293)	Yeniçeriler dükkânları soyuyordu. Onlardan koruma haracı alıyordu. Kendi dükkânlarını açtılar ve toptancıları kendilerine gülünç derecede düşük fiyatlardan mal vermeye zorladılar. Saygın iş kollarına sızıp herkesi dolandırdılar; bin kiremit yerine yüz kiremit teslim ediyorlardı. Kimseye saygıları yoktu. Paskalya günü pelerinlerini yere serer, üzerinden geçen Hristiyanlardan para alırlardı. Cuma namazına giden cemaate doğru gitar eşliğinde açık saçık şarkılar söylerlerdi. İstanbul kadısını soydular. Yeniçeri nöbetçiler evleri kundaklar, yağmalar ve kadınların ırzına geçerdiler. Kırsalda köylere eşkıya gibi inerlerdi. (234)
The most impressive feature of Ottoman rule was its opposition to the thin inadequacies of national identification. The Ottoman system made no national distinctions; and truly there were few to be made with tiny clarity. Language was a very uncertain indication of nationality. [...] Race was meaningless. (294)	Osmanlı hâkimiyetinin en etkin özelliği milli kimlik yetersizliklerine muhalefet etmesiydi. Osmanlı sistemi milliyetler arasında fark gözetmiyordu; gerçekte açık bir şekilde farklılık gösteren pek az millet vardı. Dil, milliyetçiliğin kesin olmayan bir belirtisiydi. [...] Irkın anlamı yoktu. (235)
[...] according to janissary tradition, a revolt had to be signalled by the overturning of the cauldrons. (297)	[...] yeniçeri geleneğine göre, isyanın kazanların devrilmesi ile başlama gereği idi. (237)

Tablo 30 - devam

[...] the reforms scandalized traditionally minded Muslims. The concentration of government power, along with the rising cost of living, when the westernized élite were expected to have dining chairs, and wear tailored clothes, and keep a carriage, made corruption almost irresistible. For pious Muslims the new dress code was not only an affront to taste. From 1829 only the ulema were permitted to wear robes and the turban-but the turban was a mark of a believer, and people passing in the street were no longer sure how to salute one another without risk of blasphemy. It looked, from the outside, more orderly; it spread confusion from within. (305)	Reformalar geleneklerine bağlı Müslümanları kepazelik olarak şaşırtmıştı. Hükümet gücünün yoğunlaşması ile Batılılaşmış üst tabakanın yemek sandalyeleri edinme, ısmarlama, elbiseler giyme, araba sahibi olmaları beklendiğinden yükselen hayat pahalılığı yolsuzluğa dayanılmaz bir cazibe kazandırmıştı. Yeni giyim kuralları dindar Müslümanlara hakaret oluşturmakla kalmıyordu. 1829'dan itibaren sadece ulemanın cübbe ve sarık giymesine izin veriliyordu. Sarık dindarlığın işaretiydi ve yolda birbirine rastlayanlar birbirlerini günah işlemeyen nasıl selamlayacaklarını bilmiyorlardı. Dışarıdan bakıldığında daha düzenli görülmesine rağmen içerden karmaşa yayılıyordu. (243)
On a Friday all the Muslim business of the city shut down: the Sultan went to the mosque in a landau*, where prayers were said in his name. (307) *Bravely, for he was sure he was going to be shot.	Cuma günleri bütün işler kapanır; padişah bir lando* ile adına dualar edilen camiye giderdi. (245) *Cesurca, çünkü vurulacağından emindi.
'Buttoned up in close jackets and put into tight pantaloons the men, accustomed to sit cross-legged, and to keep their knees near the abdomen...are always rolling off, and get frequently ruptured.' (309)	"Dar ceketleri sımsıkı düğmelenmiş ve dar pantolonlar giymiş adamlar, bağdaş kurmaya ve dizlerini karınlarına yakın tutmaya alışmış oldukları için...boyuna kayıp yuvarlanıyorlar ve oralarını buralarını kırıyorlar." (246)
The Ottomans considered dogs unclean, but they accepted their presence in the divine plan, recognized their habits, and never called them strays. (322)	Osmanlılar köpekleri murdar sayarlardı ama ilahi planda yerleri olduğunu kabul ederler, huylarını bilirler ve onlara asla başıboş demezlerdi. (255)

Tablo 31: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Ev Yaşantısı ve Düzeni, Mobilyalar ve Dokumalar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
camp (10)	çadır (20)
Sultan's tent (21)	padişahın otağı (29)
camp (21)	oba (29)
Sultan's bed (53)	sultanın yatağı (54)
water jug (57)	su testisi (57)
the cauldrons filled with rice (70)	pilav kazanları (68)
carpet (89)	halı (82)
divan (111)	divan (99)
chair (111)	koltuk (99)
table (111)	masa (99)
quilt (111)	yorgan (99)
tandour, a stove under a table covered with a quilt (111)	alçak bir masa altına konulup üzerine yorgan örtülen bir tür soba (99)
cooking vessel (116)	tencere (102)
grandfather clocks in the hall (131)	holde duvar saatleri (114)
sofas in the interior (131)	içerde sedirler (114)
desk (133)	çalışma masası (116)
armchair seat (133)	koltuk (116)
carpets of Anatolia (139)	Anadolu halıları (121)
tiles of Iznik (139)	Iznik çinileri (121)

Tablo 31 - devam

mirror (175)	ayna (149)
cooling chest (175)	soğutma kutusu (149)
silver chocolate service (175)	gümüş çikolata kutusu (149)
glass cabinet (175)	bardak dolabı (149)
bed (185)	yatak (156)
a rimmed tray (187)	kenarlı bir tepsi (158)
iron stove (190)	demir soba (159)
open brazier (190)	üstü açık mangal (159)
prayer mat (212)	namaz seccadesi (175)
incense (212)	tütsü (175)
camphor (212)	kâfur (175)
rooms lined in fur from ceiling to floor (215)	tepeden tırnağa kürk kaplı odalar (177)
Anatolian tileware (216)	Anadolu çinileri (178)
canisters (216)	kutular (178)
babies [small cups] (216)	küçük fincanlar (178)
candlestick (216)	şamdan (178)
rug (316)	kilim (251)

Tablo 32: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Yemek Kültürü ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
pipes (xi)	nargile (IX)
pilaf (52)	pilav (54)
tea (70)	çay (68)
bread (73)	ekmek (70)
cheese (93)	peynir (85)
butter (93)	tereyağı (85)
meat pie (94)	etli börek (86)
tripe soup (116)	işkembe çorbası (102)
brain vendors (116)	içyağı (102)
suet (116)	beyin (102)
grain (116)	buğday (104)
nargile (134)	nargile (117)
pipe-bowl (134)	nargile (117)
pastry (153)	börek (132)
coffee (171)	kahve (146)
boza, the unfermented millet beverage the janissaries loved (171)	yeniçerilerin çok sevdiği milli içki boza (146)
Piacenza cheese (175)	Piacenza peyniri (149)
chocolate (175)	çikolata (149)
candy (175)	şeker (149)
boiled barley or rice (187)	haşlanmış yulaf ya da lapa gibi pirinç (158)
mutton (187)	koyun eti (158)
honey or piece of comb (187)	bal ya da petek (158)
tamarind (197)	hurma (165)
nuts (210)	kabuklu yemişler (173)
wheat (210)	buğday (173)
sturgeon (210)	Mersin balığı (173)
halva (212)	helva (175)
sherbert (212)	şerbet (175)
little crescent buns, or croissants (230)	hilâl biçiminde ay çörekleri (188)
croissant (235)	ayçöreği (191)
aubergine purée (268)	patlıcan püresi (215)

Tablo 32 - devam

lamb (268)	kuzu eti (215)
Hunkarbegendi, or 'the Empress was pleased' (268)	hünkarbeğendi, yani imparatoriçe beğendi (215)
maize mush, mamaliga (283)	mısır lapası (226)

Tablo 33: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Giysiler, Şapkalar ve Diğer Aksesuarlar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
uniform (xi)	üniformalar (IX)
Stambouline (xi)	İstanbul* (IX) *İstanbul: Tanzimat ve meşrutiyet dönemlerinde İstanbul'da moda olan ve daha çok Avrupalı giyinmeye zorunlu olan kamu görevlilerinin tercih ettiği, önü kapalı, uzun eteği yırtmaçlı, alaturka erkek ceketi. Y.N.
fez (xi)	fes (IX)
turban (xi)	sarık (IX)
shawl (xi)	şal (IX)
baggy trousers (xiii)	şalvar (X)
waistcoat (xiii)	cepken (X)
coils of coloured linen (xiii)	renkli keten kuşaklar (X)
frock coat (4)	redingot (16)
Sultan's turban (43)	sultan sarığı (43)
bishop's mitre (43)	piskopos tacı (43)
veil (46)	peçe (48)
the linen hood, with holes for eyes (46)	göz yerleri delik keten başörtüsü (48)
the Sultan's silver-studded slippers (53)	sultanın gümüş kakmalı terlikleri (54)
slippers (53)	terlikler (54)
the curious white flap which janissaries wore on their hats (57)	yeniçerilerin başlıklarının üzerinden sarkan acayip parça (57)
sleeve (57)	kol yeni (57)
pure white linen hat (67)	bembeyaz saf keten başlık (65)
tough red boots (67)	kaba deriden kırmızı çizmeler (65)
pennant (76)	madalyon (72)
mail coat (76)	zırhlı ceket (72)
helmet without visors (76)	siperliksiz miğfer (72)
turban (89)	kavuk (82)
jewel (89)	mücevher (82)
green turban (96)	yeşil sarık (87)
long robes of crimson velvet (101)	uzun kırmızı kadife elbiseler (91)
white brocade uniform (102)	beyaz brokar üniformalar (92)
a long white kilt (107)	uzun beyaz bir etek (96)
gold-worked cloak (107)	sırma işlemeli pelerin (96)
crimson velvet gold-laced jacket (107)	kırmızı kadifeden sırma işlemeli ceket (96)
waistcoat (107)	yelek (96)
white skull-cap (108)	beyaz takke (96)
dressing gown (111)	sabahlık (99)
high boots (116)	çizme (102)
Salonica cotton (119)	Selanik pamuklusu (105)
Nile linen (119)	Nil keteni (105)
Bursan brocades and velours (119)	Bursa brokarları ve kadifeleri (105)

Tablo 33 - devam

coarse woollens from Plovdiv (119)	Plovdiv'den kalın yünüler (105)
robe (131)	giysi (114)
mantle (131)	harmani (115)
puff-waisted doublet (131)	belden büzgülü yelek (115)
knobbly hose (131)	yumru yumru uzun çorap (115)
Westerners [...] their top hats (132)	Batılıların silindir şapkaları (116)
the jettatura, the Evil Eye (133)	nazarlık (116)
flat cap (138)	takke (120)
tweeted coat (138)	cübbe (120)
silk (140)	ipek (123)
muslin (140)	muslin (123)
cottons (140)	pamuklu (123)
a clock "shaped like a Turkish turban" (177)	sarık şeklinde bir saat (150)
fur (183)	kürk (155)
ring (183)	yüzük (155)
bracelet (183)	bilezik (155)
garter (183)	jartiyer (155)
band (185)	bant (156)
cuff (185)	kol yeni (156)
hat (185)	şapka (156)
gloves (185)	eldiven (156)
sandals (187)	sandal (157)
amulets containing little scraps of paper with effective words, such as the ninety-nine names of God and other tried and tested talismans (194)	Allah'ın 99 adının ya da denenmiş ve kanıtlanmış başka tılsımların yazılı olduğu kâğıt parçalarından muskalar (163)
kaftan (212)	kaftan (175)
earring (214)	küpe (175)
several strings of pearls (214)	birçok sıra inci (175)
belts and fasteners studded with gems (214)	mücevher kakmalı kemerler, askılar (176)
underwear (215)	iç çamaşırı (177)
distinctive green turbans (221)	ayrıcalıklı yeşil sarıklar (181)
gubernatorial hat (267)	vali şapkası (215)
cloak (293)	pelerin (234)
snow-white robe (294)	kar beyazı cübbe (235)
yellow leggings (294)	sarı tozluk (235)
purple buskin (294)	mor ayakkabı (235)
robe (305)	cübbe (243)
drill khaki (308)	talim hakileri (245)
kepis (308)	kepler (245)
Stambouline, the black frock coat adapted from European dress in 1820s (309)	İstanbul'da denilen, 1820'lerin Avrupa giysisinden uyarlanmış kuyruklu siyah ceket (246)
Black faletta (320)	kara faletta (253)
Byzantine dolman (320)	Bizans dolamanı (254)
white turban (320)	beyaz sarık (254)
gold-striped handkerchief (320)	sırma çizgili mendil (254)
fur-edged cap (320)	çevresi kürklü şapka (254)
metal belt (320)	metal kemer (254)
lace (320)	dantel (254)
silver tassels (320)	sim püsküller (254)
shining buttons (320)	parlak düğmeler
shirts (321)	gömlükler (254)
undervests (321)	yelekler (254)
Mameluke trousers (321)	Memluk pantolonları (254)
knee-breeches (321)	diz boyu pantolonlar (254)
tunics (321)	tunikler (254)

Tablo 33 - devam

togas (321)	yün harmaniler (254)
long cloaks which sweep the ground (321)	etekleri yerleri süpüren uzun paltolar (254)
capas trimmed with ermine (321)	kenarları süslenmiş pelerinler (254)
waistcoats encrusted with gold (321)	altın kakmalı yelekler (254)
monastic garbs (321)	keşiş giysileri (254)
theatre costumes (321)	tiyatro kostümleri (254)

Tablo 34: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Ulaşım Araçları ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
ships, bristling with hemp ropes and cutlasses (7)	her yanı kenevir ipler ve palalarla dolu gemiler (18)
vessel (7)	gemi (18)
chariot (24)	cenk arabası (31)
low-lying triremes (32)	üç kat kürekli kadirgalar (37)
biremes (32)	iki kat kürekli kadirgalar (37)
smaller and lighter longboats (32)	daha küçük ve hafif sandallar (37)
the oared great galleys (32)	kürekli büyük sandallar (37)
the heavy sailing barges used for transport (32)	yelkenli ağır nakliye salapuryaları (37)
a host of messenger vessels (32)	haberci olarak kullanılan bir sürü filika (37)
sloops and cutters (32)	tek direkli yelkenli (37)
sailing ships without oars (33)	küreksiz yelkenli gemiler (38)
transport laden (35)	nakliye gemisi (40)
longboat (36)	sandal (40)
fusta, or longboat (37)	futsa ya da büyük bir sandal (41)
brigantine (38)	brigantin (42)
lighter (47)	mavna (49)
royal pinnace (73)	saltanat kayıkları (71)
pinnace (83)	filika (78)
wagon (86)	araba (79)
chariot drawn by horses (89)	atların çektiği araba (82)
galleon (122)	kalyon (107)
caravan (152)	kervan (131)
litter (159)	tahtirevan (136)
peasant's cart (188)	köylü arabası (158)
boat (190)	kayık (159)
ammunition cart (241)	cephane arabası (196)
galley (245)	kadirga (200)
elegant caiques, covered with silken tents (261)	ipek tenteli şık kayıklar (210)
raft (267)	sal (215)
purdah carriage (284)	perdeli araba (227)
landau (307)	lando (245)
fishing caique (316)	balıkçı kayığı (251)
carriage (316)	araba (251)
tug (320)	römorkör (253)
trawler (320)	motor (253)
boat (323)	vapur (255)
wagons (324)	at arabaları (256)
tramline (325)	tramvay (257)
stationary omnibus (325)	otobüs (257)
cab (325)	otomobil (257)
tramp steamer (326)	yük gemisi (257)

Tablo 35: Jason Goodwin'in *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire* (2000) [1998] Adlı Eserindeki Ölçü Birimleri ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire</i> (Goodwin, 2000 [1998])	EM: <i>Ufukların Efendisi Osmanlılar</i> (Goodwin (Çev. Anar), 1999)
sixty miles (16)	60 mil (25)
coin (19)	sikke (27)
267,000 square miles (25)	260.000 kilometre kare (32)
28 feet (32)	28 kadem (37)
8 inches (32)	8 inç (37)
12 cwt (32)	600 kg (37)
a mile (32)	bir mil (37)
gold bezant (39)	Bizans sikkesi (43)
fifteen paoli per hundred pages (60)	her yüz sayfası on beş paoli (59)
250 kilos (72)	250 kilo (69)
the beginning of the tenth century, the year 900 of the Hegira, AD 1493 (81)	Hicri 10. yüzyılın başında yani MS 1493 (76)
8,000 miles (82)	8.000 mil (77)
30,000 ducats (87)	30.000 düka (80)
1,000 imperial crowns (107)	1.000 imparatorluk lirası (95)
250 tons (115)	250 ton (102)
asper (116)	akçe (102)
seventy miles (138)	112 km. (120)
40,000 ducats (156)	40.000 altın (135)
Spanish-American silver (174)	İspanyol-Amerikan gümüşü (148)
silver asper (175)	gümüş akçe (148)
120 °F (194)	49 °C (163)
3,000 gold purses (211)	3.000 kese altın (174)
60,000 sequins (211)	60.000 altın Venedik sikkesi (174)
thaler (214)	taler (176)
inch by inch (229)	sanitim santim (187)
piastre (286)	kuruş (228)
fifth millennium (307)	5. bin yıl (245)
fourteenth century (307)	14. yüzyıl (245)
4.30 (308)	4:30 (245)
twenty-three minutes past seven (308)	2:23 (245)

Ek 2.4. *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserdeki Unsurlar

Tablo 36: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Yer Adları ve Su Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), (201)0)
Poland (1)	Polonya (9)
Istanbul (1)	İstanbul (9)
GDR (2)	Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DDR) (10)
something more than Istanbul, the Golden Horn (2)	İstanbul'dan da fazlası demek olan Altın Boynuz (10)
Nazi Germany (2)	Nazi Almanyası (10)
Soviet Empire in Eastern Europe (2)	Doğu Avrupa'da bir Sovyet İmparatorluğu (10)
Central Europe (2)	Orta Avrupa (10)
Prague (2)	Prag (10)

Tablo 36 - devam

Warsaw (2)	Varşova (10)
Bulgaria (2)	Bulgaristan (10)
East German (2)	Doğu Almanya (10)
Romanian town of Timișoara (3)	Romanya'nın Timișoara kenti (10)
Czechoslovakia (3)	Çekoslovakya (10)
Baltic republics (3)	Baltık cumhuriyetleri (11)
Europe (3)	Avrupa (11)
the First World (3)	Birinci Dünya (11)
Jerusalem (4)	Kudüs (11)
Byzantium (4)	Bizans (11)
Rome (4)	Roma (11)
the Baltic (4)	Baltık Denizi (12)
Mickelgard, Big City (4)	Büyük Şehir anlamına gelen Mickelgard (12)
Babylon (4)	Babil (12)
Asia (4)	Asya (12)
Italy (4)	İtalya (12)
Pannonia (4)	Pannonia (12)
the Dnieper (4)	Dinyepr (12)
the Don (4)	Don (12)
Thrace (4)	Trakya (12)
a village called Byzantium (5)	Byzantion adlı köy (12)
Ravenna (5)	Ravenna (13)
'Eastern' Europe (5)	"Doğu" Avrupa (13)
Dumbarton Oaks (5)	Dumbarton Oaks (13)
St Sophia (5)	Ayasofya (13)
Hagia Sophia (6)	Ayasofya (13)
the Bosphorus (6)	Boğaz (13)
Alexandra (8)	İskenderiye (15)
Lucknow (8)	Lucknow (15)
Lombard Street and the Bourse (9)	Lombard Caddesi ve Borsa Binası (16)
the Pale (9)	Pale bölgesi (16)
Eaton Square (9)	Eaton Meydanı (16)
Yalta (9)	Yalta (16)
Gdansk (10)	Gdansk (17)
Cracow (10)	Krakow (17)
Turkey (10)	Türkiye (17)
Tatra mountains (10)	Tatra Dağları (17)
the Great Hungarian Plain (10)	Büyük Macaristan Ovası (17)
the Maritsa valley (10)	Maritsa Vadisi (17)
Nis (10)	Niş (17)
Charing Cross Road (13)	Charing Cross Caddesi (20)
the Ottoman Empire (15)	Osmanlı İmparatorluğu (21)
Purfleet-on-Thames (16)	Thames Nehri kenarındaki Purfleet (23)
Purfleet (16)	Purfleet (23)
Gdynia on the Baltic coast (16)	Baltık kıyısındaki Gdynia (23)
the Soviet Union (18)	Sovyetler Birliği (25)
Brezhnev (19)	Brežnev (26)
Middlesbrough (19)	Middlesborough (26)
Skagerrak (20)	Skagerrak (26)
the North Sea (20)	Kuzey Denizi (26)
the United States (20)	Birleşik Devletler (26)
Amerika (20)	Amerika (27)
the Polish Corridor (20)	Polonya [Danzig] Koridoru (27)
the Polish republic (20)	Polonya cumhuriyeti (27)
'free' port of Danzig (20)	"serbest" Danzig Limanı (27)
the Old World (20)	Eski Dünya (27)
the gates of Vienna (22)	Viyana kapıları (28)

Tablo 36 - devam

Copenhagen (22)	Kopenhag (29)
Elsinore (22)	Elsinore (29)
the Ship Museum (25)	Gemi Müzesi (31)
London (27)	Londra (32)
the Black Sea (29)	Karadeniz (34)
Milton Keynes (29)	Milton Keynes (34)
the Old Town, <i>Stare Miasto</i> (29)	Eski Şehir, yani <i>Stare Miasto</i> (34)
the Low Countries (29)	Alçak Ülkeler (35)
Tannenberg (29)	Tannenberg (35)
Grunwald (29)	Grunwald (35)
the Town Hall (31)	Belediye Sarayı (36)
the Arturshof, the Hall of Arthur (31)	Arthurshof, Arthur Salonu (36)
Hamburg (31)	Hamburg (37)
Spain (32)	İspanya (38)
Bohemia (32)	Bohemya (38)
Madrid (32)	Madrid (38)
the Cape (33)	Ümit Burnu (38)
Western Europe (33)	Batı Avrupa (38)
the Indies (33)	Hint Adaları (38)
Amsterdam (33)	Amsterdam (38)
the Beskid Hills (34)	Beskid Dağları (39)
Marienburg, Mary's Castle (34)	Mary'nin Kalesi anlamına gelen Marienburg (39)
Malbork (34)	Malbork (39)
Marienburger Werder (37)	Marienburger Werder [Marienburg Adacığı] (41)
Danziger Werder (37)	Danziger Werder [Danzig Adacığı] (41)
Süperlingsdorf (38)	Süperlingsdorf (42)
Zugdam (38)	Zugdam (42)
Acre (40)	Akka (43)
the Elbe (40)	Elbe Nehri (43)
Suchy Dom (41)	Suchy Dom (44)
Kwydzin (42)	Kwydzin (46)
Rijewo (46)	Rijewo (49)
Lancashire (47)	Lancashire (49)
Grejewo (51)	Grejewo (53)
Donetsk (51)	Donetsk (53)
the Sea of Asov (51)	Azak Denizi (53)
Grundiaz (52)	Grundiaz (54)
Peking Opera (52)	Pekin Operası (55)
the Urals (53)	Ural Dağları (56)
the Baltic (53)	Baltık Denizi (56)
the Vistula (53)	Vistül Nehri (56)
the British Raj (54)	Britanya Hindistanı (56)
Beirut (54)	Beyrut (56)
Israel (54)	İsrail (56)
Chicago (57)	Chicago (59)
Auschwitz (59)	Auschwitz (60)
Torun (59)	Toruń (60)
Wilhelmstrasse (59)	Wilhelmstrasse (60)
the Berliner (59)	Otel Berliner (60)
the Podolia (59)	Otel Podolia (60)
the Baltic (59)	Baltık Denizi (61)
Thorn (62)	Thorn (64)
Berlin (62)	Berlin (64)
Manchester (64)	Manchester (65)
Łódz (64)	Łódz (65)
Częstochowa (67)	Częstochowa (68)
Estonia (71)	Estonya (72)

Tablo 36 - devam

Finland (71)	Finlandiya (72)
the Warta (73)	Warta Nehri (73)
the Oder (73)	Oder Nehri (73)
Kalingrad (75)	Kalingrad (75)
Sibiu (75)	Sibiu (75)
Levoca (75)	Levoča (75)
Grabie (77)	Grabie (77)
Silesia (77)	Silezya (77)
Sieradz (79)	Sieradz (79)
Balkan (79)	Balkan (80)
Kiev (79)	Kiev (80)
Sieradz (80)	Sieradz (80)
Pripet (80)	Pripet (80)
France (81)	Fransa (81)
Prussia (81)	Prusya (81)
Austria (81)	Avusturya (81)
Russia (81)	Rusya (81)
Turkey (81)	Türkiye [Osmanlı İmparatorluğu] (81)
the Commonwealth (81)	Lehistan-Litvanya Birliği (81)
Lvov (83)	Lvov (83)
Jasna Gora (84)	Jasna Góra (84)
the chapel of Black Modanna (84)	Siyah Meryem şapeli (84)
Polorbis Tourist Hotel (85)	Polorbis Tourist Hotel (85)
the Duchy of Warsaw (86)	Varşova Dukalığı (85)
Moscow (86)	Moskova (85)
Sweden (86)	İsveç (85)
Silesia (86)	Silezya (86)
Ruhr (86)	Ruhr (86)
Constantinople (87)	Konstantinopolis (87)
Opole (87)	Opole (87)
Santiago de Compostela (88)	Santiago de Compostela (88)
Ravensbrück (89)	Ravensbrück (88)
Monte Cassino (89)	Monte Cassino (88)
Varna (89)	Varna (89)
the Olsztyn Castle (91)	Olsztyn Kalesi (90)
the Cloth Hall (95)	kapalı çarşı (Sukiennice-Cloth Hall) (94)
Ruritania (95)	Ruritanya* (94) *(İng.) Terk edilmiş harap ülke anlamına gelen kelime. İngiliz roman ve oyun yazarı Anthony Hope'un romanlarında yarattığı hayali Orta Avrupa ülkesidir. (ç.n.)
the Windsor (96)	Windsor Kalesi (95)
the Wawel Castle (96)	Wawel Kalesi (95)
the Wawel Hill (96)	Wawel Tepesi (95)
Florianska (96)	Florianska Caddesi (95)
Rynek Główny (96)	Rynek Główny (95)
Delhi (97)	Delhi (96)
Nova Huta (99)	Nova Huta (97)
Festival Hall (100)	Kraliyet Festival Salonu (98)
the South Bank (100)	South Bank Centre (98)
Coventry Cathedral (100)	Coventry Katedrali (98)
the Byker Wall (100)	Byker Duvarı (98)
Galicja (100)	Galiçya (99)
Slovakia (102)	Slovakya (100)
Trieste (102)	Trieste (100)
the Adriatic (102)	Adriyatik (100)
the Danube (103)	Tuna Nehri (100)

Tablo 36 - devam

Novy Targ (104)	Novy Targ (102)
Spissky Hrad (106)	Spissky Hrad (103)
Nova Vies (107)	Nova Vies (105)
Warta (109)	Warta (106)
Lis (109)	Lis (106)
the Tisza (109)	Tisza Nehri (106)
Vlech (111)	Vlech (108)
Blech (113)	Blech (110)
Bukovina (115)	Bukovina (112)
Ukraine (115)	Ukrayna (112)
Roznava (116)	Roznava (112)
Hungary (118)	Macaristan (114)
Ózd (119)	Ózd (115)
Eger (119)	Eger* (115) *Osmanlı döneminde Eğri olarak bilinen Macaristan kenti. (ç.n.)
the Bukk (120)	Bükk Dağları (116)
Silvasvarod (120)	Silvasvarod (116)
Lippizaner Country (121)	<i>Lipizzaner Country</i> [Lipizzan Ülkesi] (116)
El Dorado (122)	El Dorado (118)
Alfold, the Desolate (122)	(Issız) Alföld (118)
Yugoslavia (124)	Yugoslavya (120)
the Gellert Bridge (126)	Gellert Köprüsü (121)
Budapest (127)	Budapeşte (122)
the Gellert Hill (127)	Gellért Tepesi [Gürz Elyas Bayırı] (122)
the Corso (128)	Corso Caddesi (122)
Versailles (128)	Versailles (123)
newly Czech Studetenland (128)	Çeklere verilen Südet bölgesi (123)
Serbia (128)	Sırbistan (123)
Croatia (128)	Hırvatistan (123)
Kolozsvar (129)	Kolozsvár (123)
Nagyvárad (129)	Nagyvárad (123)
Alföld (133)	Alföld Ovası (127)
Tiszaured (134)	Tiszaured (128)
Hortobagy (136)	Hortobágy (130)
Bournemouth Riviera (136)	Bournemouth Rivierası (130)
the famous bridge (136)	ünlü köprü* (130) *Hortobágy'deki ünlü dokuz kemerli taş köprü. (ç.n.)
Hossupalyi (137)	Hossupalyi (130)
Bucharest (141)	Bükreş (134)
Transylvania (143)	Transilvanya* (136) *1526 yılında Macarlar karşı kazanılan Mohaç Savaşı sonrasında Osmanlıların eline geçen Transilvanya, Osmanlı döneminde Erdel Prenslığı olarak bilinirdi. 1691 yılında fiilen Osmanlı egemenliğinden çıkmış, 1699 Karlofça Antlaşması'yla Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na devredilmiştir. (ç.n.)
the Maros valley (143)	Mureş Vadisi (136)
Oradea (144)	Oradea [Varat] (136)
Calcutta (144)	Kalküta (137)
Debrecen (144)	Debrecen (137)
the Tiananmen Square (145)	Tiananmen Meydanı 1(38)

Tablo 36 - devam

Oradea (148)	Oradea* (141) *Osmanlı döneminde Varad adıyla bilinirdi. 1660'ta Varad Kalesi'nin alınışıyla Osmanlıların eline geçmiş, Varad eyaletinin başkenti olmuştur. (ç.n.)
Petit Trianon (148)	Petit Trianon* (141) *Fransa'da Versailles Sarayı arazisi üzerindeki küçük bir şato. (ç.n.)
Paris (152)	Paris (144)
Cuba (153)	Küba (145)
the church of St Matthew (161)	St. Matthew Kilisesi (152)
Huedin (162)	Huedin (153)
Alba Iulia (162)	Alba Julia [Erdel Belgradı] (153)
Segesvar, Schässburg (163)	Segesvár, Schässburg [bugünkü adıyla Sighişoara] (154)
Brasov-Brassoi (163)	Braşov-Brassoi (154)
Erdelyi (163)	Erdély (154)
Buda (163)	Buda [Budın] (155)
Moldovia (164)	Moldovya [Boğdan] (155)
Wallachia (164)	Valahya [Eflak]* (155) *Moldovya bölgesi yalnızca Osmanlılar tarafından, 1359-1365 yılları arasında bölgeyi yöneten Voyvoda I. Bogdan'dan dolayı Boğdan olarak anılmaktaydı. Valahya ise, bölgede yaşayan Ulahlardan dolayı zaman zaman Ulahya ya da Ulahiye olarak anılmakla birlikte, zaman içinde Vlah, Ulah, Evlah şeklinde evrimleşerek en son Eflak olarak dilimize geçmiştir. (ç.n.)
Botanical Gardens (167)	Botanik Bahçeleri* (158) *Cluj-Napoca Botanik Bahçesi. (ç.n.)
the Turda George (167)	Turda Geçidi (158)
the Maros valley (167)	Maroş Vadisi (158)
Cluj District (169)	Cluj Bölgesi (159)
Tirgu Mures (170)	Tirgu Mureş (160)
Coole Park (170)	Coole Park* (160) *Coole Park, İrlanda, County Galway'de, Gort yakınlarındaki 4 km ² lik bir doğal koruma alanıdır. Önceleri ünlü oyun yazarı Lady Gregory'ye ait olan arazi, 1927 yılında İrlanda devletine satılmıştır. (ç.n.)
Marosvásárhely (172)	Marosvásárhely (162)
Temesvar (173)	Temesvar [Timişoara] (163)
the Palace of Culture, Palaca Culturul (174)	Kültür Sarayı, <i>Palaca Culturul</i> (164)
Schwabian (176)	Schwaben* (165) *Almanya'da, Baden-Württemberg ile Bavyera arasında kalan bölge. (ç.n.)
Yorkshire (178)	Yorkshire (168)
Whitby (178)	Whitby* (168) *İngiltere'nin kuzeydoğu kıyısında, Kuzey Yorkshire'da bulunan Whitby, Bram Stoker'ın <i>Dracula</i> isimli romanında geçer. Stoker kitabı yazdığı zaman Whitby'de yaşıyordu ve Whitby kültüründen beslenerek romanını yaratmıştı. Bugün Whitby'de bir Dracula Müzesi bulunmaktadır. (ç.n.)
the Habsburg empire (180)	Habsburg İmparatorluğu (169)
Telekyi Library (181)	Telekyi Kütüphanesi (170)
the Danube Delta (183)	Tuna Deltası (172)

Tablo 36 - devam

Bradford (186)	Bradford (174)
Segesvar-Schässburg (188)	Segesvár-Schässburg (176)
Rajasthan (193)	Rajasthan [Racastan] (181)
Gujurath (193)	Gujurath [Gücerat] (181)
New York (194)	New York (182)
Transylvania, 'Siebenbürgen' (197)	Transilvanya, yani <i>Siebenbürgen</i> * (184) *Efsaneye göre Fareli Köyün Kavalcısı çaldığı kavalın cazibesine kapılmış çocuklarla giderken önlerine bir dağ çıktığında kavalın çıkan bir nağme ile dağın içinde bir kapı açılır ve oradan geçerler. Ancak topal çocuk çok geride kaldığı için bu kapıdan geçmek için diğerlerine yetişemez. (ç.n.)
Düsseldorf (197)	Düsseldorf (184)
Essen (197)	Essen (184)
Hamelin (197)	Hamelin (184)
the Black Church (198)	Kara Kilise (185)
Wawel (200)	Wawel (187)
Szekelyöld (202)	Szekelyöld* (189) *Doğu Karpatların vadileri ve tepelerinde, bugün Harghita, Covasna ve Mureş bölgelerini kapsayan topraklar. (ç.n.)
Brasov, another Saxon city (202)	Sakson şehri olan Braşov (189)
Udvarhely (203)	Udvarhely (190)
Siberia (204)	Sibirya (190)
Wallachia (204)	Valahya (Eflak) (190)
Baile Homorod (207)	Băile [kaplıca] Homorod (194)
Burkina-Faso (209)	Burkina Faso (195)
Bran (214)	Bran (200)
Reno (215)	Reno* (200) *ABD'nin Nevada eyaletindeki, 1930'larda boşanmaların çok kolay olması sebebiyle insanların boşanmak üzere gittiği şehir. (ç.n.)
Golden Horde (216)	Altın Orda Devleti (201)
the walls of Edirne (216)	Edirne surları (201)
Harghita (217)	Harghita (202)
Csikszereda (220)	Csikszereda [Miercurea-Ciuc] (204)
Baile Tusnad (223)	Băile Tusnad (206)
Szent-György (229)	Szent-György (213)
Mauritus (233)	Mauritus (216)
Kerala (233)	Kerala (216)
Burzenland (235)	Burzenland (217)
the village of Hermann (235)	Hermann köyü (217)
Kronstadt (237)	Kronstadt (217)
Constanza (237)	Köstence (219)
Biafra (241)	Biafra (222)
Golden Horn (242)	Altın Boynuz [Haliç] (223)
the Bosphorus (242)	Boğaziçi (223)
Khazaria (244)	Hazar Kağanlığı (225)
Scandinavia (244)	İskandinavya (225)
the Caucasus (245)	Kafkasya (225)
the Carpathians (246)	Karpatlar (226)
Oltenia (247)	Oltenya (226)
the Olt (250)	Olt Nehri (230)
Vatra (251)	Vatra (230)
Cimpunglung (252)	Câmpulung (231)
Pitești (252)	Pitești (231)

Tablo 36 - devam

Rucar (252)	Rucar (231)
Giorghiu (254)	Giurgiu* (233) *Türkçede Yergöğü olarak bilinen Romanya şehri. (ç.n.)
the Friendship Bridge (256)	Dostluk Köprüsü* (235) *Eskiden Yergöğü-Ruşçuk dostluk köprüsü olarak bilinen, şimdiki Tuna Nehri Köprüsü. (ç.n.)
Pakistan (256)	Pakistan (235)
Giorghiu (256)	Giurgiu [Yergöğü] (235)
Ruse (258)	Ruşçuk [Ruse] (236)
Falmouth (258)	Falmouth (237)
Odessa (258)	Odessa (237)
Peloponnese (259)	Pelopones (238)
Provence (259)	Provence (238)
Veliko Turnovo (264)	Veliko Tarnova* (242) *Osmanlı döneminde Tırnova olarak bilinirdi. (ç.n.)
Pavlikeni (264)	Pavlikeni (242)
Sofia (264)	Sofya (242)
Arbanasi (267)	Arbanasi 244
Gabrovo (270)	Gabrovo (247)
Tryavna (270)	Tryavna (247)
Dryanovo (270)	Dryanovo (247)
the Shipka Pass (272)	Şıpka Geçidi (249)
the Shipka (272)	Şıpka (249)
Kosovo (272)	Kosova (249)
Bremen (272)	Bremen (249)
the Lake District (273)	Lake District* (250) *Kuzeybatı İngiltere'deki Göller Bölgesi. (ç.n.)
the Welsh mountains (273)	Galler dağları (250)
Khazanlak (274)	Kızanlık [Kazanlak] (251)
Stara Zagora (276)	Stara Zagora [Eski Zağra] (252)
Szilengrad (276)	Svilengrad* (252) *Kapıkule gümrük kapısı ve Yunanistan sınırında, Meriç kıyısında yer alan ve 1913 yılına dek Osmanlı döneminde “Cisri Mustafapaşa” olarak anılan, Hasköy iline bağlı bir ilçe merkezidir. (ç.n.)
Edirne (278)	Edirne (254)
the Niagara Falls (278)	Niagara şelalesi (254)
the Marmara shore (279)	Marmara kıyısı (255)
Csik Sereda (280)	Csikszereda (256)
Biala Gora (280)	Biala Goara (256)

Tablo 37: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Kişi Adları, Lakapları ve Unvanları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
Kate (1)	Kate (9)
conducator (3)	Conducător* (10) *Romence “lider, şef” anlamına gelen kelime. Hitler'in <i>Führer</i> olarak anılması gibi, Çavuşesku da bu isimle anılır. (ç.n.)

Tablo 37 - devam

the Prophet (4)	Peygamber (11)
German prelate (4)	Alman psikopos (12)
the Conqueror (5)	Fatih (12)
Lord of the Two Seas (5)	iki denizin hakanı [Hakan'ül Bahreyn]* (12) *Tam hali "iki karanın sultanı ve iki denizin hakanı" anlamına gelen Sultan'ül Berreyn ve Hakan'ül Bahreyn'dir. (ç.n.)
muezzin (5)	muüezzin (12)
ruler (5)	padişah (12)
tax inspector (5)	vergi müfettişi (13)
Mark (7)	Mark (15)
pilgrim (8)	hacı (16)
Byzantine emperors (8)	Bizans imparatorları (16)
Messiah (9)	Mesih (17)
Falstaff (13)	Falstaff* (20) *Falstaff, Shakespeare'in oyunlarında karşımıza çıkan oldukça şişman, neşeli ve yaşlı ve de biraz korkak bir şövalyedir. (ç.n.)
godfather (15)	vaftiz baba (22)
Rip van Winkle (18)	Rip van Winkle* (25) *Amerikalı yazar Washington Irving'in aynı adı taşıyan kısa hikâyesinin kahramanı. Evinden ayrılıp bir ağacın altında uykuya dalan Rip van Winkle, uyanıp köyüne döndüğünde aradan yirmi yıl geçmiştir. (ç.n.)
Andrzej (18)	Andrzej (25)
Nazi (18)	Nazi (25)
bishop (31)	piskopos (37)
Antichrist (33)	Deccal (38)
Boojum (33)	Boojum* (38) *Lewis Carroll'un "The Hunting of the Snark" adlı manzum hikâyesinde geçen düşsel varlıklardan biri. Bir anda ortadan kaybolmak özellikleri arasındadır. (ç.n.)
soltys, the village mayor (38)	soltys, köy muhtarı (42)
Bolsheviks (40)	Bolşevikler (43)
Marek (41)	Marek (44)
Leon (44)	Leon (47)
Mrs. Lis (44)	Bayan Lis (47)
zdun, or stovemaker (45)	zdun, yani soba ustası (48)
priest (47)	papaz (50)
Father Topowski (47)	Peder Topowski (50)
vicar (47)	mahalle papazı (50)
Theresa (49)	Theresa (50)
Afford the Bearer (49)	"pasaport hamili" (51)
Miz Abby (49)	Bayan Abby (53)
Alexei (52)	Alexei (54)
POWs (54)	savaş mahkumları (56)
Stan (56)	Stan (58)
Yankee (58)	Yankee (59)
Ron (58)	Ron (60)
Ronnie (58)	Ronnie (60)
Sylvester Stallone (68)	Sylvester Stallone (69)
Madonna (68)	Madonna (69)
Michael Jackson (68)	Michael Jackson (69)
Maciej (69)	Maciej (70)
Isa (71)	Isa (72)

Tablo 37 - devam

Lutherans (76)	Lutherciler (76)
Calvinists (76)	Kalvinistler (76)
Moravian Brethren (76)	Moravyalı Kardeşler (76)
Unitarians (76)	Üniteryenler (76)
Uniates (76)	Doğu Katolik [Uniat] kiliselerine mensup kişiler (76)
Nestorians (76)	Nasturiler (76)
Gorki Grabienski (76)	Górki Grabińskie (77)
Lech (77)	Lech (77)
Aileena (77)	Aileena (78)
Poland's squirearchy, the <i>szlachta</i> (80)	Polonya'nın toprak sahibi asilzade sınıfı olan <i>szlachta</i> (80)
noble (80)	asilzade (81)
count (80)	kont (81)
gentry (80)	seçkinler sınıfı (81)
squire (81)	toprak sahibi (81)
family chaplain (81)	aile vaizi (81)
serfs (81)	serfler (81)
Russian regulars (81)	Rus muvazzaf askerleri (81)
peasants (81)	köylüler (81)
lords (81)	lordlar (82)
cavalryman (82)	süvari (82)
Nemeh (83)	Nemeh (83)
seminarists (84)	papaz okulu öğrencileri (84)
king (86)	kral (85)
the Eastern emperor (87)	Doğu [Roma] İmparatoru (87)
Virgin (88)	Meryem (87)
Mary, Mother of God (89)	Theotokos* Meryem (88) *Meryem Ana için, Ortodoks Kilisesi ve Katolik Kilisesi'nin Doğu gelenekleri arasında kullanılmakta olan ve Tanrı'nın annesi anlamına gelen terim. (ç.n.)
gypsies (90)	Çingeneler (89)
Samantha Fox (90)	Samantha Fox (89)
Sophia Loren (92)	Sophia Loren (91)
Jesuits (95)	Cizvitler (94)
nun (95)	rahibe (94)
Fagin (95)	Fagin* (94) *Charles Dickens'ın <i>Oliver Twist</i> romanında, çocuklara hırsızlık yaptırıp çaldıkları şeyleri toplayan karakter. (ç.n.)
Professor Ziemnacki (96)	Profesör Ziemnacki (95)
Stanislaw (98)	Stanislaw (96)
Svejk (105)	Şvayk (103)
Miss Marples (111)	Miss [Jane] Marple (108)
Jack Hawkins (112)	Jack Hawkins (109)
Megan (125)	Megan (120)
MP (127)	milletvekili (122)
Calvinist pastor Nemeth Geza (129)	Kalvinist papaz Nemeth Geza (124)
Frankenstein (135)	Frankenstein (129)
<i>literateur</i> (137)	<i>literateur</i> [edip] (130)
pastor (137)	papaz (131)
Elsa (139)	Elsa (132)

Tablo 37 - devam

Doctor Caligari (148)	Doktor Caligari* (141) *1919 yapımı, Alman ekspresyonizminin ve “kara film” türünün ilk örneği olarak kabul edilen sessiz filmin kahramanı Dr. Caligari’ye gönderme. (ç.n.)
Eva (152)	Eva (144)
Sanda (153)	Sanda (145)
Ion (153)	Ion (145)
priest, Father Zsiriac (159)	papaz Peder Zsiriac (150)
Miklos (159)	Miklos (151)
Peter (161)	Peter (152)
Marika (161)	Marika (152)
Harrison Ford (165)	Harrison Ford (156)
Adreana (166)	Adreana (157)
John (168)	John (158)
Orthodox archbishop (169)	Ortodoks patriği (160)
Ferenc (169)	Ferenc (160)
local mayor (170)	kaymakam (161)
father (173)	peder (163)
Gabor (172)	Gabor (162)
abbot (173)	başrahip (163)
Debrett (175)	Debrett (165)
Austrian Oberst (175)	Avusturya albayı (165)
Dracula (178)	Dracula (167)
Mihaly Spielmann (178)	Mihaly Spielmann (168)
Jewish prime minister (179)	Yahudi başbakan (168)
Erno Suto (181)	Erno Suto (170)
Protestant minister (183)	Protestant papaz (171)
Andras (183)	Andras (171)
janissary (183)	yeniçeri (172)
Harker (185)	Harker (173)
Anthony (186)	Anthony (174)
Father Barna (190)	Peder Barna (178)
priest (191)	rahip (178)
begum (193)	begüm* (181) *Hint prenseslerine verilen unvan. (ç.n.)
pastors (195)	din görevlileri (183)
Pilgrim Fathers (197)	Pilgrim Fathers [Püritenler] (184)
Chancellery (200)	Şansölyelik (187)
Margraves (200)	Margrave’ler [sınır muhafızı/uçbeyi] (187)
Burgraves (200)	Brugrave’ler [hisar muhafızı] (187)
Counts Palatine (200)	Palatine Kontlar (187)
Bans (200)	Banlar (187)
King-Emperor (200)	Kral-İmparator (187)
German Caesar (200)	Germen Kayzer (187)
Junkers (200)	Junkerler (187)
Sonderkommando, the SS (200)	Sonderkommando*, SS’ler (187) *Nazi Almanyası’nda Yahudiler arasından seçilen ve birkaç ay daha fazla yaşayıp bir parça yemek yemek uğruna ölüm kamplarına yeni gelenleri karşılama, yanlarındaki ve üzerlerindeki değerli eşyayı alma, onları gaz odasına götürme ve öldükten sonra cesetleri yakma gibi görevleri yerine getiren özel birlik; psikolojik çökertme uygulamalarının önemli bir parçası. (ç.n.)

Tablo 37 - devam

Attila's horde (202)	Attila'nın hordası* (189) *Moğolca kökenli, göçebe ve ilkel olarak yaşayan yağmacı topluluk anlamında terim. (ç.n.)
nobility (203)	soylular sınıfı (189)
Anna Maria (204)	Anna Maria (191)
President (209)	devlet başkanı (195)
Elena (209)	Elena (195)
Errol Flynn (210)	Errol Flynn (196)
monk (217)	keşiş (202)
Fraulein Eva Schumann (220)	Fräulein Eva Schumann (204)
Karl (220)	Karl (204)
Barbara (220)	Barbara (204)
Captain Haddock (221)	Kaptan Haddock* (204) *Belçikalı çizgi roman yazarı George Remi'nin (Hergé) ünlü <i>Tenten</i> serisinde, Tenten'in en iyi dostu olan, içkiye düşkün kaptan. (ç.n.)
bourgeois (221)	burjuvazi (205)
György (224)	György (208)
Father Tibor (231)	Peder Tibor (214)
clergy (233)	ruhban sınıfı (215)
	<i>Sisters of Mercy</i> * (215) *Türkçede "Merhametli Hemşireler" olarak bilinen, (1831)'de Dublin, İrlanda'da Catherine McAuley tarafından kurulan bir Hristiyan kadın cemaati. Cemaate katılan hemşireler yoksulluk, bekâret ve sadakat yemini ederler. (ç.n.)
bishop (233)	piskopos (215)
mother superior (234)	ana rahibe (216)
<i>Pfarrer</i> (236)	<i>Pfarrer</i> [rahip] (218)
Lutheran minister (239)	Lutheryen rahip (220)
Jesus Christ our Lord (240)	efendimiz İsa (221)
the Saviour (240)	Kurtarıcı (221)
Jesus, Prince of Peace (242)	İsa, Barışın Prensi (223)
<i>vovoide</i> (244)	<i>voivoide</i> [voyvodalar] (225)
<i>boulibasha</i> (244)	<i>bulibaşa</i> (225)
Jews of Eastern Europe, the Ashkenazi (244)	Doğu Avrupa Yahudileri, Aşkenaziler (225)
Crippen (255)	Crippen* (234) *1910'da Londra'da, karısı Cora H. Crippen'ı sakinleştirici uyuşturucu vererek öldürdüğü için asılan Amerikalı doktor. Evinin bodrumunda karısının cesedinin parçaları bulunmuş, ancak kafa, iskelet ve organlar bulunamamıştır; bunların doktorun imha ettiği öne sürülmüştür. Kendisi ayrıca tarihte polisin telsiz kullanarak yakaladığı ilk katildir. (ç.n.)
Christoph (258)	Christoph (237)
Albena (259)	Albena (238)
Ottoman pasha (261)	Osmanlı paşası (239)
George (271)	George (248)
Diana (275)	Diana (252)

Tablo 38: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Kurum ve İşletme Adları ile Bu Adların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
Czechoslovak party (2)	Çekoslovak Parti (10)
the Foreign Office (8)	Dışişleri Bakanlığı (15)
the Polish Government in exile (9)	Sürgündeki Polonya Parlamentosu (16)
the Red Army (9)	Kızıl Ordu (16)
the Lithuanian Government in Exile (9)	Sürgündeki Litvanya Parlamentosu (16)
the Estonian consul-general (9)	Estonya Başkonsolosluğu (16)
international hotel (9)	uluslararası otel (17)
a dollar-shop (12)	1 dolar dükkânları (19)
Gdynia-Amerika Shipping Line Co Ltd. (16)	Gdynia-America Shipping Line limitet şirketi (23)
the US Air Force (21)	Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri (27)
work (21)	fabrika (27)
Wehrmacht (22)	Wehrmacht* (28) *1935-1945 yılları arasında Alman ordusuna verilen isim. Kara kuvvetleri (Heer), hava kuvvetleri (Luftwaffe) ve donanmadan (Kriegsmarine) oluşur. (ç.n.)
museum (25)	müze (31)
restaurant (38)	restoran (41)
the Posta (39)	postane (43)
bar (59)	bar (61)
chapel (66)	şapel (67)
church (66)	kilise (67)
shrine (66)	tapınak (67)
country restaurant (69)	taşra lokantası (70)
the lady chapel (71)	Meryem Ana şapeli (71)
café (74)	kafe (75)
synagogue (75)	sinagog (76)
factory (78)	fabrika (79)
ABDULLAH NEMEH AND SONS LTD. (83)	ABDULLAH NEMEH VE OĞULLARI LTD. (83)
cathedral (96)	katedral (95)
police station (98)	polis karakolu (98)
laundromat (99)	çamaşırhane (98)
hospital (99)	hastane (98)
stout house (100)	birahane (99)
border post (103)	sınır karakolu (101)
bureau de change (104)	döviz bürosu (101)
hostel (109)	pansiyon (106)
bookshop (119)	kitapçı (115)
Viennese Riding School (121)	Viyana Binicilik Okulu (116)
Shell (122)	Shell (118)
the Senator Haz Hotel (122)	Senator Haz Oteli (118)
the Gellert Baths (127)	Gellert hamamları (122)
Stock Exchange (127)	Borsa Binası (122)
the Agricultural Museum (127)	Ziraat Müzesi (122)
orphanage (129)	yetimhane (124)
library (134)	kütüphane (128)
cinema (134)	cinema (128)
inn (136)	han (130)
World Service (141)	[BBC] World Service (135)

Tablo 38 - devam

beer garden (147)	birahane (139)
Restaurant Transylvania (149)	Restaurant Transylvania (142)
the Oradea (151)	Oradea Otel (142)
parish house (159)	kilise evi (150)
the Protestant church (161)	Protestan kilisesi (152)
university (164)	üniversite (155)
Romanian State Opera (164)	Romanya Devlet Operası (155)
Amnesty International (166)	Uluslararası Af Örgütü (157)
Franciscan monastery (173)	Fransiskan manastırı (163)
Orthodox church (173)	Ortodoks kilisesi (163)
department store (174)	mağaza (164)
Hammer (178)	Hammer yapım şirketi (168)
Saxon schools (195)	Sakson okulları (183)
Café Dracul (197)	Café Dracul (185)
Unitarian church (206)	Üniteryen kilisesi (193)
the British Embassy (218)	Britanya Konsoloslugu (203)
disco (239)	disko (220)
Calvinist church (239)	Kalvinist kilisesi (221)
convent school (239)	manastır okulu (221)
Austrian mint (243)	Avusturya Darphanesi (224)
caravanserai (256)	kervansaray (235)
EEC (263)	AET (241)
the Veliko Hotel (265)	Veliko Otel (243)
palace (267)	saray (245)
monastery (270)	manastır (247)

Tablo 39: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Tarihî Anıtlar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
the Berlin Wall (2)	Berlin Duvarı (10)
the Stonehenge (123)	Stonehenge (119)
the statue of the Virgin (215)	Bakire heykeli (201)
terracotta army (270)	terrakotta ordusu* (248) *1974'te Çin Halk Cumhuriyeti'nin Shaanxi eyaletine bağlı Xi'an yakınlarında bir çiftçi tarafından, ilk Çin imparatoru Qin Shi Huang'ın mezarında bulunan, MÖ 210 yılında yapılmış olan toprak heykellerdir. (ç.n.)

Tablo 40: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Tarihî Olaylar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
In 1990 Central Europe was thick with history. The region had been under a frost for more than half a century, since the rise of Nazi Germany in the 1930s, the outbreak of World War II in 1939 and the creation of a Soviet Empire in the Eastern Europe in the 1940s. Thaw came suddenly in 1989, a period of astonishing intensity, encapsulated forever in images of the Berlin Wall breached by a surging, exhilarated, fearful, heroic crowd. (2)	1990'da Orta Avrupa yoğun bir tarihle doluydu. Bölge, yarım yüzyıldan uzun bir süredir, 1930'larda Nazi Almanyası'nın yükselişe geçişinden, 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından ve 1940'larda Doğu Avrupa'da bir Sovyet İmparatorluğu'nun kurulmasından beri bir buz tabakasının altında yaşamıştı. Bu buz tabakası 1989'da, muazzam sayıda ve coşkulu bir kalabalığın akın akın Berlin Duvarı'nı yıkıp geçmesiyle hatıralara kazınan, hayret verici bir gerilim döneminde birdenbire çözüldü. (10)
It was the Poles who had first determined on free elections, in the Spring of 1989. (2)	1989 baharında ilk serbest seçim kararı alanlar Polonyalıları. (10)
By August, Poland had Eastern Europe's first non-communist prime minister and government in forty years. (2)	Polonya, ağustosta, Doğu Avrupa'nın kırk yıldan sonra komünist olmayan bir başbakan ve hükümetine sahip ilk ülkesi oldu. (10)
In September, Hungary let thousands of East Germans cross its borders to the west, and thousands followed from Prague and Warsaw in October. (2)	Eylül ayında Macaristan, binlerce Doğu Almanyalı'nın, sınırlarını aşip batıya geçmesine izin verdi ve bunu ekim ayında Prag ve Varşova'dan gelen binlerce insan izledi. (10)
As the nation voted with its fleet, Gorbachev celebrated forty years of the GDR in Berlin by urging reforms on the conservative communist regime. (2)	Halk isyan edip protesto ederken, Gorbachev, Berlin'deki Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin (DDR) kırkıncı yılını, muhafazakâr komünist rejime acil reform çağrısında bulunarak kutladı. (10)
Hungary was already preparing for free elections, and at the beginning of November, following the resignation of the entire East German cabinet, the Germans threw down the Berlin Wall. (2)	Macaristan çoktan serbest seçimlere hazırlanmaya başlamıştı ve kasım başında, tüm Doğu Almanya kabinesinin istifasının ardından Almanlar Berlin Duvarı'nı yıktılar. (10)
Bulgaria's party leader Zhivkov was removed; a vigorous popular response to violence against demonstrators in Prague led to the resignation of Czechoslovak party leadership on 24 November; Bulgaria got the promise of free elections on 11 December; and on the 20 th police fired on demonstrators in the Romanian town of Timişoara. (2-3)	Bulgaristan'ın Parti lideri Jivkov görevden alındı; Prag'da göstericilere uygulanan şiddet karşısında gösterilen çok güçlü halk tepkisi 24 Kasım'da Çekoslovak Parti yönetiminin görevden çekilmesine yol açtı; Bulgaristan 11 Aralık'ta serbest seçim sözü aldı; ve ayın 20'sinde polis, Romanya'nın Timişoara kentinde göstericilere ateş açtı. (10)
Two days later, Ceauşescu's regime collapsed; the <i>conducator</i> and his wife were executed on Christmas Day. (3)	İki gün sonra, Çavuşesku rejimi çöktü; <i>Conducător</i> ve karısı Noel günü kurşuna dizilerek idam edildiler. (10)
By the end of the week, Václav Havel, the playwright, was elected president of Czechoslovakia. (3)	Haftanın sonunda, oyun yazarı Václav Havel Çekoslovakya'nın cumhurbaşkanı seçildi. (10)
As the year turned, the leading role of the Communist Party was being abolished in country after country: by February, Gorbachev had proposed to follow suit in the Soviet Union itself. Within three months the Baltic republics had declared their independence. (3)	Yıl sonuna doğru, her ülkede ardı ardına Komünist Parti'nin lider rolü kaldırıldı: Şubat ayına gelindiğinde, Gorbachev Sovyetler Birliği'nde de aynı yolu izlemeyi teklif etmişti. Üç ay içerisinde Baltık cumhuriyetleri bağımsızlıklarını ilan ettiler. (10-11)

Tablo 40 - devam

Constantine dreamed of a withered crone transfigured into a young woman, and founded the city, in 330 AD, to be Rome all over again, on those seven hills like Rome's, filling it with relics brought from every corner of his empire, so that its stones and statues bore witness to ancient history. (4)	Konstantin, pörsümüş bir kocakarıyı genç bir kadına dönüştürmeyi hayal ediyordu ve bu sebeple, MS 300 yılında, yeni bir Roma yaratmak üzere, taşlarının ve heykellerinin kadim tarihe tanıklık etmeleri için imparatorluğunun dört bir yanından getirttiği kutsal emanetlerle doldurduğu şehri Roma'nınki gibi yedi tepe üzerinde kurdu. (11-12)
The Polish Government had protested then and waved the text of Yalta. The British let them keep their grand building, and accorded them shadowy diplomatic status, but the Government in Exile became merely a nuisance, an unhappy reminder of bad faith and powerlessness, best ignored. (9)	Polonya hükümeti o zaman protesto etmiş ve Yalta metninden çekilmişti. Britanyalılar onların ana binalarını muhafaza etmelerine izin verip belirsiz bir diplomatik statü tanımışlardı, fakat Sürgündeki Parlamento, görmezden gelinmesi uygun görülen, üzücü bir kötü niyet ve zayıflık hatırası bir dert haline geldi. (16)
Before the communists there had been the Nazis; before the Nazis two brief, tumultuous decades of statehood and dictatorship in what sounded like a different country altogether. (18)	Komünistlerden önce Naziler vardı; Nazilerden önceyse iki kısa, çalkantılı on yıllık devlet ve diktatörlük dönemi vardı ki bunlar kulağa iki apayrı ülkeymiş gibi geliyordu. (25)
It had existed for twenty-one years, from its restitution after World War I to its collapse in 1939, not even occupying the territory it possessed now, shunted 70 miles further west, its eastern flank absorbed into the Soviet Union, its western regions incorporating land that had once been Germany. (18)	Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra topraklarına tekrar kavuşmasından 1939'daki çöküşüne dek, yirmi bir yıl süreyle var olmuştu; şu anda sahip olduğu topraklar üzerinde bile değildi, 110 kilometre batıya kaydırılmıştı, ülkenin doğu kanadı Sovyetler Birliği'nin içine doğru çekilmiş, batı bölgeleriye bir zamanlar Almanya'ya ait olan toprakları bünyesine katmıştı. (25)
Gdansk was the effigy of a city that was buried on the spot: a German town called Danzig, blasted to pieces by Soviet guns at the end of the Second World War. (29)	Gdansk, olay yerine gömülmüş bir şehrin suretiydi: İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Sovyet silahlarıyla infilak ederek parçalara ayrılmış, Danzig adında bir Alman şehrinin. (35)
Founded by German colonists in the twelfth century, Danzig became a trading giant, joining a band of ports and merchant cities in northern Europe that called itself the Hansa and enjoyed the power and prestige of an independent state. (29)	12. yüzyılda Alman sömürgeciler tarafından inşa edilen Danzig, bir ticaret devi olmuş ve Kuzey Avrupa'da, kendisine Hansa adını veren ve bağımsız bir devletin gücüne ve prestijine sahip limanlar ve ticaret şehirleri birliğine katılmıştı. (35)
Danzig soon shrugged off the authority of its founders, the Teutonic Knights, enfeebled by their defeats at Tannenberg and Grunwald, put itself under the nominal sovereignty of the victor, the King of Poland-Lithuania. (29)	Kısa süre sonra Danzig, Tannenberg ve Grunwald'de uğradıkları hezimetlerle zayıf düşmüş kurucuları Töton Şövalyelerinin otoritesini silkinip üzerinden atmış ve kendisini galibin, Lehistan-Litvanya kralının hükmi egemenliği altına sokmuştu. (35)
[...] and in 1700 Daniel Fahrenheit, born in the city, hit on a way to measure accurately the balance between heat and cold. (30)	Ve 1700 yılında, şehirde doğan Daniel Fahrenheit, sıcaklık ve soğukluk arasındaki dengeyi tam olarak ölçmek için bir yol buldu. (36)
From England, Arthur was followed by the plague, thought to have entered the city in rat-ridden bales of English wool. Plague was a recurrent torment after that, and in 1602, during a virulent outbreak, the Danzigers believed that Antichrist had arrived. (31)	İngiltere'den, Arthur'un peşi sıra, sıçan dolu İngiliz yünü balyaları içinde şehre girdiği düşünülen veba da gelmişti. Bundan sonra veba, sürekli tekrar eden bir azap olmuş ve 1602'de, öldürücü bir salgında Danzigliler sonunda Deccal'in geldiğine inanmışlardı. (36)
Marienburg, the Knights' headquarters, was the largest, best-fortified castle in Europe, and it was never taken in battle until 1945, when it fell to the Soviet army after a siege of seven months. (40)	Şövalyelerin karargâhı olan Marienburg, Avrupa'daki en büyük, en güçlü kaleydi ve 1945'te yedi aylık bir kuşatmanın ardından Sovyet ordusuna yenik düşene dek hiçbir savaşta ele geçirilememişti. (43)

Tablo 40 - devam

In the seventeenth and eighteenth centuries the Tsarist empire in the east, resurgent Prussia, and the Habsburg empire all broke through Poland's extended lines of defence; then central Poland was doomed, as well. (54)	17. ve 18. Yüzyıllarda doğudaki Çarlık İmparatorluğu, yeniden dirilen Prusya ve Habsburg İmparatorluğu, Polonya'nın genişletilmiş savunma hattını yarıp geçmişlerdi: Polonya'nın merkezi de aynı kadere mahkûm olmuştu. (56)
In 1795, claiming that the Poles were incapable of governing themselves, the three powers blithely carved Poland up between themselves, leaving a little principality to rule itself in Cracow. (54)	Bu üç güç 1795'te, Polonyalıların kendilerini yönetmekten aciz olduklarını öne sürerek birleştiler ve Polonya'yı, Krakow'da özerk küçük bir prenslik bırakacak şekilde aralarında paylaştılar. (56)
From then until 1918 there was no Poland at all. (54)	O zaman 1918'e dek Polonya diye bir yer yoktu. (56)
The Germans, for instance, had laid branch lines to carry troops, or POWs, or Jews destined for the extermination camps that they built in occupied Poland. (54)	Örneğin, Almamlar, birlikleri, savaş mahkûmlarını ya da işgal altındaki Polonya'da kurdukları imha kamplarına gönderilecek Yahudileri taşımak üzere iltisak hatları döşemişlerdi. (56)
A constant drift away to America, Canada, Brazil, Israel and Western Europe became an avalanche after Partition, after the failure of the 1830 uprising against the Russians; in 1864, and 1905; in the 1930s and 1940s and in 1968. (56)	Devamlı olarak, ipini koparıp Amerika'ya, Kanada'ya, Brezilya'ya, İsrail'e ve Batı Avrupa'ya gidenlerin sayısı, Ruslara karşı 1830 Ayaklanması'nın başarısız olmasının ardından, 1864'teki, 1905'teki, 1930 ve 40'lardaki ve 1968'teki Taksim'den sonra çığ gibi büyümüştü. (58)
Like Danzig, Thorn was founded in the thirteenth century by the Teutonic Knights, who erected the towers and bastions that even now bristled above the river. (62)	Danzig gibi Thorn da 13. Yüzyılda, bugün bile nehrin üzerinde yükselen kuleleri ve burçları inşa etmiş Töton Şövalyeleri tarafından kurulmuştu. (63)
Outside the Town Hall, in 1769, a fight broke out between Catholic making a procession to the church and a group of Protestant students, who jeered the papists [...] as they passed by. The fight became a riot, dubbed the Tumult of Thorn in English history bloodbath-the ideal pretext for Frederick the Great's part in the Partition of Poland seven years later. (62)	Belediye binasının dışarısında, 1769 yılında, kiliseye doğru bir geçit töreni yapan Katolikler ve önlerinden geçmekte olan Papacıları yuhalayan bir grup Protestan öğrenci arasında bir kavga çıkmıştı. [...] Kavga bir ayaklanmaya dönüşmüş, İngilizce tarih kitaplarında "Thorn Arbedesi" olarak adlandırılmıştı, ancak Almanlar tarafından Der Thorner Blutbad, yani kan banyosu olarak biliniyordu-Büyük [II.] Friedrich için yedi yıl sonra Polonya'nın taksimi için ideal bir mazeret oluşturunca. (63-64)
By the beginning of the eighteenth century, the days of Polish empire were done. (80)	18. yüzyılın başlamasıyla beraber, Polonya imparatorluğunun günleri geride kalmıştı. (81)
The result was that in 1793, when Russiz, Prussia and Austria at last hit on a way of partitioning Poland between themselves, the <i>sclachta</i> had nothing to fall back on. (81)	Sonuç olarak 1793'te Rusya, Prusya ve Avusturya sonunda Polonya'yı aralarında bölüşmenin bir yolunu bulduğunda, <i>sclachta</i> 'nın hiçbir dayanağı yoktu. (81)
There was resistance, the Confederacy; its leaders claimed to value scratch armies and fought <i>la petite guerre</i> , before they were crushed by Russian regulars in 1794. (81)	Ortada direniş konfederasyonları vardı; bunların liderleri düzensiz orduları destekliyorlardı ve 1794'te Rus muvazzaf askerleri tarafından bozguna uğratılmadan önce <i>la petite guerre</i> [gerilla savaşı] yürütüyorlardı. (81)
[...] the rising of 1846 in the south was never suppressed by Austrian troops-it was nipped in the bud by peasants who didn't belong to the Polish club. (81)	[...] 1846'da güneyde çıkan ayaklanma Avusturya birlikleri tarafından bastırılmamıştı-en başından, Polonyalılar cemiyetine ait olmayan köylüler tarafından engellenmişti. (81)

Tablo 40 - devam

It hadn't always given up so easily. Jasna Gora became legendary for its stubborn resistance to the Swedes in 1654, when almost the whole of Poland had acquiesced in the invasion of Charles Gustavus, the Protestant King of Sweden, who held out the prospect of a Baltic empire under the Swedish Crown. (86)	Jasna Góra her zaman böyle kolay teslim olmamıştı. 1654'te, neredeyse Polonya'nın tamamının boyun eğdiği, İsveç tacı altında bir Baltık imparatorluğu kurmayı amaçlayan İsveç'in Protestan kralı Charles Gustavus'un işgali sırasında, İsveçlilere karşı inatçı direnişiyile efsaneleşmişti. (86)
The fort had another moment of glory, in 1764, when the Confederates occupied it and held out against the Austrians marching in to partition Poland. (86)	Hisar, 1764 yılında, Konfederasyoncular burayı işgal edip Polonya'yı bölmek isteyen Avusturyalılara karşı direndiğinde, bir zafer daha yaşadı. (86)
There were some of the spoils of Sobieski's rout of the Turks outside Vienna in 1683- [...]. (89)	1683'te Sobieski'nin, Türkleri Viyana'nın dışında uğrattığı bozgunda-[...]- yağmalanan bazı eşya vardı. (88)
[...] -they gave the Black Madonna a coronation in 1714- [...]. (89)	[...] -Siyah Meryem için 1714'te bir taç giyme töreni düzenlemişlerdi- [...]. (88)
But Poland has been contracting for centuries. The Swedes destroyed her castles in the eighteenth century; [...]. (101)	Ancak Polonya yüzyıllardır küçülüyordu. İsveçliler 18. Yüzyılda onların kalelerini imha etmişlerdi; [...]. (99)
When it was weak-when the Turks broke in from the south in the sixteenth century-Hungary took to the hills, sustaining itself in Slovakia, and Transylvania to the east, while the Hungarian crown passed westwards to the Habsburgs in Vienna. (103)	Güçsüz olduğu dönemde-16. Yüzyılda Türkler güneyden gelip işgal ettiklerinde-Macaristan tepelere sığınmış, varlığını Slovakya'da ve doğuda Transilvanya'da devam ettiriyorken, Macar tacı batıda, Viyana'daki Habsburgların eline geçti. (100)
Transylvania, the walled-in plateau, remained aloof, paying dues to the Turks, managing its own affairs, until the Turks were pushed down the Danube, and the reconquered kingdom came into the hands of the Austrian dynasty in 1699, and Transylvania submitted to their rule. (103)	Dağlarla çevrili bir plato olan Transilvanya, Türklere vergi ödeyerek ve işlerini kendisi idare ederek bunun uzağında kaldı, ta ki Türkler Tuna Nehri'nin aşağısına sürülüp, fethedilen krallık 1699'da Avusturyalı hanedanın ellerine geçip, Transilvanya onların yönetimine girene dek. (100)
The Austro-Hungarian empire collapsed at the end of World War I, and the Czechs, lobbying the Allies, insisted on the creation of a Slovak state. (103)	Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda yıkıldı, İtilaf Devletleri'ne kulis yapan Çekler de yeni bir Slovak devleti yaratılmasında ısrar etti. (101)
Levoča was founded by German merchant colonists in the middle ages: Leutschau. (105)	Levoča, Leutschau adıyla bir ticaret kolonisi olarak ortaçağda Alman tüccarlar tarafından kurulmuştu. (102)
The consequence of defeat in 1918 was the collapse of the Austro-Hungarian monarchy along the lines proposed by President Wilson, whose Fourteen Points, giving Americans a cause to fight for in Europe, upheld the right to national self-determination. (128)	1918'deki yenilginin sonucu; Başkan Wilson'un Amerikalılara savaşmak için bir neden sağlayan On Dört İlkesi'nin-ulusların kedi kaderini tayin etme hakkını içeren şartları-gereğince, Avusturya-Macaristan monarşisinin yıkılması oldu. (123)
A large number of nationalist claims were heard by the victors at Versailles between 1918 and 1921, [...]. (128)	1918'le 1921 arasında Versailles'da çok sayıda milliyetçi talebe kulak verdiler. (123)
Hungary, nonetheless, was so lukewarm in its support for Hitler that Germany invaded the country in 1944. (129)	Ne var ki Macaristan Hitler'i o kadar isteksizce destekledi ki Almanya 1944'te ülkeyi işgal etti. (123-124)
A month before, Romania's first free elections in over half a century had returned the Salvation Front and its leader, the interim president Ion Iliescu, to power with a gigantic majority. (144-145)	Bir ay önce, Romanya'nın yarım asırdan fazla bir süre sonraki ilk serbest seçimleri, [Ulusal] Kurtuluş Cephesi ve lideri, geçici başkan Ion Iliescu'yu ezici bir çoğunlukla iktidara geri getirmişti. (137)

Tablo 40 - devam

In provincial towns you could read the history of Eastern Europe. Medieval, Renaissance, Imperial-classical, each had its boom a very long time ago. (148)	Taşra kasabalarında Doğu Avrupa tarihini okuyabiliyordunuz. Ortaçağ dönemi, Rönesans, imparatorluk dönemi-klasik dönem, hepsinin çok uzun zaman önce refah dönemleri olmuştu. (140)
When the Allies ordered a head count in 1918 the breeding paid off. (164)	İtilaf Devletleri 1918’de nüfus sayımı emri verdiğinde, çocuk doğurmaları sonuç vermişti. (155)
[...] the Allies were persuaded that Transylvania contained more Romanians than Hungarians and at Trianon in 1921 the was handed over to Bucharest. (164)	[...] İtilaf Devletleri Transilvanya’da Macarlardan daha fazla Romen bulunduğuna kani olmuşlardı ve 1921’de Trianon’da ülke Bükreş’e teslim edilmişti. (155)
Marosvásárhely surrounded a broad avenue leading to the squat concrete bug of the Orthodox Church, built in triumph after the Treaty of Trianon in 1921 gave Transylvania to the Romanians. (174)	Marosvásárhely, 1921’deki Trianon Antlaşması Transilvanya’yı Romenlere verdikten sonra zaferle inşa edilen bodur beton Ortodoks Kilisesi’ne giden geniş bulvarı çevreliyordu. (164)
The first German colonists to settle in the province of Transylvania founded the town they called Schässburg in 1265. (194)	Transilvanya eyaletine yerleşen ilk Alman sömürgeciler, 1265’te Schässburg adını verdikleri şehri kurdular. (182)
The Hungarians meeting the Székely in the thirteenth century were quite clear that they had encountered a separate nation. Soon after that meeting, the whole region was devastated by the Mongol invasions. (202)	13. yüzyılda Székelylerle karşılaşan Macarlar, bağımsız bir milletle karşı karşıya olduklarından oldukça eminlerdi. Karşılaşmadan kısa bir zaman sonra, bölgenin tamamı Moğol istilalarıyla perişan olmuştu. (189)
Outside Schässburg we passed the spot where Petofi Sandor disappeared. In 1848, at the age of twenty six, he had joined the revolutionary Hungarian army under the Polish General Bem, who managed to secure almost all Transylvania for Kossuth before the Austrians called in the Russians, campaigning against the Turks in Wallachia. (204)	Schässburg dışında, Petöfi Sandor’un ortadan kaybolduğu yeden geçtik. 1848’de, yirmi altı yaşındayken, Valahya’da (Eflak) Türklere karşı mücadele veren Avusturyalılar Rusları çağırmadan önce neredeyse tüm Transilvanya’yı [Lajos] Kossuth adına güvence altına almayı başaran Leh General Bem’in komutası altındaki devrimci Macar ordusuna katılmıştı. (190)
Bem defeated the first army sent against him; but when the Tsar sent 200,000 reinforcements, the Hungarians were trounced on 31 July 1849. (204)	General Bem kendisine karşı gönderilen ilk orduyu bozguna uğratmıştı ama çar 200.000 kişilik takviye gönderince Macarlar 31 Temmuz 1849’da büyük bir yenilgiye uğramışlardı. (190)
Hunyades died at Belgrade in 1456, having successfully repulsed the Turks under the command of Mahomet, the conqueror of Istanbul; [...]. (215-216)	Hunyadi 1456’da, İstanbul’un fatihi Mehmet komutasındaki Türkleri başarılı bir şekilde geri püskürtmüş olarak Belgrad’da ölmüştü; [...]. (201)
[...] Hunyades himself aspired to be made King of Bulgaria, through which he twice led a Hungarian army, nearly to the walls of Edirne. But in 1444 his army of Hungarians and Poles was defeated at Varna on the Black Sea-King Ladislaus among the dead. (216)	[...] Hunyadi, bir Macar ordusunun başında, içinden geçerek iki defa neredeyse Edirne surlarına dek geldiği Bulgaristan’ın kralı ilan dilmek istiyordu. Ancak Macarlar ve Lehlerden oluşan ordusu 1441’de Karadeniz kıyısındaki Varna’da bozguna uğramıştı-Kral Wladyslaw da ölenler arasındaydı. (201)
Instead a sexton outside the Black Church told us about the great library that had once existed in the town, and how the Romanians had come in 1945 and destroyed it. (239)	Onun yerine Kara Kilise’nin dışındaki bir kilise hademesi, bir zamanlar kasaba var olan büyük kütüphaneden ve Romenlerin 1945’te nasıl gelip onu yok ettiklerinden bahsetti. (220)
Gypsiologists maintain that the early gypsies, migrating from India in the fifth century, divided on the further shores of the Black Sea, some coming towards Constantinople, some turning north into the Caucasus-into Khazaria. (244-245)	Çingene bilimciler, 5. Yüzyılda Hindistan’dan göç eden Çingenelerin, Karadeniz’in kıyılarında birbirlerinden ayrıldıklarını, kimileri Konstantinopolis’e giderken kimilerinin kuzeye yönelip Kafkaslar’ın içlerine-Hazar Kağanlığı’na gittiklerini kabul ederler. (225)

Tablo 40 - devam

It had been built by in the 1870s by the Ottoman pasha governing Ruse, a military highway: [...]. It was the first road in Bulgaria built in a Western manner. (261)	Yol, 1870'lerde Rusçuk'u yöneten Osmanlı paşası tarafından, askeri bir anayol olarak yapılmıştı: [...]. Bulgaristan'da Batılı tarzda yapılmış ilk yoldu. (239)

Tablo 41: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Tarihî Şahsiyetler ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), (2010))
Gorbachev (2)	Gorbaçov (10)
Bulgaria's party leader Zhivkov (2)	Bulgaristan'ın Parti lideri Jivkov (10)
Ceauşescu (3)	Çavuşescu (10)
Václav Havel (3)	Václav Havel (10)
St Helena (4)	Azize Helena (11)
Aeneas (4)	Aeneas (11)
Noah (4)	Hız. Nuh (11)
Constantine (4)	Konstantin (11)
Othman (5)	Osman (12)
Leo the Armenian (5)	Ermeni (V.) Leo (13)
Father Christmas (6)	Noel Baba (14)
Chaucer (8)	Chaucer (16)
German Walter Benjamin (9)	Alman Walter Benjamin (17)
Patrick Leigh Fermor (15)	Patrik Leigh Fermor (20)
Laurie Lee (15)	Laurie Lee (20)
Leslie Stephens (15)	Leslie Stephens (20)
the gypsy-trailing violinist professor Walter Starkie (15)	Çingene izi süren viyolonist Profesör Walter Starkie (20)
Bartholomew (21)	Bartholomew (27)
Berndt (21)	Berndt (27)
Daniel Fahrenheit (30)	Daniel Fahrenheit (36)
Celsius (31)	Celsius (36)
Arthur (31)	[Kral] Arthur (36)
the bishop of Schleswig, Paul von Eitzen (31)	Schleswig Piskoposu Paul von Eitzen (37)
Ahasuerus (32)	Ahasuerus (37)
Teutonic Knights (34)	Töton Şövalyeleri (39)
Lenin (40)	Lenin (43)
Fats Waller (53)	Fats Waller (55)
Doré (55)	Doré [Gustave] (57)
the Beatles (67)	The Beatles (68)
Stephen of Hungary (75)	Macar Kralı Aziz Istvan (75)
Catherine the Great (75)	Büyük Katerina (75)
Henry VIII or Henri IV or Philip of Spain (76)	VIII. Henry veya IV. Henri ya da II. Felipe (76)
Stefan or Istvan Bathory, King of Poland, Hungary and Transylvania (76)	Polonya, Macaristan ve Transilvanya kralı Stefan ya da István Bathory (76)
Homer (76)	Homer (76)
Arthur Rackham (76)	Arthur Reckham (76)
Zola (85)	Zola (84)
Napoleon (86)	Napoleon (85)
Charles Gustavus, the Protestant King of Sweden (86)	İsveç'in Protestan kralı Charles Gustavus (85)
the Polish King, Jan Casimir (86)	Polonya Kralı Jan Kazimierz (85-86)
Virgin Mary (86)	Meryem Ana (86)
St Luke (87)	Luka (86)
St Helena (87)	İmparatoriçe Helena (86)
Constantine (87)	I. Konstantin (87)

Tablo 41 - devam

the Emperor Nicephorus (87)	İmparator I. Nikeforos (87)
Charlemagne (87)	Şarlman (87)
Lech Walesa (89)	Lech Wałęsa (88)
Henry of Valois (89)	Valoisli Henri [III. Henri] (89)
Wladislaw (89)	III. Wladislaw (89)
John Paul (90)	John Paul (89)
Southey (96)	Southey (95)
Baden-Powell (119)	Baden-Powell* (115) *İzciliğin kurucusu İngiliz General Robert Baden-Powell'dır. (ç.n.)
the Empress Ersabet (128)	İmparatoriçe Ersabet (122)
President Wilson (128)	Başkan Wilson (123)
Liszt (137)	Liszt (131)
Varangian Guard (145)	Vareg Muhafızları* (138) *Entrikalar nedeniyle kendi askerlerine güvenmeyen Bizans imparatoru II. Basil, kendisine, savaşçılıklarından etkilendiği Vareglerden bir muhafız taburu kurmuş ve bunlar Vareg Muhafızları olarak anılmaya başlamışlardır. (ç.n.)
Iliescu (152)	Iliescu (144)
Mussolini (157)	Mussolini (148)
Trajan (161)	Trajan (153)
Hunyadi Janos (162)	Hunyadi Janos (154)
King Matthias Corvinus (167)	Kral Matthias Corvinus (157)
the Orthodox Patriarch Theocritus (173)	Ortodoks Patriği Theocritus (163)
Churchill (176)	Churchill (166)
Petru Roman (179)	Petru Roman (168)
Vlad Dracul, the Impaler (196)	Vlad Dracul, Kazıklı Voyvoda (183)
Frank of Wavel (200)	Wawelli [Hans] Frank (187)
sleepers of Ephesus (200)	Ephesos'un (Efes) uyukucuları [Yedi Uyurlar] (187)
Maria Theresa (201)	Maria Theresa (188)
Attila (202)	Attila (189)
Petofi Sandor (203)	Petöfi Sandor (190)
Kossuth (203)	[Lajos] Kossuth (190)
the Polish General Bem (203)	Leh General Bem (190)
Lazarus (204)	Lazarus* (191) *İncil'de İsa'nın dirilterek yaşama döndürdüğü biri. (ç.n.)
Dr Boner (215)	Dr. [Charles] Boner (200)
Mahomet, the conqueror of Istanbul (216)	İstanbul'un fatihi Mehmet (201)
Ivan the Terrible (216)	Korkunç İvan (201)
Ladislaus, King of Poland and Lithuania (216)	Polonya ve Litvanya kralı Wladyslaw (201)
Lao Tse (232)	Lao Tzu (215)
Mother Theresa (233)	Rahibe Theresa (215)
Christ (240)	İsa (221)
Wit Stosz (242)	Wit Stwosz [Veit Stoss] (223)
Horthy (243)	[Miklós] Horthy (224)
Koestler (244)	[Arthur] Koestler (225)
Queen Marie (246)	Kraliçe [Edinburghlu] Marie (226)
Zhivkov, the last of the old communist leaders in Eastern Europe (267)	Doğu Avrupa'daki eski komünist liderlerin en sonuncusu olan Jivkov (245)
Mrs Zhivkov (267)	Bayan Jivkov (245)
Bulgaria's president (275)	Bulgaristan cumhurbaşkanı (251)

Tablo 42: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Toplumsal Yaşam ve Günlük Alışkanlıklar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
Christmas Day (3)	Noel günü (10)
Eastern Europe was like a rackety attic from which spies, writers and defectors weeded occasionally heaved out and paraded with a mixture of nostalgia and delight. In the attic gloom you could make out rows of winking medals, grey citizens in concrete blocks, anti-semites in the villages and thin intellectuals, chain-smoking. (8)	Doğu Avrupa, içinden zaman zaman ajanların, yazarların ve sığınmacıların fırlayıp bir nostalji ve keyif karışımıyla resmigeçit yaptığı, gürültülü bir tavan arası gibiydi. Tavan arasının karanlığında, ışıldayan dizi dizi madalyalar, betonarme apartman bloklarında gri vatandaşlar, köylerde antisemitler ve sigaralarının birini yakıp diğerini söndüren zayıf entelektüeller bulabilirdiniz. (16)
Easter (65)	Paskalya (66)
church service (66)	kilise hizmeti (67)
confession (66)	günah çıkarmak (67)
Częstochowa pilgrimage (67)	Częstochowa hacı (68)
Plainly the shrines were to protect the traveller from dark forces haunting the road. Djinn, ghouls and dybbuks prey on wanderers, encouraging people to keep their bounds and not to move abroad at night. (67)	Lafin kıyası, tapınaklar, gezginleri yola musallat olan karanlık güçlerden korumak için orada bulunuyordu. Cinler, gulyabaniler ve kötü ruhlar gezginleri avlıyor, insanları sınırlarını aşmamaya ve geceleri bir yerlere gitmemeye teşvik ediyorlardı. (68)
painting eggs (71)	boyanmış yumurtalar (72)
[...] that only unmarried girls were wetted today: wet Monday. (74)	[...] bugün yalnızca bekâr kızların ıslatıldığı açıkladı: ıslak pazartesi. (74)
Almost anywhere in the countryside, Jews were better educated than their neighbours. So Jews ran bars and Poles did not. (74)	Taşranın hemen her yerinde Yahudiler diğer komşularından daha eğitimliydi. Dolayısıyla Yahudiler bar işletiyordu ama Polonyalılar işletmiyordu. (75)
Every noble had the right of <i>Liberum Veto</i> , by which he could bring a debate to an end simply by rising to his feet and saying so. (80)	Her asilzadenin <i>Liberum Veto</i> hakkı vardı; bununla, sadece ayağa kalkıp söylemek suretiyle parlamentodaki bir tartışmayı sona erdirebilirdi. (81)
The smaller gentry (all the sons of counts were counts, and their sons counts as well-countless counts) had the same official rights as the great magnates, [...]. (80-81)	Daha küçük seçkinler sınıfı (kontların oğulları da konttu ve hatta onların oğulları da konttu-sayılsız sayıda kont) da kodamanlarla aynı resmi haklara sahipti. (81)
In June the village banner is unfurled, knapsacks are stuffed with bread and sausage, the priest bestows his blessing, and bands set out from the boundary shrine to follow the Częstochowa road. Old women in cloth boots make the journey on foot; young men, and parents with children on their backs; farmers and activists, workers and seminarists; a swelling pilgrim flood that surges a million strong towards the tower of Jasna Góra, and the chapel of the Black Madonna, a holy, patriotic, collective pilgrimage, to the shrine they call Poland's heart, or soul. (84)	Haziran ayında köy pankartı açılır, sırt çantaları ekmek ve sosisle doldurulur, papaz müsaadesini verir ve gruplar, sınır tapınağından başlayıp Częstochowa'ya doğru yola koyulurlar. Yaşlı kadınlar yürüyerek yolculuk eder; genç erkekler ve sırtlarında çocuklarını taşıyan anne babalar; çiftçiler ve aktivistler; işçiler ve papaz okulu öğrencilerinden oluşan bir hacı seli, bir milyon insanı Jasna Góra kulesine ve Siyah Meryem şapeline sürükler; Polonya'nın kalbi ya da ruhu adını verdikleri yere doğru kutsal, vatanperver ve kolektif bir hac yolculuğu gerçekleştirilir. (84)
A bell tolled; cymbals crashed; our neighbours crossed themselves and muttered prayer as all eyes turned on the silver iconostasis. (88)	Bir çan çaldı; ziller birbirine çarptı; komşularımız istavroz çıkartıp, tüm gözler cemaati Meryem'den ayıran gümüş kapıya çevrilirken dualar mırıldanmaya başladılar. (87)

Tablo 42 - devam

Three scars on the Virgin's cheek are left from a Hussite raid on the monastery in 1430. (88)	Meryem'in yanağındaki üç yara, 1430'da Husçuların* manastıra düzenlediği bir saldırıdan kalmaydı. (87) *Reform'un atalarından biri olan Çek reformcusu Jan Hus'un öğretilerini takip eden bir Hristiyan hareketi. (ç.n.)
The bell tolls; the congregation kneels to take the host; finally; chalice is wiped and napkin folded, jug and platter tucked away in a cupboard under the iconostasis. Many eyes are closed as the silver doors swing shut. (88)	Çan çalıyor; cemaat ayin ekmeğini almak üzere diz çöküyor; en sonunda da, kadeh silinip mendil katlanıyor, testi ve tabak dolaba kaldırılıyor. Gümüş kapılar kapanırken birçok göz de kapanıyor. (87)
the holy walk to Santiago de Compostela (88)	Santiago de Compostela'ya yapılan kutsal yürüyüş (88)
coronation (89)	taç giyme töreni (88)
Banditry was common in the days of Ceauşescu, [...]. (124)	Çavuşesku zamanında eşkıyalık çok yaygındı, [...]. (119)
A few of the men were wearing Sunday suits. (131)	Erkeklerin birkaçı Pazar günü takımlarını giymişti. (125)
gypsy csarda (137)	Çingene csárdás* (131) *Genellikle bir Çigan orkestrası tarafından icra edilen, ağır bir tempoyla başlayıp giderek hızlanan, 2/4 ya da 4/4 ölçülü Macar ulusal dansıdır. Kökeni 19. Yüzyıldan kalma, daha eski bir halk dansı olan <i>magyar kör</i> 'e dayanır. (ç.n.)
reelers (138)	reel* dansçıları (131) *2/4'lük ya da 4/4'lük ölçüde bir İrlanda halk müziği ve dansı. (ç.n.)
tantric Budism (167)	tantrik Budizm (158)
guild system (194)	lonca sistemi (182)
From the moment we saw a spire in the distance we began trying to decipher its denomination: a cross for the Catholics; a spiky iron ball like a mace for the Calvinists; three spheres transfixed on a spike for the Unitarians. (229)	Uzakta bir kilise kulesi gördüğümüz andan itibaren mezhebini çözmeye çalışıyorduk: Katolikler için bir haç; Kalvinistler için tören esasına benzeyen sivri uçlu bir küre; Üniteryenler için sivri uçlu bir demirin üzerine mihlanmış üç küre. (212)
The Sisters of Mercy, for whom he regularly performed Mass and confession, and who regularly sought his advice, afforded him a considerable amount of dry amusement. (233)	Onlar adına düzenli olarak ekmek ve şarap ayini ve günah çıkartma icra ettiğinden ve kendisinden devamlı nasihat isteyen Sisters of Mercy, Tibor'a büyük miktarda eğlence sağlıyordu. (215)
He conducted the service in English, but they recited the Lord's Prayer in Hungarian, and attended regular services in the church as well. (233)	Peder ayini İngilizce yönetiyordu ama onlar Pederimiz duasını Macarca okuyor, kilisede düzenli olarak yapılan ayinlere de katılıyorlardı. (216)
pastoral work (234)	papazlık görevi (216)
Easter eggs (234)	Paskalya yumurtaları (217)
holiday <i>cabana</i> (249)	tatil <i>cabana</i> 'sı (228)
'pukka' housing, housing of brick or stone (252)	tuğla ya da taştan yapılan "pukka"* evleri (231) *Hindistan'da tuğla ve taş gibi aşınmaya dayanıklı malzemelerle ve harçla birleştirilerek yapılan yöresel evler. (ç.n.)
Kate wagged her index and little finger at them to ward off the evil eye. (258)	Kate, kem gözleri uzak tutmak için onlara işaret ve küçük parmağını salladı.* (237) *Avrupalı Hristiyan ülkelerde kem gözlerden korunmak için işaret parmağı ve küçük parmak haç şeklinde üst üste konup kötülüğün kaynağına doğru işaret edilir. (ç.n.)

Tablo 42 - devam

The show was immense. (265)	Gösteri* mükemmeldi. (243) *Veliko Tarnova'daki Tsarevets Kalesi'nde 1985'ten beri "Tsarevets Sound and Light" adı altında, Bulgaristan tarihini anmak üzere ışık, ses ve havai fişek gösterileri yapılmaktadır. Benzer gösteriler Tac Mahal ve Mısır piramitlerinde de görülebilir. (ç.n.)
I'd read that the ancient Bulgars, before they moved into the Balkans, had the odd practice of hanging people who had earned a reputation for intelligence. (275)	Bulgarların, Balkanlara taşınmadan önce, zekalarıyla ünlünen insanları asmak gibi garip bir adetleri olduğunu okumuştum. (252)
We stopped and rested in the shadow of a minaret, where the muezzin had already begun to call. All-ah akhbar! (279)	Durup bir minarenin gölgesinde dinlendik, müezzın şimdiden çağrıya başlamıştı. Allahuekber! (255)

Tablo 43: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Ev Yaşantısı ve Düzeni, Mobilyalar ve Dokumalar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
1911 Primus (12)	1911 model bir Primus ocağı (20)
antimacassars (17)	koltuk örtüleri (24)
standard lamp (17)	ayaklı lamba (24)
squishy sofa (17)	yumuşak kanepe (24)
vinly wood veneer (17)	vinil ahşap kaplama (24)
swirly carpet (17)	sarmal desenli halı (24)
pine bed (40)	çam karyola (44)
pouf (41)	puf (44)
curtain (43)	perde (46)
jug (44)	testi (47)
stove (45)	soba (47)
grate (45)	ızgara (47)
chair (45)	sandalye (48)
broom (45)	süpürge (48)
sofa (46)	kanepe (49)
sheet (46)	çarşaf (49)
glass-fronted cabinet (49)	cam vitrinli dolap (52)
wall unit (56)	duvar ünitesi (58)
china figurines (56)	porcelen heykelcikler (58)
dimpled copper things (56)	çukurlu bakır eşyalar (58)
souvenirs (56)	hatıra eşyalar (58)
monopod ashtray (85)	tek ayaklı küllük (85)
papal nightlights (90)	papalığı sembolize eden gece lambaları (89)
plastic virgins (90)	plastik Meryemler (89)
duvet cover (204)	yorgan kılıfı (191)
shamanistic symbols (205)	şamanistik semboller (192)
graven representations of purely eastern things (205)	tamamen Doğu'ya özgü şeylerin oyma tasvirleri (192)
blanket chests (234)	battaniye sandıkları (216)
embroidered quilts and bed linens (234)	işlemeli yorganlar ve nevresimler (216)
formica headboard (253)	formika karyola (232)
paraffin lamp (262)	parafin lambası (240)
bourgeois type of furniture (266)	burjuva tarzı mobilya (243)
divan (266)	divan (244)
velvet cushion (267)	kadife yastık (244)

Tablo 43 - devam

a plain wool rug (268)	beyaz, yün bir halı (245)
Turkish carpet (268)	Türk halısı (245)
leather sofa (268)	deri kanepesi (245)
varnished table (268)	vernikli masa (245)
a set of functional wooden chairs with plain covers (268)	düz örtüleri olan fonksiyonel ahşap sandalye takımı (245)
white candlewick bedspread (268)	beyaz fitilli yatak örtüleri (245)

Tablo 44: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Yemek Kültürü ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
Georgian tea, black with honey (5)	ballı, siyah Gürcü çayı (13)
Sugar Puffs (6)	Sugar Puffs* (14) *Birleşik Krallık'ta yaygın bir ballı mısır gevreği markası. (ç.n.)
cowpie and pudding (7)	Yorkshire pudding* ve cowpie** (15) *Et ve garnitür sebzeler eşliğinde sunulan bir hamur kızartmasından oluşan geleneksel İngiliz yemeği. (ç.n.) **Geleneksel İngiliz yemeği. Hazır turta hamuru, süt ve çikolatayla (siyah-beyaz benekli görünecek şekilde) hazırlanır. (ç.n.)
Bendick's Sporting & Military chocolate (14)	Bendick's Sporting & Military çikolatası (21)
<i>île flottante</i> (16)	<i>île flottante</i> * [yüzer ada] (23) *Yumurta akının çırpılıp hamur haline getirildikten sonra küçük beyaz topar şeklinde pişirilmesi ve üzerine sıvı halde İngiliz kreması dökülmesiyle hazırlanan tatlı. (ç.n.)
pipe tobacco (17)	pipo tütünü (24)
boiled potato (17)	haşlanmış patates (24)
Nescafé (18)	Nescafé (25)
black tea from the samovar (23)	semaverdeki şekerli siyah çay (29)
red wine (23)	kırmızı şarap (29)
bread (23)	ekmek (29)
compote (23)	komposto (29)
bun (23)	çörek (29)
sandwich (24)	sandviç (30)
whisky (25)	viski (32)
parsnip (27)	yabani havuç (33)
swede (27)	şalgam (33)
chicken (35)	tavuk (39)
cheddar cheese (36)	çedar peyniri (40)
sugar lump (36)	topak şeker (40)
sausage (38)	sosis (41)
<i>Rindfleisch, Schweinfleisch, Sauerknöchen</i> (38)	<i>Rindfleisch, Schweinfleisch</i> * (42) *(Alm.) Sığır eti, domuz eti. (ç.n.)
biscuit (38)	bisküvi (42)
Heinz chicken (39)	Heinz marka tavuk (43)
sweetcorn (39)	tatlı mısır (43)
German cheese (41)	Alman peyniri (45)
German butter (41)	Alman tereyağı (45)
boiled egg (41)	haşlanmış yumurta (45)
bean (41)	fasulye (45)
wurst (41)	salam (45)

Tablo 44 - devam

salami (41)	sucuk (45)
gruel (41)	yulaf lapası (45)
lung (41)	ciğer (45)
butter (42)	tereyağı (45)
pumpnickel (42)	çavdar ekmeği (45)
the communion wine (47)	kutsal şarap (50)
Polish bread (48)	Polonya ekmeği (51)
<i>crostini</i> of mushrooms and tomatoes (49)	Mantarlı ve domatesli <i>crostini</i> * (52) *(İt.) Minik tostlar. (ç.n.)
sumptuous battered flounders (49)	lüks, dövülmüş dil balıkları (52)
<i>schnapps</i> (51)	<i>schnapps</i> * (53) *Çeşitli baharatlar, meyveler ve mayalanmış tahıllardan oluşan, alkol derecesi yüksek, likörüksü Alman kökenli içki. (ç.n.)
smoked pork (52)	füme domuz eti (54)
blood sausage studded with little cubes of fat (52)	küçük yağ küpleriyle doldurulmuş domuz sosisi (54)
chicory drink (52)	hindiba içeceği (54)
mashed potato (53)	patates püresi (55)
Stolichnaya vodka (55)	Stolichnaya votkası (57)
boiled eggs touched with mayonnaise (56)	mayonezli haşlanmış yumurtalar (58)
pâte (56)	<i>pâte</i> * (58) *Genellikle somon füme, kaz ciğeri veya tavuk ciğeriyle birtakım sebze ve baharatların, biraz da yağ ve konyak ya da şarap eklenerek krem halini alana dek karıştırılmasıyla hazırlanan yiyecek çeşidi. (ç.n.)
Hungarian goulash (60)	Macar gulaşı* (62) *Macaristan'ın geleneksel yemeklerinden biridir. Genellikle dana eti, soğan, biber ve kırmızı biber kullanılarak hazırlanan güvece benzer bir yemektir. (ç.n.)
lager (60)	Alman birası (62)
icecream (61)	dondurma (62)
yellow sponge with poppy seeds (65)	haşhaş tohumlu sarı ekmek (66)
cake (65)	kek (66)
<i>schabowy</i> (69)	<i>schabowy</i> * (70) *(Lehçe) Domuz kotlet pane. (ç.n.)
schnitzel (70)	<i>schnitzel</i> (70)
crisp green salad (70)	taze yeşil salata (71)
fried fish (71)	kızarmış balık (72)
Easter cake (71)	Paskalya pastası (72)
bison-grass vodka (71)	bizon otu votkası* (72) *Orijinal adı Żubrówka olan, alkol derecesi oldukça yüksek ve aromalı ünlü Polonya votkası. Bizon otu votkası denmesinin sebebi, çavdardan damıtılan sıvının içine biraz bizon otu ruhu katılmasıdır. Şişenin içine konan bizon otu ise dekoratif amaçlıdır. (ç.n.)
jam doughnut (82)	reçelli çörek (82)
shashlik and pilau (83)	şişlik et ve pilav (83)
Aubergines stewed in the cauldron; pitta, with cold cucumbers. (83)	Patlıcanlar güveç yapılır; soğuk salatalık, yanında da pide. (83)
Host (88)	ayin ekmeği (87)
Five Crowns Polish brandy (93)	beş yıldızlı Polonya brendisi (92)
canapé (98)	kanepe (97)
herring (98)	ringa balığı (97)
mineral water (98)	soda (97)

Tablo 44 - devam

<i>palinka</i> (111)	<i>palinka*</i> (108) *Genellikle erik, şeftali ve kayısı gibi şeker oranı yüksek meyvelerden yapılan meyveli brendi türünde bir geleneksel Macar içkisidir, Transilvanya ve Macaristan'da üretilir. (ç.n.)
shashlik (124)	şiş kebab (120)
strudel (127)	<i>strudel*</i> (122) *Özellikle 18. Yüzyılda yaygınlaşan, genellikle içine elma ya da erikten yapılmış bir harç doldurularak hazırlanan, Avusturya- Macaristan İmparatorluğu topraklarına özgü hamurışı. (ç.n.)
orange squash (132)	portakal suyu (126)
espresso (132)	espresso (126)
pipe (133)	pipo (127)
seeds (138)	ay çekirdeği (132)
Gent cigarette (146)	Gent sigaraları (139)
They called it 'vinu', it looked like wine, and they served it in stemmed glasses, but it was a syrup diluted with water that tasted like oily raspberry juice. (149)	"Vinu" diyorlardı, şaraba benziyordu ve saplı kadehlerde servis ediyorlardı, ama suyla seyreltilmiş bir şuruptu ve tadı, yağlı ahududu suyuna benziyordu. (141)
'coniac' (149)	"coniac" (141)
wine (149)	şarap (141)
Camel cigarette (156)	Camel sigara (147)
chicken soup and vermicelli (158)	şehriyeli tavuk çorbası (149)
lettuce (158)	göbek salata (149)
drumsticks (158)	tavuk butları (149)
fish in tomato sauce (167)	domates sosunda balık (158)
steak tartar (167)	steak tartar (158)
stuffed cabbage (170)	kabak dolması (160)
pork fat (172)	domuz yağı (162)
gherkin (173)	kornişon (162)
lime tea (173)	limon çayı (163)
<i>langos</i> (174)	<i>langos*</i> (164) *Alt kısmı kızartılmış düz mayalı hamurdan oluşan ve üzerine rendelenmiş kaşarpeyniri, salam, sarımsak sosu ve bir tür kremalı sos konularak servis edilen geleneksel Macar yiyeceği. (ç.n.)
Cartier cigarette (175)	Cartier sigarası (165)
pâtés and sausage, smoked fat and salt pork (181)	pâté ve sosis, fûme yağ ve tuzlanmış domuz pastırması (170)
Fish and chips. Sausage, mash, beans, bacon and fried egg, and tomato ketchup. (187)	Balık ve patates cipsi. Sosis, püre, fasulye, domuz jambonu ve kızarmış yumurta ve de domatesli ketçap. (175)
<i>vin rossu</i> (197)	<i>vin roşu*</i> (185) *(Rom.) Kırmızı şarap. (ç.n.)
grilled lamb (199)	ızgara kuzu (187)
pink wine (204)	pembe şarap (191)
grey mustard (208)	gri hardal (194)
beer (211)	bira (197)
Ski cigarette (213)	Ski sigarası (198)
pastrami (228)	pastırma (211)
Ryvita (228)	Ryvita [peksimet] (211)
stock cube (228)	et bulyonu (211)
popcorn (230)	patlamış mısır (213)
<i>Speck, Korn</i> (236)	<i>Speck</i> [domuz yağı], <i>Korn</i> [mısır] (218)
cheese (236)	peynir (218)

Tablo 44 - devam

antracot (241)	antrikot (222)
smoked sausage (253)	tütsülenmiş sosis (232)
peppers, yoghurt, meat balls, pitta bread (259)	biber, yoğurt, köfte, pide (237)
mealy Romanian <i>mamaliga</i> , smoked fat and gherkins, rye bread, steamed cabbage and frazzled leathery schnitzels (259)	unumsu Romen <i>mămăligă</i> 'sı*, füme yağ ve kornişon, çavdar ekmeği, kapuska ve yıpranmış deriye benzeyen <i>schnitzel</i> (237) *Mısır ve tuzdan yapılan, ekmek yerine ve kırsal kesimde temel gıda olarak kullanılan, genellikle yanında ekşi krema ya da peynirle servis edilen geleneksel Romanya, Ukrayna ve Moldova yiyeceğidir. (ç.n.)
thick black coffee (259)	koyu siyah kahve (238)
raw pork (273)	çiğ domuz (250)
creamy yoghurt (273)	kaymaklı yoğurt (250)
coffee (273)	[filtre] kahve (250)
Turkish coffee (278)	Türk kahvesi (254)

Tablo 45: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Giysiler, Şapkalar ve Diğer Aksesuarlar ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
a rugged purple boot apparently <i>de rigueur</i> on the Acid House scene (11)	"Acid House" filminden bir sahneye uygun olan bir çift kaba mor bot (18)
balacavas (11)	yün kar maskeleri (19)
Chinese army vests (11)	Çin askeri yelekleri (19)
waistcoat (12)	yelek (19)
military haversack (12)	askeri sırt çantası (19)
firemen's boots (12)	itfaiyeci botları (19)
flared jeans (13)	İspanyol paçalı kot pantolon (20)
underwear (silk and thermal) (13)	iç çamaşırı (ipekli ve termal) (21)
shirt (13)	gömlek (21)
jumper (13)	kazak (21)
woollen undersuit (14)	yün içlik (21)
a thick black riding jacket that buttoned to the chin (14)	çeneye kadar iliklenebilen, kalın, siyah bir binici ceketi (21)
cotton skirt (14)	pamuklu etek (21)
Chinese slippers (14)	Çin terliği (21)
dripless underwear (14)	su geçirmez iç çamaşırı (21)
roll neck (14)	boğazlı kazak (21)
plastic hoods (14)	naylon başlıklı yağmurluk (21)
moleskin trousers (15)	kadife pantolon (22)
thornproof waistcoat (15)	yırtılmaz yelek (22)
bandana (15)	bandana (22)
tall thin pack (15)	uzun ince çanta (22)
squat ones with side pockets (15)	yan cepleri olan kısa çanta (22)
sari (16)	sari (23)
bow tie (16)	papyon (23)
lederhosen (22)	<i>lederhosen</i> * (29) *Alpler çevresinde, özellikle Bavyera bölgesinde Alman kökenli erkeklerin giydiği geleneksel siyah deri kısa pantolonlara verilen isim. (ç.n.)
bow tie (23)	kravat (29)
insole (24)	astar (30)

Tablo 45 - devam

coats that rarely reached the knee (27)	diz hizasına ancak gelen paltolar (33)
suits that gave out at wrist and ankle (27)	el ve ayak bileklerinde biten takım elbiseler (33)
beret (28)	bere (33)
raincoat (28)	yağmurluk (33)
starchy-collar (33)	kolalı yaka (38)
blue overall (41)	mavi önlük (44)
jump suit (41)	tulum (44)
vest (45)	fanila (48)
coat (46)	palto (48)
trousers (46)	pantolon (48)
crocodile loafer (47)	timsah derisi makosen (48)
Gucci handbag (47)	Gucci çanta (48)
tight-bottomed trousers (47)	dar popolu pantolon (48)
brothel-creepers (47)	Brothel Creepers* (49) *İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kuzey Afrika çöllerindeki askerlerin giydiği, kalın tabanlı süet botlar, savaş sonrasında Londra gecelerinde popüler olmuştu. Brothel Creepers olarak anılmaya başlayan ayakkabılar, 50'lerde ve 60'larda özellikle İngiltere'de çok modaydı. (ç.n.)
robe (47)	cüppe (50)
kerchief (49)	eşarp (51)
shoulder pad (50)	vatka (52)
suit (50)	takım elbise (52)
cashmere jumper (52)	kaşmir kazak (54)
ring (55)	yüzük (57)
watch chain (55)	saat zinciri (57)
wig (55)	peruk (57)
cottons (57)	pamuklu (59)
pince-nez (63)	kelebek gözlüğü (64)
stick (69)	baston (70)
white lace (71)	beyaz dantel (71)
red ribbon (71)	kırmızı kurdele (71)
cap (71)	başlık (71)
starchy pinafore (71)	kolalı göğüslük (71)
<i>kontusz</i> , or greatcoat, slung off at one shoulder (81)	bir omuzdan aşağı sarkan ve <i>kontusz</i> adı verilen uzun kaftanlar (81)
pyjamas (85)	pijama (84)
school badges (88)	okul rozetleri (87)
crystal and coral rosaries (88)	kristal ve mercan tespihler (87)
cameos (88)	işlemeli akikler (87)
pearls (88)	inciler (87)
medallions (88)	madalyonlar (87)
T-Shirt (90)	tişört (89)
rosaries (90)	tespihler (89)
scarves (90)	eşarplar (89)
shabby cardigan (90)	pejmürde kazak (89)
patterned blouse (90)	desenli bluz (89)
heeled sandals (90)	topuklu sandalet (89)
lapel pin (90)	yaka rozeti (89)
overall (90)	iş önlüğü (90)
gumboots (91)	lastik çizme (90)
cloak (91)	pelerin (90)
feathered hat (91)	tüylü şapka (90)
homburg (94)	kıvrık kenarlı fötr şapka (93)

Tablo 45 - devam

dirndl skirts (105)	dirndl* etekler (102) *Bavyera eyaletine özgü yöresel kadın kıyafeti. (ç.n.)
pleated jackets (105)	pilili ceketler (102)
anorak (113)	anorak (110)
riding hat (121)	binici şapkası (117)
fishnets (122)	file çorap (118)
handkerchief (125)	mendil (120)
headscarf (131)	başörtüsü (125)
Sunday suits (131)	Pazar günü takımları (125)
plastic high heels (132)	plastik topuklu ayakkabı (126)
wedge heels (135)	dolgu topuklu ayakkabı (128)
hairband (138)	saç tokası (132)
black skirts (140)	siyah etekler (134)
floral bodices (140)	çiçekli yelekler (134)
shorts (144)	şort (137)
top hat (152)	silindir şapka (144)
frock coat (152)	frak (144)
armless denim jacket (155)	kolsuz kot ceket (147)
glasses (156)	gözlük (148)
kilts (165)	İskoç etekleri (156)
bead (174)	boncuk (164)
bangle (174)	bilezik (164)
the iridescent colours and patterns of Asia, in skirts and bodices, waistcoats and hats that were cut on the lines of another century (180)	Asya'ya özgü yanardöner renkler ve motifler, etekler ve korsajlar, yelekler ve başka bir ülkenin çizgilerine uygun kesimli şapkalar (170)
vest (182)	atlet (171)
the white headdress of the janissaries (183)	yeniçerilerin beyaz başlığı (172)
gypsy hat (193)	Çingene şapkası (180)
leather waistcoat (199)	deri yelek (186)
traditional Tyrolean mountain hat (211)	Tirol dağ şapkası (197)
soutane (232)	papaz cübbesi (214)
leather breeches (247)	binici pantolonları (227)
shaggy cloaks (247)	kaba kepenekler (227)
strange conical hats (247)	tuhaf koni biçimli şapkalar (227)
clodhoppers (268)	clodhopper* (246) *Esasında çiftçilerin giydiği, hantal ve geniş tabanlı deri ayakkabılara verilen addır. Birleşik Krallık'ta hantal bir şekilde yürümeye yol açacak şekilde, kenarları esnemiş ve büyük ayakkabılar ya da botlar için kullanılır. (ç.n.)

Tablo 46: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Ulaşım Araçları ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
bus (7)	otobüs (14)
train (7)	tren (14)
ship (16)	gemi (23)
freighter (19)	yük gemisi (26)
carts (36)	at arabaları (40)
trailer (53)	römork (55)
tractor (53)	traktör (55)
locomotive (64)	lokomotif (65)
tank (64)	tank (66)

Tablo 46 - devam

wagon (65)	yük arabası (66)
car (66)	araba (67)
tram (84)	tramvay (84)
gig (108)	gezinti arabası (105)
lorry (112)	kamyon (109)
yacht (119)	yat (115)
coach (123)	fayton (118)
carriage (159)	fayton (150)
jeep (252)	cip (231)
motorbike (260)	motosiklet (238)
donkey cart (264)	eşek arabası (242)
lorry (276)	Tır (253)

Tablo 47: Jason Goodwin'in *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul* (2003) [1993] Adlı Eserindeki Ölçü Birimleri ile Bunların Türkçe Çevirileri

KM: <i>On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul</i> (Goodwin, 2003 [1993])	EM: <i>Bir Ucu Altın Boynuz: Değişen Avrupa'da Bir Seyyah</i> (Goodwin (Çev. Güzel), 2010)
2000 miles (10)	2000 mil (17)
a dollar (12)	1 dolar (19)
35p (12)	35 peni (20)
70 miles (17)	110 kilometre (25)
zloty (27)	zloti (32)
peseta (27)	peseta (32)
sterling (30)	sterling (36)
ounce (37)	30 gram (41)
16 ounces (37)	480 gram (41)
one pound (37)	yarım kilo (41)
four tons (37)	dört ton (41)
twenty yards (39)	yirmi metre (43)
six feet (45)	1.80'lik (48)
two miles (52)	üç kilometre (54)
70 feet (52)	yirmi metre (54)
ten leagues (52)	on fersah (54)
Polish zloty (56)	Polonya zlotisi (58)
20,000 zlotys, about £1.50 (56)	20.000 zloti, yaklaşık 1.50 sterlin (58)
acre (60)	dönüm (61)
100 yards (64)	yaklaşık yüz metre (65)
two inches (68)	beş santim (69)
\$ 15 (103)	15 dolar (101)
half-inch (106)	1,5 santimlik (103)
a hundred yards (115)	yüz yarda (111)
forint (139)	forint (132)
75 lei (150)	75 ley (142)
six lei (150)	altı ley (142)
two foot square (169)	0.2 metrekare (159)
two foot (171)	60 santimetre (161)
a foot (238)	30 santimetre (220)
coin (243)	sikke (224)
Horthy (243)	Horthy (224)
schilling (243)	şilin (224)
dinar (243)	dinar (224)
mark (243)	mark (224)
£ 10 (243)	10 sterlin (224)
a mile (257)	bir buçuk kilometre (236)
Deutschmarks (272)	Deutschmarklar (249)

Tablo 47 - devam

leva (277)	leva (253)
five pounds (277)	beş sterlin (254)
Turkish lira (278)	Türk lirası (254)
dollar (278)	dolar (254)
pound (278)	sterlin (254)
Deutschmark (278)	Alman markı (254)
English pounds (278)	İngiliz sterlini (254)



